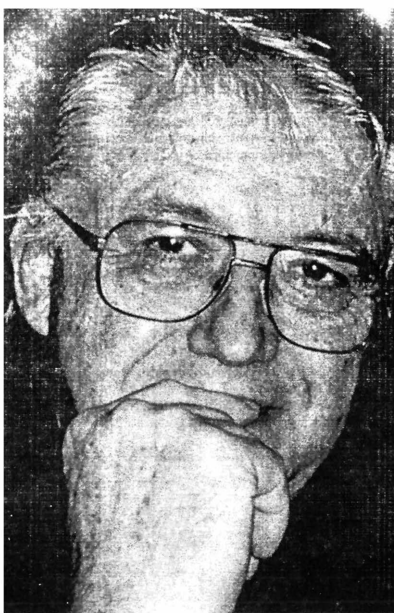
Nicolae Breban

PUTEREA NEVĂZUTĂ

IDEEA EUROPEANĂ

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii
şi Cultelor, prin Administraţia Fondului
Cultural Naţional

Colecția: BIBLIOTECA IDEEA EUROPEANĂ
Coperta colecției: Cristian NEGOI

Editori: Aura CHRISTI & Andrei POTLOG
Lector: Aura CHRISTI
Director economic: Mihaela DAVID
Tehnoredactor: Alexandra-Alina IONESCU
Departament difuzare: Adrian PREDA
Departament marketing: Claudia Maria RADU
Departament proiecte: Alexandru ȘTEFĂNESCU

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: fcideeaeuropeana@yahoo.com
www.ideeaeuropeana.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BREBAN, NICOLAE
Puterea nevăzută / Nicolae Breban; ed.: Aura Christi & Andrei Potlog - București: Ideea Europeană, 2006

ISBN (10) 973-7691-40-7; ISBN (13) 978-973-7691-40-8

I. Christi, Aura (ed.)
II. Potlog, Andrei (ed.)

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

NICOLAE BREBAN

PUTEREA NEVĂZUTĂ

ROMAN

IDEEA EUROPEANĂ

Paris, 21 Ianuarie 2001

CAPITOLUL I

–... Da, mi-este dor de el, spuse Callimachi, vorbind într-un cerc restrâns de prieteni. Nu de maestrul meu, de Jiquidi, de care mă simt atras cu o forță în care este și frica amestecată, nu poate să-ți fie dor, nu-i așa, de cineva de care îți este frică. Ce, de Dumnezeu ne este dor?... Suntem „doar" atrași de el, cu o forță invincibilă, dar... dorul, nostalgia, acea ciudată atracție pigmentată de amărăciune și speranță, El ne-o lasă „nouă", o lasă „jos", vertebratelor, cei care ne târâm de la un „scop" la „altul"!

Nu, nu de maestrul meu mi-este dor ci de... „el", mica gânganie umană care, ca un purice, sărea de la un individ la altul, domnul Herlich sau Hergot, ia uite, uneori uit cum îl cheamă „de fapt"! Se pare că a murit, a fost asasinat într-un parc, dar mă aștept dintr-un moment în altul să pășească aici, cu ifos, în salon. Da, e adevărat, eu sunt un prinț, am moștenit acest titlu de la antecesorii mei, eu exist deoarece am rădăcini „vizibile" în sens istoric, certe, lucru, se pare, cu atât mai prețios în țărișoarele astea, moldave și valahe, și eu nu m-am gândit o clipă „să fug", să mă expatriez nici chiar sub dictatură, cum au făcut-o atâția intelectuali cu ifose,

nu mă gândesc să o fac nici acum, când cohorte de tineri fug spre mirajul capitalist occidental, pierzându-şi de fapt artistocraţia română! Da, ar trebui pusă în ghilimele această sintagmă, „aristocraţia română", eu n-o fac dar... ea există! Sigur, e un alt fel de nobleţe, dar... e nobleţe adevărată şi ea, şi mă gândesc la atâţia ţărani din Maramureş ce-ţi arată, dacă eşti cât de cât interesat, diplomele lor „de nobleţe", deci de proprietari şi de scutiţi de servitutea imediată faţă de „stăpânul apropiat", un poet român avea un vers frumos, el spunea că „liber este cel ce are un stăpân abstract!", împăratul adică, atât de „înalt" şi de „depărtat" în spaţiu, încât putea părea abstract! De ce ar fi un intelectual român, un tânăr medic, inginer, profesor, informatician, biolog etc., mai puţin „nobil" decât un ţăran maramureşean, adânc convins şi emoţionat de „nobleţea" sa?!

Nu, n-am „fugit" din „obligaţie", mă înţelegeţi ce vreau să spun! Domnul Călinescu, un intelectual de geniu, a făcut prostia, în romanul său *Scrinul negru*, să „ne" persifleze, să caricaturizeze pătura noastră subţire, aristocratică, pentru a face pe plac noilor stăpâni! Îl înţeleg şi, în acest fel, îi sunt egal, deşi eu n-am scris splendida carte despre Eminescu. „Îl înţeleg", adică îi dau dreptul, acolo, în empireu, unde se află, să se simtă... jenat, să spunem, umilit de „gafa" pe care a făcut-o! Deşi, în felul său, eu îl înţeleg, el nu a procedat altfel decât o lungă cohortă de intelectuali şi de „grămătici" români de-a lungul secolelor, care, adunaţi în jurul tronului schimbător sau al unui boier, al unui Callimachi sau Movilă sau Stroici, aceştia mai stabili, au „plătit" cu arta lor „birul" datorat puterii! Care, atunci, era teribilă!

Nu, eu n-am fugit; nici ca tinerii ce fug azi, „scârbiţi" de România, de parcă poţi fi dezamăgit de o matrice pe care nu ai cum s-o înţelegi deoarece ea te-a „imaginat", fiind înaintea ta şi fiind „în tine", purtându-te... Înţelegi ce vreau

să spun; și nici n-am fugit ca Sadoveanu sau ca sublimul Călinescu, părăsindu-și, pentru un lung moment existențial, demnitatea, dar... e adevărat, artistul, artistul de geniu, eu o știu, are dreptul la o mie de prerogative pe care uneori le împarte cu zeii, dar... nu are dreptul la demnitate! Nu, acest „drept" îi este refuzat, „adevărul" și „demnitatea" nu intră în privilegiile lor, ei, creatorii orizontului nostru ideatic și imaginativ! Cinste lor!

Nu, cum vă spuneam, eu nu am fugit, lanțurile ce mă leagă de acest pământ și, mai ales, de străbunii mei, mustăcioși și tiranici, nu sunt suficient de „elastice" ca să-mi transport, cum se spune, trupul pe alte meridiane unde, rușinea-rușinilor, să încep să cânt omagii și osanale zeilor locului! Semințiile de acolo, oricât de îngâmfate și de puternice, nu au munții ei genealogici în spate sau, chiar dacă „îi" au, aceste piscuri, chiar și înzăpezite, nu sunt ale mele, ale sângelui meu! Mă iertați, m-am înfierbântat puțin, ceea ce nu este de bon ton! Și, mai ales, mi-am apărat propria cauză, ceea ce este... și mai discutabil, dar... ce spuneam?! A, că mi-este dor de micul ovreiaș, de Hergot sau Herr, pe care, nefiind eu prea atent și puțin inconștient, l-am pierdut în forfota asta umană ce ne înconjoară... dar „prezența" lui abia acum mi se încrustează în „pielea memoriei", ca să zic așa, este cadoul său de despărțire, probabil, amintirea lui este ca un bagaj, un geamantan ieftin, de carton, cum erau bagajele în timpul războiului și imediat după aceea – cum am auzit de la cei mai în vârstă! – ca un astfel de geamantan pe care ți-l lasă cineva în custodie, să zicem între două drumuri, vreun provincial care „fuge în oraș" între două trenuri și te roagă să-i permiți să-l „depoziteze" în antreul tău, pentru câteva ore. Și-apoi, el dispare!... Ce să faci cu acest obiect inutil și puțin dizgrațios, extrem de nepotrivit cu tot ce e în jur?! Da, cam asta e „amintirea" acestui omuleț care, în primele zile, în primele

ore mă sufoca aproape cu voioşia sa umilă, voia să-mi intre sub piele cu orice preţ, de parcă de bunul meu plac atârna te miri ce interes sau nevoie esenţială a sa! Şi, bineînţeles, ca orice prost-inteligent ce eram, am căzut în această abilă capcană, am crezut, ha, ha, că micul şi rotofeiul individ voia ceva de la mine, cum se zice, „avea un interes"! Ei bine, eu, azi, când vă vorbesc atât de confuz despre „dorul meu de el", abia acum îmi dau seama că, prin falsa şi insistenta sa umilinţă, el voia să mă facă să realizez propria mea „nevoie"; nevoia de „altceva", adică, incorporată, mai mult sau mai puţin de „el", ce să fac, parcă-mi spuneau ochişorii săi vii şi rotunjori, înecaţi în grăsimea feţei, ce să fac – ce să facem! – dacă „cei de sus" n-au găsit un alt „mesager", probabil că s-au „restructurat" şi „acolo" nu puţine posturi şi atunci... am fost găsit bun eu, tocmai eu, săracul de mine, pentru o... misiune atât de delicată şi, probabil, foarte importantă!

Un mesager, fără îndoială! A, o să spuneţi, cum aşa, de ce să-mi fie dor de... un „comisionar", de un mesager, un fel de poştaş mai ciudat, cineva care trebuie să mă-nţepe, aşa cum ciupeşti, înţepi uşor pe cineva aţipit, da, probabil că eu eram, ca şi atâţia alţii, „adormit", obosit, drogat?!... Da, recunosc, mi-este dor de „mesager" şi acest fapt arată mediocritatea, lipsa mea de geniu, dacă aş fi cu adevărat puternic, mi-ar fi dor, aş tânji, ca să zic aşa, după „mesajul sau revelaţia" sa, dar eu rămân, după cum vedeţi, lângă trupul său, uimit şi azi de felul în care zeii ne trimit curierii lor, cum îi aleg, deşi este evident că bietul Herlich nici nu a fost „ales", un „ales", ci a fost desemnat în grabă, nefiind altul la îndemână! Şi-apoi, nici „scopul, ţinta" spre care trebuia să se îndrepte, ca să zic aşa, nu era în ochii „lor", a „expeditorilor", prea importantă, nu eram nici un şef de stat, nici un anarhist de geniu, cel ce pregăteşte un secol viitor, nu eram nici un istoric ce va ordona umanitatea pentru câteva secole, un Tacit sau Tucidide, nici un mare preot ce va

îndemna mulțimile să bată țărâna cu fruntea, cerându-și iertare pentru niște „păcate" pe care ei înșiși, săracii, nu le înțeleg! Dar, în acest caz, nu „păcatele" sunt importante, ci gestul de a te apleca, să-ți îndoi șira spinării și să bați caldarâmul cu fruntea, lăsând să treacă peste spinarea ta îndoită vântul eternității!

Nu, eu nu eram atât de „important", dar, după cum s-a văzut, îmi aveam și eu importanța mea, ca să zic așa, de fapt... existam, vreau să zic „existam" în ochii „lor"! Și... ce poate fi mai radical, mai prețios decât acest lucru?! Țineți minte, în celebra piesă a lui Gogol, Revizorul, tot felul de mici potentați și funcționari vin și-i cer revizorului, dându-i grase bacșișuri, să intervină pentru ei pe lângă Aar și să le obțină diverse favoruri legate de poziția lor socială sau de comerțul lor. Doar unul, Dobcinski, are fantezia să-l plătească pe „emisarul regal" doar ca... să-i „amintească" Aarului, stăpânului suprem că... el există! Nu, nu voia nimic altceva decât ca Aarul tuturor Rușilor, ceea ce însemna în mintea acelui obscur provincial că de acesta depindea propria sa existență, dar nu în sensul trivial ci... acea existență „de la începuturile lumii", mă-nțelegeți ce vreau să spun, ca Aarul, Stăpânul, potentatul suprem să ia act de faptul că, acolo, în fundul provinciei uriașului său imperiu, acea „gânganie", acea „insectă umană", Pavel Trofimovici Dobcinski... există! Și, dacă el va „afla" acest lucru, Pavel Trofimovici Dobcinski va exista cu adevărat, ia spuneți, nu-i așa că această măruntă „insectă provincială" avea geniu, la urma urmei?! Ce poți să ceri mai mult, marelui potentat, decât... existența?! De care au uitat „toți ceilalți" care cereau lucruri necesare și imediate, uitând însă de esențial, de scopul însuși al vieții! Ciudat, dar scopul vieții este însăși existența, se pare, ca un cer care se închide și, dacă vrem neapărat ca ceea ce numim astfel să aibă un scop! Da, dacă vrem neapărat sau dacă nu putem fără – acesta e tipul nostru de a gândi,

forța și slăbiciunea noastră! – dacă vrem neapărat un „țel", un „sens", atunci acest scop sau sens e ascuns în propria noastră existență, ca o găină, o cloșcă ce-și ascunde pliscul în aripa-i bogată, colorată, ca zeul, șarpele cu pene, Quetzalcoatl ce-și înghite lacom coada, la nesfârșit! El e mai înțelept decât noi, acest șarpe cu pene, noi ne căutăm mereu aiurea scopul sau sensul!

Micul, rubincondul, ridicolul Hergot, mesagerul, cel ce și-a uitat „geamantanul său scorojit" în antreul meu, îmbolnăvindu-mă pur și simplu de „mesajul" său, pe care, explicit, nu mi l-a comunicat niciodată! Nu mi l-a comunicat pe calea aceasta convențională prin care „ne înțelegem" noi, dar trupul său vioi, rotunjor, ochișorii săi clipitori și veșnic nedumeriți – ca să-mi facă, mie, plăcere, nimic nu e mai măgulitor decât ca cel din fața ta să se prefacă și mai nesigur, și mai umil, mai nedumerit decât este! – gesturile sale repezite, frazele sale întrerupte, ușor gâfâite, etc. toate acestea și altele nu erau oare... o parte importantă din „mesajul" său?! Sau, poate o să zâmbiți la urma urmei de această prezumție arogantă a mea, ca „cineva" să-mi „fie trimis" cu un așa-zis „mesaj"?! Da-da, e posibil, s-ar putea să aveți dreptate, dar... eu am nevoie, acum, se pare, de acest lucru și această nevoie a mea e atât de puternică, încât a devenit o realitate, mai acută, mai „ascuțită", mai „prezentă", mai „incisivă", mai „tiranică" decât multe altele așa-zise necesități și „realități" pe care, iată, le pot foarte bine ignora, „arunca peste umăr", acum, când o am pe aceasta prezentă, dorul și amintirea vie, „sfârtecătoare", (cum e o gură de rechin!) a micuțului om!

Nu știu dacă v-am povestit vreodată cum l-am cunoscut...?! Ei bine, mi-a sunat pur și simplu la ușă, ca un comisionar oarecare, s-a scuzat că a greșit apartamentul, căuta familia profesorului Șoseanu ce locuiește la etajul întâi. Peste o jumătate de oră a revenit însă să se scuze încă o dată și părea atât de speriat săracul, transpira prin toți porii

trupului său dolofan, încât mi s-a făcut milă şi i-am oferit un pahar de apă minerală, în bucătărie. O să râdeţi, am rămas împreună acolo, în bucătăria mea încă vreo două ore, individul mă flata pur şi simplu prin spaima pe care părea că o are de mine, „emoţia prezenţei mele", i-am spus eu mai pretenţios, dar... era pur şi simplu spaimă! A început să-mi spună „alteţă" şi „excelenţă", lucru pe care l-am oprit, cu blândeţe, dar spaima, emoţia lui erau, cel puţin pe jumătate, reale: se afla, cum spunea el însuşi, în faţa „unui prinţ de sânge" şi ziua aceea trebuia să rămână un eveniment! Îmi cunoştea foarte bine genealogia şi „visa" demult să mă cunoască, dar... nu îndrăznise.

– Bine, dar azi... ai îndrăznit! Îl căutai într-adevăr pe domnul Şoseanu?!

– Da-da, bineînţeles, m-a rugat săptămâna trecută să-i fac rost, dacă pot, de nişte rulmenţi pentru bicicleta sa, ştiţi, el e foarte sportiv şi în fiecare dimineaţă, devreme, pedalează mai bine de o oră pe străzile încă pustii ale capitalei (Herlich îi spune Clujului – capitala!), ştiţi, eu cred că e puţin ipohondru!

– Cine, Şoseanu?! De ce...?!

– Nu ştiu, dădu el din umeri, poate mă 'nşel, dar... este extrem de grijuliu cu propria-i persoană. Aţi observat că-şi face regulat manichiura...?

Nu, nu observasem, dar îl ascultam cu oarecare plictiseală, umilinţa sa afişată începea să mă deranjeze. Nu acceptase scaunul pe care i-l oferisem, a găsit în spatele mesei un scăunel, un hockerl, cum zic nemţii, şi s-a aşezat în faţa mea, literalmente la picioarele mele. Era ca o femeie care vrea să-ţi intre sub piele, era capabil de orice numai să nu-l izgonesc din bucătăria mea. Nu mai transpira de la oboseala scărilor, ci „de entuziasm", dacă acest lucru e posibil: grăsuţ, chel, însă îşi aduce în faţă un fel de coadă, de meşă, pe care şi-o răsfiră „neglijent" pe craniu, stă cu

piciorușele puțin desfăcute, îl jenează propria-i grăsime, probabil, gâfâie puțin când vorbește, mă privește ca pe o icoană celebră și-și freacă uneori palmele grăsuțe, roz, un gest ce mi s-a părut, nu știu de ce, o obrăznicie! Cu timpul, însă, i-am spus să înceteze cu frecatul acesta al palmelor ca un comerciant de cartier și, luându-l în serios – dar și ca să mă amuz puțin pe spatele (binevoitor!) al micului om! – i-am spus că „în fața unei altețe trebuie să-ți supraveghezi atitudinea!" Respectul, i-am spus și am tras aerul pe nări, luând o atitudine ușor visătoare ce trebuia să-i sugereze absența mea fundamentală din lumea trivială înconjurătoare! – respectul când se exprimă prin vorbe umflate e o simplă obrăznicie; cum adică, i-am spus, ridicând ușor tonul, cine ești dumneata să... vii așa, din toată lumea și să-mi declari respect?! Hai?! Dumneata, domnule, poți să declari respectul cel mai profund, dacă dorești, majordomului, chelarului, șoferului meu, dar... nu mie, în nici un caz!...

Apoi, i-am zâmbit cu o anume grație accentuată, deoarece se speriase de-a binelea. Vedeam că ardea de dorința să mă atingă, sau să-mi atingă măcar hainele și în același timp făcea eforturi să nu-și trădeze această pornire primitivă, băbească. Era un amestec de țoapă, de copil, de femeie curioasă, de trecător lacom de senzații și care aleargă fericit și hulpav la locul sinistrului, de actor de mână a doua, puțin voyeur, probabil, știți cum sunt cei care, la vechile bordeluri, plăteau o anume sumă ca să contemple printr-un orificiu în perete, „spectacole sexuale"! Vorbea, vorbea mult, icnit, transpirația i se aduna pe frunte, și-o ștergea din când în când, mecanic, cu o batistă incertă, oribil împăturită și mă privea ca un câine, ca un animal domestic ce este de două ori dependent de stăpânul său: prin alimentație, bineînțeles, dar și prin nevoia sa de stăpân!

Începeam să regret că l-am invitat să ia loc, chiar și acolo, în bucătărie, și începeam să mă îngrijorez de cele ce puteau să se întâmple; lucru care s-a și întâmplat până la

urmă: anume, ca acest ins să se incrusteze în existenţa mea! Prea „avea nevoie de mine"! Am înţeles că ştia şi vizita o grămadă de lume, mi-a spus la repezeală câteva, printre care şi nume onorabile, dar a adăugat că nu face „vizite" armeneşti, „ştie să se extragă la timp" (era termenul său, „să se extragă!") şi încearcă, dacă e posibil, pe măsura slabelor sale mijloace, să fie folositor „concetăţenilor săi".

– Şi dacă... „concetăţenii" dumitale, i-am spus ironic, n-au nevoie de serviciile dumitale... ce faci?!

– A, a răspuns el cu şiretenie şi în clipa aceea avea aerul unui şoricel uman, viclean şi puţin insolent – un aer ce nu avea să-l părăsească vreodată! – dacă ştii să cauţi bine, dacă te apleci puţin, atunci... se găseşte totdeauna ceva de... făcut, o nevoie de împlinit, o dorinţă pe care chiar „stăpânul ei" nu îndrăzneşte să şi-o mărturisească! (Pentru micul om, dorinţele aveau „stăpâni"!)

– Deci, înţeleg... i-am spus eu, privindu-l cu o anume atenţie ca să-i subliniez că nu putea spune tot ce-i trecea prin minte – înţeleg că ştii, cu abilitate, să... trezeşti anume dorinţe oamenilor, pe care aceştia nu le aveau de fapt?!

– Poate, poate, spuse el şi şi-a frecat palmele grăsuţe, şi ce, e interzis?!

– Te pomeneşti, i-am spus eu – şi era să mă pufnească râsul – te pomeneşti că ai să încerci trucul ăsta şi cu mine?!...

– Trucul, a făcut el cu o mutrişoară uimită – şi l-am privit cu atenţie, nu ştiam bine când se prefăcea şi când era sincer – ce este asta, trucul?!

– Nu contează, i-am spus eu enervat şi regretam că nu aveam un ceas la mână ca să-i sugerez că „timpul său" a trecut – iartă-mă, dar acum eu trebuie să...

N-am apucat să termin fraza că Herlich, înţelegând că vreau să-l expediez şi temându-se că m-a reţinut prea mult, a făcut o mutră înspăimântată şi s-a ridicat brusc de pe scăunelul său, dar propria-i corpolenţă l-a împiedicat, l-a

„jenat" în această acţiune, s-a dezechilibrat pur şi simplu şi a căzut într-o parte pe gresia din bucătărie. A, asta era plicticos din cale-afară, m-a obligat să mă ridic la rându-mi, să-l ajut să se ridice, să mă îngrijorez de soarta membrelor sale etc., etc.

Abia ridicat pe două picioare, roşu la faţă ca un crevete, ocolindu-mi privirile ce încă îl cercetau dacă nu jucase cumva şi comedia cu lunecatul de pe scăunel, a vrut s-o zbughească afară, ca un copil ce făcuse o poznă. Încă o dată a trebuit să-l reţin, să-i permit, ca să-l îmbunez, pasămi-te, să mă mai viziteze, la plecare a trebuit să mă lupt fizic cu el, voia neapărat să-mi sărute mâna. Sigur, a fost imprudenţa mea că i-am întins-o, îmi ziceam că le pauvre diable o fi căzut şi din pricina mea, a nerăbdării mele prost ascunse sau prost afişate de a mă debarasa de el. Ba am fost atât de nesigur, de slab în clipa aceea, încât l-am convocat a doua zi; în felul acesta, gândeam, scăpam onorabil de „mica insectă" şi nu aveam decât, a doua zi, să nu-i deschid uşa. A renunţat deci să mă mai tragă de mână, voind s-o sărute – ah, numai gândul la contactul buzelor sale roşii, sângerii, răsfrânte, umede, pe pielea mea, mă umplea de fiori! – şi, plecându-se mereu şi înaintând cu spatele, cum e de uzanţă în faţa regilor, a catadicsit să plece, dar a rămas în faţa uşii, aşteptând umil, cu o mutră plângăcioasă, să o închid. Mi-a spus mai târziu că, după ce i-am închis uşa în nas, a rămas nemişcat câteva minute, ţintuit pe covoraşul meu roşu din faţa intrării, apoi... a început să plângă încet „de mare bucurie", spunea, „era o zi din viaţa lui"!

A doua zi am fost laş şi i-am deschis, însă promiţându-mi solemn că era ultima oară când „gângania" îmi intra în casă. Eu, atât de exigent, de maniac aproape, în alegerea celor care-mi intră în casă, să suport două zile la rând pe ovreiaşul care, închipuiţi-vă, a venit a doua zi în mare ţinută vestimentară, cu un buchet oribil de flori... oribil,

vreau să zic extrem de bogat, de scump, de parcă venea în vizită la mica sa amantă din corul Operei. Liliac alb în plină iarnă, un uriaş buchet la a cărui vedere hotărârea mea de a-l opri la uşă şi de a-l expedia cu câteva fraze uscate s-a topit instantaneu. Culmea, liliac alb, slăbiciunea mea!

M-am aşezat pe fotoliul meu voltaire roşu şi l-am îmbiat să ia loc pe unul din fotoliile ce se aflau în faţă, el s-a uitat în jur, nedumerit, cred că, din ochi, îşi căuta scăunelul de ieri, din bucătărie şi, negăsindu-l, s-a dus până în capătul celălalt al salonului unde, într-un colţ, se găsea un scaun vechi cu şezutul împletit din trese de paie, cum au franţujii, pe care era aşezat un maldăr de cărţi, a depus teancul de cărţi pe parchet, a adus scaunul în faţa mea şi s-a aşezat, privindu-mă cu o curiozitate neacoperită, de parcă era prima oară că mă vedea, privirea aceea a unui copil care îţi ştie imaginea dintr-o fotografie şi te fixează cu intensitate, când te cunoaşte, vrând să-ţi verifice asemănarea.

Am încercat să păstrez o atitudine severă, rigidă, am hotărât să nu-l servesc cu nimic, în definitiv, mi-am zis, ca să-mi fac cumva curaj, e un fel de domestique, de servitor benevol, candid şi insolent în acelaşi timp, insolent nu din sfruntare, ci dintr-un fel de uimire: aflat în faţa unui „os domnesc", cum zice, un vechi şi „aproape de negândit vis al său!", nu ştie pur şi simplu cum să se poarte, alunecă, adică, din postura umilă, serviabilă, pe care o ia de obicei faţă de „ceilalţi muritori", în acea uimire entuziastă a unui copil căruia îi aduci o jucărie mirobolantă! Puteam să mă supăr pe el, cred însă că nu prea ar înţelege şi, oricum, orice i-aş fi făcut sau spus, bucuria şi umilinţa sa erau atât de profunde, încât n-aş fi reuşit să-l jignesc în nici un fel! Sigur, nu am putut scăpa de ideea, de suspiciunea că juca teatru sau juca „ şi" teatru, dar... când?! Şi cum?! Nu cumva juca teatru „fără să ştie" sau „fără să vrea?!" Cât din tot „teatrul" său era un joc, o rutină, o deprindere deci, apropiindu-se de

un tip de politețe așa cum o vedea el și... cât anume era joc insolent, provocare chiar...?!

Apoi, bănuiți, a început să mă viziteze, să-mi facă mici servicii inutile, odată mi-a adus chiar și bomboane, îmi propunea bilete la spectacole vândute înainte, discuri și CD-uri epuizate, dacă aveam imprudența să deplâng cu voce tare acest lucru și, în primul rând, informații! Aveam la mine în casă, la orice oră voiam, „vocea târgului", vocea opiniei publice, ultimele cancanuri, dar și vești oculte, nu la îndemâna oricui. Cunoștea oameni la poliție, la vamă, la notariate... habar n-aveam și nu mă interesa! În general îi temperam entuziasmul „informativ", dar, în zilele „ploioase", ca să zic așa, când ieșeam greu din migrenele mele obișnuite sau nu aveam chef de „umanitate", închizându-mă zile întregi în casă, lăsam pur și simplu să curgă din gura micului ovrei întreg șuvoiul de informații cu variantele lor, pe care „le ducea în spate". Era, după cum vedeți, un „mesager" de la început, numai că-și ascundea adevăratul, misteriosul, rarul, „incredibilul" mesaj sub un altul, trivial, de toată mâna! Acest lucru de altfel l-a și ascuns și l-a apărat, altfel... i-aș fi arătat de mult ușa! Dacă aș fi bănuit acel grăunte tragic, unic pe care-l ascundea ființa aceea rubicondă, zglobie, suficientă, da, suficientă, uneori trăda o încântare de sine fără margini, dar... tot ca un copil, ce crede a fi pus deja stăpânire pe lumea reală!

Evident că s-a pus miraculos de iute în cele mai bune relații cu femeia care-mi face menajul, cu șoferul meu și cu Gyury-bacsi, prietenul meu din bloc, care e, puțin, sfetnicul meu și care-mi rezolvă, printr-un văr al său, avocat, chestiunile curente. Până să mă șterg la ochi, a făcut cunoștință cu aceștia, cu care, mai mult sau mai puțin, a început să aibă relații separate. A, totul în vederea „relației principale", să nu mă scape din ochi, țesând o pânză deasă în jurul meu, făcându-se util, cum credea el, probabil

atributul „util" în mintea lui avea o conotaţie specială, era vorba, cum se trădase chiar de la prima convorbire, de o „nevoie", de o „utilitate" pe care, chiar dacă eu nu o aveam, mi-o... „împrumuta" el ca să zic aşa; abil şi inventiv „comerciant uman", îmi provoca necesităţi pe care le ignoram, cum fac... întemeietorii de religii, marii politicieni şi, bineînţeles, marii comercianţi, fabricanţii de medicamente, printre alţii sau... de armament! Nu trăim noi oare în epoca falselor probleme, a falselor şi dramaticelor necesităţi?! Nu-nu, micul Herlich era un om al timpului său!

L-am acceptat, am sfârşit prin a-l accepta în rândul servitorilor mei plătiţi sau benevoli, în mica mea curte, un prinţ, nu-i aşa, are dreptul la o... suită?! Ei bine – râse Callimachi – am şi eu suita pe care o merit, sau... cea pe care mi-o oferă împrejurările; lenea, comoditatea mea înnăscută fac ca, în anumite privinţe, să mă las dus de împrejurări şi, trebuie să recunosc, ele, zeiţele acestea nevăzute pe care le numim astfel, nu rareori m-au ajutat, m-au scos din încurcătură! Nu-nu, în viaţă, un exces de „voinţă, de voluntarism" te poate vârî în mari încurcături...

Îmi devenise atât de familiar, după nici trei luni, încât... am început să-l uit! Da, să-l „uit" cumva, deşi îmi intra în casă cel puţin de două sau de trei ori pe săptămână, numai dimineaţa, se-nţelege, când îmi rezolvam şi unele treburi curente. Să-l „uit" aţi înţeles cum?! Adică să nu mă mai „enerveze" vorbăria sa dezlânată, gesturile sale ţopeşti – cum îşi ştergea nasul cu o veşnică şi dubioasă batistă împăturită, cum tuşea, cum mă întrerupea, cum râdea, cum suspina sau ofta, cum îşi dădea importanţă exagerată povestindu-mi micile sale victorii, sau când îmi anunţa, cu gravitate, lucruri comune etcaetera, etcaetera!... Uneori, nici nu-l ascultam, îl lăsam să vorbească şi să se foiască ca un papagal, alteori spicuiam numai părţi, segmente din discursul său, apoi „îl uitam" şi vocea sa se depărta, chiar şi fiinţa sa

o vedeam ca printr-un ochean întors, alteori ațipeam pur și simplu în fotoliul meu. El nu se supăra, vorbea în continuare sau aștepta respectuos să redeschid ochii și mă saluta, umil și bucuros, cu zâmbetul său unsuros. Eram incapabil să mă înfurii pe el, am strigat de câteva ori, ba chiar o dată am răcnit la el de mi-am pierdut vocea pentru câteva ore; m-a privit uimit, cu sprâncenele ridicate, aproape amuzate, de parcă era regizorul acceselor mele, așa cum îl asistă un metteur en scène pe un actor căruia îi cere „să se enerveze convingător"!

Cum să te superi pe un om... atât de „mic", cineva care el însuși își „retrage din importanță", ca să zic așa! Cineva ce se „gârbovește, se înconvoaie la extrem" pe acea fâșie de spațiu, un loc geometric pe care-l ocupăm în univers și pe care atâția, pe drept sau pe nedrept, încearcă să-l „expandeze, dilate", conferindu-și importanță! Herlich nu era ceea ce se cheamă, cu un termen de altfel extrem de vag, modest; el vorbea rău despre sine, se micșora cu bună știință și cu insistență, nu din ipocrizie, nu, în nici un caz și, ha, ha, nici măcar pentru faptul că avea despre sine o părere proastă, ca atâția sceptici sau sinucigași; nu, el „se micșora" în fața mea – și, probabil, și în fața altora! – pur și simplu ca să-mi dea, să-mi facă mie curaj, să-mi restabilească, altfel spus, buna părere despre mine, acea „minimă" bună opinie fără de care un om, o ființă umană nu poate duce mai departe jugul existenței, jugul, povara teribilă a fiecărei zile! Ah, ticălosul, când am „observat" acest lucru, când am tras, cu un anume efort de observație, ca să zic așa, această concluzie și, apoi, am verificat-o, era cât pe-aci să-i fiu recunoscător! Da-da, recunoscător... gânganiei, șobolanului uman ce mi se strecurase în casă, lingându-mi obiectele și mâinile cu coada sa lungă și mătăsoasă, amușinându-mi obiceiurile și reflexele, punând încet-încet ordine în lucruri! Vă dați seama, dragii mei, ce am spus?! Da-da, începând să pună

ordine în lucruri, adică devenind, pur şi simplu, axul în jurul căruia începură să se învârtă obiectele şi apoi gândurile „din jurul meu"! Sigur, exagerez, exagerez mult, deşi... cu cât mă gândesc mai mult cu atât... În sfârşit! Nietzsche are o frumoasă frază, daţi-mi voie să v-o citez: „În jurul noilor idei se-nvârte lumea; neauzit, inaudibil se-nvârte ea!" şi tot el spune: „Noile idei vin pe picioruşe de porumbel!"

Sigur, dacă aş fi ştiut!... Dacă aş fi ştiut ce forţă închide în ea acea... carcasă ridicolă a micului ovrei, a, dacă aş fi ştiut, l-aş fi dat afară, cu o indignare expresă şi veritabilă, încă de la cea de-a doua vizită, când a avut insolenţa să apară cu veston negru, cravată şi batistă albă, pochette, la buzunarul de sus al vestonului, pantofi de lac, da-da, pantofi de lac, nu foarte noi, cine ştie ce amic mort i le-a lăsat moştenire şi, ţinând pompos în faţă ca pe o vază scumpă, un uriaş buchet de liliac alb în plină iarnă. A, dacă tot ce era pe el, în ziua aceea, putea fi de căpătat sau de dăruit, buchetul, pe acesta l-a plătit cu siguranţă! Ha, era cât pe-aci să mă dărâme cu acel buchet, îl ţinea ca pe un trofeu, ca pe o armă şi eu, prosteşte, am reculat în primul moment, de parcă... da-da, de parcă vedeam o fantomă! Cu siguranţă vedeam ceva, ceva ce nu se vedea în nici un fel, adică – mai târziu am început să-nţeleg! – dublura acelei personalităţi, „umbra" sa pe care el o trimitea înainte, nu o târa în urmă ca noi... ceilalţi muritori! Da-da, sunt momente când unele persoane îşi arată, îşi trădează esenţa, cealaltă faţă, momente fulgurante care, ca şi fulgerul, durează fracţiuni infime de timp şi prin aceasta, dar şi prin „neverosimilitatea" lor, ca să zic aşa, par... „păreri", înşelăciuni ale ochiului! Şi, de altfel, să fim serioşi: cine are „cheful", cine are puterea să privească în faţă „esenţele", acea eternitate ce se plimbă uneori pe feţele, pe conturul trupurilor noastre, ca şi reflexul unei mari oglinzi pe coastele şi stâncile unui munte, sau raza lunii, uneori, ce „şterge", ca o dâră sclipitoare, nisipurile şi valurile liniştite, fremătânde, infinite, ale mării!

Care era forţa lui?! Dumnezeu ştie! Nici până azi nu pot să-mi dau prea bine seama; sigur, pot să-l descriu, cum face şi un romancier care posedă o oarecare rutină, pot chiar „să-l urmăresc" în propria-i mişcare, pot adică să-i împrumut propriile-mi idei şi reflexe ideatice, asezonându-le, adaptându-le cât de cât micului nostru personaj şi cam ceea ce cred eu despre originea, pătura socială din care a venit, idiosincrasiile şi marotele sale, mediul său, cu aproximaţie, în care se-nvârte! Cum, şi asta e tot?! Ei bine, tocmai acest lucru m-a-nşelat, vreau să zic îngâmfarea propriului meu raţionament, acea îngâmfare tipică nouă, europenilor raţionalişti care credem a cunoaşte şi „stăpâni" totul numai cu puterea judecăţii, a observaţiei, a descrierii critice, prin generalizare şi abstractizare sau, uneori, prin simbolistică! Dar el... micul om, el s-a „strecurat", ca să zic aşa, prin interstiţiile acestor raţionamente şi „observaţii, deducţii" ale mele şi... a rămas! Odată cu „mirosul" lui, ca orice mamifer „mare" şi cu capacitatea sa, nu de adaptare ci de... falsă adaptare! Da, el s-a prefăcut a se plia, cu dexteritate mare, la habitudinile mele şi ale casei mele, apoi, ca orice „parazit superior", mi-a dictat... nu „habitudinile, nu criteriile sale", ci... altele! Necunoscute mie şi de care nu aveam în nici un fel nevoie! Da, nu aveam nevoie, e drept, la un anume nivel, cel al „ochiului liber" ca să mă exprim puţin trivial, dar, cum el însuşi m-a avertizat de la-nceput, fără ca eu să bag bine de seamă, dispreţul meu instinctiv şi prostesc îl „acoperea", îl apăra foarte bine! „El" avea să-mi provoace – sau să-mi „deştepte", cum vreţi! – un alt tip de necesităţi, ca un „scripete uman" el avea, vrând sau nevrând eu, să mă ridice la un alt nivel de necesităţi, de nevoi... adevăratele nevoi, unicele! Şi, cum vreţi ca eu, acum, să-i fiu recunoscător... chiar şi umbrei sale?! Cine e recunoscător cu adevărat acelui „maestru" care te trage de urechi în sus din nămolul dulceag al intuiţiilor simple şi al judecăţilor de

toată mâna, ce te obligă să „vezi tu însuţi lucrurile" în loc să te foloseşti de „calculeta prejudecăţilor comune" unde nu ai decât să apeşi cu degetul tău nenorocit şi apar, în şir, tot felul de date şi de concluzii gata făcute, pe măsură, „gata mestecate"! Am oroare faţă de tot ce e „dinainte mestecat" şi această repulsie am căpătat-o odată cu o experienţă a copilăriei, care, în esenţa ei, nu era neplăcută, ba e chiar emoţionantă, la drept vorbind, dar, nu ştiu de ce, din snobism, probabil, din vanitate, mi s-a părut respingătoare: venind în vizită la un coleg de clasă, în şcoala primară, un coleg sărac, i-am zărit mama, o femeie înaltă, statuară, ca o madonă florentină din secolul al XV-lea, ce ţinea în braţe un prunc şi-l hrănea cu boluri alimentare pe care le mestecа ea însăşi înainte, le scotea din gură şi le introducea în mică guriţă a pruncului! Azi, cum vă spuneam, am „reabilitat" această imagine vie, dar... repulsia a rămas! Ca un ins inteligent însă, am transferat-o asupra unei categorii abstracte, asupra cunoştinţelor gata făcute pe care se sprijină întreaga noastră civilizaţie actuală cu rare, extrem de rare excepţii! Dar iată că Herlich a fost mai „inteligent" decât mine, de fapt, el a fost cu adevărat inteligent, viu, şi m-a prins în capcană, m-a „făcut prizonier" cu propria mea manieră de a aplica asupra sa „judecăţi gata făcute", raţionamente şi chiar concluzii „ale altora", „boluri mustoase intelectuale" pe care „alţii" mi le-au vârât în creier, făcute să mă „liniştească", evident, în faţa „grozăviei şi incomprehensibilităţii existenţei", dar ucigându-mă încet-încet, indolor şi nedramatic, anesteziindu-mă ca pe atâţia alţii, vanitoşi şi superbi, ce cred a gândi şi acţiona după liberul lor arbitru, după „mândrul lor creier"!

Nu, nu-i sunt recunoscător, nu am această forţă, dar... nu pot să-l uit, să-l „ignor", el „există", deşi a dispărut şi e mort! Da, atunci, la începuturile amiciţiei noastre, ca să-i zic astfel, da, atunci puteam să-l „uit, să-l ignor" pe lungi

perioade de timp, aşa cum ignori un obiect ce-ţi este familiar, îl ignori, deşi îţi stă la-ndemână sau, ca să fiu mai subtil, aşa cum ignori o amintire ce ţi-ar putea salva chiar viaţa, dacă ai avea-o mai „aproape" de oglinda lucidităţii, ca să zic aşa, un eveniment ce s-a mai petrecut o dată în viaţa ta, fără urmări grave „atunci" şi care, atunci când apare „pentru a doua oară", te omoară sau te lasă schilod, indiferent la ce nivel, material sau psihic! Acea „uitare" ce ne „omoară sau schilodeşte", uitarea „esenţială" ce se opune instinctului vital mai adânc, acea „uitare" ce este complicea „duşmanilor" noştri, fie că ei sunt cunoscuţi sau nu, mai mult sau mai puţin abstracţi sau aflaţi chiar sub ochii noştri, apăraţi, cum spuneam, de prejudecăţile sau de „prestigiul" reflexelor noastre de grup sau mentale.

După ce a dispărut, după ce a murit, am încercat să-l înţeleg mai bine – de fapt, încercam să-mi înţeleg propria propensiune, puţin cam ciudată, faţă de persoana sa adesea acoperită de ridicolul pe care-l producea ea însăşi şi apărată, cum spuneam, de vanitatea mea proprie, de superficialitatea mea plină de sine! – şi, folosind un carnet de adrese pe care mi l-a dat, plictisit, ofiţerul de poliţie însărcinat cu ancheta morţii sale, am încercat „să urc râul", cum spuneam, în „amontele" întâlnirii noastre, dar şi în „prezentul" sau „avalul" ei. Am cunoscut, astfel, câteva persoane şi „profiluri" mai mult sau mai puţin interesante şi previzibile, dar, cu ocazia acestei „incursiuni", incomode şi neobişnuite spiritului meu flegmatic şi puţin dinamic, am primit marele dar al maturităţii mele, ca să mă exprim puţin emfatic: cunoştinţa cu maestrul meu – cel ce mi-a devenit iute şi profund, astfel! – bătrânul Jiquidi! Şi dacă pe „micul om" ce purta numele Herlich nu l-am „recunoscut" imediat – de fapt, nu l-am „recunoscut" aproape deloc, abia mai târziu, abia în clipa în care vă vorbesc despre el, îl „văd" cu adevărat, îi „cuprind" întregul contur al personalităţii sale, deşi

Dumnezeu mi-este martor că încă mă-ndoiesc dacă îl „văd cu adevărat" sau e doar o halucinaţie ce-mi stăpâneşte simţurile şi memoria cu o acuitate formidabilă şi el, micul om, nu a devenit decât un fel de „personaj literar", extrem de „concret", aşa cum sunt unele personaje ale marilor autori ai secolului XIX, într-atât îmi pare el acum de „prezent", în sensul simbolic al cuvântului, de „necesar", de „exemplar", dar... numai pentru nevoile mele esenţiale, nevoi pe care „el" le-a „pus în mişcare", acea forţă ciudată pe care o purta în sine şi o mişca în faţa ochilor mei încă orbiţi de acea „albeaţă" a mediocrităţii cotidiene! – da, dacă pe Herlich nu l-am „deosebit" decât târziu, prea târziu sau... mai ştii, la timp, deoarece l-am „văzut" totuşi, aşa cum interceptezi o figură umană ce părăseşte o încăpere şi nici măcar nu o vezi „pe ea", ci doar un element al persoanei, ca să zic aşa, trena unei rochii, dacă e femeie, sau sunetul vocii, câteva cuvinte fără un sens anume ale celui sau celei ce iese din încăpere printr-o uşă ce rămâne deschisă! – ei bine, pe Jiquidi l-am „văzut" imediat! E adevărat că cei doi făceau parte din „două lumi spirituale" distincte şi e tot atât de adevărat că Jiquidi a venit în întâmpinarea înţelegerii mele, ca să zic aşa, pe „şina" firească, pe drumul, pe calea pe care „circulă" inşi din categoria noastră, vreau să zic acei intelectuali dintr-o anume pătură socială, ale căror semne şi sensuri ei le percep şi le decodifică cu uşurinţă. Acele „figuri" ce vin dintr-o „direcţie previzibilă şi familiară" şi noi îi „recunoaştem" şi le „oferim" de îndată preţuirea şi atenţia noastră! În timp ce inşi ca sărmanul Herlich, ce „ne sosesc" pe o cale atât de lăturalnică, lipsită total de prestigiu ca să mă exprim litotic, cine... dracu să-i „recunoască", să-i „vadă" măcar?! Numai... nebunii şi copiii şi... şi... inşii apţi de o anume oboseală a spiritului, pe care o numim cinism... ce spuneţi?! Ridicol, nu-i aşa, total ridicol... dracu' să mă ia!

2

Domnul Hyppolit ieşi din casă cu aerul cuiva care nu ştie ce să facă cu ziua, atât de senină, de strălucitoare, de primăvară, ce-l aştepta afară. Îşi aprinse o ţigară şi vru să se îndrepte spre chioşcul de ziare de la colţul străzii, când Dacia spitalului trase lângă el, la bordura trotuarului.

– Bună diminaţa, şefule, îi strigă şoferul, un negricios, nu prea pari să ai chef de lucru azi... vrei să faci câţiva paşi pe jos, dacă vrei te aştept în parking, la Catedrală!...

– Nu-nu, spuse Hyppolit... părând încă o dată nehotărât. Privi în stânga, în dreapta, oftă, apoi ocoli maşina şi se aşeză lângă şofer. Într-un sfert de oră ajunseră la Spitalul Nr.1, al cărui administrator şi director tehnic era şi, cu acelaşi aer „distrat", de parcă ar fi vrut să facă „cu totul altceva" sau „să se afle în cu totul altă parte", se „aruncă" în vâltoarea treburilor ce-l aşteptau. Dincolo de treburile curente – ce erau totdeauna în „întârziere" cu o zi sau două, sau, unele, chiar cu o lună, dacă nu mai bine! – azi îl aştepta o „treabă specială" care cerea atenţie, timp, abilitate: sosirea unui TIR elveţian, din Zürich, cu ajutoare, adică medicamente şi diverse materiale, utilaje, instrumente, pentru cele trei centre de copii handicapaţi pe care le administra tot el, aflate în raza oraşului Cluj. Era o societate, GMBH, ce purta numele PERIL, iar unul din directori, Karl Wimmer, sosea el însuşi cu transporturile ce aveau loc la două luni, deoarece veniseră plângeri la firma de la Zürich că unele „materiale" primeau alte scopuri decât cele iniţiale şi „declarate".

Camionul uriaş cu remorcă sosi însă cu o întârziere de câteva ore, la sfârşitul după-amiezei şi Karl, însoţit de astă dată de soţia sa, o româncă, Adriana, o olteancă exilată încă din vremea dictaturii, şi o prietenă a lor, jurnalistă, Madeleine Mounet, povesti cu un haz real cum

erau „să scape de camion, cu încărcătură cu tot"; la Arad, unde ajunseră de dimineață, se opriră la intrarea în oraș să pună benzină, femeile dormeau încă în spatele cabinei și ei doi, Karl și Uwe, șoferul, intrară într-un bufet să „guste ceva, eventual să bea o bere, să fumeze liniștiți o țigară" când, spre umirea lor, poids-lourd-ul său brummer-ul, cum îi spuneau ei, se puse în mișcare, încercând să manevreze pentru a ieși dintre mașinile masate în fața benzinăriei.

„Eu am fost mai iute, spuse vesel și mândru Karl, am fugit după el, am sărit în cabină și, ce să fac, a trebuit să-i car vreo doi pumni hoțului, un băiat tânăr, negricios, și cred că mai avea un tovarăș care îl dirija de jos, dar care a dispărut repede. Pe scurt, a venit poliția, a trebuit să mergem la secție, deși eu am declarat că renunț să fac plângere, acolo a trebuit să-l așteptăm pe comandant, acesta a vrut neapărat să-l interogheze pe hoț etc., etc... mult timp pierdut! De asta am ajuns așa târziu... vă rog să ne scuzați!"

Era vesel și mândru găliganul acesta de elvețian, înalt, osos, cu ochi albaștri, cu un început de chelie, ce nu împlinise patruzeci, inginer „la bază", dar care de mai bine de un deceniu colinda prin toată lumea, „vizitând" țările „în criză" sau care „ieșeau din criză". „De fapt, spunea el, cu același aer sarcastic ce-l părăsea rareori, e cam același lucru, uneori, ieșirile din criză, am constatat, sunt mai tenace decât criza propriu-zisă!... Mai grave deoarece păcălesc pe toată lumea, noi... avem deja experiență dar, bineînțeles, în afară de «materiale», ne ferim să dăm sfaturi! Deja faptul că venim încărcați și distribuim gratuit, însă sub anumite condiții, ce aveți voi nevoie, nu e privit bine de toată lumea, dacă am mai da și sfaturi, sunt convins că am avea probleme cu poliția sau cu alții!"

Vorbea cu haz, cu haz real, era încântat de propria-i detașare față de micile și „insistentele" mizerii ce i se făceau în țările subdezvoltate pe unde umblase și umbla, încântat

că, de multe ori, cunoştea mai bine starea de fapt a lucrurilor la faţa locului decât „băştinaşii". La drept vorbind, el nu poseda un exces de informaţii, dar, prin educaţie şi origine, era obişnuit să privească realitatea în faţă, fără menajamente şi fără „vălul de văicăreală", cum o spunea el, cu care, de multe ori, „indigenii sau băştinaşii" îşi ascund lor înşişi „starea de fapt", lamentare sau „pesimism accentuat" ce fusese sau era încă un fel de luptă contra tiraniei sau a haosului ce urmează unei tiranii, contra birocraţiei sau corupţiei pe care o ascunde totdeauna o administraţie veche şi tiranică. O „văicăreală" însă, spunea Karl (ce amesteca două limbi, dacă nu trei, germana, franceza şi engleza, ba mai strecura şi cuvinte sau sintagme româneşti) ce nu îi mai „apăra" de mult pe cei ce o practicau, când se potrivea şi când nu, ca şi cu zvonurile, ele fuseseră „inventate" pentru „a-i apăra" pe oameni de aparatul opresiv statal, acum, însă, de când statul slăbise sau în unele locuri dispăruse de tot, îi păcălea chiar pe acei ce „voiau să-i păcălească, de voie sau de nevoie, pe alţii!"

Adriana, soţia lui, o femeie tânără, subţire, negricioasă, cu ochi mari, negri, „îngrozitor de catifelaţi" cum o repeta Karl, era, spre deosebire de el, tăcută, se ocupa cu „treburile mărunte" ale menajului şi afacerii lor, deşi „la bază" avea filologia, franceză-română, absolvită la Bucureşti, şi un doctorat început la Zürich, în legătură cu miturile balcanice în medievalitatea târzie. Madeleine, jurnalista, era pentru prima oară în România: înaltă, blondă, în jur de treizeci sau mai puţin, gravă, zâmbind în exces, motiv, probabil, ca să nu răspundă la unele întrebări ce i se puneau din toate părţile, arătând o discreţie rară la un jurnalist care, în plus, nici nu purta un aparat de fotografiat la gât. Extrem de elegantă, părea satisfăcută de propria persoană, uimită oarecum că se afla într-un loc „atât de depărtat" şi de „neobişnuit", venea, se pare, dintr-o familie foarte înstărită şi-şi petrecuse prima tinereţe în estul Statelor

Unite, în oraşul Boston. De altfel, Karl era acela care o proteja de curiozităţile prea insistente, el răspundea şi întrebărilor ce i se adresau ei, o invită să dea o raită prin oraş împreună cu Adriana, diseară, după ce vor fi primiţi de primar sau de adjunctul lui, târziu, după orele 21, domnul Hyppolit aranjase deja din timp participarea la o serată organizată de cel mai influent ziar local, *Ardealul*, ocazie de a cunoaşte „lumea bună şi influentă a Clujului". Karl, se pare, aranjase acest lucru, prin telefon, cu Hyppolit, voia nu numai s-o „introducă" pe Madeleine, dar voia să-l reîntâlnească pe directorul Dumitraşcu pe care l-a cunoscut cu ocazia vizitei precedente şi care-l rugase, se pare, să transmită un articol sau o „informaţie" importantă marelui ziar *Neue Züricher Zeitung*. Nu, Madeleine nu lucra la acest ziar, ea era o „jurnalistă liberă", dar avea, spunea Karl, excelente relaţii în lumea jurnalistică şi bancară şi el se bucura să o poată prezenta unuia din conducătorii ziarului local. Ei, cei ce încercau să ajute România, spunea Karl, aveau ei înşişi nevoie de ajutorul presei în „complicaţiile" pe care le întâlneau, nu rareori, cu „chichiţele şi birocraţia locală". „Cu cât oraşul e mai mic, spunea el, cu atât birocraţia şi poftele ei sunt mai mari! Nimeni nu înţelege că ceea ce facem noi este benevol, extragem din veniturile noastre şi dintr-o obositoare colectă de fonduri şi singurul avantaj pe care ni-l face statul elveţian este că ne scuteşte de vamă, la ieşire. Dar, nu vă-nchipuiţi ce greutăţi avem aici, la voi, chiar de la intrarea în ţară, suntem bănuiţi de cele mai rele lucruri, în primul rând suntem căutaţi de droguri, o percheziţie ce încetează automat dacă scoatem «săculeţul!»" (Prin „săculeţul" el înţelegea sticlele de whisky şi cartuşurile de ţigări!) „N-o să credeţi, îi spunea el directorului spitalului, Hyppolit, cât enervează, în primul rând, faptul că ducem «atâtea lucruri frumoase şi scumpe» unor «copii mizerabili» sau unor ţigani! Se pare, adăuga el, mereu râzând, că voi

v-ați obișnuit să vă administrați singuri ajutoarele străine, ba am auzit că se făcea un bun comerț cu ele! Nu suntem uimiți, același lucru se întâmplă aproape peste tot, de aceea, după cum vezi, profităm ca să facem aceste voiaje și să le împărțim noi! Dar... asta nu ne face mai simpatici!... Și, cu toate acestea, avem, pe ici, pe colo și câțiva prieteni! De aceea, îi apreciem pe prietenii noștri, când plecăm, noi știm că... îi lăsăm, ha-ha, în ghearele voastre! A, știm foarte bine, securitatea nu mai are puterea de altădată dar... se preface că o are sau, mai știi, îi convine să se prefacă și, multora, obiceiul acesta de a-i suspecta pe cei care vin în atingere cu străinii le-a intrat sub piele, o obișnuință plăcută, ca... scărpinatul, ha, ha!"

Seara sau serata la *Ardealul* începu de-o manieră cam plicticoasă, cel puțin pentru străinii care erau invitați, apoi, după aproape două ore de „pălăvrăgeală", cum spunea Karl, adică discursuri, toasturi chiar și recitări din „poeții naționali", se „deschise" bogatul bufet și se dansă, în sunetele unei orchestre de jazz studențești. Dansară chiar și „elvețienii", Madeleine, mai ales, avu mare succes la tinerimea de față și, la un moment dat, ea se desprinse din îmbrățișarea ultimului ei cavaler și se apropie de masa lor, unde, printre alții, Karl și domnul Hyppolit discutau relaxat, ca doi vechi prieteni, fumând din bunele trabucuri pe care le oferea Karl. Nu, nu voia să ia loc, era de fapt prea încălzită ca să se așeze sau ca să iasă pe terasa localului, dar... adăugă ea cu o mină vicleană, naiv-vicleană, nu prea obosită ca să danseze și cu „domnul director"! Hyppolit își ridică uimit privirea spre frumoasa femeie și, cum Karl dădea din umeri râzând – el abuzase puțin de sticla de horincă pe care o adusese unul din medici la masă, de „medițină de Turț" cum îi spusese! –, Hyppolit se ridică și încercă să se scuze:

– Eu... sunt mic și gras, dumneata, Madeleine, ești o adevărată Diană ce a sosit, cu pasul ușor, pe plaiurile noastre, nu crezi că... vom fi ridicoli?! O pereche ridicolă!

– Bineînţeles! Bineînţeles! aprobă Karl, mai trăgând o duşcă din ţuica de Maramureş – dar... tocmai de asta! Ce dracu', Hyppi (aşa-i spunea el directorului!) ţi-ai pierdut şi dumneata simţul umorului ca toţi conferenţiarii voştri de astă-seară?!

Şi cum şi Madeleine dădea din cap, în semn afirmativ, adică da, „vom fi o pereche perfect ridicolă... nu e amuzant?!", domnul Hyppolit se resemnă şi o conduse pe jurnalistă, amestecându-se printre ceilalţi dansatori, în majoritate tineri, medici, studenţi, jurnalişti, scriitori, funcţionari superiori la unele instituţii ale oraşului. După un rock şi o sambă, urmă un tangou şi Madeleine, în ciuda propunerii lui Hyppolit, se arătă neobosită şi dornică de a continua, iar el îi făcu pe plac. Nu mai dansase de mulţi ani şi, la început, din timiditate sau din politeţe, voi s-o lase pe femeie să conducă – se vedea, în ciuda rezervei şi tăcerii ei zâmbitoare, că e obişnuită dacă nu să-şi impună voinţa, oricum avea aerul şi „privirea" celui ce de ani de zile decide „pentru sine", perfect autonomă, purtând „în faţă, ca o platoşă", o ironie calmă, veşnic vie şi trează, dar şi ca un aliment din care i se hrănea scepticismul faţă de toate dizgraţioasele eforturi sau ipocrizii umane. Dar abila femeie se prefăcu a nu înţelege, lăsându-se „moale" în braţele sale şi directorul, vrând-nevrând, trebui să „preia conducerea operaţiunilor". Vrând s-o amuze, mereu dansând, încercă să-i facă puţină conversaţie, dar ea îi făcu semn cu degetul la buze să tacă şi se lipi de el.

Dansară îndelung şi, după un timp, Hyppolit simţi cu o anume stupefacţie că, într-adevăr, între trupurile lor trecea un curent aproape senzual, deşi în urechi îi rezona încă ironia lui Karl în legătura cu „cea mai ridicolă pereche", „un pinguin ţopăind lângă un flamingo roz!" O privi: faţa ei îşi pierduse total acel aer ce-i părea agăţat de figură, de perpetuă şi fină ironie, şi, deşi o urmărise dansând cu alţii, Hyppolit

remarcă pentru prima oară un aer de concentrare, de parcă, „școlărița conștiincioasă a vieții" încerca să rețină o lecție dificilă sau să-și amintească ceva, încă tulbure, așa cum, uneori, dimineața, cu picioarele goale atârnând „spre podele", încercăm, din frânturi, să recompunem o istorie coerentă, după modelul „tiranic" al „istoriilor" pe care le trăim sau le punem în mișcare în „timp de veghe"... întinerise brusc, se vedea că n-o mai interesa nimic altceva în afara dansului și a ritmului pe care acesta îl ordona, lipindu-se, aproape agățându-se de trupul bărbatului aceluia aproape necunoscut, ce trezise în ea o „amintire specială", poate, cum sunt uneori mirosurile unei alte vârste, aproape uitate, ce „ne ajung din urmă peste ani" și ne învăluie cu o ciudată fermitate și precizie, dislocându-ne din împrejurarea, din ambientul în care trupul nostru se află adâncit. „Ogarii altui timp!", ar putea afirma un poet sau „mesagerii unei eternități" pe care, adesea, o ignorăm, din mediocritate sau pur și simpu din frică. O „eternitate pe care nu o merităm", ca un prieten uitat, trădat, în apele unei alte vârste, dar care, încăpățânat, ne ajunge din urmă, indiferent la „noua" noastră vârstă și preocupări, insensibil chiar și la renegările noastre consecutive, procedând ca „zeii", impunându-și voința „și capriciul" dincolo de timp și de biata noastră voință sau calcule, ce se surpă, într-o clipă, ca un castel de cărți de joc, la briza unei uși ce se deschide brusc, la o anume distanță...

Femeia aceasta tânără, venită de departe, care știa să-și impună prezența și voința în orice ocazie – Karl, de altfel, îl avertizase în vizita sa precedentă că avea să-i prezinte „o mostră feminină specială, făcută să comande, dar... prea leneșă ca s-o facă cu adevărat!" – de data aceasta, în brațele scundului și puțin rotofeiului, gravului director, „știu", cu un perfect instinct, să-și „audă și să-și asculte" propriul instinct, „recunoscându-l" pe celălalt ca partener „real". Doar pentru un dans?!... Poate, dar, se pare, femeia

era obişnuită să „ia" pe loc ceea ce i se oferea şi poate că „gravitatea, concentrarea" ei trădau faptul că nu i se întâmplau zilnic astfel de „evenimente". Şi Hyppolit, vrând-nevrând, deşi părea „că el conduce", trebui să se supună, să „i" se supună şi fu aproape bucuros, mulţumit; îi convenea, în afara obositoarelor şi multelor sale obligaţii de serviciu pe care le lua foarte în serios, să se retragă „în penumbra" altora, cum spunea, iar o prietenă veche îi spusese odată, mai în glumă, mai în serios, că „posedă o reală stofă de sfânt" prin felul în care se „încolăcea în sine, se învagina, ca o blastulă" (era, evident, un medic!), lăsând „celorlalţi", indiferent de vârstă sau de nivelul social sau intelectual, „spaţiu" de respiraţie şi de existenţă! „De unde să luăm noi, spusese acea veche amică, spaţiul, aerul necesar pentru respiraţie – vorbesc, bineînţeles, de o respiraţie internă, psihică, – dacă nu din acel spaţiu oferit cu generozitate de tipi ca tine, specimene, însă, extrem de rare care-şi reneagă, parcă, instinctul de conservare sau de agresivitate! Da, domnule, ai o bună, reală stofă de sfânt!"

– O... mantie, o zeghe, o pelerină răpănoasă de... sfânt, vrei să spui! se apărase el, privind-o puţin uimit, încercând nu s-o înţeleagă, ci pur şi simplu s-o privească! E interesant, aproape şocant, să „priveşti" pe cineva în momentul când spune un adevăr! A, vreau să zic un „adevăr pentru sine", un fapt, o „comunicare" în care crede şi care nu are nici un fel de contingenţă cu nimic din cele ce se întâmplă în jur, în acele clipe. Un fel de ieşire din prezent... din prezentul convenţional, trivial, se-nţelege!...

... Parcă dansau de o eternitate, în jurul lor perechile se schimbaseră, unii dispăruseră la mese, propria lor masă plutea parcă într-o depărtare nefamiliară şi femeia aceasta străină, sosită în aceeaşi zi de departe, îl ţinea lipit... nu de „ea", ci de „starea ei" din acele clipe, prea egoistă, prea puternică ca să-i scape acest „vânat", senzaţia aceea de

senzualitate încărcată, concentrată, care nu avea vreo legătură cu trecutul „lor" şi, probabil, nici cu viitorul lor ce se va derula, cu multă probabilitate, pe orbite absolut diferite. Iar Hyppolit, din politeţe, din cavalerism, dar şi din uimire, „o lăsă" „să-şi continue dansul" şi ambii se lăsau conduşi de acea „mică zeitate" ce se furişase între ei şi, dacă el ar fi fost mai tânăr – dacă ei ar fi fost mai tineri, deoarece şi Madeleine, în ciuda vârstei ei biologice, se vedea că poseda experienţă în relaţiile umane! – ar fi înţeles, poate, greşit, tensiunea ce „se ivise" între ei, între trupurile lor, ca o simplă atracţie, ca un banal şi puternic magnetism fizic, senzual! Dar ambii erau „prea bătrâni" – el prin vârstă şi experienţă, ea printr-un scepticism de caracter sau dictat de civilizaţia din care venea! – ca să „înţeleagă greşit" ceea ce se întâmpla „cu ei", un lucru, la urma urmei, dacă nu previzibil, oricum, ce putea fi ascuns şi „turtit", răstălmăcit de conştiinţele lor, aşa cum facem cu acele fapte sau sentimente „fără persistenţă" care ne contrazic opiniile sau habitudinile. Nu, Hyppolit în acele zeci de minute cât dură dansul lor prelungit nu „o dori fizic" pe tânăra şi frumoasa, mlădioasa femeie pe care o ţinea în braţe cu o anume „precauţie" şi nici Madeleine, probabil, nu resimţea acest lucru, „absentă" cum era, da-da, „absentă", într-atât era de absorbită „în ea însăşi", de ceea ce se „iţise, se mişcase" deodată în ea, ca un animal care, dus de-o pornire nebunească, iraţională şi sinucigaşă, îşi devorează viscerele!... Da, Madeleine îşi devora, calmă şi încordată, propriile-i viscere morale ce-i dăduseră, în contactul cu bărbatul acela străin şi în aparenţă nepotrivit fizic în cuplu cu ea, un „semnal", un strigăt ce nu era cel al senzualităţii sau se arăta doar sub această mască, dar, în fapt, cine ştie, era un semnal al propriei ei vitalităţi, un sunet ce venea „din adânc" şi care-i certifica încă o dată că... „era"! Era vie, întreagă, aptă de a simţi şi de a crea existenţă, aptă de a „fi prezentă în propria ei viaţă", ca să ne exprimăm

puţin preţios! Era un dar, acesta, pe care i-l făcea acel străin, inginer sau director sau medic, ea nu ştia prea bine, poate că acesta era „scopul" real pentru care călătorise mii de kilometri în ţara aceea „semibarbară" unde venise doar „să privească", aşa cum unii privesc prin lentile la fiinţe din altă specie sau în disproporţie flagrantă, catastrofală cu propria lor fiinţă. Dar, probabil, cu instinctivitatea ei mândră şi firesc-egoistă, ea nu va „privi" acest „semnal" ca pe un „dar al străinului" ci, mai degrabă ca, încă o dată, o probă a perspicacităţii ei vitale, a abilităţii ei de a „recunoaşte" şi de a „acapara, de a poseda" ceea ce-i „convenea", ce-i era cu adevărat necesar, oriunde acest „aliment" rar s-ar fi aflat. E adevărat, „trupurile morale", deoarece există şi aceste „trupuri", au şi ele nevoie să se „hrănească" şi cine ar putea să le reproşeze că-şi iau „hrana, alimentele", atunci când, printr-un mărunt miracol, o întâlnesc în cale, deoarece, e adevărat că, spre deosebire de „hrana curentă, obişnuită", cea „morală sau psihică", sau cum vreţi s-o numiţi – ea nu are nume! – o întâlnim rar, mai degrabă „accidental" şi nu e la îndemâna oricui s-o „recunoască" şi s-o „devoreze", s-o „conţină"! Da, cine ar putea să le reproşeze celor „fericiţi" şi „puternici" când ei se „înfruptă" din rarisima şi esenţiala „hrană", în absenţa căreia – o, o absenţă pe care nu o remarcăm ani în şir! – ne „îmbolnăvim" ciudat şi ne „degradăm", cum s-ar zice, ne înstrăinăm de noi înşine, de cei ce am fost „odată", în momentele de „excelenţă", de tinereţe a firii"!

... Plecară destul de târziu de la acea chermeză-recepţie a ziarului *Ardealul*, era trecut cu puţin de miezul nopţii, Herlich împreună cu o asistentă a sa de la clinică, doctoriţa Paula Cherteş, îi întovărăşiră pe jos pe cei doi oaspeţi, Karl şi Madeleine, la hotel. Ploua fin, trotuarele erau pline de bălţi, se înainta cu precauţie şi cu mici râsete, o conversaţie era aproape imposibilă în aceste condiţii.

Pălăvrăgeau mai ales doctorița cu Karl, care se cam îmbătase și iubea totul: Clujul, România, drumurile proaste, viclenia adeseori stupidă a „partenerilor săi români", propria-i viață, ba, cu o voce aproape șoptită, începu să-i facă confidențe tinerei doctorițe ce-l asculta amuzată și ușor încurcată, din când în când privea în urmă la cuplul ce-i urma tăcut, și de parcă ar fi vrut să se dezvinovățească față de șeful ei.

În fața ușii hotelului cei patru întârziară încă aproape un sfert de ceas, punând, pare-se, la punct, alte detalii pentru a doua zi, de fapt Karl nu avea chef să urce și sfârși prin a-i invita pe cei doi clujeni sus „pentru un ultim drink". Paula refuză, era așteptată acasă – avea un soț și un copil mic – iar Herlich se oferi s-o conducă.

– A, nu, făcu Madeleine, ieșindu-și brusc din tăcerea ei gânditoare, ai să mă conduci pe mine... nu-i așa?!

Și cum cei doi bărbați o priviră uimiți, ea adăugă cu un aer de fetiță răsfățată ce-i stătea destul de rău:

– Oriunde, nu-mi pasă! Străzile, aici la voi, sunt cât de cât sigure?!

Vorbea franțuzește, se-nțelege, dar amesteca și cuvinte englezești, de parcă nu avea suficientă încredere în capacitatea prietenilor ei români de a o înțelege.

– O conducem pe Paula, în primul rând, se-nțelege!

– O, nu, se eschivă aceasta, eu am să iau un taxi!

După câteva minute un taxi opri lângă marginea trotuarului și Paula urcă. Cei doi elvețieni păreau adânciți într-o discuție destul de aprinsă, din care, fără să vrea, Herlich înțelese că șeful convoiului nu era de acord ca Madeleine să mai bată străzile la ora aceea din noapte. „Or fi amanți?" se-ntrebă administratorul și ar fi vrut să se termine mai repede toată seara, fu aproape ispitit „s-o șteargă" fără o vorbă, profitând că cei doi erau cu spatele, adânciți în mica lor ceartă. Brusc însă, cu un scurt hohot de râs care îl făcu o clipă să creadă că și femeia se îmbătase –

sau era un sunet al orgoliului?! – Madeleine se rupse de celălalt şi de discuţia lor inutilă şi plecă singură pe stradă, balansându-şi umerii. Karl rămase ca şi prostit privind în urma ei, apoi, cu o privire rugătoare, îl imploră pe Herlich s-o urmeze. Acesta păşi în urma ei, dar, ciudat, la o oarecare distanţă, de parcă ar fi ezitat să se apropie, nu era convins dacă femeia îi voia compania. Merseră aşa o vreme, Madeleine părea că nu se sinchiseşte dacă era urmată sau nu, deşi cu siguranţă îi auzea sunetul paşilor. Pentru un observator din afară părea că bărbatul urmăreşte o femeie străină şi, ironic vorbind, aşa şi era. Era mai puţin convivul sau însoţitorul ei, era paznicul ei şi poate că Madeleine nu voia mai mult; voia să-şi „risipească" aburul alocoolului din acea seară sau, mai probabil, acea tensiune difuză şi persistentă ce se instalase atât de abrupt între ea şi acel străin, în timpul dansului. Mai târziu, mult mai târziu, ea îi va vorbi de acele minute ale primei ei seri în România, când rătăcise pe străzi urmată la câţiva metri de acel străin cunoscut-necunoscut.

– Îmi convenea, va spune ea, că eşti cu mine şi în acelaşi timp păstrezi distanţa, ca un bodyguard, un paznic al trupului meu, în felul acesta nu eram singură şi eram sigură că vei păstra tăcerea. Tăcerea de care aveam nevoie nu pentru a vă admira străzile periculoase pentru o femeie cu gleznele atât de subţiri ca ale mele, ci pentru a inspira profund „aerul dansului nostru", de a mă hrăni din acel aer, din acea tensiune, care la început m-a contrariat, apoi m-a uimit şi apoi... da, apoi „l-am salutat"! A, să nu crezi că aveai, în minutele acelea, vreun rol sau vreo responsabilitate, merit etc. Dispreţul meu faţă de tine era perfect şi oarecare, aşa cum, dacă intri pentru câteva minute într-o cameră străină, prost, vulgar mobilată, unde trebuie să aştepţi pe cineva, să zicem, te serveşti de scaunul sau de clanţa uşilor ca de oricare alt obiect anodin de acolo cu aceeaşi „indiferenţă

dispreţuitoare". Meritul acelei „tensiuni" mi-l acordam numai mie, trupului meu care a ştiut să te folosească... da-da, să te folosească pentru a „dezgropa" din „adâncul" său, ca să spunem aşa, un strat sensibil, o emoţie uitată, o vibraţie aproape păgână. Nici nu era măcar darul ţării voastre, să zicem, al României; de fapt, ca să fiu total sinceră, nici nu ştiam bine unde mă aflam, în Ucraina sau în Tunisia... ce mă uimea era faptul că a trebuit să străbat atâta drum ca să pot trezi în mine acea senzaţie, aproape o sufocare, pe care n-am mai întâlnit-o din adolescenţă când m-am îndrăgostit de un alt adolescent, un băieţel blond, deşirat, cu ochii de un albastru ce avea reflexe de-un alb orbitor, un băieţel pe care l-am „dizolvat" în mai puţin de-un an; a, eu am fost totdeauna o precoce, nu întârziam niciodată prea mult în „experienţe secundare", or, pe vremea aceea ca şi azi, amorul mi se părea o „experienţă secundară". Ceva mai mult decât operaţia plicticoasă de a-ţi tăia unghiile de la mâini sau de la picioare sau de a te depila, dar mai puţin decât... da-da, decât să miroşi un parfum tare, unul din acele rare parfumuri cu care corpul tău se potriveşte, în care „te poţi dezbrăca". Vezi, Herlich, continuă Madeleine, vorbind cu vocea ei impasibilă şi debitu-i rar, monoton, de parcă nu ar fi dat prea mare importanţă sensului cuvintelor şi, mai ales, sensului frazei, logicii – asta numesc eu diferenţa dintre scopurile false şi cele reale. Părea că atunci, în primăvara aceea ploioasă şi murdară în care te-am cunoscut, venisem să însoţesc un convoi de ajutoare medicale şi umane sau, în ce mă privea, să iau contact cu câţiva ziarişti români. Venisem de fapt şi cu un alt scop, dar nu are rost să vorbim de aceasta... Ei bine, adevăratul scop al călătoriei mi s-a arătat încă din prima seară şi eu... da-da, eu am fost suficient de iute, de perspicace, „la pândă" cum zic eu, ca să-l descopăr: era „trezirea trupului meu", chiar şi numai pentru o jumătate de oră sau o oră, să zicem, cât a durat dansul

nostru. Cred că ţi-ai dat deja seama, eu am o mare admiraţie pentru trupul meu, din pubertate eram convinsă că în el şi nu în afara lui, undeva în cer sau în Cosmos, se ascunde un zeu sau... zeul!... Şi, bineînţeles, având şi hrănindu-mi cu perseverenţă această supraideie, această convingere, nici un bărbat, atunci sau mai târziu, nu a putut face cine ştie ce impresie asupra mea. Ha, nici măcar nu m-am folosit de ei ci, invers, i-am lăsat pe ei să se folosească de mine, de trupul meu şi i-am contemplat ca pe nişte insecte... atunci când voiam acest lucru!... Îţi imaginezi senzaţia amestecată de dispreţ mărunt, de vagă gâdilătură şi de curiozitate cu care urmărea Gulliver acele sute de „războinici liliputani"... ha, ha, ce expresie: războinici liliputani! – ce i se căţărau pe flancuri, pe uriaşele picioare, pe umeri, pe pomeţii obrazului...

Da, falsele scopuri... există aşa ceva! Ba mai mult, ele sunt majoritare în existenţă, ca şi... falsele probleme, cele care dau naştere la sutele şi milioanele de drame umane! Dar... cine să ne ajute?!... Uite, pe mine m-a ajutat trupul meu, în atingere cu acel metal ciudat, aflat la trei mii de kilometri distanţă de oraşul unde locuiesc eu, metalul ce poartă... numele de Herlich! Nici măcar catalizatorul, nu te legăna în iluzii! Metalul, pur şi simplu, metalul!

Deci... de asta îmi convenea că mă urmezi la o oarecare distanţă: încă mă hrăneam cu „revelaţia" trupului meu, cu o atenţie concentrată, chiar cu o oarecare lăcomie, ca cineva, un nebun, ce-şi devorează viscerele. Mi-a trecut atunci prin minte să o iau din loc a doua zi, nu-mi păsa ce ar fi spus Karl şi mâţa de nevastă-sa care-l adora de parcă ar fi un vas rar chinezesc! Dar... promisesem cuiva la Zürich că... am să-i fac un serviciu şi nu-mi place să nu mă ţin de cuvânt, cu atât mai mult cu cât eu îmi dau rareori cuvântul.

Merseră aşa vreo oră, apoi, cum ploaia se-nteţi sau cine ştie din ce alt motiv, Madeleine se-ntoarse spre el şi, cu o veselie jucată, îl întrebă dacă nu cumva stătea prin

apropiere, îl rugă s-o invite la un „ultim pahar", cum se spune...

– Nu, răspunse Herlich, cu o oarecare răceală, regreta, locuia destul de departe de centru.

– Nu face nimic, replică străina, n-am chef să mă culc, am un anumit motiv să prelungesc această seară; iar dumneata nu poţi fi atât de nepoliticos încât să...

– Dacă vreţi, ezită directorul, cunosc un local care este încă deschis la ora asta, unde mă cunosc şi...

– ...Nu-nu, făcu Madeleine cu o voce fals răsfăţată – era îngrozitor cât de „falsă" putea fi această femeie, gândi celălalt involuntar, în aproape tot ce face! – nu-nu, repetă ea, încercând să zâmbească şi ascunzându-şi prost iritarea, dacă vrei să fii cu adevărat amabil, mă inviţi la dumneata, acum! Ştiu că nu eşti căsătorit şi că locuieşti singur... nu-i aşa?!...

Herlich o privi ţintă, privirea lui încerca parcă să-i comunice ceva şi ea „îl ajută", nepăsându-i, se pare, prea mult dacă intuia ceea ce avea celălalt de spus, de obiectat:

– A, sigur, domnul meu, s-ar putea să fii totuşi cu cineva, nu-i aşa, înţeleg aceste lucruri; nu face nimic, o să stăm în bucătărie, înhăţăm un taxi, trecem pe la localul dumitale, înhăţăm şi o sticlă şi ceva cafea... a, sunt convinsă, cafea ai, nu-i aşa... ce-i, eziţi încă, domnule Herlich, când o doamnă de talia mea îţi face o astfel de propunere...?! Auzisem că voi, românii, îi întreceţi chiar şi pe italieni în donjuanisme, în iniţiativa faţă de femeile străine! Uite, ai o ocazie, eu sunt o femeie străină, e trecut bine de miezul nopţii... ce mai aştepţi?! De altfel, nu uita: sunt cu adevărat o străină, dumneata eşti, orice ai zice, o gazdă, un reprezentant al ţării dumitale, nu poţi fi atât de nepoliticos încât să mă abandonezi aici, în plină stradă, deoarece... ţi-am mai spus, nu am nici un chef să mă culc la ora asta! Şi, crede-mă, nu e un simplu capriciu, am un motiv foarte serios. Haide, dă-mi braţul şi condu-mă!

Herlich nu avu încotro şi o conduse la el acasă, în cartierul Mănăştur. Pe tot drumul făcu o mină rezervată, de-a dreptul acră, sperând s-o disuadeze pe străină, dar aceasta nu-l băga în seamă, fuma ţigară după ţigară şi privea, zâmbind, afară pe fereastră. Locuinţa sa se afla în curtea unui imobil vechi, se ajungea la micul lui apartament pe o scară îngustă de metal, gurile rele spuneau că se „încăpăţânează" să nu se mute deoarece, mizantrop cum era, evita în acest fel să invite lumea la el. Într-adevăr, puţine dintre cunoştinţele sale se puteau lăuda că-i văzuseră casa pe dinăuntru.

... Ah, urma să comenteze acest moment, prima ei vizită la directorul clinicii, Madeleine, eram teribil de curioasă atunci; nu cum locuieşti, bineînţeles, deşi m-a uimit puţin austeritatea, ca să-i zicem aşa, în care locuia directorul unei importante clinici medicale!... Nu-nu, voiam să văd cum se descurcă un bărbat de prin părţile voastre într-o asemenea ocazie! De altfel, nici de asta nu-mi păsa prea mult, ţi-am mai spus, eram încă emoţionată de „mine însămi", nu ştiu dacă înţelegi... Dumneata nu aveai cum să-ţi dai seama, vibram încă de seara trecută, de acel sunet, aşa mi se părea, ce venise din straturile adânci ale trupului, ale fiinţei mele şi... spune, cred că-l cunoşti bine pe C. G. Jung?! În sfârşit...

Ha, ha, ţin minte, ai fost o gazdă perfectă, în ciuda aerelor mele, ale capriciilor mele, să ştii – de altfel, de când ne cunoaştem, cred că ai putut observa că nu mă comport astfel în mod curent! – da, recunosc, făceam atunci puţin pe fetiţa răsfăţată, când dispreţuiesc pe cineva, cu motiv sau fără, îmi arăt partea cea mai neplăcută a caracterului, e felul meu de a-l pune în gardă, ha, ha, e şi asta un fel de loialitate, nu găseşti?!...

M-ai servit cu tot ce voiam, cu cafea, băuturi şi aveam de unde să aleg, aveai chiar şi şampanie franţuzească, două sticle de şampanie Rotschild şi ţi le-am băut aproape singură pe amândouă, fursecuri, chiar şi o bună şi veche prăjitură de casă de la care m-ai sfătuit să mă abţin, deoarece m-ai avertizat că nu o să-mi placă, era făcută după o reţetă ţărănească, or eu ţi-am mâncat-o aproape toată, ah, eram nesăţioasă! De-un singur lucru nu aveam chef, atunci, în noaptea aceea, de dumneata, Herlich, ca bărbat, se-nţelege, de altfel nu aveam chef de nici un bărbat şi-mi venea să mă rostogolesc de râs când am observat cum te-ai aşezat foarte departe de mine, aproape în colţul opus al încăperii şi, de fiecare dată când intrai şi ieşeai spre bucătărie, mânat de multiplele mele dorinţi, mergeai cumva ferit, prudent şi suspicios, de parcă ţi se strecurase în casă o cobră regală!...

Azi, continuă Madeleine, când, iată, ne cunoaştem de mai bine de doi ani, când te prefaci îndrăgostit şi nu ai reuşit, totuşi, să-mi atingi nici degetul mic – ah, am spus degetul mic de la mână, nu de la picior, directoraşule! – azi, mă crezi, nu-i aşa, îţi dai seama ce ridicol erai în acea primă noapte, când te fereai să nu mă prăvălesc peste dumneata! Ah, bărbaţii, voi semănaţi pe toate continentele: lacomi şi sperioşi în acelaşi timp, ca să nu zic laşi! Nu aveţi prestanţă, iar... timiditatea dumitale, Herlich, căci eşti timid, deşi... ha, ha, te prefaci bine că eşti astfel, în lumea ipocrită în care trăim, inteligent cum eşti, ai observat că cel mai bine ne ascundem calităţile sau defectele cu... ele însele! Dacă eşti lacom, prefă-te lacom, lumea o să creadă că ascunzi „altceva"! Dacă eşti bogat, arată-te risipitor, prietenii or să te creadă ruinat! Dumneta eşti un timid organic, foarte bine, te prefaci timid, cei mai inteligenţi or să te creadă foarte bine crescut, duşmanii or să fie convinşi că ascunzi mari rezerve de viclenie... he, he!

– ... Ce înseamnă „timid organic"? întrebă Herlich.

– Nu știi?! Simplu, un timid care nu e capabil să scape de propria boală... știi, unii psihologi consideră aceasta, timiditatea, o infirmitate. În ciuda experienței, a vârstei, a succeselor chiar... interesant, nu?! Mie, să știi, nu-mi displace acest soi de „infirmitate", ha, ha, bine, dar nu destul ca să mi-l bag sub plapumă pe un astfel de... suferind! Evident, în prima noastră noapte... pot să-i spun astfel, nu te deranjează?!... Ei bine, în seara aceea, bineînțeles că nu bănuiam că ești un timid veritabil, te credeam doar înspăimântat că ai dat peste o isterică sexual sau, și mai rău... ha, ha, ia să vedem ce poate fi mai rău...?! Ei bine, mai „rău" putea fi o elvețiancă sau americancă bogată și dezabuzată care, călătorind încoace și încolo prin lume, cum e moda azi, se „servește" când are chef, pe ici-colo, de câte un „băiețel" de prin partea locului, așa cum, în țara ei de baștină, în diminețile ploioase, își alungă plictiseala, singură sau cu o prietenă ce-i seamănă, furând de prin supermarket-uri diverse obiecte inutile. Asta îți dă puțină adrenalină, când totul ți se pare ultracenușiu, ultratocit, o lume făcută de un Dumnezeu senil, fără imaginație...

Ah, dragul meu Herlich, erai ca un cățeluș speriat că stăpânul lui o să-i dea un picior! Da, în noaptea aceea eu eram stăpânul dumitale, ah, recunosc, a fost singura dată când mă aflam, când ne aflam, de fapt, amândoi în această postură, veche de când lumea, esențială la urma urmei: stăpân și slugă, călău și victimă... a, nu, exagerez, nu, nu am ajuns atât de departe! Nu, pur și simplu stăpân și slugă sau stăpân și sclav, cunoști teoria încântătoare a lui Hegel despre acest subiect?! Ții minte, acolo doar sclavul sau sluga are șansa libertății, șansa de a fi „el însuși"... hai?! Nu știi...?! Ia te uită, Herlich, nu știam că voi, românii, aveți insolența de a vă declara lacunele culturale; asta numai elita o face dar, chiar și ei!...

Ai observat, am spus că era singura dată când ne aflam ambii în această postură, oho, prietene, eu sunt prea abilă

ca să mă las târâtă, cu un bărbat pe care îl cunosc superficial, într-o asemenea relație! Deoarece, departe de ce cred toți marxiștii ăștia grosolani care au împânzit lumea civilizată, într-o asemenea relație, legat cu adevărat este stăpânul și nu sluga, dacă... da, bineînțeles dacă avem de-a face cu un stăpân autentic, lucru rar, ești de acord! El își va asuma, cum se zice, sluga, sclavul, se va încărca de povara sa și îi va permite, pur și simplu, accesul la propria intimitate! Or, eu, în ceea ce mă privește, am oroare ca cineva să-mi penetreze intimitatea, o intimitate la care, ha, ha, nici eu însămi, ca să zic așa, nu am totdeauna acces... înțelegi ce vreau să spun?! Nu vorbesc cumva prea repede?!

Aceasta era o ironie evidentă și ambii surâseră deoarece impasibilitatea, calmul cu care vorbea totdeauna Madeleine nu putea fi tulburat de nimic. Chiar și numai acest debit calm, exasperant de rar uneori, arăta, dacă nu mizantropia, oricum scepticismul ei așezat, stabilizat de mult în ceea ce privea specia umană contemporană ei.

... Oricum, adăugă ea, acum, cu o oarecare întârziere, țin să-ți exprim recunoștința mea pentru... purtarea ta corectă din acea seară, nu ai făcut nici un gest nepermis, imprevizibil, m-ai lăsat să mă desfășor, cum se spune, mi-ai ascultat sfatul de a fi o bună gazdă într-un sens mai larg, ai reprezentat bine ospitalitatea românească de care voi faceți mult caz! Da, da, faceți caz, dragul meu, dar uitați să vă pavați străzile și să vă întrețineți cât de cât acceptabil closetele publice! Dar... passons! ... Ce, ai tresărit la cuvântul „stăpân”?! Nu, n-ai tresărit...?! Scuză-mă, așa mi s-a părut!... Oricum, aveai tot dreptul să tresari; da, ți-am fost stăpân sau, dacă preferi: stăpână! Eu comandam și dumneata, naiv, credeai că o fac în numele sexului meu sau, cum ți-am explicat în mod distinct și ironic, în numele dreptului elementar al ospitalității!... Ei bine, nu era nici una, nici alta; eram pur și simplu, stăpâna dumitale, deoarece între noi era o legătură profundă pe care

nu numai că o ignorai, dar nici nu puteai s-o controlezi, s-o determini, cum se spune. Erai ca o barcă în voia valurilor, nişte valuri, ha, ha, ce veneau de departe... Dar, mi s-a spus, voi sunteţi obişnuiţi cu năvălirile şi năvălitorii! Eram stăpânul pentru că eram mai puternică, nu pentru că dădeam mărunte ordine într-o casă străină – asta o face orice midinetă! – nu, eram cu adevărat puternică deoarece... înviasem ha, ha, la asta, micuţul meu nu te aşteptai...?! Ce zici?!... Şi dumneata habar nu aveai de nimic, te purtai scârbos de convenţional, ba îţi permiteai şi luxul să fii timid, să-ţi pui în faţă platoşa timidităţii, cum îţi spuneam, prefăcute şi reale! Te apărai foarte bine şi erai perfect ridicol, ca orice bărbat, deoarece nu era nevoie să te aperi în nici un fel, nu te ataca nimeni, deşi acum, la mai bine de un an distanţă de la acea noapte, când, vai, nu s-a întâmplat nimic între noi doi, acum, nu-i aşa, ai fi dorit să... fi fost atacat sau măcar să fi existat această intenţie din partea acestei străine parfumate şi arogante... ce spui?! Deşi acum îţi dai seama că aroganţa mea „de-atunci" nu era una banală, a faptului că veneam dintr-o ţară bogată şi civilizată, că eu însămi eram bogată etc., etc., nu! Aroganţa mea venea din faptul că eram inteligentă, mai mult decât atât: pentru că eram fericită, descoperisem că eram vie, încă o dată vie! Ştii, aşa cum numai după o boală omul realizează starea nefirească de sănătate şi aşa-zisa „euforie a sănătăţii", noi, mediocri cum suntem, realizăm extrem de rar, aproape niciodată, starea aceasta „ciudată", senzaţia de „viu"!... Corpul meu mi-a trimis un semnal, într-un contact cu corpul tău, cu „metalul" tău, cum i-am spus – oh, un contact cu totul întâmplător la care tu nu ai nici cel mai mărunt merit, fii liniştit! – un semnal ce „venea din adânc", care-mi „aducea aminte că exist", ca să mă exprim puţin poetic! Ca un miros „ce vine de departe", din „adâncurile" copilăriei; la mine, de exemplu acesta este mirosul fânului de curând cosit care mă plonjează cu o

brutalitate dulce în primele „straturi" ale vieții, când am copilărit la un bunic ce locuia pe valea Engadinului, în Suisse Romande. Când asemenea efluvii îmi ating nările, ca un cal de curse – nu, mai bine zis ca un cal de povară, căci ce este existența decât o căruță mizerabilă, supraîncărcată „de alții", la care tragem cu obidă, bine îndrumați de clapele de piele ce ne astupă privirea!... – ridic botul meu frumușel și umed, uit, mă rup iute din orice conversație sau interes momentan și încerc să pătrund, să „adâncesc", să rețin cât mai mult timp acel miros neașteptat, vrând, bineînțeles, să retrăiesc nu, nu ceea ce am fost odată, nu, nu copilăria „în sine", pe ea n-o regret, eu, după cum ai putut observa, eu sunt o fire pozitivă, sunt mulțumită cu starea mea actuală, cu vârsta mea etc... Ce mă „interesează" în cel mai înalt grad în asemenea momente – când mirosul fânului, de exemplu, îmi creează un canal rapid și neașteptat spre copilăria mea, spre „aerul" ei, este „retrăirea" acelei vârste, ușor imbecile, neplăcut spontane și, orice ai spune, dizgrațioasă, văzută dinlăuntru și nu de-un spirit ieftin poetic; și... totuși această vârstă are un merit, un merit colosal în ochii mei: capacitatea copilului de a produce mister, capacitate ce vine tocmai din lipsa sa de experiență ca și din faptul că este „supus tuturora", că se află, în ceea ce nemții numesc „die Froschperspektive", viziunea broaștei, cea de la piciorul mesei, ca să zic așa! Deasupra lui sunt clădiri supradimensionate, animale enorme și adulți uriași, e adevărat! Dar, mai ales, „deasupra lui" există, dacă acest copil nu este un nesimțit oarecare, un „cer al misterului" cum îi zic eu! Posibilitatea realului și a realității de a produce în valuri și foarte diferit această „materie", ce dispare apoi pentru totdeauna, pe care o numim astfel. Da, unii zic că „ea" mai reapare în ceea ce se numește „dragoste", nu știu, nu am fost îndrăgostită niciodată, după cum vezi, sunt mai săracă decât mulți, eu sunt redusă la iutele și întâmplătorul miros al fânului... ca să „locuiesc" încă, pentru câteva lungi secunde,

în acel templu ciudat al copilăriei... Ha, un templu cu mai multe altare invizibile şi mişcătoare, din care se înalţă acel „fum al misterului lucrurilor şi al lumii", poate, retrăind în spasme scurte şi întâmplătoare „această copilărie" avem cumva acces la lumea anticilor, la aceea a primilor greci, care trăiau în vecinătatea posibilă şi firească a zeilor şi nu numai a celor mărunţi, ai apei, câmpiei, arborilor, întreaga lume a lui Pan, dar şi în vecinătatea şi probabilitatea, ca să zic aşa, a zeilor „mari", cei ce râd şi se ceartă pe munţii lor nu prea înalţi, jucând uneori la zaruri, cum spune un filozof, soarta noastră...

Ce simplu era atunci, nu-i aşa, Herlich, să descoperi misterul peste tot, în cele mai neaşteptate obiecte sau fiinţe şi ce imposibil e azi! Azi privim lucrurile şi fiinţele de la nivel egal sau chiar de sus, lumea s-a micşorat penibil şi, mai ales, s-a tocit, ca o haină veche ce odată era una de duminică, zeii au fugit sau au devenit ridicoli, iar noi ne-am trezit în poale cu unul singur, un fel de mic monstru-zeu, numit progres! Sau tehnică! Poeţii doar pe ici, pe colo mai fac caz de acest cuvânt, mister, cei mai mulţi la modul pur convenţional, ascultând de modele şi stereotipurile branşei lor!... Acum... înţelegi... de ce spun că eram stăpâna dumitale în acea noapte... de ce „comandam"! Trăiam pur şi simplu o stare de exaltare sufocantă pe care încercam să o „întind" cât puteam, ca şi cu acel „miros al fânului", un hybris, un prea plin, o bucurie ce curgea de pe mine, de pe trupul meu ca mierea, şi mă făcea incredibil de frumoasă!... N-ai observat!... A, sunt convinsă, în orele acelea când stăteai cumva chircit în celălalt colţ al camerei, ca un căţeluş speriat de orice atingere, dumneata nu vedeai decât o „străină arogantă" care făcea uz de prerogativele ei de suprafaţă ca să-ţi impună prezenţa şi să-ţi fure câteva ore de somn... nu-i aşa?! Haide, recunoaşte...

Oh, ce seară!... oftă Madeleine, îşi înălţă subţirele, frumosul ei gât şi-şi trecu absentă mâna prin păr. De asta, acum abia ai să-nţelegi, revin aici cu oarecare regularitate.

– Şi... spuse Herlich, cu o voce atât de şoptită încât păru, pentru moment, răguşită, de-asta mă ocoleşti...?!

– Te ocolesc...?! Crezi...?! A, nu, nu în mod deosebit, îţi dau aceiaşi importanţă ca şi celorlalte cunoştinţe pe care le am aici, în Cluj! Dar, ai observat, deşi vin de un an doar, am o grămadă de cunoştinţe pe-aici, aş zice chiar de prieteni! De ce mă priveşti astfel... a, nu, sigur că nu, cu dumneata nu sunt, cum se zice, prieten, dar... nu ştiu de ce e aşa! Crede-mă, nu este nimic intenţionat sau calculat; în orice caz, nu-mi eşti indiferent, adeseori când sunt cu alţii, vorbesc sau aduc vorba de dumneata. Mă interesează nu numai ceea ce faci, ci mai ales ce se spune despre... tine! Vezi, uneori te tutuiesc... nu-i aşa că e drăguţ...! Haide, nu mai fă mutra asta crispată, s-ar zice că eşti un copil bosumflat, cineva care nu obţine imediat un lucru inutil! Da-da, aşa e, eu, ca persoană, sunt o fiinţă complet inutilă, de-aici şi eleganţa mea; inutilă, mai ales pentru... un om ca tine. Dumneata, Herlich, în acest sens eşti exact contrariul meu, eşti înfiorător de util! (Madeleine râse cu putere, aplecându-se pe spate cum fac acei oameni ce-şi admiră cele mai infime gesturi, de parcă ar fi unice.)

Herlich tuşi scurt şi, mereu cu privirea în podeaua de unde părea că prinde un fel de putere sau inspiraţie secretă, începu să istorisească o întâmplare petrecută în aceeaşi dimineaţă în clinică, ceva fără nici o legătură cu lungul monolog al Madeleinei. Dar ea, aprinzându-şi a nu ştiu câta ţigară şi neuitând să bea din paharul pe care şi-l ţinea la îndemână, îl ascultă cu atenţie, fericită parcă de „tactul" directorului care „salva" astfel, printr-o istorie oarecare, printr-o anecdotă cotidiană, confesiunea ei un pic cam pretenţioasă. Sau arogantă prin voita ei impulsivitate, prin „artificialitatea ei sinceră", cum o numi chiar ea, cu o altă ocazie, parcă voind să se scuze, ca o doamnă „din înalta societate", de un moment de sinceritate nelalocul ei. Aşa

cum, stânjeniți, ne scuzăm cu întârziere față de un martor ocazional care a asistat la un moment de slăbiciune a trupului sau al nervilor noștri care „ne-au trădat”, cum se spune, sau care pur și simplu ne-au pus într-o altă și adevărată lumină, cum ar putea spune cei care „nu ne iubesc”! Care nici nu sunt atât de numeroși pe cât credem, deoarece lumea e covârșită de propriile și întortocheatele ei treburi...

3

Într-adevăr, deși o cunoscuse în prima seară a venirii ei la Cluj și în România, cu mai bine de un an înainte, Herlich o vedea rar pe elvețianca, ce revenise, între timp, de cincișase ori și întârzia de fiecare dată binișor, câte două sau trei săptămâni, ba odată, plecând cu același Karl spre graniță, se-ntoarse singură înapoi de la Oradea, motivând, râzând, că „uitase ceva”! Dacă era adevărat că „uitase ceva”, acest „ceva” nu era în nici un caz directorul Herlich, pe care îl ocolea pur și simplu, de parcă i-ar fi fost debitoare într-o privință sau alta sau de parcă acesta ar fi comis, la începuturile prieteniei lor, un gest nepermis. O prietenie bruscă, instinctivă, așa păruse din prima seară, din prima noapte – așa i se păruse și bărbatului! – care, cu timpul se „anemia”, ca o boală insidioasă și tenace ce se insinuează în „corpul asediat”, una din acele „boli suave”, precum pneumonia sau un anume reumatism, ce apar la început sub formele cele mai inofensive, ca o părere, ca o ipohondrie a unei minți suspicioase. Dar nu, Madeleine îl ocolea cu adevărat, când el o căuta, avea mereu treabă, când o prindea la telefon se scuza nedibace: „Vai, directore, ai căzut prost, tocmai trebuie să ies!” Dacă o mai căuta peste o oră era încă acasă... bine mersi!

Uneori, când el era prea insistent, ea îl ironiza fără nici un fel de menajamente, chiar şi în prezenţa altora: Ce-i, directore, doar n-ai să-mi spui că te-ai îndrăgostit de mine! Ar fi şi cam ridicol, trebuie să recunoşti... haide să rămânem fiecare la locul său, eu preţuiesc mult amiciţia dumitale... şi atât!

Reacţia ei, un pic prea francă, îl surprindea ca pe un copil de fiecare dată. Nu că ar fi fost „îndrăgostit", pentru asta el avea o părere mult „prea proastă" despre sine ca să „ridice ochii" la o „asemenea pradă" (a „ridica ochii" şi „o asemenea pradă" erau, bineînţeles, expresiile ei!). Dar... printr-un ciudat fenomen de sugestie sau autosugestie iscat de frazele ei din prima seară când îşi invoca statutul de „străină", somându-l aproape să şi-l asume, la rându-i, pe cel de gazdă, însă într-un „sens mai larg", al „naţiunii române", nu-i aşa, ce trebuie să fie amabilă şi prevenitoare faţă de străinii ce-i hălăduiesc prin meleaguri!... Nu, bineînţeles că Herlich nu se credea „obligat în calitate de român" de a fi prevenitor cu Madeleine, dar un ciudat simţ al unei şi mai ciudate responsabilităţi trăia acest om faţă de frumoasa elveţiancă. O „boală a protectoratului", o numi chiar ea, deşi nu părea prea incomodată de amiciţia persuasivă a directorului de clinică.

Pe cine vedea ea, însă, când fugea de el?! O lume aiuritor de diversă, studenţi, scriitori, oameni de afaceri, notabilităţi locale sau venite de aiurea, din Capitală în primul rând, senatori sau prefecţi, ziarişti etc. Lumea începu să se acomodeze cu prezenţa ei, cu toaletele, spiritul ei acid şi pătrunzător, dar nimeni nu se putea lăuda cu prietenia ei, în sensul adevărat al cuvântului. Era poate în firea ei să fie astfel, „volatilă", cum o definise unul din poeţii oraşului, Pepe, după porecla sa, faţă de care ea arăta un interes deosebit, plătindu-i datoriile pe care acesta le avea pe la diverse bufete şi baruri, oferindu-i cadouri uneori, într-un

rând aranjându-i o bursă în Franța, la o universitate din sud, la Montpellier, cu care ocazie acesta izbuti să publice şi un subţire şi rafinat volum de versuri în franceză. Acesta era son chevalier servant şi Pepe, altfel un ins cu familie şi copii, taciturn de felul său şi nu prea sociabil, acceptă, se pare, această „investitură", deşi era printre puţinii care îi întorceau ironiile, adesea muşcătoare, faţă de tot şi de toate.

Când venea la Cluj, trăgea la un hotel curăţel care avea şi un mic restaurant, adeseori i se aducea masa în cameră şi, în general, cei ce o vizitau acolo, unde ocupa un apartament, erau răsfăţaţi de personalul hotelului şi de patroni, o pereche de nemţi plecaţi în Germania şi care, ca şi Madeleine, veneau doar de câteva ori pe an în România, dar investiseră în această afacere, lăsându-se ajutaţi de familia unui vechi prieten şi coleg, un inginer ce se convertise în restaurator.

Devenise cumva o „familiară" a Clujului, a Clujului „intelectual", deşi, cum vom vedea mai departe, ea frecventa şi alte medii. Mai erau câţiva străini care se aciuaseră, dintr-un motiv sau altul, pe malurile Crişului Repede; unii ce veneau periodic, cu o anume, numai de ei ştiută, periodicitate, alţii (precum parizianul Claude Karnouh, care preda la Universitate) stabiliţi pentru câţiva ani, atraşi poate de noul „spaţiu exotic" al Europei de Est, ieşită din chingile „bisericii moscovite". Aceştia – sau unii dintre ei – veneau în calitate de prieteni sau de cercetători, aducând merinde, medicamente sau informaţii culturale, ajutând la „reconstrucţia" sau „normalizarea" uneia din ţările care „suferiseră un regim autocratic, roşu!" Dar... nu cumva veneau şi din curiozitate (unii, numai unii!), făcând parte dintr-o speţă nou apărută în Europa de Vest, cei ce se adunau iute, în pâlcuri, la locul unui accident rutier, avizi de spectacolul morbid, încurcându-i nu rareori pe cei care făceau cercetări, pe poliţişti sau pe cei care dădeau primul

ajutor?! Sau, mai ştii, unii, puţini fără îndoială, ce extindeau reţeaua subterană de informaţii a continentului, în numele siguranţei generale: umane, sociale, naţionale şi, necesarmente, continentale!...

Madeleine, aşa cum îi apăruse directorului administrativ Herlich, ca şi altora ce o cunoscuseră chiar la „debutul" ei în Cluj – şi trebuie să adăugăm imediat că Madeleine, cu firea ei deschisă, aproape „risipitoare" (cum o tachina Pepe!), se lăsa iute cunoscută, dezicând mitul străinului, al nordicului mai ales, care traversează ţări şi continente închis în sine, tacitum şi sceptic, călătorind mai ales pentru plăcerea şi interesul său propriu – Madeleine era „mai expansivă decât latinii, mai cheltuitoare decât slavii, mai disponibilă decât ţiganii şi, hotărât, mai nesăbuită, mai indolentă decât băştinaşii!", iată una din frazele lui Pepe, apropos de prietena şi protectoarea sa, despre care unii afirmau în aparté că ar fi îndrăgostit, dar, se-nţelege, cum sunt îndrăgostiţi poeţii autentici: în tăcere şi... cu interese livreşti! Poeţii, se ştie, sunt veşnicii îndrăgostiţi, dar nu din simplă naivitate, ci, se pare, mai ales „din interes": înamorarea, dragostea este alimentul lor „de bază", precum polenul pentru albine, şi aşa cum insectele nu poartă nici un fel de recunoştinţă acelor calicii din care au supt nectarul, „murdărindu-şi" aripile cu seminţele plantei, astfel şi poeţii, cei autentici, se „freacă" de petalele frumoaselor, în transă – transă destul de bine supravegheată!, o transă ca un instrument, cum e levierul sau cheia franceză pentru un mecanic sau bisturiul pentru chirurg! – o transă pe care o împart cu „victima", cu „floarea umană", dar o transă din care ei se deşteaptă primii – dacă au fost vreodată beţi cu adevărat!... Un filosof ce a descoperit, credem noi, uriaşul continent al modernităţii vorbea de „amoralitate" şi un spirit grăbit ar putea să aplice acest epitet uscat şi poeţilor; noi nu o s-o facem, însă, nu din prudenţă, ci din stimă reală faţă de

acest „popor”, răspândit pe toate continentele şi împrăştiat în „rafturile secolelor” până adânc, în zorii antichităţii, cum sunt... ca să glumim puţin, acele ierburi parfumate, unele de leac, răspândite printre albiturile şi hainele, unele de generaţii, ale unei familii: cimbrişor, levănţică, mentă, citronelle sau lămâiţă, basilicus, vanilie, scorţişoară, coriandru...

Da, Madeleine era o risipitoare!... Atenţie, însă: o risipitoare de rasă nordică, o elveţiancă, o risipitoare calculată, deşi... da, uneori nu era prea calculată, sau aşa părea, sau... mai ştii, era o mare actriţă?! Sau... se pierdea pe sine însăşi, îşi dădea sieşi „vacanţă de sine”, lucru nu prea original, o făceau şi o fac sute şi mii de turişti ce invadează coaste necunoscute şi ţări cvasiprimitive unde, pe o durată strict limitată, îşi permit extravaganţe uneori enorme!... Da, Madeleine părea uneori extravagantă, dar... în sfârşit, o vom cunoaşte mai bine şi vom putea aprecia, cum se spune, la „faţa locului”!... Ca orice ins superior, ea juca, bineînţeles, teatru, cum se spune, „poza”, dar... cine nu o face?! Doar primitivii, proştii – adevăraţii, rarii proşti! – şi nebunii! Doar că, la fel ca acei indivizi „superiori”, complicaţi, „îşi pierdea şirul”, cum se spune, se pierdea, adică, în jocul sau jocurile ei, uneori destul de sofisticate; dar îşi putea lua astfel şi mari libertăţi, pe care ambientul, societatea, dar şi ea însăşi, frâiele propriei, severei ei educaţii nu le permiteau! Ca şi un om beat ce-şi „permite” să le arunce celor din jur unele „adevăruri” – abuzând de „privilegiul bufonilor de curte”, singurii cărora potentatul le permitea să arunce, într-o doară, sarcasme şi aluzii veninoase pentru a mai risipi uscăciunea convenţionalităţii unei curţi imperiale sau pentru a-i umili pe curtezanii aroganţi! – Madeleine, jucând bine „extravaganţa” unui străin ce-şi permite o „vacanţă de caracter” într-o ţară depărtată de matricea ei – „depărtată” din multe puncte de vedere – îşi permitea,

probabil, şi unele „efuziuni" reale, simpatii neacoperite, la limita decenţei. Să umble ore în şir, de exemplu, cu o liotă de admiratori după ea, prin baruri, expoziţii, ba o dată pătrunse cu ciracii ei şi într-o aulă de curs universitar – o liotă patronată, evident, de Pepe, căreia ea îi dăduse „o nouă viaţă", cum spuneau gurile rele: dintr-un taciturn, un timid şi aproape un sperios tată de familie făcuse un petrecăreţ, un „om de lume"! Evident, numai de „lumea ei", deoarece în răstimpurile uneori lungi şi destul de neregulate când Madeleine lipsea din ţară, Pepe – pe numele său de poet Ion Mărginean – se retrăgea cuminte în cochilia sa familială, un arici uman, iar când primea săgeţi ironice cu apropouri la „protectoarea" sa, privea cumva nedumerit; iar dacă Madeleine era „o mare actriţă" (dar... poate că nu era!), prietenul ei Pepe nu era deloc, în sensul că „se juca" numai pe sine! Aşa cum fac nătângii şi adevăraţii, rarii poeţi, candizii din naştere care nu se ruşinează, nu se dezic de „infirmitatea" lor...

Dar... ce mai putea, cine mai putea uimi în Clujul acelor ani, la aproape un deceniu de la revoluţie – revoluţie pe care unii, mulţi chiar, o negau, atât de înstăpânită este în mintea românului convingerea că „schimbările nu pot veni decât de sus"?! în aceşti ani, extravaganţa, insolitul, excepţia deveniseră aproape norma, iar „ciudaţi" erau doar oamenii – sau fenomenele! – care altădată sau aiurea erau normale, previzibile, necesare. Aproape totul era permis, aproape totul se putea întâmpla! O epocă „scandaloasă", e adevărat, dar şi miraculoasă în felul ei: erau posibile multe lucruri, multe destine care „înainte" erau greu de imaginat şi, pentru un spirit calm, această colosală, aproape inimaginabilă răsturnare ce avusese loc în Europa şi în ţările din Est – pecetluite, se părea, pentru veacuri, unui imperiu brutal, oriental! – cineva care ar fi avut puterea să se retragă cu un pas din vârtejul lucrurilor, ar fi constatat că, de fapt, România se afla – ca şi Franţa lui Louis-Philippe, la 1830! – în pragul

sau pe „pragul unei prăpastii" sau pe o „punte", subţire şi mişcătoare, deasupra unei râpe vertiginoase: totul se mişcă, nimic nu mai e din ceea ce fusese înainte, câteva generaţii de oameni care se născuseră şi se formaseră sub un anumit „clopot social", impregnaţi volens-nolens de anumite criterii ce deveniseră aproape normalitatea, priveau acum cu ochii rătăciţi şi spre ceea ce „va veni", dar şi spre ce „a fost"! încă îndrăznim a afirma că „Franţa lui Louis Philippe" descrisă, „epuizată" de gigantul care a fost Balzac, a avut o greutate în plus, a trebuit să renască „din sine", pe propriile ruine, în timp ce România „postdecembristă" se poate „agăţa" de un model viu şi protector: Europa! Sau de propriul ei trecut şi de criteriile, de oamenii care au format-o în modernitate... Dar... nu e destinul nostru acela de a „imita"?! Sau de a o lua mereu de la început?! Dar... e posibil aşa ceva, să reîncepi mereu, societăţile umane nu sunt organisme care au ciclul lor „irepetabil"?!... În sfârşit!...

Da, cum o spuneam, Clujul trăia o epocă „miraculoasă", totul sau aproape totul era posibil: averi peste noapte, cariere neverosimile, ratări absurde, prietenii de fier trădate, valori ridiculizate, imposturi semeţe! Sigur, nu lipseau vocile plângăreţe, ieremiadele, ba din sânul celor sceptici au apărut şi noii profeţi: România va dispărea, se spunea, aproape cu un aer de triumf, de parcă dispariţia unui popor secular putea fi o performanţă, aşa, ca o eclipsă de soare sau incendiul unei păduri vechi! Erau însă, în Clujul „de atunci", şi indivizi care se purtau şi se simţeau ca peştele în apă; nu neapărat escrocii, impostorii sau oportuniştii ce apar, în stoluri, după fiecare prăbuşire de sistem; nu, mai era şi o pătură intermediară, o pătură subţire, dar rezistentă, de inşi – un filosof i-ar numi pretenţios „existenţialişti"! – care găseau mai mult sau mai puţin familiar, convenabil, aerul social, aşa precar şi instabil cum era – sau cum părea! – din perioada postdecembristă.

Unul dintre ei era Virgil Mârzea, un mărunt jurnalist ce colabora la unul sau mai multe cotidiene din Ardeal şi chiar din Capitală, un ins cu o faimă aparte în Clujul clocotitor ce se pregătea de un nou mileniu: deşi publica rar, îl găseai aproape peste tot, în birourile redacţiilor, în cafenelele unde se întâlneau ziariştii sau scriitorii şi, nu rareori, la mesele unor nababi locali sau de aiurea, inşi ce învârteau tot felul de treburi, mai mult sau mai puţin bănoase, ce urcau în maşini nemţeşti de ultimul tip sau americane. Era cunoscut ca „umorist", sarcasmul său înviora nu puţine frunţi sau mese de birt – deoarece, trebuie spus, putea fi văzut şi în bodegi îndoielnice, dar nimic şi nimeni nu se mira de tot ceea ce-l înconjura sau atingea de-aproape: Mârzea era într-adevăr „omul momentului", dar nu în sensul neapărat negativ al expresiei, el nu putea apărea decât „atunci", în surparea postrevoluţionară, aşa cum – să ni se ierte comparaţia! – Cioran nu ar fi putut apărea în cultura dirijată aşa-zis comunistă! Avea bani, unii îl bănuiau chiar că ar fi foarte bogat, dar se părea că individul fusese destul de prudent sau de abil ca să nu se aventureze în afaceri riscante; nu era un semidoct din cei care aglomerau, semeţi, culoarele redacţiilor sau ale Parlamentului, putea să arate două diplome, în drept şi ştiinţe economice, contabilitate agrară. Diplome aliate unei inteligenţe vii şi unei culturi pe care, scuzându-se, el o atribuia lenei sale înnăscute: din liceu încă, afirma el, avea largi perioade de timp, ca o boală, când refuza să iasă din casă şi se „afunda în cărţi"! „A, nimic metodic, adăuga el repede, cărţi adunate la întâmplare – lucru pe care îl fac şi azi! – deşi, uneori, mă arunc asupra unui autor, enervat după o discuţie în care vreun amic sau vreun universitar mi-l citează persuasiv şi răutăcios, intuind că nu-l ştiu, că «nu l-am frecventat», cum zic ei! Aşa am ajuns, cu timpul, nu numai la Schopenhauer sau Nietzsche, dar şi la Henry James sau Foucault, la Berdiaev, dar şi la Maurice

Dekobra sau Pitigrilli, de care nu mă lovisem în pubertate! A, în pubertate, când colegii mei sclifosiţi audiau discuri cu simfoniile lui Beethoven sau Mahler şi citeau pe Oswald Spengler, care era atunci la modă, eu «întreţineam relaţii», cum se spune aşa de frumos, cu o nebună, o soţie de ofiţer superior, membru al Statului Major al Armatei, o femeie care m-a marcat pe viaţă! Prin ce anume...?! Nu, nu ştiu exact, dar... am să vă spun acest lucru cu altă ocazie, la o altă sticlă de vin..."

Mârzea, în înfumurarea sa afişată, care pe mulţi îi enerva, dar pe alţii îi amuza, se declara „singurul om liber al urbei!" Şi, în felul lui, avea dreptate, într-un sens mai subtil: el se considera şi era într-adevăr liber de orice ambiţie! Poate că acest numeral nehotărât, „orice" era exagerat; el voia să zică „liber de orice ambiţie comună, ordinară, plebee!". O ambiţie cum au toţi sau mulţi, de a „vrea ceva pentru sine!". Într-adevăr, noua epocă, postdecembristă, era o epocă a lui „a avea", după o epocă a lui „a fi", cum pretinsese a fi epoca comunismului de împrumut, vulgar românesc. Se pare că marele Profet al poporului român urcase pe munte să-i ceară Dumnezeului acestui popor (nu vorbea Nae Ionescu de mântuirea prin naţiune?! Deci, popoarele, naţiunile îşi au, în consecinţă, zeii proprii!...) noile table de legi. Dar... acest Moise al poporului nostru se pare că aţipise printre norii înalţi, se lungea la taifas cu Cel Prea Înalt sau, mai ştii, murise pur şi simplu, aşa că „noi, jos, la poale" ne-am pierdut răbdarea şi, fie sfătuiţi de fratele său Aaron (cine o fi acesta... vreun politician?!), fie prinşi de nerăbdare, ne-am adunat în jurul viţelului de aur! A, da, pe care îl pofteam de multă vreme, în ciuda idealurilor noastre secrete sau declarate cu jumătate de voce!

Nerăbdarea, nerăbdarea! Dintre toate relele societăţii noastre „libere", mai presus de corupţie, impostură, crime, nu e oare nerăbdarea noastră colectivă răul cel mai grav, cel

mai apăsător, nu este Ea noua, actuala faţă a diavolului?! Da, şi dacă naţiunile au un zeu al lor, atunci probabil că au şi un diavol ce le stă în preajmă, „îi asistă", cum se spune aşa de frumos, iar diavolul nostru, domnilor şi doamnelor este... nerăbdarea! Cu Ea facem, izbutim toate relele de care ne mirăm apoi, infantil, Ea este „scula Lui"! Sigur, e o „pedeapsă" răbdarea pentru un popor care se mândreşte a fi iute, perspicace, isteţ, plin de humor! („Prin asta eşti celebră-n Orient/ O ţară tristă plină de humor!") Nu, nu suntem o „ţară tristă", aici îl contrazic pe genialul nostru băcăuan, dovadă ultimul zeu vizibil al Românilor – Caragiale!

Mârzea, Mârzea! Da, el era liber deoarece nu dorea „nimic pentru sine!" Nu, el minţea cu toată inocenţa; el nu dorea nimic pentru sine în sensul cel mai larg, mai comun al cuvântului! Nu, el îşi rezerva „plăceri superioare", cum ar fi aceea... da-da, aceea de a „forma destine"! De a dărui destine de excepţie... altora, şi marele jurnalist şi (aproape!) om politic care era Amedeu Dumitraşcu, patronul ziarului de mare tiraj *Ardealul*, ar trebui să admită că fulgerătoarea sa carieră se datorează nu numai marilor sale calităţi oratorice şi intelectuale, dar şi... amicului, partenerului său de mese şi de „afaceri", „aghiotantului" său, cum îl credeau unii, eminenţei cenuşii sau „piezei-rele", după alţii – Mârzea. Sigur, „măruntului jurnalist" nu îi păsa prea mult de aceste epitete şi altele; de altfel, de când Amedeu „se ajunsese", cu un fel de „bun simţ", sau, mai ştii, conform naturii sale răutăcioase şi puţin drăceşti, el se dăduse un pic în lături, lăsând loc liber în primul cerc din jurul „noului apostol al Transilvaniei", cerc în care, bineînţeles, nu întârziară să se bulucească, cum se întâmplă, fel de fel de entuziaşti, oportunişti sau pur şi simplu acei eterni tembeli numiţi şi „gură-cască". Căci există şi acei gură-cască ce se îngrămădesc lângă un cal care câştigă, nu numai cei ce privesc, nesăţios, în groapa unei catastrofe!...

Interesant, totuşi: de când Mârzea se depărtase din prea stricta apropiere a noului zeu al locului politic ce devenise Dumitraşcu, acesta, în ciuda celor, numeroşi, ce se aflau în jurul său şi al celor, şi mai numeroşi, care nu izbuteau să se apropie şi îl urmăreau, admirau şi chiar adorau de la distanţă – o, adorarea, mai ales în zona atât de pragmatică a politicii, apare şi dispare cât ai clipi din ochi! – Amedeu, spuneam, în ciuda acestui lucru, rămase, cumva, singur. Sau... era doar un sentiment, o „stare subiectivă", cum se spune?! Da, chiar şi Gabi, micuţa, „ştearsa", dar atât de prezentă şi de fidelă, ani în şir, Gabriela, amanta sa „de alcov" care îl iubise – mai mult: îl servise ca o sclavă benevolă şi imaginativă, etern răbdătoare şi umilă, fără pretenţii de nici un fel, chiar şi Gabriela, după tragedia „celor doi îndrăgostiţi", Măriuţan şi Myriam, sinuciderea ce făcuse să tresară întreaga urbe, se dăduse cumva la o parte. După ce trecuse printr-o perioadă de depresie, după o lună la mare, dar nu în sezonul estival, şi apoi la un mic stabiliment undeva în Bucegi, vreo câteva săptămâni, aproape două luni, ea reveni în Cluj şi lângă Amedeu, dar... nu era decât „o palidă icoană" a ceea ce fusese. Din punctul lui de vedere! Dar nu, nu era doar „egoismul cunoscut al bărbaţilor" ceea ce îl făcea pe Dumitraşcu să constate cu tristeţe şi aproape zilnic că Gabi, Gabrieluţa sa nu mai semăna cu „cealaltă", care păruse o stâncă! Oare... oamenii, nobleţea, sentimentele obosesc?! Sau „cutremurul Măriuţan-Myriam" fusese prea puternic, prea brutal pentru „micuţa Gabi", sau ea avusese „imprudenţa" să se apropie prea tare „de ei", cum am văzut-o, ascultând, singură, în afara privilegiatei Myriam, confesiunea amplă a lui Măriuţan, dar şi asistându-i „prea de-aproape" pe cei doi, ciudaţi, întârziaţi şi fericiţi amanţi?! Dragostea, cea curată şi fulgerătoare este, se pare, o zeiţă, la rându-i, şi nu poate fi privită prea de-aproape de o pereche de ochi omeneşti! O pereche ca ai Gabrielei, umili,

încrezători, neapăraţi de cinism sau răutate, ochi doritori, lacomi de mister, ochi ca o pâlnie suavă prin care Misterul, chiar şi „misterul dragostei" se scurge după legea de fier a paratrăsnetului... Şi atunci, nu-i aşa, apare o firească „cutremurare a fiinţei"!

Retragerea Gabrielei urmă, la o anume distanţă în timp, după „retragerea" Rodicăi Filipescu, nu iubita, ci „camarada" lui Amedeu ani în şir la conducerea *Ardealului*, atunci când ziarul era încă în posesia profesorului Martinetti, „primul" maestru al tânărului universitar „de viitor" ce fusese Dumitraşcu. Nu suntem singuri doar când nu e nimeni în jurul nostru strict, ci, se pare, când cei „ce trebuie să fie", cei care ne-au asistat „la începuturi" sau în timpul străduinţei, a luptei „de a fi", nu mai sunt! „Nu mai sunt" nu în felul abrupt al unei trădări, cum se întâmplă în unele cupluri sau prietenii vechi, ci, ca printr-un efect optic, ei par că sunt şi în acelaşi timp nu... fiinţa lor, ultra binecunoscută pare, nu ştiu cum, mai... subţire, mai diafană, mai clătinătoare! De parcă ei şi nu tu, suferă de o anemie ciudată, o bacterie încă neinventată îi macină pe dinlăuntru: în pofida ta, nu a lor! A, cu cât mai benefică, nu-i aşa, în „asemenea cazuri", e o „trădare onestă", brutală, nedreaptă, bineînţeles, dar... clară, cinstită ca o tăietură de cuţit!...

Amedeu Dumitraşcu „învinsese" şi încă mult peste aşteptări, dar rămăsese singur. Era „fericit", bineînţeles, dar... era singur! Am pus atributul „fericit" între ghilimele deoarece, e drept, Amedeu se bucura de o fericire pe care însă nu şi-o dorise, pe care nu o „visase" în tinereţea sa – în prima sa tinereţe, când şi-l „alesese" ca maestru absolut şi inamovibil pe profesorul Martinetti; „idealul" său de viaţă şi de carieră era strict modelat după cel al lui Martinetti: erudit într-un domeniu, în speţă comparastica literară, şef de catedră, titluri numeroase şi bine apreciate şi, într-un orizont îndepărtat, poate, Academia!... Şi iată, în nici zece ani, dar,

ce zic eu: în cinci ani şi mai bine, din toate acestea s-a ales praful! Chiar şi „maestrul" a fost trădat, în favoarea altuia, a domnului Măriuţan, un fost director industrial sub comunişti, apoi jurnalist de prestigiu, fostul redactor-şef al *Ardealului*. Apoi... a fost şi el „trădat", deşi Amedeu nu ar accepta în ruptul capului acest cuvânt, mai ales dacă e vorba de cel „de-al doilea dascăl" al său! Da, noi am fost martori, el a luptat cu „bătrânul" şi nu pentru conducerea ziarului, cum a părut unor spirite grăbite, fals-pasionate; şi nici pentru „noua direcţie", naţionalistă, a aceluiaşi, şi trebuie s-o spunem că şi azi, Dumitraşcu, după dispariţia lui Măriuţan, e încă uimit cum a putut să se opună „bătrânul, Domnul" la o turnură „firească, politică, socială, psihologică", a foii, când chiar domnia-sa era purtătorul de cuvânt al „naţionalismului ardelean"! Singurul dintre atâtea zeci şi sute de „noi propagandişti" ai demnităţii şi „libertăţii" ardelene care se bucura de prestigiu, unul dintre puţinii care şi înainte „lucrase cu oamenii", un prestigiu nu de azi de ieri, Măriuţan era unul din acei ce fertilizează un loc uman, dar şi lasă o dâră inconfundabilă de regret şi stimă; rară în vremea noastră deschisă atâtor impostori sau escroci vioi şi semeţi!

Dumitraşcu, chiar şi după moartea lui Măriuţan, se afla în faţa unei ciudate dileme morale: maestrul său se depărtase de el, i se opusese, chiar, public, se dezisese de propriile convingeri politice ca să se îngroape într-un splendid episod dramatic şi amoros... Dar... se dezisese cu adevărat de convingerile sale politice, de „naţionalismul său ardelean"?! Bine, dar „ucenicul" său, Dumitraşcu, tocmai „le" punea în practică; şi cu ce succes! Semn că lumea, Ardealul dar, poate că şi o mare parte dintre români, aşteptau acest lucru. Cum... există două feluri de naţionalism?! Cel teoretizat de defunctul director al *Ardealului* şi cel profesat de actualul director şi lider de opinie aclamat de toate

straturile şi opiniile ardeleneşti?! Nu e de mirare, chiar şi acest cuvânt, acest substantiv abstract, „naţionalism", era, devenise după '89 unul dintre cele mai controversate, unul dintre cele mai „misterioase". Ce însemna el de fapt, în România (şi în Europa, acestor ani!) şi, oare, mai era nevoie de acest termen şi de tot ce semnifica şi „aglutina" el?! Nu era sfârşită, în fine, era naţionalismului şi al naţionalismelor în Europa şi România, odată cu nefericita şi sângeroasa „domnie" a fascismului?! Oare... suntem blestemaţi să cădem în vechile boli politice, omul, omul istoric este incapabil – ca şi cel de carne – să înveţe din erorile şi crimele trecute?!

Dar această dilemă Dumitraşcu o trăia mai afund şi mai patetic decât alţii, deoarece ea însemnase, în trecutul său apropiat, o dramă – cea a renegării şi dispariţiei ultimului său model moral, a ultimului său „director de conştiinţă" cum se spunea odată. Dar Dumitraşcu, atât public cât mai ales în forul său intim, refuza acest termen de „renegat", el refuza cu putere să se lase încadrat în figura sau profilul unui oportunist politic sau moral, oricât succes şi reală stimă recolta el, în straturi largi şi diverse, în ultima vreme!... Se întâmplase oare cu Măriuţan, gândea el, torturat încă de dispariţia acestuia, ceea ce survine în nu puţine cazuri chiar şi oamenilor „puternici", echilibraţi psihic şi moral, de a avea, de a trăi un fel de şoc, de „dezechilibru", când propriile lor idei, profesate de o viaţă, sunt puse în practică, aplicate în viaţa socială şi politică?! Sigur, erau în jurul lui Dumitraşcu şi unele limbi veninoase care îi susurau că „drama lui Măriuţan" a fost aceea că, dintr-un exagerat scrupul de conştiinţă sau dintr-o ezitare inexplicabilă, el a întârziat să-şi aplice programul politic, deşi, odată cu libertatea politică instalată în România, avea la îndemână şi „instrumentul" ideal: un ziar, un cotidian plasat în centrul Ardealului şi atâtea mii şi zeci de mii de oameni ce-i aşteptau mesajul!... Nu, Dumitraşcu nu numai că nega cu tărie acest

fel de a vedea lucrurile şi, încă o dată, nici în forul său intim nu le dădea crezare, oricât... da, oricât de ispititoare părea această variantă, această „versiune a cazului", având, nu-i aşa, şi darul de a-l izbăvi de o tenace tortură morală. El simţea, nu totdeauna cu precizie, dar cu o anume insistenţă, că acest „caz" – conflictul cu Măriuţan! – nu se putea elucida prea simplu; el conţinea misterul, dar poate şi soluţia acestei probleme cu care îşi băteau capul nu puţini gazetari, analişti sau sociologi, dar şi alţii, oameni de bună credinţă, care voiau să-şi înţeleagă secolul, ţara şi, mai ales, noua „vreme politică" în care fusese aruncată România; libertatea, cu privilegiile, dar şi cu „dilemele", paradoxurile şi teribilele ei „avantaje"! Există oare două feluri de naţionalism, dacă suntem de acord că o naţiune tânără, constituită ca stat, precum România, nu poate renunţa la miturile ei fondatoare, la stâlpii ei ideologici precum Bălcescu sau Eminescu, stâlpi romantici ai ideii de naţiune, cuvânt care, la noi, românii, se identifică de fapt cu libertatea individuală şi colectivă a tuturor celor care, pe ambii versanţi ai Carpaţilor, vorbesc de două milenii acest pronunţat idiom latin numit limba română?!

Da, Dumitraşcu era singur, se pomenise singur în vâltoarea politicii şi a succesului, în acea beţie (fericită!) pe care ţi-o dă confirmarea socială plenară pe care o numim succes! Verificarea şi pozitiva sancţionare a propriilor calităţi şi eforturi tenace de ani şi ani şi, mai ales, fericita izbăvire de atâtea, torturante, îndoieli intime la care e supus orice individ ce vrea să se realizeze şi se izbeşte, firesc, la începutul carierei, de obstacole umane sau sociale. Această „bucurie a reuşitei" se complica însă, în cazul lui Dumitraşcu, cu constatarea că „victoria" sa, pe care nimeni nu îndrăznea să o conteste, se serba nu pe linia visurilor adolescenţei şi primei sale tinereţi, a studenţiei sale adică, ci oarecum deviat, adolescentul, „idealistul" Amedeu Dumitraşcu se visase,

cum o spuneam, un grav și prestigios profesor universitar, așezat comod pe un vraf de cărți respectabile într-un domeniu dat! Nimic, în visurile sale, din gălăgia unor săli publice, arhiîncărcate de figuri străine ce scandează sloganuri abia învățate, ba uneori îți aruncă și vorbe de ocară, întrerupte de vehemente aplauze, nimic din camarila care te înconjoară și „te ghidează" ca un cerc metalic, arborând un aer slugarnic, mieros până la insuportabil, nimic din calomniile aiuritoare care încep să circule, sau să fie chiar și publicate, calomnii ce conțin, bineînțeles, și sferturi de adevăr, și pe care tu trebuie să le negi a mia oară, întrebându-te, la un moment dat și aiurit de inventivitatea și insolența formidabilă a detractorilor, dacă nu cumva... ei au dreptate și întreg trecutul tău de muncă îndârjită și de ideal a fost cumva un vis mincinos, un fel de coșmar aurit! Deși nu avea nimic dintr-un oportunist, Dumitrașcu, inteligent și onest cum era, și avea dreptate să se mândrească cu aceasta, trebuia să-și dea seama, în sfânta-sfintelor intimității sale morale, că era... la urma urmelor, un impostor! În sensul și în forma ideală a cuvântului: se afla, adică, „în altă parte" decât îl desemnau și justificau eforturile și idealurile tinereții sale. Oare nu jurase cu ochii aprinși, din primele ore de curs cu „iluminatul" profesor Martinetti – și, cu precădere apoi, când acesta și l-a atașat la catedră! – că-și găsise, în sfârșit, un „ductor", un maestru, văzut ca un noroc al destinului viitorului cărturar ce se vedea?! Apoi, însă, la întâlnirea cu gravul și prestigiosul „domn Măriuțan", cum de tresărise în el o coardă pe care nu o bănuise niciodată, aceea de regăsire a demnității clasei sale țărănești – și aici modelul Măriuțan venea să se alieze, să se „sprijine" pe acela mai vechi, irațional, al genitorelui său, Dumitrașcu-senior, care, ca și fostul director general de la Câmpia Turzii, știuse, chiar și sub dictatură, să-și conducă și să-și apere oamenii, în ciuda conducerii centrale arbitrare și dezordonate – dar și revelația

a ceea ce se numeşte îndeobşte şi puţin cam vag, generic, „sentimentul naţional", ce pare a fi mai ales o valoare şi un tezaur ardelenesc? Prin Măriuţan îşi regăsise încă o dată părintele: un tată puternic, care pentru progeniturile firave poate fi un obstacol, uneori chiar un inamic, pentru odraslele tari, însă, un model, un veşnic imbold. Mai mult, chiar: descoperise Ardealul, cel istoric, luptător şi demn, în ciuda istoriei, mai ales, sau, mai ştii, cu ajutorul ei!

Da, Măriuţan trăia în el, conflictul lor era încă deschis. Personalitatea sa fusese prea puternică pentru ca ea să se stingă odată cu dispariţia sa fizică, iar modul cum „plecase" din această lume, modul „romantic" dar şi brutal totodată părea – în propria sa subiectivitate – o provocare: iată, părea că-i spune umbra apăsătoare a fostului său maestru şi prieten, iată, „ai în mână problema": descurcă-te!

A, dacă Dumitraşcu ar fi fost un oportunist oarecare – există oare astfel de oportunişti simpli, previzibili, succesul lor în lume, în societate nu vine tocmai din imprevizibilitatea, din „originalitatea" lor?! – s-ar fi simţit cumva descărcat, oarecum uşurat de dispariţia mentorului său, liber să aplice după voia şi puterea sa principiile acestuia. Dar Amedeu, în onestitatea sa profundă şi legat de marea sa iubire pe care i-o purtase lui Măriuţan, nu se putea „rupe" de el, nu-l putea omorî încă o dată în el însuşi... Dialogul, lupta lor de opinii „exterioară", din timpul vieţii Lui, se cuibărise acum în el, ca o obsesie cu capete multiple, ca o formă reală de nevroză, depresivă şi obsesivă în acelaşi timp, o luptă interioară nu numai cu „efigia maestrului", dar şi cu principiile şi teoriile sale politice.

Cum era iată teoria sa a „entuziasmului" care lipsea din societatea românească postdecembristă, absenţă ce diviza încă o dată nu „poporul", ci acele pături, acei indivizi care ar putea pune umărul la însănătoşirea naţiei.

„A încerca să rezolvi enorma problemă economică numai cu economicul, spunea Măriuţan, cu vocea sa calmă,

gravă, de bariton, e una din marile greşeli ale guvernelor care s-au succedat după '89. Mergând pe calea «firească», cea raţională, pozitivistă, cantitativă sau analitică, în fine, cum vreţi să-i spuneţi, vom avea nevoie, în faţa ruinelor uriaşe, fizice şi mentale, lăsate de dictatură, de câteva decenii bune, cu siguranţă! Pentru mine este evident faptul că mai avem nevoie de o forţă – cea a solidarităţii naţionale – nu, nu a tuturor, dar măcar a unei părţi din populaţie, oamenii de bine, buni profesionişti, care au fost îndepărtaţi de criteriile arbitrare ale dictaturii sau s-au retras ei înşişi, scârbiţi şi umiliţi de statul comunist! Ca şi a unei părţi din tineret măcar, care, sub pretextul marasmului economic şi politic, îşi caută aiurea locuri de muncă şi o altă remuneraţie, mai acceptabilă! Am spus «sub pretextul» nu pentru că motivaţia lor nu ar fi reală, a tinerilor, dar... după părerea mea nu e suficientă... pentru a-ţi părăsi comunitatea de sânge şi de istorie într-un moment de criză! În sfârşit...

Ei bine, cum putem să-i solidarizăm pe aceşti oameni fără de care redresarea românească se va permanentiza în această aşa-zisă tranziţie care e o formă a minciunii: nu e vorba de tranziţie, ci de o criză gravă şi teribil de completă?! Cum?! Numai prin entuziasm, un nou sentiment naţional, revigorarea lui, aş zice: un nou paşoptism, o nouă încredere în destinul naţional! De aceea avem nevoie de naţional şi naţionalism încă o dată, deşi e dificil, recunosc, să ne mai folosim o dată de aceste instrumente – în politică unele cuvinte sunt instrumente! – după ce ele au fost abject, brutal manipulate o dată de legionari, apoi de Ceauşescu şi azi, încă o dată, de carieriştii politici! Trebuie neapărat, trebuie cu orice preţ, dacă vrem nu să ieşim din criză, dar... dacă mai vrem să fim ce am fost odată când am fost pe culmi, cum se spune! Şi... în sprijinul teoriei mele, am să vă dau două exemple scandaloase de entuziasm, lucru pe care n-aş îndrăzni să-l fac public, dar aici, între noi, voi care mă

cunoaşteţi şi-mi ştiţi echilibrul părerilor, îndrăznesc să o fac..." (Măriuţan privi în jur, peste ochelarii săi înguşti şi Dumitraşcu îi admiră încă o dată capul impozant, rotund, chel, aşezat pe un gât gros, musculos, tânăr, un cap de „senator roman" cum îi venea, reflex, în minte, aproape de fiecare dată când atenţia îi fugea de la vorbele lui; se mai aflau în biroul îngust al directorului *Ardealului*, Guţu, Sărăteanu şi editorialistul Popp.)

– E vorba de epoca barbară a stalinismului la noi, care a folosit „entuziasmul" – cum au făcut-o şi sovieticii în primul deceniu al puterii lor, lucru ce explică unele reuşite extraordinare! – pentru a mobiliza o bună parte din muncitorime, dar şi din tineret, la începutul anilor cincizeci. Sigur, o să-mi replicaţi că e uşor să provoci entuziasmul când graniţele sunt închise şi la spate ai presiunea dură a poliţiei şi a securităţii! Şi totuşi, câţiva ani, cel puţin, acest entuziasm a „legat" naţiunea, părea că-i dă un nou imbold, o speranţă reală! Acelaşi lucru, într-un fel, s-a întâmplat în primii ani ai hitlerismului: în nici doi ani, Hitler a rezolvat, printre altele, grava problemă a şomajului ce apăsa Germania, în jur de şase milioane de şomeri! Sigur, investind masiv şi în industria de război, dar... mişcarea de mase s-a creat şi el părea a fi, ca şi Stalin, o vreme, cel ce rezolvă marile probleme ale burgheziei financiare şi economice cu alte metode: „umane"! Epitetul „uman" trebuie pus, bineînţeles, între ghilimele, deoarece umane sunt doar acele metode şi forme de organizare care au o finalitate umană, democrată etc. Dar... nu vreau să insist, sunt convins că m-aţi înţeles sau... cel puţin v-am pus pe gânduri!...

Şi Măriuţan tăcu, întorcându-se cu spatele spre cei ce se aflau în biroul său şi privi pe fereastră, jos în stradă, după obiceiul lui, şi, după un timp, spre uimirea sa, Dumitraşcu observă că directorului i se mişcau umerii: râdea, râdea înfundat, fără legătură cu peroraţia sa de adineaori;

își amintise ceva, fără nici o legătură cu tema abordată și nici cu strategiile politice în general. În orice caz, Amedeu era sigur, Măriuțan nu râdea din compasiune față de sine însuși, cum li se întâmplă unora care se cred neînțeleși nu numai de contemporani, dar și de cei apropiați, cei mai mult sau mai puțin formați tocmai ca „să înțeleagă"!

Aceasta era una dintre teoriile sale, teorie cu care, de altfel, Dumitrașcu nu numai că era de acord, dar și-o însușise cu un entuziasm real și nu ca pe o descoperire, ci ca pe o revelație! Ei bine, de ce atunci când el, Dumitrașcu, se aplicase pentru „a o pune în practică", redeșteptând entuziasmul și încercând, în nenumărate reuniuni și vizite „în teritoriu", să o aplice, el, Meșterul, își arătase dezacordul. Insistent, pe față și apoi, prin acele articole sub pseudonim apărute într-o foaie locală – teoretic, articulat. Ce-l nemulțumise de fapt?! Aplicarea „în practică" a propriilor sale principii? Nu le recunoștea, odată ce „ele" prindeau corp social și politic? (În orice caz, Dumitrașcu respingea încă o dată și neobosit versiunea „veninoasă" după care Măriuțan intrase în conflict cu talentatul și eficacele său emul numai din simplă invidie umană, din contrarietatea celui ce-și vede ideile reușind prin altul, indiferent cât de apropiat și de fidel e acesta!)

Nu, conchidea Dumitrașcu, elev al lui Hegel, Măriuțan nu-și mai recunoștea ideile tocmai pentru că ele prindeau „corp", erau aplicate pe sau în pasta socialului viu, complex și contradictoriu! Nu observă oare Hegel undeva această opoziție contradictorie, dialectică, între potențial și actual, între principiu și realizarea sa în social și în istorie?! Orice idee care se realizează, care intră în actualitate, suferă „o deviație", o „angulație" uneori neașteptată, ce pare, în ochii unora care așteaptă o aplicare tel-quel, „fixă", o formă a „trădării" aceleiași idei! Nu o mai recunosc și... se reîntorc la principii, la „idee" în forma ei originară, nudă, cerând

„un alt mod" de realizare. Dar... realizarea nu e decât una, odată ciclul închis: „idee-realitatea ei" şi fenomenul devine ireversibil!

„... Dar nu, ar fi replicat Măriuţan, dacă ar fi fost de faţă, şi Dumitraşcu, în nevroza sau nevrozele sale, avea nu puţine astfel de dialoguri vii, la limita halucinaţiei – dar nu, căci cine ne asigură că o astfel de «realizare», de «actualizare» e cea «adevărată», cea logică, chiar dacă vorbim de o logică dialectică, de logica realului sau a realităţii?! Oare în secolul nostru – trebuie să acceptăm că şi dacă unii vor avea norocul să-l depăşească, secolul XX rămâne «secolul nostru»! – fascismul şi comunismul (vorbesc de comunismul rus şi de cel chinez, cele autentice, neimportate!) ele, aceste două uriaşe şi originale sisteme sociale, aplicate în social şi în istorie, au fost ele cu adevărat o «realizare», o «actualizare» autentică a ideii originare, matrice?! Ele, la origine, nu erau «bune», promiţătoare de speranţă pentru om?! Evident, nu am să apăr ideea fascistă – deşi nu sunt puţini cei care o fac şi, ceea ce e mai grav, care or s-o facă! – dar ideea egalităţii sociale nu a cucerit atâtea minţi nobile, în câteva secole la rând, de la utopiştii italieni şi francezi până la părinţii, dezinteresaţi, ai marxismului?! Şi... mai ales: există, pentru o idee veritabilă, plină de potenţe umane şi ideatice, o singură actualizare, realizare, aplicare, există posibilitatea unui singur şi tiranic, ireversibil, experiment?! Oare nu au dreptate filosofii şi sociologii occidentali când acuză nereuşita flagrantă a comunismului aplicat în Est tocmai pentru eroarea de a fi fost aplicat în Est, adică în ţări cu forţe şi relaţii de producţie insuficient maturizate?! Iar teoria lui Lenin cu veriga cea mai slabă a capitalismului o consideră, pe drept, şi eu cred la fel, ca o brutală şi simplă speculaţie interesată, demagogică?!"

– Bine... replica puţin descumpănit Dumitraşcu, deşi acest dialog se ducea mereu în interiorul înfierbântat al

creierului său, atunci, cum altfel poţi verifica dacă o idee socială, politică e viabilă, dacă nu prin aplicarea ei în realitatea socială, politică?! Nu cumva excesul dumitale, Meştere (aşa îi spunea el, uneori, lui Măriuţan), nu face decât să frâneze, să blocheze orice iniţiativă practică?! Şi ce sunt frumoasele idei politice fără praxis, nu spuneai dumneata de atâtea ori că, mai mult decât comerţul sau industria, politica este activitatea prin excelenţă practică? Dacă ea nu vrea să fie confundată cu o utopie, deşi – tot dumneata o spuneai! – tocmai prin practică, prin „intrarea în realitate", ideea politică îşi pierde o parte din frumuseţea ei, să zicem – estetică! Nu sunt vorbele matale?!...

Şi, prins ca într-o febră de acest dialog aprins şi imaginar, Dumitraşcu ridica frumosul, sculpturalul său cap şi erau momente când nu ar fi fost în nici un fel surprins să-l vadă în faţa sa, în carne şi oase, pe dispărutul său prieten şi mentor, aşa cum în unele vise concretul existenţei se răzbună cumva de o prea bruscă sau arbitrară dispariţie a unei persoane sau de mersul nedorit al unei întâmplări. Nu ne întovărăşesc, oare, unele vise, de-a lungul existenţei ca nişte ogari iuţi şi fideli, ca acei câini inteligenţi care, fiind mai iuţi, ajung înaintea noastră la ţelul spre care tindem?! Nu sunt visele noastre – unele vise! – oglinzi ce aleargă, alunecă lângă trupurile noastre mereu stângace şi încete, dar oglinzi infidele ce reflectă când o realitate, când alta?! În mod capricios, întâmplător adesea, dar... se pare, profetic, uneori?! Dar... cine să mai dezlege azi, în vremurile noastre sceptice, când ne-am pierdut zeii, o profeţie?! Şi... cine mai are nevoie de ea?! Decât... târziu, târziu în existenţă, când exclamăm prosteşte: „e prea târziu!", una dintre cele mai false, mai prosteşti afirmaţii pe care o poate face fiinţa inteligentă care este omul! Nu, pentru zei această propoziţie nu are sens, cuvintele resping orice sintaxă şi chiar şi ele îşi pierd bruma de semantică, de sens; pentru Ei nu există

această „realitate" a lui „prea târziu!". În fața lor nu există decât istoria – și, uneori, nici ea, măcar! – deoarece ei sunt îndrăgostiți de Prezent și îl locuiesc cu o aroganță și o simplitate care nouă, muritorilor, ne lipsesc, turtiți, striviți literalmente cum suntem între cele două fantome pe care le luăm ca adevărate, ca reale – trecutul și viitorul!

Și oare, cufundându-se în nevroza sau nevrozele sale, Amedeu nu „făcea bine", nu era el mai aproape de realitate?! De propria sa realitate, care, o știm, nu este decât o esență, la care ajungem rar și, nu rareori, din întâmplare! (Să fie acesta, oare, printre altele, rolul hazardului, al întâmplării?!...) Oricum, adeseori, în dialogurile sale imaginare, se afla cu siguranță mai aproape de „modelul său politic", de meșterul său, decât fusese în „timpul lor firesc", când erau ambii vii, adică!

Măriuțan era însă „atât de viu" – dacă se „îndepărtase de existență", nu ieșise din viața ucenicului său! –, încă îi popula și visele, unele vise, urmare, evident, a „dublului șoc" pe care-l produsese asupra lui, conflictul „politic" și sinuciderea. Oare revenirea morților apropiați în dialogurile noastre mentale sau în visele noastre obsesive, ani la rând, nu e o formă de „egoism transexistențial" al lor?! Sigur, ei „trăiesc mai departe în noi", dar cum?! Certându-ne, reproșându-ne lucruri vechi, de mult uitate și futile, uneori chiar lovindu-ne, privindu-ne întunecat, la marginea urii sau dincolo de ea... Și, bineînțeles, polemica, conflictul lor continua și în visele sale, ale lui Amedeu, de parcă „spiritul", nesătul de vivacitatea dialogurilor sale mentale, se insinua și în subconștientul său, profitând de starea de „dezarmare", de „paralizie temporară" pe care o trăiește muritorul în somn.

... Nu, în vis, el, Măriuțan nici nu apărea întreg, ci mai ales frumosul, puternicul său cap, atât de admirat de Amedeu, de parcă un bust de bronz plutea undeva la

înălţimea privirii celuilalt, chiar puţin mai sus, cu o expresie absent-întunecată, taciturn, şi Amedeu îi vorbea, încercând parcă să mişte nu bronzul, ci acea expresie ce plutea între dispreţ şi ură, o ură abia bănuită, pe jumătate inventată de „celălalt", dar care îl excita teribil, făcându-l să producă noi şi noi argumente epuizante, de parcă frazele inteligente şi o logică clară puteau să şteargă, să întoarcă lucrurile. Poate doar... să-i aducă liniştea, calmul visat de luni şi luni al celui ce dormea şi încă era captivul celuilalt, de fapt prizonierul fostei sale dependenţe sentimentale şi, mai ales, al propriei lupte cu principiile.

„... Cât voiai să mai aştepţi, Meştere, îi spunea el în vis, cu acea voce de vată ce putea să strige insuportabil, să... pornim la acţiune? Să porneşti, pentru că, prin mine, dumneata ai început să acţionezi?! Sau... ţi-a fost frică de primul pas, de «mişcare»?! Crezi că mie nu mi-a fost, nu îmi este şi acum?! Şi nu frică «de a greşi», ci frică tocmai de asta, «de acţiune», mie cu mult mai tare, mai brutal decât matale, dumneata ai mai lucrat cu oameni, ai condus mii de inşi, ani în şir, în condiţii adesea barbare!... Dar eu, un biet universitar, tocit, mucegăit prin biblioteci publice sau cabinete căptuşite cu terfeloage vechi, de secole, eu care am fost învăţat de profesorii mei să mă ţin la distanţă de «vulgul profan», de mârlănime şi carierişti, de escrocii de orice calibru... care pot fi atât de fermecători, de îmbietori, mai îmbietori decât o femeie!... A, crezi că te-am trădat?! Da, am trădat, dar nu pe matale, ci... pe Martinetti, poate, cu siguranţă propria-mi adolescenţă, când credeam că ştiu atât de bine ce vreau «mai târziu»! În ultimele clase de liceu, îmi impresionam colegii şi chiar pe unii profesori tocmai prin această «maturitate clarvăzătoare»; începând cu clasa a opta îmi neglijam materiile curente – nici nu aveam nevoie, eram premiant din oficiu! – ca să adâncesc viitoarele materii care mă aşteptau la filologie: în particular lingvistica şi teoria

literaturii, estetica, citind enorm literatură română şi universală, pentru visul meu de aur de a deveni comparatist! Ba, făceam, la modul naiv, şi incursiuni în filosofia istoriei! A, toate astea şi cu deliciul secret de a mă împotrivi, pe ascuns, planurilor familiei şi mai ales tatălui care mă vedea numai «domnul doctor», cum năzuise el să fiu! De fapt, el însuşi voise să se facă preot, un lucru pe care l-am aflat de la alţii şi, mai târziu, mi-am dat seama că el punea atâta abnegaţie şi autoritate în activitatea lui de primar, văzându-se, probabil, în oglinda sa interioară, mereu în reverendă şi «oficiind», încărcat de prerogative mult superioare celor «vizibile». Şi, probabil, mulţi din cei ce-l înconjurau simţeau, resimţeau acel «aer şi decizie interioară» ce-l locuiau în felurite moduri: unii, admiţându-i autoritatea, alţii iritaţi de ea, de acel ceva bănuit doar, neobişnuit, atipic, ieşit din serie cu o consecvenţă ce părea că sugerează insubordonarea, sau, mai grav – rasa!

Da, această «perfectă adolescenţă», pe care mi-o admiram nespus, am trădat-o, convins, sedus de... ideile matale! Vorbele tale, meştere, mi-au luat un văl de pe ochi, deodată planurile mele de carieră universitară cuminte, de exegeze, studii şi cărţi, comunicări savante, prelegeri etc. mi s-au părut brusc meschine şi am descoperit Ardealul nu ca provincie geografică, ci istorică, profund, teribil de dramatică şi, prin «ea», propria mea familie, şirul acela lung şi încruntat de ţărani umiliţi şi dârji, fără pământ, slujitori în regimente crăieşti, austriece sau ungureşti, fără drept de a vorbi româneşte în tribunale, notariate sau la chestură, la «solgăbirău» sau la «strajameşter», fără şcoli, fără drept de a accede mai sus de un mărunt funcţionar de birou sau ajutor de notar, preot da, dar supus jurisdicţiei unor vlădici calvini şi unguri, «büdoş olah», valah puturos, vierme al pământului şi istoriei! Şi atunci, la îndemnul matale, nu direct, dar persuasiv şi limpede, m-am scuturat de ambiţia mea măruntă,

cărturărească şi m-am angajat pe drumul «cel mare» al slujirii ţării, neamului, al redeşteptării mândriei de a fi ce suntem – români! Pentru că – spuneai tot matale! – uneori e mai greu să-ţi păstrezi identitatea naţională colectivă în vremuri de bunăstare, de calm şi justiţie! Un popor în suferinţă istorică prelungită, dacă nu dispare se-ntăreşte, îşi făureşte o ideologie a sa, ca şi instrumentele vii care o vor sluji, acei preoţi şi avocaţi şi istorici ca Şincai, Maiorescu, ori ceilalţi care au pătruns până în Dieta de la Budapesta sau ca Vasile Lucaciu, intrând din puşcărie în Parlament şi înapoi în temniţă. «Să-ţi slujeşti neamul, însă fără ură!», e una din frazele matale – nici ură sau dispreţ faţă de trecutul lui, cum o fac unii tineri inteligenţi şi grăbiţi de azi, dar nici ură faţă de cei ce-au moştenit un sânge străin. Să devenim cu adevărat stăpâni, spuneai, adică gazde, amfitrioni, pentru cei ce «ne» locuiesc pământul: să-i îngrijim cu acea înţelegere dreaptă şi prevenitoare pe care trebuie să o ai faţă de un oaspete, să nu ne purtăm ca unii agitaţi şovini ce gândesc şi acţionează de parcă ar fi încă în minoritate, incapabili – sau răuvoitori! – să gândească şi să se comporte ca nişte adevăraţi «stăpâni»: cu calm, responsabili, drepţi, aspri când e nevoie, ocrotitori cu cei slabi.

Deodată, tatăl meu, deşi nu e mort, înviase cumva! A simţit şi el asta, deşi nu mi-a spus-o niciodată. Sigur, deşi acceptă bani de la mine, pentru binele marii noastre familii şi al satului – de asta sunt în cârdăşie cu Mârzea, el face un bine fără să ştie! – el mă bombăne uneori, «nu-i place politica», mai ales de când feciorul său s-a băgat în ea până-n gât! Şi-apoi... m-am depărtat de domnul profesor Martinetti şi m-am zidit în ziar pentru că... erai matale acolo, pentru că... «erai»! Apoi... te-ai depărtat şi matale, ba, spre deosebire de domnul profesor care a ştiut cumva să protejeze «despărţirea noastră», dumneata nu numai că mă contraziceai aspru de faţă cu alţii, cu foştii mei inamici din redacţie, nu

numai că ai început să publici sub pseudonim articole care mă negau, mă desfiinţau, ridiculizând mişcarea noastră, miile de oameni care ne urmau şi ne urmează, dar... ai procedat, Meştere, la cel mai îngrozitor, cel mai neauzit lucru: ai început să loveşti în dumneata! În creditul enorm pe care-l aveai faţă de noi toţi, în fiinţa dumitale de carne, lovind în nemaipomenita dumitale autoritate şi prestigiu! Şi... cine crezi că te va putea înlocui, acum când e nevoie mai mult ca niciodată, în haosul şi dezordinea politică în care se află Ardealul şi ţara?! Eu, în nici un caz, asta pot să jur! Da, vorbesc bine în public, am şi o anumită cunoaştere, fler, cum se spune, la oameni, dar... prestanţa, prezenţa dumitale extraordinară, în cele mai mici gesturi sau cuvinte nu o are şi nu o să o mai aibă nimeni! De ce... de ce ai distrus toate astea?! Ce... ce vrea să însemne tot ce s-a întâmplat?! Ce vrea să însemne moartea Ta?!..."

Prima oară când pronunţă în vis această propoziţie, el tresări atât de tare, încât se trezi cu buzele mişcându-i-se; vorbise unui „viu", acelui cap de bronz ce „era viu" şi abia propoziţia scurtă, clară: „ce să însemne moartea Ta" îl trezi de parcă nu era permis a-i întreba pe cei de dincolo un astfel de lucru sau, mai probabil, pentru că psihicul său, beat de somn, de acea inhibiţie incompletă, abia în clipa aceea lua cunoştinţă de ceea ce omul treaz ştia deja, de parcă visele vin în urma realităţii, unele vise, ca o remorcă inefabilă dusă, purtată de o dinamică nevăzută, oarbă, încăpăţânată, impunându-ne capriciul ei.

Când, într-unul din dialogurile, polemicile, discursurile sale obsesive nocturne, el repetă încă o dată propoziţia „Ce rost are, ce să însemne moartea ta", nu se mai trezi ca prima oară, semn că învăţăm şi în somn, în acel somn în care vrem să se repete ca-ntr-o oglindă proastă, de bâlci, „cu ape", viaţa trecută, petrecută, de parcă... da-da, de parcă Hypnos sau acei zei care ne dăruiesc visele nu au

deplină încredere nici în memoria noastră şi, mai ales, nici în judecata noastră şi vin noaptea, pe furiş, să ne înveţe, să ne aducă aminte, nu fără răutate, nu fără un anume „dispreţ" pentru puterea noastră de înţelegere, ceea ce am trăit!... Ceea ce ni se pare a fi trăit, a fi luat în posesie, căci ce e existenţa... nu cumva „un obiect", un „fel de obiect" care ar trebui luat în stăpânire?!... Sau... există oare „obiecte" pe lumea asta ciudată care trebuie posedate de mai multe ori, aşa cum... aşa cum sunt marile prietenii sau iubiri ce trebuiesc „reînnoite" zilnic şi ceas de ceas, cu o muncă şi o energie care adesea ne epuizează, ne descurajează până la alcool, cinism şi somn imbecil, somn fără vise, dialoguri cu „capete de bronz" ce ne privesc mustrător, de parcă trecutul, chiar şi cel apropiat, poate fi modificat cumva sau de parcă el ar purta un semn, un înţeles fără de care nu putem continua a trăi...

Astfel, cam astfel şi cu unele variante, întreruperi, adaosuri nesemnificative, se derulau „certurile" sale cu fostul său meşter în ceea ce numim vis; un amestec de senzaţii digestive, tegumentale, poziţionale, fonice etc., care, printr-o ciudată viclenie a cortexului nostru, excitat în parte şi devenit, pentru câteva minute sau lungi sferturi de ceas, autarhic, stăpân pe sine însuşi, un fel de polipier de imagini şi fraze, dar şi un neistovit, incorigibil „ucenic-vrăjitor" ce dispare apoi ca o umbră la ivirea luminii, a zilei, dar uneori ne străfulgeră memoria, ne dezechilibrează pentru moment, aşa cum sunt unele frânturi de memorie, de amintire, stârnite de o asociaţie bizară sau de un simplu miros ce vine, de acolo, de departe, din prăpastia, uneori însorită, a trecutului, din legenda mereu falsificată pe care o numim copilărie...

... Rareori „capul-de-bronz" îi răspundea, iar atunci, doar în propoziţii extrem de scurte, parcă plictisit, scârbit de vorbăria persuasivă şi nesigură de sine a fostului său emul; uneori monosilabic, vrând parcă să-i pună încă o dată la încercare perspicacitatea în care, probabil, „nici în timpul

vieții" nu avusese prea mare încredere... Nu de puține ori se răstea la el, îi spunea sec: „Taci! Taci!", cu un fel de dispreț prea obosit ca să se transforme în ură reală, veritabilă; alteori îi întorcea cumva gânditor spatele jenat sau nedumerit de frazeologia înspumată a celuilalt sau vrând pur și simplu să-și cruțe sieși spectacolul nedemn, nebărbătesc al celui beat de somn și de propria-i dreptate. Visele sale erau însă și coșmaruri – din care, uneori, Amedeu se trezea brusc, scăldat în propria-i sudoare, și adormea apoi, fascinat parcă de acele „adâncuri de suprafață", acele oglinzi mișcătoare în care se reflectau porțiuni, fragmente, „membre" ale sinelui – de parcă trupul nostru și tot ce „atârnă" de el, fraze, ticuri, amintiri rupte, furii, spaime, s-ar reflecta în acele ape înghețate și tulburi, ca niște oglinzi nesigure sau murdare, preluând grotesc, adeseori, întreaga noastră nesiguranță de sine, falsă agresivitate, fals destin sau spaime pentru care nu suntem făcuți, ca niște alcooluri degradate, conflicte prea mari pentru biata noastră ființă sau pur și simplu senzații și zgomote „externe", cărora psihicul nostru, în alarmă, le oferă iute o ideologie de moment, uneori chiar și o istorie „dureroasă" ce se iscă din pântecele unei secunde, dar „dincolo", pe tărâmul celui înlănțuit de viscerele creierului său, împrumută hlamida orelor, a anilor. Terorizat îndeajuns de halucinațiile și vorbăria sa din vis, care împrumuta o vehemență străină lui, Amedeu „fugea" cât putea de ele, dar, fascinat, recădea în plasma lor care-i oferea o senzualitate nouă, ca o eliberare momentană, infinită însă, „acolo", inepuizabilă! și „re-trăia", alături de prietenul său ce-i dăruia astfel o nouă intimitate, ba, de câteva ori, îndrăzni să-l tutuiască pe „meșterul" său, lucru ce-ar fi fost de neacceptat în „cealaltă existență"! Revenea însă „acolo", pe „acel tărâm" și cu speranța secretă că va primi, totuși, un răspuns, în cele din urmă, de la acea umbră sau cap de bronz taciturn, care îl accepta cu un fel de nedumerire plină de

silă. (Dar parcă nu era silă față de el, cel ce vorbea, striga și imputa în cearceafurile acelea de șoapte și sunete sparte, ci mai mult o silă față de... trecut, de tot ce s-a întâmplat înainte de „sanctificare, de încremenire a sa" într-o altă „imagine", într-o altă „existență" care, spre deosebire de cealaltă, era francă, netă, renunța decis la ceea ce numim „realitate" pentru a se afunda într-un cosmos bogat de o spiritualitate ale cărei legi nu le putem urma, cu atât mai puțin „înțelege"...) Și, într-adevăr, după multe nopți, după săptămâni de afundare în acele „lichide pe care pluteau ciudate otrăvuri" ca niște ierburi ce curg încet la vale pe un râu indecis, primi în sfârșit „un răspuns" la șirul său de întrebări și imputări, adesea contradictorii și vehemente la extrem. La repetata sa întrebare dilematică: „Cum voiai să vezi, să verifici dacă ideile tale, principiile tale politice atât de atrăgătoare, de fascinante pentru ucenicul care eram – ca și pentru alții! – erau juste, viabile, dacă nu le aplicam în practică, în social?!"

„Nicicum!" – sună deodată, absolut neașteptat, vocea maestrului.

„Cum... nicicum?!" bâigui uimit Amedeu, uimit la început că celălalt vorbise și, mai ales, răspunsese la dureroasa sa dilemă, apoi uimit, stupefiat de-a dreptul de această „rezolvare" neașteptată a problemei.

Deci... insistă Amedeu „cel-din-somn", dar traducând în vis foarte exact unul dintre punctele cardinale ale „nedumeririi" sale dureroase ce dăinuia încă de pe vremea începutului discordiei cu Măriuțan – deci... vrei să afirmi cumva că orice... da-da, orice aplicare în practică a ideilor tale este greșită?!

Și cum „capul-de-bronz" tăcea – o „tăcere" ce se potrivea așa de bine cu materia din care era turnat! – Amedeu repetă:

– Care ar fi deci calea... cum trebuie înțelese ideile tale atunci când mergem cu ele la oameni, în adunarea

umană? Ei așteaptă; ce trebuie să le spunem? Și cum umbra tăcea, cu dispreț, parcă, Amedeu insistă (și în această întrebare insistentă, el era una cu cel de carne, pentru o secundă sau mai puțin – cine știe timpul din care sunt țesute visele?! – cei „doi", cel ce „înota" în apele creierului său, dar și cel „de veghe", „celălalt", omul viu care avea, cum avem cu toții!, aroganța de a se acoperi de „realitate", de a o pretinde ca pe un „rang"!) și repetă întrebarea ce-l urmărea peste tot, în vis ca și în viață sau în „viețile multiple" pe care le îndură orice muritor:

„Care e, deci, Meștere, felul în care trebuie aplicate ideile, învățăturile tale politice?!"

„Nici unul!" – sosi răspunsul.

„Vrei să spui – insistă, bâlbâindu-se literalmente, Amedeu, perfect unitar cu sine, ca într-o încordare a ființei – vrei să spui că orice... am spus bine: orice aplicare în practică e greșită, este o eroare?!"

„Da, este o eroare, o gravă eroare!"

În clipa aceasta Amedeu se trezi, buimac, dar cuvântul „eroare" îl auzi clar, ascuțit, în pavilionul urechii „celui treaz", un sunet ce venea „de dincolo" sau, zăpăcit, nervul său auditiv l-a „inventat, iscat" pe loc, uimit, „respectuos" el însuși față de figura de bronz „de dincolo" sau intimidat de „autoritatea visului", cel ce răstoarnă pe dos proporțiile: visul devine real și realul îl oglindește slugarnic.

Dar acest „răspuns", stupefiant pentru Dumitrașcu, care îl uimi la maximum, aproape îl paraliză prin paradoxalitatea sa, îl vindecă, destul de repede, nu numai de visele sale agitate ce se transformau iute în coșmaruri, dar și de vechea și dureroasa sa dilemă, de teribila, dramatica sa „despărțire" de maestrul său politic.

Capitolul II

– Nu, nu, cred că e precoce! Cu siguranță e precoce, nu aveți organizații și, în plus...

– Cum să nu, îl întrerupse Sărătean pe Mârzea, care-și mângâia nepăsător manșeta, avem în cel puțin o treime din județele transilvane; iar în celelalte, nuclee puternice.

– Șii... bani aveți?!

Sărătean privi zâmbind spre colegul său, Guțu, care stătea călare pe unul din birourile redacției, uitându-se peste umăr la un redactor afundat în computerul său, dar de fapt urmărea punct cu punct conversația celor doi, îi răspunse însă privirii amicului său cu o căutătură mirată, dădu din umeri și păru din nou absorbit de ecranul computerului.

– Bani, sperăm de la... grațioasa conducere a foii, care și în alte ocazii s-a dovedit...

– ... Vrei să spui de la patroni?! Conducerea sunteți voi, în frunte cu Dumitrașcu sau cu dumneata, nu mă interesează! Și vreau să precizez: eu nu sunt patronul și nici Dumitrașcu, cum am auzit că se colportează! Gestiunea ziarului este încredințată unui comitet de sprijin în strânsă legătură cu domnul Meszaros de la Banca Albina și, e adevărat, pentru siguranță, cu un fond bancar bucureștean unde am și eu unele acțiuni! Dar... atât eu, cât și amicul

meu Dumitraşcu nu ne amestecăm deloc în aceste treburi fiscale şi, cât timp, prin reclame, voi echilibraţi bugetul, nu e deloc treaba mea să... în sfârşit: o spun clar, înfiinţarea unui partid are deocamdată, în starea în care vă aflaţi, un aer de aventură! De altfel, nu găsiţi că sunt deja prea multe partide în biata noastră ţărişoară?! Să fim realişti: peste nici zece ani vor fi mai puţin de cinci, cele care vor conta, se-nţelege!

– Şi noi vom fi printre acestea cinci!

– Se poate, se poate... murmură Mârzea, admirându-şi degetele şi spunându-şi că era cazul să-şi facă manichiura. („Oare s-o fi întors din concediu frumoasa Arabela, strigată mai ales Nuţi, ce-i cunoştea mâinile şi a cărei respiraţie sau parfum nu îl incomodau?!)

Sărătean se aruncă într-un discurs-argument în sprijinul ideii înfiinţării unui partid ardelenesc, vorbind în felul lui grav, rar, cu pauze calculate, dar transpiraţia ce se aduna în jurul orbitelor îi trăda interesul şi concentrarea. Enumeră încă o dată argumentele ştiute: slăbiciunea, gafele şi corupţia P.N.A.-ului, care ar fi trebuit, înainte de a ajunge la putere, să se ancoreze mai serios, mai adânc în „solul transilvan", ştiut fiind partizanatul puternic, regional şi istoric, de care a dat mereu dovadă electoratul ardelean faţă de cei „pe care-i simte ai săi şi care-i poartă mesajele, doleanţele ce-l animă şi îl dor; fidelitate, partizanat de care, iată, profită alte grupări politice care, unele, nici nu au vreo legătură cu pământul şi cu tradiţia noastră". Vorbi apoi de „organizaţia teritorială" ce se află în plin proces de edificare, aminti nerăbdarea multor simpatizanţi marcanţi ai ziarului din mai multe judeţe (dădu câteva nume sonore de notabilităţi), ba recunoscu că atât el cât şi Guţu se aflau în tratative cu membri, unii de seamă, ai unor partide de guvernământ, din opoziţie, parlamentare sau chiar în afara parlamentului, ce-şi manifestau cu claritate dorinţa de a „li se alătura", dacă apărea o astfel de organizaţie politică, „ferm

ancorată în solul şi tradiţia luptătoare transilvană", avându-l în frunte pe Amedeu Dumitraşcu, se-nţelege!

Mârzea îl asculta cu o evidentă plictiseală – sau era doar un joc? –, îl lăsă liniştit să vorbească, Guţu mai arunca şi el din când în când câte o confirmare sau o precizare la cele ce spunea Sărătean şi apoi, în timpul unei pauze mai lungi, lansă încă o dată:

– Bani... aveţi?! Dumitraşcu, apropo, ce zice?!

Sărătean se înveseli brusc şi râse şi celălalt, de parcă răspunsul ar fi fost superfluu. Apoi, spuse încet, gânditor, privindu-şi insistent vârfurile pantofilor maronii pe care-i purta:

– Înţeleg că... nu sunteţi contra?!

– Deloc, spuse sec Mârzea. Dacă-l convingeţi şi pe Amedeu, eu, în ce mă priveşte... dar vă avertizez că e precoce!

– Îl convingem dacă... dacă...

– Ha, râse Mârzea, dacă nu mă amestec eu! Nu, asta nu pot să o promit, am să-i spun părerea mea, cum v-am spus-o şi vouă. Dar... financiar vorbind, dacă la asta te referi, nu voi face opoziţie! Bineînţeles, cu conturi absolut separate de ziar şi cu o altă gestiune, cu alţi oameni. Dacă aduceţi bani...

– A, pentru asta nici vorbă! Avem deja...

Mârzea îl privi mirat, Sărătean îi făcu un semn lui Guţu, iar acesta scoase un carneţel din buzunar şi, mişcându-se din spatele redactorului pe care părea că-l asistă, citâ câteva cifre într-adevăr substanţiale, care veneau de la unele firme sau de la persoane private.

– Observaţi, adăugă Sărătean, că aceste sume nu vin numai din Ardeal, ci şi din Moldova şi, mai ales, din Muntenia.

– Să nu-mi spui că vin şi de la Budapesta...!

– Din Budapesta încă nu, dar din Ungaria, da; şi nu numai de la români!

– Deci... aveţi bani! Atunci... ce-mi mai cereţi mie avizul?

– A, nu pentru bani în primul rând, deşi...

– Deşi... tot pentru bani! Şi Mârzea se răsturnă cu scaunul pe spate, într-un hohot voit zgomotos, voit vulgar, privindu-i pe cei doi, pe cel de la computer, dar şi pe fetele care lucrau la alte două computere în fundul spaţiosului birou şi care nu auzeau cele ce se discutau, cu un aer ciudat de ştrengăresc, de copilăros, de parcă ar fi pus la cale o farsă de-o dezarmantă puerilitate. Era, la acest personaj, un amestec uneori derutant, buimăcitor, de reacţii, sentimente sau manifestări discordante: în mijlocul unei peroraţii în care punea mult suflet şi o sumedenie de argumente, se oprea brusc şi, după un râs lătrător, care se pare că-l odihnea, recunoştea că „se înşela", că ar putea aduce tot atâtea argumente şi contra teoriei sale şi-l ruga pe celălalt, pe preopinent, „s-o lase baltă!" Dacă era întrebat de vreun „curios", cum i se întâmplase în vreo două rânduri, de ce acest volte-face, de ce se nega tocmai în timp ce părea că ar avea câştig de cauză, el răspundea, cu acelaşi râs insolent:

– Păi... tocmai de aia, să ne distrăm puţin! Nemo contra Deus, nisi Deus ipse! Numai Zeul poate să...

– Aha! Zeul Mârzea!

– Prostii! Ce, eu semăn a zeu?! Pe voi nu vă plictiseşte cineva care „are dreptate"?! Universitarii, procurorii, editorialiştii, diriginţii bieţilor elevi de pretutindeni, pedagogii aroganţi care ne-au distrus adolescenţa, inşi fără imaginaţie şi cărora le miroseau picioarele! De aceea eu nu suport nici azi vreo poezie de-a lui Eminescu pentru că aveam un profesor de română, un fel de fanatic, care uita să-şi schimbe ciorapii când ne recita interminabil din poetul neamului!...

– Deci... reveni tot el, după ce-şi irosi hohotul de râs, nu banii mei vă interesează, ci... opinia mea privată?

– Ambele, spuse Guțu și-și turnă ceva vodcă într-un păhărel, vodcă pe care o ținea în buzunarul paltonului atârnat în cuier.

Mârzea îl privi întrebător pe Sărătean, ca purtătorul de cuvânt nu numai al celor doi, dar și al unei părți considerabile din redacție, practic al sindicatului – deoarece ziarul, mai mult din motive demagogice, inițiase și un sindicat! – și a întregii infrastructuri: de la corpul de expediție, de propagandă, reclamă etc., până la șefii celor trei filiale pe care le aveau „în regiune". Acesta răspunse zâmbind feciorelnic, vrând să-i arate lui Mârzea că se putea considera „de-al lor":

– Ca să fiu sincer... repet: ne interesează să fiți cu noi și dacă, pentru început, vă mențineți în expectativă, am dori să nu îl disuadați pe Dumitrașcu, a, el ține mult la opinia dumneavoastră.

– Adică... să-l conving fără să-l conving? Dar eu nici nu vreau să-l conving. Nu vreau să conving pe nimeni, e îngrozitor de plicticos să convingi oamenii de... propria lor dreptate, nu crezi? Așa cum faceți voi, politicienii sau... cum vă pregătiți să faceți. De altfel... v-am mai spus: orice individ care are prea multă dreptate sau are dreptate mereu, mă plictisește, adică mi se pare dubios. Zău. Eu, recunosc, am avut rareori dreptate în viața mea împuțită și mai ales atunci am dat-o în bară! Când ai dreptate, ca să zic așa, în viața asta nenorocită, știți ce se-ntâmplă? Te umfli în pene ca un cocoș de cartier jerpelit și-ți pierzi automat simțul, flerul realității; de care profită imediatamente cel ce „n-are dreptate" și te rade, îți ia prăjitura din față, pe care nici n-ai apucat s-o lingi măcar... ai?! Ce ziceți?!...

2

Ieşind din biroul „celor doi şefi", întârzie, cum avea uneori obiceiul, în anticamera lor – de fapt, erau două: una în care se aflau cele două secretare, şefa era doamna Calunian, prietena din tinereţe a lui Sărătean, cea care conducea „din umbră" ziarul, omul în care „şeful Sărătean" avea o încredere nemărginită – şi „cealaltă", o cameră lunguiaţă care servea şi drept un fel de arhivă. Tot aici se găseau două fotolii vechi, din piele jerpelită şi o canapea, pe care luau loc cei care veneau să solicite „o intrare" la „domnul redactor-şef" căruia solicitanţii, mai ales, îi spuneau „domnule director", deşi adevăratul director era Dumitraşcu. Era destul de devreme, abia orele nouă dimineaţa trecute, dar se aflau acolo deja câteva persoane. Mârzea se opri în picioare să discute cu o veche cunoştinţă, patronul unei firme de autobuze ce efectua transporturi de marfă pe întreg teritoriul României, ba, se pare, în ultima vreme, chiar „şi în afară", cu predilecţie spre sud, sud-est: Bulgaria, Turcia şi uneori chiar mai departe. Cel cu care vorbea era un om gras, impunător fizic printr-un nu ştiu ce, poate mâinile lungi, puternice, torsul rotund şi nemişcat şi, când se ridică în picioare la sosirea lui Mârzea, era să mişte obiectele din loc, doar prin „suflul" trupului său. Mârzea îl rugă să se reaşeze, dar masivul om mai încercă să se ridice în vreo două rânduri, jenat că celălalt continua să stea în picioare. Respectul exagerat al patronului de TIR-uri şi autobuze venea din influenţa lui Mârzea la Ardealul, dar mai ales din faptul că se ştia că acesta are multiple relaţii, mai ales la frontieră, la vamă, implicit la Direcţia Vămilor din Bucureşti. În cele din urmă Mârzea se aşeză imediat, însă, parcă regretând, se ridică şi vru să plece, dar observându-l parcă în ultimul moment pe un alt solicitant care stătea chiar lângă

uşa deschisă la cele două secretare, se opri din drum, îi dădu mâna cu o efuziune zgomotoasă de bucurie şi se aşeză de îndată lângă el. Era un moldovean, patronul unui combinat de carne din Paşcani, care într-adevăr avea nevoie de o relaţie la vamă şi Mârzea îl servi pe loc; trecu dincolo la secretare şi, de la mobilul său, îi aranjă o audienţă la unul dintre secretarii de stat de la Interne, poliţia de frontieră îi blocase un transport de aparate şi agregate noi, din Austria, care, conform legii, puteau intra în ţară fără o vamă considerabilă.

– Haide, îi spuse Mârzea, nu mai are rost să mai faci anticameră, hai afară să bem un coniac!

– Cum, bolborosi celălalt, încântat că-şi rezolvase atât de repede problema, e rândul meu... şi trecu dincolo.

Mârzea, care vru să-l urmeze, se opri în cadrul uşii şi privi înapoi, de parcă uitase ceva în „biroul şefilor"; de fapt privea în colţul celălalt al lunguieţei încăperi unde, pe unul din fotoliile de piele, stătea un bărbat uscat, de vârstă medie, aproape de patruzeci, dar care putea să fie şi mai tânăr: era unul dintre acei indivizi uscaţi, rigizi în înfăţişare şi expresie, ce nu-şi arată vârsta odată trecuţi de adolescenţă, de parcă ar fi uitat să se maturizeze şi apoi să îmbătrânească, cu „mintea în altă parte". Individul nu privea pe nimeni din jur şi Mârzea, abia în momentul în care se pregătea să iasă, îşi dădu seama că îl intrigase aproape tot timpul silueta necunoscutului. Prin ce anume, poate prin fixitatea privirilor care parcă ezitau să se agaţe, aşa cum fac toţi când aşteaptă într-o audienţă, de vreun amănunt, siluetă sau chiar voce umană, deoarece, da-da, individul „în negru" era unul dintr-aceia, rari, care cu siguranţă nu numai că trag cu urechea, măcar din plictiseală, la ceea ce se vorbeşte în imediata sa apropiere, dar se „zidesc cu atâta fermitate înlăuntru" încât dădeau, aproape oricui i-ar fi remarcat, acea impresie de rigiditate, ca un refuz obstinat al realităţii imediate. Instinctiv, Mârzea îl boteză „omul în negru", deşi respectivul nu era

îmbrăcat în haine negre; purta un costum brun, bocanci – se vedea că era înalt după lungimea și subțirimea picioarelor! – dar, e adevărat, în vestimentația sa se afla „o pată neagră": nu purta cravată ci un fel de vestă neagră închisă la gât și gulerul unei cămăși în picățele răsfrânt peste gulerul subțire al acestei veste. Acesta era ultimul lucru pe care-l observă Mârzea și, aproape spre surpriza sa, trebui să facă un efort pentru a-și continua drumul, să treacă dincolo, unde-l aștepta amicul său, moldoveanul, într-atât de puternică fu, o clipă, tentația de a se întoarce, de a se așeza lângă „individul rigid" sau „în negru" și de a-l întreba ce-l aducea la ziar. Bineînțeles că nu timiditatea îl opri să se întoarcă, poate patronul din Pașcani sau dorința de a ieși din acele spații închise, în ziua frumoasă de primăvară, de afară, a Clujului. Mergând însă pe drum câțiva pași până la o bodegă unde cei doi mai băuseră împreună și ascultându-l cu o ureche pe jumătate atentă pe celălalt, care-i povestea o istorie cu proaspătul său ginere ce fusese ales ajutor de primar, Mârzea păstră încă vreo câteva minute lungi pe „retina creierului" figura insului necunoscut, rigid, „negru", așa cum păstrăm pe retină oculară pata unei surse de lumină și, la un moment dat, el zâmbi și dădu de câteva ori din umeri, râzând de sine și de mărunta-i obsesie, iar celălalt îl privi în treacăt, mirat, deoarece gestul lui Mârzea nu se potrivea cu ceea ce-i povestea el. Dar... oamenii se pot înțelege și fără „să se-nțeleagă", e suficient uneori să stea pur și simplu unul lângă altul sau să meargă alături ca să comunice, „să se simtă bine împreună", deși abia prin alăturarea, apropierea trupurilor, ei pot „să fugă unul de altul": unul prin tăcere și cu gândurile aiurea, celălalt, cum era cazul celui ce avea probleme la vama Borșa, putând, prin vorbe, să se întoarcă la ai săi și la noua, recenta „victorie socială" a „tribului", a familiei sale.

Cu atât mai uimit fu Mârzea, când, după aproape o săptămână, revenind în redacția *Ardealului* și vrând să intre din nou la Sărătean care-l aștepta de o oră bună în anticamera acestuia, îl regăsi, singur de astă dată, pe „necunoscutul rigid" care-l intrigase oarecum data trecută și pe care, bineînțeles, îl uitase apoi, total. Vru să intre în biroul șefului, puse chiar mâna pe clanță cu dorința însă ciudată de a se opri și de a-i vorbi străinului, ezitând, spunându-și că, oricum, îl va găsi când va ieși. „Dar dacă pleacă?!"... tresări un gând, aproape panicat și, încă zâmbind de „stupizenia ce-i traversase creierul", de parcă ar fi fost cine știe ce pierdere să nu-l mai reîntâlnească vreodată pe „cel închis în sine", se așeză totuși, lângă el; și, ca să fie mai aproape – tot dintr-un impuls de neînțeles! – debarasă un scaun capitonat, vechi, de un teanc de ziare străine, prăfuite, ce tronau acolo de o veșnicie, și se așeză, trăgându-se mai aproape de fotoliul „suplicantului". Acesta nu mișcă ba, dacă ar fi posibil „să ne mișcăm cu trupul în noi înșine", el, străinul făcu „o astfel de mișcare", se „răsuci în interior", întorcându-se „cu fața" de la Mârzea, rămânând, bineînțeles nemișcat „în afară". De parcă ar fi vrut să păstreze sau să creeze cumva o distanță clară față de tot ce era în jur. Accentuându-și rigiditatea, și așa manifestă, a trupului, a corpului uscat, dreptunghiular, drept ca o placă de bronz. Mârzea, pentru prima oară intimidat în viața lui, tăcu o vreme lângă celălalt, deși, după obiceiul lui, el intra imediat în vorbă oricând și cu oricine.

Tăcea încă – atât de rezistentă era „platoșa" celuilalt, un fel de „agresivitate indiferentă", opusă însă oricărei apropieri, când ușa biroului se deschise și apăru Sărătean, care voi să treacă iute la secretare, dar se opri, uimit, zărindu-l pe Mârzea pe scaun, parcă așteptând să intre.

„Vin imediat, scuză-mă!", îl expedie Mârzea și redactorul-șef se retrase în propriul birou fără o vorbă. Nici acum, însă, deși auzise ce raporturi existau între cel care se

așezase alături și cel la care aștepta, străinul nu făcu nici o mișcare, nu dădu nici cel mai mic semn de „deschidere". O excesivă bună creștere sau modestie sau pur și simplu „timiditate maladivă", gândi Mârzea și-l întrebă scurt, aproape nepoliticos, „ce așteaptă acolo, ce vrea de la Sărătean și de la ziar".

– Am venit pentru un mic articolaș pe care l-am lăsat data trecută și care, mi s-a spus, are nevoie de semnătura domnului redactor-șef! vorbi celălalt, fără să-și miște capul, de parcă era în ghips, cu o voce caldă însă, aproape mătăsoasă, ferindu-se să-l privească. „Un timid organic, probabil!" decise Mârzea și ceru să-i arate lui articolul. Celălalt îl privi pentru prima oară, cu un fel de mirare nu prea accentuată, apoi scoase dintr-o servietă de plastic pe care o ținea la picioare două file de hârtie bătute la mașină și i le înmână. Mârzea se ridică în picioare și intră, fără o vorbă, în biroul lui Sărătean, citind paginile, uitând să închidă ușa în urma sa. Ea se închise de la sine sau cineva din interior o făcu. Trecu însă aproape o oră până ieși din nou, împreună cu un ins mic, grăsuț, foarte mobil, care-i explica ceva aferat, oferindu-i mereu întâietate la mers. Era cât pe-aci să treacă spre secretare, când îl zări pe „cel în negru" ce stătea lipit mereu de același fotoliu și care nu făcuse nici un gest ca să-l rețină. „Iartă-mă o clipă!" îi spuse Mârzea lui Guțu, căci acesta era omulețul viu, cu voce baritonală, care-l însoțea, se întoarse în biroul lui Sărătean, lăsând din nou ușa deschisă în spatele său, dar revenind imediat, de astă dată cu paginile pe care i le înmânase necunoscutul, scuzându-se:

– Scuză-mă, am uitat de dumneata. Dar n-ai nici o grijă, plângerea a fost semnată și apare peste două zile la rubrica rezervată cititorilor. Apare fără ștersături. Dar... a, iartă-mă, i se adresă el lui Guțu, care-l aștepta în ușa secretarelor, trec imediat pe la dumneata, pregătește-mi

dosarul. „Pardon!" şi, cu această vorbă, se aşeză lângă străin, deşi acesta se ridicase în picioare. Mârzea îi făcu semn să se reaşeze şi celălalt îl ascultă, puţin cam stânjenit sau contrecoeur, ca cineva grăbit care nu mai avea ce căuta într-un loc unde i s-au rezolvat treburile. Mârzea îl lăsă să se aşeze, aşteptă să i se mulţumească şi, văzând că celălalt întârzia să deschidă gura, intră el în subiect, referindu-se la textul pe care-l semnase Sărătean, un memoriu al unei asociaţii de pădurari de pe lângă Bistriţa, care se plângeau de şeful ocolului silvic ce, prin diverse şicane, îi întârzia cu intrarea în posesie a loturilor lor de pădure. Un text care fără intervenţia lui Mârzea ar fi avut puţine şanse să apară la ziar întrucât era prost scris, dezlânat şi, mai ales, implica în afară de numele şefului ocolului şi pe cel al prefectului şi numele a doi primari, lucruri ce trebuiau verificate. La rugămintea expresă a lui Mârzea, aceste verificări urmau să se facă urgent, eventual să se trimită un om la faţa locului. Întrebat, Mârzea însuşi nu ar fi putut explica de ce intervenise în favoarea acelui text şi a acelui necunoscut, o uimire pe care o împărtăşea cu Sărătean, deşi acesta nu o arătase. Mârzea recurgea extrem de rar la asemenea intervenţii. Mai târziu îşi explică lui însuşi că voia, poate, în acest fel, să intre mai iute în vorbă cu străinul care-l intriga – fără să ştie nici el cu precizie de ce! – presimţind că nu îi va fi uşor să spargă acea „platoşă de gheaţă", acea „indiferenţă" faţă de cele ce se întâmplau în jur, această, poate, inconştientă, instinctivă reacţie de izolare a omului „cu vestă neagră", pe care o purta şi de data asta.

Nu izbuti să scoată prea multe de la el, deşi îl asaltă cu întrebări; omul dădea senzaţia ori că avea ceva de ascuns, ori că voia să scape de individul sâcâitor de lângă el. Era oricum – îşi spuse Mârzea şi acest lucru îl incită şi mai mult să insiste, deşi încăpăţânarea şi muţenia celuilalt îl agasau destul – era exact antipodul „celui ce aşteaptă o favoare",

inşi atât de răspândiţi în miile de săli de aşteptare ale naţiunii, ca nişte negi, ca nişte fructe răscoapte ale fostei dictaturi, când totul se putea obţine doar printr-o cerşetorie insistentă. „Nu existau legi – numai privilegii", cum spusese cineva!, o armată tăcută de suplicanţi ce invadau subsolurile puterii, de atunci şi de acum, omul „în negru" era, însă, cineva care, deşi „cere", pare că „pretinde", inşi ce-i intrigă pe potentaţii scârbiţi nu rareori, de fapt încântaţi!, de umilinţa târâtoare ce şerpuieşte la poalele biroului lor, inşi ca el au uneori un surprinzător succes. În orice caz, el reuşea destul să-l intrige pe Mârzea, ins obişnuit a încadra iute oamenii pe care-i întâlnea în cale. „Şi dacă te înşeli", îi spusese odată cineva, reproşându-i această pripeală în încadrarea celor necunoscuţi. „Nu, eu nu mă pot înşela", răspunsese cu obişnuita-i insolenţă jurnalistul şi omul de afaceri, „deoarece eu nu regret niciodată nimic! Deci... dacă nu regret, înseamnă că am avut dreptate... ce zici?!"

Inteligent, perspicace cum era, îşi dădu totuşi repede seama că nu muţenia personajului îl „fixa lângă acesta". Nu, era altceva, ceva „mărunt şi insesizabil", ceva care, credea el, „putea fi elucidat" în câteva minute şi cu o anumită insistenţă. Deşi intervenise pentru el şi îl ajutase, Mârzea nu se simţea în nici un fel ofensat de atitudinea celuilalt, care era orice altceva în afară de bunăvoinţă sau recunoştinţă. El nu-şi punea de fiecare dată în chestiune demnitatea personală, cum fac unele persoane isterice, umorul, cinismul său îl salvau de la toate acestea şi, poate, aici era şi una din sursele farmecului său „vizibil", aproape ostentativ. Dar... se înşela; cel „în negru", – care, în sfârşit, după ce Mârzea îşi declină numele de vreo trei ori catadicsi să şi-l spună pe al său, Aristide Bizoniu, oferindu-i câteva date, mai ales despre semnatarii memoriului şi mai puţin despre sine însuşi – se ridică şi, în timp ce Mârzea îi oferi cartea de vizită, plecă înainte ca jurnalistul, uimit şi puţin amuzat, să aibă timp să se ridice de pe scaun.

Nu, el nu purta asupra sa cărţi de vizită şi ezită să o primească pe cea a lui Mârzea, de parcă ar fi fost necuviincios să accepţi aşa ceva fără retur sau, mai ştii, Mârzea începuse să devină bănuitor, de parcă celălalt nu ar fi vrut să dea un caracter prea ferm unei întâlniri întâmplătoare. Lucra la biblioteca Facultăţii de Drept şi, când Mârzea preciză „sunteţi bibliotecar-şef", i se răspunse: Nu, bibliotecar-şef este domnul Silaşi, o personalitate marcantă; eu sunt mai degrabă arhivar, mă ocup de fondul vechi!

Deşi intrigat, peste câteva ceasuri figura „omului negru" i se şterse din minte, expediindu-l în categoria probabilă a timizilor organici sau, mai ştii, a celor care au o părere prea bună despre ei înşişi sau pur şi simplu a celor ingraţi, care, după ce i-ai servit, singura lor grijă este „să se eclipseze"! Dar... ca un făcut, la mai puţin de zece zile de la această scurtă întâlnire, îl revăzu pe „omul nostru", în condiţii cu totul neaşteptate.

Este superfluu să spunem că Mârzea nu era „un credincios", cu atât mai puţin unul practicant. În biserici nu mai intrase din vremea studenţiei, când i se părea pervers să-şi dea întâlniri cu fete, cu femei, în biserică. Excitant i se părea mai ales, în acea vreme, să le cheme prin biserici pe „femeile naive", adică neintelectuale, cu care se vedea şi pe care le prefera colegelor sale sau „damelor sofisticate". Uneori împingea tupeul până acolo încât apărea la ceaiuri studenţeşti sau chiar în familii onorabile, ce aveau fete de măritat, cu vreo serveuză de la cantină, vreo slujnicuţă de prin satele din jur sau chiar o ţigancă. „Caut naturalul!", spunea el cu emfază, apărându-şi faima de „cinic" şi având şi teorii interesante şi provocatoare pentru toate acestea.

Ei bine, cum spuneam, la vreo zece zile de la măruntul episod din anticamera lui Sărătean cu „omul în negru", din pură plictiseală, într-o duminică după-amiază, Mârzea intră

în biserica Greco-Catolică de curând retrocedată comunității de credință, în centru. Se așeză pe o bancă, mai lateral și începu să privească pereții. Târziu își dădu seama că se oficia un serviciu religios și, și mai târziu îl recunoscu, între cei doi preoți care se alternau la oficiu, pe „omul în negru" de la *Ardealul* în favoarea căruia intervenise ca să-i apară textul. „Deci este bibliotecar la Drept, gândi Mârzea, dar este și preot! Frumoase vremuri trăim!"

Așteptă să se termine slujba, scurtă de altfel, și avu răbdarea – și curiozitatea! – să-l pândească la ieșire pe Aristide Bizoniu, care întârzie binișor, apoi apăru întovărășit de o femeie tânără, de condiție modestă, probabil, din categoria celor cu care-și dădea întâlniri Mârzea însuși, cu un deceniu mai devreme. Bizoniu nu părea a-l fi remarcat pe jurnalist, conversă îndelung și răbdător cu tânăra femeie, îi scrise și câteva rânduri pe o foaie de hârtie, dar când aceasta își luă rămas-bun și se depărtă, el rămase pe loc, gânditor, cu capul în piept, de parcă nu știa încotro s-o apuce. De fapt, îl aștepta să se apropie și era într-adevăr primul semn de politețe pe care-l făcea față de cineva care-i întinsese o mână de ajutor. Sau, mai știi, așa ar fi procedat cu oricine ar fi avut răbdarea să-l aștepte, pe marginea trotuarului!...

Mârzea se apropie în cele din urmă și-l invită să „bea un pahar, orice", într-un local. Bizoniu înclină tăcut capul și-l urmă fără o vorbă. Intrară la cafeneaua de la New-York, unde Mârzea era „cunoscut și respectat" ca unul dintre stâlpii localului, unde cheltuise în câțiva ani o avere frumușică, preotul comandă apă minerală, iar Mârzea o sticlă de vin, „știi tu din care", îi spuse chelnerului, care, la intrarea lui în restaurant, se activă imediat și eliberă una din mesele de lângă perete și nu prea aproape de ușă. După vreun sfert de oră în care Mârzea se dumiri că omul pe care-l invitase nu avea „prea mare chef de vorbă", adică răspunse monosilabic la primele întrebări, un pic cam insistente și cam indiscrete,

ale jurnalistului, iar apoi, nu mai răspunse deloc, Mârzea aplică o altă metodă cu care-şi imagină, probabil, că „va scoate dihorul din vizuină": începu el însuşi să vorbească făcându-i un fel de confesiune invitatului său. „Dacă e şi popă, gândi el, s-o înghită!".

Vorbi câte în lună şi în stele, la început într-o dezordine perfectă, parcă vrând să se amuze, să profite cu o anume insolenţă de răbdarea celuilalt. Apoi, încet-încet, vorbind, printr-un simplu reflex al intelectului său, mai ştii, uitându-şi primul impuls de a se amuza de „sfinţia-sa", puse ordine în lucruri. Spre propriul său amuzament şi apoi, încet-încet, spre uimirea sa, povesti câteva scene din copilărie, de parcă stătea în faţa unei vechi cunoştinţe, a unui vechi prieten. Şi, încă o dată spre uimirea sa, scene pe care nu numai că nu le povestise cuiva vreodată, dar şi „scene nude", adevărate, în care, contrar obiceiului său, nu introduse nici cel mai mic neadevăr. Într-adevăr, când povestea scene din biografia sa, recentă sau „veche", din perioada adolescenţei sau chiar a copilăriei, nu omitea niciodată, spre hazul său intern, să „falsifice datele", inducându-l în eroare pe ascultătorul care, plecând, credea că deţine o adevărată, o sinceră mărturisire, amintire. În acest sens el se comporta ca un bun prozator care ştie că „adevărul" nu stă în sinceritate, ci în buna mimare a ei! În buna, profesionista, îndemânateca, imaginativa mimare a sincerităţii... De unde, o spunea chiar el, „decurg" mai multe „avantaje": „omului" nu îi „predai" o simplă, brutală, nudă confesiune, fapt indecent la urma-urmei şi de care celălalt sau cealaltă poate nu are nici cel mai mic interes, deşi se preface, din bună creştere, că te ascultă fără să te întrerupă; doi – te amuzi tu însuţi, te amuzi, dar te şi exersezi sau te pui la încercare, propunând nu nişte simple scene banale, uşor previzibile şi extrem de tocite de alte şi alte confesiuni, orale sau literare, ci mici opere de artă, adică episoade „rotunde" care au sau urmăresc

un anume, minim, fir epic, animă câteva caractere cât de cât schițate de o mână pricepută, conținând suspansul necesar – element pe care orice bun lector de romane polițiste bune trebuie să-l aibă în vârful degetelor, deci al limbii, și trei: umorul care, orice s-ar întâmpla, nu trebuie uitat niciodată! Și, în felul acesta, prin umor, ironie, sarcasm chiar, se salvează totul: timpul, situația și mai ales indecența oricărei așa-zise „mărturisiri"! Și, cu cât confesiunea este mai intimă, mai penibilă, cu atât singurul ingredient care poate s-o salveze este această „privire peste umăr", distanța relaxată și fals batjocoritoare care este ironia, dedublarea continuă arătând că „nu ești robul nimănui", cu atât mai puțin al propriului trecut.

Ei bine, cum spuneam, de data aceasta – nimic! Povestindu-i cu aplicație domnului Bizoniu, un om perfectamente străin, scene și elemente cu adevărat intime, unele de nespus, mai ales pentru un om cu firea lui Mârzea, veșnic pus pe zeflemea și sarcasme față de orice și oricine, inclusiv el însuși, Mârzea, pentru prima oară, parcă se uită pe sine, parcă-și uitase firea, dacă acest lucru era posibil. Mai târziu, amintindu-și în câteva rânduri de ceasul petrecut în acel local public, în fața unui străin pe care avea mai multe motive să-l considere un „ciudat", un „complexat sau un timid", Mârzea nu-și revenea din uimire. Sigur, cu caracterul său „pozitiv", ce nu întârzia asupra aspectelor negative ale existenței decât ca să-și bată joc de ele, nu „dramatiză situația", adică nu îi dădu mai multă importanță decât o avea, adică „o ciudățenie în plus", față de acel individ ciudat care era preotul-funcționar pe care-l cunoscuse abia și pe care, probabil, nu avea să-l revadă curând. În modul acesta, de altfel, își și explică derogarea pe care și-o permisese de la legea sa, adică de la felul obișnuit în care el își făcea mărturisirile – falsificându-le: nu e decât o întâlnire de tipul celor pe care le ai, le faci într-un tren, își spuse el

dând din umeri, când pleci pe o distanță mai lungă, de preferință noaptea, și ai în fața ta pe cineva pe care abia l-ai zărit și care, ca și tine, nu poate dormi și atunci, dintr-una într-alta te trezești că „îi treci" celuilalt lucruri pe care nu le spui nici popii în confesional! Și asta, acest paradox, faptul că te destăinuiești unui necunoscut, fără ezitare și pudoare, se explică numai prin aceea că știi foarte bine că peste câteva ore vă veți despărți pentru totdeauna și, în plus, el va duce, va căra, afară de bagajele sale, și „voma ta sentimentală", ridicolul și penibilul intimității tale. Ha, în America sau Franța plătești bani grei și usturători ca să ți se permită o asemenea „descărcare, defulare, deșarjare" a balastului tău intern, adesea imund, banal, banal până la disperare și ridicol; acel ridicol trist al mărturisirilor inutile care fac din noi niște diletanți ai existenței, niște actori de două-parale, îngâmfați și la fel de originali ca o muscă mare și groasă ce bâzâie vara între geamuri, uimită de un obstacol care „nu se vede".

„... Popa era însă acolo, era prezent!" îi zbârnâi prin cap fraza, amintindu-și apoi de surprinzătoarea, reala confesiune sau, mă rog, mărturisire pe care i-o făcuse. El care nu mărturisea niciodată, nimănui, nimic! Să fi fost, totuși, din pricină că se afla în prezența unui popă, un popă ciudat, jumătate funcționar și care aștepta pe culoarele ziarelor să publice texte ale unor pădurari nemulțumiți, dar... un popă! Ei și ce, pe el nu-l impresionau nici popii sută la sută, darămite... În sfârșit! Psihic relaxat, „profund practic", el nu întârzia niciodată într-o analiză excesivă asupra propriilor stări de conștiință, așa cum făceau „domnii universitari", în speță amicul și tovarășul său de afaceri, Amedeu Dumitrașcu. Bizoniu, apărut de curând în existența sa sau, mă rog, la periferia existenței sale, îl... intriga vag, atâta tot!

Trecură câteva săptămâni bune fără să mai audă de Bizoniu Aristide și, încet-încet, i se șterseră din minte cele

câteva scene pe care le trăiseră împreună. Se întâmplă însă ceva neaşteptat: textul acelor „pădurari" în favoarea căruia intercesase Mârzea avu un efect neaşteptat, şi anume o interpelare în Cameră din partea unui membru al opoziţiei, se ordonă o anchetă şi câţiva dintre acei pădurari dintr-un sat de lângă Bistriţa fură convocaţi la ziarul *Ardealul*. Acolo însă, într-o discuţie cu Sărătean, ei cerură să vină, să-i reprezinte, să vorbească în numele lor domnul Bizoniu, a cărui adresă însă nu o ştiau, dânsul, spuneau ei, trecuse prin satul lor, locuise la o familie care avea un copil handicapat şi, auzind de nevoile lor, se oferise să-i ajute, să le formuleze cererile şi să le propună unui ziar din Cluj. Sărătean îl informă pe Mârzea, întrebându-l dacă ştia unde putea fi găsit „acest Bizoniu" şi Mârzea, pe jumătate amuzat, pe jumătate plictisit, se oferi să-l caute.

Îl găsi, bineînţeles, la biblioteca Facultăţii de Drept, mai bine zis la unul din sediile acestei biblioteci, care, din lipsă de spaţiu, era risipită prin diverse clădiri. Bizoniu lucra undeva, nu departe de Universitate, într-o clădire veche, cu faţada pe jumătate ruinată, însă cu interiorul stabilizat oarecum, la etajul trei, în nişte spaţii mici, ciudate, legate printr-un culoar îngust, jos. Mai lucrau alături de el două femei mai în vârstă, dintre care una lega nişte cărţi vechi, cealaltă tricota un pulover uriaş. Pe Bizoniu îl găsi într-o cămăruţă din fund, aplecat asupra unor hârtii, se pare inventare sau statistici, în faţa biroului lui, încărcat de terfeloage, se afla un grup de studenţi, două fete şi un băiat. Deloc surprins, bibliotecarul îl îmbie să ia loc şi-şi continuă discuţia cu tinerii. Mârzea asistă plictisit, apoi, tot mai prins de cele ce auzea.

Era vorba de un caz, de o „speţă" de procedură civilă, la care cei trei studenţi asistaseră într-unul din tribunalele oraşului şi pe care o discutau cu Bizoniu. Verdictul dat îl nemulţumea pe unul dintre ei, pe student, pe când cele două

fete, ce semănau izbitor, probabil că erau gemene, erau de acord cu acesta. Ce-l uimi pe jurnalist, care se simţi tot mai prins de această mică dezbatere, fu autoritatea de care se bucura preotul-funcţionar în faţa celor trei şi, mai ales, cunoştinţele sale aprofundate de drept civil. Mârzea însuşi absolvise dreptul şi, deşi se învârtea zilnic în lumea notarilor, a avocaţilor pledanţi, a magistraţilor chiar, a ziariştilor ce umpleau pagini întregi în problemă, trebui să recunoască siguranţa cu care Bizoniu se descurca printre paragrafe, ca şi informaţiile sale detaliate din cazuistica curentă, speţe, cazuri, elemente ale istoriei vii, justiţiare, ale oraşului. Era aproape ispitit să intervină, dar, cum voia să rămână cât mai repede între patru ochi cu bibliotecarul, nu mai complică discuţia.

În sfârşit, cei trei plecară şi Bizoniu aşteptă ca celălalt să-şi explice prezenţa, în aceeaşi atitudine ca aceea cu care îl aşteptase în faţa bisericii, pe trotuar, după ce-l părăsise femeia tânără care-i ceruse, probabil, un sfat: nemişcat, rigid, cu capul în piept, de parcă medita. Nimic din atitudinea unui „om de lume", care primeşte un musafir, un vizitator: o privire, un semn de recunoaştere, un zâmbet cât de cât amabil, convenţional. Privindu-l la rându-i în tăcere, Mârzea ar fi putut jura că, dacă nu deschidea el primul gura, celălalt ar fi rămas astfel, cu capul în piept, absent, minute întregi, uitându-l sau, mai ştii, chiar uitând unde se afla el însuşi, „zburând din propriul său birou"! După un timp, tuşind, îl informă despre ce-l adusese acolo, reacţia neaşteptată la „plângerea" pe care ziarul o publicase la intervenţia sa, a lui Mârzea, şi că era căutat de trei oameni, de acolo, din judeţul Bistriţa-Năsăud, cazaţi deocamdată la un mic hotel din oraş, pe spezele ziarului.

Grav, serios, Bizoniu îşi notă adresa şi telefonul hotelului, privi cumva întrebător în tavanul alb, coşcovit, secular al cămăruţei, apoi se ridică, deşirat şi lung cum era şi-i întinse mâna. Puţin încurcat, Mârzea i-o strânse, dar nu

pleca; celălalt se reaşeză şi se afundă în hârţoagele sale. Văzând că fusese complet uitat, Mârzea, rânjind uşor, ieşi, făcându-i celuilalt o mică farsă: păşi încet, rar, pe vârful picioarelor, ca un actor de comedie ce iese din scenă, deschise uşa mică, neagră, încet-încet, de parcă nu voia să-l trezească pe celălalt, dar se opri în cadrul ei, privind înapoi: nici o mişcare, fusese ignorat total. „Omul ăsta sau este un făţarnic, îşi spuse, sau are o putere extraordinară de concentrare!" îi veni să se întoarcă din micul coridor, să deschidă din nou uşa biroraşului şi să strige: „Bau!", tare curios de reacţia celuilalt. N-o făcu, nici el nu ştiu bine de ce, deşi făcuse astfel de pozne şi mai „tari" şi cu oameni mai importanţi. Ca să se răzbune, îi făcu, totuşi, lui Bizoniu o mică farsă: se opri în faţa celor două cucoane fără să scoată o vorbă, lăsându-le să-l contemple răbdătoare, apoi uimite, nedumerite şi, la întrebarea uneia dintre ele, se aplecă misterios şi, ducând degetul la buze, şopti:

– Domnul Bizoniu a... aţipit!

Una dintre ele, cea cu pulovărul, după ce-şi privi îndelung colega, vru să se ridice şi să se convingă, probabil, de cele ce auzise, dar, mereu ca-ntr-o scenă comică, pe care o juca de unul singur, Mârzea duse din nou degetul la buze şi şopti:

– A, nu, vă rog să-l lăsaţi în pace! E un om atât de învăţat, nu-i aşa?! Şi-apoi... pot foarte bine să vin şi altădată. Spuneţi-i doar că... a, nu, mai bine nu-i spuneţi nimic! Vă plac bomboanele?

Cele două femei se priviră încă o dată de parcă nu se văzuseră de mult, se întoarseră cu faţa spre el, din nou, cu ochii mari, una dintre ele, din nou cea cu croşetatul, schiţă un mic zâmbet indecis, aproape îndurerat.

– Aha! strigă victorios jurnalistul, ştiam eu! Ştiam eu! şi se bătu cu palma pe coapse, ca un puşti, fericit nu se ştie de ce.

Apoi, cu un gest de o galanterie un pic exagerată, scoase din buzunar un pachet de bomboane în hârtie glasată, purta totdeauna la el bomboane din care el nu gusta niciodată, dar pe care le oferea nu importă cui şi, uneori, în momente cu totul neaşteptate, unui portar, unui ministru, ca să-i tuflească morga, unei femei ce aştepta la o coadă, după care dispărea, rareori copiilor de pe stradă, sarcastic, vreunui cerşetor, scuzându-se că „nu are lei româneşti, numai dolari!"

Cele două bibliotecare se priviră încă o dată, ezitând, şi Mârzea, calm, zâmbitor, le băgă bomboanele sub nas şi le scutură, aşa cum scutură crâsnicul sau ministrantul cutia cu oboluri, făcându-şi rondul printre credincioşi; în cele din urmă, cele două femei „se serviră", dar Mârzea, nemulţumit, insistă:

– Haide, nu vă sfiiţi, mai luaţi una!

Erau praline de ciocolată şi sfatul lui fu ascultat. Apoi el repetă, cu o privire naivă:

– Nu mai serviţi una...?! A, ştiţi ceva, ce-ar fi să luaţi câteva şi pentru domnul... Bizoniu, pentru când se trezeşte, hai? Nu-nu, vă rog eu, vă rog insistent, este un om atât de învăţat!

Văzând că femeile ezită, el se întoarse pe călcâie şi ieşi, dar, părând că se răzgândeşte, se întoarse din uşă, se înfipse în faţa celor două şi, aplecându-se încă o dată, îndesă punga cu bomboane în mâna uneia dintre ele, spunând oarecum în şoaptă şi intens:

– Vă rog, vă rog mult! Îmi faceţi mie un serviciu! Spuneţi-i că... spuneţi-i că am să-l caut eu, am ceva foarte important să-i comunic, am mare nevoie de sfatul lui, de fapt, ce mai: am mare nevoie de el, de dumnealui!

Ieşi apoi, închise uşa în urma lui şi, după ce făcu câţiva paşi şi începu să coboare scările înguste, vechi, tocite, de lemn, se opri şi, rezemându-se cu o mână de peretele alb, scorojit, cald, izbucni într-un sănătos hohot de râs: Da, da,

doamnele mele, repetă el singur, de parcă ar fi fost beat, extrem de încântat de sine, având-le mereu în faţă pe cele două bătrânele, ce semănau cu două icoane, cu două portrete în ulei, mişcătoare pe ax, comunicaţi-i că am mare nevoie de dânsul... de sfinţia sa! Vă rog eu mult, îmi faceţi realmente un serviciu...

Bizoniu se întâlni cu ţăranii pe care-i ajutase, îi asistă la întâlnirile cu redactorii, dar fu prezent şi la o scurtă conferinţă de presă pe care o organiză ziarul şi apoi, amabil, îi însoţi la judeţ, unde fură primiţi de foruri etc. Toate acestea Mârzea le află de la Sărătean, dintr-o pricină nelămurită el nu vru să mai aibă de-a face cu „întreaga istorie". Îl agasa, la urma urmei, îşi spunea sieşi, rigiditatea, atitudinea arogantă a popii! Ca mulţi ipocriţi „ascunşi", Mârzea profesa pe faţă un acut liberalism şi democratism al relaţiilor, se oprea să dea mâna cu inşi „inferiori social", era amabil cu cei ce prestau servicii, întorcând spatele unor „înalte personaje", îşi ţinea numărul de telefon în cartea publică etc. Dar... la cel mai mic semn de „aroganţă" sau aparentă indiferenţă faţă de „calitatea persoanei sale" se vexa spontan, deşi nu avea forţa şi nici umorul s-o constate, măcar pentru sine. Mai ales într-un „caz" ca acesta, când intervenise spontan „şi generos" în favoarea unor necunoscuţi, aştepta „boiereşte" – deşi n-ar fi recunoscut în ruptul capului! – semnele minime ale gratitudinii. Şi, pentru că „popa" nu „respecta convenţia", Mârzea se simţea îndrituit să-l „dea naibii", în mintea sa, „măturând masa", făcând tabula rasa, expresia lui pentru a scoate din minte o persoană dificilă, neplăcută.

Trecu o lună-două şi i se întâmplă ceea ce li se întâmplă multora, fără să aibă ocazia sau norocul de a o „conştientiza". Şi poate că ar fi trecut un timp şi mai îndelungat dacă într-o zi cineva, în cabinetul viceprimarului,

un fost coleg de facultate, nu i-ar fi adresat o frază glumeaţă, ce voia să fie ecoul „unor concetăţeni", „ce-şi făceau griji" în legătură cu „conversiunea" sau pocăinţa morală a „satirului de cafenea, domnul Mârzea!..."

– ... Conversiunea mea morală?!... Nu înţeleg...

– Păi bine, de la o vreme eşti văzut, asiduu, monşer, în biserica Unită, de curând retrocedată, de pe bulevard! Unii spun că ai trecut la papistaşi, alţii, care te cunosc mai bine, că i-ai sponsorizat cu ceva pe bieţii părinţi şi vrei să le arăţi...

– ... Ei bine, ce vreau să le arăt?!... făcu Mârzea, puţin agasat de întreaga discuţie.

– Ştiu eu, spuse celălalt, ridicând din umeri, poate că vrei să le arăţi celor pe care i-ai ajutat că... gestul tău nu a fost doar formal, că simpatizezi cu cauza lor, ştiu eu!

Mârzea curmă brusc discuţia, ieşi din clădire şi intră glonţ în primul bar, cerând cel mai scump coniac. Da, fostul coleg avea dreptate, îl agasase doar zâmbetul său ironic şi mai ales faptul că se vorbea pe seama lui. Zvonul, ca toate zvonurile, era pe jumătate fals: nu, nu-i „sponsorizase" în nici un fel pe săracii preoţi uniţi în frunte cu vlădica lor, care serviseră, un lung deceniu, sub ploaie şi zăpadă, Duminicile, în piaţa mare, lângă statuia lui Mathias Rex; dar e adevărat că se abătuse de câteva ori prin de curând retrocedata lor catedrală. Şi acum, stând în picioare, în faţa paharului de coniac ce sclipea vesel, îşi dădu seama că intrase mai des, mai „regulat" nu decât ar fi vrut, ci decât consimţea că o făcuse în sensul că, printr-un mecanism ciudat de autoreglare a subconştientului său, „împingea la spate" acest nou obicei, „tic" al său: de a intra într-o biserică. E adevărat că „era în drumul său", că nu întârzia decât câteva minute, că nu-i păsa cine se afla în incintă sau în altar, dar... dar nu, abia acum, reflectând puţin asupra acestor acte mărunte, aproape „mecanice" – el intra de fapt, zilnic, în zeci de locuri,

localuri, incinte, vedea zeci de persoane, de o nemaipomenită diversitate – abia acum își dădu seama, își aminti că întârziase o dată chiar în tinda bisericii, citind cu atenție orarul slujbelor, ba îl și notase pe o bucată de hârtie. Dar... nu o consultase niciodată, nu asistase deliberat la nici o slujbă, ba de multe ori când se anunța o oficiere, el ieșea, preferând biserica goală sau aproape, calmă, liniștită, odată... da-da, abia acum își aminti cu precizie și aproape amuzat, că „lucrase" o oră întreagă „acolo", adică stând confortabil în bancă, ceva mai în spate și scoțându-și carnetele sale cu socoteli și conturi bancare, își aminti chiar, înveselit de „provocarea, insolența păgână" pe care o comitea – calcule bancare, procente, dividende, starea curentă a debitorilor, mișcarea unor acțiuni sau costuri diverse – că privise în jur după „o priză" pentru un computer, dar nu, putea veni foarte bine cu un laptop, să se instaleze comod, nu credea că cineva l-ar fi dat afară... Ciudat cum îi reveniră, cum îi „săriră" în memorie – în memoria „din" memorie! – aceste amănunte, cărora el, în nici un fel nu le conferise vreo importanță deosebită!

Comandă al doilea pahar de coniac și, stând mereu în picioare în fața măsuței înalte, o poziție pe care nu o agrea defel, dar acum, mortificându-și puțin trupul și habitudinile, încercă să se concentreze asupra „întregului episod" care, nu-i așa, „trebuie că ascundea ceva!"... La început încercă să analizeze „ce voia să zică" zvonul public și comentariul celui întâlnit în biroul viceprimarului, mai ales că observă și pe buzele acestuia, un ins de altfel rezervat, dacă nu glacial, un început de zâmbet ironic, dar... dădu repede la o parte „acest aspect" și încercă să analizeze „fondul" lucrurilor: de ce se abătea, chiar și câteva minute și într-un mod cu totul neregulat și imprevizibil, în „acea" biserică?!... Dar... bineînțeles, trebui el să recunoască și, în clipa aceea, „sportiv cu sine însuși cum era, totuși!", zâmbi larg,

autoironic, era cât pe-aci să izbucnească în râs, bucuros, mândru de puterea sa de autoanaliză, de francheţea faţă de sine, oricât de incomodă; da, bineînţeles, îl căuta „pe popă", pe Bizoniu! Te pomeneşti... ha-ha, te pomeneşti că mi-este dor de el, de bibliotecarul răspopit, sau, mă rog, invers, de popa pragmatic şi samaritean, de „funcţionarul popular" care colindă satele şi... a, nu, nu, exclus! Nu poa' să-mi fie dor de individul ăsta care... în sfârşit, mie nu mi-este dor de nimeni, nu mi-a mai fost dor de o persoană din liceu, intoxicat încă de cărţi romantice şi postromantice! De acord... îl caut pe micul popă, de acord! Ia să vedem de ce?! Poate, mai ştii, vreau să mă amuz! Da-da, tipul e complet ridicol, e sau un timid bolnăvicios cu o înaltă părere despre propria persoană, sau... vreun ţicnit! Da, s-ar putea să fie un ţicnit ceva mai special, de aici rigiditatea sa! Un mizantrop, poate, dar unul dintre aceia care nu ocolesc pe toată lumea, ci numai pe cei dintr-o anume categorie. Sau, mai ştii... – la acest gând izbucni într-adevăr într-un râs sonor, atrăgând atenţia celor două fete, chelneriţe, şi a băiatului de la bar – poate că e... „băiat mare", virgin! Într-adevăr, avusese în liceu şi apoi, la facultate, doi colegi ce „prezentau" simptomele lui Bizoniu: rigiditate în comportament, o aparentă – sau reală?! – detaşare de ambientul imediat, ce sugera la prima vedere o timiditate exagerată, dar, de fapt, credea Mârzea devenit filosof, era o neîncredere în propriile reacţii, care, cu timpul, se transformă într-un ciudat, dar real „dispreţ" faţă de cei din jur, indiferent cine! Sigur, un „dispreţ" sfâşiat de unele, rare, persoane care, printr-un anume mister, reuşeau să se apropie, să se „infiltreze" în cercul îngust, de „fier", al „recluziunii", al „însingurării trufaşe" a „virginului". Una dintre caracteristicile sale era evident dispreţul, de data aceasta afişat, faţă de femei, pe care le respingea in corpore, în aparenţă, deşi, inteligent cum era – colegul de liceu la care se gândea Mârzea poseda

o inteligență ieșită din comun! – nu putea, în forul său intim, să nu le diferențieze. Dar... în gesticulația sa, poate de frică, de a nu-și „trăda secretul", de a nu-și știrbi „recluziunea" greu construită, ca un iglu cu pereți transparenți, de sticlă, le trata pe „toate" în aceeași manieră nivelatoare, acoperindu-le de un sarcasm un pic cam grosier.

În sfârșit, conchise Mârzea, timid organic, țicnit, paranoic sau virgin, este evident că... da-da, individul este interesant, demn de interes și... mai știi, subconștientul meu, ca să zicem așa, nu voia să lase atât de ușor „prada din mâini"! Și-apoi... amuzamentul! Între atâția inși banali, previzibili, obositor de previzibili, iată un original! Nu-nu, flerul meu l-a „denișat", ia să-i... da-da, să-i dăm puțină importanță monșerului! Ce ne costă? Ce ne costă? Și-așa mi se spune că sunt un cinic; foarte bine, ca și bătrânul Diogene, am să-mi aprind lămpașul meu, cam neglijat, uitat, și am să „caut un om"! Mai știi... poate că „l"-am găsit pe „acest om"; nu în sensul atenianului, ci în sensul meu: cineva care nu seamănă... nu cu „ceilalți" ci... cu nimic! Dacă am noroc, bineînțeles, dacă acest „popă pe jumătate" se dovedește a fi cu adevărat „un original", dacă are „substanță"! Sper să nu se risipească în vânt la prima atingere, să fie „un caracter"! Ca... amuzamentul meu să dureze, ha, le roi s'amuse, prințul vrea să petreacă!

Și astfel... în loc să întrerupă acele vizite scurte, neregulate, pe care le făcea într-o anumită biserică, Mârzea, cu toată seriozitatea pe care o punea întotdeauna când voia să pregătească o farsă, reveni în tinda unde se aflau diverse anunțuri, bisericești sau laice, și-și copie încă o dată orarul slujbelor. Ba mai mult, se interesă, de la femeia care vindea lumânări și iconițe, când slujea „părintele Bizoniu" și începu să asiste cu regularitate la slujbele sale, chiar dacă unele

dintre ele aveau loc dimineaţa devreme. Stătea liniştit în banca sa, aceeaşi de fiecare dată, puţin lateral şi în spate, părea că urmăreşte cu atenţie oficiul divin, dar evita acum să-şi mai scoată carnetele sale cu socoteli financiare. La terminarea slujbei îl aştepta pe Bizoniu în faţa bisericii, acesta ieşea... era însoţit de obicei de diverse persoane, femei, bărbaţi, de diverse vârste şi apartenenţe sociale; spre deosebire de prima oară când îl aşteptase şi-l invitase la restaurant, el întârzia în faţa bisericii până ce preotul se elibera, dar, în loc să se apropie, deşi acesta, după obiceiul său pe care-l aplica tuturor celor ce aveau nevoie de asistenţa sau sfatul său, aştepta, cu capul în piept şi cu inseparabila-i servietă veche, de plastic, în mână, ca „suplicantul" să se apropie, Mârzea pleca de fiecare dată, de parcă momentul în care Bizoniu rămânea singur era semnalul său de îndepărtare.

Astfel decurseră lucrurile o bună bucată de timp. Până când preotul, rămas din nou singur şi văzându-l pe jurnalist că face stânga-mprejur, se luă încet după el, mergând agale, parcă nehotărât, şi atunci, Mârzea se opri la rându-i şi-l salută, cu un respect aproape ostentativ. Bizoniu răspunse cu o clătinare mecanică din cap, însă, nu se opri, ci continuă să meargă alene, apoi se opri în faţa largilor vitrine ale librăriei Cioflec. Puţin deconcertat, Mârzea privi în urma sa, apoi, când „popa" îşi continuă drumul, spre propria-i uimire se luă şi jurnalistul încet-încet după el. De parcă ar fi urmărit o femeie! Dar nu, el îşi urmărea „propria-i farsă" şi, cum o spunea adesea, nimic nu era prea scump, prea incomod, dacă servea propriei plăceri!...

Bizoniu mergea încet, ţeapăn, ca de obicei, ca un fost militar, cu capul plecat, însă, parcă gânditor – cine ştie, poate că îşi rememora în minte dialogurile avute cu enoriaşii din faţa bisericii, sau încerca să-şi amintească ce mâncase ieri la prânz, sau îşi făcea socoteala banilor pe care-i avea în buzunar, sau... da-da, nu era imposibil! Poate... se ruga?!

Mârzea habar nu avea cum se rugau oamenii, cei ce se rugau cu adevărat, nu cei numeroşi care azvârleau câteva cruci când treceau prin faţa unui edificiu sacru sau când se aplecau deasupra unei icoane, incapabili să se rupă din contingent, acei eterni farisei, cu voie sau fără voie, cei ce imită credinţa, aşa cum imită şi... iubirea, prietenia, dragostea filială sau fidelitatea. Infirmi ai sufletului, blestemaţi să nu ajungă niciodată „la ei înşişi", şi această neputinţă, cu timpul, devine atât de gravă, de obsedantă, încât „ei, aceştia", încep să aibă cu adevărat dubii asupra propriei existenţe. Cei mai cinstiţi, cei mai curajoşi!

Dar..., „filosofa" jurnalistul, mergând la vreo zece paşi în urma staturii înalte, rigide ca o platoşă, a lui Bizoniu, dar individul ăsta, dacă e cu adevărat original, e capabil să se roage flanând astfel, ţeapăn şi nepăsător printre oameni. Sau... poate că se gândeşte la o femeie, poate la o datorie bănească care-l sâcâie, indiferent dacă e debitor sau creditor! La cămaşa de pe el, pe care a uitat să şi-o schimbe de dimineaţă, la unghiile de la picioare, la un prieten din copilărie, mort, îngropat cu misterul lui cu tot, la „celălalt" mister, cel al Sfintei Treimi, care îl preocupa şi pe Sfântul Augustin. La politică, la moravurile de azi, sau, mai ştii, dacă era puternic, putea să-şi treacă în revistă propriile greşeli – păcate, cum zic „ei"! – e papistaş, să facă un „exerciţiu spiritual", cum îi învăţa pe ei fostul cavaler al reginei Spaniei care a devenit apoi un „aventurier al credinţei", Ignaţiu de Loyola! Un „examen de conştiinţă" mi se pare că numesc ei acest tip de introspecţie, o formă de umilinţă in peto, în tăcere, pe ascuns, o călcare în picioare a „acelui trup intern" care nu este totdeauna sufletul sau, mai ştii, niciodată! Sau, poate că „nu se gândeşte" la nimic, merge aşa cum merg copiii, unii dintre ei, privind doar, lăsându-se uşor lovit de unul sau de altul, înaintând doar atât cât să nu stea pe loc şi, uneori, chiar învârtindu-se pe loc. Dar nu, popa nu e

capabil să se expună ridicolului, sau, mai ştii, propriile principii nu-i permit. Un ins din ăsta, total introvertit şi rigid, în idei şi comportament, care-şi calculează ultimul gest dând o enormă importanţă celei mai mici, mai infime acţiuni al cărei erou este, un astfel de individ nu are curajul, „nu-şi permite", ridicolul! Ridicolul este pur şi simplu Satana, deoarece el se consideră suportul, receptacolul unor înalte, preţioase idei, zăcăminte care, nu-i aşa, nu pot fi în nici un caz puse în discuţie, cu atât mai puţin ridiculizate... Apropo de Satana, într-o viitoare discuţie trebuie să abordez subiectul, sunt curios dacă se gândeşte la „el", cum şi în ce fel! Dacă... voi reuşi să-l fac să-şi descleşteze maxilarele lustruite! Ha, de ce am zis: lustruite?! Habar n-am, dracu' să-l ia!

Între timp, privind mai atent, Mârzea îşi dădu seama că „popa" dispăruse. A, o fi luat autobuzul, îşi spuse Mârzea şi, puţin dezamăgit, deşi nici el nu ştia prea bine de ce, îşi văzu de drumurile sale. (Te pomeneşti că „tipul" mă suspectează că aş fi de la poliţie, îi trecu, fulgerător prin cap; nu-nu, nu e atât de prost, mă cunoaşte deja, poliţia de obicei urmăreşte anonimi, inşi fără identitate! Şi-apoi... nu în felul acesta!)

Scena aceasta, „episodul" acesta se repetă de câteva ori, cu mici modificări, deoarece Bizoniu, după slujba de dimineaţă, obişnuia să facă vreo câteva sute de metri pe jos şi apoi să ia autobuzul ce-l ducea când spre Mănăştur, când spre Pata. Şi Mârzea „se obişnui" să-l urmeze, ca şi prima oară, la o mică distanţă, de parcă ar fi urmărit o femeie necunoscută sau inaccesibilă. Dar această „îndeletnicire" începu să-i procure o anume, neîntâlnită până atunci, plăcere: urmărindu-l pe rigidul personaj, despre care nu avea prea multe date şi care-l intriga, mai mult superficial, Mârzea putea „să-şi dea drumul imaginaţiei" sale, care putea face salturi, giumbuşlucuri, asociaţii inedite de idei, la extrem,

până la grotesc sau fantastic, toate aceste „jocuri" motivate de „pregătirea unei farse", de jocul său sadic şi adeseori cinic, cu oamenii! Scuza sa era că majoritatea acestor „exerciţii", erau „strict private", se petreceau cel mai adesea în capul său, nu făceau rău nimănui, dar îi satisfăceau nevoia sa irepresibilă „de joc", în sensul sarcastic, drăcesc, folosind oamenii, siluetele umane, ca pe nişte păpuşi. Fiind extrem de inteligent şi extrem de leneş, în sinea sa, devreme, postadolescentin, se născu această cruzime ce prinse tot mai mult amploare şi adâncime. Nimic şi nimeni nu „se interpuse", nu-i schimbă „opinia despre oameni şi lume"! Nu, el nu „ura oamenii", totul ar fi fost, poate, mult mai simplu şi, cumva, el ar fi putut deveni „un om de acţiune", afacerist veros sau politician „fără scrupule", folosindu-se „de ei", de cei din jur (sau chiar de „cei de la distanţă", cum o fac politicienii!). Nu, pe el doar „îl plictiseau" majoritatea celor din jur, îl plictiseau chiar şi propria-i perspicacitate şi inteligenţă, singurul lucru care nu-l „incomoda" era propria-i lene, ceea ce el numea „economie a mijloacelor"! Mai tânăr, dezvoltase o întreagă teorie a propriei lene, lasitudini; explica serios că, fiind înzestrat cu o natură „realmente genială", îşi aşteaptă calm „momentul său", necheltuindu-se ca atâţia imbecili din jur, în tot felul de acţiuni oarecari, practice şi trecătoare. Oamenii, spunea el, deţin o cantitate limitată de energie, aşa cum sunt unele aparate energetice, cum e becul electric, ca să luăm un exemplu simplu, care are un număr de ore până se epuizează filamentul de wolfram. Şi, majoritatea, nătângi cum sunt, consumă această „energie dată, limitată" sau prea devreme sau nesocotit, în te miri ce prietenie, dragoste, sau fidelitate încrâncenată şi inutilă. A, o să mă întrebaţi şi văd deja licărind în ochii voştri isteţi – mediocri cum sunteţi, nu sunteţi capabili de mai mult, ba, profitând şi de aroganţa cu care vă apăraţi bietul vostru intelect, o folosiţi, această isteţime, ca pe o

veritabilă inteligență, zăpăcind pe toată lumea și pe voi înșivă! – isteți, deci, cum sunteți cu adevărat, o să mă întrebați! Și... dacă ora ta nu va veni niciodată, ce-ai să faci cu „energia ta economisită"... hai?!

Ba nu, am să vă răspund eu, cu răbdarea ce mă caracterizează, va veni, eu sunt născut pentru o cauză mare! Și... nu mă jenez să o spun, spre deosebire de voi, care credeți același lucru ca mine, dar „lucrați în tăcere", ca acei spioni de duzină ce lucrează, cum se spune, „sub acoperire". Dar... nu asta e important și, chiar dacă printr-un absurd cosmic, acest „moment al meu" nu va veni, eu mă comport „așa cum trebuie", așteptându-l cu calmul și gravitatea pe care voi o numiți lene. De altfel, chiar și această „pauză de existență, de activism", de precipitare în acțiuni practice și mărunte, cum o constat la voi, arată natura mea genială. Eu am din născare, și mi-am cultivat cu grijă această însușire, un dispreț egal pentru tot ce e „practic". Eu nu am, ca să zic așa, „interese"! Nu am nici necesități, în afară de cele ale trupului, să zicem, pe care le reduc la minimum. Odată – iată, vă fac o confesiune, de asta sunteți demni! – exagerând puțin lucrurile, ca un sfânt sau un sihastru, am refuzat, un timp, să mă spăl și să-mi schimb rufăria de corp. N-am rezistat prea mult, deoarece mă deranja, mă „obosea" putoarea prea evidentă a animalității mele și chiar dacă aș fi transgresat și acest lucru, ar fi trebuit, dacă aș fi dus până la capăt acest „exercițiu", să-i spunem, această „lene" și acest dispreț al necesităților, ar fi trebuit să mă retrag din lume sau să mă declasez! Nu, nu aveam chef să mă retrag, cum se spune așa de elegant, pe mine lumea, voi, mă amuzați la nesfârșit, sunteți un cinema continuu. Nu, nu am și nu aveam chef să mă „retrag în pustiu!" Declasarea, da, aceasta mă atrăgea și am hotărât „să o practic", dar mai târziu; am amânat-o pur și simplu!

Într-una dintre aceste plimbări și „urmăriri", Bizoniu făcu ceva neașteptat: nu luă autobuzul de care avea nevoie, ci rămase în stație, singur, pironit acolo și gânditor, părea, cu capul în piept, poziția lui obișnuită când aștepta să se apropie vreun credincios, vreun „suplicant". Mârzea înțelese că-l aștepta pe el, ezită câteva momente și apoi, spre ciuda lui, se apropie și-l salută. Bizoniu se însufleți deodată, îl prinse ușor de braț, lucru rarisim la el – el care părea închis într-o armură metalică și care respingea doar cu aerul său ideea de apropiere, mai ales fizică! – și îl trase ușor pe jurnalist pe trotuar, lângă peretele unei clădiri.

– Avem nevoie de ajutorul dumitale, îi spuse, cu o voce caldă, dar cu capul țeapăn, dat pe spate, de parcă ar fi purtat o centură scapulară.

– Ce anume...?! întrebă sec Mârzea.

Când i se cerea ceva, redevenea brusc sigur de sine, se afla pe teritoriul său.

– Veniți, vă rog, îi spuse preotul, am să vă explic!

Făcură câțiva pași împreună și Mârzea fu pus la curent cu o dramă ce se petrecuse în cartierul de vest al orașului, un loc locuit de țigani: un om, un bărbat, tată de familie cu trei copii până în zece ani, își ucisese soția, din gelozie, se spunea, și era urgent ca cineva să se ocupe de cei trei, dintre care doi mergeau la școală și cea mică avea nevoie de o doică. Altfel, cei doi băieți vor fi folosiți de alții mai mari pentru cerșit sau acțiuni infracționale. În ceea ce-l privea, Bizoniu se însărcina să-l găsească și să-l readucă pe ucigaș, eventual să-l convingă să se predea justiției.

Ce se amestecă omul acesta în astfel de chestiuni... dificile, imposibile?! gândi automat Mârzea. – O fi o sarcină a parohiei sale?! Nu cumva e un... fanatic al dreptății, te pomenești că el însuși are ceva de ispășit și vrea să-și corijeze opinia execrabilă despre sine! Nu-nu, e

mai degrabă „un pedant", cineva care vrea să le dea lecţii celorlalţi, să-i „pună la treabă"! În sfârşit...

– Şi... ce trebuie să fac eu?! Îl întrebă el pe Bizoniu, cu un ton uşor zeflemesitor. Ce aşteptaţi de la mine?

– Ce aveţi, nimic mai mult! spuse preotul şi zâmbi uşor, prima oară când faţa lui mare, dolicocefală, netedă, aproape lucitoare, se destinse într-un zâmbet fugar: Bani şi influenţă!

– Da...?! se miră uşor Mârzea, puţin uimit de directeţea celuilalt.

Apoi, dând uşor din umeri, scoase un carneţel şi un pix, aşteptând să noteze datele locului şi oamenilor unde trebuia să intervină.

– Nu-nu, spuse cu o anume blândeţe preotul, treaba e destul de delicată. Trebuie să vă deplasaţi personal, da, aşa e bine! Dacă vreţi, pot să vă însoţesc.

– Cum doriţi, spuse Mârzea, dând încă o dată din umeri, cum făcea de câte ori se afla antrenat într-o afacere de care nu avea prea mult chef, dar „ar fi fost şi mai plictisitor" să înceapă să se scuze, să se derobeze, să mintă etc. Când...?!

– Acum, dacă nu aveţi nimic împotrivă. Uite, putem lua autobuzul de la Pata şi de acolo...

– Prefer un taxi, spuse Mârzea.

Bizoniu îl privi gânditor, aproape cu căldură şi spuse, într-un târziu, de parcă ar fi avut nevoie de un efort de gândire pentru cele ce avea de spus:

– Nu, domnule Mârzea, mergem amândoi cu autobuzul de Pata şi acolo schimbăm. Da, aşa e bine!

Mârzea îl privi cu un fel de uimire, aproape cu gura căscată: ce ton îşi lua omul acesta faţă de el, de parcă ar fi fost de la sine înţeles că el să... În sfârşit! Dând din umeri, îşi băgă carneţelul în buzunar şi se sui după Bizoniu în autobuz, într-o stare de confuză veselie, curios „până unde va merge farsa!".

Ajunşi în cartierul ţiganilor şi al celor ce locuiau în locuinţe improvizate, ţărani sau adolescenţi veniţi de departe,

femei singuratice sau bătrâni ce aveau grijă de copii când adulţii plecau „la oraş" după lucru, cerşit sau furtişaguri, Mârzea, ca de obicei când se angaja într-o treabă practică, fu eficient, chiar inimos, deşi nu lăsă să transpară acest sentiment; pe faţa lui se citea mai degrabă plictiseala cuiva care face un lucru de care nu are chef şi e nerăbdător să se întoarcă la ocupaţia sa obişnuită. Iar Bizoniu afişa aceeaşi glacialitate, aceeaşi mască de nepătruns pe care o purta „în toate ocaziile, în toate momentele", de parcă omul acesta nu ar fi fost animat de vreun sentiment, contrarietate, bucurie, depresie sau disperare. Mârzea chemă la faţa locului pe unul din viceprimari, care răspundea de sector, şi pe un prieten ce avea multiple firme şi, în nici o oră, se ţinu o scurtă conferinţă despre măsurile ce trebuie luate, deocamdată provizoriu, pentru a proteja măcar minorii, bătrânii şi unii bolnavi care populau acea zonă unde se construise ilegal şi unde, evident, lipseau condiţiile minime de trai, canalizare, apă, deşarje publice etc. Viceprimarul promiţând că va lua măsurile necesare, Mârzea asigură înteaga discreţie asupra „zonei", din punct de vedere jurnalistic, punând însă, ca o condiţie, un termen. Urma să vină peste zece zile să vadă dacă „se mişcase ceva"!

Ocupat să „inspecteze locul", întovărăşit de cunoştinţa sa, antreprenorul şi de oficialul oraşului, Mârzea îşi aduse aminte că preotul îl adusese acolo şi, când se uită după el, constată că acesta dispăruse. Ciudat, nimeni nu-l cunoştea dintre cei câţiva adulţi care se aflau acasă la ora aceea, de altfel cu toţii erau convinşi că Mârzea era iniţiatorul acelei descinderi. Când reveni în oraş, jurnalistul se duse aţă la bibliotecă, dar fu informat că „domnul Bizoniu" era plecat sau în concediu sau bolnav, nu se ştia prea bine. Vorbi cu un tinerel, un student ce-şi făcea stagiul acolo, venit la un curs de biblioteconomie de trei ani. A doua zi Mârzea se înfiinţă la prima slujbă după orarul afişat unde se indica numele lui Bizoniu ca preot oficiant. Dar, în locul lui, la

utrenia de la şase, sluji un preot foarte bătrân şi Mârzea ezită să-i ceară informaţii despre „colegul" său absent. Dar, printr-un impuls ciudat, după terminarea slujbei se postă în faţa bisericii şi aşteptă până se scurse toată lumea care asistase la slujbă, spre surprinderea jurnalistului, mulţi bărbaţi în puterea vârstei, tineri îngrijit îmbrăcaţi, mulţi intelectuali sau meseriaşi bine situaţi, femei distinse. Un „eşantion sociologic" aproape surprinzător, care nu putea fi bănuit dacă asistai la slujbele de peste zi. Erau oameni ocupaţi peste zi şi care căutau o altă „hrană" decât cea oferită de massmedia sau de discursurile politicienilor, inşi ce veneau la o biserică martiră sub comunism şi care aveau „nevoie de ei", de acest „corp nou" ce se forma şi, dacă e adevărat că „biserica este corpul lui Iisus", clericii greco-catolici asistau „pe viu" la o „nouă întruchipare" a bisericii lor, ieşită din „subteranele istoriei", o nouă şansă pentru creştinătate, dar şi pentru naţiune, care se putea „hrăni spiritualiceşte" din suferinţa dură, insistentă, de o jumătate de secol, a uneia dintre instituţiile ei istorice şi luptătoare.

Spre uimirea sa, Mârzea îl zări pe Bizoniu apărând, dar nu din biserică şi, înainte de a se dezmetici, îl văzu pe acesta plecând iute, întovărăşit de un tânăr care purta o geantă burduşită şi care-l aşteptase răbdător. Preotul însă, după câţiva paşi, se întoarse şi se apropie de Mârzea, care era încă indecis ce putea face la ora aceasta matinală, în oraş.

– Îţi mulţumesc, îi spuse, pentru cele ce ai făcut ieri, fără ajutorul dumitale multă lume ar fi suferit inutil. Îţi mulţumesc şi pentru faptul de a nu fi divulgat nimic presei, lucrurile acestea când se fac, trebuie făcute în tăcere. Voi fi la bibliotecă începând de săptămâna viitoare, azi trebuie să plec din oraş. Te aştept, dacă vrei, mai am multe lucruri...

Aici se opri şi cum Mârzea îl privi întrebător, Bizoniu adăugă, „aproape" zâmbind:

– ... Să-ţi cer!

– Sper că nu... intenţionaţi să mă convertiţi... părinte?! În tonul jurnalistului se simţea o notă de iritare, dar şi de amuzament. Bizoniu dădu tăcut din cap, puse privirea în pământ şi spuse apoi, cu o gravitate firească:

– Nu, prietene, în ce mă priveşte, eu nu fac prozeliţi, de altfel nu-mi place acest cuvânt... Iartă-mă, acum trebuie să plec, mă aşteaptă un muribund. Pe curând.

„Bine că nu m-a chemat cu el să-l împărtăşim pe muribund!" gândi Mârzea, nehotărât dacă la ora aceea matinală să se întoarcă acasă sau să intre la Splendid, un mic local cochet, cu preţuri extrem de ridicate, care îi aparţinea – ca şi ziarul *Ardealul* – fără ca „amploaiaţii" şi într-un caz, şi într-altul să ştie acest lucru. A, erau unele bănuieli, unele „zvonuri" pe care le cultiva el însuşi, amuzându-se, ca întotdeauna, să întreţină în jurul persoanei sale o anumită atmosferă, îmbibată de intrigă, prost-gust, chiar minciuni pe jumătate şi „adevăruri" improbabile, neverosimile. Am iubit întotdeauna legendele, spunea la un pahar de vin celor ce-l ascultau, şi ce poate fi mai îmbătător decât să-ţi construieşti propria legendă, cum altfel, da-da, cum altfel am putea înţelege istoria? Da-da, spun bine, istoria! Istoria degradată binişor de manuale, profesori mediocri, politică! Am ştiut noi vreodată ce înseamnă realmente acest substantiv abstract: „istoria"?! A, o istorie, asta ştim oarecum, deşi...he-he şi aici se ascunde multă confuzie, acea confuzie întreţinută cu bună ştiinţă de unii „propagandişti ai naţiei" sau, pur şi simplu, de „visători de provincie", chiar dacă locuiesc în Capitală. De fapt... noi ne ştim doar istoria propriei vieţi şi uite că am mai spus o minciună: nu-nu, nici această istorie nu o ştim prea bine, de altfel ea nici nu există! Nu-nu, există unele „variante" pe care eu le scot din sac, din „sacul memoriei", bineînţeles, sau, pe dos, eu îndes în acest sac ce-mi convine, ca un pres-

tidigitator mai mult sau mai puţin abil, mai mult sau mai puţin neruşinat. Dar... legenda care se ţese în jurul umilului dumneavoastră servitor, ea, asta da, este mult mai reală, mai „convingătoare", uneori chiar şi în ochii mei, decât propria mea viaţă... care nu există! Sau... există uneori, ştiţi de altfel teoria mea: viaţa, viaţa aşa în genere, existenţa nu are o intensitate sau o densitate egală, continuă, în fiecare „punct al ei", nu putem măsura, ca să zic aşa, aceleaşi valori, aceleaşi tensiuni; dacă vreţi, ceea ce numim existenţă, dacă-mi permiteţi, seamănă cu suprafaţa unui lac pe care plutesc nuferi, ierburi, insule de mâl, noroi sau lemne uscate, cadavre de mici animale sau păsări vii, milioane de insecte, vizibile sau invizibile, microorganisme. Plus, ha-ha, naiadele şi nimfele, păsări divine de apă, sau acele mărunte divinităţi ale arborilor ce-i bordează malurile, driadele sau cum s-or fi numind, care trăiesc din această „împărăţie" a lacului, a existenţei, şi care-l protejează, îl susţin şi, uneori, îl „calomniază", îl denigrează, aşa cum poate fi denigrat un lac, pentru a nu atrage invidia zeilor, celor mari, brutali, capricioşi şi atotputernici!...

Toate acestea, mă urmăriţi, sunt „pete pe lac", pete de existenţă, existenţa care se „strânge" şi pluteşte în astfel de „pete", „pete", „puncte" extrem de concentrate, de intense, înconjurate de tone de apă incoloră şi puţin densă, uneori deloc densă, pur şi simplu „inexistentă", un suport formal pentru ceea ce „este" infinitesimal sau... poate ce va să vină...

A, istoria, da-da! O să-mi spuneţi: ce legătură are istoria cu existenţa?! Nu ştiu, vreau să spun că nu ştiu exact, dar e adevărat că uneori ştiu mai bine istoria cuiva care a trăit acum două mii de ani decât propria-mi viaţă. Ştiţi de ce? Pentru că aceea e faţa „minţită", „aranjată" ca să slujească unui scop. Cel al acelei organizaţii sau colectivităţi care cerea modele de preoţi iluştri şi magici, de bazilei, eroi

sau poeți, geometri sau vraci. Sigur, viața cuiva seamănă cu viața, viața așa, în general, sau ceea ce numim existență: un flux enorm de particule, mai mult sau mai puțin încărcate electric – adeseori, foarte adeseori, deloc! – ce „curg" într-o albie nevăzută și enormă, așa cum curg acele „pete", insule de existență pe lac, care nu are puterea, „consecvența" de a fi „egal cu sine", care „există din-când-în-când", ca noi toți... Iar noi când „o" povestim, „istoria" noastră, adăugăm, mințim cu bună sau rea știință, rotunjim, cârpim, lungim sau tăiem și apoi, cu ochii umezi, ne încântăm de „cele-ce-am-trăit" ca de viața altuia, mult mai iute, mai curajos, mai norocos, mai „eroic" decât am fost noi înșine! Noi, care nu am fost deloc sau foarte, foarte puțin și, ha, ha, nu acolo unde ne-am fi așteptat „să fim"!

Da-da, legendele, legendele, ofta Mârzea filosofic, ce frumoasă legendă aș putea să fiu! Dar... pentru că nu am acest „talent" sau „voință", mă mărginesc... să creez legende.

– Ce fel de... legende?!, era întrebat.

– Știu eu... zvonuri, istorii, oameni!

– ... Oameni...?!

– De ce nu! Unii!... Cei care cred în legendă, în legende, în spiritul lor. În mit.

– Cei... ambițioși!

– Nu. Cei curați. Curați într-un anume sens. Mai bine spus: cei vii. Cei care, ha-ha, plutesc ca niște „pete" pe suprafața inegală, incoloră, lipsită de consistență, a vieții, ceea ce numim, mincinos, astfel. Cei în care – acesta e norocul sau tragedia lor! – cei în care nu numai că se „concentrează" „Ea", dar în care pur și simplu se „refugiază" Ea! Deoarece – și acesta e un fapt extrem de curios! – și Ea, chiar și Ea, această mare Doamnă, Gigantă, pe care o numim astfel, cu un nume vag: existență, ca și omul, vrea să fie ceea ce este ea însăși, să-și atingă propria condiție – în cazul omului! – și propria stare. Și atunci se refugiază în... știu

eu?! În fulgere, cum se spune că aceste descărcări electrice teribile au fecundat un anumit mâl încărcat de aminoacizi, sau în anumiți indivizi care nu bănuiesc ce pacoste s-a abătut asupra lor, de a fi „mai mult" decât oameni, adică Legi! Inumani și distrugători, trăind pe înălțimi irespirabile, vânați și uciși, devenind apoi așa-zise „figuri exemplare", în care se refugiază umanitatea, căreia „îi este dor de ei"! De ei, acele „pete de existență", dense, curgând încet, rotitoare, pe apa lacului, mânate de un curent subtil, subteran, pete în care, cu siguranță, se oglindesc zeii, ei care au irepresibil dorința, nevoia de oglinzi... „inși" ce nu-și suportă singurătatea sau, mai știi, „ființe" ce vor să se admire, să se „oglindească" undeva, „în afara lor", să se scalde în privirile sau „oglinzile" admirative, dătătoare de slavă!...

... Cam așa perora Mârzea când avea cine să-l asculte, apoi, servindu-se din belșug din sticla pe care o avea alături, în frapieră, își pierdea șirul și începea să divagheze. Logica – chiar și „logica metaforei" – se știrbea, iar el, cumva încântat de sine, începea trei fraze deodată, sau uita predicatul, sau, și mai grav, se contrazicea în mijlocul aceleiași fraze, al aceleiași judecăți! Și atunci zâmbea, un zâmbet dezarmant, cu gura lui frumoasă, cu dinții albi, intacți, și o clipă îi era iertată urâțenia corpului și nerușinarea comportamentului... Zâmbetul lui voia poate să spună că mai importantă, mai „necesară" decât logica – chiar decât „logica metaforei"! – era „buna dispoziție", convivialitatea ce trebuia să domnească la masă, în fapt prezentul! „Prezentul atotputernic!", cum îi spunea, singurul zeu, singura „autoritate" pe care „nu o discut"!

...Nu, nu-l căută pe „ciudatul popă" la bibliotecă, cum îi propusese acesta, nu-l văzu o bună bucată de vreme: săptămâni, luni? Într-o dimineață însă, beat, ieșind din localul său, Splendid, unde rămăsese singur – dar nu imediat, ci abia după ce realiză că rămăsese singur la masă și în local,

doar cu paznicul de noapte, după ce se trezi din aburii alcoolului şi din vorbăria sa dezlânată, care nu se mai adresa numănui şi al cărui „fir secret, logic" numai el îl putea urmări şi, mai ştii, poate nici el însuşi! (pentru a „se scuza" în faţa unui auditoriu, „vizibil sau invizibil", afirma cu seriozitate că el nu este sclavul logicii!, nu, de fapt el asculta de o anumită logică ce „mişcă", freamătă, se unduieşte în el, o „logică a firii sale", a impulsurilor ce vin „din adânc" şi sar peste „bariera buzelor", iar el, „democrat şi permisiv", nu le mai „siluieşte" după norme „scolastice" sau logice, ci le lasă să curgă, să „tresară" nude în „cămaşa lor virgină", curate şi copilăreşti, libere de orice fel de constrângere!...), treaz, dar încă beat, se înfiinţă în faţa Bisericii Unite şi aşteptă, deşi înăuntru, slujba era în curs.

După ce se scurse lumea, apăru într-adevăr şi Bizoniu, care, zărindu-l, îi expedie rapid pe cei ce-l aşteptau ca de fiecare dată, se apropie de el şi-l luă de braţ.

– Ce-i cu dumneata... eşti obosit?!

– ... Vreţi să spuneţi... beat? Da, oarecum, dar... nu de asta am venit; ha, ha, de asta ar fi trebuit să nu vin, nu-i aşa, să mă arăt astfel, în faţa mulţimii... cucernice! Oiţele dumneavoastră! Sau, dacă am venit în... halul ăsta, puteam foarte bine să mă aşez lângă scara asta de piatră şi să întind mâna, ca ceilalţi... ha, ha, nu vorbesc de cei care întind „mâna morală sau psihică", mă rog, înţelegeţi ce vreau să spun!... Nu, de cei care întind literalmente mâna, cinstit, o meserie durabilă, aproape respectabilă, ce vine din mândrul Ev Mediu! Ştiţi că, odată, ca student, am făcut-o, vreau să spun că, după un pariu, am cerşit o săptămână întreagă la colţuri de stradă, ba chiar şi la uşa mândrei catedrale Sfântul Mihail! Apropo, aţi remarcat altarul din stânga, unde Iisus cară în spate povara păcatelor lumii, „mielul ce duce povara păcatelor lumii", nu-i aşa, dar, în mod cu totul special – n-am mai văzut asta niciunde şi nici n-am văzut vreun comentariu

– apropo, aici, la acest altar lateral, păcatele sunt ierarhizate, trebuie că e o idee iezuită, ce spuneţi?! Şi, fapt curios, crima, homicidum nu se află pe primul loc, ci pe undeva la poalele hlamidei de aur, grea, ce-l apără pe Mântuitor! Zău! Autorii picturii, ai altarului, aveau, se pare, ca şi noi azi, mă refer la politicienii care au marcat secolul nostru, XX, o părere mediocră, nu prea inflamată, ha, ha, despre crimă! „Crima făcută în numele unei idei!", cine a spus asta... hai?!

– Să mergem, domnule Mârzea, îi propuse Bizoniu, dar rigiditatea fiinţei sale îl împiedica, probabil, să imprime vocii şi gesturilor sale un ton cald, şi îndemnul lui suna mai mult ca un ordin.

Mârzea îşi trase braţul şi spuse:

– Cu o condiţie: să beţi cu mine un pahar de vin! M-aţi auzit?! Nu cafea, nici apă minerală sau alte mofturi de astea; nu, un vin bun, franţuzesc, cu servitorul dumneavoastră! A, servitor pentru un ceas, deoarece... da-da, deoarece eu nu pot face faţă, cum se spune, mai multă vreme!

Bizoniu dădu tăcut din cap, încercând să-l facă să se îndepărteze din faţa bisericii, dar Mârzea se împotrivi încă o dată:

– Nu-nu, permiteţi, mai am ceva de spus, aici, chiar aici, deoarece în altă parte nu ştiu dacă o să am... nu, nu curajul, ci dispoziţia, inspiraţia, starea de spirit, înţelegeţi ce vreau să spun! Ei bine, am venit, azi, aici, deoarece... da-da, din dor de dumneata! Ia uite, râse el, puţin gros, uimit, am spus-o! Nici n-am gândit şi am şi spus-o! Asta poate să vă facă... să vă ridice moralul, dorul, ce să mai vorbim este şi el, nu-i aşa, o... doleanţă! De ce dracu' mi-e dor, habar n-am, mie nu mi-este dor de nimeni dar... nu-nu, daţi-mi voie să mă explic... mă explic şi-apoi mergem: de fapt nu mie, nu, nu mie propriu-zis mi-a fost dor, ci trupului meu!

Zău, altfel „el" nu m-ar fi adus aici, deoarece, la ora aceasta, cam el porunceşte şi eu îl ascult la literă. Da, trupului meu, o, nu vă speriaţi, deşi nu sunteţi omul; sunt un heterosexual convins şi înnăscut, dar... asta e: lăsat o clipă de capul lui, trupul meu sau spiritul, geniul trupului meu, instinctul... a nu, nu instinctul, nu ceea ce se înţelege prin acest cuvânt, destul de defăimat, accept! Sau, dacă vreţi, spiritualitatea propriului meu instinct, sau... aşa ceva!... Mă rog, cineva care mă conduce în momentul acesta. Şi, să ştiţi, eu însumi sunt uimit că mă aflu aici; nu în momentul acesta, doar ştiţi, am mai venit să vă aştept, umil, după utrenie, chiar când nu eraţi şi nici faptul că sunt, cum se zice, după câteva pahare! Nu, eu când sunt beat, cu adevărat beat, deoarece uneori mă prefac ca să-mi dau drumul la gură şi la idei! – nu, eu când sunt cu adevărat matol, chem o birjă sau mi se cheamă, nu importă! Şi sunt dus acasă pe perne moi în sunet de clopoţel! Azi însă mă aflu aici, ca să zic aşa, contrar voinţei şi obiceiurilor mele; probabil că asta vrea să însemne dor, nu-i aşa?!

Mârzea făcu în sfârşit o pauză şi Bizoniu, văzându-l că se uita în jur de parcă ar fi vrut să caute un scaun, ceva, pe care să se aşeze, îl atinse din nou pe braţ, vrând să-l mişte din loc. De altfel, nu mai era nimeni în faţa bisericii, în sus şi în jos treceau oameni grăbiţi spre treburi, dar pe preot îl supăra, probabil, faptul că jurnalistul îşi alesese chiar acest loc să-i declare „dorul" său! O făcea în batjocură, era atât de cinic?!

Mârzea îl privi ţintă; de altfel, în afara şirului său de vorbe dezlânate, făptura lui nu dădea semnele unui om într-adevăr beat, nu se clătina, nu făcea gesturi prea largi cu mâinile, râsul lui, însă, gros, nestăpânit, cu un aer provocator uneori, putea să atragă atenţia – şi spuse, încercând să vorbească mai rar:

– Nu, nu vă speriaţi, nu joc teatru! Ha-ha, de asta, de altfel, nici n-aş vrea să mă mişc de aici: de mult nu am mai

fost atât de... nu știu cum să spun... da-da, de gol! Numai eu și cu mine însumi! Bine, sigur, v-am invitat, mergem să bem un păhărel, am un local al meu, în apropiere, uite, am cheia aici, de la intrare și de la bar, gâtlejul mi s-a uscat, cum se spune, dar... e ceva, nu știu ce naiba, care mă face să întârziu aici... Verweile doch du bist so schön!, țineți minte frumosul, enigmaticul vers, elogiul prezentului, nu-i așa! Uite, am să vă mai fac un dar, ca să vedeți că... în sfârșit; uite, deși pornirea mea să vă văd a fost extrem de sinceră – ce dracu' poate fi mai sincer decât instinctul, pornirea trupească, ce spuneți! – dar faptul că întârziu aici și vă rețin și pe dumneavoastră în fața sfântului locaș, oare nu e... da, nu e oare o pornire drăcească, hai?! E permis, oare, e de bună cuviință să-ți dezgolești sufletul, așa cum fac eu, beat, unui slujitor al altarului, și cum?! În această formă, declarându-vă dorul meu, aici, în stradă și nu, să zicem, regretul meu, pocăința mea, dacă tot... da-da, dacă tot vreau să mă adresez unui om al bisericii?! Nu e asta, cumva, deșănțat?! Nu vedeți, eu nu sunt în stare de nimic curat, e ceva sau cineva în mine care mă împiedică să fiu impudic... cum am zis, impudic?! Nu e cumva invers, cineva care... a, nu, am zis bine: impudic aș fi fost dacă v-aș fi declarat toate astea într-un cadru convenabil, treaz, sub patrafir sau, mă rog, într-una dintre formele stabilite de oameni și de biserică. Asta da, ar fi fost impudic, nerușinat, din punctul meu de vedere, adică din punctul de vedere cel mai profund al eului meu strict privat! Așa, prin tot teatrul ăsta pe care îl fac, eu, în ce mă privește, rămân cumva în limitele pudorii, nu știu dacă... În sfârșit, ce contează! Am venit, ha-ha, cineva m-a adus aici, acum, n-avem decât să plecăm împreună sau... (privindu-l bănuitor pe preot) sau, dacă v-am plictisit prea tare, pot pleca și singur! Știu unde am să mă duc!...

– De ce, spuse țeapăn Bizoniu, furios pe sine însuși că nu putea împrumuta ținutei și tonului său un timbru mai

cald, mai convenabil – să mergem unde spui dumneata! Aici încurcăm lumea.

Mârzea privi uimit în jur, apoi buzele sale groase se răsfrânseră într-un semn de dispreț, dădu din umeri și plecă singur, fără să se asigure dacă Bizoniu îl urma. Acesta, gânditor, îl urmări câteva secunde cum merge, apoi îl urmă încet, parcă nehotărât. În mod curios, se inversă ordinea: prima dată când jurnalistul îl așteptase în fața bisericii, el fusese acela care îl urmase pe preot în același fel, de parcă nu erau împreună, de parcă urmăritorul ar fi putut în orice clipă să se oprească sau să se întoarcă din drum, părăsindu-l pe celălalt, care poate că nici nu știa că era urmat.

Dar... nu se întâmplă așa: urmăritul și urmăritorul, deși păreau, ambii, nehotărâți în ceea ce făceau, ascultau poate de o lege sau de un impuls care îi împiedica să se abandoneze. Deocamdată.

Ajunseseră, totuși, împreună la restaurantul Splendid, Mârzea bătu cu nevrozitate în ușa mare, de sticlă și veni fuga o femeie care, împreună cu un băiețel, dădeau cu aspiratorul. În fundul sălii, niște inși montau un uriaș geam termopan, care dădea spre o mică grădiniță. Jurnalistul aranjă scaunele la o masă, aduse o față de masă, pahare și, din bar, două sticle de vin de Bourgogne. Vorbi apoi ceva cu băiețelul și acesta aduse de peste drum cafele și un carton de prăjituri.

Se așezară și ciocniră, Mârzea brusc prost dispus – probabil că începea să-și regrete ieșirea din fața bisericii. Se uita aproape cu ură la preotul așezat în fața lui, care tăcea, cu aceeași față impasibilă, drept, țeapăn, de parcă în loc de coloană avea o tijă de metal. Gâtul subțire și țeapăn, mâinile lungi, scheletice, așezate în fața lui pe masă, fără să se miște, chiar când vorbea, le privea din când în când ca pe niște viețăți ce nu depindeau de corpul lui, ci doar de voința sa; erau ca niște semnale sau semnalizatori, cum sunt pârghiile subțiri de metal ale seismografelor care indică cea mai mică,

infinitezimală mişcare a „adâncimilor" şi, probabil, posesorul lor le privea cu atenţia concentrată, ca să-şi dea cont de propriile seisme interioare. Sau, mai ştii, totul era o părere, fixitatea privirii sale aţintite asupra mâinilor ascundea cu totul altceva.

Bizoniu nu se atinse de prăjituri, nici de cafea, gustă din paharul de vin din faţa sa în timp ce Mârzea, mereu nemulţumit, mâncă trei sau patru prăjituri cu cremă de ciocolată, bău două cafele una după alta şi goli mai bine de jumătate din sticla de vin. Aprinse apoi o ţigară şi fumă cu lăcomie, destinzându-se uşor. Fruntea îi rămânea, însă, aplecată, îşi ascundea privirile de celălalt, ca să nu-şi trădeze antipatia sau, mai ştii, jena. După un timp, Mârzea se afla deja la a doua sticlă şi făcuse, la mobilul său, vreo câteva apeluri, Bizoniu se afundase uşor într-un breviar, devenind pe jumătate prezent, rigid şi fluid ca o umbră. Dar îşi păstra expresia şi acest lucru îl nemulţumi, probabil, pe jurnalist, care căuta un motiv sau un suport pentru a-şi vărsa nervii. Preotul îi promisese că va bea cu el un pahar de vin – nu-l va lăsa singur, adică! – şi se ţinea de cuvânt; dar nu mai mult decât atât.

După această dimineaţă, Mârzea avu o „perioadă grea", se comportă, adică, şi făcu lucruri ce nu-i stăteau în fire şi pe care, pe unele cel puţin, le regretă. Nu, nu regretă în primul rând anumite măsuri, hotărâri financiare bruşte la care pierdu binişor, ci mai ales faptul că „unii îl văzură altfel", nu decât „era el", ci decât avea el chef să fie văzut. Pe scurt, se comportă cu atâta vehemenţă şi sinceritate, îşi ascunse atât de puţin ideile şi impresiile, încât părea de-a dreptul bolnav. Atât de mult ne obişnuim cu un om care joacă aproape tot timpul teatru, ascunzându-se mereu şi extrem de complicat, din diferite pricini, şi a cărei a doua

natură devine „un altul" – un altul, care, însă, cu timpul, îi „ia locul" celui autentic, încât nici el însuşi nu se dumireşte prea uşor sau destul de iute când e unul, când e altul! – astfel că, atunci, într-un moment „de criză", cum era cazul de această dată cu Mârzea, nu-l mai „recunoaştem".

Făcea „ce avea chef să facă", nu se mai „obosea" în nici un fel să-şi tempereze sau, mai ales, să-şi transforme, să-şi pervertească reacţiile, cum o făcea de obicei şi nu de dragul altora şi nici pentru vreun interes, ci pur şi simplu pentru că acest lucru „îi făcea plăcere", pentru că era dotat cu o adevărată natură de actor, de histrion. Ori, tocmai această bruscă „sinceritate" a reacţiilor, acum, îi făcea lui însuşi cumva rău, dădea celor din jur senzaţia de om dezechilibrat, bolnav, iar el simţea acut această senzaţie de disconfort. Parcă juca un rol, într-atât de „adevărată", de „firească" îi devenise obişnuinţa de a se preface.

Odată, cineva emisese opinia că Mârzea – care-i scandaliza pe nu puţini prin vocabular, comportament şi chiar prin modul său de viaţă, cinic neacoperit, ca cineva ce se mândreşte cu defectele sale, ca o provocare continuă pentru bunul-simţ burghez, un „licean îmbătrânit", cum îi aruncase, odată, cineva, primind un hohot de râs drept răspuns! – era „la bază" un timid, fusese adică unul dintre acei puberi timizi care „se speriase în mod exagerat" de propria-i timiditate, după o experienţă sentimentală nereuşită, „lovindu-se" de o fată răutăcioasă, crudă, necruţătoare sau, mai ştii, luptându-se cu unul din părinţi, care-l acoperea de sarcasm, cum se întâmplă, şi... nu se sinucise după un asemenea eşec, cum fac alţi adolescenţi, nu puţini, ci „pornise la luptă contra tuturor", schimbându-şi nu firea, ci comportamentul, ieşind „în lume", în faţa altora, a tuturor, ca un actor care iese seară de seară, uneori de două ori pe zi, pe scenă.

– Şi... unde rămăsese timiditatea?! fu întrebat cel ce emisese ipoteza că Mârzea era, „la bază", de fapt, un timid.

– A, veni răspunsul, timiditatea, dacă e reală şi nu e o neadaptare a „vârstei ingrate", dacă e organică, ea nu se pierde ci... doar se transformă, nu rareori, în contrariul ei; ai să întâlneşti astfel inşi ce se „ascund" în dosul unei replici răutăcioase, îţi taie cuvântul sau fraza, când simt că vine ceva imprevizibil sau deranjant din partea cealaltă, râd „altfel" de cum o făcea înainte de a fi conştienţi de „handicapul lor psihic", gesticulează altfel, exagerat, din nou ca un actor care vrea să fie văzut „până în fundul sălii", iar în discuţii se prefac mai mitocani decât „sunt de fapt", adică nu ţin cont de argumentul celuilalt, în mod ostentativ sau, mai subtil şi cu totul deconcertant, cum o făcea Mârzea, care după ce demolează demonstraţia adversarului, revine el însuşi asupra propriei păreri, îşi râde de „propria-i dreptate", abia şi cu greu câştigată şi, aici, epitetul de cinic i se potrivea perfect: cineva care nu respectă nici un fel de criterii, a cărui „voinţă de putere" imediată şi grosieră se impune chiar şi astfel, călcând în picioare orice şi totul, ca într-un spectacol continuu, totul de dragul amuzamentului imediat şi grosolan, nimic nu mai poate rămâne în picioare, de dragul momentului e nimicită nu numai scena, arena circului, dar şi cortul, stâlpii de susţinere sunt demolaţi, cuştile fiarelor sunt deschise într-un hohot de râs, dacă e posibil se dă şi foc, spectacolul, astfel, dintr-unul convenţional devine total. „În loc să fim înlăuntru, suntem în afară"! Libertatea „devine reală" şi brutală şi ea „se propagă în toate părţile deodată", întocmai ca şi focul!...

Astfel de „foşti timizi", comenta acel psiholog de ocazie, e adevărat, scandalizează pe nu puţini, dar până la urmă îşi devin lor înşile duşmani. Nu mai ştiu să-şi deosebească „adevărata fire" de cea „publică, de împrumut", sau, dacă vreţi – încă o dată ca un histrion profesionist, veritabil! – se simt mult mai bine, mai „ei înşuşi" când se contrafac, avizi de aplauze sau chiar de opusul lor, de

huiduieli! Da, huiduielile nu sunt ele o formă a succesului, a eficienței mimicii și vorbelor, ideilor și a logicii, a acelei logici care-i „scandalizează" pe oamenii „cuminți și de bun simț"?!

Obișnuința narcoticului, obișnuința jocului, a pierderii de sine între atâtea culise și minciuni „etajate" încât unele, din simplă potriveală sau întâmplare, devin adevăruri directe, brutale, uimindu-l pe însuși actorul, creatorul lor ce-și dă seama, dacă este inteligent – și este aproape totdeauna, un teatru continuu, complicat, inventiv te face inteligent, abil, psiholog, cu siguranță! – că, de fapt, se învârte într-un cerc. Nu minciuna, dar un lanț de minciuni și contrafaceri ajung să se „automutileze", să se contrazică uneori esențial, producând nu puține și interesante adevăruri, așa cum e acel șarpe fantastic al mexicanilor ce-și înghite coada, recreându-se la nesfârșit, sau ca un bun și harnic romancier, mitoman de felul său, e drept într-un „fel" mai special, care, îngrămădind minciuni peste minciuni și fantasme peste fantasme, ca un copil ce ridică construcții și basme din cuburi ilustrate și lucioase, se împiedică literalmente de... adevăr! Sigur, un „alt adevăr", nu întru totul asemănător cu „cel cunoscut" dar, mai știi, poate... singurul! Singurul, „adevăratul", deoarece de el „avem nevoie" și lui ne prosternăm fericiți, numindu-l „rege" sau mit, și nu adevărurilor „de peste zi", pe care le negăm cu seninătate și le călcăm în picioare cu un aer de bravură sau de plictiseală...

... Să fie adevărat, oare „să fi fost Mârzea un timid în luptă cu propria meteahnă sau seamănă mai degrabă cu un ins bolnav de narcoticul său, de alcoolul său, de „minciuna sa existențială", unul care nu mai vrea sau nu mai poate să se separe de ea sau, mai știi, cineva care și-a găsit, cu un neauzit de nimeni suspin de ușurare, astfel, cu adevărat, locul în existență, locul și rolul pe scena continuă și invizibilă din jur.

3

Vrând parcă să fugă de sine însuşi, Mârzea plecă din oraş, plecă şi din ţară, întreprinse o lungă călătorie în Grecia, excursie pe care o promisese de mult amantei sale en titre, în glumă, desigur, dar iată că „el însuşi avea nevoie de ea", de o ieşire din „oraşul blestemat", cum îi spunea în gând.

Amedeu Dumitraşcu, amicul şi tovarăşul său de afaceri, dimpotrivă, părea acum a-şi fi găsit echilibrul, după mai bine de şase luni de la dispariţia tragică a lui Măriuţan, ultimul său mentor şi model, după „o baie" de vise-coşmar, dar şi de frământări „sterile" care îl împinseseră la un pas de o criză psihică gravă. Era singurătatea ce deveni, brusc, „bloc" în jurul său – acea singurătate „activă, răutăcioasă, ameninţătoare", a succesului care „se abate" din senin asupra cuiva, ca o nedreptate revoltătoare pe care „destinul" o face „celorlalţi", care trebuie, cuminţi şi supuşi, să „tragă" la carul lor mărunt şi greu, în timp ce „aceluia" i să dă „cu toate mâinile" şi „cu mult peste ce şi-a dorit"?! Sau... „un rest" al „luptei" sale cu fostul maestru, o luptă ce continuă şi după moartea acestuia, o moarte pe care Dumitraşcu o resimţi acut, dureros, contrariat enorm – ca un reproş ce se adresa numai lui, un „reproş" amplu, care îi suna în creier şi în subconştient ca dangătul unui clopot dezarticulat, anunţând o catastrofă colectivă?!...

După ultimele vise, care semănau mai mult cu un coşmar, când Măriuţan – sau mai degrabă umbra lui! – îi „dăduse" acel răspuns uluitor, ce venea în totală contradicţie nu numai cu ideile, dar şi cu practica sau cu activitatea amplă, aplicată, complexă, a lui Dumitraşcu şi a grupului său: „orice aplicare în practică a unei idei politice oricât de rezonabilă, de «adevărată», de «necesară» e falsă şi neavenită!" – Dumitraşcu, după prima stupoare, neîncredere în propriile

simţuri, după ce încercă să bagatelizeze totul – „de fapt, nu a fost decât un vis, câteva visuri mai ciudate!" –, se simţi deodată uşurat, de parcă cineva îi ridicase o piatră sub care fusese aşezat, o pătură groasă de lână sau, mai degrabă, o zeghe ciobănească aşternută în grabă, cu brutalitate, peste un copil, sufocându-l. „Răspunsul din vis", cum îl numi el, fu poate „ultimul serviciu", ultimul şi decisivul semn de prietenie, cine ştie, poate de „protecţie" pe care i-l trimise fostul său prieten, coleg şi mentor, eliberându-l de „povara morţii sale"...

Dumitraşcu nu era „încă" un politician cinizat, „eliberat" de procesele de conştiinţă pe care şi le face orice ins sensibil, care-şi poartă o stimă reală, şi, deşi ruptura de Măriuţan se produsese cu mult înainte de gestul grav al acestuia, în Dumitraşcu se revoltară toate amintirile şi legăturile sentimentale, stima enormă pe care o purtase fostului director al ziarului *Ardealul*, uitând totodată tot ce îi separa, chiar şi animozitatea pe care Măriuţan o arătase în vorbe, dar şi în scris, faţă de el şi de noua politică a ziarului, neacuzându-l niciodată pe fostul său emul şi prieten, formal, de „trădare" ci, poate, mai mult: de angajarea sa şi a unei mase tot mai apreciabile de indivizi naivi şi încrezători pe un drum fals, periculos, distrugător.

Dar... ce înseamnă „o frază" pe care o auzim în vis?! De unde vine ea... nu cumva din propriul nostru subconştient, care ne apără atunci când ne aflăm într-o criză psihică, morală?! Deoarece acea „negaţie absolută a unei activităţi practice în politică" nu se putea extrage din nici unul din materialele scriptice ale lui Măriuţan şi nici în numeroasele lor conversaţii, Dumitraşcu „nu putea" să fi auzit această afirmaţie! Într-adevăr, autoritatea oricărui politician sau a unui „propagandist" sau analist politic stă nu numai în negaţie, ci şi în propunerea unei sau unor soluţii rezonabile, practice! Sigur, există şi „analişti" total negativişti în

domeniul politicii, ca şi în orice domeniu major, aşa-zişii „critici", spirite critice sau sceptice care se „rezumă" la a observa „hibele", fisurile unui sistem, falsitatea unui punct de vedere, inadecvarea la realitate sau la firea umană a uneia sau alteia dintre ideile, soluţiile sau structurile propuse de „dogmatici", adică de cei ce posedă elanul „de a construi", trecând uneori peste contradicţiile pe care le ridică propriul lor proiect!

Mai ales în politică, care este şi trebuie să fie o activitate eminamente practică, cu o aplicabilitate sută-la-sută în „câmpul" atât de delicat, de sensibil şi de major al vieţii sociale, un jurnalist de autoritate nu se poate mărgini doar la a nega, iar autoritatea lui Măriuţan fusese cea a unui bun şi încercat „om de teren", cel care conduce procese tehnice complicate, dar şi oameni, şi care, chiar şi numai din „reflexul bunului conducător", ştie să găsească soluţii şi rezolvări optime situaţiilor celor mai neaşteptate şi dificile. Sigur, „răspunsul din vis" se referea la o generalitate, la o abstracţie care depăşea de departe problematica politicii de zi cu zi şi Dumitraşcu ar fi putut să o interpreteze ca atare, ca o absurditate ce contrazicea întreaga activitate şi „ideologie" a lui Măriuţan, sau ca pe un simplu paradox, unul dintre acele răspunsuri „frumoase, eclatante" cu care un bun sofist vrea şi poate scăpa dintr-o dilemă logică!

De fapt, conştient sau nu, astfel şi reacţionă noul director al *Ardealului*: ca faţă de „o absurditate sau un răspuns sofistic", fapt însă ce nu se potrivea cu imaginea pe care o păstra el despre fostul său mentor; acesta „nu ar fi putut da în ruptul capului un astfel de răspuns!" Deci... era însuşi Dumitraşcu, într-un proces elaborat şi misterios al subconştientului său, ce-şi dăduse un astfel de „răspuns", vrând „să-l apere", „să-l scoată" din criza destul de gravă în care se zbătea. Gabriela îl şi sfătuise să se lase consiliat de un psihanalist şi chiar să plece undeva, să se rupă total de

ceea ce făcea, de obligaţiile zilnice, extrem de solicitante. „Absurditatea" pe care o emisese în visele sale Măriuţan îi „sparse" acestuia imaginea pe care Dumitraşcu nu numai că o păstra în amintire, dar şi cu care lupta! Măriuţan, seriosul, respectabilul, autoritarul, mentorul, părea că... înnebunise! Chiar şi „acolo", în tenebrele şi pe culoarele viselor, fantasmelor nocturne ale emulului său... înnebunise, adică pierduse acel minim control al realităţii, al praxisului şi, evident, nu mai putea să-l sfătuiască pe fostul său elev „într-ale politicii", nu mai poseda acea magică autoritate prin care adunase şi îndrumase atâţia oameni în timpul vieţii. Or, cu un „om nebun" e inutil, chiar ridicol să lupţi! Chiar şi în vis, în acele vise-coşmaruri ce exprimă, însă, o stare reală de criză a ţesăturii complicate, nu rareori confuze, moştenite în parte, pe care o numim „reacţie morală". Sau... acea frază din vis era doar semnalul însănătoşirii sale morale, semnul că ieşea din acea nevroză prelungită, epuizat de lupta sa cu „stafia tatălui", deoarece, nu de puţine ori se comparase cu prinţul danez ce „crede şi nu crede" vorbele stafiei răzbunătoare a regelui asasinat în grădină, în timpul somnului, încărcat de păcate, de fratele său?!

Pe scurt, psihicul lui Dumitraşcu îşi verifică încă o dată genetica şi rădăcinile sale sănătoase, ţărăneşti, şi el „se vindecă" fără ajutorul vreunui medic psihiatru şi reveni, cu puteri sporite, la activitatea sa ce-i pretindea întregul său potenţial uman, aceea de director efectiv al marelui ziar şi, mai ales, reveni la „misia" sa, aceea de „agitator politic", o vocaţie târziu descoperită, spre care îl împingea „idealul naţional", format şi revelat lui de Măriuţan, sau ambiţia sa, pur şi simplu, cum o caracterizau unii ce nu vedeau în el decât pe unul dintre noii corifei politici care apăruseră ca ciupercile după ploaie, după revoluţie, semn al libertăţii sociale, dar şi al crizei şi dezordinii generale!...

Dumitraşcu, dar mai ales „nucleul dur" condus de „cei doi", adică Sărătean şi Guţu, „profitară" de absenţa lui Mârzea şi îşi „puseră în practică" marele lor proiect: înfiinţarea unui partid politic. În mai puţin de două luni formele trecură prin tribunal, „noul născut" primi numele de Partidul Renaşterii Ardelene, P.R.A., cu ambiţia de a recolta, din fondul electoral sau partinic al celorlalte partide, nu numai pe acei transilvani care nu se simţeau suficient reprezentaţi, dar şi pe „românii" care credeau încă posibilă o „ridicare a suflării româneşti, demne de marii apostoli ai Ardealului"!

„Cei trei", Dimitraşcu, Sărătean şi Guţu purceseră de data asta la constituirea organizaţiilor teritoriale, pe scheletul unor nuclee deja existente, în cele patru provincii ale Ardealului istoric – Banatul, Crişana, Maramureşul şi Transilvania propriu-zisă, adică teritoriul din jurul marilor oraşe – Cluj, Deva, Sibiu, Braşov. Celor care îi ironizau că mai adaugă un minuscul partid altora, câtorva zeci, existente deja, li se răspundea că noul partid „se axează strict pe Ardeal, pe teritoriul, pe istoria, tradiţia şi valorile sale" şi, chiar dacă vor fi acceptate şi adeziuni „din afara Ardealului", aceşti membri, locuitori ai Moldovei, Munteniei sau Dobrogei, nu vor avea, deocamdată, acces la funcţiile de răspundere.

Statutul şi primele „materiale teoretice" fură pregătite în grabă – de fapt, erau gata demult, Dumitraşcu îşi dădu abia acum cont de pregătirile „din subterană" pe care le făcuseră Sărătean şi ai lui în ultimul an, de când politica ziarului devenise mai „clară", mai agresivă, mai naţionalistă, în sensul ideilor defunctului Măriuţan, dar şi al retoricii lui Dumitraşcu. În ce îl privea pe fostul, răposatul director al Ardealului, acum, că fiinţa lui de carne nu mai era ca să „deranjeze" ambiţiile „noilor corifei", figura lui, dar şi ideile sale fură, încet-încet, recuperate şi, cu o anume fineţe, dar

şi consecvenţă, el fu alăturat „marilor figuri ale Ardealului luptător", de la corifeii Şcolii Ardelene, la memorandişti, până la Iuliu Hossu, Goldiş, Pop de Băseşti, Maniu. (Munteanul Mihalache nu era trecut în „panteonul marilor figuri" deoarece nu se aprecia originea sa munteană şi mai ales orientarea sa „de stânga"!) Sărătean, mai ales, era un teoretician al „dreptei", al sacralităţii şi autorităţii de necontestat a Bisericii, a proprietăţii şi a individului. Tradiţia, tradiţia ardeleană, bineînţeles, încununa aceste valori „ale dreptei" şi Dumitraşcu „i se alătură" într-un efort firesc, cu atât mai mult cu cât ideile acestea îşi aveau o unică sursă: Măriuţan. Doar... aplicarea lor în practică le aparţinea, dar... nu aceasta înseamnă de fapt politica, argumentau conducătorii P.R.A.-ului?! Altfel, idei, chiar idei „preţioase", se găsesc cu duiumul, la orice „literat de provincie"!

Sigur, Măriuţan diferenţiase net „activitatea jurnalistică" de „cea politică", ba afirmase de nu ştiu câte ori că tocmai ideile cele mai rezonabile, necesare, devin „periculoase", chiar opuse rostului lor, dacă „încap pe mâna unor politicieni"! Sărătean şi Dumitraşcu, la acestea, răspundeau – dialogând mai departe cu prestigioasa stafie a fostului lor şef şi „ductor"! – că, o dată: nu trebuie puşi toţi politicienii în aceeaşi oală şi, doi: oamenii au nevoie nu numai de sfaturi înţelepte, dar şi de acţiune; „cei de la Bucureşti" sunt nu numai incapabili să rezolve problemele normalizării, dar, „în plus", nu au „organ" pentru nordul României, nordul teritorial, dar şi problematic şi „vizionar". „Vizionar" era unul dintre atributele preferate ale lui Sărătean!...

Dumitraşcu, în programul partidului, îşi rezerva latura mai concretă – şi, credea el, mai actuală, mai necesară! – a descentralizării. O descentralizare care prindea multiple aspecte: financiar, economic, administrativ, dar şi moral şi profesional, atingându-se în unele puncte cu programul – încă vag şi ezitant! – al unor tineri intelectuali care

preconizau federalizarea României. Nu, bineînţeles că Amedeu Dumitraşcu era prea prudent pentru a-şi însuşi astfel de puncte de vedere extreme, dar luă şi legătura cu unii dintre aceşti „tineri" – care nu erau tineri decât prin lipsa de experienţă politică şi printr-un anume teribilism literar şi politic, altfel, foarte „la modă" în întreaga ţară, când unor promoţii literare ce fuseseră cu deosebire vitregiţi în ultima parte a dictaturii li se părea drept şi „interesant" de a demola valori mai vechi, în numele unei „integrităţi morale" şi a unei neapărat necesare radicalităţi profesionale. Astfel că, după „revoluţia cea mare", poate, în mod firesc, urmau şi „revoluţii mai mici" sau „specifice", iar ele păreau justificate tocmai ca o îndreptăţire a numelui şi actului revoluţionar din Decembrie '89. La aproape un deceniu de la acel decembrie '89, persista încă, nu numai în economie şi administraţie, o stare agravată de confuzie a criteriilor, valorilor, modelelor. Criza cea mai mare era poate tocmai aceasta, ultima, a modelelor, şi după falsele modele ale dictaturii – acei prim-secretari care se instalaseră parcă pentru un secol, cu camarila, privilegiile lor brutale, limbajul şi tipul lor de corupţie, reînviind un fanariotism târziu, absurd şi anacronic Europei sfârşitului de secol XX, servilismul respingător faţă de centrul puterii şi grosolănia actelor de posesie şi bun plac în limitele zonei lor! – le-au urmat „noile modele", de după decembrie '89, ce prezentau noutatea că nu depindeau de centru decât prin fire indirecte, iar instrumentul lor esenţial nu mai era, ca în trecutul apropiat, jocul de influenţe, ci banul! Banul apărut brutal, ca un uragan, în viaţa naţiunii, împreună cu aluviunile nemaipomenite de mărfuri, păreau că sunt singurele criterii „funcţionale", domnind în ciuda şi aproape în dispreţul vechilor instituţii şi al valorilor lor – Biserica, ştiinţa, cultura şi artele. Banul – ca o omidă uriaşă şi sufocantă – alături de noile medii de informare, păreau că sunt în esenţă nu

pârghiile care certifică şi continuă... revoluţia, ci mai degrabă că instaurează o „altă revoluţie", o „nouă dictatură", la fel de cinică şi străină naţiei precum fusese cea comunistă!

Acestea şi altele erau câteva dintre „punctele de atac" ale „celor trei" şi ale grupului care îi susţinea, care, trebuie să o spunem, mai ales după înfiinţarea legală a partidului, se pretindea ca o flacără în tot Ardealul, ba şi dincolo de „provincia istorică". Deşi una dintre cerinţele lui Dumitraşcu fu aceea – tot în consens cu recomandările lui Măriuţan! – de a nu extinde prea repede, prea „nesocotit" organizaţia. Aici el se opuse „lăcomiei electorale" a celor doi – mai ales lui Guţu, care voia să intre rapid în următoarele alegeri locale – şi obţinu câştig de cauză. Carnetul de membru fu cu zgârcenie acordat şi, mai ales, în problema atât de delicată a sponsorilor, nu orice „nou bogat" care voia să „susţină mişcarea" era primit. În aceste „două puncte", Dumitraşcu se arătă intratabil până la urmă şi viitorul avea să-i dea dreptate, cu deosebire în problema „susţinătorilor financiari".

În noile „campanii" de organizare teritorială, Dumitraşcu „se concilie definitiv" cu „stafia iubită"! Printr-un mecanism psihic firesc de auto-apărare, el, în acţiune, nu reţinea din ideile dispărutului mentor decât pe cele care „se potriveau" cu mişcarea lor, cu noua organizaţie. Iar faptul că „îi ridica icoana şi ideile" la nivelul unui adevărat corifeu, fondator al partidului şi continuator „ilustru" al marilor ardeleni, îi linişte nu numai conştiinţa, dar, încet-încet, se crezu cu adevărat un continuator, din toate punctele de vedere, al „marelui dispărut"! Iar pentru a face să dispară rumorile în jurul actului ultim, de autoextincţie, alături de „frumoasa şi nobila Myriam", Dumitraşcu puse în mişcare zvonul, tot mai insistent şi mai „bine fondat", al modului „real" în care dispăruse Măriuţan: adică printr-un asasinat politic; Myriam nu fusese decât o jertfă inofensivă şi, poate, inutilă. Şi pentru că mulţi voiau să creadă acest lucru, pentru

că noul partid avea „nevoie stringentă" şi de un martir – un „fondator martir"! – „zvonul", sprijinit pe câteva date problematice, contrafăcute în bună parte, prinse enorm. Politica are nevoie de minciună, de o „anume" minciună care, în unele cazuri, nu este altceva decât sâmburele mitului. Şi, într-adevăr, dintre toate activităţile sociale majore umane, contemporane, de oriunde, nu e oare politica cea mai aproape de mit?! Dacă umanitatea mai are nevoie de mit, de mituri, mai mult decât atât (dacă omul de azi mai vrea „să se convingă" de vigoarea, fertilitatea, forţa sa istorică, comparabilă cu a acelora din trecut"), nevoie de mitul său propriu, altul decât cele istorice, mitul, creaţia sa proprie, nu va fi aceasta o dovadă împotriva părerii atât de generalizate despre declinul omului modern, sfârşitul lumii etc.?

Din instinct, pentru că se simţea bine mai ales în compania tinerilor şi avea experienţă, după aproape un deceniu de viaţă universitară activă ca pedagog, dar şi pentru a contracara oarecum influenţa prea mare a grupului Sărătean, Dumitraşcu înfiinţă o organizaţie de tineret a partidului şi se ocupă direct de ea. Organizaţia exista, de fapt, era însă prea dependentă de Guţu şi Sărătean şi de „bătrâni", aşa că Dumitraşcu, implicându-se în „problemă", o reactivă într-un fel mai special: atrase câţiva tineri, nu mulţi, dintre cei care-l înconjurau şi la universitate, dar nu în primul rând cei apropiaţi catedrei. (Odată cu înfiinţarea legală a partidului şi cu numirea lui ca preşedinte, se retrase din învăţământul regulat, acceptând să ţină un curs „cu ora", fapt ce i se acordă uşor deoarece în felul acesta lăsa „pârtie liberă" unor ambiţioşi care se vedeau „deranjaţi" în planurile lor carieristice de patosul şi competenţa pe care le punea Dumitraşcu în anii săi universitari.)

Cu încetul, „grupul lui Dumitraşcu" din cadrul organizaţiei de tineret se distinse mai ales în ceea ce el numea „cercul teoretic": întruniri săptămânale, duminica dimineaţă,

unde se abordau problemele politice şi organizatorice doar „în treacăt" dar, mai ales, politologie strictă, sociologie, psihologie şi chiar şi teme filosofice. La început Sărătean ironiză acest „cerc", ca parazit al partidului şi „total ineficient", apoi înţelese pe dos efortul preşedintelui: lui şi grupului său i se părea că „profesorul" nu se putea desprinde definitiv de lumea şcolii şi de „adulaţia studenţilor şi studentelor"; îl înşela în acesta faptul că printre membrii „Cercului teoretic" se aflau şi câţiva din foştii studenţi ai lui Dumitraşcu. Ceea ce nu mai percepură „Sărătenii" fu tipul de selecţie cu care opera Dumitrşcu în „interiorul cercului"; rolul de mentor – mai bine zis de mentori, deoarece erau doi – le reveni unor tineri care nu aveau nici în clin nici în mânecă cu trecuta activitate pedagogică, ci erau nişte „cunoştinţe întâmplătoare". Astfel, după primele săptămâni de „tatonare", timp în care el, Amedeu, conduse efectiv, de la început până la sfârşit, şedinţele, ca un adevărat seminar universitar, atenţia lui căzu asupra a „doi necunoscuţi": Andrei-Liviu, absolvent şi doctorand în matematică, şi Francu Gabriel, ins cu studii neterminate, extrem de vioi intelectual, care frecventa la rândul lui mai multe medii, un fel de clovn ce stârnea cu uşurinţă râsul, putând deveni însă brusc grav, concentrat asupra unei teme abstracte, seducător tocmai prin această „dedublare clară, puternică a persoanei".

Astfel, la nici două luni de la înfiinţarea, constituirea acestui cerc, a acestor întâlniri, Dumitraşcu „le lăsă mână liberă" celor doi, care se completau foarte bine, chiar certându-se uneori, lui rezervându-şi rolul de „asistent", participând rar la discuţii şi niciodată în finalul lor, pentru a exclude orice idee de „tutelă" sau „presiune ideatică". Cu cei doi însă, sau măcar cu unul dintre ei, se mai vedea o dată, cel puţin, în timpul săptămânii, tatonându-i şi îndemnându-i, cu prudenţă, în direcţia voită de el. O „direcţie" care nu mai era diversă tematic şi pur teoretică, ci

trebuia să formeze „un front de rezistență", cum îi spunea, tacit, Dumitrașcu, împotriva tendinței cam grosolane, prea politicianiste și radicale, după gustul său, a „celor doi", Gușu și Sărătean. Formând acest grup căruia el îi adăugase și atributul de „european", Dumitrașcu voia încă o dată „să rămână credincios moștenirii ideatice" a lui Măriuțan. Deși îi încălcase categoric consemnul „de a nu aplica în practică ideile sale politice", făcând-o, încerca totuși o „adaptare post-factum" în sensul „moderației naționalismului", al „europenismului declarat și aplicat", al „antișovinismului primar" etc., etc.

Unde se înșelau „Sărătean și ai lui" era când credeau că acest „cerc de tineri care băteau apa în piuă" era semnul unei „slăbiciuni universitare" a președintelui, incapacitatea sa de a intra total „în pielea unui om politic"! Dumitrașcu, de fapt, voia două lucruri: să formeze, să selecteze tineri după propriile sale „norme" (în fidelitate față de cele ale lui Măriuțan, prin aceasta încercând, cel puțin în forul său interior, să se absolve de „vina" de a nu-l fi ascultat până la capăt sau, cumva copilărește, voind „să-l" convingă și „dincolo", că, în esență îi rămâne fidel!...) și, doi, să „refacă" cumva „din interior", partidul, creând un nucleu de „rezistență și atracție" din care își propunea să recruteze, în viitorul apropiat, unele cadre de conducere. Deoarece, în cadrul Biroului național, el se afla, dacă nu în inferioritate față de „grupul Sărătean", oricum, nu avea posibilități prea nete de manevră. Era într-adevăr considerat „tribunul mișcării", dar mai puțin „organizatorul ei" și e drept că Sărătean, ca fost sindicalist, se bucura de un impact mult mai pronunțat în „masa simpatizanților" și a membrilor organizației. Fondul său de viclenie țărănească îl ajută însă pe Dumitrașcu să lase „deocamdată" lucrurile în starea lor „firească", dar nu se înșela deloc asupra ambițiilor „de șefie" a celor doi și a camarilei care se formase deja în jurul lor și

care îi considera pe ei ca reale „animale politice", care, la un moment dat, odată cu intrarea în Parlament și pe unele posturi importante locale ardelene, se vor putea dispensa de „rolul lătrător și snob" al unversitarului și jurnalistului improvizat Dumitrașcu.

De fapt, „neștiut de nimeni", abia în formarea și conducerea discretă a acestui grup de tineri, Dumitrașcu își demonstra lui însuși reale aptitudini de politician, de organizator. Știa și el că patosul și talentul său de orator nu ajungeau pentru a fi un real conducător, mai ales când era vorba de „punerea pe picioare" nu a unui partid sau a unei organizații care urmăresc țeluri lucrative, diminuarea șomajului și a ratei de inflație, ridicarea nivelului de trai, terminarea reformei, adică o privatizare reală și eficientă etc., cum înțelegeau politica post-decembristă majoritatea „partidelor mari", ci fondarea unui „real partid național" care, plecând din Ardeal și stabilizându-și baza puternică în această provincie – însuși Coposu era criticat că nu o făcuse, atras de lărgirea masei aderenților! – să propună nu un „nou ideal", ci mai ales un „alt ideal" decât cel al Banului, al succesului imediat și grosolan, o redeșteptare a „fondului moral românesc", atragerea oamenilor de bine, câți mai erau – ca și a unor tineri! – spre ideea de stat ca singurul și realul păstrător al tradiției vechi și moderne naționale. Un „stat național", dar curățit de toată zgura otrăvitoare a șovinismului sau a rasismului, un „stat" care, acceptând integrarea europeană, să vegheze ca globalizarea financiară și economică să nu știrbească în nici un fel „fondul național", specificul și identitatea românească.

Or, față de aceste deziderate, Sărătean și acoliții săi, în ciuda „experienței lor cu oamenii" și chiar în ciuda convingerilor lor „curate", nu erau capabili, credea Dumitrașcu, de a „feri barca partidului" de derive extreme, așa cum „pățiseră" și alte partide și organizații, ardelene

sau nu, după revoluție. „Tăcut" și activ în continuare, el „se înjugă celei de-a doua sarcini", cum o numea, „prima" fiind aceea publică, unde era susținut și aclamat de „toată gruparea"; a doua aceea de a „recrea" partidul din interior, la momentul potrivit, adică atunci când va avea la dispoziție cadre formate de el și fidele lui, după ce va fi trecut „primul val de entuziasm", a unei grupări politice care, credea el, era întotdeauna, în ciuda forței și a amplitudinii sale, mai mult sau mai puțin confuz. Dacă nu era urmat de un al doilea sau chiar de un al treilea „val" care să stabilizeze cu adevărat organizația nu numai în sensul „profesionalizării" și selectării șefilor, dar și în ce privește „direcția de urmat", pentru a o deosebi de alte partide cu profil asemănător, dar și pentru a „rămâne credincioasă" fondatorului ei, lui Măriuțan.

Abia această muncă, activitate puțin „secretă" de pregătire a viitoarelor cadre care îi vor asigura o autoritate deplină îi reanimă „voința de putere" lui Dumitrașcu, confortul său intim, moral, deoarece el refuza cinismul brutal al politicii și poate în acest sens interpreta el fraza „din vis" a fostului director al *Ardealului*, că ideile politice nu pot fi aplicate în social, în viața practică a oamenilor. Fraza aceasta însă avea și un alt sens, mai adânc, pe care Amedeu avea să-l descopere mai târziu; atunci când... va „avea nevoie de el", sau atunci când își va da seama de absolutul ei, al acestei afirmații paradoxale în extrem, când va înțelege toate sensurile noțiunii de „politic" și „politică", atunci când va elibera acest cuvânt de servituțile și falsele, grosolanele conexiuni pe care viața practică, politica „reală", românească, dar mai ales cea europeană le „agățase" de acest cuvânt, de această noțiune care, de la Napoleon încoace – ce definise „destinul uman prin politică" – devenise un fel de „noțiune polip, sepie", invadator și discriminatoriu, pierzându-și nu numai sensul propriu, direct, dar și sensul real, unic, pe care doar istoria viitoare i-l va restitui ca și

câteva minţi pe glob, perspicace, ingenue; care îi vor bănui adâncimea, aşa cum se întâmplă de obicei la apariţia unei realităţi psihologice şi istorice care depăşeşte orizontul unui deceniu sau chiar pe cel al unui secol, contrazicând bunul-simţ, atât de insinuant şi de tiranic, apt de a orbi, de a înşela nu numai „masele" dar şi pe mulţi „conducători sau teoreticieni de moment".

Ceea ce îl deosebea însă pe Dumitraşcu de colegii săi de partid şi de liderii săi era „conservarea unui anumit simţ moral" care, în cazul lui, nu era o simplă formulă, ci întruchipa o persoană distinctă, amintirea omului Măriuţan şi a „doctrinei sale". „Nu scopul în politică este esenţial, spusese acesta, ci drumul spre acest ţel, oricât ar părea acest drum de întortocheat şi de lung! Scopul adesea te poate deruta, prin ceea ce aş numi «idealul imediat, practic», aşa cum se află relaţia, uneori ambiguă în ochii practicienilor între «ştiinţă şi tehnică», relaţie paradoxală, nu rareori adversă." Ceea ce mulţi conducători politici sau economici nu ştiu, ahtiaţi după „rezultate practice", este că, nu rareori, cel mai mare duşman al ştiinţei nu este conservatorismul sau ignoranţa, ci tocmai „tehnica", oricât ar fi ea de „avansată". Demonul practicului, munca umană văzută în primul rând ca sluga utilitarului de moment, al raţionalizării şi rentabilizării, fie şi pentru binefacerile sociale! Ştiinţa, ştiinţa adevărată, cercetarea fundamentală nu are nimic în comun cu toate acestea, ea este o „formă de nebunie" ca şi artele, cele mari, literatura de vârf şi... da-da, de ce nu, cu viaţa ciudată a unui sfânt, viaţa sa retrasă şi puţin ridicolă, asemănătoare unei „cârtiţe vorbitoare", însă „oarbe", din multe puncte de vedere, în primul rând faţă de copleşitorul şi ubicuul bun-simţ!

– La fel şi... politica! Nu cea mare, ci... cea „adevărată", aşa cum o înţeleg eu, perorase Măriuţan şi sunetul vocii sale, calde, baritonale, îi răsuna intact în ureche

lui Amedeu. „Politica" cum o înțeleg eu, cum „îndrăznesc" eu s-o înțeleg, nu are nici un fel de legătură cu „politica" asta „mică", de care se servește abuziv orice mitocan sau arivist social! Nu, dragii mei, politica – așa cum o văd eu, repet! – e cea care va salva lumea, în sensul... da-da, în sensul că va risipi și distruge scepticismul care s-a instalat pe glob, cu corolarul său românesc, fatalismul, moștenit de la scursurile Orientului! Fatalismul – acest leagăn comod, capitonat, în care se dau nu puțini „învățători ai neamului", dar și ultimul propagandist de cartier, fatalismul – un leac popular și trivial cu care noi întâmpinăm obstacolele timpului istoric, chiar și pe cele mai mărunte, un fel de filosofie-veselă, în hainele ei triste, un panaceu universal care trebuie să explice „misterul națiunii noastre", „neșansa ei istorică și geografică", șirul de „ghinioane" care ne urmăresc de parcă părinții noștri fondatori ar fi comis te miri ce păcat originar, „orbirea" întregului continent față de valorile și oamenii noștri excepționali! Intriga, complotul tuturor contra noastră, fără să realizăm că, de fapt, prin această văicăreală perpetuă ne situăm cu o „modestie" ce se învecinează aroganței supreme, în centrul atenției generale, „istorice și planetare!" Iar istețimea noastră și mai celebrul nostru „simț al umorului" nu realizează ridicolul situației: vrem neapărat un „destin special, național" – recitiți elucubrațiile patetice ale lui Nae Ionescu! – dar reculăm în fața primului obstacol, a primei „neînțelegeri", a „hazardului" istoriei! A hazardului cu „h" mic, nu există hazard major în istorie... vezi istoria fascinantă și simbolică a evreilor!...

– Da-da, țineți minte ce vă spun: politica va salva lumea, politica văzută însă „de sus, din avionul istoriei", ce plutește la zeci de kilometri deasupra intereselor sau necesităților noastre, de grup, naționale sau seculare, având privilegiul acelei Vogelperspektive a lui Nietzsche! Politica

„abisală, afundă" ca o catedrală răsturnată, ce ar trebui – în perspectiva unui Zeu al Omului! – nu să „ne salveze încă o dată", ci să ne ridice „încă o dată" pe culmi, acolo „unde am mai fost", la acele înălţimi ce sfâşie norii şi unde se rotesc acvile regale, acolo unde în cuiburile demiurgilor se nasc miturile, principiile fondatoare ale religiilor, istoriilor, naţiunilor! Acel „prim cristal" de care v-am vorbit uneori – Dumitraşcu m-a auzit, în acest sens, până la oboseală, dar eu ştiu, am învăţat acest lucru de la pedagogii mei, insistenţa e uneori maestra memoriei şi a atenţiei! – va trebui să fie „mitul politic", acum, când am epuizat seva, filonul, energia misterioasă a vechilor mituri, a „marilor poveşti" ale omului unde barbaria ingenuă se amestecă îndrăznelii aproape insuportabile a spiritului! „El", spiritul acela barbar şi cristalin care, la începuturi, era pe culmi la care azi noi visăm sau întoarcem ochii şi decretăm că „aşa ceva nu mai e posibil", astfel de oameni „nu se mai nasc" sau că – un argument penibil, într-adevăr! – „condiţiile" nu ne mai „servesc"! Paradoxul absolut ce ne arată că „la început", la origini, spiritul şi energia genială umană au atins, deodată, culmi spre care, noi, în secole, ne căţărăm apoi şi murim privind „în sus" spre acele „începuturi miraculoase", spre acei Abraham sau Homer, Heraclit sau Parmenide, spre grecii eterni care au creat într-adevăr acest „prim cristal"! Spre evreii „primitivi" care nu numai că deţineau „o sârmă", capacitatea, naivitatea şi forţa supraumană de a intra uşor şi rapid „în contact" cu „ultima realitate a Lumii", dar „au ştiut" tot ce se va întâmpla până la Sfârşit! Noi, cu toţii, suntem prinşi în această „poveste" a lor, halucinantă şi rebelă până în cele mai mici, dureroase, ascuţite detalii! Şi... ei înşişi, se-nţelege!

Nu, eu refuz să cred ceea ce... da-da, ceea ce „este evident", eu refuz să mă plec logicii şi bunului-simţ! Acestea nu sunt decât „unelte" ale spiritului, excelente, extrem de

utile până la un anumit punct; logica şi bunul simţ lucrează cu „absolutul", de parcă noi, oamenii, prinşi în treburile noastre imediate şi imperioase, am fi capabili să-l atingem sau, şi mai pretenţios, să „lucrăm" cu el! Nu, dragilor, nici măcar această zeitate a noastră, căreia îi spunem Dumnezeu sau Adonai sau Iahve nu este absolut... Înţelegeţi ce vreau să spun?! El nu poate fi „absolut" deoarece este permanent invenţia şi reinvenţia noastră, a unor fiinţe vioaie, limitate şi târâtoare în noroiul translucid al idealurilor noastre! A, El a fost poate astfel, „absolut", când i se adresa lui Abraham sau lui Moise, care trăiau doar pe jumătate în lumea noastră, stăpâniţi de o furie poetică, de o aviditate a sublimului pe care noi nu mai putem s-o înţelegem; putem doar s-o degradăm, s-o micşorăm... povestind-o! Aşa cum adulţii fac cărţi cu desene pentru copiii preşcolari, în care se trădează mereu acea compătimire ridicolă cu care noi îi privim şi pe handicapaţii mintali, autiştii, care se zbat în alte lumi, atingând-o pe a noastră doar cu aripile lor nevăzute, teribil de dureroase însă pentru ei, ei care ne par contemporani...

Acestea şi altele erau frazele care-i „zbârnâiau" în creier lui Dumitraşcu şi care-l ţinuseră „în stăpânirea lor" mai bine de jumătate de an – creierul echilibrat şi puternic al acestui urmaş de ţărani paşnici şi răbdători din câmpia Ardealului – fraze care erau, uneori, pentru tânărul ce se simţea confuz vinovat, mai reale decât realitatea din jur, atât de puternic se înfipseseră ele în materia moale şi avidă „de maestru" a conştiinţei sale, avidă de „repere", de „fantasmele unei alte realităţi"! De o „altă lume!"

Şi, această „altă lume", care era postumitatea colcăitoare a Ideilor lui Măriuţan şi care era să-l clatine, el voia, ca un „croitor nebun", s-o aplice „acestei lumi"! Paradoxul absolut al acelei fraze: „adevăratele idei politice nu pot fi aplicate în practică, în practica socială"! Îl trezise

însă, „în vis" – uneori, subconştientul nostru nu mai „are răbdare" în faţa mediocrităţii sau a lentorii exasperante a „logicii noastre de fiecare zi", acea „logică" prin care ne înţelegem cu ceilalţi şi prin care „ne înţelegem" pe noi înşine! – nouă... ne dă un fel de brânci, ne pune în faţa unei „absurdităţi interesante", şocante prin „frumuseţea ei", dar şi prin radicalitatea ei de necuprins, iar atunci... ne trezim! Dar nu numai din vis, ci şi din acea realitate falsă sau pe jumătate în care plutiserăm luni şi luni, sute de ore, mii şi mii de secunde, un fel de boală numită în grabă astenie, nevroză, depresie obsesivă sau...

Ne „trezim" şi, ca să putem suporta acel „adevăr" din vis, îl răstălmăcim, îl „înţelegem", deoarece nu putem trăi cu un lucru „adevărat" dacă nu-l „înţelegem"! Cine are acea „răceală de geniu" să spună, să „declare", să „comunice": iată, acest pahar, această privelişte, acest om, această amintire care nu se mai desprinde de pereţii interni ai craniului meu, acest copil care bolboroseşte fraze ce sclipesc ca nişte culori, această intersecţie de drumuri – eu, n-o înţeleg. Şi le las „acolo", toate acestea sau doar un singur lucru, să trăiască, să respire în „ceara neînţelegerii" mele şi abia atunci... da-da, presimt, nu ştiu de ce! Abia atunci, eu... pot deveni eu însumi un zeu, dacă ştiu, exact, unde se opresc puterile mele, aşa cum se spune că preaputernicii, capricioşii, brutalii şi copilăroşii zei ai Olimpului erau neputincioşi în faţa unor zeităţi minore! Cum erau Cupidon sau Parcele, femeile cu faţa acoperită care citeau pe faţa noului născut, ca-ntr-o oglindă, toate călătoriile, intersecţiile şi întâlnirile sale viitoare, surprindeau într-o clipă toate acele uimiri care urmau să-i schimbe sau să-i întrerupă viaţa, uimiri pe care unii le numesc vedenii, alţii profeţii, iar alţii nebunie.

4

... Când se întoarse Mârzea, „cu gagica lui", din călătoria din Grecia, care durase aproape o lună, cei de la ziar și de la partid se așteptau la o furtună. Dar Mârzea, după ce apăru vreo săptămână la *Ardealul* sau în alte locuri publice – fu semnalată prezența sa doar în câteva localuri, nu la Splendid, unde putea fi căutat! – îl sună pe Dumitrașcu și îl invită la masă. Dumitrașcu, spre deosebire de colegii săi de partid în frunte cu Sărătean, nu se temea prea mult de această întâlnire – Mârzea era acționarul majoritar al ziarului or, fără o tribună de prestigiul acestuia, noul partid putea număra zile și luni dificile de acum înainte!... Făcu totuși ceva ce nu mai făcuse din anii de când preda la facultate: punctă pe o foaie de hârtie câteva idei ce trebuiau să justifice organizarea partidului, ca și statutul și programul acestuia, și, înainte de întâlnire, ca un student nesigur pe propria memorie, parcurse din nou punctajul respectiv, ba, în mașina care îl duse dimineață la redacție, se surprinse schițând fraze în cap, variante ale justificării transformării *Ardealului* dintr-o foaie „de informație independentă" într-un oficios al unui partid politic.

Dar nu avu nevoie de toate acestea; Mârzea voia să-l întâlnească „strict privat, ca-ntre prieteni!", cum el însuși specifică; de altfel, nu era singur; la masa de la Splendid se afla și amanta sa, Ioana sau Jeana Hristu, cu care fusese în Grecia, fostă balerină, intrată și ea „în afaceri", probabil tot sub patronajul ciudatului jurnalist.

Mârzea se scuză că-l sunase atât de târziu de la sosirea lor în țară, comandă de mâncare și de băut, apoi îi oferi cadoul pe care i-l adusese: o copie în alabastru a lui Pallas-Athena, înaltă de aproape 60 de cm, învelită într-un covor de Smirna, îngust, bine păstrat. Ioana îl privea triumfătoare

pe Amedeu, Mârzea admise că ea „avusese ideea" şi alergase „după obiecte", apoi îl îmbrăţişă şi îi declară, râzând uşor fâstâcit, că „se gândise la el!"

– Dacă nu eram eu cu iapa asta focoasă, spuse el, cred că mi-ar fi fost şi dor de tine! Pe cuvânt! Ce faci... cum te descurci cu nătărăii ăia... ştii la cine mă refer?!...

Dumitraşcu se roşi, se înfurie apoi, dându-şi seama de emoţia şi uşurarea sa – se aştepta la o ciocnire violentă cu „patronul"! – încercă, nu foarte limpede, să-i debiteze celuilalt câteva dintre frazele pe care le pregătise ca motivaţie pentru cele ce se petrecuseră în absenţa sa. Dar Mârzea, plictisit, făcu un gest de dispreţ cu mâna, declarând că „au tot timpul pentru aceste mărunţişuri! „Să nu stricăm această frumoasă zi şi revederea noastră! De altfel... ca să vezi ce bine informat sunt, îţi rezerv o surpriză! Da, o surpriză, nu ştiu dacă plăcută sau nu, dar... oricum o surpriză! Dar nu acum – la cafea!" adăugă el privindu-şi ceasul-brăţară.

Parcă slăbise cumva, faţa îi era uşor trasă, bronzată, râdea mai rar şi fără acel aer provocator şi grosolan, iar Dumitraşcu, încă o dată spre ciuda sa, trăi un sentiment de uşurare, aproape de bucurie, ca un puştan ce jucase o farsă unui superior sau unei autorităţi imediate şi scăpase fără muştruluială.

„Deci... mi-era şi mie frică!, îşi spuse el, gândindu-se la Sărătean, care-i dăduse nenumărate telefoane, încă din ajun, după ce aflase că urma să se vadă cu Mârzea, făcându-i tot felul de recomandări şi sfaturi, nereuşind să-şi ascundă îngrijorarea, chiar şi spaima, lucru uimitor la un fost campion la haltere, ins a cărui autoritate şi farmec „se bazau" nu puţin pe vigoarea sa fizică şi pe aerul său de „ardelean invincibil"...

Da, îi fusese fircă, sentiment niciodată încercat faţă de persoana vechiului său amic pe care, la începuturile legăturii lor, îl trata cu o amabilă indiferenţă, apoi cu un dispreţ amuzant şi, apoi, oferindu-i o prietenie mai degrabă

rece, ca față de cineva cu care ai interese împreună, cineva care te sună el mai degrabă, și pare el în primul rând flatat de amiciția voastră!...

... De ce... frică?! continua Amedeu să-și tortureze creierul, în timp ce Mârzea și mai ales Ioana-Jeana sporovăiau fără întrerupere, asaltându-l cu detalii și anecdote din periplul lor grecesc. Ba, cu un aer grav, Ioana îi relată un „accident" care i se întâmplase lui Virgil: într-o seară, la un restaurant din Thessalonic, un local pe care-l frecventau de vreo trei zile și unde își făcuseră deja o „gașcă de prieteni", el avu „un atac" din care își reveni abia după o oră. „Închipuie-ți, abia revenit, a băut vin și cafele până dimineața, voia să-mi demonstreze probabil că nu era speriat!"

– Ba eram speriat, râse Mârzea, de aia am băut; dacă fugeam la hotel, cum mă-ndemnau toți, Jeana, cu tine în frunte, abia atunci s-ar fi lipit spaima de mine, ca o râie! Astfel, bravând, am scăpat de ea, e tratamentul meu propriu!...

„Da, și eu eram speriat... sunt încă!" recunoscu în sinea sa Dumitrașcu, prefăcându-se că îi ascultă cu atenție pe cei doi; și de ce?! De ce eram... de ce sunt încă?! ... Mi-este teamă de clovnul ăsta plin de bani, care se pricepe în a manipula inși sau... mi-este teamă că voi pierde ceva?! Mi-e teamă de el, poate, s-ar putea ca toată nepăsarea pe care o joacă față de soarta ziarului și față de faptul că am profitat de absența lui să fie falsă și să ne pregătească, la rându-i, „o farsă" de nivelul său, de care va râde primul?! Sau... mi-este totuși teamă că voi pierde ceva... ce?! Ziarul, banii pe care-i aveam împreună?! Partidul?! Noii mei prieteni?!... Sau... prietenia „lui"?! Cum, a devenit „el" mai important decât credeam?!... Și totuși... pare, cumva, schimbat! Să nu-l intereseze ce... am făcut, ce facem noi, aici?! Ce... pregătește?! Parcă nu mai joacă teatrul său, în care se lăfăia de obicei, sau... mai știi, e noul său teatru, noua sa mască: sinceritatea sentimentelor! Dar... are el așa ceva?! Nu e

cumva „omul-ceapă", cum l-a categorisit nu ştiu cine, la care, dacă dai deoparte foaie după foaie, nu rămâi cu nimic, omul fără miez! De altfel, ha, ha, nici nu e nevoie, indivizii de teapa sa nu au nevoie de acest lucru, mai mult le strică, ei trebuie lăsaţi în aparenţa sau aparenţele lor, pe care şi le-au fabricat cu atâta grijă şi... gelozie!

Târziu, Amedeu îşi dădu seama că şi acest ton de persiflaj era, şi el, un semn al spaimei trecute şi care încă pulsa sub aerul său decontractat. „Să deviu oare prizonierul acestui om?!..." se întreba el neliniştit şi încercă, bând două pahare de vin unul după altul, să-şi învingă aprehensiunea ce părea a nu avea vreo justificare. Apoi, la sfârşitul mesei, când apăru „surpriza" promisă, „spaima" reveni cu putere, parcă făcând un salt de saltimbanc, râzându-i în faţă, aşa cum ştie „să râdă o spaimă": în restaurant apăru şi se aşeză la masa lor „ciracul" său cel mai de încredere, tânărul sau „micul" Francu, după cum i se mai spunea. Sărută mâna Ioanei, dădu mâna protocolar cu Mârzea, apoi se întoarse spre el, salutându-l cu politeţe, dar fără un semn în plus de respect sau ataşament. Fu rugat să ia loc şi, în timp ce se aşeza, începu să povestească o istorie întâmplată în aceeaşi dimineaţă, privind spre femeia tânără, care fuma excesiv, spre Mârzea căruia, aşa părea, îi cerea cumva acordul, şi deloc spre Dumitraşcu. Apoi, când termină, bău din paharul pe care i-l turnă Mârzea şi se întoarse satisfăcut spre Dumitraşcu, privindu-l parcă întrebător. Era un ins înalt, aproape scheletic, cu umeri foarte laţi, prost îmbrăcat, purtând Te-shirt-uri sub haină, un lucru care-l agasa întotdeauna pe Dumitraşcu, cu mâinile fine, lungi, neîngrijite, cu o dicţie proastă, repezită, arătându-şi uneori dantura neregulată, o dantură de puber.

Era însă extrem de inteligent, cu sărituri iuţi, surprinzătoare, de la un subiect la altul, de la o idee la alta, neterminându-şi niciodată demonstraţiile, de parcă s-ar fi

plictisit primul de propriile argumente, punct în care semăna cu Mârzea. Aceasta însă o făcea „din joc", ca să surprindă reacția celuilalt, de uimire sau de contrarietate. Frâncu însă „nu avea răbdare", e „tipul", gândise adesea Dumitrașcu, sclipitor, genialoid chiar, care pregătea o „ratare de mare clasă", insul care nu putea duce nimic la bun sfârșit! I-o și spuse într-un rând, nemenajându-l, dar Frâncu îi râse în nas și-l „asigură" că nu-l interesa „o carieră", ci strictul prezent!

–... Ce înseamnă „strictul prezent"? îl întrebase Dumitrașcu.

– Ha-ha, momentul acesta când dumneavoastră vă ocupați de viitorul meu!

–... De... destinul dumitale!

– Fleacuri! Cuvântul „destin" e o invenție literară...

– ... Pentru mine, el desemnează o realitate primă!

– Felicitări... în acest caz! Dar... băgați de seamă, acest cuvânt poate să vă... înăcrească! Nu vi se pare că trageți o ghiulea de picior?!... Nu vă este teamă de... ridicol?!

– Nu, răspunse cu gravitate Dumitrașcu. Dar... nu pot concepe acțiunea noastră fără nici o perspectivă!

– Fără... baza morală... așa-i?! Mă iertați că am râs!...

– Exact. Par cam... demodat... nu?

– Nu, deloc. Mai degrabă nerealist. Deși... cred că vă prefaceți, ca orice om inteligent.

– De ce trebuie un om inteligent să se prefacă?

– Din prudență. Sunt prea mulți proști în jur.

– Și... dacă nu-i așa... dacă nu mă prefac?!

– Ba da, ba da, râse Frâncu, lingușitor de data aceasta, numai că o faceți de prea multă vreme și... nu vă mai aduceți aminte!

– O... viclenie țărănească... vrei să spui!

– Să zicem! Dar... aveți dreptate: noi, orășenii – vreau să zic orășenii în istorie! – v-am păcălit și jecmănit prea adesea și prea radical ca... să vă mai permiteți luxul de a...

–... De a fi loiali?!

– Poate. Dar toate astea nu sunt decât cuvinte.

– Deci...

– Nu-nu, ascultaţi-mă: cu mine, cu noi sunteţi loial, ştiu asta cu precizie! Restul... nu mă priveşte. Experienţa însă este grandioasă.

– Exagerezi.

– Foarte puţin, ha-ha, din motive didactice.

– Şi... dumneata, „voi", sunteţi... loiali?!

Dumitraşcu zâmbi, spunând acestea, vrând să atenueze prea marea gravitate a întrebării. Parcă voia să-l cruţe pe celălalt sau să-şi ascundă propria stânjeneală, ca atunci când cineva ne surprinde într-o postură cvasiindecentă.

– Nu ştiu. Nu contează. Dar... suntem prezenţi! Vom fi mereu prezenţi când ne veţi chema sau... convoca, cum vreţi. Vă vom aduce... trupul!

– Cel mai preţios dar... nu-i aşa?!

– Exact, domnule profesor. Ce poate fi mai preţios pentru un tânăr?! El încă nu are nici „situaţie", nici loialitate, nici credit şi nici destin; el îşi are trupul său frumos şi flexibil, pe care îl poate... închiria unuia sau altuia!

– Eşti cinic, râse profesorul.

– Numai în aparenţă, eu nici nu ştiu exact ce este aia. De altfel, mi se spune des că aş fi cinic când încerc să fiu sincer. Sau mai ştii, poate că sunt un detracat! – şi râse repede, aplecându-se în faţă, ca un puber; era atât de slab, încât celălalt îi auzi parcă scheletul scârţâind. Râse şi Dumitraşcu, ca să şteargă aparenţa de prea mare seriozitate pe care o prinsese dialogul lor.

Abia mai târziu înţelese: nu, supărarea lui Mârzea era prea mare şi inteligenţa sa care se învecina cu sadismul prea ascuţită, vanitatea lui „prea răsfăţată" în ultimii ani, ca

el să se „rezume" la o simplă „reglare de conturi" cu conducerea ziarului, care-i nesocotise dorinţa şi, mai ales, hotărâse un lucru important în absenţa sa. Nu, el se „răzbuna" altfel şi, mai ales, ţinea să-şi arate dominanţa altfel! Dar... cum?!

Întorcând pe faţă şi pe dos „reacţia lui Mârzea", care nu irosi nici un cuvânt despre cele întâmplate în lipsa lui, ba, când Dumitraşcu vru să aducă vorba, cu un gest şi o frază scurtă el alungă „discuţia de fond", de parcă nu l-ar fi interesat decât „revederea cu prietenul!", Amedeu ajunse la concluzia nesigură că pe Mârzea, mai mult decât soarta ziarului sau propria vanitate, îl interesează... soarta sa; dovadă că l-a adus pe micul Frâncu la masă, arătându-mi... ce?! Simplu: că „m-a urmărit", chiar de la distanţă – da, poate cu asta şi-a petrecut săptămâna după revenirea din Grecia, când nu era de găsit – şi a vrut să-mi arate că... ştie! Ce... ştie?! Da, că ştie care-mi sunt „punctele de rezistenţă", „cenaclul tinerilor" şi mai ales „noii mei tineri", în principal Frâncu! Te pomeneşti că pe Frâncu... el mi l-a trimis?!... Nu-nu, e hazardat! Nu, dar s-a informat, are bani şi antene peste tot şi vrea să-mi arate încă o dată că poate să-şi bage nasul în afacerile mele, că... da, că nu sunt atât de ...liber cum par! Te pomeneşti că-şi închipuie că... sunt creaţia lui?! Mârzea, clovnul, beţivul, afemeiatul, farseurul de duzină – un... creator?! Ha, da, asta zic şi eu farsă! A... cui?!

... E adevărat, reveni el altădată asupra analizei sale, o adevărată disecţie, făcută cu furie şi o extremă acribie! – e adevărat, el a investit bani în mine, a mai investit însă şi altceva: sau aşa îşi închipuie el, dar... eu din comoditate sau din interes imediat, dar şi din dispreţ, recunosc, faţă de propria personalitate, pe care el însuşi o tratează cu sarcasm, cu „nepăsare"! – eu, într-adevăr, l-am lăsat să creadă ce vrea! L-am lăsat să creadă că mă poate manipula şi că... mă manipulează cu adevărat!...

– Şi... nu e adevărat? îi replică Gabi, deoarece o parte a acestei „disecţii" se făcea cu voce tare, în prezenţa fidelei sale prietene, „singura care-i rămăsese"!

– Ba da, acceptă el, înghiţind cu greu, de parcă uneori gândurile dificile, incomode, trebuie înghiţite la propriu.

– Şi-apoi, continuă Gabriela, ezitând şi privindu-l întrebător, cum făcea totdeauna când se apropia de un subiect sensibil, iar el îi făcu obişnuitul semn de aprobare, da, putea să continue! – tu îi păreai o pradă, nu uşoară, ci... potrivită, convenabilă!

„Cum aşa?!" făcu privirea lui, pe care o fixă asupra ei.

– Prin amabilitatea, nobleţea ta, prin indiferenţa pe care o arăţi faţă de lucrurile practice, chiar şi când îţi afectează propriile interese şi, mai ales...

– ... Da, continuă!

– ... Prin... nu ştiu cum să spun! Prin... profilul tău psihologic, destul de accentuat, din care ţi-ai făcut aproape un blazon!

Şi cum Dumitraşcu o privea tăcut, concentrat, aşteptând ca ea să treacă peste pauza ce se anunţa dificilă, ea spuse, privind în lături, fixând când un obiect, când altul, ce-i stăteau în preajmă, dar pe care nu le vedea:

– ... Nevoia ta de... un maestru!

– A, făcu Amedeu, vasăzică... asta e!

– Da, bineînţeles! şi Gabi se însufleţi şi trase aer în piept. Un vânat ca tine... se găseşte mai rar!

– Şi el... Mârzea ăsta e... vânătorul?!...

– Da, cred că da! Odată, la beţie, mi s-a relatat că făcea „apologia carierelor", după propria expresie; peste toate, o punea, bineînţeles, pe cea de creator, dar... închipuie-ţi, ce fel de creator, în care, se-nţelege, se vedea şi pe el? Pe cel ce crează destine!

– Un... manipulator de oameni! Bine, dar asta face orice politician cu oarecare vocaţie şi cu rutină!

– Nu chiar! După câte am înţeles eu şi după cum îl cunosc, el a descoperit în tine ceva, ceea ce posedă şi el, dar...

– Dar...?!

– ... Dar... nu-l interesează! Cel puţin aşa declară!

– Şi... ce anume?!...

– Ştiu eu... să zicem, ambiţia socială!

– ... Politica...?!

– Nu, nu cred! Nici măcar banii...

– ... Voinţa de putere?!

– Da, numai că... el nu cred că o exprimă atât de elegant şi... de confuz totodată! Mai degrabă... oportunismul.

– Ha, izbucni Dumitraşcu şi se răsturnă pe spate, pe divanul pe care stătea. Mă crede deci un oportunist!

– Se poate... în felul lui! În primul rând nu cred că el vede acest lucru ca pe un defect. În al doilea rând... Nu ştiu, ţi-am spus că şi eu bâjbâi!...

– Haide, continuă, o încurajă el zâmbind şi simţind, spre ciuda sa, un mărunt şi straniu fior al fricii.

Frică de ce?! O lăsase pe Gabi să se „apropie prea mult"?! De ce?! Şi-apoi... ce conta, devenise atât de vulnerabil, nevroza post-Măriuţan îl slăbise atât de mult?! Şi-apoi... ce conta: odată „jocul" început, cu Gabi, el trebuia terminat, altfel propria sa imagine ar fi avut de suferit: în ochii ei, dar mai ales în proprii săi ochi, un lucru insuportabil!

– Ei bine, insistă el, în al doilea rând...

– Nu ştiu dacă e în al doilea rând, dar... da-da, ţi-am spus că el admiră la tine un lucru care...

– Cum, vorbeai de oportunism?! El îmi admiră oportunismul?

– De ce nu, omul ăsta e destul de ciudat!

– Şii... de ce l-ar admira?! Ca să-l folosească?!

– Noi admirăm tot ce ne seamănă!

– Sau... ce nu ne seamănă!

– Da, exact! Oportunismul tău, cum îl vede la tine, ambiția socială, „îi seamănă", îi este proprie! În ce nu semănați este...vitalitatea ta și, mai ales, fervoarea, mai mult decât atât: curățenia, fervoarea, candoarea pe care tu o pui în... în atingerea scopului!

– Și... toate aceastea sunt „oportunism"?!

– Așa le văd unii!... De altfel, nu știu dacă „el" ar numi astfel această energie a ta pusă în slujba unui țel.

– Indiferent de țel?! De scop?!

– A, să nu crezi că toată lumea vede partea frumoasă a efortului tău! Dar nu, la Mârzea e cu totul altceva: el îți admiră această... fervoare, dar, spre deosebire de alții, invidioși și mărunți, cum sunt atâția, mai ales la noi, el se identifică oarecum cu ea.

– Serios?! Cum așa?!

(Multe dintre răspunsurile ei Dumitrașcu le prevedea, le „știa", dar, odată ce începuse „jocul", voia să le audă, aceste concluzii, aceste aproximații psihologice, cu voce tare, spuse de un altul; de cineva, de Gabi, formată mai mult sau mai puțin de el, cu care „lucrase" astfel și în alte situații, când simțea nevoia irepresibilă a unei confruntări, chiar și de acest tip.)

– Da, ai să râzi, continuă ea și el ar fi vrut să fie un „oportunist", cineva care poate dezvolta și concentra o energie deosebită în vederea atingerii unui scop! Nu uita, omul ăsta duce o viață de parazit și faptul că știe să facă bani nu-l mulțumește; ar vrea și el să fie un erou!

– Ha, ha, un erou!

– De ce nu... asta e, de fapt, poate, noblețea lui! O a doua calitate este că...

– ... Se folosește de mine!

– Nu exact asta, ci că te-a ales pe tine, te-a descoperit pe tine, te-a intuit! Prin tine, propriul său... să-i zicem oportunism, voința de dominare, de putere, cum vrei, prinde

o altă valoare. Devine nu numai eficient, „intră în viață", cum se spune, dar are și o altă coloratură. Noblețea ta îl ajută și pe el, îi modifică propria imagine... nu despre sine, ci despre o... tară a sa, un viciu ascuns pe care, în ciuda cinismului său afișat, nu îndrăznește să-l mărturisească.

– ... Voința de dominare, de putere?!

– A, el o exprima altfel această... pasivitate, jenă! El, cu voce tare, declară că „ceilalți" nu sunt demni, nu sunt destul de „interesanți" ca el să se „obosească" să-i... să-i...

– ... Ia în stăpânire... nu-i așa?! Îl cunoști bine pe... șobolanul ăsta, Gabi! Bravo!

– Cu el n-am vorbit decât în vreo două rânduri, dar tu... tu mi-ai relatat nu puține discuții! Și-apoi... lumea vorbește, sunteți amândoi persoane publice, eroi ai târgului! în plus...

– ... Spune.

– E și el, într-un fel, o oglindă a ta. Tu i-ai permis-o.

– Se poate, se poate, spuse Dumitrașcu, brusc îngândurat.

Ridică apoi fruntea-i înaltă, nobilă și adăugă, ca o provocare:

– Deci... se vede pe sine ca un creator?! Eu, cum ar veni, îi manipulez pe alții, iar el mă manipulează pe mine și...

– Nu, nu cred că s-ar „obosi" să te manipuleze, omul ăsta, repet, este extrem de vanitos și de leneș, în același timp; el cu tine, mai degrabă „lucrează", e singurul fel de a „munci" care îl interesează. În străfundurile sale, eu cred că-și închipuie că „te ajută"! Te ajută... să fii!

– ... Ceea ce vrea el?

– Nu. Ceea ce vrei tu.

5

Apoi... lucrurile intrară în firesc, o normalitate care, după un timp, primi ghilimele; les choses se suivent, mais ne se ressemblent pas, zice franţuzul. Totul „era ca mai înainte", dar unii, puţini de altfel, începură să observe că „ceva scârţâia"! Dar... şi această impresie unora le păru „forţată", „întâmplătoare" sau pur şi simplu falsă, într-atât ne obişnuim, ne acomodăm, unei stări de lucruri sau, mă rog, respingem „noutatea" ce ne strică frumosul nostru echilibru, psihologic şi social. Odată ce „am învins", adică ne-am adaptat, de bine de rău, am vrea ca lucrurile să stea nemişcate. Şi, ha, ha, uneori, „ele" rămân într-adevăr astfel, fixe, în poziţia care ne este favorabilă şi atunci... ne credem nu numai „învingători", dar şi puţin... nemuritori!... zeii ne-au surâs, balanţa Fortunei se înclină mereu, îndărătnic, în favoarea acţiunilor sau a impulsurilor ce vin de la „Măria-Sa Noi-înşine!". Numai că „undeva", nisipul continuă să curgă, aşa cum sunt unele maluri măreţe, stâncoase, ameţitoare când le priveşti de jos, dar undeva, la al cincilea sau al zecelea strat, se infiltrează un firicel de apă care, apoi, printr-o „coincidenţă extraordinară", întâlneşte niveluri slabe de argilă, calcar sau alte surse de apă şi acolo, jos, în zumzetul acela inaudibil al elementelor, se pregăteşte „o schimbare neaşteptată", care îi prinde pe unii sub colţuri de stâncă, pe alţii doar ca privitori, lacomi de catastrofe...

Ziarul *Ardealul* şi partidul căruia îi servea acum drept „organ teoretic şi de informare" câştiga în număr de membri şi în atenţia pe care i-o acordau celelalte organe ale massmedia ca şi „forurile", oficialităţile care conduceau „în acel moment" România. Dumitraşcu, secondat când de unii, când de alţii din „Biroul de conducere", alerga dintr-un oraş în altul, fondând noi organizaţii, asistând la alegeri, luând

cuvântul cu aceeaşi fervoare retorică care-i adusese celebritatea, iar noului partid mii de membri, subvenţii importante, ca şi speranţa multora de a „ajunge la putere", în Parlament, cine ştie, poate şi în Guvern!, iar unora, puţini, că „lucrurile" pot fi schimbate...

Mârzea putea fi văzut ca „înainte" colindând restaurantele şi notariatele, secţiile de poliţie, primăriile, punctele de vamă, băncile; amabil, plin de umor, generos uneori, deşi, nu de puţine ori îşi permitea „luxul" de a comanda pentru sine un alt soi de vin sau de băutură decât pentru „invitaţii" săi la masă, care, e drept, nu erau totdeauna invitaţi, ci „„lipituri", cum se spune, i se ataşau adică cu voia sa, totdeauna cu voia sa! – cuceriţi, cum spuneau, de verva sa, de cinismul său indestructibil şi, poate, de informaţiile şi banii săi. Spre deosebire de unii noi-bogaţi ai vremii şi ai Clujului, deşi părea că posedă fonduri substanţiale, nu se „aventurase" în a cumpăra sau a înfiinţa firme; banii lui erau mai degrabă în bănci – mai ales străine, se spunea – sau lucra prin „interpuşi". Un exemplu era şi directorul şi coproprietarul ziarului, Dumitraşcu, dar cu siguranţă mai erau şi alţii, în diverse firme, ce mergeau de la electronică şi fibre optice la agricultură de nivel, detergent sau cosmetică.

Era „vremea tuturor posibilităţilor", „vremea unora" şi noilor bogaţi nu le păsa, se pare, prea mult că nu puţini erau indignaţi că din nou „averea naţională" era prost, inechitabil distribuită. „Noii bogaţi", „noii lupi" se înfruptau cu sete şi cu o oarecare inventivitate din rămăşiţele grase ale statului ultracentralizat şi, se pare, această „descentralizare" atât de cerută, de „actuală", se făcea la două niveluri: unul „la suprafaţă", lent, ezitant, implicând nu puţine scandaluri ale „privatizării", celălalt, al doilea, în subteranele societăţii, rapid, masiv şi în afara oricăror, cum se spune, „criterii morale". Se vorbea mult de corupţie, dar

de fapt nu era decât instalarea unor noi zeități, Banul și Mafia; or, orice nouă „epocă", „eră", „societate" se face în dezordine, abuzuri și cu elemente „iuți", ce posedă „nervul actualității", simțul relațiilor și, bineînțeles, știind să folosească „altfel" vechile privilegii. Unii strigau contra abuzurilor, contra schimbării prea brutale de capitaluri din „mâna statului" în cea „privată", alții, dimpotrivă, afirmau cu patos că „nimic nu se schimbase" și că „trăim nu în postcomunism, ci în neocomunism" și... bineînțeles, aveau „dreptate" și unii, și alții.

Dumitrașcu și Mârzea reprezentau, evident, cele două „modele" de „învingători"; fiecare în felul său, noi nu credem în „prototipuri": Dumitrașcu era un „oportunist" politic, însă, spre deosebire de alții cu care, în ochii unora, „semăna", era – încă sau definitiv?! – îmbibat de un fel de idealism ce putea fi confundat cu simțul moral sau cu acea „imbecilitate stranie" care îi face pe unii inși cu excelente succese, instrumente în mâna unor profitori lucizi și hrăpăreți, care cresc ca mucegaiul după o răsturnare socială de proporții.

Mârzea era, desigur, un nouveau riche, dar nu arbora „însemnele" acestora, din Cluj, București sau altă parte: mașini țipător de luxoase, vile arogante înconjurate – cum o făceau și vechii prim-secretari! – cu ziduri înalte, opace total și amenințătoare, nu-și angaja bodyguarzi, această nouă pătură socială ce activa mii de indivizi „pasivi" care, în unele zone unde poliția ațipea sau era de conivență cu ei, se transforma într-o altă poliție, mai „liberă și mai dură", după modelele ispititoare ale unor state sud-americane. Nu încerca, ca alți noi-bogați, să se „amestece în politică", și, am văzut, foaia ce-i aparținea, *Ardealul*, s-a transformat într-un „organ de partid" în absența și fără voia sa. Dar... se pare că și acest lucru îl lăsa indiferent, ca și întreaga „zarvă politică", la fel ca pe un celebru comentator, fost jurnalist

stalinist, evreu, care emitea, uneori, în afara unor judecăţi pertinente, şi fraze cinice, care plăceau şi erau reluate din gură în gură. (Se pare că românii sunt o naţie care se „hrăneşte din băşcălie, dar sunt fascinaţi de nenoroc"!, cum o spunea deunăzi o cumătră jurnalistă...)

– Cum să nu, mă interesează politica, afirma el, dar ca spectacol, aş fi un imbecil dacă m-aş priva de acest spectacol pe care o naţiune îl dă o dată la un secol sau două! Ce, e puţin lucru să asişti la un carnaval? Cu condiţia, nu-i aşa, să-ţi... pui o mască, ce dracu'! O, nu, masca nu e pentru a-i păcăli pe alţii, care, de altfel nici nu pot fi păcăliţi, cine, care om politic american, să fi fost Lincoln!... care spunea: „îi poţi păcăli pe toţi – un timp! îi poţi păcăli pe unii – tot timpul! Dar e imposibil să-i păcăleşti pe toţi – tot timpul!" Nu, dragii mei, masca este pusă şi purtată numai „în folosul meu", ca să zic aşa – şi al spectacolului! Astfel, nu-i aşa – şi numai astfel! – particip şi eu la carnaval; care... va mai dura un timp! Apoi... vom intra în normalitate şi, mai probabil, nepoţii noştri, când lucrurile „se vor aşeza", adică totul va deveni previzibil, impregnat de un bun-simţ colosal şi... plicticos până la greaţă şi sinucidere!

Cine ştie, poate că asta îi şi lega „pe cei doi", acesta era liantul tovărăşiei sau „amiciţiei" lor: faptul că erau „modele" posibile ale actualităţii, „inşi de succes" care reprezentau „schimbarea", dar şi acea „fixitate" a societăţii româneşti ce alimenta scepticismul unora, al tinerilor în primul rând, dar şi al celor pe care îi îndepărtase de la treburile statului timp de cinci decenii: faptul că „se putea face carieră atât de iute, de brutal" şi că cei care „pluteau pe val" nu erau în nici un caz elemente morale sau înalt profesionale.

Şi, ironia sau dreptatea sorţii făcea ca prin faptul că aveau succes sau „noroc", ambii, atât Mârzea, cât şi Dumitraşcu, atât de diferiţi, dar, dintr-o anume perspectivă

atât de legaţi, să li se pară unora „dubioşi", lipsiţi de acel credit pe care ţi-l acordă timpul şi o activitate sau o ţinută morală ireproşabilă. Şi într-adevăr, parcă spre a adeveri „asemănarea" lor, după ce un timp Mârzea părea că-l „neglijase" pe noul corifeu politic – în sensul că nu se mai vedeau zilnic şi Dumitraşcu nu mai trebuia să suporte discursurile sale sarcastice şi încâlcite! –, se observă o „nouă apropiere" a lor. Luau din nou masa împreună, nu la fel de des ca înainte, dar cu o anume regularitate, mereu la invitaţia „patronul Mârzea", ba uneori acelaşi Mârzea se lăsa văzut în noul „cerc al tinerilor" înfiinţat de Dumitraşcu, care se ţinea în fiecare duminică dimineaţă, în apartamentul acestuia. E adevărat că nu gazda îl invitase, nici prima oară când Mârzea apăruse „din senin", cu două sticle sub braţ, şi, în loc de explicaţii sau de bună ziua, se interesase unde se află frigiderul şi... dacă se găsea o cafea bună în casă! – şi nici în alte dăţi, când apărea neanunţat, nu de la început, sau alteori nu avea răbdarea să asiste la discuţii până la sfârşit, discuţii la care nu participa decât pasiv, nu lua niciodată cuvântul, nici măcar provocat de unul sau de altul dintre tineri. Cine părea la curent cu venirile sale era cu siguranţă „micul" Frâncu, care-i alerga mereu în întâmpinare sau, la plecările sale imprevizibile, îl conducea respectuos, uneori până la uşa apartamentului, alteori până jos în stradă. Într-un rând, conducându-l pe jurnalist, nu se mai întoarse la şedinţă, fapt ce-i atrase, pentru prima oară, o observaţie destul de severă din partea lui Dumitraşcu. Frâncu nu se scuză, nu se apără în nici un fel, îl privea doar întrebător pe „mentorul" său, ciudat de tăcut în raport cu vorbăria sa, adesea excesivă, cu aerul că nu el, ci „celălalt" nu înţelege ceva. Apoi Dumitraşcu „schimbă foaia": dădu preferinţă unui „alt cirac", Andrei-Demostene Civic, asistent la catedra de matematică, un ins introvertit, cu un tact remarcabil în analizele politice şi, mai ales, în discernerea profilurilor unor

oameni din anturajul lor, dar şi din politica naţională. Un psiholog sau un bun observator uman întrupat într-un logician şi matematician, cumva opusul lui Frâncu, deoarece Andrei nu-şi neglija cariera, nici studiile.

Frâncu, extrem de supus, se acomodă, continuă să vină regulat la şedinţele cercului, dar manifestă acelaşi comportament aproape slugarnic faţă de Mârzea; Dumitraşcu conchise că acesta îi dădea bani şi, cu această cam sumară concluzie – care-i infirma, printre altele, criteriile ce-i serviseră lui însuşi ca să-l aducă pe micul Frâncu în prim-plan! –, îl „uită", pe jumătate. „Într-un fel e bine, îşi spuse fostul universitar, vom rota şi noi cadrele. E o experienţă de care am nevoie, care ţine şi de «formaţia» mea politică, nu numai de «a lor»!

Cu Mârzea nu avu nici un fel de discuţie, nici despre ciudata sa afecţiune pentru micul Frâncu şi nici despre interesul subit pe care-l arăta cercului filosofico-politic iniţiat şi condus de Dumitraşcu. „Te pomeneşti că o face din plictiseală, gândi odată acesta. Sau... să mă convingă că are totdeauna acces pe «teritoriul meu»! îl priveşte..."

Se aştepta ca, de când îl numise pe Andrei noul ductor, acesta să fie la rându-i atras în cercul de interes al lui Mârzea, dar lucrul acesta nu se întâmplă. De altfel, gândi tot Dumitraşcu, nu mai are nevoie, îşi are deja spionul său!...

Apoi treburile partidului îl covârşiră şi aproape că îl uită pe Mârzea, deşi îl vedea de cel puţin două-trei ori pe săptămână şi trebuia, din nou, ca la începuturile amiciţiei lor, să-i suporte „mesele" şi vorbăria, care era numai uneori inteligentă. Dar Mârzea juca un teatru atât de complicat, încât nici Amedeu însuşi nu ştia, când se rupea firul logic al discursului său, dacă aceasta se întâmpla din cauza excesului sau din histrionism, din instinctul irefutabil spre farsă al jurnalistului. Iar când nu avea cui să facă una dintre farsele sale, mereu altele, extrem de inventive, şi le făcea lui însuşi

– după propria mărturisire! – lunecând uneori la marginile nebuniei! Acest „risc", pierderea simţului realităţii şi al persoanelor, spunea el, e de fapt singura „activitate" care îi inspiră cât de cât respect pentru propria persoană. Se asemăna cu un funambul care trece nesigur pe sârma sa prinsă între turnul bisericii şi cel al primăriei, într-un orăşel de provincie, alunecând peste un cârd de inşi, pe jumătate curioşi, pe jumătate indiferenţi sau sarcastici, mulţi copii, singurul, adevăratul public, şi câteva respectabile gospodine ce speră să mă prăbuşesc, avide de catastrofe! Am trăit în copilărie vizita unor asemenea funambuli jalnici, disperaţi, ba o dată am asistat şi la o cădere; o cădere pe jumătate, nefericitul care a avut nesăbuinţa să încalece pe o bicicletă cu jenţile fără pneuri şi, rulând pe sârma aceea prost întinsă, a alunecat, bicicleta a aruncat-o jos şi el însuşi s-a prins cu mâinile de sârmă, spre satisfacţia mulţimii ce aştepta aceasta, „adevăratul spectacol", căderea. A încercat astfel, în mâini, să ajungă la podiumul său îngust de lemn de pe care se lansa, dar, epuizat, cu doi metri înainte de ţintă, a căzut, spre norocul lui pe acoperişul de ţiglă al unei case, care s-a spart sub el, cu întreaga, fragila structură de căpriori, veche şi, probabil, putredă. Unii, bineînţeles, au început să-l huiduie, dar, la următorul spectacol pe care l-a dat, în aceeaşi zi, s-a adunat mult mai multă lume: din compasiune, din curiozitate, sperând o nouă cădere, Dumnezeu îi ştie!...

– Şi... dumneata ai căzut vreodată?!

– Ha, ha, dacă am căzut cu adevărat, sau m-am prefăcut că alunec şi cad?! Măi, bebeluşilor, să vă spun una bună: la început cazi cu adevărat, apoi, nu ştiu cum să spun... prinzi tu însuţi plăcerea adevăratei căderi!

– ... Fascinaţia sinuciderii!

– Aproape! Nu, eu sunt total opusul unui suicidar, mie-mi place existenţa, îmi place chiar propria-mi persoană, şi-apoi... spre deosebire de voi toţi, mie-mi plac vremurile

prin care trecem, sunt croite exact pe măsura mea, pe gustul meu: sunt născut exact la locul potrivit, în momentul potrivit!

– He, he, nu aveţi nici o şansă să vă rataţi!

– Ba da, pot să mimez, să joc ratarea sau, mai ştii, pot s-o ascund! Nu e ăsta adevăratul eroism, adevărata bărbăţie... hai?!

De nebunie, de „adevărata nebunie" îi era însă frică, după cum îi mărturisise într-un rând lui Amedeu, şi, deşi pe jumătate beat şi cu discursul întretăiat de tot felul de exclamaţii şi vorbe fără şir, părea sincer; atât cât era el în stare, cât „îi permitea" cea de-a „doua natură" a sa, atât de „exersată" şi de „adânc impregnată în firea sa".

– ... Şi nu de nebunia ca atare, bolborosi el, nemulţumit parcă de el însuşi, nebunia banală, clasică, uşor recognoscibilă şi uşor de „izolat"! Nu, ce mă sperie e acea nebunie pe care nu o identifici imediat; nici tu şi nici cei din jurul tău!

– Atunci... îi replică, Dumitraşcu, nici nu ne aflăm în prezenţa unei adevărate psihoze!

– Ba nu, te înşeli, voi toţi vă înşelaţi! Voi credeţi că un nebun poate fi depistat doar după o gestică sau un discurs anormal! Dar dacă... da-da, dacă cineva, să zicem un şmecher, bănuind, presimţind că „va aluneca", că va înnebuni, prudent şi viclean, începe să-şi simuleze „ciudăţenia" deja înainte, pregătindu-i cumva pe onorabilii şi stupizii săi contemporani cu... ce-i aşteaptă! Ei, şi ce va da asta?! Un original în plus, cineva chiar amuzant, printre atâţia inşi plicticoşi şi taciturni... ce zici?!

Apoi Mârzea începu să divagheze, de parcă ar fi vrut să-l convingă încă o dată pe celălalt că devenise el însuşi unul dintre acei „originali simpatici". De data aceasta însă, Dumitraşcu nu abandonă „ideea", atât de rar atacată, şi, într-o pauză mai lungă a jurnalistului, când acesta părea că moţăie cu capul în piept, cu un fir subţire de salivă curgându-i în

colțul gurii, spuse, cu o voce calmă, joasă, de parcă ar fi vrut să verifice dacă celălalt adormise sau nu:

– Ți-este frică deci... de nebunie?!

– Uneori, răspunse Mârzea fără să tresară, fără să ridice privirea.

Apoi se redresă, trase o dușcă bună din paharul de vin din fața sa, comandă răstit o altă cafea și spuse cu același aer ciudat de „copil nemulțumit":

– Și-apoi, ce! Poate că nu e numai nebunia mea, sau deloc a mea! Poate e nebunia... voastră! A, nu tu, ci ceilalți, o bună parte dintre ei... așa-zișii mediocri! Apropo, că te interesează, văd, știi cine nu e cu siguranță țăcănit, plecat, deraiat: prostul, cei cu adevărat proști, inși de altfel rari, spre deosebire de ceea ce cred falșii inteligenți! Da, ei, proștii... dar ține minte, proștii veritabili care, după părerea mea, sunt la fel de rari și de spectaculoși ca și adevărații inteligenți! – proștii, prostul, el nu este nebun și nici nu se teme de nebunie. În candoarea sa, el crede a-i păcăli pe toți sau, mă rog, pe cei care îl interesează! A, nu știai că prima satisfacție a unui om prost, cu adevărat, profund prost, este de a-i păcăli pe ceilalți? El, numai el crede a fi găsit „cheia existenței", pe care o aplică, de multe ori cu succes, contra și în ciuda celorlalți, care se cred și trec drept deștepți. De fapt, acesta e singurul titlu la care renunță – de a fi „deștept"! – ceea ce, mai ales în țările astea din sud, binișor balcanice, e un adevărat eroism! El are „cheia existenței", este un adaptat perfect, nu suferă de complexele și de spaimele noastre, ale „celor deștepți", și-a găsit locul, cuibul său în ceea ce numim viață și, ca un câine, se cuibărește acolo, privind cu atenție și prudență – ceea ce în cazul lui nu e decât o formă a sarcasmului, dacă nu chiar a disprețului! – spre noi, cei ce sclipim, cei ce „înțelegem", cei ce descoperim legi sau formăm oameni, cei ce „conducem"! El nu are dubii asupra rolului său în viață, în societate, iar atunci când dă

greş, când se împiedică, atunci când îi merge un timp rău, îşi asumă întreaga vină: nu a fost destul de prudent, de viclean cu ceilalţi! I-a lăsat să-i „miroasă" interesele sau planurile, i-a lăsat să „se apropie prea tare". Da, pe „noi, deştepţii", cei ce trecem ca atare, şi pe „el" nu-l deranjează acest lucru, această „faimă dubioasă", ne tratează ca pe nişte copii. Cum sunt copiii: agitaţi şi cruzi, nu-i aşa?! Lipsiţi de imaginaţie şi repede nemulţumiţi de jocurile lor, vrând mereu, nesăţios, „altceva"!

6

Partidul „lui Dumitraşcu" şi al „celor doi, Sărătean şi Guţu", se înscria în rândul partidelor mici, dar „ofensive" din România postrevoluţionară, celor „noi", care aveau justificarea, dar şi aroganţa de a semnifica „noul", spre deosebire de „partidele vechi", cel liberal, ţărănist sau chiar şi noii social-democraţi, care „curseseră", o bună parte, din cel comunist, „eşalonul doi", cum li se spunea, unii foşti disidenţi ai P.C.R., sau mai tinerii tehnocraţi. Partidele „noi" se axau, pe „ideea naţională", cu diverse nuanţe de intensitate, care trădau, mai ales, originea lor şi a liderilor lor: sau regională, sau de strat social, foşti lideri militari sau intelectuali cu nume obscure, animaţi însă de ambiţii disproporţionate, noii oportunişti.

Evident, această „clasă", pătură sau „specie" de „noi oportunişti", extrem de afluentă după surparea brutală, aproape instantanee, a vechii dictaturi, lua tot atâtea nuanţe şi culori după zona socială pe care se aplica: cultură, politică, afaceri, administraţie. Şi, pentru că „zona afacerilor" era una total nouă – şi acesta, un semn al revoluţiei, pe care unii intelectuali nostalgici sau visători după o „revoluţie curată

sau totală", o negau! – loc în care „noii oportunişti" se manifestau plenar, activ, extrem de spectaculos, dând repede impresia de rapacitate şi absenţă a moralei. Dar... care morală?!... Cea a comunismului fusese compromisă cu mult înainte de căderea regimului şi chiar de conducătorii sau de Conducătorul său; o „alta" era prematur să se înfiripe şi-apoi... a cui morală?! A vechii Românii, cea de dinainte de '38, de dictatura regală?! Cea a Occidentului, o morală care nu se „aclimatizase" niciodată deplin într-o Românie încă nenăscută totalmente din faldurile obscure şi remanente ale feudalismului târziu românesc, cu nuanţe impregnate de balcanism şi, mai ales, de acel „balcanism istoric" pe care îl numim bizantinism sau, mai de-a dreptul: fanariotism?! Cea a Occidentului contemporan, aflat cu multe decenii, şi înainte de război, înaintea civilizaţiei şi a randamentului economic al ţărilor din Sud-Estul balcanic şi... care mai era morala sa?! Ce prestigiu moral mai putea avea, azi, în faţa noastră (şi a Europei!) o Germanie nu numai înfrântă, dar care călcase, sub nazism, cu brutalitate, toate tabuurile morale, „curse" încă din tabelele lui Moise şi care fundamentau legile continentului! Sau chiar şi ţările Vestului european, deţinătoare şi producătoare de o cultură şi civilizaţie de un rang înalt, ameţitor (mai ales pentru acele comunităţi periferice europene care se constituiseră târziu în state naţionale libere!), care nu reuşiseră să facă faţă „monstrului nazist" şi trebuiseră să ceară, încă o dată, ca pe vremea primei „mari bătăi", ajutorul „emigranţilor europeni", constituiţi într-un stat plurietnic, sub numele de Statele Unite ale Americii...

Sigur, „morala" pe care trebuiau s-o regăsească românii, încă nu pe deplin dezmeticiţi de „uraganul" libertăţii sociale care „năpădise" peste ei, în locul aproape hidos lăsat liber de dictatură, era tot „vechea morală burgheză", atât de amarnic negată şi împroşcată de vechiul regim. Iar cuvintele „burghez" şi „capitalism" se pregăteau de o nouă carieră,

deşi erau pronunţate oarecum rar şi, parcă, cu o oarecare reticenţă, de noii cetăţeni liberi ai României. În schimb, poate ca un succedaneu al acestora, făcu carieră formidabilă un alt cuvânt, aproape necunoscut în România totalitară: cuvântul „privat", cu toate derivatele sale, dintre care „privatizare" avea să intre iute în ceea ce numim fondul principal de cuvinte, adică acele noţiuni care, de veacuri, desemnează părţile corpului, legăturile de familie, de rudenie, uneltele gospodarului, ale agricultorului etc., şi care ne asigură, fără dubiu, de originea latină, imperială, a limbii noastre. Deci... o nouă morală sau „cea veche", cea instaurată de Revoluţia Franceză şi, mai ales, de economia capitalistă, pe un fond vechi, desigur, al dreptului roman, o morală „îndulcită", mai ales în Europa şi mai ales după al doilea război, de „luptele şi câştigurile" sindicale, „morală" foarte bine exemplificată de statul suedez în care se pune o „frână" abuzurilor care rezultă din concentrările de capital şi sunt protejate „de sus", cu multă rigoare, categoriile „slabe" ale populaţiei: femeile singure sau cu copii, bătrânii estropiaţi, familia modestă etc. Acest „prea-mult-stat" suedez care, chiar şi în „interiorul capitalismului" intră în discordanţă – conflictuală uneori! – cu alte state capitaliste (federale, mai ales!), unde individul şi drepturile lui se bucură de o proeminenţă uneori abuzivă, mai ales atunci când „acest individ" reprezintă o corporaţie financiară sau economică, sau o mentalitate de-a dreptul reacţionară. Evident că românii, sosind atât de târziu şi de nepregătiţi la „banchetul capitalist", din „zăpăceală" sau din arivism, vor încerca şi vor aplica toate „moralele" deodată, şi pe cea comunitară-comunistă, cu un nemaiauzit „exces de stat", dar şi cu un libertinaj economic şi cu abuzuri ce vor instala rapid forţa unor clanuri şi mafii! Şi... toată lumea va avea dreptate! (Ceea ce arată încă o dată cât de relative sunt adevărul sau dreptatea, cât de paradoxale, dacă le scoţi din era sau epoca lor!...)

Morala... dar cine se mai sinchisea de „ea"?! Preoții, dar nu toți, și unii foști comuniști care regretau – nu pe dictator, ci o „revoluție înșelată"! Sau... „micul om", cei mulți, a căror sărăcie și mizerie deveni evidentă odată cu apariția „noilor bogați" care, spre deosebire de congenerii lor occidentali, nu aveau pudoarea bogăției lor excesive, apărută peste noapte, și, cum se întâmplă aproape totdeauna după o răsturnare brutală de regim social, nu cu mijloacele cele mai onorabile, pentru a vorbi eufemistic. Măria-Sa Banul și-a făcut imperios apariția în societatea românească și mulți cetățeni, foarte mulți, s-au grăbit să-l întroneze pe locul rămas vacant, de o ideologie ce ascundea prost, până la o tristă, macabră, caricatură o dictatură total anacronică chiar și față de dictaturile comuniste vecine. Granițele s-au deschis, aproape cu bruschețe, vitrinele s-au umplut cu mărfuri de-o atractivitate și „agresivitate" formidabilă, exodul spre țările bogate, spre Vest, a luat o amploare previzibilă, alimentat mai ales de tineri, „dezamăgiți" de lentoarea sau falsitatea schimbării. Am pus acest cuvânt între ghilimele deoarece „dezamăgirea" lor ascundea, adeseori stângaci, tocmai această aviditate după bunuri și, mai ales, un nou tip, superior, de arivism: instalarea într-o structură democratică și bogată „gata făcută" dar, ignorând vicisitudinile vieții unui exilat. Văzută „dinspre tineri" România trăia un moment invers bonjurismului acelor tineri pașoptiști, liberali – primii liberali! – care, întorcându-se din bogatul și „iluminatul" Occident, voiau să schimbe starea de lucruri din Principate. De data aceasta, curentul era invers și, ca să-și justifice exodul, tinerii („unii tineri!") și-au inventat și o ideologie ad-hoc, sprijiniți și de unii intelectuali „dezamăgiți" din jurul grupului G.D.S. și a revistei *22*: nu, „ei" nu plecau, nu „fugeau" din calea greutăților și a luptei inerente pentru a construi o societate „normală", nu, „ei" erau cu toții dezamăgiți de falsa revoluție care nu făcuse

decât să permanentizeze aceeaşi stare de fapt – minus dictatorul! România – afirmau tinerii fugari, în majoritatea licenţiaţi sau specialişti într-un domeniu important pentru reconstrucţia economică – nu se găsea într-o fază „post comunistă, precum ţările foste comuniste din nord, ci într-una „neocomunistă"! Evident, ezitările primelor guverne după decembrie '89 în a aplica „reforma" sau privatizarea, cele câteva valuri de „mineriade", alegerea unor echipe guvernamentale din rândul foştilor comunişti etc., etc. nu făcea decât să întărească „decepţia" celor ce voiau instalarea unor nume noi, de preferinţă aparţinând cadrelor vechilor partide „istorice", liberali sau naţional-ţărănişti. Peste nu mulţi ani, timpul, „timpul social", va arăta, cu o oarecare cruzime, că liderii acestor partide, ajunşi în sfârşit la putere, aduşi la cârma ţării de un electorat entuziast, nu erau defel pregătiţi să pună, în sfârşit, lucrurile „la locul lor", lichidând şomajul, coborând inflaţia galopantă, realizând privatizarea, ameliorând efectiv învăţământul, sănătatea, cultura, stopând cancerul social major – corupţia! Mai mult chiar: cei care se revendicau din partidele care făcuseră România modernă ajunşi la putere, păreau pur şi simplu a se fi contagiat de la „vechii comunişti", în ceea ce privea nepotismul, corupţia, crasa ineficienţă economică! România a ajuns pe ultimul loc în Europa ca standarde de civilizaţie şi randamentul economic, criza numită pompos „reformă" sau „tranziţie" se stabiliza şi complica anii negri ai naţiunii ce pornise odată cu dictatura regală în '38, urmaţi de război şi de „cele două" dictaturi comuniste, dejistă şi ceauşistă, păreau a nu mai avea sfârşit!...

Şi atunci... pentru unii, prea mulţi, singura ieşire, singura „scăpare", singura soluţie era o altă dictatură şi o „mână forte"! Acesta era „vântul care venea în pupa" partidelor extremiste, şi am insistat asupra „atmosferei sociale" româneşti tocmai pentru a explica (încă o dată!)

faptul – care, unor naivi sau unor analişti străini le-ar apărea ca „monstruos"! – că existenţa unui masiv electorat înclinat să sprijine extrema dreaptă nu era în nici un fel o „anormalitate politică"! Sărăcia în România devenise exasperantă şi, mai ales, nimicitoare a tuturor speranţelor pe care le aduseseră cu sine „cele trei zile de basm" ale istoriei recente, scurta şi năucitoarea perioadă între 22 şi 25 decembrie '89! „Fatalismul românesc", atât de „justificat" de istorie şi de baladele noastre mioritice părea că se reinstalează peste societatea civilă şi, pentru cei ce mai aveau puterea să spere sau chiar să lupte, lideri precum Dumitraşcu Amedeu (secondat de demagogi energici precum domnii Guţu şi Sărătean) părea să anunţe o „schimbare" reală, dacă nu o salvare.

Cine „era de vină" pentru o asemenea situaţie?! Nu cumva noi, românii, cădeam încă o dată într-o „vinovăţie fără vină", cum ni se mai „întâmplase" şi înainte, şi nu numai nouă?!, această „vinovăţie fără vină" nu era cumva pecetea întregului secol XX european, a atâtor popoare care suferiseră enormităţi sociale şi fizice de o „densitate" cum poate numai Evul Mediu timpuriu le mai putea egala, popoare şi milioane de destine sfârtecate, împinse până la limita absurdului social şi psihologic, victime uşoare şi nu rareori entuziaste în mâna unor indivizi extrem de abili care au ştiut să profite de marile concentrări de populaţie ale secolului şi de mijloace tehnice extraordinare!... „Vinovăţia", la italieni, francezi şi, mai ales la nemţi, la cei învinşi, a apărut, însă, târziu, extrem de târziu, un sentiment întârziat poate de buimăceala, de stupefacţia şi de durerea uriaşă pe care au trăit-o aceste popoare în faţa „noului social, a noutăţii radicale pe care o aducea după sine o tehnologie formidabilă înjugată, servind, pentru prima dată în istorie, nu o naţiune, nu apărând un teritoriu, ci o „ideologie": de „stânga" sau de „dreapta"!

„Vinovaţi fără vină" s-au considerat şi mulţi români, după căderea dictaturii şi a sistemului comunist ce părea instalat pentru secole; şi, în felul acesta, aveau dreptate! Dar... ce să faci cu „dreptatea" chiar dacă este una plenară şi „obiectivă", adică aparţinând nu unui singur individ, ci unor categorii largi!... Oare să fi fost încă o dată profet romancierul rus Dostoievski, când l-a „pictat" în culori atât de vii, insuportabil de vii, pe eroul său, unul dintre „fraţii Karamazov", care „acceptă" să fie deportat în Siberia, ispăşind o „crimă pe care nu a comis-o"! Primul „vinovat fără vină" al Europei ce anunţă, însă, unui continent încă orgolios şi somnolent, un secol de martiriu sângeros şi, mai ales, al unui „martiriu de neînţeles", refuzat de orice experienţă istorică şi de cea mai permisivă, îngăduitoare raţionalitate! Acest „povestitor rus", cu o viaţă şi un caracter atât de „aventuroase", a bănuit el oare, forjându-şi personajul, pe Mitia, şi drama sa halucinantă, simbolul pe care-l „pune în mişcare", „forma", tiparul teribil întrezărit cu o claritate şi o forţă teribilă, al unei modernităţi, al unei contemporaneităţi ce va tinde să-şi atingă limitele, ameninţând viaţa speciei înseşi?!... Oare, acceptând această „boală a secolului" pe care am numit-o „vinovăţie fără vină", mai poate fi vorba de „o morală", de regăsirea unei morale „vechi", oricât ar fi aceasta sprijinită de ilustre texte sau de cutume largi?! Sau, dacă e adevărat că umanitatea trebuie să se întoarcă la „firesc", la „normalitate", după ce va trece acel timp de buimăceală, de „şoc istoric", cum vor putea oamenii, perplecşi şi dezarmaţi total de o istorie atât de vorace, să regăsească acel „firesc", acea „normalitate" ale cărei criterii li se predicaseră în şcoală, în biserică şi în cărţile de căpătâi?! Nu vor fi încă o dată ei, cei care supravieţuiseră acestor „lucruri", acestor furtuni sociale, o generaţie de sacrificiu, încă o generaţie ce va trebui să abandoneze ceea ce numim fericirea şi norocul omenesc?!

7

Înființarea partidului, crearea de organizații sau „nuclee" în toate județele Ardealului, în primul rând, apoi și în restul țării – fapt care a dus la vii discuții, unii din „conducere", printre care și Dumitrașcu, împotrivindu-se acestei expandări teritoriale premature! –, succesele remarcabile constatate în timpul acestor organizări și structurări, continua creștere de tiraj a ziarului în jurul căruia se făcuse, de fapt, organizația politică, toate acestea și altele îl făcură pe Amedeu să piardă, cumva, „simțul realității". Dacă prin „realitate" înțelegem simțul perspectivei sociale și al „nuanțelor" ei, adică al articulațiilor și dependențelor obligatorii ce apar în timpul „înaintării", adică al unei acțiuni ferme, puternice. El lăsaseră, mai mult sau mai puțin, acest „lucru", în seama „secundanților" săi, grupul Sărătean-Guțu, care se ocupau, cu unele excepții, și cu „rezervorul de cadre", și, în scurtă vreme, cei doi aveau în mână toate firele de conducere ale partidului. Mai puțin îmbătați de succes decât „conducătorul carismatic" și retorul public, Dumitrașcu, mai grăbiți, se pare, de a „profita" de punerea în aplicare a „ideilor lor", ce vedeau salvarea economică și politică a României în primul rând prin „revenirea" la ideile de dreapta de dinainte de război sau chiar de extremă dreapta, minus xenofobismul agresiv! „Mai puțin Europa" – cosiderată de aceștia ca arogantă și trădătoare în momentele cruciale ale istoriei noastre naționale, mai puțin „servilism" față de instanțele mondiale, euro-americane ce ne ajutau financiar, rezervându-și controlul politicii interne (chiar și externe!), „mai multă încredere în forțele proprii"!, dar nu o încredere în capacitatea românului de a regăsi o altă, bună, profesională atitudine față de muncă, față de bunul altuia și față de cel obștesc, ci mai degrabă de a-i „reda românului mândria

pierdută sub atâtea dictaturi şi războaie" şi, prin aceasta, printr-un soi de entuziasm naţional, se putea accede, credea acest grup, şi la stabilizarea psihologică, politică şi economică a României. „România prin ea însăşi", cum suna şi sloganul „Frontului Renaşterii Naţionale" al lui Iorga.

– ... O rupere de Europa?! îi întreba Amedeu pe cei care profesau aceste idei, din grupul amintit.

– Nu-nu, i se răspundea, numai că... Europa va veni ceva mai târziu! Trebuie doar mutate accentele politicii actuale, altfel suntem pe cale să ne aservim încă o dată unei alte mari puteri! După „Marea Poartă" turcească, după „bunul şi drăguţul de împărat" de la Viena, după „biserica poliţienească brutală, de la Moscova", iată-ne pe cale să ne aplecăm „finanţei americane" (jidovite!, adăugau unii în gând, nu rareori chiar şi cu voce tare!). Trezirea „încrederii interne" şi a „entuziasmului naţional", se argumenta, avea şi marele avantaj politic că era un proces mai rapid! „Nu aveam timp de aşteptat, se spunea, am aşteptat şi aşa destul de mult! Şi, mai ales, ideile noastre au fost folosite de alţii, din Ardeal dar şi din Bucureşti, iar reticenţele care se ivesc în calea lor, a ideilor, vin nu din injusteţea lor, ci din simplul fapt al abuzului pe care inşi sau organizaţii oportuniste l-au comis faţă de acest fond de idei."

– Şi... răspundea Dumitraşcu în aceste colocvii interne, la „vârf", nepublice, ce dovadă avem noi că suntem pe calea cea bună?! Doar... succesul de aderenţi, simpatizanţi şi membri?!

– Nu! i se răspundea. Siguranţa, certitudinea noastră stau în faptul că noi avem norocul de a avea un „fond de idei" al „Bătrânului" al „domnului Măriuţan", care ştia foarte bine, magistral chiar, să păstreze „acea limită de aur" între un naţionalism necesar, funciar şi chiar firesc poporului nostru, şi orice alunecare, orice exces posibil!... Şi-apoi... mai avem un argument, de talie!

– Care?! întreba Dumitraşcu, cu o naivitate jucată, deşi bănuia răspunsul.

– Foarte simplu: o altă condiţionare a „bătrânului" pe care, iată, dumneata, Dumitraşcu, o aperi în toate ocaziile, aceea de a nu extinde partidul nostru dincolo de graniţele fireşti şi istorice ale Ardealului, adică de Banat, Crişana, Maramureş şi Ardealul propriu-zis. Greşeala unei pripite „expandări" au făcut-o şi regretatul Coposu şi cei care l-au urmat, de unde explicaţia intrării în mişcarea naţională a atâtor fripturişti şi aventurieri. Uite, în acest punct îţi dăm dreptate şi vom limita extinderea partidului în restul ţării doar la crearea de grupuri de simpatizanţi şi de nuclee, nu de organizaţii judeţene; şi mai ales, nimeni din restul provinciilor româneşti nu va pătrunde în structurile de conducere!

– Bine, retorca Amedeu, acest lucru nu l-am cerut şi nici nu-mi amintesc dacă domnul Măriuţan l-a specificat!...

– Nu, dar e în spiritul ideilor sale!

Deşi în timpul vieţii Măriuţan fusese nu de puţine ori contestat, ba, după cum ne amintim, fusese până la urmă chiar exclus din conducerea ziarului iar ziarul însuşi intrase în polemică deschisă cu articolele sale care apăreau în diverse publicaţii, acum, după moarte, ideile sale erau „confiscate" şi aproape idolatrizate – ca şi persoana sa – de foştii şi renegaţii săi colaboratori. Nimic nou sub soare şi în domeniul politicii, un „ideolog" postum e mai degrabă folositor organizaţiei „ce iese din coapsa sa", deşi încă o dată ne amintim că el era de plano împotriva creării oricărui fel de organizaţie care ar fi avut la bază ideile sale sau ideile naţionaliste ca atare. Iar Amedeu îşi făcea o datorie de conştiinţă în a-i apăra, măcar acum, după moarte, „puritatea ideilor". Asta deşi în adâncul său se simţea vinovat, călcându-i tocmai preceptul de bază ce interzicea, măcar în

starea actuală a României destabilizată în curs de refacere, înfiinţarea unui partid pe bază etnică sau naţională. Dar în „iureşul acţiunii" şi în faţa succesului său şi a succeselor remarcabile pe care le înregistra noul partid – cotat deja în sondaje cu peste 7-8 procente – precum şi al impactului şi tirajului crescut al ziarului ce-l susţinea, remuşcările sale erau tot mai stinse, mai puţin stânjenitoare.

„Asta e practica", îşi spunea fostul universitar, „el" însuşi dacă ar fi trăit, ne-ar fi dat dreptate... sunt sigur! Cel puţin unora dintre noi!...

Într-adevăr – şi acesta era unul dintre motivele de bază ale înfiinţării şi susţinerii Cercului său de reflexie politică! –, deşi aflat în toiul organizării şi acţiunii, el, Amedeu încerca şi izbutea adesea să pună o frână celor care voiau să radicalizeze într-un fel sau altul implicarea. Se opuse oricăror alianţe cu organizaţii de „acelaşi profil" şi, de câteva ori, în adunări publice unde el era factorul esenţial şi dominant, ca şi în unele editoriale, îi admonestă cu severitate pe cei care încercau să „legionarizeze" sau chiar să „fascizeze" partidul. Firesc, însă, aceste discuţii, de formă şi de fond, duseră cu timpul la crearea unor grupuri oarecum contradictorii în ceea ce privea, în primul rând, „dogma" şi limitele aplicării ei. Un grup era cel amintit, în jurul „bătrânilor" Sărătean şi Guţu, al doilea în jurul lui Dumitraşcu şi al Cercului său teoretic, iar un al treilea, despre care vom mai vorbi, mai puţin evident şi exprimat, ezita parcă să se afirme, deşi, „la fund", activitatea sa nu era mai puţin reală. Era grupul lui Frâncu, un emul al lui Dumitraşcu, dar care avea legături şi cu Mârzea, cum am văzut – oricum, alimentat cu bani de acesta! – un „grup de tineri", cum se autointitulau, vizitat cu o anume regularitate (şi asiduitate!) de studentul întârziat Dan-Mihai ce locuia în vastul şi „misteriosul apartament" al lui Jiquidi. Dan-Mihai, care cu nici doi ani înainte, în biroul de la ziar al directorului

Măriuţan şi în faţa lui, după o analiză pertinentă şi radicală a „României actuale", se desemnase pe sine însuşi ca „fascist". Deşi se aflaseră numai ei doi în acel birou al directorului, probabil că Măriuţan suflase ceva cuiva despre această „mărturisire de credinţă" a ososului, puternicului, nonşalantului student – poate chiar lui Amedeu! – această etichetă pe care şi-o aplicase sieşi „transpiră" şi, în câteva rânduri, Dan-Mihai fu întrebat dacă îşi menţine „crezul". (Unul dintre cei ce-l „luară la rost", deşi tonul fu amabil, chiar dulceag, fu Guţu, care-i dădu de înţeles „băiatului" că putea „vorbi deschis", crezurile lor nu păreau a fi „prea departe! Cele politice, se-nţelege!...")

Dan-Mihai refuză, însă, să se explice. „E o treabă a mea cu mine însumi", răspunse el cu o anume bruscheţe – dar brutalitatea lui verbală nu lua niciodată forme vexatorii, orice ar fi spus acest tânăr era învăluit într-un aer de-un calm extrem, părea aproape plictisit, mai ales când făcea afirmaţii de o anume gravitate.

– Cât timp nu mă angajez, nici pe mine şi nici pe alţii, într-o mişcare practică, politică, am dreptul să-mi definesc credinţa numai atunci când cred eu că e necesar şi numai în faţa celor pe care eu însumi îi aleg! Altfel... risc să par ceea ce dispreţuiesc eu în primul rând, adică un demagog! Şi... din ăştia avem şi-aşa prea mulţi, pe tot întinsul patriei... şi-apoi... ce mai înseamnă azi acest cuvânt, fascist?! Sau cuvintele rasă, elită, chiar şi naţional sau naţionalism?! Nu cumva aceste noţiuni au fost unelte de propagandă grosolane de care s-au folosit nu numai bolşevicii, dar şi burghezia opulentă şi dominatoare?! S-a ajuns până acolo încât noţiunea de rasă este dacă nu negată sau ignorată de oamenii de ştiinţă, dar regulat ocolită! Negată, adeseori, de parcă n-ar mai exista rase umane pe cele cinci continente, deşi, nu-i aşa, ipocrizia burgheză, afaceristă, acţionează lucid, în cunoştinţă de cauză, nu numai delimitând cu stricteţe zonele rasiale

ale globului, dar şi „folisindu-le" în scopuri practice şi cinice, alimentând focarele conflictuale cu armament şi cu provocatori sau creând confuzie terminologică în unele centre universitare importante. Iar despre fascism, despre cuvântul ca atare... ce să mai vorbim?! Chiar şi azi, la atâtea decenii de la moartea lui Franco, de exemplu, în Franţa, să zicem, unde au emigrat atâtea mii de foşti revoluţionari anti-franchişti, are curajul vreun „intelectual" sau „universitar" dacă nu să-i facă elogiul, măcar să pună o surdină la portretul acestui mare om care a avut atâtea mari merite... de a-şi fi ferit ţara de un conflict devastator, rezistându-i lui Hitler, care-l ajutase, şi de a lăsa în urmă o ţară puternică economic şi, mai ales, un şef carismatic, format de el însuşi, regele Juan-Carlos, care avea să menţină echilibrul politic atât de delicat în această mare peninsulă, între Falanga armată, de dreapta şi extrema dreaptă şi stânga, până la stânga-extremă, la comunişti?! Nu, Franco trece şi azi încă drept „diavolul fascist" al Europei şi, după cum vedeţi, cuvântul „fascist" iese destul de... deteriorat, de bolnav, de intoxicat de alăturarea nu numai de epitetul „diavol sau reacţionar", dar şi de numele lui Franco, pur şi simplu! Oare suntem noi, azi, capabili, la atâtea decenii de la sfârşitul războiului – şi nu numai aici, la noi, dar mai ales acolo, în Vest! – să discutăm, să abordăm cu calm istoria, oamenii care au făcut-o, dar mai ales termenii aceştia, de care aminteam şi fără de care nu putem să ne înţelegem timpul, vremea noastră?! Nu, nu cred şi încă mai greu de abordat aceşti termeni şi realitatea din jurul lor, ca să zic aşa, e acest lucru „dincolo" în Vest, acolo ipocrizia politică e şi mai agravată... minciuna politică, deci! Şi-atunci, râdea gros Dan-Mihai, de ce vreţi să-mi fac eu confesiunea politică aşa, la un colţ de stradă sau la o masă de birt...?! Pentru mine, o astfel de confesiune echivalează cu un act politic; şi... când mă voi hotărî să fac politică – ceea ce nu e cazul deocamdată! – voi face şi astfel

de confesiuni! Dar... numai în fața unor inși aleși și verificați să mă înțeleagă, inteligenți politic și lipsiți de prejudecăți, deci... ați ghicit: elitei! Unei anumite elite!

Nu numai Dumitrașcu, dar aproape toți „conducătorii" noii organizații erau cuprinși de acea febră care este nu numai a „începutului", dar mai ales a succesului neașteptat. Succesul social care, deși separat, întârziat în anumite momente sau acțiuni – precum culoarea insuportabil de albastră a cerului apărând într-o spărtură a norilor „eterni și mohorâți" – irumpe în viața cuiva sau a unui grup, destabilizându-i aproape, oferindu-le un fel de aură externă, aliată unei febre interne ce li se pare, tuturor, nu numai lor înșile!, un fel de dar magic care-i ajută în toate împrejurările, care limpezește situațiile cele mai încâlcite și relativizează, ca printr-o baghetă magică, obstacole care, până atunci, păreau și erau insurmontabile. Cum o spuneam, dintre „șefi", Dumitrașcu era cel mai „posedat" de succesele ziarului și ale partidului; Guțu și Sărătean cu acoliții săi reacționau mai degrabă ca niște oameni de afaceri care au investit într-un fond cu puține șanse de reușită – ei afirmă, bineînțeles, contrariul! – și care culeg, calmi și practici, dividentele. Grija lor era, în primul rând, să acopere „posturile libere" ce se iveau în noile organizații, sau chiar și în cele mai vechi, cu „oamenii lor", lăsându-i lui Dumitrașcu discursurile inflamate, aplauzele și Cercul său îngust de „cercetări politice". Sigur, acesta era avertizat de către unii „credincioși" de „cele ce se întâmplau", adică de „preocupările organizatorice" ale „celor doi", dar nu se sinchisea prea mult, atât era de convins că „nimbul său" îl punea la adăpost de surprizele neplăcute; avea dreptate, partidul avea stringentă nevoie de flacăra verbului său și mai ales de acel început de legendă ce-l întovărășește, fericit, pe orice tânăr care iese din sfera strictă a carierei și a intimității sale, care se oferă, împreună cu datele sale natu-

rale – publicului, celor din jur, care încep să se mişte în jurul lui ca nişte cercuri vii ale unui lac! – şi care, în plus, „are noroc"! De altfel, cu un asemenea „ins, individ" apare de fapt, „norocul", care nici nu pare a-i „aparţine", el, norocul, această zeitate măruntă şi extrem de capricioasă, copil al Fortunei greceşti, pare la început a se revărsa mai degrabă asupra celorlalţi decât asupra celui de la care, cumva, emană: din jurul acelui tânăr, cu glezne înaripate, precum Hermes, mesagerul, şi într-adevăr, în acest „stadiu", norocul însuşi se iveşte sub forma unui mesaj! Odată trecută uluirea că... el este, există, a apărut, a „coborât" iar, dintr-o pricină sau alta („pricinile" rămân enigmatice, totuşi, până la sfârşit!), între oameni! Mesajul pe care se vor înălţa apoi nu puţine speranţe exorbitante, nu puţine proiecte nesăbuite!...

Şi astfel, în jurul staturii atletice, greceşti, a fiului de ţăran „de sub dealurile Blajului", s-a aglomerat, s-a „înfăşurat" o întreagă adunare umană începând din nou să spere sau, mai ştii, folosind astfel prima ocazie reală, tangibilă de a „crede încă o dată"! Şi într-adevăr, starea „obiectivă" a lor şi a naţiunii era atât de grea, de insuportabil, de disperat de grea, încât mulţi nu mai aveau de ales decât „să spere" sau să se afunde în diversele şi „istoricele" forme de fatalism românesc, aliment suculent a nu puţine detracări şi vicii... Slăbirea autorităţii bisericii şi culturii – de autoritatea justiţiei şi a altor instituţii nu mai vorbim! – prilejuia cum am mai spus, pendularea aceasta periculoasă între disperare şi speranţă... cu orice preţ! Speranţa că o altă disperare ne va salva, învăluită, însă, în faldurile frazelor pompoase şi electrice, rulând pe „rulmenţii" unor cuvinte şi principii desprinse încă din primii ani de şcoală, emise de un învăţător fanatic sau de o învăţătoare „aplicată", gravă, ce „ne revelă" originile nobile ale neamului, incomparabile cu nici o altă seminţie, şi „destinul unic al românului"!

Strălucirea aproape insuportabilă a gloriei voievozilor şi a părinţilor neamului, ca şi calităţile ieşite din comun ale celor ce se nasc pe acest pământ. Nimic despre... vitregia vremurilor şi oamenilor sau dacă da, atunci doar ca o lamentaţie lirică, aptă încă o dată să ne scoată din rândul vecinilor noştri europeni: şi astfel se crează ideea excepţionalităţii neamului, fie în calităţile sale incomparabile, fie în soarta implacabilă ce-l urmăreşte!... Dumitraşcu devine astfel un fel de „erou", începe să se simtă el însuşi astfel şi, ceea ce e mai important, cei din jur, mulţi dintre ei, îl încurajează, îl împing pe „această cale". De aceea am vorbit mai sus de senzaţia pe care o dădea – poate o resimţea chiar şi el! – de „pierdere a realităţii"! „Realitatea" se îndepărtase cumva de el sau se transformase, o febră subtilă şi tenace – ea însăşi un semn al „norocului"! – îl submina, dar îl şi susţinea... el nu mai voia şi poate nici nu mai putea să fie „cel de dinainte"!

Poate că singurul care ar fi reuşit să-l ajute, în starea de graţie în care se afla, ar fi fost Mârzea! Mârzea, cu care se vedea ca şi înainte, cel puţin o dată pe săptămână – când se aflau amândoi în acelaşi oraş, se-nţelege, prins de noile organizaţii judeţene sau de întâlnirile frecvente „în teritoriu", Dumitraşcu lipsea adeseori; dar şi Mârzea se întâmpla să fie plecat. Şi, spre deosebire de liderul politic, jurnalistul şi „afaceristul" se deplasa fără a lăsa vreo adresă, fără ca cineva să fie informat de locul unde se afla şi durata absenţei sale. De altfel, chiar când se întâlneau şi petreceau câteva ore împreună, Mârzea nu numai că vorbea aproape numai el, dar părea a se dezinteresa total de noile activităţi politice ale amicului său. Dumitraşcu interpreta aceasta ca un semn de noncomplicitate, de tăcută reprobare faţă de înfiinţarea partidului, cu atât mai mult cu cât Mârzea nu fusese consultat când se petrecuse acest fapt. Pe Mârzea părea a-l interesa orice în afară de politică şi nici soarta ziarului, al cărui acţionar majoritar era, nu părea să-l afecteze prea mult. E

adevărat că o dată cu ridicarea tirajului, reclamele curgeau, retururile din vânzare scăzuseră la fel, într-un mod impresionant, aşa că, din acest punct de vedere, „patronul" putea fi mulţumit. În „altă vreme", Dumitraşcu s-ar fi neliniştit de aparentul – sau realul?! – dezinteres al lui Mârzea faţă de noua carieră a amicului şi tovarăşului său de afaceri, faţă de indiscutabilele sale succese şi de influenţa tot mai mare pe care o avea, ca persoană şi ca lider politic, în viaţa publică. Era poate invidios?! Ca orice maestru ce se simte depăşit de propriul ucenic, deoarece, se părea că aşa îl vedeau, sau cel puţin, aşa părea că-l privise „altădată", şi nu cu multă vreme în urmă, pe universitarul dezorientat de pierderea „ultimului său mentor", prin moartea tragică, neaşteptată, a lui Măriuţan. Cu atât mai mult cu cât sinuciderea fostului director al *Ardealului* venise după câteva luni bune, aproape un an, de discordie nu numai cu foştii săi subordonaţi, ci şi cu întreaga, noua orientare a foii, formată şi condusă ani la rând de el însuşi, de discordie cu „noul ei lider", Dumitraşcu! Să te desparţi de propriul mentor şi ductor – mai bine zis: el să se despartă de tine şi de viaţă, totodată! – după ce părea că l-ai negat, părăsit, poate chiar că l-ai trădat... nu era o piatră prea uşor de dus... apoi! Dumitraşcu nu se născuse cinic, iar noua sa carieră politică nu-l cinicizase destul pentru ca să poată trece uşor peste criza psihologică provocată de moartea lui Măriuţan.

Dar... şi Mârzea părea (doar uneori, ce-i drept) cumva schimbat; la fel de volubil, mai puţin răutăcios, mai puţin vexant cu cei din jur. Bea mai puţin – deşi încă bea considerabil, dar mai puţine tării! – fuma mai puţin, cu mai puţină furie, tăcea uneori minute lungi, uitând unde se află. Într-un rând, văzându-l afundat în apatia sa, Dumitraşcu se ridicase, achitase consumaţia şi plecase. Era poate unica oară când achitase el nota. Mârzea dădea ordine stricte personalului să nu ia nici un fel de bani de la fostul

universitar; o generozitate pe care Amedeu o interpreta mai mult ca pe o aroganță tiranică, dar se supunea, nevrând, ca și în alte ocazii, să intre „prea adânc" în fondul relației lor. Era tot mai mulțumit – fusese, de altfel, dintotdeauna! – de o oarecare superficialitate în relațiile lor. Deși de mai bine de doi ani cei doi se vedeau cu o inistentă regularitate, relația lor nu trecuse niciodată pragul unei adevărate prietenii. Nu voise Mârzea, sau nu era capabil de o asemenea relație? Dumitrașcu, dinspre partea lui, nu făcuse nici un efort real pentru a adânci o relație cu un om pe care, la început, îl disprețuise fără prea mare convingere – disprețul nonșalant pe care îl simt toți cei cu o carieră sau o vocație sigur configurată și confirmată de „plevușca socială" din care părea că face parte „jurnalistul" și „afaceristul" Mârzea. Un „cameleon social" și încă unul redutabil, s-a văzut mai apoi, deși, cum o spuneam, spre deosebire flagrantă de noii bogați, „noii miliardari" ce-și afișau cu ostentație bogăția, Mârzea afecta o anume „nepăsare" în „salvarea aparențelor"! Mai mult chiar, parcă vrând să joace un rol ciudat pe „scena vieții", sau dintr-o pornire irezistibilă spre farsă și spre farse, „făcea" (sau parcă îl „imita") pe „celălalt Mârzea", cel pe care, doar cu câțiva ani înainte, nu mai mult de cinci-șase, întreaga urbe a Clujului îl știa ca pe un ins „nehotărât" sau chiar pornit pe ratare, absolvent a două facultăți, dar „incapabil" să se dedice vreunei cariere, moștenind, se pare, o avere obscură – nu se știa exact cuantumul ei, circulaseră atunci diverse variante, apoi fusese uitat „micul jurnalist" cu pleașca sa cu tot, mai ales că părea s-o fi tocat în bună măsură prin restaurante și birturi, înconjurat nu de campionii cei mai onorabili ai urbei! Apoi, după ce nepăsarea și vagul dispreț păreau a-l fi situat definitiv în fauna orașului, apăru zvonul, tot mai insistent al „afacerilor" sale și apoi al „depozitelor" și acțiunilor pe care se pare că le deținea prin firme și mai ales la unele bănci. Apoi, sosi zvonul că el era

adevăratul patron al *Ardealului* şi că, în ultimă instanţă, tot el se afla şi „la baza" formării noului partid. Iar absenţa sa din ţară în timpul formării acestuia fusese doar o tactică ce „nu înşela pe nimeni"! De altfel, aşa se pare că „funcţionează" opinia publică, care nu se „împiedică" în nuanţe: dacă te-a aşezat într-o categorie, te încarcă rapid cu toate prerogativele sau neajunsurile acesteia, privirea „ei", a acestei discutabile doamne, nu este, adesea, prea scrupuloasă! Şi de cele mai multe ori „comodă", „îngroapă" pe cineva cu grabă într-o „poziţie, aură, lumină", ca apoi să refuze cu o obstinaţie absolut copilăroasă să-şi schimbe opinia, să-i schimbe statutul. Scandalul apare chipurile în provincie – chiar şi în Provincie! – nu atunci când izbucneşte un adevărat scandal, un fapt anormal, care contravine normelor şi „bunului-simţ"; scandalul irumpe abia atunci când „onorabila Opinie Publică" trebuie să-şi schimbe părerea, opinia despre cineva sau „ceva", admiţând că s-a înşelat, din superficială grabă sau prejudecată adâncă!

Dar „în cazul Mârzea" se pare că însuşi „împuternicitul", fostul mărunt jurnalist „o ajuta" pe această „Doamnă" – ca o posibilă farsă, de proporţii, însă, dacă era reală! – să-şi rămână „fidelă sieşi!" Nu-şi schimbase locuinţa – vieţuia în aceeaşi garsonieră spaţioasă pe care o avea încă din studenţie! – nu achiziţiona maşini de lux, era văzut mereu prin taxiuri, costumele sale erau cumpărate de le primul magazin, pantofii adesea scâlciaţi, nebărbierit adesea şi, mai ales, frecventând aceleaşi birturi îndoielnice, unde intra în vorbă cu primul venit, oferind de băut şi trăgând oamenii de limbă. Sigur, avea, masa sa la New-York sau la Splendid, unde se purta ca acasă, de altfel, se spunea că localul îi aparţinea, ca şi cele două clădiri alăturate, în renovare, într-una se pregătea un garaj uriaş cu pante suitoare până la etajul cinci şi cu ateliere de reparaţii utilate cu aparataj de ultimul tip. Era oare Mârzea chiar atât de „îndrăgostit" de boema sa

de fost student, sau de „licențiat fără job momentan!", cum îi plăcea într-o vreme să se prezinte demoazelelor pe care le invita la masă și cărora – ca să se amuze! – le oferea un parfum excesiv de scump, franțuzesc, pe care-l scotea din inseparabila sa borsetă, ca apoi să le expedieze fără rendez-vous și fără să le ceară telefonul. Aceste puseuri de „generozitate" el le alterna, însă, cu meschinării de neînțeles: invita oameni la masă și-și comanda numai sieși băuturi, iar dacă „invitatul" își manifesta dorința de a bea la rându-i, îi comanda o altă băutură mult mai ieftină, de care, însă, nu uita să-și bată joc! Se plângea că nu are bani, apoi, ca din distracție, scotea din buzunar, odată cu batista, un teanc de bancnote, nu rareori dolari verzi, le privea cu un fel de uimire tâmpă, apoi izbucnea în râs ca un „școlar" și mărturisea că... uitase de ei! „Te pomenești că nici nu sunt ai mei!" afirma și-l privea pe celălalt descumpănit, parcă așteptând un sfat salvator...

Sau, mai știi, „se răzbuna" tocmai pe această „onorabilă opinie publică" atât de tiranică încă în provincie, orice s-ar spune, și care, nu rareori, pentru perioade mai mult sau mai puțin lungi, se confundă chiar cu istoria, cea venerabilă și indiscutabilă, au dessus de tout reproche ou suspicion! Era poate o formă a sa, originală, de frondă socială, un persiflaj adus „noilor pături" atât de arogante, un joc cinic cu aparențele, o fugă de „respectabilitate" într-o Românie unde respectabilitatea ajunsese, încă o dată, atât de „ieftină" și de îndoielnică?! Dar, și acest „teatru" permanent și nu rareori de neînțeles, interzicea orice relație mai profundă, mai „sinceră" cu „patronul și afaceristul" Mârzea, mai ales când era vorba de un om ca Dumitrașcu, încă universitar (în puținele sale ore libere!), dar ca orice fiu de țăran care face carieră „serioasă" în „capitală", grijuliu cu vestimentația sa, cu punctualitatea și relațiile sale, cu „ce se zice" în anumite cercuri etc. Nimic mai discordant, deci, mai neobișnuit, decât „relația" lor și, dacă la

„începuturi" Amedeu se simțise cumva stânjenit de histrionismul și discrepanțele de limbaj sau de comportament ale „amicului" său, cu timpul, pe măsură ce relația lor se consolida, fu parcă satisfăcut de „originalitatea" celuilalt: în acest fel, el însuși nu se simțea obligat de a trece peste pragul unei simple relații de interes reciproc, o amiciție ca oricare alta, deși, e adevărat că nu puține guri rele afirmau că „interesul", în amiciția lor, nu putea veni decât dintr-o parte: dinspre universitar, a cărui poziție, la ziar cel puțin, era consolidată de patronajul lui Mârzea. Și aceasta se afirma chiar după succesele eclatante de retor și lider politic ale lui Dumitrașcu, atât este de rigidă, cum o spuneam, opinia publică; sau „o parte a ei!"

Deci... deși „amicul" său dădea unele semne de schimbare – chiar și infinitezimale sau nu foarte regulate! – Dumitrașcu nu părea a le sesiza în nici un fel; de altfel, cu Mârzea trebuia să fii extrem de prevăzător, „chiar și bănuitor nu era în nici un caz superfluu să fii!", spunea Amedeu uneori sau gândea, „așezându-se și el comod" în „scaunul" pe care și-l făcuse odată pentru totdeauna despre fostul jurnalist. În acest fel „îl lăsa singur", sau „îl lăsa să-și facă singur teatrul său", deoarece „era imposibil să-l iei în serios pe un om ca el!" Cu astfel de fraze și altele, Dumitrașcu „expedia" relația lor, aproape mulțumit de reala sau falsa nepăsare cu care Mârzea reacționa la noua sa carieră de politician. Fără să-și dea seama că el însuși „asurzise" cumva, se detașase binișor de ceea ce numim „realitate"; și într-adevăr, o anume concentrare de destin obligă, se pare, la o asemenea „surzenie" o detașare voită de a sesiza sau urmări fluctuația fiecărei zile sau anotimp, așa cum se repercutează acestea în mintea și reacțiile celor din jur. Un om care trăiește o carieră total nouă, zgomotoasă și încărcată de evenimente pozitive, cărora le spunem „succese", seamănă, poate, cu un... poet! Cum își imaginează, cel puțin,

aceeaşi „opinie publică" starea psihică a unui poet: surd sau neinteresat de realitatea în care se mişcă – şi care provoacă o teribilă teamă contemporanilor, urmărind ţeluri sau ţinte ce depăşesc cu exagerare normele curente, acceptând sau ignorând total ridicolul poziţiei lor, mişcându-se într-un alt aer, auzind „alte voci", folosind parcă propria raţiune în dauna lor, a intereselor lor şi a celor ce-i înconjoară, ca o beţie liniştită, calmă, ea însăşi o provocare la adresa celor cuminţi şi normali, care par făcuţi „anume" pentru această lume, „aşa cum e" şi care se şi grăbesc de a se înregimenta, de a se acomoda! Aşa cum pentru unii bucuria existenţei este tocmai această „normalitate" de zi cu zi, gest cu gest, gând cu gând, pentru alţi câţiva, „bucuria de a fi" este tocmai această „nepăsare" faţă de darurile concrete ale existenţei, ca şi o căutare „cu nasul în vânt" a „altor graţii", a altor „recompense", de parcă „ei" ar fi făcuţi din alt aluat, o aristocraţie, o rasă subtilă îi concepuse şi îi susţinea!...

Era oare într-adevăr Mârzea „noul mentor" al lui Dumitraşcu, ocupând „locul gol" lăsat de dispariţia fulgerătoare a lui Măriuţan?! Era adevărat că el „suferea de o boală nobilă", aceea a „nevoii de maestru" pe care i-o „diagnosticase" cu ani în urmă medicul şi fosta prietenă, Rodica Filipescu, „boală" pe care i-o reamintea din când în când, iubita sa „de taină", Gabriela.

... Dacă e adevărat ce spui, răspundea Amedeu, când Gabi îi reamintea „sublima leziune" de care suferea – atunci trebuie să conchidem cel puţin două lucruri: unu, că nu sunt stabil în alegerea „marelui model", al mentorului, al ductorului, şi doi, că am decăzut binişor, dacă de la domnul profesor Marinetti am naufragiat la... Mârzea, bufonul Clujului!

– Cine ştie, spunea visătoarea Gabi, împletindu-şi un sveter, poate tu eşti cel fidel şi ei, maeştrii tăi, pe care-i părăseşti într-un fel sau altul, nevrednici de... boala ta nobilă!

Total anacronică față de vremurile pe care le trăim. Și nu numai în România, mi se pare...

– Bine, dar... un Mârzea ductor, *maître à penser*!

– Ți se pare ciudat?! Depinde... în ce zonă, spre ce înălțimi vrea să te poarte! În afaceri, se pare că se pricepe binișor! Și-apoi are un merit incontestabil pe care lumea nu vrea să i-l acorde, ceva, o calitate care nu se potrivește cu cea a românului: își persiflează propriul succes, are tactul enorm de a-și ascunde abilitatea și banii... banii; e aproape un occidental!

– Bine, dar... Mârzea?

– Nu este numai meritul tău, ca să zic așa, nu e numai alegerea ta; v-ați ales reciproc, mai bine zis, cu o intuiție adâncă și foarte practică, cred eu, el te-a ales pe tine! A sesizat, a intuit foarte bine și foarte repede „boala" ta, nevoia de maestru.

– Haida-de, ce fel de maestru? M-a ajutat să fac bani, asta-i tot!

– Nu, dragul meu, cu toată inteligența ta, cred că te înșeli; e și firesc, cumva, tu „ești foarte aproape, prea de tine"!

– Ha, ha, îmi place expresia, am s-o rețin! Dar... poți să-mi explici în ce fel mă-nșel?!

– Te înșeli în legătură cu scopul său în ceea ce privește și mi se pare că am mai discutat asta o dată, cel puțin! El nu voia să facă din tine un om bogat, e mult prea perspicace pentru a nu înțelege că în direcția asta ești perfect mediocru...

– ...Da...?!

– Da-da! Și pe urmă el nu are nevoie în afacerile sale de un tovarăș sau, dacă are – și se pare că și tu ești unul dintre ei, nu unul dintre cei mai importanți, scuză-mă! – sunt convins că îi ține sau de formă... de „paie", cum se spune, sau îi manipulează el pe ei, cu o mare încântare secretă!

– Să zicem, acceptă Dumitraşcu, puţin uscat. Şi... ce a descoperit acest ins la mine... ce slăbiciune?!

– Ce fisură în armură?!... A, nu ţi-am mai spus, „leziunea" ta e nobilă, nici nu e o leziune, ci o forţă: nevoia de maestru! Doar mediocritatea vremii noastre poate să facă să treacă această calitate majoră şi rară drept o slăbiciune, un defect! De ce crezi că te-am „remarcat", să mă exprim vag, numai pentru frumoasa statuie pe care o porţi în pantofi... mieluţule?! (Îi spunea astfel în anumite momente, cu ironie, se-nţelege, deoarece „statuia" sa de carne semăna cu orice numai cu un miel, nu!)

– Atunci... maestru în oportunism?! spuse Dumitraşcu, după o tăcere, aşteptând să fie contrazis.

Dar Gabi nu răspunse, părând preocupată de cele două culori ale sveterului ei.

– Maestru în oportunism, în ambiţie socială... nu?!

– Se poate, acceptă ea, parcă absentă.

Apoi îşi aşeză în poală „cele două culori, roşu şi alb" şi spuse, privind în pământ, încercând să se reculeagă:

– Nu tu, ci mai degrabă el este un oportunist, cineva care suferă de o „boală", dacă vrei să o numim astfel, pe care, însă, „n-o manifestă", pe care o ascunde. Sau ca un parazit ce aşteaptă „animalul-gazdă", să-şi implanteze sămânţa, larvele. Numai că există cel puţin două feluri de animale-gazdă...

– Purtătoare sau victime!

– Exact: purtătoare sau victime, hrană vie, umblătoare.

– Şi eu... eu unde m-aş încadra, dacă îmi permiţi?!...

– Nu cred că asta e important! De altfel, e greu de apreciat, chiar dacă presupunem că analiza mea e justă: procesul este în mers.

– Gabi dragă, îmi faci frică! râse uşurel Dumitraşcu, aprinzându-şi o ţigară, lucru ce-l făcea rar. Deci... o „boală" pe care o poartă în secret şi pe care... mi-o infuzează mie!

– ... Mai degrabă, o trezeşte!

– A, acum înţeleg: nevoia mea de maestru, pe care o lauzi mereu, nu a fost, la urma urmelor, decât... o formă de oportunism!

– Nu, în nici un caz! În nici un caz! Tu nu poţi fi aşa ceva, un oportunist, un ambiţios social, eşti prea idealist pentru aşa ceva, prea puţin... cinic! Te-ai născut... prea târziu!

– A, va să zică aşa, m-am născut prea târziu! Aflu multe lucruri despre mine azi!

– A, nu, eu ţi le reamintesc doar! Le ştii şi tu, de altfel, de multe ori eu îţi răspund ca un automat... sunt crescută de tine, tu eşti maestrul meu! Vezi, în felul meu şi eu sunt o oportunistă, foarte ascunsă însă!... Când conversezi cu mine, mai ales pe chestii de principiu, nu ţi se pare că... monologhezi?!

– Nu, Gabi, nu! Uneori, dar... nu-nu, aproape niciodată! Continuă! Continuă, insistă el, văzând că ea îl privea mirată, vorbeşte-mi despre „maestrul meu", despre Mârzea! Haide, nu te încrunta, încearcă să mă convingi.

– Nu, dragul meu, am renunţat de mult să încerc să te conving de un lucru de care tu însuţi nu eşti convins de dinainte, d'avance! Eu.. gândesc doar cu voce tare... când îmi permiţi!

– Îţi permit! spuse el, cu un zâmbet larg, etalându-şi dantura sa amplă, sclipitoare, râsul unei feline încă nu perfect domesticite.

– Da, dacă vorbim de domnul Mârzea, trebuie să acceptăm că, dacă e un maestru, este un maestru slab: nu-şi ajunge sieşi!

– Toţi maeştrii sunt altfel!

– Probabil... numai că pe el, cred eu, nu-l interesează, să zicem, formaţia ta sau realizarea ta în sensul vocaţiei! El nu vrea decât...

– ... Să-şi exprime boala!

– Sau vocaţia! Ambiţia socială!

– Nu-nţeleg, de ce omul ăsta, cum spui, nu-şi poate purta singur sau exprima ambiţia, oportunismul?!

– Pentru că... nu iubeşte oamenii! Sau... nu-i iubeşte destul, sau, mai ştii, are această pudoare: de a iubi pe cineva, ceva! Nici faţă de el însuşi mi se pare că nu are un sentiment prea clar, în ceea ce priveşte iubirea de sine, altfel numit şi egoism, sentiment în care, nu-i aşa, avem cu toţii geniu!...

– A, asta-i interesant, spuse Dumitraşcu, vrei să spui că... da-da, că oportunistului îi este indispensabilă iubirea de oameni...?! E un paradox, nu?!

– Poate. Nu mai ştiu ce-i un paradox, e un cuvânt de care se abuzează de la o vreme. Da, cred asta. Cu condiţia ca atunci când vorbim de oportunism să ne gândim la forma majoră a acestei boli sau a acestei ambiţii care, nu de puţine ori, face să se învârtă dacă nu roata istoriei, oricum pe cea a civilizaţiei! Nu, nu cred că poţi fi „un bun oportunist", un „mare oportunist", dacă... da, dacă nu eşti sensibil, aş zice chiar vulnerabil, la marile idealuri, cele câteva, de altfel, pe care le profesează umanitatea.

– Un idealist ce se ascunde, de fapt, într-un ambiţios, într-un oportunist?!

– Ascultă, Amedeu, noi cu toţii suntem intoxicaţi de unele clişee pe care le pune în mişcare literatura sau grosolana opinie publică. Când zicem „oportunism", avem în minte pe dată romanul lui Filimon sau pe Tănase Scatiu al lui Zamfirescu; în cel mai bun caz, pe Julien Sorel din *Roşu şi negru*...

– ... Şi nu din „roşu şi alb", precum sveterul tău!

– Da. Chiar şi opinia curentă de azi e mai aspră cu un ambiţios social decât cu un parazit sau cu un ins steril social, un „martor al existenţei". Nu, eu nu cred că poţi obţine ceva remarcabil în societate, dacă nu le oferi şi altora ceva! Uite, se spune că în afaceri, în domeniul economiei, dacă un om vrea să acumuleze fonduri peste un anumit nivel,

trebuie nu numai să țină seama de binele public și de dezvoltare, dar, voluntar-involuntar, îmbogățindu-se, dus de această tendință tiranică, de acest „instinct" (cum apare el la marii rechini ai societății!), ajută nu rareori la importante ameliorări sociale!

– Prin fundații de artă, medicale...

– Nu-nu, chiar înainte de aceasta: mecanismul social modern e astfel reglat, se pare, că... nu poți fura, să zicem, decât până la un anumit nivel; mai „sus" începi, ești obligat, dacă vrei să continui, să faci bine!

– Ce spui tu este o curată scuză morală a capitalismului!

– Sau... o limită a viciului uman, nu crezi?!

– Să... revenim la Mârzea: sau nu-l cunoști deloc, sau îl cunoști mai bine ca mine! Ha, ha, ca el pe sine, pe sine-însuși!

– Foarte bine, spuse Gabi, reluându-și tricotatul, ia-o ca pe un joc. Așa și este, de altfel; nu trebuie să-i acorzi o importanță exagerată. Mi se pare, de altfel, că în ultima vreme îl vezi mai rar, nu? Oricum, vorbești mai rar despre el, și am observat, cu mai multă detașare; îi vezi partea comică!

– Ai dreptate, e pentru prima oară că văd, întrezăresc latura comică a unui om care joacă teatru aproape tot timpul...

– Și cinismul... nu crezi?!

– Ha, ce-i ăla cinism?!

– Să... nu ții cont prea mult de opinia publică!

– Ei bine, Gabi, aici te înșeli: chiar teatrul pe care-l face omul ăsta, aproape fără încetare, nu ți se pare că e tocmai o importanță exagerată acordată opiniei celorlalți?!

– Nu, nu cred. Teatrul ăsta de care vorbești e poate chiar natura sa. Aici e poate mai autentic decât mulți care disprețuiesc acest teatru, tendința spre teribilism și farsă. Omul ăsta este mai autentic decât credeam. Oricum... partea lui nobilă ești tu!

– Ia uite, s-ar zice că-l admiri! Rodica era neliniştită de el, îl dispreţuia. Şi încă având acea formă de dispreţ amestecată cu teama care apare rar la oameni! Cu teamă pentru mine, se-nţelege! Dar autentic, nu cred să fie, în sensul pe care-l dau eu acestui cuvânt! Nu, în nici un caz Mârzea nu poate fi văzut ca... autentic!

– Ei bine, dacă nu-i, spuse Gabriela, privindu-l ca o bătrână peste ochelarii pe care-i purta când croşeta, dacă încă nu-i... va fi! Să... mai aşteptăm puţin! Apropo... ce-ai vrea să mănânci la cină?!

Încet-încet, Dumitraşcu Amedeu deveni om politic. Cineva care popune să „organizeze" relaţiile dintre oameni, cei care au diverse specialităţi – el însuşi, în majoritatea cazurilor, nu e decât „un fost avocat", un „intermediar (între înalta instanţă şi inculpat sau reclamant), cineva care pretinde a „pune ordine", de a organiza schimbul de produse şi relaţii care apar în noile aglomerări umane (şi urbane!) din ultimele secole „moderne". Sigur, el se vrea mai mult decât atât, decât un intermediar sau un „gerant": şi atunci devine anarhist, forma radicală a politicianului (Lenin: „Un revoluţionar de profesie!"): el nu mai vrea nici să intermedieze între profesiunile istorice – preot, magician, militar, comerciant, om de ştiinţă sau artist etc. – sau să organizeze, ci propune tocmai o dezorganizare, anarhia, răsturnarea şi confuzionarea unei stări de fapt, decretând, avântat şi dogmatic, un nou început, o altă organizare. Secolul XX a fost „ilustrat" de doi astfel de anarhişti, Lenin şi Hitler – cu dubletele lor, Mussolini şi Stalin! – care au încercat şi au reuşit în parte să „distrugă" societatea pe care au găsit-o la naştere, un imperiu, în formă, un mod de organizare burghez, bazat pe concurenţă, proprietate privată şi „ban", ca una dintre valorile majore de schimb, dar şi de influenţă. Ambii, în felul lor, au anunţat sfârşitul erei burgheze, deşi profund

diferiţi în „ideologia" lor – unul voia protecţia şi promovarea unei anumite rase, celălalt a unei anumite clase! – ambii se voiau „înnoitori", purtători ai unui mesaj al „viitorului", al „omului nou", un „ideal" al secolelor postrenascentiste. Ambii – ca şi „organizările noi" propuse, care au costat jertfe monstruoase, vieţi omeneşti şi bunuri! – au fost înfrânţi, „lumea" s-a întors la vechile relaţii şi tabuuri, la proprietatea privată, libera concurenţă şi la ban. „Înseamnă" oare acest fapt – ce i-a costat atât de mult pe „locuitorii secolului trecut!" – că „cei doi" (şi dubletele sau tripletele lor!) nu „aveau dreptate istorică"?! Regimul burghez, cu valorile sale se pare nu era încă epuizat, lumea nu voia – sau nu era capabilă! – de o altă, „nouă" formă de organizare politică şi economică sau socială?! De altfel, chiar şi acest atribut nou poate că ar trebui pus în discuţie; unii filosofi ai istoriei se îndoiesc că lumea, societatea trăieşte mereu forme noi, esenţialmente noi, Nietzsche şi Spengler, pentru a nu cita decât două nume de rezonanţă, se îndoiesc de faptul că omenirea – sau chiar existenţa! – se află pe o pantă ascendentă, cu o finalitate clară, cum o clama un Hegel, de exemplu! Oare „noul" nu este de fapt „vechiul" sub alte, superficiale, la urma urmei, aparenţe? Dar... să-i lăsăm pe alţii să se ocupe, în studii uscate, de acest joc, dialectic sau nu, între aparenţe şi esenţele lor imuabile, şi să ne întoarcem la acest „animal politic" care, de la Napoleon încoace, se pare, a devenit atât de important, de necesar comunităţii umane. Dar nu există, înainte de acest ultim mare cuceritor, care a îmbinat, ca în vremurile antice, atât de „fericit" arta militară cu aceea de legiuitor şi administrator, alte figuri care au „presimţit" această „nouă tipologie umană majoră", apariţia nu numai a „politicianului", dar şi a „modului său de a gândi", „cinismul", pe care-l va împărţi, cu „alte moduri de a judeca practic", cu cele ale comerciantului, de exemplu, sau... ale preotului?! Şi, renunţând să-l citām pe Macchiaveli cu al său Principe, vom atrage cu umilinţă atenţia asupra unui

„preot", fost cavaler ilustru, Grande de Spania, care, neputând să-şi păstreze rangul la Curte, a vrut să elibereze Ierusalimul şi apoi a „organizat", mai eficient, un ordin bisericesc, cu adevărat „revoluţionar" – Compania lui Iisus, cunoscută mai ales sub numele de Inchiziţie. Care a „propus" nu numai „un alt fel" de a servi creştinătatea catolică, dar a impus şi o altă psihologie, radical nouă, foarte aproape, credem noi, de cea a politicianului modern. Un fel de „cinism practic, eficient", un compromis între „credinţa curată, pură" şi „practica obişnuită a existenţei şi a relaţiilor sociale", o ieşire din impasul fundamental şi anistoric ce cască o fisură insurmontabilă între „ideea revelată" şi practica socială, între Poet şi Comerciant, între Militari şi Filantrop, între Idee, la urma urmei, şi Realitate, văzută nu ca „idee concretă" sau ca „concretul însuşi" (hegelian!), ci ca o normă istorică sau o cutumă universală, verificată de milenii de existenţă socială, cu valorile ei morale ca nişte „table ale legii umane" care trebuie să caracterizeze specia noastră. Ignaţiu de Loyola, unul dintre genialii psihologi ai lumii, încă din secolul XVI, credem noi, a pregătit modernitatea, modul ei de a gândi şi chiar de a acţiona, politicul însuşi, această „nouă ştiinţă a practicii umane", creând noua profesiune a politicianului, un amestec de orator, avocat, manager şi „nebun" – atunci când vrea să „revoluţioneze", adică să strice ordinea existentă în numele alteia, „mai bună", mai echitabilă sau mai „necesară"! Când vrea să creeze un „alt om", „omul nou", transformându-se din „intermediar" sau „avocat fără procese", „orator de Hyde-Park", într-un halucinant carismatic; un fel de poet ce nu se mulţumeşte, clamându-şi ideile şi metaforele (sau imprecaţiile) să entuziasmeze auditoriul, dar, practic, îl şi „organizează"! Anarhistul sau noul Profet!

În România, după revoluţia din decembrie '89, nu a putut apărea figura „anarhistului" în centrul vieţii politice deoarece ea era deja compromisă de un secol întreg de

anarhişti, mai mult sau mai puţin criminali, ca şi de ultimul dictator român. (Sigur, au apărut şi astfel de indivizi, cu un anume succes electoral, explicabil nu atât prin „nevoia de nou", de un „radical nou" al oamenilor, cât mai ales prin nerăbdarea, disperarea politică şi un anume cinism al maselor, deoarece acest epitet poate fi aplicat uneori şi unor categorii mai largi umane, în momente zise de „criză"! Deoarece există şi o „demagogie a crizei", care este şi ea o „demagogie a maselor" care uită – sau nu mai are, deodată, răbdare să aştepte! – că adevăratele, realele crize apar la fel de rar ca războaiele sau marile catastrofe naturale!)

Dumitraşcu – deoarece, de fapt, despre el vorbim! – devenea, cum am văzut, tot mai mult „om politic", însă unul „ezitant": pendulând între profilul clasic al acestei tipologii, adică cineva care se propune ca onest organizator şi gerant al treburilor cetăţii, şi un „anarhist" nemulţumit de ordinea existentă, crezându-se chemat să „restabilească umanitatea în firescul, în normalitatea ei!" De aici şi sentimentul său confuz – dar, oarecum persistent! – de vinovăţie faţă de umbra prestigioasă a lui Măriuţan; acesta se temea, în timpul vieţii şi al directoratului foii pe care o conducea, tocmai de o asemenea alunecare, de ispita facilă şi aventuroasă spre o politică radicală, „revoluţionară", în sensul negării valorilor „burgheze" şi a moralei ei. Şi asta nu pentru că, în esenţă, nu ar fi fost de acord cu o asemenea răsturnare – iar la acest punct de vedere făcea recurs şi „grupa naţionaliştilor, Sărătean şi Guţu!" –, ci pentru că, om cuminte şi cu experienţa conducerii oamenilor, ştia că de ideile bune ca şi, nu rareori, de legile bune profită adesea aventurierii şi lichelele umane! Tristeţea, ca şi contrarierea patetică care îi întovărăşiră ultimele luni de existenţă erau datorate tocmai acestui fapt, convingerii profunde că „oamenii săi", cărora le fusese conducător şi model, vor aluneca pe această pantă a aventurismului politic. Iar dezamăgirea intensă pe care o resimţea faţă de Dumitraşcu era aceea a pedagogului

care, după ce a învestit în emulul său timp, afecțiune și experiență acumulată, îl vede „desprinzându-se de maestru", adulându-l în formă, dar, în fapt, contrazicându-l tot mai vehement, stricând acel miraculos echilibru între maestru și discipol și mai ales alergând tot mai iute, tot mai „surd" la „vocile realității", spre o fantasmă, încurajat de zeci, sute și mii de respirații, priviri și aplauze ce-i pregătesc o „tribună a istoriei", în fapt un vis, dar unul dintre acele vise ce sunt „visate" de o colectivitate mai mult sau mai puțin largă, dar care seamănă izbitor cu un narcotic puternic, cu o „halucinație colectivă" ce se abate peste oameni, ca mirosul dulceag al unor flori, calicii uriașe ce-și așteaptă prada vie.

Tristețea adâncă, dramatică, a „pedagogului" care, mai „imatur" decât „ucenicul" său, mai „entuziast", s-a adâncit, s-a precipitat imprudent în această prietenie, relație, nelăsându-și nici o cale de ieșire, asistând neputincios cum tot mai mult fostul tânăr prieten și învățăcel se pierde în hățișul dens, imprevizibil, al unor „noi idei!" Or, în fapt, „ele" sunt ideile lui, folosind însă altor scopuri.

Da, în ultimele luni ale existenței sale, Măriuțan era un „pedagog" trist, un „pedagog politic dezamăgit, trist, speriat!" Există oare o deosebire esențială între pedagogul „clasic", cel care asistă și formează tinerii în ciclul lor de învățământ firesc – una dintre cele mai grele și responsabile profesiuni, vocații ale omului, desigur! – și cel „politic"? Cel ce se vrea în același timp formator, dar și profet, cel care, în fruntea unui grup restrâns de necondiționali, se așază „în fruntea maselor"! Posesor, afirmă el, al tuturor soluțiilor, garant al schimbării sociale benefice, pedepsitor al vinovaților față de om și societate, față de istorie și de cutumele națiunii!

Înainte, însă, de a „conduce masele", el trebuie să convingă, câțiva aderenți să-l urmeze, să-l sprijine necondiționat, să fie, aceștia, în ochii celorlalți, încă increduli și sceptici, modelul viitorului partizan și „complice"! Sigur,

prima comparație care ne vine în minte pentru a defini figura și profilul acestui prim sau acestor primi aderenți este aceea, atât de uzitată, a apostolilor lui Isus; inși ce-și părăsesc familia și preocupările zilnice și, într-un efort de-un fanatism greu explicabil, îl urmăresc pe „învățătorul", care, prin pilde diverse și pitorești, încearcă să-i convingă de necesitatea unei „alte religii", a altor norme, ce se opun radical cutumelor morale și tradiției poporului evreu. Mai mult decât atât: El încearcă să-i convingă de originea sa divină și-și reclamă prestigiul din filiația sa cu „adevărul și dreptatea absolută", proclamându-se Mesia! Pentru noi este evident că el a ales ca primi aderenți oameni „simpli", nepregătiți pentru silogismele sale paradoxale, în primul rând conștient că efectul frazelor și afirmațiilor sale, să le spunem „paranoide", șocau mai puțin oamenii „din popor", dar și pentru faptul, de neocolit, că „omul simplu", era – și este și azi! – mai deschis, mai receptiv la „marile enunțuri ale istoriei și credinței", în sensul că el, omul „necorupt" de științele înalte, trăiește mai intim, mai „solidar" cu miturile fondatoare, iar „venirea unui Mesia salvator" și „sfârșitul lumii" le acceptă cu acel firesc cu care a acceptat – și le-a văzut ca pe o salvare, ca pe un armistițiu cu natura sălbatică și antiumană! – apariția și dominația tiranică a zeilor! Scepticismul învățaților Templului nu ajungea până la ei, marginalii și umiliții acelei lumi care, disperați de violența și arbitrariul mai-marilor națiunii și ai Bisericii, sperau într-un miracol, sub forme oricât de stridente, de „neverosimile" ar fi apărut acesta!

Sunt remarcabile, însă, în alegerea aceasta a ucenicilor, știința și intuiția formidabilă în cunoașterea oamenilor de care a dat dovadă acest ucenic-tâmplar care a fost Ioșua din Nazaret, și acesta s-a „verificat" nu numai în timpul vieții sale scurte de „agitator și propagandist religios", trei ani doar, cât după moartea sa, în forme atât de spectaculoase, dar și umilitoare; când toți cei doisprezece și Pavel, al treisprezecelea, vor continua opera sa de

„iluminator" şi propovăduitor al unor „idei imposibile", mergând până la capăt, până la jertfa supremă! Dogma creştină ne explică, desigur, că această tărie excepţională de credinţă şi de caracter a fost opera Sfântului Duh, dar noi nu ne putem împiedica să admirăm fineţea şi pătrunderea psihologică formidabilă, răbdarea şi tenacitatea de care a dat El dovadă, alegându-i şi apoi „adăstând cu ei", bieţi pescari şi vameşi, strângători de biruri – o îndeletnicire dispreţuită, atunci şi mai târziu! – şi câteva femei, uimite sau pur şi simplu zăpăcite (fermecate!) de acel tinerel care nu voia nimic pentru sine, străin, rece ca un nebun candid, faţă de interesele şi necesităţile cele mai comune, mai tiranice ale omului, cărora li se plecau şi cei mai mari ai lumii!

Apoi, în modernitatea europeană, propagandiştii politici, mai ales cei radicali, anarhici, s-au referit la El şi la felul Său de a strânge în jur, la început o ceată minusculă, care trebuia însă „pregătită" şi întărită pentru „opera" de „salvare" a celor mulţi! De aici şi termenul de „mesianism" care este întrebuinţat când un conducător politic transgresează judecata raţională şi bunul-simţ uman, cerând celor ce-l urmează eforturi imposibile şi-un fanatism ce se apropie de exaltarea religioasă. Nici unul însă dintre cei care au marcat sângeros şi moral secolul XX, mesianici sau nu, nu va avea „norocul" extraordinar „de destin" al acestui Ioşua din Nazareth, întemeietorul celui mai mare şi mai durabil mit european şi universal, apt să înfrunte întreaga antichitate, cu valorile, miturile şi imaginarul său!...

Fără îndoială, în acest sens, Iisus a fost „şi" un pedagog, unul religios şi moral, şi „tristeţile" sau „furiile" sale în faţa bietei îndărătnicii, mediocrităţi sau limite umane ale ucenicilor nu sunt rare în cele patru mari Istorii scrise de patru dintre ei. Şi e oarecum de înţeles „tristeţea adâncă, care l-a şi ucis, se pare!", a „pedagogului politic Măriuţan", care n-a putut supravieţui „trădării" emulului şi emulilor

săi, sau nu a fost capabil să lupte cu ei până la capăt. Pecetea acestei „tristeţi" o regăsim însă la Dumitraşcu, şi ea nu-l va părăsi până la capăt, deşi va lupta aprig cu propria conştiinţă şi cu „umbra tatălui său spiritual" cum îl numise, în gând dar şi cu voce tare, în câteva rânduri. Va lupta însă cu armele cele mai nepotrivite şi chiar cu cea mai stângace dintre ele, se pare, cu „arma succesului"! Iar de succes... da, de acesta avea parte din belşug şi nu erau puţini cei din jur care „îndesau paie în focul acestei locomobile umane" ce aduna în jurul ei mii şi mii de „entuziaşti". Din cei care credeau că România, aflată în gravă derută şi sărăcie, poate fi vindecată de un singur om şi de vorbele sale sclipitoare până la fanatism, lucide până la absurd, darnice cu promisiuni de bogăţii şi speranţe mari, viitoare, aprige cu duşmani ce nu erau nici pe departe atât de uniţi, atât de diabolici, atât de fideli propriilor lor opinii!

Murind însă, Măriuţan îi lăsa moştenire, în afară de „ideile sale", şi piatra grea a unei polemici grave, triste, ce va dura la nesfârşit, alimentată de conştiinţa vie, necinizată a fostului universitar. El se va lupta nu numai cu duşmanii săi politici – tot mai numeroşi şi mai necruţători, pe măsură ce organizaţia şi influenţa sa în sondaje şi în massmedia creşteau! – dar şi cu „stafia ultimului său mentor", care avea „de partea sa" acel prestigiu sumbru, metalic, al morţilor ieşiţi din viaţă prematur şi tragic, în „timpul unei dispute", aruncându-şi moartea brutală în balanţa dreptăţii! O decizie dură, nedreaptă, şi Amedeu, conştient de aceasta, urma, însă, să se lupte şi să poarte, să ducă toate consecinţele... Firea sa romantică, care adesea câştiga în faţa bunului său simţ ţărănesc, era vinovată, fără îndoială, de „vina" pe care şi-o simţea în continuare şi cu care se războia, în cea mai adâncă şi dezolată intimitate, vină care îl va face vulnerabil nu numai în faţa „rivalilor politici", dar şi în faţa aderenţilor, tot mai numeroşi, tot mai exigenţi faţă de lider!

8

Pe măsura succesului, abrupt şi oarecum neaşteptat (neaşteptat într-o anumită măsură, deşi Ardealul aştepta de mult un asemenea lider şi o asemenea organizaţie, care, în ultimele luni, se detaşa net de „administraţia bucureşteană", iar numeroase articole acuzau „sudul României" nu numai de dezastrul actual, dar şi de servilismul condamnabil şi „levantin" de care a dat dovadă sub dictatură!), odată cu succesul deci, apărură şi „fricţiunile" în partid. Aminteam mai sus de existenţa celor două grupuri importante şi „decisive", cel al lui Dumitraşcu şi cel al „radicalilor", Sărătean şi Guţu; mai exista un al treilea, „al tinerilor", sub conducerea „carismatică" a lui Andrei, matematicianul, şi a lui Frâncu, „ratatul", fanatic al lui Cioran şi care lua în serios teoria sa paradoxală a realizării prin ratare! (Ţuţea era, bineînţeles, unul dintre numele citate des, alături de cel al prietenului său din tinereţe care trăia un traiect şi o carieră atât de extraordinară la Paris.)

Aceşti tineri, studenţi sau asistenţi universitari, câţiva tineri medici şi ingineri, se aflau, bineînţeles, sub autoritatea şi carisma „amedeiană", deşi existau şi în interiorul acestui grup fricţiuni care răsfrângeau cele două mari dispute de la vârful partidului. Frâncu şi Andrei, însă, erau „necondiţionalii" lui Dumitraşcu şi se bucurau în grup de o ascendenţă indiscutabilă, fiecare în felul său: Andrei prin cariera sa excepţională, publicaţiile de prestigiu, seriozitatea exemplară, ardeleano-germanică care-l caracteriza – fusese doi ani ca bursier la München şi-şi alesese ca teză de doctorat o temă la graniţa dintre fizica modernă şi matematică, cu ample trimiteri la Feinmann şi mai ales Heisenberg, care-şi făcuse liceul în capitala Bavariei; Frâncu, „micul Frâncu", botezat astfel deşi nu era deloc mic de stat, se bucura de o

„altfel de faimă": cea a cuiva extrem de dotat, „acasă" în unele domenii care nu se „atingeau", bun cunoscător și în artele moderne, mai ales pictură și muzică, pianist de jazz redutabil (în studenție își câștigase binișor existența cântând pe la cluburi și restaurante sau la nunți), avea și în capitala Ungariei amici care, la rândul lor, îl introduseseră în mediul heteroclit și uneori radical al universității maghiare. Separați în multe privințe, cei doi tineri lideri erau uniți în ceea ce privea resentimentul față de „mitici" și față de sudul României, prea multă vreme, spuneau ei, conducător politic și administrativ al întregului teritoriu național, în ciuda unor diferențe, chiar a unor specificități structural diferite ale celor trei mari provincii din care s-a constituit România mare; și mai ales nordul țării – ei prin nord înțelegeau mai ales nordul Transilvaniei! – nordul care a trăit secole sub un imperiu ce „oferea" o altă civilizație, alte modele și, mai ales, era legat strâns de Europa luminilor și de cea modernă! Sigur, acceptau ei, „nordul" luptase prin corifeii Școlii Ardelene cu „acest imperiu", cu calviniștii, cu grofii unguri și cancelariile lor, dar, spuneau ei, tocmai această luptă a creat, în timp, un alt tip de reflexe morale, profesionale, un „alt model uman" care nu putea – și nu poate! – să nu intre în contradicție cu „tipul sudic", influențat, cum se știe, de bizantinism, de fanariotism și de toate tarele pe care le-au târât după ele aceste dominații seculare.

A, bineînțeles, răspundeau „ei" la ripostele care nu lipseau, chiar din interiorul grupului, în sesiunile săptămânale ce se țineau duminica dimineață, în apartamentul lui Dumitrașcu – au luptat și „sudicii", dovadă – păstrarea limbii, a tradițiilor etc. Dar... tocmai acest tip de luptă a forjat un alt tip de caracter, poate chiar și o altă morală, funciar nepotrivită cu cea „nordică" și europeană, alte modele: insul prea flexibil moralmente, și uneori această „flexibilitate" era greu de disociat de oportunismul cel mai

sfruntat, uneori chiar de şarlatanism! Chiar şi întronarea atât de brutală a banului în societatea română postrevoluţionară, absenţa idealurilor – mai ales absenţa acelor idealuri care au dus la formarea României mari, în 1918! –, instalarea în fruntea treburilor a unor inşi aşa-zis „pragmatici" care, în fapt, „nu aveau nimic la spate", inşi ieşiţi din subteranele dictaturii şi care copiau pur şi simplu moravurile şi aroganţa foştilor prim-secretari: vile luxoase înconjurate de ziduri impenetrabile, maşini ţipător de luxoase, spiritul de gaşcă, închis oricui, indiferent de merite, dispreţul aproape manifest faţă de figurile mari ale trecutului şi idealurile lor! „Noii ciocoi" erau numiţi aceştia, acuzaţi printre altele de exodul dureros şi masiv al tinerilor specialişti români spre Vest. Etc., etc.

Dumitraşcu încerca să împace cele două tendinţe care se manifestau în acest „cerc de lectură" (unde se citeau şi referate sau fragmente din cărţi străine, traduse ad-hoc, tot ce ţinea de politologie, istorie contemporană, sociologie, filosofie), neţinând partea nici unuia dintre cele două curente de opinie, deşi, nu rareori, înclina spre cel al lui Andrei, spre moderaţie. Frâncu, însă, îi câştigase de la început întreaga afecţiune poate tocmai prin contrastul evident faţă de caracterele şi, mai ales, destinele lor. Dumitraşcu admira „starea de fapt", purta toate semnele ardeleanului studios şi respectuos faţă de ierarhii, în timp ce Frâncu afişa un dispreţ nonşalant, însă consecvent, faţă de „valorile burgheze", faţă de les idées reîues, faţă de „ploconeala şi sărutatul tivului mantiilor oficiale", cum spunea, „revoluţionar", cum se categorisea el însuşi, însă nu „pentru revoluţia maselor şi a grupurilor", ci pentru „cea individuală şi responsabilă minut de minut!" Uneori ideile sale nu erau prea departe de un anume anarhism, deşi avea inteligente remarce critice şi faţă de anarhiştii istorici sau de cei contemporani. Pe scurt, Frâncu era un individualist „extrem" şi despre sine afirma,

când era întrebat ce model „preferă": modelul sinucigaşului, spunea! Dar adăuga imediat: „al sinucigaşului tânăr! Pe el însuşi se definea ca un „laş întârziat" tocmai pentru că nu o „făcuse" în prima tinereţe!

În „Cercul de lectură" al lui Dumitraşcu se discuta, de altfel, mult despre „modele", iar „profesorul", cum i se spunea lui Amedeu, lansase şi această temă, printre altele, atrăgând însă atenţia că refuza orice comparaţie cu sine şi cu activităţile sale.

– Modele vom lua numai dintre cei dispăruţi!, spunea el, şi invit pe fiecare să-şi „trădeze" prin acestea afinităţile, dar şi profilul psihologic. România trebuie să facă „un viraj drastic" în ceea ce priveşte „noile modele", trebuie respins nu numai „modelul pragmatic post-ceauşist", dar şi cel venal nord-american! Cinismul inteligent şi care prinde autoritate deoarece este incredibil de eficient! Am curajul, spunea Dumitraşcu, să vorbesc din nou despre „idealuri" şi „tradiţie"; ideal este orice se opune direct banului şi tipului său de influenţă, de unde această uriaşă molimă a corupţiei care a devenit zeul şi flagelul major al României de azi! De fapt – adăuga el cu ochii scânteietori – corupţia este noul model al României, nici măcar banul! Iar „tradiţia" o înţeleg ca o reactivare a acelor principii care au făcut din trei provincii aservite umilitor şi îndelungat, prin secole, celor trei imperii care ne-au înconjurat, „călcat" şi „impregnat", o ţară unitară, creatoare a unei culturi de prim rang! Tradiţia nu este în nici un caz „custodie sau păstrare" a unui patrimoniu; cu asta trebuie să se îndeletnicească ghizii de la muzee, bibliotecarii şi funcţionarii de la patrimoniu.Tradiţia este, pentru mine, luptă în primul rând, o luptă acerbă, fără cruţare, sângeroasă dacă vreţi, altfel... această naţiune este pierdută! A, fiţi liniştiţi, ea nu va dispărea, doar va prinde cu siguranţă o alură secundară, cu adevărat provincială, iar cum fostele puteri europene şi-au pierdut coloniile de peste

mări, vor face din nou, fiţi fără grijă, noile lor colonii! Şi cunosc nu puţini – vreau să zic nu puţini conducători de azi! – care se vor propune, fericiţi, pe ei cu întreaga noastră avuţie naţională, cu tinerii, femeile şi bătrânii noştri la un loc, în acest rol.

Noi trebuie să creăm noi modele, spunea cu hotărâre liderul politic, cu o energie ce-l întinerea brusc, nu e suficient să-i criticăm pe „mitici", pe munteni şi olteni! Nu puterea (în primul rând) o urmărim, ci răsturnarea modelelor actuale, un amestec, de fapt, cum o spun mereu, între fostul prim-secretar comunist şi şeful de trib financiar sau mafiot actual, care, profitând din plin de absenţa marelui capital euro-american pe piaţa noastră, are insolenţa să se propună şi drept model, ca lider sau lideri de organizaţii politice, ca senatori, deputaţi, consilieri prin diverse structuri, unde limitele între proprietatea de stat şi cea privată nu sunt foarte dinstincte, marcate, iar „ei" nu au nici un interes să clarifice lucrurile! – noii rechini! Ştiu, am mai discutat asta, după o răsturnare brutală politică şi organizatorică – deşi, să fim drepţi, răsturnarea organizatorică a economiei nu a fost nici pe departe la fel de radicală ca cea politică! – primii care „scot capul" în administraţie şi economie, în finanţe, nu sunt nici pe departe cetăţenii responsabili, profesioniştii, cu simţul moralei etc., ci... lichelele! „Noile lichele"! Diferite, e drept, de lichelele ultimilor ani ai dictaturii, ieşite însă din subsolurile dictaturii, din „eşalonul doi" al aparatului ceauşist, inşi în general cu studii tehnice, care au lucrat câţiva ani, sub dictatură, în străinătate, care au avut micile lor războaie cu securiştii puterii şi care, bineînţeles, au profitat iute de căderea dictatorului, punându-şi în mişcare relaţiile, interne şi externe, o anume competenţă, profitând din plin de dezordinea administrativă pentru a „privatiza" pe cont propriu o bună parte din avutul de stat. Dacă nu au furat de-a dreptul, aceştia au fost cel mai puţin dibaci!

Trebuie să fim atenţi, continua Dumitraşcu, dacă vor ajunge prea iute la putere, cum vor nu puţini în partidul nostru, nu numai că ne vom face de râs – deoarece nu avem cadre şi experienţă de teren, ca vechii comunişti! – dar vom cădea în bolile lor! De altfel, cum e uşor de observat, asistăm la aceasta: membri ai unor partide vechi, persecutate de comunişti, inşi cu mulţi ani de puşcărie, schingiuiţi de Securitate, ajunşi la putere, în diverse comisii ale Parlamentului, în Cameră sau la Senat, îi imită... pe tinerii lupi ieşiţi din subteranele dictaturii! De ce?! Pentru că nu avem „alte modele", şi când spun asta nu înseamnă că nu există realmente inşi capabili să servească drept „modele pozitive, necesare" stării de fapt, dificile, a României, ci că aceşti oameni de valoare, indiferent de zonele în care se află şi activează – economie, administraţie, cultură, tehnică etc.! – nu au prestigiul necesar să contrabalanseze influenţa „noilor ciocoi"! Dar nici massmedia şi nici tinerii nu „îi văd", nu îi disting din masa cetăţenilor adulţi sau bătrâni, nimeni în societatea noastră nu face această operă de „selecţie şi susţinere" a altui tip de individ decât cel pe care l-am descris mai sus: un amestec de fost prim-secretar şi rechin de mână a doua, apt de a încerca o aventură financiară în lumea a treia, sub pavilioane străine sau constituind un grup de influenţă, zis şi mafie, un grup străin de orice principiu moral, de orice tradiţie românească. Inşi ce folosesc chichiţe de bursă, de false licitaţii sau de tehnici financiare dubioase pentru a fura statul; dar nu la un nivel mărunt, ca pe vremea dictaturii, ci di granda, cu insolenţa pe care ţi-o dau relaţiile din protipendada puterii! Dar să nu ne facem iluzii, repet: nu fură, nu spoliază statul doar „miticii"! A, ar fi prea simplu! Eu însumi cunosc câţiva din partidul nostru cărora, date în mână frâiele puterii şi ale influenţei, vor fura la fel de mult, „de bine", de neruşinat, ca şi cei care fură azi la adăpostul legii şi al ministerelor! Şi vor fura nu numai

din pofta de înavuțire, care a devenit noua noastră morală, ci și... pentru că e permis! Nu, nu legea o permite, ci „opinia publică", da, opinia publică „cea de sus", cățărată în vârfurile puterii, cei ce și-au creat, rapid, pe tăcute, alte deprinderi, chiar și o altă morală! Ei sunt convinși în primul rând că tot ceea ce fac este necesar, că nimeni n-ar putea să-i înlocuiască mai bine și, doi, da-da, își închipuie că „salvează treburile nației!" N-ați băgat de seamă că până acum nu numai că nu s-a intentat vreun proces unui singur terorist – iar dacă procesul există, el este tărăgănat ani de zile! – dar am asistat la surprinzător de puține procese și condamnări ale celor ce-au ruinat, spoliat și dezorganizat economia de stat! Și încă o dată vă spun: îmi fac extem de puține iluzii că noi, cei care ne pretindem patrioți și oameni cu răspundere morală, ajunși azi la putere, am acționa altfel! Pe cuvânt! De altfel, în politica românească după marea unire, noi, ardelenii, am fost mai ales pozitivi, eficienți, onorabili în opoziție! Ca „dulăi de pază" ai puterii, ca vigilenți critici și moștenitori activi, dinamici, ai tradiției de vârf românești, ca forțe intransigente! Una dintre bolile majore actuale ale politicienilor noștri – poate chiar mai gravă decât corupția! – este această nerăbdare, această lăcomie de-a ajunge la putere! Și această nerăbdare nu vine, după cum se vede și de la colțul străzii, din dorința de a servi statul, populația sau nivelul de trai, ci... pentru că azi, se pare, singurul mijloc de înavuțire rapidă, este puterea politică! Și nimeni nu poate, nu e capabil, nu e „în situația" de a contrazice această stare de fapt!

Dragii mei, cunosc un tânăr – îl cunoașteți și voi, unii dintre voi, și nu are rost să-i spun aici numele! – care are convingerea că nimeni nu e pregătit azi pentru a lua puterea! Nici el însuși, împreună cu prietenii săi, deși fac și ei politică, oarecum în secret! Moral, spune el, este să te pregătești, să... fii gata!

Îl citez deoarece punctul său de vedere, cel puțin în aparență, se potrivește cu cel al domnului Măriuțan, mentorul meu politic, fostul director al *Ardealului*. Observați că nu spun „regretatul” deoarece pentru mine el este viu și azi, uneori insuportabil de viu, dar... asta e o altă chestiune! Ei bine, deși par că se aseamănă, într-adevăr și domnul Măriuțan era de părere că o implicare prea grăbită în puterea efectivă în stat poate fi dăunătoare tuturor – cele două opinii, după părerea mea, nu seamănă; și, dacă vreți, putem să discutăm aceasta într-o sesiune viitoare! Dar azi e suficient să vă notific – dar și aceasta am mai spus-o, chiar și în public! – că, după știința mea și experiența secolului trecut și sângeros, orice nerăbdare în politică naște monștri! Și, în istorie, nu e vorba în primul rând de nerăbdarea politicienilor – și Lenin, și Hitler au avut răbdarea să aștepte ani, chiar decenii ca să ajungă la putere! –, ci e vorba de „nerăbdarea maselor”! Am vorbit de curând de psihologia maselor, dar cel puțin în ce mă privește nu am pus suficient de clar accentul pe acest moment de „nerăbdare politică”! Studiile marxiste sau raționaliste pun accentul sau încearcă să explice această „fascinație” pe care o resimt masele, sutele de mii de oameni cuminți și raționali, brusc, față de un aventurier sau altul (oferindu-i puterea prin anarhie, ca în cazul lui Lenin și al bolșevicilor ruși, sau legal, ca în cazul lui Hitler și al naziștilor nemți!), prin sărăcie, injustiție, șomaj accentuat sau corupția clasei politice „clasice, convenționale”! Ei bine, eu în această chestiune am o altă opinie și, dacă vreți, altă dată o vom discuta, sunt curios să aflu părerile voastre, mă interesează foarte mult! Dar... în marile răsturnări politice și sociale pe care le-a trăit secolul trecut, nu cred că era vorba în primul rând de „suferința maselor”, de injustiție, corupție etc.! Sigur, acestea au fost argumentele și mulți le-au crezut; dar în esență era cu totul altceva, ceva dincolo de social, de lipsurile mai mult sau

mai puțin grave ale momentului, de mediocritatea sau turpitudinea oamenilor politici! E unul dintre misterele... dacă nu ale omului anistoric, așa-zis abisal, oricum unul dintre misterele istoriei! Ale înaintării sale, mai bine zis, ale statului său pe loc! Știți, am mai vorbit de acest lucru: eu nu cred în progresul istoriei, precum Hegel sau orice alt raționalist! Cred, bineînțeles, în progresul științei, dar nu al filosofiei!, cred într-un anumit progres în ceea ce privește organizarea socială! (și am să vă explic altă dată de ce am adăugat acel „anumit"!), dar nu cred în ameliorarea morală esențială a individului, noi am trimis pe lună inși instalați pe o rachetă inventată de un tehnician de înaltă clasă, care a lucrat cu același entuziasm și sub naziști, iar secolul XX, ce să mai vorbim, a scos la suprafață în „oamenii civilizați" pulsiuni de cruzime și lașitate comparabile cu cel mai barbar Ev Mediu timpuriu!... De altfel, nici chiar progresul în știință nu este totodată binefăcător pentru om și umanitate, iată poluarea, șomajul uriaș care apare în urma robotizării tehnologice etc., etc. Dar... despre toate aceastea am mai discutat și o să mai discutăm! În mod special însă, dacă sunteți de acord, să vorbim despre „nerăbdarea maselor", ce apare într-un „anumit moment" și de care profită „salvatorii situației", rechinii uriași ai istoriei, figuri atât de „moderne", ca să zic așa, punând în evidență, mai știi, o boală afundă a societății umane, ceva ce-a mai fost și se va repeta la infinit! Ca și tirania!

– Sau... ca și democrația! spuse Andrei.

Dumitrașcu se întoarse spre el, îl privi cu atenție de parcă ar fi vrut nu numai „să-l recunoască", ci ar fi vrut să-și dea cont unde se află el însuși, apoi spuse, după o mică sforțare internă:

– Sigur că da, și democrația! În primul rând... democrația!

– ... Când vorbeam de noile modele, de necesitatea noilor modele, spunea Dumitrașcu cu ocazia altui seminar politic, am uitat să adaug un element esențial: noile modele, dacă și când vor apărea – și aceasta este în primul rând misia noastră! – nu vor apărea en vrac, cum zice franțuzul, la grămadă, „toate odată"; și mai ales primele nu vor fi din rândul tehnic sau al administrației; și nici măcar din zona care, cu excepția filosofiei, psihologiei sau sociologiei, a rezistat sub comunism cu cele mai mici pierderi, ba uneori, ca în cultură, cu vârfuri care astăzi vor fi greu de atins, un Nichita Stănescu, de pildă, care a îndrăznit și publicat – cu unele concesii, e drept, dar ce contează! – poezie metafizică, precum Blaga sau Eminescu, lucru rar la creatorul român mai degrabă legat de senzații și simțuri, ins sentimentaloid și nu rareori talentat și superficial! Nu, dacă aceste modele vor vrea să fie eficiente – nu vă înșelați, eu am mereu în vedere „eficiența"! – ele sau „el", noul model, va trebui să vină... din sfera spiritualului! Da, a spiritualului pur, mai presus de poezie, oricât de „înaltă", mai presus de filosofie, oricât de „idealistă": noul model trebuie să fie preotul! Atenție, însă: un alt fel, un cu totul alt preot decât cel pe care-l cunoaștem. Îndrăznesc să spun că e nevoie, că „așteptăm" un alt preot chiar și decât cel pe care-l propune isihasmul românesc, o pepinieră umană și spirituală, de altfel interesantă și originală, față de vestul Europei unde acest model de care vorbim a „obosit" puțin, s-a convenționalizat, s-a „civilizat" un pic prea tare... ca să glumim puțin! Și, bineînțeles, nici modelul pastorului neobaptist care „imigrează" cu o forță redutabilă pe plaiurile noastre mioritice, semn sigur al discordiei bisericilor naționale și al vetustității lor, a felului în care „ele privesc înapoi", spre trecut. Sigur, precum Eminescu, dar... el era un prinț! Prinții de sânge au privilegiile lor de neatins! Și... apropo de Eminescu și de „noul model", vă reamintesc un vers din *Epigonii*, extrem de actual, de necesar azi:

„Preot deşteptării noastre, semnelor vremii – profet".

Poetul se referă la Andrei Mureşanu, dar... noi ne gândim la altcineva şi, daţi-mi voie, aproape ca o metaforă creată dintr-un singur cuvânt, să pun acest pronume în ghilimele şi să-l majusculez: „Altcineva"!

Nu, nu mă întrebaţi cum ar trebui să arate acest „preot"! Nu ştiu, sunt dezolat şi sincer, şi... dacă vreţi părerea mea: habar nu am! Vedeţi, am măcar acest merit, această îndrăzneală intelectuală de a declara, de a „mărturisi": nu ştiu! Şi încă ceva: nu ştiu cu adevărat, nu fac apel la o trişerie oratorică sau pedagogică! Nu ştiu, dar, e drept, nu ştiu cu o putere, cu o intensitate pe care mi-este greu s-o exprim! Nu ştiu şi acest fapt nu este numai o limită, ci este, mai ales, o suferinţă intimă, atroce, de neocolit; este ca... da, este precum dorul după o fiinţă pe care ai întâlnit-o odată, în miezul verii, să spunem, pe un drum de ţară, lăturalnic, o fiinţă cu care semeni stupefiant şi, în acelaşi timp, acel „străin" are cu sine, poartă „ceva" ce-ţi trebuie, să spunem, dar... abia în clipa întâlnirii îţi dai seama de acest lucru şi, în timp ce-l priveşti, îl asculţi, în timp ce păşeşti alături, eşti nu numai ciudat, misterios de atras de acel ins a cărui existenţă nici nu o bănuiai cu un ceas înainte, dar eşti absolut uimit cum de nu ţi-ai dat seama că... îţi lipsea profund acel lucru, acea alură, „dat", să zic aură?, neclară, dar prezentă din când în când, pe care „cealaltă" o are şi o poartă cu atâta nepăsare! Da, celălalt „o avea" şi tu... nu numai că nu o posedai, dar nici nu ştiai aceasta. Era o lipsă, o absenţă, o carenţă ce-ţi era absolut necesară, da! Cum ai putut trăi atât fără „ea", fără să fii conştient că-ţi lipseşte acel ceva"! Ai fost sărac, schilod, fără să ştii! Şi acel străin întâlnit întâmplător, mai ciudat, mai atrăgător decât o femeie care te va părăsi în curând, la o „altă intersecţie", la un trivium cum spuneau latinii, îţi va lua nu numai plăcerea prezenţei sale, dar şi... perfecţiunea propriei tale fiinţe! Da, pentru că

dacă nu ești total imbecil, îți vei da seamă că ai trăit până atunci numai cu o parte a ființei tale, ca un olog, ca un șchiop existențial, un gângav, un chior sentimental, un retardat și, dacă alții nu au observat aceasta, iată, „cineva" ți-a trimis, ca din întâmplare, la o încrucișare de drumuri, un însemn, aproape o veste!

Din adolescență mă urmărește, printre altele câteva, acea scenă interesantă, povestită de evanghelistul Luca, cunoscută sub numele de Cina din Emaus, atât de pictată în Renaștere, iar pânza care m-a entuziasmat totdeauna și pe care v-o recomand este a marelui venețian Tițiano Vecelio! Vă amintiți, nu-i așa, Iisus este sacrificat, bătut în cuie ca cel mai vulgar hoț, ucenicii înspăimântați se răsfiră în toate părțile, ca potârnichile, iar doi dintre ei, unul pe nume Cleopa, se îndreaptă spre o mică localitate de lângă Ierusalim, Emaus. Pe drum întâlnesc un călător, un drumeț ca și ei, și intră firesc în vorbă; de altfel, în acele vremuri, pe drumuri lăturalnice, era recomandabil să mergi pe cât posibil în grup.

Întrebați de către străin unde merg cu atâta grăbire, cei doi apostoli îi povestesc cele se s-au întâmplat cu puține zile înainte, frica lor de a nu fi prinși de oamenii stăpânirii, ba își arată uimirea că străinul care pășește alături de ei ignoră această istorie de care vuiește tot orașul.

Ajung în Emaus și trag la un mic han, se așază la masă iar hangiul și ajutorul său – astfel ni-i arată Tițian – îi servesc cu bucatele uzuale. La un moment dat, unul dintre apostoli tresare înfricoșat: străinul, convivul rupe pâinea în același fel, absolut identic cum o făcea sacrificatul lor maestru, rabbi, pe care-l depuseseră „mort și livid" în mormântul oferit de Iosif din Arimateea! Atunci abea îl recunosc, cu groază și bucurie, și trebuie să-I suporte reproșurile și amărăciunea când le reamintește că-i uitaseră învățămintele, promisiunea Sa că „se va scula din morți"

pentru a-i mântui cu adevărat şi, mai ales, că „împărăţia Sa nu este din lumea aceasta!".

... Da, dragii mei, eu am întâlnit în miezul verii vieţii mele un asemenea „călător" şi mi-este dor de el! Cineva care m-a fascinat, e drept, dar care, părăsindu-mă, m-a lăsat mai sărac şi extrem de ruşinat de îngâmfarea, de mulţumirea cu care trăisem până atunci. Da, mă priviţi puţin uimiţi; într-adevăr, am întâlnit un „fel de preot", deşi nu era în nici un caz un slujitor al altarului, al nici unui fel de altar! Şi... nu ştiu cum aş face să vă insuflu şi vouă măcar a mia parte din voltajul, ca să zic aşa, al dorului meu! Este singurul lucru, fapt pozitiv, pe care pot să-l exprim, să-l definesc – eu, care, nu-i aşa, sunt destul de versat, destul de abil în a defini, explica, exprima, exemplifica, fraze şi alte tertipuri retorice! – este singurul cadou pe care vi-l pot face! Dar nu un dar de la maestru la ucenic, nu, eu însumi sunt un ucenic ce şi-a pierdut maestrul! –, ci de la prieten la prieten sau, mai bine, de la ucenic la ucenic! Suntem, dacă vreţi, cu toţii ucenicii unui maestru care va veni! Care trebuie să vină, dacă noi, dacă... naţia asta va avea, în sfârşit, un dram de noroc!

CAPITOLUL III

Maestru al farselor, Mârzea, oarecum înciudat de persoana preotului-bibliotecar Bizoniu şi nevrând „să se dea învins", adică să recunoască eşecul farsei cu acesta, continua să-l caute, cu o anume regularitate care oricui i s-ar fi părut bizară: în anume dimineţi, după o noapte de băut, fumat şi vorbărie multă, dezamăgit de cei cu care-şi petrecuse timpul şi mai ales de sine, simţind ca pe o vomă dorinţa de a „se expectora pe sine din sine!!"(după una dintre expresiile sale!), aşteptându-l în faţa bisericii, după utrenie. Uneori nici nu intra, ignorând dacă Bizoniu oficia sau nu, aşteptându-l „ca un câine", când îl vedea ieşind. O spunea chiar el:

– Părinte, te-am aşteptat ca un câine, dădeam chiar din coadă! Dintre toţi cei care te aşteaptă să-ţi ceară câte ceva, eu sunt singurul care mă bucur, adică nu-ţi cer nimic!

În gând, el râdea „înfundat", mirat şi, în acelaţi timp, admirativ faţă de sine: ia te uită cât de jos pot să cad!, zumzăia unul dintre gândurile „ce-l însoţeau"! Dar... el ştia, simţea că „scopul său", adică „jocul, farsa" pe care „o pregătea" scuza totul; teatrul pe care-l juca faţă de omul acela aproape străin, îl umplea de încântare şi, dacă la începutul „legăturii" lor îl înfuriase „rezistenţa celuilalt", adică faptul de a nu-l fi

putut „elucida" din „primele mişcări" aşa cum „reuşea" cu alte „victime", acum, la câteva luni bune după ce-l întâlnise pentru prima oară pe acest individ uscăţiv şi „fără expresie" („Omul acesta, îi spuse Mârzea cuiva, printre altele, nu e capabil să exprime prin faţa, prin figura sa, nici un sentiment, cel mai mărunt, cel mai neaşteptat! E ca o fântână secată! Parcă poartă o mască, sau, mai ştii... asta e tot: o piele rece, întinsă peste oasele feţei, o gură subţire, ca tăiată cu lama şi ochii... da, domnule, ochii înşişi, ca să zic aşa, nici ochii nu au viaţă, privesc mereu în aceeaşi direcţie şi chiar când ţi se pare că sunt aţintiţi asupra ta, de fapt îţi privesc umărul, fruntea sau te miri ce scamă ai pe reverul hainei! Curios personaj!..."), acum era aproape mulţumit că „farsa sa" întâlnise sau un „ins gol, perfect gol" sau un „adversar redutabil"!

Alteori îl căuta la mica bibliotecă a Facultăţii de Drept unde, e drept, nu-l întâlnise decât în două rânduri, dar venind des pe acolo, se împrietenise cu cele două doamne care se aflau în camera alăturată micului, întunecatului birou al lui Bizoniu. Dintre ele, numai una era angajata bibliotecii, cealaltă era sora doamnei Katy şi locuiau împreună, una, sora, era văduvă, iar doamna Katy – fată bătrână, pentru a folosi o expresie urâtă, adică nu numai că nu fusese vreodată măritată, dar nu cunoscuse bărbat. În afara orelor pe care le petrecea cu sora ei la bibliotecă, Hélène, pe numele ei de fată Gherghel, era o credincioasă „necondiţională" a Bisericii Greco-Catolice, biserică interzisă de statul comunist aproape o jumătate de secol, o „fanatică", după cum spuneau aceiaşi răutăcioşi. Izgonită din mănăstirea de maici Unită, în anul 1948 când Biserica Unită fusese interzisă, episcopii şi prelaţii ei închişi, iar bisericile şi averile naţionalizate, sora Hélène se dedicase, netulburată, catehezei, mergea adică „în familii" şi le pregătea, gratuit, copiii, puberii, la diverse materii, cu condiţia ca să i se permită să studieze cu ei şi scriptura,

Vechiul şi Noul Testament. Pâinea şi-o câştiga cu contabilitatea, la o mare întreprindere forestieră unde, fără ca „forurile" să-şi dea seama, exersa şi funcţii de răspundere, mergând uneori şi la „centru", cu acte importante. Ea îşi păstra, însă, în acele decenii de „semimartiraj", aceeaşi faţă veselă, o bunătate naturală şi, mai ales, bucuria că poate salva „atâtea suflete inocente"! Dar sora Hélène nu făcea prozeliţi, prin „salvarea sufletelor" ea se gândea la „hrănirea" sufletelor inocente, avide de cunoaştere, cu textele sacre, cele care stau la baza culturii lumii noastre europene, fără de care nici cultura sau civilizaţia, dar nici omul actual nu pot fi înţelese. Sau sunt greşit înţelese, cum se întâmplă adesea, fapt ce duce la nu puţine neînţelegeri dramatice – la drame, adică! Tipice lumii noastre moderne, drame care, însă, ar putea fi evitate. Nu tragedii, ci „doar" drame, semne şi ale „superficialităţii", ale trivialităţii „lumii moderne"! Cam acestea erau cuvintele măicuţei Hélène atunci când, foarte arareori, vorbea, parcă scuzându-se, despre activitatea ei de cateheză, de iniţiere a copiilor în textele sacre, fapt pe care şcoala nu-l mai făcea, citirea lor în public fiind sancţionată şi, de fapt, Hélène Gherghel nu de puţine ori fusese şicanată de diverşi lucrători ai Ministerului de Interne, ba fusese în două rânduri şi arestată, fără acte, intenţionându-se amestecarea ei, prin anii cincizeci, într-un „lot" sau altul de vinovaţi fictivi de „complot contra statului socialist". A fost însă eliberată, de fiecare dată, după câteva săptămâni. Îi dezarma pur şi simplu pe anchetatorii de ocazie cu zâmbetul ei cald, copilăros, cu inocenţa cu care îi privea şi le răspundea, de parcă nu avea adulţi în faţa ei, ci mereu copii! De altfel, când era întrebată cum „se descurcă cu ticăloşii, cu oamenii răi" pe care stalinismul îi scosese din găurile lor şi le dădea grase ocazii de a-şi etala pornirile primitive, măicuţa Hélène răspundea că „oamenii care nouă ne apar ca răi sunt de fapt oameni care dorm, care visează!"

– ... Cum aşa, i se răspundea, răutatea omenească este un vis?!

– Da, este un vis! răspundea ea, zâmbind cu căldură şi privind cu o anume intensitate, de parcă nu ar fi înţeles bine întrebarea, aşa cum privim când cineva ne vorbeşte într-o limbă străină.

Şi Mârzea fu, încă de la început, uşor intrigat de maica Hélène, dar, după obiceiul său, se ascunse şi vorbi mai mult cu sora ei, cu doamna Katy, căreia de la început îi spuse, fără nici un motiv, „tanti". Când vorbea sau când îşi începea istoriile sale ce porneau dintr-o nimica toată şi amestecau, fără ordine, oameni şi întâmplări dintre cele mai diverse, o privea şi i se adresa mai ales ei, lui „tanti Katy", care se simţea flatată, bineînţeles, şi accepta cu graţie cadourile pe care Mârzea i le aducea, şi ele extrem, stupefiant de diverse şi nu rareori nepotrivite. S-ar fi zis că voia să se debaraseze de anumite obiecte cu care nu avea ce face sau, mai ştii, pe care alţii le refuzaseră. E inutil să înşirăm aici cu ce venea „omul de afaceri" prin buzunare sau în braţe la cele două doamne, cadouri în majoritate nepotrivite, cum ar fi un reşou electric, deşi ele nu beau ceai, sau cafea „la birou", phönuri de păr, o veioză scumpă, o geantă „diplomat", ventuze colorate de gumă pentru fixat în pereţi, un telefon portabil, calendare numeroase de la diverse firme, agende şi pixuri, un cuier din coarne de cerb şi un covor amplu, oltenesc, nou, pe care pretextase că i-l lăsase cineva drept gaj, dar „nu avea unde să-l pună", perii de haine şi de păr, un radiator electric Phillips în plină vară etc., etc. Aceste daruri eteroclite erau primite cu uimire, consternare, apoi cu o anume veselie, cele două surori păreau în acest fel a-i face pe plac originalului domn – care, la un refuz, afectase o supărare disproporţionată! – şi, bineînţeles, aproape toate obiectele luau drumul „celor neajutoraţi" prin grija neobositei măicuţe Hélène.

Deşi în pălăvrăgeala sa i se adresa mai ales lui „tanti Katy", atenţia lui, şi-o mărturisea sieşi, era concentrată asupra sorei Hélène. De altfel, când aceasta nu era prezentă, el îşi scurta simţitor vizitele, iar vorbăria sa era mult mai dezlânată, mai „fără haz". Deşi vizitele sale aveau ca scop să-l vadă pe „părintele Bizoniu", fu o dată aproape surprins găsindu-l acolo şi nu ştiu cum să plece mai repede, de parcă uitase de ce avea nevoie de el! Se întoarse însă după o oră, dar Bizoniu plecase din nou şi, de data aceasta, rămase cu cele două surori. Sora Hélène venea zilnic, dar nu întârzia mai mult de o jumătate de oră, o oră. Observând însă – sau remarca fusese a lui Katy! – că „omul de afaceri" întârzia mai ales când se afla şi ea, Hélène, acolo, îşi întârzia vizitele la rându-i, ba accepta, râzând, să croşeteze alături de sora ei şi asta la rugămintea aproape copilărească a jurnalistului! Astfel le „găsise de prima dată", dar, cum i se explică, fusese o pură întâmplare; ea, Hélène, nu lucra acolo, era doar în vizită şi nici nu croşeta, cum o făcea Katy, zilnic. Cu ocazia primei sale vizite, Mârzea le „surprinsese" când Katy îi arăta surorii sale un model de sveter pe care aceasta voia să-l lucreze ea însăşi, cadou pentru cineva bolnav şi de care avea grijă. Copilăros însă, aproape maimuţărindu-se, Mârzea le „mărtursi" că simţea de fiecare dată o „uriaşă mulţumire sufletească, o uşurare de nedescris în faţa mizeriilor cotidiene", văzându-le pe cele două surori „alături, ca-ntr-un tablou naiv, o gravură sau un desen în peniţă, într-o carte din secolul trecut, două tinere femei, alăturându-şi capetele şi siluetele, creând un tablou atât de paşnic!".

Omul acesta era uneori atât de sprinţar, sărea atât de dezinvolt de la una la alta, avea păreri atât de „nonconformiste", uneori de-a dreptul obraznice, neruşinate, alteori părea atât de descumpănit, încât, ca în faţa unui copil, nu ştiai când glumeşte şi când e serios, când joacă teatru şi când e sincer. Acest atribut, de altfel, sincer, nu i se potrivea

deloc, maimuțărea și persifla aproape orice, încât în fața multora, ca și în fața celor două surori, își câștigase prin paradox un fel de rol de copil pe care-l privești cu o anume îngăduință, te aștepți mereu la vreo năzbâtie, iar vorbele îndrăznețe, „neobișnuite, nepotrivite" nu le iei prea în serios. Da, Mârzea juca teatru, dar cel puțin cele două femei interpretau acest lucru ca pe... o formă a naivității, a unei timidități structurale! Aproape ca o frică de existență! Și îi iertau totul! Deși, e drept, când era „afumat" nu se abătea pe acolo; odată se întâlnise pe stradă cu „tanti Katy", „bine băut" și deși se lovise de ea aproape nas în nas, se făcu că nu o recunoaște: „nu era el!" Un singur lucru nu îi reuși însă: când voi „să-și bage nasul" în treburile surorii Hélène, sub motiv că „vrea s-o ajute în operele ei de caritate!", fu refuzat cu politețe și Katy îi explică, în lipsa sorei sale, că Hélène și fată de ea de ani de zile era de o discreție absolută în legătură cu familiile pe care le vizita sau cu cei în nevoie pe care îi asista. Asta îi vine, îl lămuri Katy, din timpul dictaturii, probabil, când era rugată să păstreze cât de cât în secret faptul că-i iniția pe copii în textele sacre! Sau, mai știi, adăuga Katy oftând, croșetând fără încetare, este „arealul ei", „zona ei de libertate"!

– ... De libertate, se mira Mârzea, are sora Hélène nevoie de libertate?! De libertate avem nevoie noi, cei mărunți și prăpădiți, mediocri până în măduva oaselor!

– Cum așa, râdea bine dispusă bibliotecara, numai cei mediocri au nevoie de libertate?! Dumneata gândești ca un reacționar!

– Păi... sunt un reacționar, tanti Katy! Și... știți de ce?! Pentru că azi nimeni nu mai are acest curaj!

– Cum, ha, ha, ce, este un curaj să fii... reacționar?! Domnule Mârzea, întreci măsura!

– Bineînțeles că este un curaj; toți vor să fie progresiști de fapt, ce să mai vorbim: „toți" nu vor nimic! Ei latră în

haită şi înainte de a emite o opinie, se interesează cu grijă în stânga şi în dreapta ce se spune, care e linia! Şi-acum, în Europa, dar şi la noi, moda e să „lupţi pentru libertate!"

– Vai de mine, cum exagerezi! Dar la noi a fost tiranie, bieţii oameni au...

– ... Ştiu, ştiu, bieţilor oameni li s-a părut că sunt în sclavie! Ei bine, acum sunt liberi şi mă rog frumos ce fac cu libertatea, hai?! Nu era mai comodă sclavia?! Dictatorul care, atât de bine, de perfect, încarna forţele răului şi era diavolul însuşi?! Un singur diavol, supradimensionat, care polariza nu numai propria sa paranoia şi ţopenie, dar îşi asuma, săracul, şi laşitatea, incompetenţa şi stupefacţia tuturor!

– ... Stupefacţia?! Ce stupefacţie?!

– A, numai în aparenţă, striga Mârzea, ca ieşit din sine, jucând cu încântare pe cel indignat – numai în aparenţă, de fapt, cu toţii eram foarte mulţumiţi că puteam arunca totul în spinarea sa şi a acelei ţigănci care a ajuns academiciană, la fel cum Caligula şi-a întronat calul senator! Ce comodă este o dictatură. Singura nemulţumire reală a românilor nu era sclavia, dictatura, nu! Nemulţumirea lor era că Ceauşescu „prea o făcea de oaie"! Asta îi nemulţumea şi pe ciracii săi, cei care profitau din plin, dar... erau furioşi că „nu se salvează cât de cât aparenţele!" De altfel, spre deosebire de înaintaşul său în dictatură, ca să zic aşa, de Dej, Ceauşescu, într-adevăr o făcea de oaie: nu că-şi afirma bunul plac sau lua decizii absurde – pe care, de altfel, cu unele excepţii secundare, nimeni nici nu prea le aplica! – nu, el îi supăra pe ai săi, mai ales, printr-un entuziasm total deplasat pentru un om care dirija ca un autocrat de vreun sfert de secol! Un fel de entuziasm special, un „entuziasm al ideii!"

– Ia te uită! făcu absentă Katy, numărându-şi ochiurile.

– Da-da, zise aţâţat Mârzea, exagerându-şi indignarea, încât femeia îl privi scurt peste ochelari – da-da,

omul acesta, semidoct până în măduva oaselor, „avea idei!" fără încetare şi unele nici nu erau proaste, dar... în amalgamul cu cele rutiniere şi mai ales pe fondul haotic care domnea în România de atunci, nimeni, vă închipuiţi, nu aprecia originalitatea lor. Nu numai că avea necontenit idei, dar în plus, ca să zic aşa, avea şi un exces de personalitate!

– Serios?! Cum aşa? făcu Katy, uitându-se după motanul ei siamez care-i alunecase din poală.

– Păi... unui dictator vechi, după ani de huzureală, nu i se cere altceva decât să joace bine, dacă se poate cu o palidă convingere, rolul de marionetă! Şi să-i lase pe ceilalţi, propriul său aparat, să-şi vadă de treabă! Deoarece aceştia uneori – doar uneori şi când condiţiile o impun cu stringenţă ca şi în interesul propriei puteri! – mai fac şi câte o treabă bună! Aşa însă, „el" neacceptând acest rol, făcând mereu pe revoluţionarul şi pe „omul cu idei", încurca lucrurile şi aducea la exasperare pe toată lumea, dar ştiţi, chiar pe toată lumea! Chiar şi pe cei care aveau tot interesul ca el să rămână pe tron! Şi ştiţi de ce „oamenii lui" nu au avut curajul să-l debarce, deşi după aceea se lăudau că au pregătit şi făcut puciul? De frică să nu cadă o dată cu el, ce mai!

– Interesant. Foarte interesant, spuse Katy absentă, deşi era foarte atentă, dar pe ea n-o interesase niciodată politica.

În continuare, Mârzea se afundă într-o teorie a „dictaturii luminate" pe care o aşteptaseră românii de la ultimul dictator şi, de fapt, „îl împuşcaseră nu pentru că avusese curajul de a fi astfel, autocrat adică, ci pentru că... o făcuse prost! Da, ăsta era adevărul! Dovada e că... şi acum aşteaptă un dictator! Cineva care să rezolve iute toate treburile spinoase, fără a mai întreba mult în stânga sau în dreapta!" etc., etc. Vorbea, vorbea, imitând bine pe cineva bucuros că găsise o ureche care să-i asculte „teoriile",

regretând, în tăcere, că nu avea o sticlă de vin bun la îndemână. Regretând că nu era de față și sora Hélène, în fața ei, în prezența ei era mult mai autentic în „imitațiile" sale. Nu, nu ajungea să creadă în cele ce spunea, dar admirația față de sine însuși era aproape totală, într-atât de desăvârșit „îi ieșea rolul"! De altfel, se juca pe sine însuși, cu multiplele-i fațete, de atâta vreme, încât el însuși pierduse cu desăvârșire înțelesul cuvântului sincer, cu toate derivatele sale, sinceritate etc. Fără să-și dea seama, pentru el, pentru Mârzea, a fi sincer însemna a imita, a te preface cât se poate de bine, „de sincer" – sincer, naiv! Și pentru că el era astfel, îi suspecta și pe alții de nesinceritate, ba ajungea să bagatelizeze, de câte ori avea ocazia, acest adjectiv! „Ce-i aia, sincer, spunea, ia mai lăsați-mă în pace! Sinceri sunt unii sau când au interesul să fie așa sau când nu mai pot să mintă, să se prefacă! Cine e sincer în țara asta, domnule?! Scriitorii?! Hai să fim serioși! Popii?!... De când asta? Bine, nu vă întreb de oamenii politici, deoarece nici ei nu au pretenția să-i credem pe cuvânt! Vorbesc de oamenii politici cât de cât profesioniști pentru că, e drept, mai sunt unii diletanți politici – la noi, după revoluție, totul e posibil, chiar și oameni politici naivi! – care cred în cele ce afirmă și sunt indignați de-a dreptul dacă nu-i crezi pe cuvânt!..."

Cineva, în absența sa, emisese ideea că acest teatru continuu al lui Mârzea venea dintr-o profundă neîncredere în sine mai degrabă decât din cinismul pe care părea că-l afișează. Cineva subtil, se înțelege, care-i pătrunsese masca sau măștile, deoarece cei mai mulți se lăsau păcăliți de inteligența și nu rareori de virtuozitatea pe care o punea afaceristul și „micul jurnalist" în opiniile sale! Zeul său declarat era Caragiale, bineînțeles, cel din Mofturi și schițe, din care știa pasaje întregi și numeroase pe de rost și le recita așa cum alții recită poezii de Goga sau Coșbuc. Uneori, spre stupefacția celor din jur, izbucnea în lacrimi în plină

scenă Caragiale, apoi se ştergea la ochi, la nas şi îşi cerea scuze, spunea că „a băut prea mult, probabil că a amestecat băuturile!" Comanda apoi o friptură dublă asupra căreia se arunca furibund, respirând zgomotos şi mulţumit pe nări, încântat că putuse „să se arate slab!"

Vizita la „cele două femei" (deşi nu era decât una, mai ales, prezentă!), ca şi „locul acela", mica bibliotecă, Mârzea le numea „vizuina sa" şi nu le „comunica nimănui". Într-adevăr, acolo „întâlnise candoarea" (el nu o exprima astfel!) şi încă sub o dublă faţă: cea „indiferentă" a lui tanti Katy, ca şi cea „patetică" a sorei Hélène. Vizuina înseamnă un loc unde te poţi ascunde şi nu ştim exact de ce afaceristului Mârzea i se părea că „în acel loc" se putea „furişa sau ascunde" şi mai ales de cine, de ce?! Cu atât mai mult cu cât „ascunzătoarea sa" nu era una radicală, adică, aşa cum am văzut, nici acolo, în faţa celor două femei binevoitoare, el nu putea scăpa „de sine însuşi", de „tertipurile" sale, de jocul obositor şi aţâţător al farsei, al continuei imitaţii ca o provocare adusă nu numai autenticităţii şi sincerităţii umane, dar şi omenirii „per ansamblu"! (O altă expresie a sa, pe care declara că o avea încă din pubertate, când „descoperise geniul anarhismului"!) Sau... îl atrăgea, ca să nu spunem îl excita, privirea excesiv de binevoitoare pe care „o aruncau" asupra sa cele două surori care îl primeau şi acceptau cu o răbdare ce se învecina cu indiferenţa, dar şi cu simpatia, în acelaşi timp! Şi pentru că cele două erau atât de diferite în firea lor, probabil, afaceristului i se părea, poate, că „era acceptat de întreaga lume", cea „practică dar şi cea idealistă", cea care trăia în imediat, dar şi cea „din atemporalitate, din sacralitatea pură" etc. Interesant e că Mârzea, care părea că desfide cu un aplomb extrem orice opinie – mai ales dintre cele „cuminţi, aşezate!" – găsise undeva „un loc" al refugiului continuei

sale fronde față de „opinia publică". Sau... totul nu era decât un preambul al farsei pe care i-o pregătea lui Aristide Bizoniu?! Îi acorda acestuia și farsei pe care o punea la cale, oare, atâta însemnătate... bănuia „rezistența" acestuia în a fi atras în mrejele obișnuite ale „micului jurnalist", sau, mai știi, histrion la culme, voia el însuși, din „stimă față de sine în primul rând", cum nu omitea să adauge uneori, să înscenezе, în sfârșit o mare farsă! „Chiar dacă adversarul nu e pe măsură, spunea el cu altă ocazie, eu îl înnobilez, nu-i permit să se lase învins prea ușor, prea repede! Abil, iute de spirit cum era, improviza și o întreagă teorie a „echilibrului necesar" într-o „înfruntare, luptă".

– Dacă din lipsă de „material uman", spunea, sau pur și simplu din superficialitate sau grabă, din plictiseală, ți-ai ales un adversar slab, nu pe măsura geniului tău de a improviza (era una dintre denumirile farsei la el!), ei bine, acest lucru se poate repara! Eu nu-mi permit să „înving pe oricine" și chiar dacă am dat, din proprie vină, se înțelege, peste un adversar slab, de nimica, eu... îl întăresc, îl „înnobilez" ca să-l înving mai greu! E adevărat că am mai întâlnit parcă teoria asta într-un roman citit de mine în tinerețe, dar i-am uitat titlul și autorul. Romanul era plicticos, însă teoria e adevărată, dovadă că eu o aplic și, o să râdeți, am ajuns cu virtuozitatea până acolo încât uneori – dar, atenție, numai uneori! – îmi aleg eu însumi, absolut deliberat, un... inamic, adversar de toată mâna, așa, pe câte un ins mustind de platitudine, de mediocritate! Ei bine, ca și idolul tinereții mele, genialul giuvaiergiu și sculptor al Renașterii Benvenuto Cellini, care oferea regilor și împăraților Europei solnițe mirifice, mai impresionante decât nu știu ce statuie ecvestră a vreunui contemporan, eu transform trivialul în monumental, dau, împrumut, ofer substanță golului, secăturii, insuflu ingenium vreunui ipochimen plat și plicticos, îmbibat de ridicolul demnității sale proprii!

Să-ţi ajuţi adversarul pentru a-l învinge mai greu, iată una dintre devizele mele de cavaler al adevăratei modernităţi, să refuzi nu numai un duel ignobil, dar şi mediocritatea necesară cotidiană, ce zic eu!, să refuzi chiar hazardul! Hazardul ce te aduce în faţa unui inamic nedemn ţie şi, ca să fim drepţi, aproape orice inamic ţi-este nedemn, dacă ai cât de cât o părere dreaptă despre propriile capacităţi! Vedeţi ce simplu, dintr-o întorsătură de mână şi de frază am rezolvat spinoasa problemă a hazardului, a întâmplării, cu care-şi bat capul generaţii de filosofi?! Pur şi simplu prin refuzarea „stării de fapt"!

Vorbind sau gândindu-se la „inamicul nedemn, nevolnic", Mârzea făcea probabil aluzie şi la Bizoniu, „omul fără expresie" şi care părea, în ciuda „rigidităţii sale" sau, mai ştii, poate chiar graţie acesteia, că-i „rezistă". Care părea „a nu înţelege" şi asta după atâta vreme, la câteva luni bune de când îl cunoştea; Mârzea încă nu era sigur dacă preotul „înţelegea sau nu" dorinţa sa, jocul său, intenţia sa de a-l „atrage într-o farsă!" Era un timid excesiv, fapt ce îi conferea acea rigiditate aparentă, lipsit poate total, la modul bolnăvicios chiar, de simţul humorului – fapt care-l apropia, în mintea jurnalistului de „rara categorie a proştilor veritabili!" – sau, mai ştii, era un paranoic exemplar, cineva care dispreţuia întreaga lume înconjurătoare?!

– Bine, atunci de ce ajuta lumea?! De ce se amesteca în treburile altora, cu siguranţa de sine a celui ce poate rezolva probleme urgente sau complicate?! – răsărea un gând poznaş în mintea febrilă a „micului jurnalist", patron şi afacerist totodată.

– Tocmai de aceea, răspundea o „altă voce", tocmai de aceea, ca să-şi arate propria superioritate şi să sublinieze limita jalnică a lumii, mediocritatea ei infinită! Să o strivească sub dispreţul propriei filantropii, a propriei generozităţi, nimic mai înşelător decât această grabă şi acest

„devotament" în „ajutorarea aproapelui"! Mulţi uită ce splendid sentiment de superioritate, de apartenenţă la o elită, la o elită aparte şi unică îţi dă tocmai această „înjosire" lucidă şi continuă, alergând şi căutând cu fervoare locurile în lume unde mizeria, promiscuitatea şi injustiţia brutală îşi fac veacul! Nu-i aşa că te poţi simţi singurul prinţ posibil şi real, învingător nu numai al multiplelor şi încâlcitelor probleme sociale, dar şi învingător contra propriului egoism, zeul tutelar şi tiranic al marii majorităţi? Nu cumva... sub reverenda acestui glacial preot Unit se ascunde o coadă de lup stufoasă şi zburlită de vanitate?! A, dacă ar fi aşa şi n-ar fi un simplu personaj banal şi crispat, cum pare la prima vedere, ce noroc!, ce şansă ar fi, de partea mea! în sfârşit, un inamic redutabil, pe măsură! Un dar al vieţii... ce mai!

2

Parcă uitase „scopul" vizitelor sale în cabinetul lui tanti Katy, atât de surprins păru când intră în birou Bizoniu, auzind voci şi râsete „dincolo". Mârzea se ridică iute în picioare, „ca un şcoler", şi aproape că se scuză pentru că se afla acolo. De fapt, nu avea „nici o scuză", deoarece în aceeaşi dimineaţă îl aşteptase pe preot la ieşirea de la utrenie şi avură o lungă conversaţie, la drept vorbind, Mârzea fusese cel care vorbise aproape neîntrerupt, petrecându-l pe Biznoiu câteva staţii de autobuz. Ce căuta acolo, bând ceai cu cele două femei – ceai pe care-l adusese el însuşi în termos – ignorând că preotul se afla la masa lui de lucru, deşi scopul vizitelor sale era să „ajungă la el"...?!

Era cumva „vânătorul care întoarce capul" când apare cerbul în luminiş... pentru a prelungi plăcerea, tensiunea clipei sau, mai ştii, poate că uitase complet de „farsă",

bucuros de a-şi fi găsit o „vizuină" – un refugiu la fel de „ciudat" ca întregul personaj?

Apoi, parcă ruşinat, dar nu se ştia de ce, nu mai veni un timp şi nici nu-l mai căută pe Bizoniu. Se afundă „în viaţa sa de altădată", care, la drept vorbind, nu încetase o clipă. „Un anarhist al vieţii!", cum se definea singur, părând a nu crede în cele ce spunea, dar, după ce-şi termina propoziţia, parcă auzind cu întârziere ceea ce tocmai spusese – aşa cum unii corespondenţi de televiziune aflaţi la distanţă de mii de kilometri aud cu întârziere întrebarea crainicului! – lui însuşi „absurditatea frazei" nu i se mai păru la fel de absolută; cine ştie, poate că e chiar aşa, îşi „auzi" el un gând jucăuş şi astfel, nu rareori „farsa sau farsele", mici sau mari, se furişau, se continuau „în el însuşi!" Deşi pe faţă dispreţuia „opinia şi respectabilitatea burgheză", ţinea la mare preţ şi teoretiza fără încetare „salvarea aparenţelor!" Numai că la Mârzea aparenţele desemnau strict chiar „aparenţele", adică „pielea subţire a lucrurilor şi a raporturilor", „forma goală a lumii" şi, mai ales, acele „aparenţe" pe care le crea el însuşi, întreg teatrul de care era animat şi de care era în stare. De altfel, în acest teatru pe care nu rareori îl juca cu o anume grosolănie, cu o oarecare sfruntare, privindu-i în ochi pe cei din jur, martorii – el se declara printre puţinii indivizi „autentici, sinceri"!

– Autentic, sunt, fără îndoială, spunea el, deoarece... aşa sunt eu: inautetnic... ha, ha! Iar sincer... ce să mai vorbim! În ce mă priveşte, eu nu dau doi bani pe sinceritate şi-apoi, ce!?, suntem oare capabili de sinceritate în adevăratul sens al cuvântului?! Păi bine, domnule, pentru a fi sincer, pentru a „putea" fi sincer, trebuie să ai geniu, uite, Dostoievski era sincer... de aceea a şi părut atât de scandaloasă literatura sa, mai ales în ţările „civilizate" şi ipocrite din vestul european! Şi-apoi... nu merit laude când tocmai eu, sluga şi bufonul dumneavoastră, eu reuşesc cel

mai bine, dacă îmi pun în minte, să... fac pe omul sincer! Şi nu mai e nevoie să adaug deoarece, iată, stau la masă cu oameni inteligenţi, cu doctorate în pregătire, nu-i aşa, că tot jucând pe omul sincer ca să salvez aparenţele noastre scumpe, ajung realmente uneori, spre hazul meu, ca să nu zic spre propria-mi uimire, să fiu cu adevărat sincer! Dar, vedeţi, vrând să „fiu sincer", cum e moda, m-am încurcat în iţe; da, ajung să spun, printre fraze şi unele minciunele de ocazie, care dau atât de bine într-o conversaţie, şi câteva adevăruri, ca să zic aşa, dar... adevărul meu de azi nu e minciuna de mâine? Sau, cum ni se întâmplă tuturor, minţim, minţim cu seninătate şi ne pomenim că realitatea sau viaţa, cum vreţi, „reface totul", aşa cum ai şterge cu buretele o tablă, şi pune în loc minciuna noastră care brusc sclipeşte aidoma celui mai autentic adevăr! Ce... spuneţi că sunt un sofist?! Sigur că da... ca şi Socrate! Ştiu, ştiu, Socrate nu era un sofist autentic deoarece el a inventat metoda inductiv-dialectică, dialogul cu părerea adversă; ei bine, eu sunt un sofist clasic, nu-mi pasă de „adevăr", nici de „bine şi frumos", îmi urmez pur şi simplu şirul gândurilor şi al intereselor de moment! Interese ale gândului, se-nţelege! Dar... aparenţele, astea da, le respect cu sfinţenie, însă, atenţie, „aparenţele mele", care-mi sunt scumpe şi pe care le creez necontenit! Şi uneori, ca un bun, ca un genial actor, dar voi nu înţelegeţi nimic, eu asud sub fardul meu şi râd când ar trebui să casc, sau râd chiar când ar trebui să râd, când toată lumea se aşteaptă de la mine să râd şi... unde am citit această scurtă propoziţie ciudată, care, ca şi altele, devine adevăr din minciună. „Adevărul se ascunde cel mai bine cu adevărul; tristeţea cu tristeţe"?

După un timp în care se ascunsese – sau aşa i se păruse lui – îl revăzu pe Bizoniu, însă la cererea acestuia, de astă dată. Îi lăsase vorbă la doamna Katy că „ar vrea să-l consulte

într-o problemă" şi Mârzea, deşi afectă că era „prins, ocupat", alergă cu o grabă „suspectă" în proprii săi ochi, la întâlnire. „Vasăzică nu s-a terminat", îşi spuse el, cu o anume febrilitate, uimit cumva că apelul „popii" trezise în el o neaşteptată vivacitate. Era pentru prima oară că Bizoniu îl ruga ceva şi Mârzea se aştepta „la mari avantaje" de la această „răsturnare a situaţiei"!

Spre dezamăgirea sa însă, când îl găsi pe preot, acesta se scuză că îl deranjase, fusese într-adevăr o problemă, nu foarte urgentă, care însă „se rezolvase de la sine, cum se-ntâmplă uneori"! Mârzea îl privi cu atenţie, ca să vadă dacă nu se ascundea o umbră de ironie sub frazele scurte, calme, ale celuilalt, dar expresia acestuia era impenetrabilă, ca de obicei. Cum preotul voia să-şi ia rămas-bun, oarecum în panică Mârzea îl invită la masă. Bizoniu se gândi câteva clipe, cu o gravitate exagerată, apoi refuză, spunând că era aşteptat, şi cum Mârzea insistă, cu o încăpăţânare de-a dreptul puerilă, ridicând privirea, Bizoniu îi indică un bar de zi în apropiere, declarând că-l întovărăşeşte „cu plăcere, dar nu poate consuma mai mult decât un iaurt cu o chiflă!"

– Dar eu, insistă Mârzea, pot comanda o sticlă de vin?! şi-l privi pe celălalt cu gura căscată, cu o speranţă totală şi copilărească în privire, încât preotul zâmbi subţire, îl privi cu un început de afecţiune şi dădu din cap.

Intrară în acel bufet sau bar de zi, ce-o fi fost, unde stătură mai bine de două ore în picioare şi, pentru prima oară, Mârzea tăcu. Tăcu aproape tot timpul, bând din sticla sa de vin şi privindu-l pe celălalt cu o anume intensitate, de parcă aştepta ceva important din partea acestuia, sau poate vrând să-i dea ocazia să vorbească. Dar Bizoniu, tacticos, după ce-şi mâncă iaurtul şi doar o jumătate de chiflă, cealaltă jumătate o împachetă în şerveţel şi o îndesă în servieta sa burduşită de acte, după care tăcu cu o seninătate perfectă, dându-i poate lui, lui Mârzea, ocazia să se desfăşoare. Acesta

însă, înciudat poate, tăcea, tăcea în continuare, sorbind mereu din paharul de vin, după ce dăduse peste cap două ceşti de cafea şi fumase nu ştiu câte ţigări. Impasibil, preotul îşi scoase din geantă un caiet sau o agendă groasă şi îşi notă diferite lucruri, comparând unele hârtii sau chitanţe pe care le scotea din buzunare. Păreau doi oameni care nu aveau mare lucru să-şi spună sau, pur şi simplu, doi străini care stăteau în picioare la o masă de bar de zi.

După un timp apreciabil, Mârzea izbucni în râs, râsul lui gros, care le atrăgea atenţia celor din jur. Preotul îl privi mirat, ridicându-şi ochii din hârtiile sale, iar jurnalistul spuse extrem de încântat de sine:

– Tocmai mă întrebam, părinte, ha, ha cine... a venit primul?

„Cum aşa?!" făcu privirea nedumerită a lui Bizoniu şi Mârzea „răspunse privirii":

– Păi... foarte bine; nu m-aş mira ca cei ce ne privesc să creadă că nu ne cunoaştem pur şi simplu! Aici, la mesele astea incomode, stau adeseori oameni care nu se cunosc. Vine cineva şi ia loc, cum se spune, şi apoi apare un altul, care caută cu privirea o masă liberă, nu găseşte şi cere voie să stea şi el la masă, să bea o bere, o ţuică sau o cafea. Ei bine... dacă şi noi doi, scuzaţi părinte, suntem în aceeaşi situaţie, pentru cineva „din afară", se-nţelege, acel privitor, dacă nu are ce face, trebuie să-şi pună întrebarea: dintre ăştia doi... cine a venit primul?! Interesant, nu-i aşa?! şi râse din nou, privindu-şi mâinile grăsuţe şi unghiile roase până-n carne, deoarece îşi mânca unghiile.

Bizoniu îl ascultă, dădu apoi uşor din cap, părând că se gândeşte la cele ce auzise, zâmbi – era un zâmbet mai mult închipuit, buzele nu tresăreau în nici un fel, doar faţa i se lumina uşor! – şi spuse, privind afară, prin geamul înalt, murdar, prin faţa căruia forfotea lumea:

– Ce zi frumoasă!

– Da, răspunse parcă îmbufnat Mârzea, e o zi splendidă!

Tăcură apoi în continuare, până când Bizoniu, adunându-și hârtiile, se pregăti de plecare. Atunci Mârzea „îl atacă”:

– Eu mai rămân, părinte, dar... dați-mi voie înainte de despărțire să vă pun o întrebare pe care voiam să v-o pun mai de mult: eu, după cum bănuiți, sunt un om care dispune de anumite resurse financiare și am și o anume influență, vreau să zic relații și... nu numai la ziare! Dumneavoastră, după cum am văzut, vă ocupați de anumite treburi ale oamenilor, vreau să zic că ajutați pe ici-pe colo, lucru evident lăudabil, pentru care aveți întreaga mea considerație, cum se spune! Dar... mie personal de ce nu-mi cereți nimic, vreau să zic: de ce nu-mi cereți ajutorul sau, mă rog , să particip și eu la... cum se zice, opera de binefacere?! Puteți să-mi răspundeți?!

Bizoniu îl privi cu o anume atenție – el nu răspundea imediat, spontan, la o chestiune care i se punea, chiar când aceasta era măruntă sau simplă! – și spuse, vorbind rar:

– Nu, domnule Mârzea, nu m-am gândit în acest fel în ceea ce te privește; fiecare om are viața lui și trebuie să i-o respectăm.

– Vreți să spuneți, făcu Mârzea, și în ochi i se aprinse o luminiță batjocoritoare, vreți să spuneți că eu... că eu nu sunt potrivit, adică demn de a... de a participa la operele dumneavoastră?

– Nu, răspunse calm preotul, sunteți foarte demn! Am și apelat în vreo două rânduri la dumneavoastră și ați fost foarte eficient.

– Da, dar niciodată nu a fost inițiativa dumneavoastră. De fiecare dată eu am fost cel care... s-a impus, ca să zic așa! și râse încă o dată, aproape batjocoritor.

– Dumneata vrei să spui, zise Bizoniu, privindu-l cu seriozitate, vrei să spui că ai vrea să... conlucrăm, adică să ne vedem cu o anume regularitate?! Sau poate preferi să-ți

ofer câteva adrese unde spiritul dumitale de inițiativă și-ar găsi un bun câmp de operare?!

– Ați ghicit, râse ușurel Mârzea, aș dori să conlucrăm, cum ați spus! N-am ce face cu adresele de care vorbeați, alea le pot lua de la ziar, sunt acolo sute de cereri de ajutor!

– Cum doriți, spuse sec preotul după o clipă de gândire. Când se va ivi ocazia, am să vă solicit. La revedere..., domnule Mârzea!

3

... La un moment dat cu Mârzea se întâmplă un mic fenomen care putea să pară ciudat, paradoxal, unor spirite grăbite, dar care se întâlnea extrem de des în lumea noastră: se enervă din cauza unei afirmații pe care o făcu el însuși apropo de „popa Bizoniu".

Cu o seară înainte, cam băut, cum era la ora aceea a zilei, și în compania „unuia" care i se „lipise" la masă, la New-York, își dădu drumul gurii un pic cam mult, poate și din cauză că „ipochimenul" ce-i stătea vizavi, un vag asistent la universitate, Mârzea nici nu-i știa bine numele, nu părea prea convins de ceea ce spunea jurnalistul, lucru care-l incită pe celălalt!

Dintr-una într-alta, după o bârfă bine acidulată la adresa lui Popp, unul dintre directorii *Ardealului*, apoi, o istorioară „de alcov", în care, vrând să-l „încerce" pe „micul universitar", Mârzea turnă sare și mai ales piper din abundență, înșirând scene ce ar fi făcut să roșească și un comisar de poliție de cartier, fără să știe nici el cum, Mârzea „apăsă pe pedala" pe care o ținea cumva secretă „chiar și de el însuși": Bizoniu! Era o surdă enervare față de acel curios popă Unit care era și un mărunt bibliotecar și care nu-și

trăda în nici un fel „personalitatea" – cel puţin aşa credea afaceristul nostru; figura sa impasibilă, a lui Bizoniu, care părea anume construită de „anatomistul divin" în a ascunde totul, placidă, de gheaţă aproape, nu trăda într-o asemenea măsură reacţiile sale intime încât părea a nici nu le avea! Din această pricină, Mârzea, când vorbea rareori despre el, îl taxa drept: „lipsit total de personalitate", „gângav intelectual", „fantomă a Clujului", „timid incurabil", „şocat", „arierat" etc. Toate acestea şi altele el le spunea sau le gândea fără răutate, cu aerul său de badinerie benevolentă, şi chiar şi epitetele jignitoare păreau un fel „consideraţie inversă" – era una dintre expresiile sale favorite când unul sau altul se plângea de tratamentele sale orale. „Deja când vorbesc despre câte unul mai mult de cinci minute, spunea Mârzea cu acel aer al său inimitabil de autoadmiraţie lejeră în care se scălda, cerând asentimentul celui sau celor din faţă, chiar şi atunci, sau mai ales atunci, eu produc un tratament de favoare! Deoarece ceea ce nu puţini proşti-deştepţi sau falşi-deştepţi nu ştiu e faptul că nu epitetul contează, oricare ar fi acesta, ci atenţia acordată subiectului, «timpul» pe care i-l conferi, deoarece, băieţi, darul pe care-l putem face noi mizerabililor noştri contemporani nu e aşa-zisa judecată de valoare, ci... Timpul, timpul nostru personal, unic, irepetabil, pe care-l umplem fără nici un beneficiu concret, cu persoana lor, cu ticurile şi cu calităţile sau defectele lor, cele care sar în ochi, se-nţelege! Iar cine mă cunoaşte ştie că mai degrabă eu «mă-ntorc», schimb adică accentele şi-l fac pe unul din antipatic omul lui Dumnezeu decât să perseverez în bine, hă, hă, adică să-l laud la nesfârşit pe câte unul care nu merită, de fapt, nici bacşişul moderat pe care i-l las eu de obicei lui Giury (garîon-ul localului)!"

Vrând să-i deştepte atenţia convivului neinvitat de la masa sa, căruia nu-i comandă nimic (şi nici acela nu ceru ceva), după picanteriile cu demoazela care nu părură a-l

mişca, Mârzea „apăsă pe pedală" şi „despachetă" figura lui Bizoniu, de care se ocupa cel mai adesea în solilocviile sale, încă neştiind „de unde să-l apuce"! Vorbind, însă, cum se întâmplă, i se păru, cel puţin în acea seară, în aburii vinului său de Bourgogne şi puţin contrariat de figura calmă, placidă, aproape indiferentă a celui din faţă, „auzindu-şi vocea" şi silogismele ce se înşirau, că „se apropie de adevăr", adevărul în acest caz fiind „ceea ce se ascundea sub masca perfect impasibilă a popii"!

– He, he, făcu Mârzea, după ce-i schiţase în câteva fraze „poziţia socială" a popii-bibliotecar şi a „aerelor" sale de „binefăcător", mai ştii, poate sunt eu imbecil: în spatele măştii sale grave, de gheaţă, nu se ascunde mai nimic, mă auzi, stimabile – nu nimic, ci mai nimic, adică mai puţin decât nimic... ce zici!? De altfel... trebuie să adaug, dintr-un fel de onestitate de care nu mă bănuieşte nimeni, hă, hă, că o asemenea mască rece, purtată în plină amiază pe străzile Clujului e... cum să zic, un fel de performanţă! Sigur, dacă insul nu e perfect imbecil, vreau să zic idiot! Am zis mască?! Se poate, se poate! Ce diferenţă este între „poză" şi „mască", hai, vă ocupaţi cu asta la catedra voastră de... psihologie, nu?!

– Nu, răspunse celălalt, eu sunt la „Curente în gândirea europeană contemporană"!

– Da...?! se miră ipocrit Mârzea, există aşa ceva?! Bravo! Ei... ce spuneam?! A, da, mască! Unii vor face caz de această recuzită, ca să zic aşa, eu prefer poza! Eu... ştii când port mască şi, conced, o fac rareori?! Hai?! Ei bine, numai când vreau să mă ascund de mine însumi, ha, ha!

Şi Mârzea irupse într-un râs briliant, zgomotos, care plesnea de autoadmiraţie, încât nu puţini de la mesele vecine întoarseră intrigaţi capul, dar numai cei care nu-l cunoşteau. El era un cotidian, un familiar al localului unde lăsa multe milioane şi de aceea i se acceptau multe; pentru că nimeni

nu îndrăznea să se indigneze, era receptat ca o „figură pitorească a Clujului", un fel de „actor al vieții", cum îl fixase cineva, „mai mult decât un bufon, mai puțin decât un bancher", deși toată lumea știa că era bogat. Mai mult, faptul că nu-și etala banii mulți, cum o făceau nu puțini, primea uneori la masă pe unul sau pe altul și era văzut și în birturi modeste, vorbind însuflețit cu „șoferii și studenții", cum spunea el însuși, îi atrăseseră aproape o faimă de „ins popular", adică exemplar în gravura „de epocă" a Clujului.

– Da, continuă el înveselit de ce-i ieșise pe gură, când vreau să mă ascund de mine însumi, numai atunci! Știi, tinere, când eram un student pârlit ca mata – a, dumneata nu ești un student pârlit, dumneata ești un universitar pârlit, ha, ha, nu te superi... ce?! Ia spune, vrei să bei ceva, pot să-ți comand un vin, ceva, din vinul ăsta nu beau decât eu... hai?!

Și cum celălalt făcu un semn că nu voia nimic, Mârzea continuă, extrem de bine dispus:

– Dar... poza, da, poza o accept și o profesez eu însumi, la urma urmelor, e o formă a decenței, te-ai gândit la asta?! E forma mea de autenticitate, voi, tinerii aud acum că fugiți după tot ce este autentic, voi, optzeciștii... nu mă exprim corect?! Ei, da, și mie în tinerețile mele îmi plăcea Camil Petrescu și maestrul său, André Gide, avangardiștii, nu...?! Ce-i mai autentic decât dicteul automat sau... visele?! Sau cum aud că fac tinerii scriitori bucureșteni, care colindă piețele cu un reportofon sub braț, pescuind pe ici pe colo autenticul contemporan!... Ai ghicit, și eu sunt nebun după autentic, dar, bineînțeles, nu-l caut în piață și nici în vise – îți mărturisesc că mie mi-este scârbă de visele mele, dar... passons! Nu, autenticul, comod cum sunt, mi-l fabric eu însumi, ai, ce zici de asta?! Și cred că bănuiești cum, deoarece despre asta vorbim, asta e „tema" cum ziceți voi: prin poză! Dau atâta importanță contemporanilor mei, indiferent de sex sau cultură, că mă scălămbăiesc cum pot

mai bine, după ocazie, se-nțelege, și uneori îmi reușesc frumoase tururi de forță! Știi, am să-ți spun, deoarece văd că te interesează – și Mârzea îl privi câteva secunde cu atenție pe celălalt, deoarece figura acestuia nu trăda un interes prea evident! –, am să-ți spun un lucru pe care nu l-am spus nimănui (mințea, evident!): Am reușit să joc în câteva rânduri nu numai pe cunoscutul tapeur public, lipitoarea care se agață de unul și de altul ca să ceară o sumă penibilă, dar am făcut-o cu foști colegi de liceu, pe care nu-i mai văzusem de decenii, tipi importanți, doctori, avocați, șefi de birouri etc., prin provincie, care mă întrebau, naivii, ce mai fac?! Ei bine, ce să fac, mor de foame, am o mamă cu cancer în ultima fază și n-am bani de medicamentele astea oribil de scumpe, n-am bani de telefon, vreau să-mi cumpăr un sandviș, sufăr de psoriazis, i-am spus unuia care mă privea incredul și, când am vrut să ridic cracul pantalonului să-i arăt plaga, mi-a turtit în mână o sută și s-a cărat! Cu ce satisfacție însă, să-l vadă pe fostul premiant al clasei – da, câțiva ani am vrut să mă amuz pe socoteala profesorilor, mai ales a celui de naturale și am învățat pe manuale de Papilian și Testut! Ha, ce satisfacție le-am dăruit, nu-ți dai seama cât te unge pe inimă să asiști la catastrofa socială a unui fost coleg, e chiar mai înviorător decât să auzi că a dat ortul popii! Zău!

Sigur, ai să-mi spui că astea-s poze simple; de acord! Dar ia să te văd că pozezi în homosexual, nu?! Da, da, am făcut-o în câteva rânduri și o dată – da, o dată, am mers până la capăt! Cu ce câștig?! Material... nici unul! Dar... ce satisfacție profundă, scuză-mi jocul de cuvinte! Voiam să pozez, de acord, să-l păcălesc pe unul greu, inimaginabil de greu de dus cu muia, cum se spune, și de fapt am trăit eu însumi un spasm... ha, ha, nu te crispa, nu e vorba de „acel spasm", ci de unul superior, spasmul victoriei, al autodominării perfecte! Cunoști această stare?! Ai să râzi dar, cu nerușinarea ce mi-este caracteristică, în minutele

acelea când îmi savuram şi admiram puterea de stăpânire asupra nervilor şi a psihicului meu – deoarece mi-era profund greaţă, silă, de ce făcusem! – m-am comparat cu deţinuţii politici din puşcăriile dure din stalinism, Aiud, Piteşti şi.., nu m-am simţit mai prejos! Sigur, cauza mea, ca să zic aşa, era alta, dar... era vorba de o victorie asupra simţurilor, o victorie gratuită din orice punct de vedere, iar triumful, da, triumful nu-l puteam împărtăşi nimănui, despre aşa ceva nu se vorbeşte, n-ar înţelege nimeni! Uite, dumitale ţi-o spun, nu ştiu ce m-a apucat, deoarece eşti un om inteligent şi, mai ales, deoarece nu cred că o să ne mai întâlnim vreodată, în acest fel, mă-nţelegi! Sigur, riscul e că poţi să duci vorba, să te lauzi cu confesiunea mea; ei, şi,?! Detractorii mei îţi vor răspunde că au auzit altele şi mai şi în ce-l priveşte pe „Mârzea ăsta", amicii mei, cei care beau un vin la masa mea, vor spune că m-am lăudat, că am vrut să văd ce mutră faci dumneata, că am minţit, adică! Nimic de mirare, eu mint atât de des şi rareori în favoarea mea.

De altfel, ha, ha, poate chiar ăsta e adevărul: dar dacă te-am minţit, să văd ce figură faci... vreau să zic ce figură face un blanc-bec ca mata, un boboc, vreau să zic?! Ia spune – şi Mârzea se apleacă aproape cu îngrijorare spre tânărul universitar – te supără că te-am făcut boboc?!

– În nici un fel, răspunse tânărul; nici blanc-bec şi nici boboc. Voiaţi să spuneţi... aici el ezită, dar jurnalistul îi făcu un semn de încurajare din cap, trimiţându-i cel mai cald zâmbet, cel mai tandru – voiaţi să spuneţi că sunt un boboc în artele cinismului universal... Nu-i aşa?!

– De ce universal?! Cinism pur şi simplu! Exact, mă bucur că ne înţelegem, că n-ai o inimă de domnişoară, vreau să zic de falsă domnişoară, he, he! Da... ce spuneam?! A, da, autostăpânirea! Uite, ca să înţelegi mai bine: de ce e mânată lumea asta, aud?! Ca să vorbim pe şleau şi scurt, scurt-scurt, foarte scurt?! De interese, desigur, dar, pe un

plan superior, de voința de putere... capito?! Ei bine, care sunt aspectele, fețele puterii, grosso modo, încă o dată?! Banul și puterea, nu-i așa?! Banul, știm ce e, dar ce e puterea politică – iartă-mă că vorbesc ca la școală, dar o fac din spirit de economie a timpului. Puterea politică este, după cum o știe și ultimul birjar, manipularea oamenilor și a conștiințelor... Puterea asupra oamenilor, nu?! Perfect! Și... conduce lumea, societatea, cel care manipulează cât mai mari mase de oameni și cât mai multă vreme... pentru un ideal sau altul, se-nțelege, a, de idealuri nu ducem lipsă, mai ales noi, ca să zic așa, în modernitate, ha, ha! Puterea asupra oamenilor vii este expresia mea, deoarece există și puterea asupra morților, vezi istoricii care modifică trecutul după bunul lor plac!

Dar... și acuma fii atent, te rog, nu crezi că există o putere și mai mare, care o depășește pe cea a politicienilor, chiar și cei de vârf, cei care riscă să intre în istorie?! Ce zici?

– A... sfinților! A sfântului!

– Bravo!! și Mârzea, realmente satisfăcut, dădu cu palma în masă cu atâta tărie încât aruncă un pahar pe jos și din nou unii de la mesele vecine întoarseră capul, o femeie țipă, chelnerul alergă repede și restabili ordinea, aduse un alt pahar și-i liniști pe cei de la mesele vecine, în șoaptă, de parcă Mârzea ar fi fost prefectul sau vreun neamț care plătea în mărci.

– Exact, mon cher, puterea sfântului! Și... care e această putere?! Asupra ta însăți, asupra lui însuși, hai, ce zici?! Așa-i că am dreptate?!

– Bine... ezită tânărul, aici e vorba de credință...

– Mă rog, spune-i cum vrei, dar... în esență e vorba de același lucru: puterea asupra ta însăți!

– Bine, dar... asta o au și fachirii!

– Hă, hă, sigur că da, văd că ești isteț! Da, fachirii, bătrâne, dar la sfânt... la sfânt, la omul sfânt nu ți se pare că e vorba de altceva?!

– Ce anume...?!

– Nu ştiu, ridică nepăsător din umeri afaceristul şi dădu peste cap paharul plin de vin din faţa sa, făcând un semn în aer să i se umple altul, deşi nu era nimeni prin preajmă din personalul de serviciu.

Dar probabil că masa lui se afla sub observaţie, ca dovadă sosi o fată în grabă, îi umplu paharul şi, respectuos, îi şopti ceva la ureche.

– Mai târziu, făcu Mârzea, fără să ridice privirea, mai târziu!

Apoi, după o tăcere destul de îndelungată, timp în care Mârzea părea că aţipise, cu capul în piept, nepăsându-i de invitatul său pe care, de altfel, nu-l invitase nimeni, se îndreptă deodată, oftă şi zâmbi, ca un copil care se trezeşte din vis, pipăi mecanic după pachetul de ţigări contemplă puţin uimit ceaşca goală de cafea, duse la gură paharul de vin, dar îl reaşeză la loc pe masă, fără să bea, şi privi în jur. Astfel, stând cu capul plecat într-o parte, de parcă s-ar fi adresat cuiva de la o masă vecină, spuse:

– Dar... mai interesantă e istoria cu un fel de popă care face ore suplimentare la Biserica Greco-Catolică pe care Uniţii au primit-o de curând, ştii, aici, pe... şi el făcu un semn cu mâna-i grăsuţă, brusc obosit.

Dar era doar o aparenţă, îşi îndreptă brusc umerii, îşi aprinse o ţigară, fata, aceeaşi fată sosi în grabă cu o altă ceaşcă de cafea şi el vorbi, trimiţându-şi încă o dată înainte zâmbetul său mieros, cald, tandru, ca un şarpe de casă care scoate limba bifurcată ca să testeze aerul.

– Da, oftă el fără rost, individul ăsta e ca o muiere cu şapte văluri, nu se trădează în nici un fel. Bah, poate că nici nu are ce trăda, dar... e ceva rar, un monolit de ăsta, parcă n-ar avea nici o fisură... Ei bine, n-are şi ce-i cu asta?! Vina e, probabil, a mea, că de fapt complic lucrurile, ştii, asta-i cu noi intelectualii ăştia care nu ne putem mulţumi cu o lume

clară, calmă, previzibilă, de bun-simţ. Dracul ne şopteşte mereu la ureche câte o năzdrăvănie, dracul care ne ajută mica noastră vanitate – mică, dar feroce! Vanitatea de a nu ne mulţumi cu o lume ca a... ca a celorlalţi! Nu, noi vrem „altceva!" Şi asta uneori, ha, duce, dacă nu la războaie sau la revoluţii, cu siguranţă la nelinişte, tulburări şi... ha, ha, la artă şi literatură! Ce zici? Chiar nu vrei să bei nimic?! O cafea, un suc?!

– O cafea, spuse universitarul şi adăugă: probabil că nici nu ştiţi cum mă cheamă?!

– Nu contează, zâmbi Mârzea, o să aflu eu.

Făcu unul dintre semnele sale eficace şi când veni chelnerul în persoană, îi indică comanda prin semne: un deget spre sticla goală din frapieră şi un deget spre ceaşca sa de cafea cu trimitere spre persoana din faţă.

... Vorbi apoi de preotul Bizoniu. Nu se lungi prea mult, pe la mijlocul „confesiunii", care era una falsă, începuse deja să se plictisească, adică să regrete ce făcea. Era falsă aşa-zisa sa confesiune, deoarece el minţea în mod deliberat, amestecând unele amănunte reale cu altele inventate pe loc; culmea e că era şi conştient de acest „amestec" şi-şi avea motivaţia sa: din „motive estetice", spunea, ca să „sune rotund, frumos, închegat", dar şi ca să „nu mă plictisesc eu însumi". De altfel, nici nu credea în „adevărul unei confesiuni" făcute cu cea mai bună credinţă şi, prin aceasta, dădea dovadă de un bun-simţ „superior", jurnalistul şi omul de afaceri dădea iată dovadă de o intuiţie superioară: se părea că nimeni, absolut nimeni nu era capabil să „povestească" o întâmplare – de simţăminte să nu mai vorbim. Cei cu un vocabular sărac simplifică totul până la caricatură şi clişeu – clişeele sunt extraordinar de clare, dar nu spun nimic, absolut nimic! – iar cei, puţini, care ştiu să

mânuiască fraza – istoricii sau scriitorii, de exemplu! – vor ca şi simpaticul nostru personaj, „să dea bine, să sune frumos, convingător", ba, dacă se poate, să fie şi „expresiv, cu valenţe simbolice"! Vanitatea, de! Şi-atunci, mânaţi de vanitatea scriitoricească, adică un fel de poză mai complicată, îi lăsăm doar pe filosofi să se certe pe seama adevărului. Şi, o ştim de la marii sceptici antici, adevărurile umane, fiind bazate pe simţuri, sunt la fel de înşelătoare ca simţurile. Şi atunci, poate, dacă adevărul nu ne stă la îndemână, să ne lăsăm mai bine conduşi de acea vanitate care ne îndeamnă să „înfrumuseţăm realitatea" sau să-i dăm un plus de expresivitate; dacă ea e plată, istoria noastră să-i împrumute relief, dacă e previzibilă, ternă, noi să-i împrumutăm nerv, suspans, cum se zice, dacă e „urâtă, abjectă", cum se întâmplă nu rareori, noi s-o îndulcim, cât de cât sau, pe dos, s-o facem „şi mai şi", adică oribilă, respingătoare, diavolească. Mergând pe urmele preoţilor Evului Mediu târziu, a calviniştilor aspri, mai ales, care pictau păcatul în culori atât de negre, încât oamenii se îngrozeau de propria slăbiciune sau nemernicie!... Iar noi, scribii, să ne înscriem pur şi simplu în marea şcoală literară a „cinicului" francez Émile Zola (de la care au învăţat şi unii prestigioşi români într-ale meseriei!), care a îngrozit – şi îngrozeşte şi azi! – lumea prin culorile violente şi întunecate pe care le arunca pe pânzele sale! Dar... era adevărul lui şi el, acest adevăr, a devenit şi al nostru, în primul rând prin puterea fantastică de „sugestie a scrisului" pe care a avut-o acest mare maestru francez şi apoi... da, şi apoi pentru că noi înşine nu avem o altă „versiune" a adevărului... Şi-atunci, nu avem decât să-l ascultăm pe pişicherul de Mârzea!...

... Vorbind despre „popa Bizoniu", rămase uimit el însuşi cât de puţine date poseda despre acesta. Era un umil preot Unit, da, un mărunt bibliotecar la una dintre bibliotecile Facultăţii de Drept, da, şi ce încă?! A, îi plăcea „să-i ajute"

pe unii care se aflau în dificultate şi el relată pe scurt istoria cu pădurarii care-şi cereau pământul de undeva de pe lângă Bistriţa-Năsăud, a, da, şi pe cei din cartierul Bata care avea probleme cu canalizarea, cu gunoiul sau cu primăria, dracu' să-i ia, „acţiune" la care, „din amuzament", pusese şi el mâna. Aha, da-da, aici se ascundea firul istoriei sau, mă rog, „unul" dintre fire; plăcerea lui recunoscută, extraordinară, de a-şi face sieşi plăcere! Ce sau cine putea să-l condamne pentru aceasta?! Nu toată lumea face la fel, lumea cu scaun la cap, se-nţelege! Numai că el, „domnul Mârzea", spre deosebire de ipocriţii din jur, o spune, o mărturiseşte: da, domnule, îmi place să mă amuz!

– ... Cu... oameni?! susură cel din faţa sa, zâmbind de parcă s-ar fi scuzat că se afla acolo.

– Cu orice, prietene, cu oricine! Ce, nu ştii că sunt un cinic? Ia spune, voi, acolo la catedră, îi studiaţi pe cinici?! Pe un Antistene sau pe Diogene, cel cu butoiul, împreună cu ciracul său Crates din Teba! Sau pe Metrocles şi pe Menipe din Sinopia şi pe alţii care nu spuneau decât lucruri de bun-simţ. De exemplu: „mă forţez să fac în viaţă lucruri contrarii celor pe care le fac alţii", sau, ia uite ce frumos: „Un filosof poate şi trebuie să trăiască într-o casă de sticlă"! Ce zici, profesore?! Interesant, nu, să ai mai mult bun-simţ decât ceilalţi până la a părea deşucheat, puţin nebun, puţin bufon. Deci... nu numai că-mi place să mă amuz, dar cei din jurul meu trebuie la rândul lor să mă amuze – asta e, spusă pe şleau, religia mea. Ei bine, ai să mă întrebi în ce fel mă amuză acest mic popă-bibliotecar?!...

Mârzea rămase puţin pe gânduri, goli paharul, aprinse o ţigară şi făcu semn să i se aducă o altă cafea. Se afla la „intersecţia" aceea „clasică" în care se găsea orice povestitor mai mult sau mai puţin rutinat, profesionist; ce să facă, să spună „adevărul" care e „sărac", chiar „gol, nud, inexistent" sau să „inventeze", mai mult sau mai puţin în spiritul

„lui”, al așa-zisului „adevăr” sau, să-și facă pur și simplu plăcere sieși, să inventeze pur și simplu fără să se sinchisească prea mult de așa-zisul „adevăr”!

Dar Mârzea se opri și din altă pricină: stând cu capul plecat, de parcă ar fi moțăit sau l-ar fi încercat o durere măruntă, o jenă fizică, una din acelea ce nu se pot mărturisi, își dădu seama, mai bine zis își puse lui însuși întrebarea: Apropo, omul ăsta mă amuză oare?! Mă amuză... cu adevărat?!

Se pare că răspunsul pe care și-l dădu în tăcerea ființei sale nu-l mulțumi și atunci ridică privirea și-l privi pe celălalt uimit, dar cu o asemenea intensitate încât tânărul universitar profită de prima ocazie ca să se ridice și să plece. La câteva minute lungi după plecarea sa, Mârzea îl chemă pe chelner și-l întrebă dacă „băiatul se dusese să se pișe sau se cărase”?! Nu, plecase definitiv, i se răspunse, își luase pardesiul de la garderobă. Știi cumva cum îl cheamă?! ... Nu-nu, omul nu știa, dar putea să se informeze, îl vedea uneori cu niște băieți mai tineri, la masă, probabil studenți, și el plătea de obicei. De altfel și-a achitat și cafeaua înainte de a pleca! Ia uite, făcu Mârzea, absent, asta mi se întâmplă mai rar!... Și tu... ce stai?! Nu vezi că nu mai am vin?! Cine voia să vină la masa mea adineauri, nu suport la ora asta decât femei!

– Era domnișoara Pantazi cu o prietenă, domnul o cunoaște, dar au plecat. Au lăsat telefonul...

– Cheam-o pe una dintre ele sau, mă rog, pe amândouă, dacă nu s-au culcat. Și... adă-mi vinul și trimite să-mi aducă două pachete de țigări...

Petrecu apoi toată seara și o jumătate de noapte cu cele „două ființe”, una dintre ele, Kiki Pantazi, chelneriță la restaurantul său, la Splendid dar și licențiată în Belle-Arte, iar prietena ei doctorandă în „nu știu ce”, o fată cu o alură de manechin american și cu sânii extrem de dezvoltați.

Dar în seara și în noaptea aceea nu-l interesau nurii femeiești, voia pur și simplu să nu fie singur. Și, mai ales,

voia „să gândească", în sensul că voia să-şi clarifice, pentru sine, „o treabă", o măruntă „chestiune sâcâitoare". Îşi dăduse brusc seama, vorbindu-i universitarului despre „popa Bizoniu", că-l „uitase pur şi simplu pe popă", uitase, adică, „să se amuze"! Prin acest verb, Mârzea înţelegea extrem de multe lucruri; era în primul rând un fel, o „formă" de a se ascunde; or, „poza", „ascunzătoarea" sa era forma sa de autenticitate, de „respect datorat celorlalţi", cum o spunea el adesea, cu cinism. „Îl uitase" pe „popă", poate pentru că se lăsase prea mult atras de „cele două tanti", de tanti Katy şi de sora ei, „domnişoara Hélène", „sfânta, candida, casta". Da, recunoştea, „cuibul" pe care şi-l făcuse lângă cele două „care croşetau" – de fapt, numai una croşeta! – era extrem de îmbietor, de plăcut, iar el le respecta cu adevărat pe cele două femei, dovadă că nu ajungea niciodată beat în mica încăpere a bibliotecii unde se aflau ele; ba, avea faţă de ele şi un vag sentiment de vinovăţie mai degrabă decât de protecţie, dovadă că le aducea tot felul de cadouri, cele mai multe inutile, nepotrivite şi nefolositoare. De parcă ar fi vrut să se scuze pentru ceva imposibil de definit, el care nu se scuza niciodată, mai ales nu când greşise cu ceva... de altfel, cum i-o şi „notificase" sorei Hélène, şi ea se mulţumise să surâdă candid, fără să-i răspundă, el nici nu credea în păcat!

Da, îl „uitase pe popă", dar nu numai din cauza „celor două"; nu, mai era ceva şi acest „ceva" îl sâcâia, iar în timp ce chefuia cu cele două „june", la New York şi apoi „la ei", la Splendid, înşirând istorii, calambururi, măscări şi confesiuni pe sfert, pe jumătate sau de-a binelea false, spre marele amuzament al „auditoriului", în mintea sa, fără să se trădeze în nici un fel şi uimit el însuşi de persistenţa acelei „chestiuni" în legătură cu umilul „popă", Mârzea încercă să „înţeleagă" ce-l atrăgea la acesta.

Răspunsul fu cel ştiut, adică „dorinţa de amuzament" şi chiar în noaptea aceea puse ceva la punct, cu cele două

fete, mai ales cu prietena lui Kiki, pe care o chema Liliana; auzi, ce nume fals, şi el o reboteză pe loc Andreea sau... prefera Viviana?!... Ah, va fi un scenariu de toată frumuseţea! Ce se vor distra, va fi ceva baban, de milioane, se vor distra de toţi paraii! Pe onoare!...

4

... Ascultă fetiţo, te îmbraci în nişte straie mai omeneşti, să pari şi tu mai bătrâioară, gri şi negru, machiaj zero, îţi pui pe cap o năframă, pantofi modeşti, scâlciaţi dacă se poate, o poşetă ridicolă şi te înfiinţezi câteva dimineţi la rând în faţa bisericii Unite, aştepţi până iese popa, care are obiceiul de a da scurte audienţe acolo în stradă. Popa Bizoniu, te interesezi, babele din faţă îl ştiu, e unul înalt, uscat, cu nasul coroiat, ţeapăn ca o sperietoare de ciori, nu te lăsa intimidată dacă ţi se pare că nu înţelege ce-i spui, omul este extrem de ascuns sau de timid. Poate că e viclean, impotent sau nebun, nu contează! Dar nu-l agrăi din prima dimineaţă – apropo, va trebui să te scoli la şase dimineaţa, poţi?!... Bine atunci fii atentă:

...Te postezi câteva dimineţi la rând, nu te buluceşti pe lângă silueta searbădă a preasfinţiei sale, nu te amesteci cu celelalte sau ceilalţi care aşteaptă, tu eşti aşa, o rătăcită, una care nu ştie prea bine ce se vinde acolo, dar ai auzit că e acolo un popă căruia îi place să se afle în treabă, care „ajută", capito?! Apoi, după câteva dimineţi din astea în care faci pe smerita, pe mironosiţa pierdută în lanul cu grâu, ha, ha, te apropii încetişor, codindu-te ca o proastă... cel mai bine ar fi să te agaţe el, să-ţi vorbească el primul, văzându-te atât de prăpădită, plânsă şi neajutorată, îi arunci, ştii tu, aşa, nişte priviri furişe, de om aflat la mare ananghie şi care nu ştie cum să înceapă... da?!

Apoi îi declari că ești studentă... mai bine zis că ai fost, dar ai avut o boală gravă, inventează și tu ceva, o boală femeiască mai bine, ca să nu trebuiască să dai prea multe detalii, asta se rezolvă bine cu subînțelesuri și cu priviri de-alea pe jumătate rușinate, pe jumătate obraznice, știi tu, dar nu asta e problema, adevărata problemă e tatăl tău, care este orb și hemiplegic, iar din cauza lui și a jenei financiare teribile a trebuit să lași baltă studiile. Dar nici măcar acest lucru nu te-a făcut să cauți „ajutor străin", așa să spui, „ajutor străin", ci faptul că tatăl tău, care este singura ta legătură apropiată cu lumea, singura ta rudă, a devenit extrem de nervos, intratabil, refuză orice contact, orice comunicare în afară de cea cu tine, ba și pe tine te alungă, iar uneori te lovește cu ce are la îndemână!... De două ori a încercat să-și ia viața, l-ai salvat în ultimul moment și... fii atentă, acum am să-ți spun ceea ce-i cu adevărat important, ce-l va face să-și miște curul pe micul nostru popă îngâmfat și impotent: nu atât, Doamne iartă-mă, că vrea bietul de el să-și ia viața, ai să spui, deși te-ar durea în suflet, pentru că e, totuși, tatăl tău și unica rudă, bla-bla, dar tu tremuri pentru sufletul său, deoarece, deși nu ai fost dusă la biserică în copilărie, știți cum a fost cu comunismul ăsta, dar tu știi, din lecturi, că cel mai grav păcat este sinuciderea, deoarece nu mori împăcat cu lumea și cu Cel de Sus, e de fapt păcatul cel mai grav, căci Dumnezeu ne iartă orice păcat, crima cea mai abjectă, cu condiția să facem mea culpa, adică o adâncă și sinceră părere de rău; numai că în cazul sinuciderii acest lucru nu e cu putință și trecem dincolo încărcați cu această crimă, aceea de a lua viața cuiva, de a suprima o existență... ai înțeles?! Și-l chemi, îl inviți să vă facă o vizită, să-și rupă din timp, ai auzit că a mai făcut și altădată astfel de acte de clemență, nu mai știi încotro și la cine să mai apelezi!...

Nu, nu, să nu se prezinte ca preot, tatăl tău poate fi extrem de brutal, de nesocotit, orice îl scoate din sărite, mai

ales preoții, pe care îi socoate ipocriți și paraziți ai sentimentului uman, așa să te exprimi: preoții sunt paraziți ai sentimentului uman, capito? Nu, el, dacă are marea bunăvoință de a descinde, ha, ha, să se dea drept încasator la lumină sau funcționar de la Primărie... ah, da-da, să spună că în fața casei s-a adunat o mare grămadă de gunoi și toată strada e revoltată, s-au făcut demersuri la poliție, la Sfat și riscă amenzi, dacă nu chiar evacuarea din casă!... În sfârșit ceva de genul acesta!...

Îl duci apoi la adresa pe care ți-o voi da eu, înainte mergi cu un băiat ca să cunoști locurile și apoi... e rândul tău! Vezi să nu mă faci de râs, te ții de scenariul meu punct cu punct și ai de la mine o recompensă grasă, uite, Kiki știe că nu mă zgârcesc cu fetele care mă servesc!... Și-apoi ce-o să ne amuzăm, ce-o să ne amuzăm când o să-l vedem pe falnicul popă în ziare, ha, ha, descheiat la șliț și cu privirea indignată!...

Fata, inimoasă, rebotezată după împrejurări Andi sau Vivi, se conformă întocmai și, peste nici două săptămâni, îi putu povesti totul lui Mârzea, în prezența lui Kiki și a „logodnicului" ei Gelu, de fapt unul dintre oamenii lui Mârzea, care ținea cu banii lui un mare atelier și garaj de reparații auto, într-o seară și o noapte asemănătoare celei în care se pusese la cale toată tărășenia. Fata, într-adevăr, dăduse dovadă de mult talent și de multă răbdare, îl dusese pe popă într-o casă mizeră din Mănăștur și, odată intrați în casă, sub pretext că tatăl ei, orbul, se afla în cealaltă încăpere și că încerca să-l pregătească, să găsească un moment potrivit pentru a-l introduce, ieși și se reîntoarse goală, îmbrăcată într-un camizol chipurile pentru că „era foarte cald"! Observând însă că „popa nu se excită în nici un fel", aruncă de pe ea capotul și se așeză cu spatele la ușă, să-l împiedice

să iasă şi să poată lovi cu coatele în lemnul uşii, moment în care Gelu trebuia să-şi facă apariţia. Acesta irupse într-adevăr şi apoi totul decurse oarecum conform planului: fură făcute cu bliţul câteva clişee perfecte, cu tânăra goală lipită de popă, ba era una cu ea căzută languros la picioarele sfinţiei sale! S-au tras cel puţin treizeci de cadre şi mai mult de jumătate din ele se puteau folosi, „individul" nu s-a apărat în nici un fel, nici măcar nu a încercat să fugă sau să dea semne de violenţă; doar, înţelegând că fusese prins în cursă, s-a întors cu spatele şi s-a apropiat de geam, astfel că aceste clişee nu erau interesante. În rest însă... piesa a reuşit sută la sută, nimeni n-o va recunoaşte pe Vivi deoarece şi-a lăsat părul lung, acoperindu-i jumătate din figură, popa însă e perfect identificabil, ba chiar e o scenă în care el se apleacă spre fiinţa goală căzută la pământ, de parcă, ha, ha, i-ar fi teamă că biata fată s-a lovit şi suferă!

Era adevărat, la vizionarea filmului Mârzea s-a putut convinge că cei doi făcuseră „o treabă bună" şi fu geneors cu fata: cu Gelu nu era cazul, era doar „omul lui", avea pe mână vreo două duzini de lucrători şi un aparataj de ultimă oră. Astfel că, „distracţia" o dată încheiată, afaceristul nostru avea un dosar „de toată frumuseţea", pe care nu avea decât să-l dea la orice ziar sau chiar la cel care-i aparţinea. Dar, evident, el nu va face această greşeală! Dosarul cu „libidinosul popă Unit" nu numai că trebuia să apară într-un alt ziar, chiar şi într-un alt oraş, dar, înainte de asta, trebuia să treacă pe la nişte „cunoştinţe" ale jurnalistului, „amici" ce se aflau în bune şi strânse raporturi cu clerul ortodox şi mai ales cu unii preoţi ai bisericii vechi româneşti „întristaţi şi indignaţi" de făţărnicia preoţilor Uniţi, care „fac cam prea mare caz de suferinţa îndurată sub comunişti", de parcă nu suferise toată lumea şi apoi... oare e bine, e creştineşte să facem din suferinţa noastră, chiar şi reală, injustă, un cal de bătaie, un resentiment, o armă de zâzanie între credincioşi?!...

Nu nu, dosărelul acesta, spunea Mârzea, pe jumătate ameţit, deşi nu se ştia niciodată cât era de beat cu adevărat, se întâmpla ca în mijlocul celei mai straşnice beţii să se ridice drept, treaz, să se mişte şi să vorbească de parcă nu ar fi pus strop în gură, râzând şi imitându-i pe cei din jur care erau cu adevăraţi beţi, caricaturizându-i fără cruţare, uneori brutal şi, la sfârşit, expediindu-i de la masă sau dându-i afară din local dacă protestau! – nu, nu, dosărelul acesta îl mai ţinem la cald, anumite „acte" sunt mai interesante, mai eficace dacă nu sunt publice! Copilaşi, îi învăţă el pe cei de faţă, forţa presei uneori nu este „ceea ce se vede", ci dosarele, anumite dosare, mă-nţelegeţi, care nu sunt publicate şi care sunt făcute pentru un singur om, nu pentru miile de lectori naivi şi nătăfleţi care le uită a doua zi. Sigur, aceste „dosare secrete", pe care le-a folosit printre primii cu succes indubitabil marele jurnalist Pamfil Şeicaru, dar şi alţii, he, he, după război, sunt create cu răbdare, bani mulţi şi pricepere profesională – adică uzând de relaţii adecvate! – mai ales în scopuri de justiţie sau băneşti! Ei bine, eu nu m-am coborât niciodată la aşa ceva, nu, după cum vedeţi, eu vreau doar să mă amuz, e dreptul meu şi sper că v-aţi amuzat şi voi puţintel, ce, nu e plăcut să faci „teatru real", aşa-i spun eu acelui joc care comportă riscuri mult mai mari şi o ingeniozitate de fiecare dată luată de la capăt! Un scenariu, o piesă sută la sută originală şi, în plus, jucabilă o singură dată, ce ziceţi, nu e şi ceva aristocratic în toate astea?! Şi o dată în plus, singurătatea! Sigur, de data aceasta, cu micul popă am fost o echipă, dar de cele mai multe ori sunt singur, absolut singur şi rege, domn în tot teatrul meu vast şi inspirat, ca un melc, îmi duc clădirea, adică scena, cum ar veni, prin toate părţile, mediile şi împrejurările! Evident, când am chef să mă amuz îmi iau părtaş pe unul sau pe altul, să-mi dea replica, aşa cum se spune în teatru, la repetiţii, când lipseşte un actor şi e înlocuit de unul dintre colegi sau sufleurul

însuşi... alteori însă rămân spectator, ca voi toţi, şi-i las pe alţii să-şi facă jocul, până când, iritat de mediocritate, de diletantism existenţial, mă revolt! Da, există şi un diletantism în viaţă, enervant la culme, când nu e vulgar şi plictisitor, un diletant, o cârpăceală care mi se pare un păcat mai mare decât cele pe care le spovedeşte popa! Diletantism, încropeală pe care nu o sesisează nimeni sau aproape nimeni, impardonabilă mai ales la oamenii cu pretenţii şi răspunderi mari, ha, ha! Şi-atunci... nu am eu dreptul să mă răzbun, vă întreb?!... Cum să nu, cum să nu, şi atunci profit şi... ha, ha, vă invit nu să mă urmaţi, ci... să mă admiraţi! Să bem!...

Peste nici o săptămână urmă „actul doi" al aceleiaşi piese; de data aceasta intă „în rol" însuşi „autorul", jurnalistul nostru, domnu' Mârzea se înfiinţă el însuşi, dimineaţa la şase, vreo două zile la rând, până „îl prinse" pe „micul popă" şi, cu temenele, extrem de serios – nu era deloc băut! – îl conduse, cum avea uneori obiceiul, câteva staţii de autobuz pe amabilul Bizoniu. Acesta, tăcut ca de obicei, îl lăsă pe celălalt să sporovăiască vrute şi nevrute, în dimineaţa aceasta Mârzea vorbi mult despre sine şi despre unele dureri pe care i le cauzau hemoroizii – externi şi interni! – dar şi de spaima de moarte pe care „i-o cauzau totdeauna doar durerile membrului inferior" cum se exprima, adică torsul şi membrele. L-ar primi sfinţia sa la o spovedanie?! A, nu imediat, tocmai traversa „o perioadă de laşitate intimă", dar... când va prinde puţin curaj, se va înfiinţa la sfinţia-sa şi-şi va deşerta sacul, n-o mai făcuse din primele clase de liceu, când un zănatic de preot-profesor îi dusese cu cârdul la spovedanie, într-un ajun de Paşti, ha, ha! Şi, bineînţeles, minţiseră cu toţii pe rupte, un coleg se acuzase de o „crimă nereuşită", încercase să-i presare nişte arsenic în ceaiul de dimineaţă unei mătuşi extrem de pedante, el însuşi se autoacuzase de incest, îi relatase pe larg preotului stupefiat, ascuns după patrafir, o scenă de acuplare cu sora sa mai

mare cu zece ani, logodită cu un ofiţer de marină, dar, neputându-şi stăpâni râsul, fusese dat afară din confesional! „Ah, ce târziu am învăţat să mint", oftă Mârzea, mai ales acele minciuni suave, inutile, care nu-ţi aduc nici un folos şi care te umplu de mirare pe tine însuţi! O formă a oglindirii, nu credea sfinţia sa?!...

Apoi cum îi sosi deja al treila autobuz (două le scăpase), Bizoniu fugi şi se urcă pe scara vehiculului dar, spre surpriza sa, îl regăsi şi pe Mârzea în maşină! Urcase şi el – ce noroc că-l prinsese în clipa când demara! – şi cu o figură schimbată, gravă, îl rugă pe preot să coboare la prima, deoarece o „afacere de primă urgenţă" apăruse, de fapt pentru aceasta îl aşteptase, dar, zăpăcit cum era, se luase cu vorba, cu propriile tânguieli şi..

Puţin uimit, ducându-şi mereu geanta neagră, voluminoasă, în mâna stângă, preotul coborî, jurnalistul îl trase mai la o parte în ambrazura unei porţi şi, şoptit, inutil deoarece nu se afla nimeni în preajmă, îl întrebă dacă era la curent „cu ce se pregătea..."?!

– Ce anume...? făcu mirat Bizoniu, privindu-l cu atenţie. Mârzea scoase dintr-un buzunar interior nişte foi bătute la maşină, cu antetul ziarului *Ardealul*, le întinse preotului, dar când acesta vru să le citească i le smulse din mână şi, cu un aer grav, îi declară că nu se putea discuta „această afacere în stradă", opri un taxi, îl urcă pe celălalt în maşină, îi făcu semn cu degetul la buze să tacă pe tot timpul traseului, apoi, după un drum ocolit şi plin de hârtoape, ajungând în faţa unei căsuţe vechi din Mănăştur, îl rugă pe şofer să oprească, să se dea jos din maşină şi să-i lase singuri.

– Ei, părinte... şopti cu o gravitate excesivă Mârzea, asta-i casa?!

– Ce anume...? făcu Bizoniu, care se aplecă pe geamul portierei, privi în stânga şi în dreapta, apoi recunoscu că nu înţelegea nimic.

– Aha! spuse cu importanță Mârzea, dar... poza asta o recunoaşteţi?! Şi vârî sub nasul popii unul dintre instantaneele luate de Gelu, cu Vivi goală lângă silueta sa întoarsă pe jumătate. Bizoniu privi cu atenţie poza, se întoarse şi mai privi o dată afară, casa, şi spuse, privindu-l fix pe Mârzea:

– Da, am fost cu o săptămână în urmă în această casă!

– Şi...?!

– Nimic, spuse rece Bizoniu, dumneata ai pozele, cred că ştii totul la fel de bine ca mine; cred că articolul pe care mi l-ai arătat se referă la acest lucru....

– Exact, începu să se agite, Mârzea, ca prins de o mare tulburare. Părinte, se pregăteşte o imensă porcărie; cu dublu sens, de fapt cu o dublă ţintă: contra dumitale, dar, ce e mai grav, contra bisericii pe care o slujeşti! Cum de te-ai... de te-ai lăsat târât în această aventură?! Am stopat articolul în ultima clipă, ştii că *Ardealul* îmi aparţine în mare parte. Nu, în imediat articolul acesta infam nu va apărea decât dacă cineva va cumpăra ziarul, dar dacă... el a „transpirat" deja în altă parte, vreau să zic la vreo fiţuică din astea de care e plin Clujul şi care abia aşteaptă o asemenea bucăţică? Sau... şi mai grav: dacă a „fost pasat" articolaşul cu vreo două-trei poze în cercurile prea sfintei şi pravoslavnicei biserici strămoşeşti?!

Bizoniu privea ţintă înaintea sa, concentrat şi vag totodată; dădu într-un târziu din umeri, de parcă i se cerea părerea într-o chestiune care nu-l privea direct şi spuse încet, cu un fel de nepăsare:

– Nu cred că clerul sau administraţia Bisericii Ortodoxe Române s-ar apleca să ridice de jos un asemenea gunoi!

Mârzea îl privi uimit, intens uimit, literalmente cu gura căscată, ca un puşti pus în faţa unei istorii incredibile, apoi izbucni, strigând de răsunară pereţii de tablă ai vechiului taxi:

– Dar, dumneata, părinte, dumneata! Cum de-ai putut, cum de te-ai lăsat târât în toată murdăria asta?! Îți dai seama că...

Dar preotul nu-l mai ascultă și calm, manipulând cu stângăcie geanta voluminoasă în spațiul strâmt al Daciei, deschise portiera și ieși afară, luându-o pe stradă în sus. Mârzea rămase câteva minute uimit, ieși la rându-i, îl chemă pe șofer, îi plăti și se luă după preot. Merseră ambii în tăcere până ajunseră la prima stație de autobuz și abia atunci, Mârzea deschise gura și spuse cu un aer fals spășit:

– Aveți ceva să-mi reproșați mie... părinte?!

Bizoniu îl privi cu atenție și spuse încet, aproape mirat:

– Dumitale?! De ce?! În nici un fel. Dar... lasă lucrurile să-și urmeze drumul. Nu-ți mai face sânge rău, domnule Mârzea. Și iartă-mă că te încarc cu persoana mea și cu necazurile mele. La revedere.

Se urcă apoi în autobuz, lăsându-l pe ziarist în stație cu aceeași figură uimită, aproape prostită, pe care și-o luase tot timpul în prezența preotului, atunci când nu-și zugrăvea pe figură „o indignare prietenească", acerbă, inflamată de propriile cuvinte, care începeau cu acel: „Dar cum ai putut, Dumneata, părinte..." etc., etc. Uimit și că „scena" se terminase atât de brusc, Bizoniu nu arătase cel mai mic interes nici la articol, nici la poze, de parcă nu-l privea în nici un fel acel scandal. Aproape că, prin atitudinea sa, îi sugera și celuilalt să „nu se preocupe de astfel de lucruri prea mult" sau... juca teatru?! Era oare posibil, se întreba Mârzea, să existe un „altul" care să-l întreacă în această artă?! Dar nu, nu era posibil; ori „individul" era extrem de speriat și, neștiind „ce să facă", își luase pur și simplu tălpășița, ori... da, ori era cu adevărat un imbecil! Un imbecil ceva mai special, dar... oricum un imbecil sau un nebun, un paranoic, cum forfotesc în sus și în jos pe toate străzile Ardealului...

Uimit, dar şi puţin dezamăgit, privi câteva minute în şir pachetul cu printul articolului „infamant" scris de el şi cele câteva fotografii, apoi îl îndesă în buzunarul lateral, de astă dată, de parcă-şi pierduse subit valoarea, îşi aprinse o ţigară şi, mergând fără ţintă, prins de o subită ciudă pe preot, se gândi să-l publice într-adevăr. Nu în ziarul lui, se-nţelege, la o fiţuică oarecare, cum o spusese chiar el adineauri, nu era o problemă!... Da, aşa va face, se asigură el încă o dată, grăbind uşor pasul, de parcă s-ar fi îndreptat în ceasul acela spre o redacţie oarecare, îşi privi ceasul şi hotărî, totuşi, să amâne până după masă, era cald, îi era sete şi o friptură bună şi un „vinişor" la gheaţă erau „mai aproape", în clipa aceea, de „interesele sale imediate". Or, el dădea aproape întotdeauna prioritate „interesului imediat", avea, ca de obicei, şi o mică teorie „asortată", care „ne învăţa" că interesele concrete, mărunte, imediate, sunt cele mai autentice, mai „sincere", ele sunt „servitorii noştri cei mai fideli, mai devotaţi!" Nu ne mint niciodată, nici chiar atunci, ha, ha, când noi înşine am dori aceasta, să fim minţiţi, adică! Ca şi eternul încornorat care ascultă mieros, cu zâmbetul pe buze, minciunile amabile care i se spun despre fidelitatea exemplară a soaţei sale, dar îl fulgeră cu privirea, furios, pe cel care încearcă „să-i deschidă ochii", spunându-i adevărul despre ea. Adevărul, la dracu, cine are nevoie, cine are chef de adevăr?!

5

... De vreo lună, redactorii şi funcţionarii ziarului *Ardealul* remarcară un tinerel care se „fâţâia" pe culoare, nu avea birou şi nici vreo sarcină stabilă, intra, însă, când voia la „şefi", venea neregulat la program – pe scurt, o „apariţie" insolită, una dintre acelea ce se ivesc din când în când în marile redacţii, sunt înglobate în „masa" redacţiei după un timp mai mult sau mai puţin lung, sau dispar în „neantul dinafară" aşa cum au venit.

Înăltuţ, slab, aproape deşirat, cu părul negru, cârlionţat, uns excesiv cu pomezi, cum o cerea moda generaţiei, cu nasul fin, uşor coroiat, ochii negri, lucioşi, catifelaţi şi aproape globulari – „centrul de forţă al figurii!" – dinţii neregulaţi, neîngrijiţi, ceea ce nu-l împiedica pe Ionuţ Cuciurzan, căci acesta era numele personajului, de a zâmbi larg când trebuia şi când nu. Avea râsul cald şi lăbărţat, se mişca de parcă se afla în drept şi de când lumea în acele locuri, dacă nu erai atent te tutuia de la primele replici, pus la punct de vreunul mai în vârstă nu se supăra în nici un fel sau ştia să se ascundă rapid în râsetele sau zâmbetele sale largi, prelungite, ca un sâsâit al persoanei sau al gândului.

Nu se grăbea să se „ocupe serios de treabă", dar nici conducerea ziarului nu se grăbea să-i dea o sarcină precisă. Fu dat în grija doamnei Chevereşan, soacra unuia dintre şefi, a lui Guţu, care se ocupa cu „departamentul difuzări", dânsa îl învăţase în primele zile să verifice listele abonaţilor, să lipească plicuri şi să scrie adrese, îl îndemnase să urmeze un curs rapid de informatică pentru a putea primi „sarcini mai precise" şi rămase puţin uimită când, voind să-i încredinţeze unele sarcini de curierat, plicuri importante sau cecuri, sume de bani care trebuiau să ajungă la bancă sau la destinaţii diverse, Ionuţ refuză net, rânjind copios. Apoi, de

parcă s-ar fi simțit lezat de propunerea doamnei Chevereșan, nu mai călcă aproape deloc prin birourile expediției. La o întrebare a dânsei asupra „rosturilor băiatului" la ziar, i se răspunse cu o ridicare din umeri și cu un semn cu degetul în sus, adică „feciorul" avea proptele sus, chiar „sus de tot". Femeia nu mai insistă, ba chiar fu uimită când Ionuț mai apăru prin biroul ei, serviabil, venea cu câte o cafea aburindă, o dată îi aduse niște prăjituri, altă dată Coca-Cola și, aflând că „doamna" nu bea astfel de sucuri și-și pregătea propriile ceaiuri, păru sincer dezolat.

În sfârșit fu fixat, se pare la propria dorință și alegere, la serviciul de „reclame și anunțuri", un loc în care nu puțini redactori mai vechi sperau să lucreze, deoarece îți prilejuia accesul la unele firme și instituții „interesante" sub raport bănesc și de influență. Aici se prinse imediat într-un fel de cârdășie amicală cu „al doilea om" al secției, domnul Izidor, secui, gras, chel, în jur de cincizeci de ani, un ins cu extrem de multe și complicate relații în Cluj și în marile orașe transilvane, mare băutor, fan al fotbalului și împătimit jucător la felurite forme de loterii sau jocuri de noroc. Fusese în tinerețe „mare cărțaș", se părea că făcuse și „ceva detenție", informația nu era sigură, sigur e însă că făcuse jurământ în biserică să nu se mai atingă de „ele", adică de cărțile de joc. Era de fapt, spunea el însuși, renunțarea la adevărata, veritabila sa vocație, deoarece „nu avea alta, asta e sigur!"

– În felul acesta sunt un ratat, spunea el pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, Dumnezeu e democratic. El ne dă fiecăruia o șansă, o calitate rară, vreau să spun, mie mi-a dat-o pe asta de „cărțaș", pe cuvânt! Fără să trișez în nici un fel, la pocher sau la bridge, din prima cam știu tot ce au ceilalți în mână, știu „ce iese" sau „ce-a ieșit" la o anumită partidă, ani de zile după aceea, dacă am jucat cu cineva, îl știu cum reacționează, chiar și cuvintele pe care le folosește în cutare sau cutare situație, multă vreme după aceea când i-am uitat și

numele! Şi-apoi plăcerea, marea plăcere pe care o am – vreau să zic: am avut-o! – la joc, nu o pot compara cu nimic pe lume, inclusiv cu sexul sau mâncarea! Plăcerea aceasta, chiar când pierd, e, cred eu, semnul adevăratei mele vocaţii, scopul pentru care am fost trimis pe pământ!... Dar, ca majoritatea oamenilor, trebuie să renunţ la vocaţia mea şi să fac altceva, cu totul altceva, „folositor" cum se spune, oricum cu riscuri mult mai mici! E dureros deoarece, dacă marea majoritate a oamenilor îşi ignoră această „calitate puternică" – ţi-am spus că Dumnezeu e democratic şi ne-o dă tuturor! – eu unul am depistat-o, dar... a, de ce am făcut jurământul?! Să-ţi spun de ce: nu din teamă de risc, de puşcărie, etcaetera! Nu, ci din teamă de putere, înţelegi, mă, Ionuţ?! Jucam prea bine, vedeam prea clar ce intra şi ce ieşea, nici nu aveam nevoie să trişez, deşi şi aici, ştiu toate trucurile, am fabricate eu însumi cu un coleg, Cseledy Şani, cărţi de joc, le-am însemnat adică foarte fin... Citeam prea clar în oameni, odată aşezaţi lângă mine la masă, cu cărţile în mâini, feţele oamenilor, chiar şi ale acelora pe care îi vedeam pentru prima oară, deveneau transparente. Un timp m-am lăsat dus de val, ştii că aici la Cluj chiar şi sub comunişti erau două cluburi de joc sau tripouri, cum vrei să le spui, unul public, adică legal, şi unul ascuns. Ei bine, la cel public eu eram de fapt şeful, ascuns în spatele domnului Tony, care avea relaţii la Primărie şi care habar nu avea ce se întâmpla acolo, îşi primea şi el „al doilea salariu" cum convenisem.

– De ce... ţi-era frică de putere?! Ce fel de putere?

– Putere, pur şi simplu, n-aş putea să-ţi explic! Nu numai bani, dar... putere asupra oamenilor... în contact cu banii, dar mai ales cu „jocul" – de fapt e un amestec de joc şi bani, nu ştiu cum să-ţi explic, care-i schimbă pe oamenii cei mai tari în câteva minute. Chiar oamenii cu mulţi bani se schimbă radical, în câteva secunde, când au în mână o carte mare sau, pe dos, când cu o pereche de şeptari vor să-l răstoarne pe unul cu o chintă servită sau cu un ful! Se întâmplă lucruri extraordinare, la fel

de grave ca o crimă sau o trădare de ţară, indivizi serioşi, respectaţi, ai cuvântul meu, care scot din ei lucruri de care ei înşişi se sperie mai târziu, ca nişte hipnotizaţi, o spălare de creier formidabilă, dacă îi pui cuiva nişte cărţi în mână – nu oricui, se-nţelege, ci cuiva care poartă în el fără să ştie această pasiune! – ele acţionează ca cel mai iute şi mai eficace drog: omul devine de nerecunoscut, de parcă ar intra într-un vis...

– ... Un coşmar!

– Nu, nu un coşmar: un vis! O altă lume se instalează deodată, alte relaţii, mai... nu ştiu cum să spun! Mai... iuţi, mai sincere, brutal, înfiorător de „sincere", de directe, de... izbitoare! Puţini rezistă, unii se aruncă într-un joc nesocotit şi pierd tot, alţii fug!

–... Cum ai fugit şi tu!...

– Nu, prietene, eu nu am fugit!...

– Ba da, ai jurat în biserică şi n-ai mai pus mâna pe cărţi.

– Nu, nu *elftars*, asta a fost altceva, n-am cum să explic!

După o tăcere şi un pahar de bere, Ionuţ întrebă:

– Vrei să zici că ai fugit de „putere"?!

– Da, aşa e, spuse domnul Izidor, cu gravitate, după ce-l privi câteva secunde cu atenţie, să vadă dacă vorbea serios. Apoi adăugă:

– Eu eram născut pentru jocul de cărţi, dar nu pentru putere.

– Ce fel de putere?! Asupra celorlalţi?! Aşa cum e puterea politică?!

– Nu ştiu – putere! Nu ştiu şi nici nu vreau să explic. Nici nu se poate explica, e ca...

– ... Ca-ntr-un vis, hă, hă!

– Da, e ca un vis, acceptă Izidor, care bău apoi, şi păru copleşit de acea tristeţe care seamănă cu visarea, cu nostalgia.

– Deci, insistă Ionuţ, eşti… un ratat.

– Desigur, afirmă celălalt cu putere şi bătu cu pumnul în masă, de aceea... sunt un om simpatic! Chiar fermecător… ce zici! Mai luăm una?

Nimeni nu putea explica prietenia celor doi, nici ei înşişi, probabil. Oricum, Ionuţ accepta din partea mai bătrânului său prieten orice fel de sfaturi sau de comenzi, stătea peste orele de serviciu şi accepta tot felul de sarcini pe care le refuzase înainte. Reuşi chiar să-şi aranjeze un birou în aceeaşi încăpere cu a şefului său direct, ceea ce uimi pe toată lumea, deoarece de ani de zile omul refuzase să stea cu altcineva în birou, motivând că avea astm, lucru neverificat. Ionuţ însă, de cum se mută în biroul şefului său direct, începu să aducă băutură şi să-l îndemne să bea şi pe Izidor, lucru care ieşi la iveală după un timp, mai ales când cei doi începură să bea şi înainte de încheierea ediţiei, când se mai aflau oameni în redacţie. Când Ionuţ aduse în două rânduri şi nişte „colege" (de nu se ştie unde, terminaseră liceul şi o şcoală de „contabilitate a materialelor") fu vorba să fie dat afară, dar „în ultima clipă", peste capul redactorului-şef Guţu interveni „cineva" şi el fu repus în drepturi, nici măcar degradat din funcţie. Ba i se mări salariul şi atribuţiile, putea semna şi încasa cecuri şi nu era obligat să-şi justifice absenţele prelungite din redacţie. Prietenia celor doi nu era, poate, total inexplicabilă: în tot comportamentul său „dezordonat", Ionuţ avea cel puţin o urmă de „plan", de interes: oricât ar fi fost el sprijinit „de sus", incapacitatea sa de a se dedica cu seriozitate unei munci, unei sarcini, l-ar fi făcut extrem de vulnerabil în ochii colegilor; „lipindu-se" de mai bătrânul şi experimentatul Izidor, îşi câştigase un aliat mai sigur decât problematica „pilă" sus-pusă, care, ca orice „pilă" prea înaltă, putea să-şi schimbe brusc dispoziţia faţă de el, care, chiar şi la câteva luni după încadrare, rămăsese un fel de intrus. Şi, se pare, această condiţie nu-l deranja în nici un fel, ba parcă făcea eforturi s-o agraveze: deşi glumea, râdea şi „intra în vorbă" cu aproape toţi membrii

redacției, se ferea să se apropie prea mult de vreunul dintre colegi sau colege; prietenia, „alianța" cu Izidor părea nu numai că-l satisface, dar, după vorba răutăcioasă a unuia, părea chiar „scopul" angajării sale acolo, la *Ardealul*. Dacă am fi încă sub Ceaușescu, comentă acel „rautăcios", mai'c-aș fi tentat să spun că băiatul ăsta a „fost trimis" să se lipească de „bătrân" pentru te miri ce secrete din viața trecută a acestuia!...

Iar „bătrânul" Izidor poate că își retrăia nostalgia trecutului prin prietenia cu Ionuț. Se întâmplă uneori ca oamenii să contracteze o boală sau o prietenie cu întârziere, deoarece nu au putut sau nu au reușit s-o facă la timpul potrivit. Uneori chiar și o iubire, într-atât de relative sunt dacă nu sentimentele și stările noastre profunde, atunci, oricum, cauzele lor! Ne îndrăgostim de o fată sau de o femeie la care „am râvnit" în tinerețe – la acel „tip" de femeie și de feminitate! – dar, „atunci" sau nu am avut succes, am fost nelucizi față de sentimentul nostru, se întâmplă și această orbire față de propria pasiune! Și „o" întâlnim, pe acea „persoană", după două sau trei decenii, „aceeași" cumva, deși e alta și, deși mai tânără și purtând alte „însemne" psihice sau fizice, noi „o recunoaștem" și uneori, în sforțarea noastră de a „recuceri trecutul", de „revanșă" asupra propriei stângăcii de destin, ca printr-o halucinație psihică, „vedem" aceeași persoană înecată într-un alt deceniu, într-un alt decor, în alt mediu. Și... ni se pare că soarta, față de care am fost superficiali sau ingrați, ne mai trimite „o ocazie" de a ne „revanșa", de parcă zeii ce veghează asupra micului nostru destin ar avea și o aplicație pedagogică sau morală, s-ar „înduioșa" de pripeala noastră structurală și ar vrea, ca niște ființe înțelegătoare și tolerante, să ne dea o altă idee despre „justiția vieții"!

Astfel, poate, se explica și simpatia lui Izidor, care era cunoscut în oraș, dar și la ziar, ca o ființă mai degrabă retractilă, un hirsut, mizantrop și misogin totodată, îngropat, se părea,

definitiv, într-o singurătate care îl mulțumea deplin, care, mai știi, „îl apăra" de vreo supriză negativă din partea altora (așa cum cred mizantropii) și, cum prestația sa la ziar era excelentă, lumea se împăcase cu acest „profil" al secuiului care se identifica perfect, pare-se cu „caracterul" său. Iată însă că apariția acestui tânăr subțirel, cu părul cârlionțat și uns, cu gesturi și râsete dezordonate, schimbă surprinzător lucrurile; de parcă recluziunea și izolarea de ani și ani a „bătrânului" – care nu era atât de bătrân, dar mizantropia îi agrava vârsta! – era o pregătire, o așteptare tocmai a acestui tinerel venit din toată lumea, care nu inspira nimănui prea mare încredere și care, culmea, părea a nu avea nici el însuși o părere prea bună despre sine! Ionuț profesa într-adevăr o ciudată „modestie", care mergea până la o relaxată denigrare a propriei persoane, când cineva îi făcea vreun reproș sau îl îndemna la corectarea unor deprinderi personale, el ridica din umeri, îl pufnea râsul și în câteva cuvinte dezlânate, emitea părerea că nimic nu merita o prea mare atenție sau gravitate, nici măcar propria persoană. Și se pare că era sincer în această frumos jucată autodenigrare, autonepăsare, un fel de cinism simpatic care-l prindea.

Iată însă că taciturnul Izidor îl lua în serios, „în grav", și-și călca, de dragul lui, multe dintre habitudinile și tabuurile care păreau a fi fost reguli drastice de existență. Tânjise el în tinerețea sa „îndepărtată" după o asemenea prietenie, „recunoștea" el în Ionuț un prieten posibil, altădată pierdut, din vina împrejurărilor sau din propria vină?! Sau, mai știi, era o răzbunare pe o tinerețe aridă, prea aridă, când tânărul de odinioară nu-și permisese „luxul" unei prietenii reale, totale, iar acum Izidor încerca să recâștige trecutul, fiind mai „înțelept" decât altădată, mai puțin orbit de interesele de moment sau de judecata altora!

6

Poate că întreaga nenorocire pe care o aduse, mai târziu, această nefirească prietenie între „singuraticul" Izidor şi tinerelul Ionuţ nu s-ar fi întâmplat sau nu ar fi avut aceeaşi amploare, dacă în vremea aceea părintele Bizoniu nu ar fi fost „prins" într-o „operă de binefacere" – el însuşi nu agrea deloc această expresie şi nici nu credea în ea! De câtva timp era într-adevăr absorbit într-o acţiune care parcă se încâlcea, pe măsură ce el încerca s-o clarifice, să-i limpezească datele şi să amelioreze situaţia. Pe scurt: cineva, dimineaţa, după utrenie, o femeie cunoscută lui din vedere, îl informă că de o bună bucată de vreme era vecină cu o familie care se afla în „mare deznădejde şi lipsuri".

– Şi... de ce nu ai venit mai repede să ne înştiinţezi? fu întrebarea preotului.

– Nu am îndrăznit, sună răspunsul, deoarece ăştia, Vintileştii, sunt o familie respectabilă, când intru la ei în apartament mă descalţ de obicei. Multă vreme domnul Vintilă, care e inginer, nici nu-mi răspundea la salut, iar doamna mă agrăia numai când avea nevoie de mine, pentru menaj sau cumpărături. De băieţi nu mai vorbesc câte pozne mi-au făcut, au răspândit zvonul în cartier că sunt ţicnită şi că am bani de aur ascunşi în nişte saci de făină. Prostii, dar cine ar fi crezut că o duc aşa de rău?! S-au ascuns ani de zile, mândria nu le permitea să ceară nici un fel de ajutor...

Încet-încet, Bizoniu află că femeia inginerului, „doamna" era alcoolică în stadiu ultim, se pare că suferise şi o internare cu câteva luni în urmă, dar recăzuse în aceeaşi patimă, el era şomer de ani buni, dar lucrul şi mai grav era că „întreţinea o amantă", unde mergeau toate rezervele sau ajutoarele pe care Vintileştii le mai primiseră mai ales de la o soră a „domnului", care trăia la Dej.

– Şi băieţii...?

– Nu c-aş avea ceva cu ei, dar nu există ceva mai corupt, mai dezmăţat decât aceşti băieţi şi cu deosebire cel mic, care a împlinit totuşi optsprezece ani luna trecută. Cel mare e total inactiv, nu iese cu săptămânile din casă, în fundul grădinii există un fel de cabană unde se ţin unelte de grădinărit şi unde îşi face veacul, se zice că are un tripou de cărţi de joc, dar nu cred, nu văd niciodată lumină noaptea, iar ziua nu intră şi nu iese nimenea. De vreo două ori l-am văzut cu o rană la cap, altădată şchiopăta rău de un picior, nu vorbeşte cu nimeni şi are o privire cam rătăcită. Dar nu, nu bea şi hainele-i sunt destul de îngrijite...

–... Şi băiatul cel mic?!

– Ei, ăsta e cu totul altceva! E ultravioi, râde cu toţii şi de toate, apare întovărăşit de tot felul de inşi, cei mai mulţi oameni maturi, ba uneori vine şi pe o motocicletă, dar nu cred că e a lui; luni de zile apoi fuge la autobuz. Ăsta joacă sigur cărţi dar, cred eu, ca să ascundă altceva...

– ...?!

– Nu vă pot spune cu precizie, e un zvon că cică ar umbla cu droguri, altul că ar „vinde fete"! E adevărat că unii dintre inşii care vin pe la el nu sunt români, sunt sârbi sau basarabeni, nu ştiu! Ăsta mic are bani, e adevărat, dar nu dă un leu în casă, ba din milă, zice el, îi mai aduce o sticlă de vodcă maică-sii! Iar cu tatăl său vorbeşte cum ar vorbi cu ultimul ţigan, din ratat şi impotent nu-l scoate! Iar bietul om, ce să zică... a încercat să se omoare, zice tot cel mic care-şi bate joc de el şi pentru acest lucru, îl face laş şi „actor al vieţii". Auziţi, „actor al vieţii", adică s-a prefăcut că vrea să se omoare ca să-i „impresioneze pe vecini", deoarece familia, spune Grig, ăsta e cel mic, e „demult edificată!". Domnul inginer e de fapt ţinta nemiloasă şi a mamei şi a celui mic, care îi aruncă totul lui în cârcă, ba ticălosul cel mic îl îndeamnă să „mai încerce o dată", adică să-şi mai

pună o dată laţul de gât, în felul acesta „ar scăpa de piaza rea!”... Domnul Vintilă e însă un om bun şi slab, total zăpăcit de ce i se întâmplă iar mândria sa naturală îl împiedică să ceară ajutorul altora, încearcă săracul de el să „salveze situaţia”! Dacă-l întrebi, îţi zâmbeşte, spune că toate merg bine în familie şi că în curând lucrurile se vor aranja, se vor muta, iar el are o promisiune „certă” pentru un post bun la o întreprindere din Câmpia Turzii! Altădată, chiar un post de director tehnic la o uzină din Târnăveni! De fapt... de el mi-este milă, de aia am îndrăznit, părinte, să vă agrăiesc şi să vă rog să faceţi ceva... chiar şi numai o vizită, de două luni eu nu am mai intrat la ei în casă, când mă trimit după câte o cumpărătură sau le aduc eu câte ceva, nu mă mai lasă să intru, îmi vorbesc prin crăpătura uşii! Mergeţi, dar nu ca preot, oamenii ăştia au pierdut orice credinţă, orice respect, cred că din frică, din singurătate! Încercaţi să vorbiţi ca şi cum aţi veni din partea Primăriei sau a spitalului, ambii părinţi, v-am spus, au fost internaţi, el la urgenţă, iar ea la clinica de neurologie...

Bizoniu îşi făcu într-adevăr timp şi vizită acea familie zugrăvită în culori stridente de credincioasa sa. Fu primit mai bine şi mai repede decât se aştepta. Nu recurse, bineînţeles, la „minciuna pioasă” la care îl îndemnase femeia, de a se da drept trimisul nu ştiu cărei instituţii, ci veni ca umil preot, să „ceară ajutorul soţilor Vintilă pentru o familie în nevoie”. Se dovedi a fi fost un bun psiholog, căci soţii Vintilă păstraseră încă atâta mândrie încât să nu refuze „rolul” sau „postura” de a-i ajuta pe alţii. Mai mult, doamna Vintilă propuse, alături de nişte haine şi de două perechi de pantofi, unii aproape noi, şi nişte bani, lucru pe care Bizoniu îl refuză cu blândeţe luând lucrurile. Nimeni nu-l întrebă cui vor fi destinate obiectele şi, vrând să-şi păstreze o intrare în casă, preotul Unit aduse vorba despre „frecventarea lăcaşului Domnului” şi întrebă dacă era cineva din familie credincios practicant.

Cei doi soți mărturisiră că nu mai vizitaseră de multișor nici un lăcaș de cult, doamna expedie problema cu o mișcare energică a mâinii, „se adună acolo prea mulți disperați și ipocriți", fu verdictul ei, pe când el, inginerul, zâmbi de câteva ori cu timiditate, privi cu teamă spre nevastă-sa și spuse într-un târziu:

– Nu, nu cred că sunt vrednic să pășesc „acolo", nu m-am spovedit de-o eternitate, iar gândurile ce-mi umblă acum prin cap nu se potrivesc în nici un fel cu acei pereți cu sfinți și icoane!

Avea un zâmbet amar și dulce în același timp, fusese – și era încă! – un bărbat „frumos", înalt, subțire, cu un „cap distins", tâmple scobite, fine, părul grizonat, abundent și fin, ochii enormi, gura subțire, ușor tremurată de sensibilitate, mâinile mari, puternice și extrem de expresive, care atrăgeau privirea la fel de mult ca și ochii. Preotul îi explică blând că, după părerea sa, tocmai această „stare de nepregătire" era, uneori, cea mai potrivită!

– Potrivită, întrebă Vintilă, pentru... ce?!

Bizoniu nu-i răspunse imediat, îi zâmbi la rândul lui și celălalt tresări ușor, atât de puternică era senzația acelui zâmbet ce apărea atât de rar pe față, pe „masca de gheață", a preotului. Zâmbetul său era unul dintre acele „semne" ce indică imposibilitatea comunicării prin cuvânt, „excluderea cuvântului" și, în același timp, o invitație la complicitate. Era și trist acel zâmbet, deoarece bărbatul din fața sa era un om extrem de slab, dar nu atât prin firea sa, intuia preotul, ci printr-o anume situație de existență care-l ținea prizonier. Astfel de „capcane ale vieții" sunt uneori mai puternice, mai „paralizante" decât firea cuiva, indiferent că e vorba de oameni „tari" sau „slabi".

La a doua sau la a treia vizită, îl întâlni și pe fiul cel mic, pe Grig, care îl salută de la intrare: părea perfect edificat asupra persoanei și „rolului" preotului și se oferi – dovadă

că i se relatase discuția anterioară! – să „viziteze el însuși lăcașul Domnului!". Avea acea exagerată seriozitate a cuiva care voia să termine repede o treabă pe care și-o pusese în cap. Bizoniu dădu din cap și spuse că era bine venit oricând. „chiar când nu se va afla el însuși de față", căci mai „exercita" și o altă funcție într-o instituție de învățământ.

– Sunteți profesor?! întrebă tânărul Grig cu aplomb, bucuros de parcă i s-ar fi dat o veste bună.

– Nu, profesor am fost până în '89, la un liceu din Dej, un liceu tehnic unde predam mai multe „discipline auxiliare", cum se spune. Chiar și educația fizică.

Ochii preotului sclipiră scurt, autoironic, și Grig izbucni într-un râs zgomotos, nu neplăcut, izbindu-se cu palmele pe genunchi. Avea o gură mică și dinți perlați, ca de fată, fruntea mică, boltită, nasul cârn, cărnos, ochi extrem de vii, de mobili și pe care îi mișca în toate părțile, vrând parcă să „fie în mai multe părți deodată", ca un animal vivace care se apără mereu, instinctiv, sau caută ceva fără încetare. O privire incapabilă, se pare, de a se aținti mai multă vreme asupra unui obiect sau asupra unei persoane. Unii pot interpreta această „privire vivace" ca pe un semn de nesiguranță, alții ca pe o pândă perpetuă, o formă a rapacității.

Când plecă, Grig îl conduse până la autobuz și, la plecare, îi ceru permisiunea să-l viziteze acasă, ofertă pe care Bizoniu o declină politicos. Întrebat fiind când „va mai vizita familionul Vintilă", Bizoniu zâmbi scurt și promise că o va face de îndată ce multiplele-i ocupații, i-o vor permite. Ar vrea să-l cunoască și pe fratele cel mare...

– O, pe ăla o să-l prindeți greu, spuse Grig, cu un dispreț leneș. De la el n-o să scoateți nimic, este încrezut ca un măgar! E atât de îngâmfat, încât cred că a și uitat limba română!

Bizoniu dădu gânditor din cap și se urcă în autobuz. Grig își ținu promisiunea și începu să-l caute pe preot la biserică. Nu venea la utrenie, era probabil o oră prea

incomodă pentru el, dar începu să se intereseze la crâsnic, la femeile care aveau în grijă lăcaşul, chiar şi pe la unii preoţi, când putea fi văzut „părintele Bizoniu". Fu atât de insistent, încât preotul îi lăsă într-adevăr un bilet printr-un tânăr care, benevol, se îngrijea de lumânări şi de pomelnicele cu „viii şi morţii", propunându-i o întâlnire în parcul din spatele Operei. Această întâlnire se dovedi însă o greşeală deoarece, în primul sfert de oră, tânărul Grig, de-o îndrăzneală fără margini, se oferi „să se pună total la dispoziţia domnului Bizoniu, care l-a fermecat cu persoana şi personalitatea sa", cu clare aluzii la o „prietenie totală!". Crezând că nu se făcuse pe deplin înţeles, îşi etală pe dată „dezgustul faţă de femei", după părerea sa „fiinţe fără simţ moral, mai viclene decât animalele şi mai lipsite de imaginaţie decât copiii!",,

– Deci... spuse cu blândeţe preotul, îi consideri pe copii ca fiind lipsiţi de imaginaţie?!

– Vă asigur, părinte, spuse Grig cu o fermitate degajată şi apoi explică, „demonstră" acest lucru „prin proprie experienţă!". Am comis în prima mea tinereţe fapte pe care aş roşi să vi le mărturisesc chiar şi dumneavoastră, sub taina confesiunii!... Sau, mă rog, adăugă el cu un fel de cochetărie, să zicem... nu la prima confesiune!

Şi râse încântat de sine, rostogolind sunete clare, armonioase, un râs care exprima, în contradicţie cu frazele sale, o netă impresie de armonie şi de claritate sufletească; ai fi zis, într-adevăr, că era râsul unui copil etern, dar nu din categoria acelora capabili „de acte greu de confesat, mai ales la prima comuniune!..."

Lui Bizoniu nu-i fu uşor să se despartă de tânărul Grig, care i se oferea ca discipol cu atâta impetuozitate. Avu însă surpriza să-l găsească în faţa casei după nici două zile, aşteptându-l răbdător ca un câine, şi, întocmai ca un câine fericit că-şi vede stăpânul, veni în calea sa radiind din toţi

porii, cerându-şi iertare că făcea „irupţie în spaţiul său intim", dar mărturisind că, de când îl cunoscuse şi mai ales după prima întâlnire, care fusese „ca un sigiliu sentimental", aproape că nu mai putea dormi nopţile! Din fericire, o maşină îl aştepta la colţul străzii pe Bizoniu şi el se scuză că nu-l putea lua şi pe tânăr, deoarece făcea un drum în afara oraşului. Dar la prima ocazie...

Grig Vintilă rămase atât de dezamăgit şi trist pe trotuar, privind în urma Daciei, încât şoferul maşinii, un medic în vârstă se interesă de el:

– O fire impresionabilă, spuse el, pare un tânăr inteligent, care suferă de lipsă de afecţiune în cercul său intim. Îl cunoaşteţi de mult?

Bizoniu mărturisi că-l cunoaşte foarte puţin şi că îi era teamă să-şi facă o opinie despre dânsul.

Trăieşte într-o familie dezbinată, adăugă el, care arată toate semnele sărăciei, ale mizeriei chiar, dar nu atât lipsa banilor e cauza dezbinării, după cât mi-am dat seama!

– Băiatul pare un exaltat, spuse medicul, conducând cu atenţie şi ieşind din oraş pe şoseaua ce ducea la Oradea. Suferă, probabil, de absenţa unui model pozitiv, puternic. Cum e tatăl?

– E o întrebare grea, zâmbi preotul. În orice caz, calităţile sale, ale tatălui, nu pot fi un model pentru fiul cel mic, pe care l-aţi văzut. Ba aş spune că tocmai calităţile tatălui provoacă un fel de dispreţ instinctiv şi perpetuu la fiu.

– Vă admiră foarte mult!

– Se poate, dar... mie mi-este teamă de orice fel de admiraţie. O povară pentru cel ce o poartă, ca şi pentru cel ce o arată.

– Ha, ha, făcu medicul, părinte, vă este teamă de admiraţie, de admiraţia oamenilor! Recunoaşteţi!... Nu cumva admiraţia este o faţă a diavolului... ce spuneţi?

Preotul dădu din umeri şi privi afară, prin geam, la peisajul în care se alternau case ţărăneşti, măguri înverzite, puternice, oameni şi animale, sub un cer în care norii se mişcau cu repeziciune.

– E vânt afară, se pare, spuse el.

7

... Din cauza insistenţelor tânărului Grig Vintilă, Bizoniu avu mari greutăţi în a mai „asista" familia Vintilă, aflată în gravă criză. Nu atât din pricini acut financiare, cum „estimase" vecina amabilă, informatoare, cât a disensiunilor ce pluteau ca nişte nori grei, negri, „la joasă altitudine", pe cerul familial. În ciuda preceptelor „pozitive" pe care le oferea în cazuri similare, spre coeziune şi armonie familială, în acest „caz" preotul era aproape dispus să-i consilieze pe Vintileşti să se despartă pur şi simplu. Bani aveau destui – destui, cât aveau şi alţii de condiţia lor în acei ani de cruntă sărăcie a societăţii româneşti! – ambii soţi, deşi în şomaj, primeau „lateral" sume din partea familiei, o soră a inginerului, înstărită, dar mai ales un frate al „doamnei", aflat în Liban, comerciant cu venituri apreciabile şi care îi vizita de două ori pe an, însoţindu-şi vizitele cu cadouri consistente, în bani şi bunuri. Dar fiind dezbinaţi şi foarte cheltuitori, mai ales mama şi fiul cel mic, banii dispăreau rapid sau erau ascunşi. Altă informaţie, care se dovedi nefondată, era aceea că inginerul „întreţinea undeva în oraş o amantă!" Nimic mai neadevărat: Vintilă-tatăl făcea într-adevăr vizite regulate unei femei tinere, care era o nepoată de soră, studentă, cu mama moartă de curând de cancer, iar tatăl dispărut cu mulţi ani în urmă, pe care o ajuta după puteri; mai puţin cu bani, mai mult cu prezenţa şi

cu sprijinul moral. O nepoată medicinistă, căreia soția inginerului îi interzicea accesul în casa lor și care era, probabil, la originea zvonului murdar că soțul ei „ar trăi" cu nepoata.

Ura soției era dintr-acelea, nu rare, care au o nevoie continuă, ca de un „aliment" vital psihic, de „victima" sa, iar relele pe care le producea această ură erau incalculabile. Își crescuse ambii fii în disprețul cel mai net față de tatăl lor și de capacitățile sale de orice natură, dar într-o vreme, cu câțiva ani în urmă, când printr-un act disperat Vintilă se mutase în oraș, soția sa pusese totul în mișcare – și se dovedi că dispunea de rezerve de energie și de mijloace formidabile! – pentru a-l „capacita" să se întoarcă în sânul otrăvit al familiei! Avea nevoie de victima sa, aproape ideală, dar se dovedea un „călău" lacom, nepriceput, unul dintre acei „călăi" sau paraziți umani ce-și devoră animalul-gazdă, deși depind de el la modul vital. „Sucurile acide, devorante" sunt ejectate în doze disproporționate, „lăcomia urii" devine în asemenea cazuri maladivă, astfel de „paraziți" nu pot fi vindecați, se pare, apărarea victimei e posibilă doar prin îndepărtare fizică. Interesant e, observă Bizoniu – și se pare că era primul care pătrunsese cât de cât tainele ciudate și atât de „moderne" ale acestei familii! – că înclinația spre alcool a femeii, stabilă după cure de dezintoxicare, era, în mod ciudat, o încercare a „călăului" de a-și menaja soțul, victima. Într-adevăr, iar acesta era un caz rar, femeia Vintilă avea o „beție sentimentală" (nu agresivă!), instinctele ei agresive se temperau după ce consuma o sticlă de vodcă pe zi. Aversiunea ei „jucată" față de soțul ei se exprima în prima jumătate a zilei, până nu apuca să se îmbete. Acest fapt fu iute observat de fiul mai mic, de Grig, care, dintr-un cinism aproape „firesc" firii lui, îi ascundea băutura, sub pretexte onorabile, asistând apoi, ca dintr-o lojă de teatru, la supliciile „celor doi", deoarece în cazul femeii accesele ei de ură, de „crunt tribunal moral", de invective extreme, grosolane, îi

făceau chiar ei rău, la rându-i. Se părea că ea continua să-şi iubească sau cel puţin să-şi stimeze soţul, dar sadismul ei înnăscut avea nevoie vitală de o „victimă". Ca şi spectacolul pe care-l dădea în faţa celor doi fii şi a vecinilor! Grav, conchise Bizoniu, grav era mai ales faptul că, în ciuda „ororilor" care se întâmplau în familia Vintilă, atât de respectabilă cu doar câţiva ani înainte, membrii ei aveau nevoie unul de altul, se „iubeau" în felul lor, oricât de ciudat sens ar putea dobândi acest cuvânt. Nu, fu de părere preotul, deşi nu comunică nimănui avizul său într-atât părea de ciudat, de paradoxal, nu de bani aveau nevoie în primul rând soţii Vintilă şi băieţii lor, şi nici de „sfaturi morale" sau de asistenţa unui psiholog sau preot; de aceea el îşi întrerupse vizitele, deşi se făcuse „plăcut" celor doi soţi, iar de fiul cel mai mic nu mai putea scăpa la propriu. Nici sfatul „de a se despărţi" soţul de soţie şi fii de părinţi nu li-l putea da, nimeni nu ar fi înţeles motivaţia profundă a acestei păreri, deoarece drama reală era ignorată de toată lumea.

Sigur, o „necunoscută" rămânea fiul cel mare, dar pe acela preotul Unit avea să-l întâlnească mult mai târziu şi cunoştinţa sa nu avea să-i mai fie de folos în „rezolvarea cazului". Trebuie spus, însă, o dată pentru totdeauna că, poate spre deosebire de alţi asistenţi sociali, psihoterapeuţi, psihologi etc., părintele Bizoniu practica sincer, aproape cu devoţiune, un fel de „naivitate psihologică", o adâncă modestie, aproape un „dispreţ" faţă de propria persoană, care se răsfrângea şi asupra celor cu care intra în contact, mai ales, cei cărora le propunea asistenţa sa, eventual ajutorul. Un „dispreţ" de care „nu putea scăpa" şi care îl împiedica de fiecare dată când era confruntat cu un „caz", să fie incapabil „literalmente" să se considere „exterior" acelui caz, acelei persoane aflate în criză, în nevoie acută sau în derivă. După o tinereţe şi după studii „sclipitoare", Bizoniu, tânărul de nici douăzeci de ani, suferise o „surpare"

psihică – din motive pe care nu le vom discuta acum! – atât de gravă încât, cum o spunea el însuşi în momentele rarisime când vorbea despre sine, aproape că „îi întorsese pe dos" caracterul, firea. Dintr-un egoism, un narcisism sănătos, firesc majorităţii adolescenţilor, mai ales celor înzestraţi cu calităţi evidente şi care, în consecinţă, repurtau succese „răsunătoare" în şcoală, în familie, în ambientul lor social, tânărul Bizoniu, în foarte puţini ani trecu în opusul său, prinse un fel de „psihologie de sinucigaş", după propria expresie. „Lumea nu e făcută pentru mine!" şoptea tot mai insistent în sinea sa o „voce satanică". Reuşi însă, se pare după lupte acerbe şi mai ales din stimă, din milă faţă de mama sa care-l crescuse singură şi cu mari jertfe, după ce tatăl său, medic, fusese arestat în primii ani ai stalisnimului şi ucis în bătăi în închisoare la Mediaş. Dar după această „boală postadolescentină" rămase cu sechele psihice grave; dintre care una era această „modestie" atât de „abruptă", de „agresivă", încât se învecina bine cu acel „dispreţ al propriei persoane" de care vorbeam mai sus. O modestie care nici nu semăna cu ceea ce numim în general modestie şi, din această pricină, preotul o şi ascundea, pe cât posibil, printr-o ţinută fizică glacială, aproape semeaţă şi printr-un taciturnism evident, care semăna, şi el, cu o neascunsă îngâmfare.

Acest „dispreţ" însă, această nefirească autodepreciere îl împiedica, ziceam, să trateze „cazurile sociale" cu care era confruntat drept ceea ce erau, deci „cazuri umane" care reflectau adeseori starea generală, precară, nesigură, a societăţii, dar şi, ca în cazul familiei Vintilă, probleme umane mai profunde, aproape insolubile prin mijloacele şi practicile curente ale psihologiei terapeutice. Dar... ce-l îndemna pe acest om, pe Bizoniu, să se „amestece", să se apropie tocmai de indivizi sau comunităţi umane în criză? Poate că... tocmai această „fugă de sine", de acel sine sinucigaş, de acea „voce a diavolului", cum am numit-o, care îl învăţa că viaţa nu

merita trăită, oricum nu „viaţa sa"! Ori calităţile sale erau tot atâtea „defecte", la fel de grave pe cât fuseseră de performante în prima sa tinereţe, ori „se născuse greşit", într-o „lume eronată". Dar nu, nu, îi şoptea aceeaşi voce catifelată, insistentă, ca un al doilea eu, nu lumea era eronată, lumea era aşa cum fusese dintotdeauna, adică previzibilă şi mediocră; nici măcar ticăloasă, nici măcar abjectă, cum se grăbeau s-o eticheteze unii adolescenţi după primele, previzibile şi ele, deziluzii umane sau sentimentale! Nu, pur şi simplu „naşterea sa era o eroare" şi el nu avea nimic altceva mai bun de făcut decât să „corijeze" această eroare; un act de sanitate morală şi „istorică"!

Din această modestie adâncă, nefirească, „nesănătoasă", venea însă şi această neputinţă – sau calitate, la urma urmei! –, de a nu fi capabil el, Bizoniu, să „integreze" un caz nou de derivă socială, în altele cu care mai fusese confruntat, aşa cum fac asistenţii sociali şi psihoterapeuţii care, ca să „înţeleagă" mai bine şi ca să poată ajuta eficient, când fac anamneza unui caz, ca şi medicii, rezumă şi integrează noile simptome cu cele „deja descrise" sau „întâmplate", găsind un leac pe măsură. Preotul Unit, însă, stătea în faţa unor astfel de cazuri nu rareori ca un copil neajutorat sau de-a dreptul arierat, de parcă nu pricepea ce vedea şi auzea în faţa sa. Şi nu de puţine ori „fugea"! I se părea, în naivitatea pe care el însuşi o considera „deplasată", „maladivă" ca o timiditate congenitală, că era mai „cinstit", cel puţin în ceea ce-l privea, să se îndepărteze, să fugă pentru o vreme sau definitiv, decât cum spunea el, „să nu înţeleagă"! Deoarece, o spunea tot dânsul, e mai grav un sfat, un ajutor nepotrivit, ce vine dintr-o înţelegere grăbită, falsă, decât... fuga, retragerea. Şi... în majoritatea situaţiilor, „înţelegerea" unor asemenea cazuri e... falsă!

– ... Chiar şi când „leacul" se dovedeşte bun, eficient, potrivit şi... bolnavul, omul aflat în criză, în dezorientare se

vindecă, se restabileşte...?! îi şoptea aceeaşi voce „răutăcioasă care nu-l părăsise, se pare, deşi nu-l învinsese" atunci când viaţa „sa", şi nu viaţa „în general", îi apăruse ca o eroare evidentă, gravă!

– Totdeauna! Răspundea el în tainele fiinţei sale, cu o „semeţie" a scepticismului său „vechi", care, măcar în aceste forme ale unei anumite negativităţi umane, se păstrase. Sigur, instinctiv sau nu, el aplica ceea ce unii (puţini) medici inteligenţi aplicau în practica lor după deviza: „Nu există boli, ci numai bolnavi!" Dar dacă e dificil de urmărit în practica medicală acest „adevăr", în cea psihologică e şi mai greu! La aceasta se adăuga şi acea neîncredere a preotului nu în forţele proprii, ci în puterea sa de a ajuta. El întrebuinţa pentru sine însuşi verbul „a asista", şi când o făcea sau o gândea se referea mai totdeauna la o simplă asistenţă fizică, a „trupului".

Să-ţi aşezi trupul tău lângă cel al prietenului sau „fratelui" tău şi... să-i dai să se înfrupte din timpul tău, unic şi atât de preţios, atât de iute, de limitat! Şi mai ales să nu păcătuieşti dându-i false speranţe fratelui, prietenului tău aflat în nevoie; s-ar putea să se îmbolnăvească de-adevăratelea şi să moară „a doua oară" tocmai din această speranţă vană, deşartă. Deoarece „prima moarte", cea a crizei „evidente", a ananghiei care te-a aproapiat de el, cea „gălăgioasă", era una aparentă; de ea, el, „bolnavul", s-ar fi vindecat oricum sau ar fi vieţuit cu ea, ar fi supravieţuit şi cu toţii l-ar fi considerat vindecat, chiar „învingător"! Dar... de a „doua moarte", cea „din speranţă", s-ar putea să moară cu adevărat fratele tău, prietenul tău pe care, iată, în mod ciudat ţi l-a dăruit destinul, şi de această moarte „reală" tu vei fi unicul răspunzător. Şi ceea ce va fi şi mai grav va fi faptul că vei purta singur povara morţii sale şi a vinii tale, n-o vei putea împărtăşi sau mărturisi nimănui. Iar dacă vei încerca s-o faci, în confesional sau nu, vei fi taxat drept făţarnic, vei fi acuzat că suferi de acea

mândrie neruşinată a celui ce se încarcă mereu cu păcate false numai pentru a se „mândri" cu o pocăinţă pe măsură, ca acela care bate mătănii în văzul tuturor!...

8

... Sărmanul preot trăia de fapt o măruntă şi tenace boală, una dintre acele mici „infirmităţi psihice" pe care nu le observă nimeni şi nici nu au leac, deoarece sunt extrem de bine ascunse, ca acele boli venerice în Evul Mediu, care păreau un semn al Satanei! Un psiholog ar putea-o defini ca o formă a nevrozei, o discordanţă între voinţă şi „tendinţa" organică, un conflict ascuns şi măcinător între „fire" şi „trecutul ei", „încărcătura trecutului" şi „normele raţionale" de comportament, voinţa „de suprafaţă". Bizoniu, deşi suferea de un fel de „modestie exagerată", un „dispreţ al persoanei" care avea cauze vechi şi care îi producea o „timiditate bolnăvicioasă", ca un fel de frică de oameni, se „trezea" mereu în contact cu alţi şi alţi oameni şi, în plus, cu cei ce aveau nevoie de ajutor, într-un fel sau altul. Şi în această postură el trebuia să apară ca un individ echilibrat, puternic chiar, cineva care poate asista, ajuta şi găsi soluţii la probleme din cele mai diverse şi complicate. Mârzea, bun cunoscător de oameni, intuise această „frică de ceilalţi", „neîncredere în sine" şi „nepotrivire cu lumea", iar instinctul său rapace se „trezise" în faţa acestei noi prăzi umane, cineva care aproape că te îmbia ca victimă, o persoană făcută, cum sunt atâtea, pentru râsul şi batjocura copiilor sau adulţilor ce găsesc viaţa extrem de fadă, de plicticoasă, în absenţa unor asemenea „personaje".

Una dintre uriaşele slăbiciuni ale preotului Bizoniu era însă că nu ştia sau nu putea să se ferească din calea

„răilor", a celor care nu aveau nevoie de el, dar care înţelegeau să se „ospăteze" din „oamenii vii" la praznicul existenţei. Mai ales că, aşa cum o afirma şi Mârzea, toate aceste „glume" nu fac rău nimănui! Ne amuzăm, puţin, domnilor, altfel viaţa devine searbădă, nesărată, într-adevăr nedemnă de a fi trăită! Ce, ne aflăm „aici", pe lume, doar pentru stomac şi sex, cum vrea să ne înveţe freudismul?! Uneori eu binevoiesc să mă aplec asupra unor siluete umile, care, de fapt, nici nu-şi cunosc valoarea, nu trăiesc în realitate! Ele, unele dintre ele, sunt făcute să intre într-un cuplu! Nu unul sexual, ei nu sunt apţi pentru aceasta şi, când o fac, devin cu adevărat prăzi facile în mâinile unei femeiuşti oarecare, călău de ocazie! Nu, un alt fel de cuplu, de natură superioară, un „cuplu" care ne permite ambilor, şi lui şi mie, mie, celui lucid şi puternic, să intrăm cu adevărat în realitate, în existenţă! Ştiţi că... puţini oameni, în jurul nostru, se află în plină existenţă, în plină realitate?! Majoritatea o ating, această existenţă, numai cu o parte a firii lor, din prea multă sau prea puţină forţă, „îndemânare" de a trăi! Lumea se împarte cu adevărat în „tari şi slabi", nu eu am făcut-o astfel, dar, fiţi atenţi, după ce am exprimat banalitatea de adineauri, voi adăuga imediat: cei tari sau cei slabi nu pot fi recunoscuţi imediat şi oricum nu după canoanele stupide ale şcolii sau ale bisericii!... De multe ori cei tari se ascund, şi în asta constă tăria lor, uneori se ascund de ei înşişi, oricât de paradoxal, de „fals" ar suna acest lucru. Ca acele larve ce trec prin câteva forme total neasemănătoare înainte de faza adultă, ascunzându-se de răpitori sau paraziţi, la fel cei puternici, puternici cu adevărat, pleacă „în viaţă", nu rareori, sub forme demne de milă sau total insignifiante. Sau, ha, ha, bucurându-se de unele „calităţi" ce trec în ochii multora drept „defecte"!... Cum ar fi timiditatea exagerată, bolnăvicioasă, neplăcută multora de parcă ar mirosi! Sau... sub forma prostiei, da, nu puţini mari conducători de state

au părut pur şi simplu nătângi, proşti, celor din anturajul lor! Fapt, ha, ha, ce le-a permis să se strecoare foarte bine în formă de „larvă" până la momentul propice, adică până la acea „intersecţie" sau, dacă vreţi, la acea „coincidenţă" între timpul social şi cel moral „de afară", din societate, şi propria lor evoluţie internă, de insectă aparent adormită ce-şi creează galeriile interne pentru a scoate capul în mod eficient. Ce înseamnă defecte sau calităţi dacă nu le vedem în timp, în timpul social, se înţelege, sau chiar în cel istoric?! Am mai observat acest lucru, mulţi intelectuali, chiar de frunte, îi dispreţuiesc pe „proşti", considerând inteligenţa unică, confundând-o cu tipul „lor" de inteligenţă, cea formală, logică, noţională... să zicem! Astfel, nu puţini mari oameni de afaceri europeni şi americani au făcut o carieră formidabilă ce-şi trăgea seva şi din „prostia celor inteligenţi" care nu s-au apărat la timp de acei rechini somnolenţi ce păreau sortiţi unui destin de mâna a doua! Sau un Hitler, dar ce vorbesc eu de Hitler, pe care o generaţie întreagă de băieţi inteligenţi ai anilor douăzeci din München sau Berlin îl tratau drept „ţoapă şi prost, provincial", dar chiar şi acest „Hitler de mâna a doua" care a fost Ceauşescu-al-nostru, pe câţi nu a prostit el cu „prostia" lui şi cu limba română stricată în care-şi ţinea înflăcăratele-i şi interminabilele-i discursuri! Până a pus laba pe toată elita românească şi a stors din ei chiar şi laptele pe care l-au supt din ţâţa mamei, ha! Ce-i aia prostie, ce-i aia inteligenţă, dacă dispreţuim „timpul" şi misterele omului... aud?...

Da, ciudat, lui Bizoniu îi era frică de oameni; sigur, nu era singurul, dar de ce-şi alesese el cea de-a „doua profesiune" pe aceea de preot – de fapt era „prima", o spunea el însuşi, era vocaţia lui, târziu descoperită! O profesiune

ce-l punea mereu în contact cu oameni din cele mai diverse categorii şi, mai ales, cu oameni care „aveau nevoie de el"! „Eu stau cu spatele la oameni, spunea el în intimitatea perfectă a gândurilor sale, deoarece stau cu faţa la Dumnezeu!" Dar... şi aşa, se părea că oamenii îi inspirau frică, uneori chiar groază... Bizoniu se afla în postura unui adolescent hipersensibil, hiperimaginativ, care alege ca studiu de bază medicina şi se vede confruntat cu cadavre, plăgi însângerate sau purulente, priviri disperate, inşi în toată firea aflaţi la „marginea existenţei", ca un corp ce se înclină spre o prăpastie, spirite aflate în panica morţii care ne aruncă dincolo de animalitate!... Oare remediul spaimei să fie spaima însăşi, apropierea nemijlocită de oameni să fie cea mai bună „doctorie" spirituală contra fricii de oameni?!

Sigur, preotul îşi asuma uneori mari riscuri, apropiindu-se tocmai de ceea ce-l înspăimânta mai mult, dar în justificările sale intime, îşi spunea: de Dumnezeu nu mi-este frică?! Oho! Şi... cine sau ce mă va împiedica să mă apropii?!... Dar aceeaşi frică îl îndemna uneori să „fugă", să se îndepărteze adică, fără o scuză vizibilă sau „logică", de un caz sau de un individ aflat în restrişte, de o comunitate care îi invoca asistenţa sau de un puşcăriaş cu care se afla în corespondenţă. El nu le numea „fugi", ci mărturisea că nu era capabil „să înţeleagă"! „Cât timp nu înţeleg chiar totul, spunea el, rămân în viaţă! Un om întreg la minte nu poate înţelege nici în ruptul capului crima făcută cu sânge rece sau minciuna rea, fără rost, sau să minţi un copil, un om naiv, cei care încă cred că este asemenea cuvântului Domnului – cuvântul! Că nu sunt aceleaşi cuvinte ca acelea rostite în predica de pe munte, sau când ne-a îndemnat să ne amintim de El, rupând pâinea şi iubindu-ne... fără pricină! Cum poate un cuvânt, acelaşi cuvânt, să desemneze două lucruri deodată, o faptă şi contrariul ei, un gând şi inamicul său?!"

Prin această „fugă", pe care el o numea și o credea o simplă neînțelegere, Bizoniu irita nu puțină lume, care îl taxa în diferite feluri, „ipocrit", „laș" sau de-a dreptul „prost". O femeie, iritată că refuza s-o ajute într-o împrejurare care îl depășea – el nu spunea „frică", ci „depășire, uimire, nedumerire"! – l-a taxat iute de „îndărătnic în prostie!" Pentru nu puțini apărea drept „ușor întârziat la minte" sau „prost" și aceasta era jignirea pe care o accepta cel mai ușor. Când era acuzat că „refuza să înțeleagă", cu un zâmbet aproape viclean, spunea;

– Dar dacă neînțelegerea... mă ține în viață? Sigur, bineînțeles, am să „înțeleg", dar... poate mai târziu! Mai târziu în viața mea, vreau să spun! Dați-mi un timp să înțeleg, drumul din spatele meu este lung și cel din fața mea destul de întortocheat. Și... dacă nu îmi este frică nu e numai meritul meu! Dar... eu prefer să nu înțeleg decât să-mi fie frică!...

De fapt, îi era într-adevăr frică, dar „prefera" s-o numească „neînțelegere, nedumerire" această „frică", pentru a „nu supăra pe nimeni", spunea el, nu poți să spui cuiva că-ți este frică de el, e ca și cum ai lua o piatră și l-ai lovi! Cum să-ți fie frică de un copil, hai?! Chiar dacă lui, lui însuși nu îi este frică! Dar... eu cred că va veni odată un ceas în viața lui, a celui care a fost copil, când își va aduce aminte de acel moment, de acel timp „când nu i-a fost frică" și... nu va înțelege! Pur și simplu nu va înțelege! Și-apoi... dacă unuia, unui copil sau altcuiva nu îi este cu adevărat frică, nu este datoria mea, nu este „rândul meu" să nu înțeleg?! Să nu înțeleg cu adevărat, mă pricepeți?!

– E dreptul dumitale, îi spuse cineva cu ironie.

Bizoniu îl privi fără să-i răspundă, cu expresia aceea a lui „de gheață" care părea semeață, dar care în fond era o mască. Un fel de a ascunde nu ceea ce nu era potrivit de a spune sau arăta, ci... pur și simplu nu era potrivit. Dar „o mască" ce-l ascundea și de sine, dacă „n-ar fi avut-o", ar fi

trebuit să arate pe rând dispreț, spaimă, tristețe, frică... nedumerire, oricum! Dar el nu putea arăta nici acest lucru: nedumerirea putea fi nelalocul ei, ar fi putut jigni. Fără să-și dea seama deși cei mai mulți oameni îl indimidau, el se purta cu ei cum se poartă un adult cu un copil care i se încrede total: nu se arată niciodată uimit sau, când o face, este o uimire jucată, de care vor râde ambii, și el, și copilul care va înțelege iute că celălalt „s-a prefăcut uimit", nici o clipă nu a fost uimit, nedumerit cu adevărat! Preotul îi asculta pe cei care se apropiau de el cu atenție calmă, cu „înțelegere", dar cu acea înțelegere care așteaptă să înțeleagă... ea însăși! Ca un adult, intrând bine în rolul unui adult, un adult pe care nu-l sperie situația ciudată de a se purta „ca un adult cu un adult"! Iar când nu înțelegea cu adevărat, nu îi era frică să o recunoască, dar... nu cu voce tare sau cu o mimică sau cu alta care putea „cădea nepotrivit", un gest, un cuvânt față de care „celălalt să nu fie pregătit"; nu, pur și simplu fugea! Și, mai știi, în felul acesta, și în felul acesta, devenea el însuși copil, se purta nepotrivit cu rolul său de adult, un rol de care, pentru o clipă, un ceas, o zi întreagă, nu mai avea chef... sau nu se simțea în stare pur și simplu! De ce „fuga" trebuie să însemne lașitate, în primul rând, și nu... o nevoie de reculegere, de a gândi, chiar și o nevoie „de a respira"...?! Acest verb, a respira, el îl folosea în cele mai felurite prilejuri și conexiuni, îi dădea, cum spunea, „multă importanță". Adeseori îi sfătuia, pe unul sau pe altul, „să respire" – în capul lui era un fel de fugă, de odihnă – și nu de puține ori stârnea perplexitate deoarece sfatul, îndemnul lui se potrivea ca nuca în perete cu situația sau cu discuția în mijlocul căreia arunca acest cuvânt. Și, cum celălalt „nu înțelegea", Bizoniu îl privea „semeț", cu expresia sa „de gheață", pentru a nu arăta „nimănui", nici lui însuși, că îi era frică. Că „nu înțelege" ceea ce tocmai a spus. Dar dacă, se ițea un gând într-un colț al creierului lui, un gând care nu

mergea niciodată „până la capăt", dar dacă celălalt va crede că nu am înțeles ceea ce tocmai spunea sau s-a întâmplat?!... Dar dacă va crede pur şi simplu că nu înţeleg de fapt nimic, nimic din nimic?!...

Şi, într-adevăr, de multe ori „celălalt" înţelegea cea de-a doua variantă şi-l privea uimit ca să-şi ascundă mila, sau îl privea cu milă pur şi simplu. O milă care îl fâstâcea îndeajuns pe Bizoniu, care atunci îşi arăta „masca sa de gheaţă", adică... dispărea ca un spirit, pentru o fracţiune de timp, dar pleca lăsându-şi doar trupul.

9

Sau... cum s-a întâmplat cu familia Văcariu, care se lupta de câţiva ani pentru o proprietate, o casă cu două niveluri într-un frumos cartier al Clujului, o casă în care locuiseră pe rând un maior de miliţie sub Dej, apoi un viceprimar, un director la fosta fabrică Dermata (care plecase în Israel) şi apoi, la urmă, un fel de avocat ce se ocupa de actele nemţilor sau evreilor care voiau să emigreze şi despre care umbla vorba că era „în legătură" cu Securitatea. În prezent, locuia în casă ginerele său, iar parterul era închiriat unei firme străine.

Bizoniu apăru el însuşi la două înfăţişări ca martor al acuzaţiei, al „adevăraţilor" proprietari, familia Văcariu, contestată însă de primăria oraşului Cluj, care-şi revendica clădirea. Ba o dată fu şi molestat, într-o seară, de o bandă de trei tineri care-l „sfătuiră" – după câţiva ghionţi şi câteva izbituri în cap, pumni daţi în mijlocul unor hohote de râs! – „să nu mai joace teatru pe la tribunale"! Cum preotul susţinea în acelaşi timp, tot în justiţie, cauza unui minor ce făcea de un an şi mici servicii în biserică, izgonit de acasă de părinţi,

nu înțelese bine la ce făceau „aluzie" bătăușii. Nu se plânse nimănui, dar refuză să mai apară ca martor în cazul familiei Văcariu, de teamă, spunea el, „să nu comită o nedreptate". (Deși apăru în ochii multora ca laș, poate și în ai săi, intuiția sa fu bună, dar acest lucru se dovedi abia peste un an; într-adevăr, o parte din actele familiei Văcariu erau falsificate.) Nu mergea cu plăcere la tribunale, ca martor, era însă incapabil să refuze pe cineva insistent, pe acei „oameni agățători", inși ce-și propun să convingă cu orice preț pe cineva de un lucru, în ciuda argumentelor sau a elementarului bun-simț. Uneori lipsea săptămâni întregi de la biserică doar ca să scape de un astfel de „om păduche" – el nu-i numea astfel! –, slujea în altă parte sau la alte ore; au fost cazuri când a trebuit să plece literalmente din oraș. Acest lucru, de altfel, nu era un fapt neobișnuit pentru Bizoniu, care se deplasa cu ușurință pe întreg teritoriul Ardealului.

Nu i se cunoștea nici o familie, se pare că locuia singur, ocupa o cameră mobilată într-un apartament locuit de o familie de basarabeni pe care-i ajutase cândva, într-o situație dificilă, și care îl „adăposteau", cerându-i chirie, bineînțeles. Nu avea telefon și nu primea pe nimeni acasă, ar fi fost și dificil, spre camera sa se trecea prin camera unei bătrâne paralizate în pat. Putea fi văzut uneori rulând pe o veche bicicletă, alteori în vreo Dacie a vreunei cunoștințe, avea carnet de șofer, prefera, însă, să se urce în tren când ieșea din Cluj. „Îi aducea aminte de copilărie!" spunea el, mai ales trenurile „locale", cursele între orașe nu prea îndepărtate, unde se putea strecura în aglomerațiile cele mai pestrițe. „Unde să uiți de tine, spunea el, dacă nu în mijlocul lor... e lumea lor, nu-i așa?!"

Cine erau acești „ei", el nu explica nimănui, deoarece nu era întrebat, adeseori aceste monologuri erau strict „private", dar dacă s-ar fi întrebat pe sine – lucru frecvent, ca o „respirație", cum spunea! – ar fi răspuns, poate:

– Cum poţi intra, cu adevărat, pe poarta modestiei, dacă insişti să crezi că lumea aceasta e a ta?!

Ştiindu-se hipertimid, se bănuia mereu de „falsă modestie" şi, în mod ciudat, era aproape mândru când unii, înşelaţi de silueta sa ţeapănă şi de masca de gheaţă, „semeaţă", îl bănuiau de îngâmfare, de supraapreciere a persoanei. În felul acesta, Bizoniu credea că-şi apăra cel mai bine dacă nu modestia, de care nu se simţea vrednic, măcar „tendinţa sa spre aceasta"! În rarele ocazii când întâlnea pe cineva mai atent, cu o doză minimă de perspicacitate, care îl gratula cu epitetul de „modest"... „Nu cumva, părinte, sub alura asta de om de lume ascundeţi o mare modestie?!", el riposta, cu grabă, că, de fapt, „suferea de timiditate", o „timiditate congenitală", şi surâdea cu unul dintre rarele sale zâmbete, ce-i stătea rău pe faţă de parcă era o grimasă, de această expresie: „timiditate congenitală"! Voia să zică o timiditate ce se învecina cu boala, o timiditate ca o formă a unei vinovăţii prea adânci, prea subtile pentru a putea fi exprimată sau înţeleasă.

Mârzea, care întreprinse anumite cercetări „pe ascuns" la adresa preotului, aflase că fusese însurat „în prima tinereţe". Era divorţat, femeia murise sau încă era căsătorit, deşi, evident, omul era singur de ani de zile! Dar cel puţin în ultimii opt-nouă ani de când lucra în acel modest post de bibliotecar la una dintre bibliotecile Facultăţii de Drept, nimeni nu-i ştia vreo legătură feminină. Era văzut, e adevărat, plimbându-se pe stradă cu femei, dar erau de fiecare dată altele, probabil suplicante care-l aşteptau după slujba de la biserică, şi pasul său în aceste plimbări era unul alert, semn că mergea undeva şi ele îl însoţeau. La întrebarea batjocoritoare a lui Mârzea, dacă accepta confesiuni pe stradă sau la cafenea, în cazul femeilor, Bizoniu răspundea afirmativ.

– Te pomeneşti că le inviţi chiar dumneata la cofetărie sau la vreun bar, în scopul confesiunii...?!

Bizoniu dădu afirmativ din cap şi chiar zâmbi, uimit de perspicacitatea celuilalt. Mai puţin în baruri sau bodegi publice, dar într-o cafenea, de ce nu?! Într-o plimbare în pădure sau în locul său preferat, din tinereţe, la liziera, la marginea unei păduri, locul acela unde se întâlnesc, cu o expresie puţin preţioasă, „două lumi": una „oferită", vizibilă şi „rotundă", apăsată de orizont sau de o vegetaţie îndepărtată, ce poate fi sau părea orice, chiar şi un desen, o pictură stângace, şi „cealaltă", pădurea, atât de aproape şi „închisă", un zid, aşa cum sunt sau, mai bine zis, cum erau acele ziduri circulare şi vaste care închideau o incintă feudală, un lăcaş invizibil celor ce păşeau în lungul acelui zid, acoperit cu iederă şi muşchi, arătând nu puţine fisuri ale vremii!... Şi, mărturisea preotul, spre uimirea sa – de ce uimire?! – se simţea aproape de fiecare dată mai atras de pădure, „de acel zid ce este orice pădure", decât spaţiul deschis al câmpiei în care „imaginaţia mea e prea obosită pentru a îndrăzni să mai aşeze ceva!" Ce anume să „aşeze"?! Să „adauge", adică să populeze acel spaţiu şi cu alte elemente decât cele „pe care el le găsise deja, vizitându-l, privindu-l". De fapt, un „spaţiu sterp!", spunea el, în sinea sa, cu o anume îngâmfare copilărească, mândru că pusese acel adjectiv, „sterp", alături de substantivul spaţiu, chiar dacă „nu-l auzise nimeni!" „Da, absolut, repetă el în gând, un spaţiu sterp!" şi râse uşor, aproape fericit, de parcă ar fi pălmuit acel „spaţiu" categorisindu-l drept sterp.

Nu, nu era deloc sigur că el accepta „confesiuni religioase" sub taina preoţiei în astfel de locuri, cu siguranţă că, dacă le asculta în aceste locuri „laice", el nu dădea în nici un caz apoi absoluţiunea. Poate că nici nu era nevoie, importantă era, spunea el, prezenţa, „timpul cheltuit amabil cu celălalt", să „oferi din timpul tău şi altuia!". Sigur, să oferi şi atenţia, dar... nu totodeauna! Uneori, spunea tot el, pe „celălalt" îl ajută o anume indiferenţă, placiditate, ori chiar o absenţă a atenţiei. „Unii se deschid când îi priveşti, alţii

– dacă te întorci cu umărul!" Adesea, preotul se simţea extrem de incomodat de postura sa de „confesor" şi fu uimit, într-adevăr, când Mârzea, deşi în batjocură, intui că prefera confesiunea în afara ritualului obişnuit din biserică, în spaţiul strâmt al confesionalului, ascuns de un grătar de lemn sau deasupra patrafirului, undeva într-un colţ de catedrală întunecată. Timidităţii reale a lui Bizoniu i se potrivea mai bine postura de confesor „peripatetic", alura de plimbăreţ; astfel, spunea el, putea „să-l domine pe celălalt cu alura sa militară"! Nu zâmbea când spunea sau gândea aceasta; odată, demult, cineva îl gratificase cu această caracterizare. „Alura asta a dumitale, imposibilă, militară!" şi el şi-o însuşise cu o grabă care-l uimi şi apoi îl încântă şi ea, această expresie se „lipi" de „memoria sa instinctivă", aşa cum avem cu toţii lipite de subconştientul nostru zeci de expresii, frânturi de melodii stupide, nume ciudate de persoane sau chiar scene din viaţă, inutile, fără nici o semnificaţie, unele de-a dreptul absurde, rupte parcă din vis, deşi sunt frânturi din „carnea vieţii noastre fizice şi lucide!"

Bizoniu era de fapt un singuratic fals, dar era un singuratic, deoarece figurile care-l însoţeau erau de fiecare dată altele. „N-aş fi suportat o prietenie, o reală prietenie!" spunea el, gândindu-se la „cheltuiala teribilă de energie, de sentiment" pe care o cerea o asemenea „situaţie". Îşi oferea, e drept, unor tineri sau unor adevăraţi „nenorociţi de singuratici" propria prietenie, dar imediat se acuza în gând de făţărnicie, deoarece ştia că nu era „disponibil pentru o adevărată, mare prietenie!" Dar se scuzase apoi, spunând-şi că pentru profesiunea sa „un dram de făţărnicie" era necesar, pentru „a-l linişti pe celălalt", pentru „a merge alături, măcar o bucată de drum!" Făţărnicia, ca şi minciuna, sunt uneori necesare, în sens medicamentos, dar pentru aceasta e nevoie de forţă, spunea el; totdeauna când trebuie să ajuţi pe cineva e nevoie de forţă! Să nu absolutizezi „adevărul", să nu „absolutizezi" sinceritatea, ele, aceste două mari calităţi umane, pot face face un rău incalculabil în anumite

situații! Care „situații"?! Cine își ia răspunderea să deosebească aceste nevoi, aceste situații, când „celălalt" are nevoie, uneori, o acută nevoie, de a fi liniștit, încurajat de o minciună sau o fățărnicie trecătoare?! Cine va fi acel „medic" puternic, dibaci, care va lua asupră-și aceste păcate minore, necesare, inspirate chiar?!... Cine, spunea el, e suficient de „copil" ca să se joace cu „asemenea lucruri"?! Să se joace precum copiii, cu aceeași gravitate, cu aceeași devoțiune și capacitate de invenție? Cu aceeași bucurie a „rezultatului", chiar atunci când acesta e infinitezimal, ridicol... invizibil?!

10

Crezi... părinte...?! îl întrebase într-un rând același Mârzea, cu o politețe ușor exagerată, care putea ascunde și ironia, o fină zeflemea care la el avea și darul de a părea dublă: în afară, spre celălalt, dar și înapoi, spre sine, de parcă ar fi râs de propria întrebare.

Preotul îl privi cercetător, nu atât ca să vadă dacă pe celălalt îl interesa „fondul chestiunii", ci parcă să se convingă, ca un copil sau ca un arierat, că persoana care-i pusese întrebarea era aceeași cu cea „pe care o cunoștea el". Într-adevăr, Bizoniu era convins că uneori oamenii se puteau înstrăina cu o „viteză fulgerătoare". Când le vorbești de propriile lor interese sunt nu numai „ochi și urechi", dar de-o prezență aproape totală, concentrați „ca un șarpe" asupra celui din față. Dacă apoi schimbi subiectul și le vorbești despre tine, de exemplu, sau despre istorii străine, ei se „îndepărtează", fug, „se apără", spunea preotul. Căci... câtă tensiune poate suporta un spirit?!

La întrebarea lui Mârzea, o formă a obrăzniciei, deși spusă pe un ton aproape slugarnic, preotul dădu din umeri,

de parcă ar fi fost ceva „secundar", ceva ce nu-l preocupa „pentru moment". Cum afaceristul insistă, el mai dădu o dată din umeri – de parcă „uitase" că-şi mai mişcase o dată umerii! – şi spuse, privind în pământ, ca să-l cruţe pe celălalt de propria întrebare nepotrivită:

– Nu... sincer să fiu, nu mă gândesc la asta! De altfel..., domnule Mârzea, nu eu trebuie să hotărăsc asupra acestei chestiuni. Mai potrivit ca mine ai putea fi chiar dumneata! A, aş putea să-ţi răspund, dacă aş vrea să mă ascund, adică să mint, cu un fel de şaradă, în spirit la-o-ţi-an: când nu credeam – mi se părea, ba chiar eram convins că cred! Apoi... a fost o vreme, destul de lungă, în care mă aflam în anumite momente – dar, reţine, numai în anumite momente! – între „siguranţa, certitudinea credinţei" şi o anume nesiguranţă! Da, repetă el gânditor, o anume... nesiguranţă!

– Şi acum...?! insistă jurnalistul, văzând că preotul părea cufundat în sine.

– Acum...?! ridică celălalt privirea uimit, acum... eşti poate dumneata mai în măsură să...

– ... Să?!...

– Să vorbim despre altceva, te rog: nici despre credinţa mea şi nici despre a dumitale... te rog.

– Ha, ha, făcu Mârzea, asta-i bună; credinţa mea! Încerci să mă ironizezi... părinte!

Bizoniu îl privi cu atenţie apoi îi mărturisi că dorinţa sa intensă, în anii de sfârşit ai liceului, fusese de a scrie „nişte psalmi. După modelul lui Arghezi."

– Şi... aţi scris?! Nu? De ce? Nu aveţi talent?– O, talentul nu e atât de important, sau, mă rog, nu mă intimida atât lipsa talentului. De altfel, în anii aceia credeam că posedam toate talentele. Aveam şi un volumaş de poezie publicat despre care apăruseră câteva cronici, una semnată de un critic respectabil, care-mi prezicea un frumos viitor.

– Ha, ha, încă un critic care s-a înşelat!

– Credeţi?! întrebă preotul. Ce înseamnă cuvântul „viitor"... ştiţi?!

– Uneori! izbucni Mârzea într-un râs zgomotos, ca să-şi... ascundă nesiguranţa.

Când un mărunt preot îţi pune câte o întrebare de asta puerilă, perfect stupidă, ce-ţi tresare pe buze? Apoi, de parcă ar fi vrut să-l împace pe „preoţel", spuse aproape cu căldură:

– Fiţi liniştit, până la urmă o să vă scrieţi psalmii ăştia!

– Nu ştiu, dar... nu mai ţin aşa de mult!

– Ei nu, mai bine răspundeţi-mi ca adineauri, în spiritul chinezesc!

– Bine, zâmbi preotul, dând încet din cap, cu privirea mereu în pământ. Bine. Atunci, în adolescenţă eram convins că prin psalmi, capodopera sa, Arghezi vrea să ne convingă de „nesiguranţa" lui în credinţă... ce spuneţi?! Acum, însă, mi-este teamă că marele poet era mai puţin nesigur decât credea el însuşi!

– În gura dumitale cuvântul „nesiguranţă" sună drept ceva foarte pozitiv, aproape ca un elogiu!

– Ca în foarte multe cazuri, domnule avocat, spuse Bizoniu, daţi dovadă de o reală inteligenţă! Nu, nu cred că nesiguranţa este o calitate – cu o singură excepţie!...

– ... Când e vorba de credinţă...?

Preotul îşi mişcă din nou umerii, se întoarse pe jumătate, de parcă ar fi vrut să-şi ascundă faţa, şi spuse;

– Sunt stingherit... aş prefera să vorbim despre altceva...

– Înseamnă, insistă cu obrăznicie Mârzea, că unul dintre noi nu este demn de această temă!

– Poate... amândoi!

Bizoniu râse scurt şi Mârzea tresări, căci îl auzea râzând pentru prima oară. Scurt, cristalin, cu sunete înalte, aproape feminine, ca un chiţcăit. „Râde de parcă l-ar gâdila cineva", gândi jurnalistul. „Un râs isteric!"

– De ce-l vedeți pe omul acesta, îl întrebă cineva pe preot după ce-l zărise o dată în compania avocatului și afaceristului, nu vă dați seama?!... Omul acesta vă urăște!

– Dar... poate omul acesta are, din când în când, nevoie să stea de vorbă cu cineva; chiar și cu mine...

– Nu, vă înșelați, altele sunt scopurile lui. Mai degrabă temeți-vă, pune el la cale ceva! E un cinic!

– Eu nu cred în cinism, dădu Bizoniu din umeri. Poate că el își închipuie că e un cinic!

– Nu, nu, multă lume în oraș are această convingere.

– Și... știi de ce? Pentru că unii oameni au nevoie de așa ceva: de un cinic! Dar... ei sunt mult mai rari decât credem noi! A, da, se poate, domnul Mârzea joacă uneori pe cinicul, cum spui. Dar... e total inofensiv, crede-mă! Pe adevărații cinici nu-i bănuiește nimeni! Din cauza asta, sunt cu adevărat eficienți, dăunători... nu crezi?!

– Pentru un asemenea individ, părinte, mă iertați, sunteți o pradă ușoară! Feriți-vă...

– Nu știu, poate abia dacă am să mă feresc am să-i cad în cursă... dacă e vorba de o cursă, de-o capcană! Dar... sunt obișnuit cu aceste capcane, uneori le caut, mărturisesc. Ba cred că e vorba de un fel de megalomanie!

– Dumneavoastră și megalomania!...

– Oho! Și încă cum! Eu ascund încă multe surprize, sunt încă viu! Umblu de colo-colo, dar sunt încă viu!

– ... Încă...?!

– Da. încă. Nu e aceasta totul?! Dacă ai ști cum mă autoadmir! Dar... acest lucru mă ajută să trăiesc, să-mi îngrijesc trupul, să am curajul de a privi spre trecut; spre trecutul meu, se înțelege. E singura mea posesiune, o posesiune la care țin... adeseori. Uneori îmi face frică trecutul de parcă ar fi o vietate, o ființă, un fel de miriapod gigant, un balaur făcut din articulații și plăci mari. Ca-ntr-un coșmar, „el" vine spre mine și, dacă nu mă „trezesc" ca în vis, dacă

am puterea să stau locului – știind că în vis nu poți fugi! – el trece de mine, cum ar veni, cu un fel de indiferență! Dacă aș fi filosof, aș spune că propriul meu trecut se „obiectivează", dar mie nu-mi place acest cuvânt și... nu spun nimic! Aștept să înțeleg, dar... nu mă grăbesc prea tare – în așteptare, vreau să spun. Va veni și timpul înțelegerii, dar... am să-ți spun ceva: înțelegerea nu e ceva foarte important cum credem noi, europenii sau raționaliștii sau noi, oamenii moderni. Poți să înțelegi și poți foarte bine să nu înțelegi, adică să amâni înțelegerea. Sau să nu „te obosești" să înțelegi, având alte lucruri mai bune de făcut... în orice caz, eu nu mai sunt nefericit, cum eram în sclipitoarea mea „tinerețe", când nu înțeleg ceva, chiar dacă acest „ceva" pare important, poate chiar vital! Nu, nu pentru mine, ci pentru cei de lângă mine, care cred că eu îi pot ajuta. Știi, sunt puțin în situația unui medic șarlatan, care nu a făcut studiile necesare, dar care profesează medicina nu pentru a se îmbogăți, ci pentru a-i ajuta pe cei bolnavi sau care se cred astfel. Un șarlatan „bine intenționat", dacă mă pot exprima astfel. Ai să-mi spui că un asemenea om poate face greșeli grave; ei, și! Un doctor adevărat nu face erori de diagnostic, de tratament, chirurgii nu taie greșit sau inutil? Medicul șarlatan are însă un avantaj: îi place teribil ceea ce face, e aproape pasionat de munca sa, lucru rar în lume, în societate. Și această pasiune trece de la medic – chiar și șarlatan! – la pacient! El, clientul suferind, pacientul, are mai ales nevoie de această pasiune, pe care o întâlnește rar în jurul său, o pasiune de care el însuși nu e în stare sau nu mai e în stare!

– Și ... Vreți să spuneți că dumneavoastră aveți această pasiune?!

– Da, acceptă gânditor Bizoniu, uneori o am și mă bucur când... „ea apare", când cineva, un om, o ocazie sau chiar și un mărunt incident o provoacă, o „scoate la lumină", așa ca... un spiriduș! E ca un fel de întâlnire neprogramată dinainte, înțelegi ce vreau să spun?

– Dar.. nu m-aţi învăţat dumneavoastră adineauri că nu e bine să... mă grăbesc cu înţelegerea?!

– Bine, ai dreptate! Atunci... pot să te rog să mai stai cu mine încă vreo câteva clipe, câteva minute, să... nu fugi! Să-mi dăruieşti timpul dumitale, ştiu, foarte preţios!

– Fără să judec, fără să „înţeleg"?

– Cum vrei. Eu îţi sunt oricum recunoscător. Sigur, nu sunt atât de important încât să pretind o „înţelegere ulterioară", m-am exprimat bine?! Dar... credinţa mea e că multe erori vin din această sau aceste „înţelegeri iuţi, pripite"! Noi, oamenii moderni, dacă există aşa ceva, trăim în frica de a nu înţelege! De aceea îi dispreţuim pe proşti.

– ... Ce aveţi cu proştii?!

– Eu?!... Eu am multe lucruri în comun, cum se zice, sunt unul dintre ei.

– A, înţeleg: „fericiţi cei săraci cu spiritul!..."

– Da. Fericiţi cei săraci cu spiritul, dar... înţelegem noi această „recomandare" a Lui?! Dumneata crezi că „sărac cu spiritul" înseamnă prostie pur şi simplu?

– Atunci... naivitate, candoare...?!

– Da. Poate. Dar... acestea ştim noi oare ce înseamnă?! Dostoievski spune undeva, printr-un personaj puţin nebun, e adevărat, că „frumuseţea va salva lumea"! Dar... eu am meditat mult asupra acestui cuvânt: frumuseţea! E vorba de frumuseţea trupească, fizică? Mă îndoiesc, oricât ar fi aceasta de atrăgătoare, de ispititoare, mai ales la mari pictori, la un Tiţian, la un Rafael pe care rusul îl admira atât de mult! Nu cumva e vorba de cea spirituală sau, mai probabil, de „frumuseţea inimii"?!... Adică de naivitate, candoare, prostie...

– Ha, ha, prostie! Vreţi să spuneţi... O anume prostie?

– Cum vrei dumneata: o anume prostie!, o anume prostie!

Şi, spre uimirea, spre stupefacţia interlocutorului său, Bizoniu se ridică de pe scaun – se aflau în mica încăpere

unde slujea ca bibliotecar – şi începu să danseze; se învârtea în jurul său, cu braţele ridicate ca o gheişă, făcând stângace piruete pe vârfurile pantofilor şi, din când în când, ca un refren stupid, striga înăbuşit;

– O anume prostie! O anume prostie!

Ce nu avea să ştie acel student la Drept în fază terminală cu care conversase preotul era că toată ziua şi apoi până spre seară când căzu frânt pe canapeaua pe care dormea, el „dansa în închipuire". Pe oriunde mergea, cu oricine vorbea, dacă se afla de faţă cu cineva, bărbat sau femeie, în autobuz sau pe jos, răsfoind o carte sau privind în gol, în creierul său, al preotului, răsuna mereu acea propoziţie simplă, ca un greiere, un gândac supărător, un parazit, oricâte încercări ar fi făcut să „scape de ea". „Duşmanul din interior", îşi spuse Bizoniu care, după un timp, înţelepţit, „acceptă" şi lăsă să-i răsune în „carcasa goală" a craniului formula aceea, care devenea tot mai stupidă până ajunse să nu mai însemne nimic.

– O anume prostie! O anume prostie! O anume prostie!

Iar către orele serii, obosit de acele cuvinte ce se dezarticulau tot mai mult, tot mai grotesc, începu să le piardă înţelesul, apoi ajunse să la silabisească doar, ca o muzică confuză, venită din depărtare. Ultima fază fu că nu mai „auzi" nici silabele, „în schimb" începu să danseze „în cap", cum o făcuse cu câteva ceasuri mai devreme în cămăruţa sa de la bibliotecă, în faţa acelui student ironic, care venea să-l viziteze din când în când. Se poate dansa în minte, în creier?!... Cum să nu, foarte bine, foarte uşor! Şi... ce uşurare, ca şi cum ai arunca un sac greu de pe umeri, aşa cum se aruncă sacii cu nisip din mongolfiere, din baloanele cu nacelă, şi ele se înalţă uşor, „subit", de parcă le-ar trece „o altă idee" prin cap, ceva mult mai „interesant", mai „aparte"... Şi într-adevăr, adormind epuizat pe vechea sa

canapea, Bizoniu se simţi în sfârşit uşurat. Scăpase de o povară, dar ce fel de povară putea fi o simplă formulă care, prin repetiţie, îşi pierdea tot mai mult înţelesul, ba chiar avea ciudata putere, acea propoziţie, acel „gând", să spargă tiparele limbii. Dar... fusese oare un gând?! Şi... chiar dacă fusese aşa ceva, Bizoniu nu îl dusese, acel gând, până la capăt; nici cu voce tare, în prezenţa musafirului său, şi nici în „anticamerele" pluşate, infinit catifelate şi obscure ale minţii sale. Era, rămânea mereu o propoziţie vagă, la limita stupizeniei, şi cine ştie, poate că acest lucru l-a şi tentat pe „preoţelul" nostru: un gând vag, nedus până la capăt. Din frică, din frică de „înţelegere", din lene, dintr-o anume comoditate de a sfârşi exerciţiul logic, aşa cum mulţi oameni nu-şi termină frazele. Unii din sărăcie de vocabular, alţii din viclenie şi unii, da, unii din plăcerea „promiscuităţii sensurilor", a plăcerii de a se „bălăci" în vag, în „neterminat", în nedefinit, în acel „loc" de unde orice posibilitate poate începe, sau unde nu poţi fi tras la răspundere!... Şi numai în acest fel îşi interpretă Bizoniu „întârzierea nepermisă" în „nacela" acelei scurte formule, în frica sa de înţeles care până la urmă devenise un fel de leagăn, dacă nu un scrânciob, un fel de tiflă dată tuturor înţelesurilor, o lene îndărătnică a minţii, aşa cum au copiii sau unii slabi de minte care râd de obiceiurile „celor mari"!

A doua zi, umblând după treburile sale, preotul Bizoniu nu se ruşină în nici un fel de ziua precedentă şi de scurta, stupida formulă ce-i „dansase în creier". Regretă mai puţin decât cineva neobişnuit cu băutura care o „face de oaie" cu o seară înainte, adică atras de alcool sau de prietenii ocazionali, bea peste măsură. El nu regreta aproape nimic din cele ce se întâmplau „înlăuntru", îşi făcea doar amare reproşuri când se arăta neîndemânatic cu alţii, mai ales cu cei străini. Or, cum el nu avea prieteni şi prin profesiunea sa avea mai ales de-a face mereu cu „figuri noi", nu-i lipseau

prilejurile de a-şi face imputări asupra lipsei sale de fler, de tact, de răbdare etc., etc. Dar de cele ce se „întâmplau înlăuntru" nu se simţea pur şi simplu responsabil! Ba uneori, ca şi în cazul cu acel „dans cu scurta propoziţie", nu numai că se simţea uşurat într-un fel – fără să ştie cu precizie de ce! – dar nu se putea împiedica de a trăi şi o anume, „copilărească", satisfacţie. Ca cineva care jucase „un renghi" cuiva sau, mai bine, ca cineva care mersese până la capăt. Era o „copilărie", un început de nebunie?! Dar lui nu-i era frică de ceea ce se chema „nebunie", deoarece, ca şi în cazul „prostiei", un cuvânt aruncat în stânga şi în dreapta de te miri cine, nebunia, credea el, exista şi nu exista. Şi poate, mai ştii, „ea" ne vizitează când multe drumuri se închid, poate „ea" e duşmanul morţii, al acelei morţi teribile, inumane, care se iţeşte în mijlocul vieţii, când încă umbli, gesticulezi, spui cuvinte, fraze, propoziţii nu rareori „inteligente", pline de „bun-simţ" şi ea, ca o caracatiţă suavă, ca un sobol, ca un parazit „simpatic", se instalează „fix" în mijlocul existenţei. A existenţei lumii, deoarece tu eşti o lume şi „ea" devine centrul universului.

Capitolul IV

– ... Voi nici nu bănuiți ce drac zăcea în femeia asta, spuse cu o ciudată satisfacție Jean, Jean Mărgineanu, căruia i se spunea și Pepe, printre prieteni. Doi ani și mai bine m-a purtat în lesă ca pe un... maimuțoi! De altfel, avea ciudatul talent de a-i transforma în maimuțoi pe cam toți bărbații care veneau cât de cât în contact cu ea. Unii se prefăceau, e drept, din diverse interese, dar alții, pe cuvântul meu, se scălămbăiau de mai mare dragu'!

– ... Printre care te numărai și tu, spuse unul dintre cei doi cu care stătea la masă.

– Da, numai... că eu chiar sunt maimuțoi de felul meu! Cu mult înainte de Madeleine! Eu nu mi-am jucat decât rolul... ceva mai bine decât altădată, recunosc, dar... v-am spus: femeia asta era drăcească, în Evul Mediu ar fi fost arsă pe rug.

– ... Sau ar fi devenit o sfântă. Sau, te pomenești, o mare curtezană, după câte spui, țiitoarea vreunui cardinal, a unui prinț scăpătat!

– E posibil, e posibil, spuse Jean filosofic, bând din paharul său de vodcă și aprinzându-și o țigară ordinară, fără filtru.

– Dar... cel puțin te-ai culcat cu elvețianca? Ia spune!

Poetul dădu din umeri, de parcă nu l-ar fi interesat „chestiunea" sau ar fi fost confruntat încă o dată cu una dintre acele întrebări stupide cărora obosise să nu le mai răspundă.

Cu ea, spuse el, totul se relativiza nu știu cum... toate valorile, dacă nu se schimbau fundamental, începeau, nu știu cum, să se bâțâie așa cum se clatină paharele pe o masă când are loc un mic cutremur, un ușor, persistent și neliniștitor zăngănit... sesizați? La început te uimește, nu-ți vine să crezi, apoi te lași să luneci, ca pe o pernă!... He, he, ca pe o pernă morală, dar... ce contează. Cuvintele astea: demnitate, umilință, chiar și personalitate, etcaetera, încep să sune cumva fals, caraghios... în orice caz, în prezența ei și chiar câteva ceasuri după ce ea se depărta, eu trăiam absolut într-o zonă de mare libertate morală... un fel de drog, ce, hă, hă, nu mă costa nimic!

– ... N-o să mă credeți, dar nu contează: nu mă mai interesa nici femeia, mă-nțelegeți, deși acest lucru m-a interesat de la început, iar ea, ticăloasa, mi-a și vânturat pe la nas nurii ei, plasa ei de feminitate care era formidabilă, ați văzut-o! Dar... numai la început, primele săptămâni, apoi după ce a văzut că m-am prins – iar eu, vroind să fiu mai șmecher decât eram, m-am prefăcut „mai prins", mai schimbat, ca un bărbat înfocat, ea mi-a propus să lăsăm „fleacurile astea, curte, seducție, amor stupid, câinesc" – chiar așa s-a exprimat: „amor câinesc" – și mi-a „propus" o prietenie francă, clară, reală, profundă! Cred că a citit în ochii mei un fel de spaimă pentru că a adăugat imediat, râzând: A, asta, Jeane, băiatule, nu exclude amorul, sexul etcaetera! Dar pentru mine acesta nu e țelul vieții! Iar pe tine te respect prea mult ca să te folosesc, așa cum îi folosesc pe indigeni unele turiste străine venite cu bani din țările arogante, vestice, ca paji de budoare, câini sau armăsari de montă... pasageri! Hai, ce zici?!

– ... Eu, ce să zic?! Mai ales că eu cred că era şi sinceră, dar... cât de sinceră?! Nu era cumva o escamotoare a adevărului, o teorie abilă ca să scape de mine ca... aşa cum spunea ea, curtezan! Dar mă înşelam, de fapt, m-am culcat cu ea, dar peste un an, poate şi mai mult, într-un moment când, hă, hă, eu şi uitasem că voisem, dorisem din răsputeri acest lucru! Iar atunci când s-a întâmplat, prima oară vreau să zic, am surprins-o privindu-mă triumfător, de parcă ar fi vrut să-mi spună: Ei, vezi că nu e mare lucru! Ceea ce ţi-am propus acum un an era cu adevărat mult mai preţios! Era cu adevărat mult mai preţios?!

– Nu ştiu, dar... era altceva! Oricum, spuse Jean serios, deşi era o femeie frumoasă, bună la pat, personalitatea ei sau ce dracu' era se afla în altă parte!

– Mai era şi bogată!

– Nu ştiu. Se poate. Oricum, cu articolele ei câştiga mulţi bani sau avea bani de acasă, nu ştiu. O dată a venit cu o rablă de Peugeot, dar altădată cu un Porsche. Mi-a spus că era al unei prietene, dar poate că minţea. Îmi dădea şi mie bani, dar nu arunca cu ei, ştia exact cât trebuia să dea bacşiş... vorbesc de bacşişurile mari, pe care le strecura câte unui mahăr!

– Ce fel de mahăr?

– Ştiu eu pe unde umbla?! În scurtă vreme, nici un an, şi-a făcut relaţii solide la *Ardealul*, dar şi la vreo două ziare din Bucureşti, la ministerele care o interesau, la Vamă, la poliţie, dracu' mai ştie pe unde...

– Ce o interesa, de fapt?!

– Ştiu eu?! Ea venise cu Karl Zimmer, ăla care apărea de două ori pe an cu ajutoare pentru centrele de handicapaţi şi, la început, prima oară când ea a rămas după ce el s-a întors, a fost sub pretextul că „trebuie făcute legături directe cu centrele în cauză, deoarece donatorii din Elveţia nu mai

au încredere în autoritățile române, în primării, spitale, ministere!..." Așa a apărut și „micul Herlich"!

– Cine era „micul Herlich"?! Cumva Herrgot? întrebă cel care tăcuse până acum, cel mai în vârstă dintre cei ce se aflau la masă, un bărbat cu părul perfect alb, dar cu o față frumoasă, netedă, extraordinar de tânără. Ochii însă erau obosiți, aproape sentimentali, cu acea tristețe ce nu se datorează unei cauze anume.

– Da, Herrgot. Ea îi zicea „micul Herlich" sau „căpitanul meu", iar pe mine mă umfla râsul, auzi: Ovreiul-căpitan!

– ... Era parcă director undeva sau șef-contabil!...

– Director administrativ la spitalul regional sau la o clinică, nu mai știu. Un om foarte corect, care cred că era îndrăgostit cu adevărat de elvețiancă. Dar ea îl purta după ea chiar ca pe un cățel și sunt convins că între ei nu s-a întâmplat nimic. În orice caz, nu cred că lui i-a propus „o chestie mai serioasă, dincolo de sex și alte mofturi"! Nici nu era nevoie, omul ăsta parcă nu avea demnitate, sau... dracu' să mă ia, îi luase ea mințile! Dar... unii oameni sunt bucuroși când își pierd controlul, în felul acesta cel puțin...

– .... Poate că se prefăcea și el!

– Nu știu. Pe mine nu mă incomoda în nici un fel, iar ea se purta cu el ca și cu unul dintre acele obiecte mici, poșetă, mănuși, pix sau stilou, de care te servești, dar și pe care poți să le uiți pe undeva, într-o vizită, pe o etajeră, într-un taxi!... Cu timpul, am încetat și eu să-i dau atenție, lucru pe care, ca să vezi, ticăloasa de Madeleine mi l-a reproșat! Tu n-ai voie, mi-a spus, să te porți cu micul Herlich cum mă port eu, Jeane! Trebuie să-l respecți, nu te lua după aparențe, altfel... ai să semeni cu ceilalți! Nu știam exact cine erau acești „ceilalți", dar... am ascultat-o. Micul Herlich însă era de-o impasibilitate perfectă: nu părea să fi observat nici când îl neglijam și nici că apoi mi-am schimbat comportamentul,

la rugămintea ei. Era în continuare politicos, extrem de atent, mă saluta totdeauna primul şi, printre altele, mi-a făcut unele servicii, avea relaţii în multe locuri şi nu-l deranja să stea la o coadă să facă o cerere la primărie sau la secţia financiară. Sau trimitea pe cineva, habar n-am, dar nu m-a refuzat niciodată...

– Şi, bineînţeles, tu ai abuzat, cum te cunosc!

– De ce... dacă omul se oferea?! Se pare că le făcea şi altora mici servicii, chiar şi unora pe care abia îl cunoştea. Există astfel de oameni, născuţi pentru a-i servi pe alţii, e destinul lor.

– Şi... nu ţi-a dat prin cap, spuse bărbatul cu părul alb, că deşi te servea, nu te băga în seamă?!

– Credeţi?!... Se poate. Adevărul e că nu mă interesa decât Madeleine, aveam senzaţia că sunt ceva important în viaţa ei, cel puţin pe perioada cât venise în vizită în România. Tot ce se afla în jurul ei pălea, aveam ochii fixaţi asupra ei încontinuu şi acest lucru, mi-a spus chiar ea, îi făcea o enormă plăcere. Am nevoie de atenţia ta, îmi spunea, e o atenţie care nu seamănă cu ce întâlnesc la alţi oameni, de bărbaţi nu mai vorbesc! Aici voi toţi parcă sunteţi lupi!

– Şi eu... ce sunt?! Nu sunt lup?!

– Poate, a râs ea, dar tu eşti unul autentic!

Nu mi-a explicat, însă, niciodată cum e un lup „lup autentic"!

Jean, poetul, tăcu şi ceilalţi tăcură la rândul lor. Îi interesa „femeia", bineînţeles, dar mai mult îi interesa felul cum „o povestea" Pepe, el vorbea rar despre „femei" şi mai ales despre cele cu care se încurcase. Dar Madeleine, elveţianca, probabil că îl incita în continuare, „misterul ei se păstrase întreg", după propria sa expresie şi, vorbind, încerca încă o dată „să se apropie de ea", dacă nu de „misterul ei". Sau... voia să se „grozăvească", aşa cum fac vânătorii sau martorii unui incendiu, al unei nenorociri?! Cum fac copiii când vor să impresioneze un adult?!

Chiar mai mult decât istoria în sine, pe cei doi, de fapt pe cei trei îi interesa ca unul „să vorbească", să „umple timpul şi masa", ei se întâlneau aproape zilnic, fugind fiecare de pe unde avea sau nu avea treabă, în jurul amiezii, când întreg furnicarul oraşului era „copleşit de treburi", la bodega lor din piaţa Mihai Viteazul, unde erau cunoscuţi, dar şi necunoscuţi în acelaşi timp. „Necunoscuţi" deoarece erau atipici, acolo adăstau mai ales meseriaşi, şoferi, zugravi sau misiţi, ţărani în trecere şi ţigani unguri. Nu rareori femei ce intrau chiar şi singure, cerând o bere sau o ţuică, patronul localului, unul Mişi sau Mikloş făcea în aşa fel încât toată lumea să capete un loc şi să „se simtă bine". Erau locuri în picioare, dar şi câteva locuri la masă, şi cei trei „academicieni" aveau aproape totdeauna masa lor. Iar când aceasta era ocupată, aşteptau în picioare la „una mică" şi apoi se aşezau; erau respectaţi şi aproape cunoscuţi, în sensul că nu erau niciodată inoportunaţi de cerşetorii trecători, de vagabonzii „obraznici", de poliţiştii care intrau din când în când sau de inspectorii pieţei.

... Da, ciudat, he, he, cum vă spuneam, o vreme nu l-am băgat în seamă pe micul şi rubicondul evreu! Şi asta, nu ştiu cum, m-a ajutat să-l „văd" mai bine! Nu să-l cunosc, omul ăsta nu putea fi cunoscut; să-l văd, deşi de „văzut" cu adevărat l-am „văzut", adică l-am descifrat abia după, înţelegeţi ce vreau să spun! Era omuleţul cel mai banal din lume, eram şi puţin intrigat, chiar puţin jignit că splendoarea de elveţiancă îl ţinea pe lângă ea. Mai ales că nu puţini inşi cu adevărat importanţi, mari ziarişti, un viceprimar, prefectul, chiar şi doi secretari de stat, nemaivorbind de Popp şi Dumitraşcu de la *Ardealul* sau chiar Sextus Popovici, miliardarul, îi stăteau cumva la dispoziţie, oricum putea lua rendez-vous cu oricare dintre ei în maximum două zile. A, l-am uitat pe generalul Crivăţ Aurel, şeful diviziei de tancuri

pe regiune, sau colonelul Trifu, îl știți pe Gabi Trifu, care umblă în civil, de la contra-informații!... Îi plăcea să aibă o curte în jurul ei, îi schimba des și știa să se poarte cu fiecare în parte sau dracu' știe ce făcea, că toți se învârteau în jurul ei!

– Îi plăcea?! spuse cel tinerel cu o pată roșie pe obrazul stâng, acum... nu mai vine?!

Mărgineanu îl privi de parcă nu înțelesese bine întrebarea și-și continuă firul poveștii:

– Evident că în această „mulțime" – și vă asigur că erau și alții pe care nu i-am cunoscut sau de care nu mi-a vorbit! – micul administrator sau ce-o fi fost nu părea cel mai impozant. Mai târziu, mult mai târziu, mi-am dat seama de rolul lui, dar... să lăsăm asta! Cine știe, poate că de asta l-au și omorât!

– Cine l-a omorât?!

Pepe dădu din umeri, sorbi din vodcă și avu aerul sau că nu știa sau că „nu era treaba lui". Tuși și spuse:

– ... De fapt... el ne înveselea pe toți, era ca un spiriduș uman, apărea când nu te așteptai, dispărea totdeauna cu un minut înainte de a deveni inutil, făcea servicii la toată lumea cu aerul că el era cel îndatorat, dar avea și tactul fantastic de a „nu face" îndemnuri, servicii, celor care nu aveau chef de el și de amabilitatea sa, cum a fost cazul meu. Luni de zile, deși ne vedeam tot la două sau trei zile, în prezența elvețiencei, după cum nici eu nu prea-i dădeam atenție și el a știut să păstreze distanța. Eram ca doi câini, de-o parte și de alta a „stăpânei", care-și cunosc locul și fiecare își păstra impasibilitatea și disprețul pentru celălalt, înțelegeți ce vreau să spun... El putea fi foarte bine o mobilă, un servitor bine stilat, dar și un perfect companion când Madeleine avea nevoie de cineva „pentru a ieși". Și am observat asta destul de târziu, îl lua cu ea când avea nevoie de un martor tăcut la întâlnirile ei diverse și uneori puțin ciudate. Ciudate îmi par doar acum, deoarece atunci tot ce făcea femeia asta, oricât

de extravagant, mi se părea perfect normal! O fi unul dintre complexele noastre, de români care am privit jumătate de secol din pușcăria noastră prin „vizor" la cei de dincolo, bogații și aroganții de vestici, de occidentali, sau era poza mea – poza mea în fața ei, dar și a mea! Nil admirari, spunea veselul Horațiu, adică „nu te mira de nimic", deviza oricărui aristocrat și, dacă tot suntem un popor de oieri și plugari, măcar să ne luăm și noi din când în când ceva ifose... nu?! Știam că ăstora, veneticilor ăstora cu fumuri și bani, nu le plac două lucruri: să pui prea multe întrebări și... să te plângi de propria mizerie, personală sau națională! Asta, mi-a spus odată Madeleine, îi face să se simtă cumva prost, aproape vinovați; când e vorba, bineînțeles, de un om subțire care vine de acolo! Altfel, „ceilalți", adică turiștii sau afaceriștii de duzină, se umflă în pene când ne etalăm nenorocirile, unii de asta și vin! Pentru fetele noastre, pentru prețurile noastre derizorii, dar și pentru acea plăcere inconfundabilă de a-i vedea pe alții nenorociți sau, dacă vreți, să asiști sau să provoci blând umilința altora: umilința care este orice văicăreală, chiar dacă este, nu rareori, o formă a vicleniei! Noi ne plângem de ce vrei și ce nu vrei, ne umilim cu generozitate, iar ei cred sau se prefac astfel, și, cumva, istoria se „așează la loc", nu știu dacă înțelegeți ce spun! Ei sunt „câștigătorii", iar noi perdanții!... Și, cum ei câștigă demult, de câteva secole bune, iar noi pierdem de tot atâta timp, ba poate chiar „de dinainte", totul intră într-un fel de normalitate, dați-mi voie să spun; într-o fioroasă normalitate! Din câștigători „de profesie, de destin", ei devin „stăpâni", iar noi, vitregiți de istorie și de soartă, după cum noi înșine o atestăm în gura mare, noi ne strecurăm, ca să zic așa, în rolul de „servanți, de slugi"! Iar când fugim dincolo și vrem să facem carieră, cum a făcut-o domnul Cioran, ne mirăm pur și simplu: „cum poți fi român"?! Comment peut-on être persan?! se zice că se mira Ludovic al XIV-lea.

– ... După Montesquieu, preciză cel cu părul alb, care era un „distins universitar".

– ... E posibil, concedă neglijent Pepe.

– Ce ai cu Cioran? întrebă tinerelul, cel cu pata roşie, care lucra la o firmă străină.

– Eu?... nimic, îl admir, atâta tot. Îi înţeleg şi „antiromânismul"! Ura faţă de rădăcini, un teribilism de care nu s-a dezbărat, din anii liceali de la Sibiu sau Braşov!

– Teribilism?... Numai atât?

– Nu ajunge? N-am spus viclenie de metec care vrea să se strecoare într-o societate bogată şi arogantă! Orice se poate spune despre Cioran, dar nu că era un viclean! Chiar dacă poza, o făcea cu sinceritate! Viclenia nu creează metafore...

– Deci, ura lui, dispreţul lui faţă de români şi românism era... o metaforă?

– Aşa cred! Şi încă una abisală; ar fi avut-o faţă de orice rădăcini, faţă de orice origine, indiferent că s-ar fi născut neamţ, japonez sau american!

– Ha, ha, ai spus poză!

– Da, poză şi nu... mască! E o diferenţă, nu? O poză genială şi care costă scump! A demonstrat-o refuzând orice publicitate, un fel de eroism chiar şi la Paris, sau mai ales acolo, unde gloriile se fac în primul rând la radio şi la televiziune! Sau prin premii! În toată văicăreala lui zgomotoasă, energică, el era mândru nu de strămoşi, de origini, ci... de propria lui insomnie, de propria lui disperare pe care şi-o confecţiona cu o migală exemplară! El nici nu era un aristocrat care umblă cu pedigriul în buzunar sau afişat pe unul dintre pereţii dormitorului; nu era un „sfârşit de stirpe", ci...

– ... Ci ...un început!

– ... Nici măcar! Era un singuratic, un „ins blestemat" dar, atenţie: blestemul lui era unic, el era singurul lucid de pe continent! Poate şi din istorie... ha, ha!

– El şi... Dumnezeu!

– Nu ştiu... Poate. Uneori!

– ... Adeseori, în viaţă, spuse rar universitarul, care vorbea cu o preţiozitate ce li se părea multora o formă de aroganţă, dar îşi avea explicaţia în faptul că insul suferise de bâlbâială în copilărie şi izbutise, prin exerciţii îndelungate şi o dicţie „pozată", să şi-o înfrângă, în grupurile umane, când se constituie „un şef", există întotdeauna un altul în umbră, care pare un simplu, plat şi fanatic fidel acolit. Nu rareori, acesta ia deciziile!

– ... Prin influenţă. Prin persuasiune.

– Nu ştiu, dar... dacă la începutul relaţiei el sugerează, şopteşte, insistă etc., adică luptă cu armele „celui slab", ale „femeilor", dacă vreţi, ceva mai târziu el dictează de-a dreptul. S-ar putea ca acesta să fi fost rolul lui Herrlich al dumitale...

– Nu ştiu, spuse Pepe, privind vag prin geamul mare, murdar, al birtului, prin care se zărea foiala de pe stradă şi câţiva vânzători de flori plictisiţi. Nu l-am privit niciodată cu atenţie, v-am mai spus, de fapt... da, da, de fapt, dispreţul meu leneş, ca să zic aşa, îl apăra.

– De tine şi de ceilalţi.

– Nu de Madeleine, puteţi fi siguri. Ea nu dispreţuia pe nimeni.

– Sau... pe toţi!

– Nu. Fals. Ea avea această putere specială de a nu dispreţui. E o putere rară. Era şi teoria ei, trebuie s-o recunosc! Voi, românii, spunea ea, cădeţi repede în caricatură, în şarjă, în batjocură. Şarja, batjocura e o formă a dispreţului... nu-i aşa?! Ei bine, un om civilizat este un ins extrem de prudent, care dispreţuieşte foarte rar. Prin asta el e puternic, posedă o forţă disimulată, greu de observat. Mai ales de către voi, vitalii, spontanii, copilăroşii... cruzii...

Ea înşira aceste atribute râzând, cu aerul că nu credea în ele, că făcea o speculaţie gratuită. Dacă nu dispreţuia pe nimeni, atunci juca teatru aproape tot timpul, purta nu o mască, ci felurite şi multiple.

– De unde şi farmecul ei!

– Probabil... Probabil, repetă gânditor poetul, privindu-l cu atenţie pe universitar.

– Te pomeneşti că te-ai îndrăgostit de ea, spuse cel cu pata roşie, izbucnind în râs fără motiv.

– Nu, nu cred. Dacă s-ar fi culcat cu mine de la început, poate că aş fi căzut în mrejele ei! Dar apucasem să o admir înainte de a fi infectat de trupul şi de graţiile ei femeieşti. Omul era mai presus de femeie, la ea. Omul – mai precis, un fel de masculinitate.

– Nu părea... cel puţin de la distanţa la care am văzut-o eu... spuse acelaşi.

– Da, da, făcu gânditor, puţin absent, Pepe, la un an, un an şi mai bine – un timp extrem de lung, deoarece o vedeam aproape zilnic, devenise o obsesie, pentru mine, o „revelaţie!" – când m-am culcat cu dânsa, efectul a fost aproape de neplăcere, nu ştiu cum să spun.

– ... Masculinitatea!...

– Nu ştiu, poate că mă apropiasem prea tare, făcusem greşeala să o admir, cum vă spuneam, ştiţi, una dintre acele admiraţii pe care le au unii liceeni tineri, din „cursul inferior", faţă de unul dintre „cei mari", o vedetă a acelui univers extrem de închis şi unde fanatismul se naşte uşor. O admiraţie oarbă, un sentiment ce te covârşeşte şi te face să-ţi arunci cu bucurie de pe umeri aproape toate prerogativele raţionale care te făceau atât de mândru până atunci; o admiraţie care te prosteşte pur şi simplu, alţii ar spune: te beatifică. Eu, în ce mă priveşte, eram bucuros că scăpam de „jemanfişismul" care m-a apărat de multe capcane, mai ales în adolescenţă. Relaxarea mea, ironia pe care mi-am păstrat-o şi mai târziu,

un scut la fel de bun ca oricare altul, dar un scut de care noi, ăştia, jupuiţii de vii, avem maximă nevoie.

– Nu ea era masculină, bătrâne, spuse tinerelul, tu o masculinizai de fapt! Un homosexualism reprimat.

– Căcat, spuse relaxat Pepe. Complicăm prea mult lucrurile. Ce mai, era straşnică la aşternut şi sunt aproape convins că eram singurul beneficiar.

– Ei, mai ştii, cu măştile ei...

– Nu contează, salva magistral aparenţele. Nu era o curvă în nici un caz, ştia să obţină favoruri prin alte trucuri. Iar bani avea din belşug.

– Ce... favoruri? Spuneai că micul ovrei a fost omorât, înseamnă că în jurul ei se întâmplau lucruri periculoase!...

– Nu ştiu. Nu ştiu nici ce fel de favoruri şi nici de ce a fost asasinat Hergot. Ancheta de poliţie n-a ajuns la nici un rezultat.

– Sau... hă, hă, e unul pe care nu l-aţi aflat voi!

– Se poate. Nu mă interesează. Pe mine nu mă interesa decât elveţianca, tot ce era în jurul ei nu era decât o curte mişcătoare, informă, de-o diversitate care explica bine caracterul ei capricios.

– Asta era... misterul ei?!

– Am spus eu aşa ceva? întrebă poetul, sincer uimit. Fals, am spus o prostie... nu, nu, cuvântul „mister” în cazul ei nu spune nimic, mai mult ascunde. Ea era, ca apariţie, perfect transparentă, parcă era făcută din sticlă, se oferea aproape oricui cu o bunăvoinţă pe care, să zicem, putem să o numim farmec.

– Poate... o cinică, spuse universitarul.

Pepe îl privi încă o dată cu atenţie, prelung, apoi spuse:

– Da, s-ar putea, dacă dăm acestui cuvânt o... interpretare mai largă! Nu ştiu cum, dar uneori mi se părea că lui Madeleine îi era frică de viaţă, de existenţă, de oameni. În sensul acesta, da, era dacă vreţi o... cinică!

Mărgineanu izbucni într-un puternic şi sonor hohot de râs, privindu-şi triumfător amicii.

– Hai, bă, că ai spus o prostie: un cinic, cineva care se teme de existenţă!

– Nu, nu, să nu ne grăbim, spuse universitarul cu obişnuita sa preţiozitate. („Omul ăsta e atât de fals, spusese cineva, încât mă enervează şi când îmi dă dreptate!") Nu, nu, nu e hazardată observaţia: cinicul, care e un provocator adesea, poate că-şi ascunde nesiguranţa printr-un soi de agresivitate. Cinicul văzut ca un om slab, bineînţeles, ca un...

– ... Nu, îl întrerupse Pepe, nu în felul acesta am perceput-o eu pe elveţiancă! Dar... cred că Ştefi (cel cu pata) are într-un fel dreptate: eu o încărcam pe femeia aceasta cu ce vrei şi ce nu vrei! Nu ştiu de ce am spus cinică!

– Nu tu ai spus-o...

– Nu contează, am acceptat deci... eu am spus-o, dar cuvântul ăsta înseamnă o mie de lucruri. În stalinism, conceptul era foarte clar, avea şi o imagine tipică: afaceristul american de pe Wall Street cu un trabuc în gură, bând Coca-Cola şi exportând arme în Africa. Iar azi, cel puţin la noi, cinic a ajuns să însemne un om franc, cineva care nu-şi ascunde părerile, chiar atunci când ele pot răni! Cineva care, oricum, are toată stima mea...

Într-o seară, ţin minte, ne aflam toţi trei în apartamentul ei, închiriat de la văduva unui profesor, pe strada Iuliu Maniu. Herrlich, ea şi cu mine. Interesant era că-şi păstra şi o cameră la hotel, o cheltuială inutilă, mi se părea, eu în orice caz nu am fost primit niciodată acolo, nici nu era un hotel, ci o pensiune mai degrabă modestă, unde ea îmi spunea „că se retrage" când „o asaltează prea insistent supiranţii"! Ei bine, asta era interesant: deşi era o femeie foarte bine, cu mult sex-appeal, avea foarte puţini admiratori din acest punct de vedere.

– ... Cu excepția dumitale!

– Nici măcar. Pe porțiuni lungi de timp, ca să mă exprim astfel, uitam că era o femeie... mai bine zis, îmi păsa prea puțin, o admiram pur și simplu, eram fericit că mă vindecam – cel puțin în prezența ei! – de acea aplecare a mea, talentul meu, ca să zic așa, spre ironie groasă, o calitate, credeam eu înainte de a o cunoaște, apoi însă m-am dumirit că, dacă nu era un defect, veșnicul și inteligentul meu persiflaj era oricum o formă a provocării! Pe scurt: eram, sub aparențele mele joviale, provocatoare, sub toate zeflemelele și calambururile mele, un ins... slab.

– Și ea... te-a făcut puternic! Hă, hă...

– Prostii, ea nu m-a făcut în nici un fel; nu, lângă ea mă odihneam pur și simplu, nu știu dacă înțelegeți! Era efectul pe care l-a avut asupra mea, în pubertate, un foarte tânăr profesor de liceu, care din păcate după un an a fost izgonit de mediocritatea și invidia „celor bătrâni și localnici". Acesta, N.L., nu era din Dej și „mirosea altfel"!

– Ți-am mai spus... un homosexualism ascuns, reprimat!

– Nu știu, se poate... dacă vrei neapărat să pui o etichetă. Dar... dacă era cum spui...

– ... În cazul femeii era pe dos!

– Cum... pe dos?!

– Cum vrei, sau un homosexualism paradoxal: proiectezi un bărbat dominant într-o femeie atrăgătoare, adică ai nevoie de acel „bărbat", de acea fantomă!

– Prostii prețioase! Eu am simplificat: aveam nevoie de ea și într-un fel eram bucuros că în primul an nu m-a lăsat să mă apropii fizic. De fapt, ea îmi dăruia prietenie, o prietenie specială, recunosc, mă odihneam, cum spuneam, mă odihneam puțin de mine, ha, ha.

... Într-o seară... eram toți trei în apartamentul ei și... nu făceam nimic! Dacă cineva ar fi intrat pe nepusă masă,

ar fi crezut că intrase într-un birou unde se lucra, ştiţi cum sunt acum birourile unor firme instalate în apartamente private. Ea era întinsă pe o canapea verde de catifea şi citea, ţin minte, un roman poliţist, Herrlich stătea gârbovit la computer, cred că-şi rezolva propriile afaceri, iar eu stăteam la geam şi priveam afară, de mai bine de o oră, având, bineînţeles, sticluţa cu vodcă la picior. Eram singurul care bea şi, cum spunea Mady, beam şi pentru ceilalţi. Dar lângă ea nu aveam nevoie de nici jumătate din porţia mea de vodcă zilnică, deşi ea nu-mi interzicea asta şi niciodată nu a bătut vreun apropo la beţivăneala mea veche. Ea bea rar, lichioruri scumpe, pe care le aducea cu ea din străinătate. Herrlich bea doar vin, puţin, la masă, din politeţe. Omul acesta făcea totul din politeţe, cred că şi trăia dintr-un fel de amabilitate „nătângă”... nu ştiu de ce am spus nătângă, în sfârşit!...

Din când în când ea ridica nasul din cărţulia ei şi făcea conversaţie cu mine sau îl punea la punct pe Herrlich, nu ştiu de ce cu el era cam aspră, sau... aşa mi se părea mie...

– ... În ce limbă vorbeaţi?

– Jumătate în franceză, jumătate româneşte. Ea avea germana ca limbă maternă şi uşorul ei accent în franceză ne... apropia cumva. Herrgot vorbea binişor vreo cinci limbi şi la el, hă, hă, nu ştiai prea bine când trecea dintr-un „jargon” într-altul.

– ... De ce ziceai că era aspră cu micul...

– ... A, nu ştiu, poate că mi se părea! E adevărat că omul acesta cerea dacă nu zeflemeaua, râsul uşor, atunci, oricum un fel de protecţie ironică, nu-l putea lua în serios, nu ştiu de ce! Şi ea era aspră, sau cel puţin aşa mi se părea, tocmai ca să nu cadă în păcatul nostru, al celor care intram mai mult sau mai puţin în contact oarecum regulat cu micul om. Era aspră, ca să-l apere de zeflemeaua noastră şi, poate, să-i dea senzaţia de egalitate în raporturi. De ce ţin minte seara asta? Pentru că, spre mirarea mea, raporturile lor păreau

schimbate. Figura micului evreu, mereu adâncit în ecranul său şi tapotând iute la claviatură, se înăsprise uşor, îi dispăruse veşnicul zâmbet slugarnic, unsuros, pe care-l dăruia oricui, cu merit sau fără, chiar şi vocea îşi pierduse mlădierea obişnuită. Eu nu eram prea atent, ei îşi aveau de obicei socotelile lor, dar după un timp am avut impresia că Herrlich îi dădea cumva dispoziţii, chiar ordine, voluntarei, mândrei Madeleine. Am privit-o în câteva rânduri, ea se prefăcea că citeşte în continuare – avea calitatea de a face mai multe lucruri, bine, în acelaşi timp! – dar faţa ei se schimbase la rându-i: o expresie de concentrare, aproape de îngrijorare, îi plutea pe trăsături.

Vorbeau de bani, mi se pare – mai târziu am regretat că nu fusesem mai atent, dar, nu ştiu cum, mă plictisea când nu mă amuza tot ce venea în contact cu acest Herrlich! – de bani, sume importante se pare, care trebuiau să-i parvină unuia sau altuia. Târziu şi puţin confuz mi-am dat seama că vorbeau semicodat; sumele erau indicate, se pare, în unităţi ce exprimau milioane, iar numele ce se vehiculau erau sau de botez, sau pur şi simplu iniţiale. De fapt, acest lucru mi-a atras în primul rând atenţia, frecvenţa iniţialelor care desemnau persoane, aşa cum faci când vorbeşti în stil telegrafic sau când vrei să te ascunzi. Deci... se ascundeau de mine, sau... era codul lor obişnuit, „codul de afaceri", deoarece, vă spuneam, Herrlich, care, se pare, era un iscusit contabil şi administrator de bunuri, o ajuta, sau ea îl ajuta pe el, sau dracu' să mă ia, ei doi „ajutau" pe un terţ care nu era de faţă şi de care eu habar nu aveam! Sigur, toate acestea au prins relief, ca să zic aşa, importanţă în ochii mei, după dispariţia lui Herrlich...

– ... Asasinatul!...

– ... Da, dacă vrei: asasinatul! (Mărgineanu îl privi pe tinerel cu oarecare insistenţă, de parcă uitase că el însuşi adusese „la masă" această informaţie în legătură cu un om

pe care ceilalţi doi nu-l cunoşteau.) O să râdeţi, continuă, el în faţa mea, dar şi în faţa altora cu care intra în contact, omul acesta avea „atât de puţină importanţă" – am pus între ghilimele ultima propoziţiune! – încât nici moartea sa brutală nu... nu ne-a făcut să credem în... în...

– ...în, hă, hă, în existenţa lui?

– Dacă vrei! Da, aşa e, e aproape jignitor; există asemenea oameni, să zicem „insignifianţi" (am pus din nou ghilimele!), mai rari decât o credem noi sau o anume literatură, mă refer la expresioniştii nemţi după primul război, care „foloseau" în exces acest „oameni mărunţi, inutili".

– ... Sau ruşii...

– Dacă vrei! E vina lor, a acestor „mărunţi", sau a noastră, habar nu am! Cred, ha, ha, că e o confuzie universală... Şi cu asta am pus capăt discuţiei! De altfel, ce mă deranjează e faptul că un astfel de individ insignifiant, cum spuneam, pe care nimeni nu-l ia în serios, este... este, cum să zic...

– ... Asasinat!

– Da, aşa e. Nu vedeţi... nici până azi eu nu cred că...

– ... I s-a dat atâta importanţă!

– Da, se însufleţi brusc Mărgineanu, parcă înfuriat de apropourile celui cu pată, dar ştiţi ce e... remarcabil aici, stupefiant, că... dispariţia sa bruscă – ei, de fapt nu atât de bruscă, eu, ca şi alţii care-l cunoşteam destul de bine pe Herrlich, vreau să zic că am petrecut împreună multe ore şi săptămâni, am aflat destul de târziu de moartea sa tragică, cum se spune... Eu am aflat prin telefon, de la Zürich, de la Madeleine, bineînţeles, care-mi reproşa că nu o anunţasem de moartea lui Herrlich şi a rămas câteva minute tăcută, uimită, la telefon, când i-am mărturisit că eu însumi nu aflasem acest fapt.

– Era evident, omul acesta avea pentru ea o altă importanţă.

– Probabil. Probabil. Mai mult ca sigur, pufni în râs fără rost poetul. E o expresie din copilăria mea, notarul comunei noastre o folosea foarte des: „Mai mult ca sigur!" spunea el când se potrivea şi când nu; la el această locuţiune însemna probabil altceva!

– Nu cumva eşti gelos, cu întârziere, pe... micul ovrei, cum îi spui? Pe rolul pe care-l deţinea în viaţa frumoasei elveţience?

– Se poate, se poate... aproape orice se poate! Mai degrabă aş zice că mă simt... umilit! Dar... e numai vina mea?! De ce creează Dumnezeu astfel de indivizi... de ce îi „ascunde"?

– Ha, ai pus iarăşi ghilimele!

– Exact.

– Să fim serioşi: nu Dumnezeu l-a ascuns, cum spui, ci mai degrabă propria ta neglijenţă, superficialitate... prejudecată.

– ... Rasială?! Niciodată, eu îi admir pe evrei, nu v-am vorbit eu o seară întreagă de „descoperirea lui Abraham", piscul cel mai înalt al geniului uman?! Dumnezeul unic şi gol! Şi de vechii evrei care trăiau cu adevărat în monoteism, spre deosebire de noi, creştinii, care am îngrămădit în jurul lui Iahve sau Adonai, rude mai apropiate sau mai depărtate: un fiu, mama sa şi apoi apostoli şi sfinţi, cete întregi care populează două milenii! Dar ei... ei aveau forţa de a trăi într-un cosmos „uscat", în prezenţa teribilă a unei singure figuri, goale, abstracte şi ameninţătoare, ce-i proteja de duşmani, dar şi de propria mediocritate! Şi le promitea dominaţia asupra celorlalţi, asupra tuturor popoarelor! Ce aspră vecinătate... ce ziceţi?

– ... Un imperialism divin, hă, hă!

– Excat. Unicul scuzabil. Singurul ideal.

– ... Singurul ideal de imperialism făcu aparent nesigur universitarul sau... singurul ideal posibil?!

– Ambele, spuse Pepe, un pic cam prea sigur de sine, dând peste cap cu o mână tremurândă paharul de vodcă.

Era pe jumătate amețit și asta se vedea mai ales din brusca strălucire a privirii. Dacă ar fi fost întrebat, ar fi răspuns cu viclenia-i obișnuită că alcoolul, „alcoolul brut", cum spunea el, îi permite „să abordeze teme mari, imposibile!" „Dacă n-aș fi beat, aș părea ridicol, emfatic!" spunea el cu mulțumire, ștergându-și ca un țăran gura mare, cărnoasă, cu palma, cu dosul palmei, un gest rupt, ce părea o luptă cu sine însuși sau un reflex „cu care era de acord".

Sau... altă dată, continuă Pepe, după o pauză în care comandă o altă vodcă (ceilalți doi nu aveau nevoie de nimic, rămâneau „nemișcați" în fața ceștilor lor de cafea, goale de multă vreme), când i-am surprins pe cei doi de care vă vorbeam discutând cu o anume animație pe stradă. Nu știu de ce am spus „surprins", deoarece și eu mă aflam cu ei, dar, ca de obicei când se afundau în afacerile lor, mă excludeam singur. În acest caz, în acea după-amiază, eram atât de absent încât am rămas pur și simplu în urmă și mergeam la câțiva metri în spatele lor, de parcă nu eram cu ei. Iar ei, prinși de discuție, uitaseră de mine sau erau pur și simplu bucuroși că nu aveau un martor. Dar un martor tot aveau deoarece la un moment dat m-a frapat gesticulația lui Herrlich care nu îi era firească; chiar și statura sa părea mai puțin ridicolă, se înălțase cumva și nu o privea pe femeie, iar Madeleine se gârbovise pur și simplu, mergea întoarsă spre el, de parcă îi cerșea ceva, un lucru pe care el nu-l accepta în ruptul capului. El care nu numai că-i sorbea ordinele de pe buze, dar i le ghicea, i le formula chiar înainte ca ea să fie lucidă de ele. Ca și cu un copil răsfățat!

– ... Sau cu o iubită!

– Nu știu, habar n-am, la acest nivel lucrurile astea nu mai contează prea mult! Sau ele, ca-ntr-un limbaj codat, încep să însemne cu totul altceva.

– ... A, vrei să zici că vorbeau din nou codat?

– Nu, nu ştiu şi nici nu puteam să-mi dau seama, nu auzeam ce vorbeau. Când vorbesc de „nivel", mă gândesc la propria mea prostie, superficialitate sau... mediocritate. Deoarece aceste scene şi altele îmi sar abia acum în ochi şi numai prin... moartea „lui" brutală. Când suntem prea departe sau prea aproape de o fiinţă, nu mai vedem nimic! Vedem cu un singur, ochi, ha!

– Nici astăzi nu e prea târziu, completă universitarul cu o amabilitate exagerată, fapt ce-l făcu pe Pepe să dea cu pumnul în masă.

Era cu adevărat beat sau mai mult se prefăcea ca să-şi ascundă acea jenă interioară pe care o avem când, „dezgropând trecutul", descoperim lucruri surprinzătoare, nu prea măgulitoare pentru buna părere pe care o avem despre noi înşine?

2

– ... Odată chiar m-am speriat, sosind într-o după amiază în apartamentul ei – era chiar a doua zi după ce „ea mi s-a dăruit", cum se zice în romanele populare – cu un imens buchet de trandafiri galbeni, i-am găsit pe amândoi... da, pe amândoi (Pepe înghiţi cu greu!) într-o poziţie ... cum să spun... total neortodoxă, hă, hă: el, Herrlich, stătea pe locul meu la geam – exista acolo un scaun, un fotoliu de tip Voltaire pe care în mod regulat mi-l trăgeam lângă geamul alb, mare, al încăperii care dădea înspre stradă – pe fotoliul „meu", iar ea, ţineţi-vă bine, goală, goală puşcă, pe canapea, dormind sau visând pur şi simplu, ţinând încă în mână unul din romanele ei de duzină. Am rămas o clipă interzis în pragul uşii şi mi-a fost destul de greu să salvez aparenţele,

adică să înaintez în cameră cu paşi oarecum nesiguri – de salutat nu am ştiut sau nu am îndrăznit să salut, dovadă perplexitatea mea sau, totuşi, în ciuda aerelor mele ironice, fondul vechi de timiditate ce-şi iţea uneori capul din straturile vechi ale pubertăţii blestemate, când roşeam la o privire sau chiar şi la o amintire! – şi m-am aşezat undeva cât mai repede, de parcă mi-ar fi fost teamă să nu mi se constate prezenţa. O priveam pe femeia goală, lungită, splendidă în nuditatea ei nesupravegheată... dar era într-adevăr aşa: dormea, se prefăcea sau... se odihnea „după"...?! Înţelegeţi ce vreau să spun, poate că era extenuată după actul fizic, dar... era oare posibil?! A doua zi după „prima noastre noapte de iubire", când fusese literalmente divină, de parcă ar fi vrut să mă recompenseze pentru bunul meu an „de aşteptare", de „răbdare", o răbdare, mi-a spus ea odată, râzând, care putea foarte bine să semene cu o iubire veritabilă!... „Nici nu e nevoie de ceea ce poeţii de mâna a doua sau oamenii mediocri numesc iubire, spunea: o răbdare frumoasă, încăpăţânată ca a ta, ajunge!... Sunt mândră de răbdarea ta, deşi nu pot să-ţi dau, azi, un termen: o săptămână, încă un an?! Nu ştiu, dar te asigur, când voi afla – deoarece trebuie să aflu eu în primul rând! – ţi-o voi comunica şi ţie! Verbal sau... în alt fel, cât mai clar şi graţios posibil... Pepe!" şi a râs unduios şi mult promiţător! Dar nu a trebuit să mai aştept „încă un an", la nici zece zile ea „mi-a comunicat în felul cel mai clar graţios posibil", adică mi-a dăruit trupul ei, cum se spune şi... se spune bine! Femeile, femeile rare ne dăruiesc trupul acoperit de acea mâzgă subţire şi translucidă ce se cheamă sentiment – care, la unele dintre ele, nu are nici o legătură cu „sentimentul", acel sentiment cu care noi, poeţii, facem un comerţ abuziv! Nu, ele, femeile de rasă cum era Madeleine, ne dăruiesc trupul lor scintilant, scuzaţi expresia, cu o bună şi fină doză de umor, ca să ne scuze, să ne acopere stângăcia noastră bărbătească.

Perplexitatea noastră în fața acelui dar fantastic, stupoarea noastră combinată cu lăcomia, lăcomia de trupul acela rar și aparent inexpugnabil, ca o cetate – știți, nu-i așa, că nu puțini poeți medievali comparau trupul iubitei cu o cetate?! – stângăcia noastră penibilă care le face să chicotească înlăuntrul lor ca niște fete, dar care pariez că le și place, adică le hrănește orgoliul. Or, cine nu observă orgoliul de stăpân al unei femei frumoase, pierde din start totul, chiar dacă... da, chiar dacă ajunge să o posede o dată sau de două ori!

M-am așezat deci, după intrarea mea precipitată, nesigură și cumva vinovată – de ce dracu vinovată, e adevărat, oare, că ne simțim prostește vinovați uneori de eroarea, de gafa altora?! – lângă masa mare, lungă, florentină, mereu încărcată de vaze cu flori, cărți, reviste, aparate de transmis și multiplicat etc., furios pe mine și pe gândurile mele, ca și pe atitudinea celor doi; Herrlich nu părea să fi observat că intrasem în cameră, iar ea părea că doarme pur și simplu sau, mai știi, avea insolența de a-și gusta epuizarea post-coitum, în ciuda apariției mele?! Dar... era posibil, cu Herrlich, micul ovrei de care râsesem nu o dată împreună, față de care ea se purta precum curtezanele romane față de obiecte sau sclavi, sau te pomenești că imbecilul eram eu, ei trăiau de multă vreme împreună și toată credința și așteptatea mea nu fuseseră în ochii ei decât un amuzament în plus, așa cum te joci cu un câine de rasă sau cu un copil viclean și naiv totodată?!

Furia mea, gândurile mele negre și murdare ce-mi umblau prin cap și pe care nu le mai stăpâneam m-au ridicat brusc în picioare și, mișcând zgomotos scaunul și, cum nici unul dintre cei doi nu reacționau, de parcă eram o fantomă, m-am îndreptat spre ușă. Am atins clanța și... am avut un moment de revelație: într-o jumătate de secundă, din copil am devenit bărbat și m-am decis la o cu totul altă reacție; dar dacă între ei nu se întâmplase nimic, cu adevărat nimic

şi ea se purta într-adevăr cu micul ovrei, după firea ei excentrică şi mândră, ca o principesă din Evul Mediu cu un curtezan inferior, putând să se arate în orice postură, deoarece obiectele, câinii sau sclavii umani nu iau act de vestmintele pe care le purtăm sau nu?! Sau... era total amorală şi vina era doar a mea că nu înţelesesem acest lucru de la început, provincial şi balcanic cum eram, înglodat în „prejudecăţi ridicole"?!... Nu-i nimic, aveam să aflu!

M-am răsucit deci în jurul axului trupului meu – din clipa „noii mele hotărâri" mă mişcam calm, ca un balerin! – m-am apropiat de canapeaua de catifea pe care era întinsă Madeleine, la picioarele ei, m-am aşezat încet, uşor, pe jos, pe covorul gros, bleu, pe care se aflau mobila şi trupul ei, mi-am apropiat faţa de tibia şi de genunchii ei, am sărutat-o uşor, neconvins, pe genunchi, i-am mângâiat pulpa albă, prelungă, mai catifelată decât catifeaua pe care abia o turtea sub ea şi am întins mâna spre unul dintre sânii ei, dar nu cel de lângă mine, ca să zic aşa, ci „celălalt", trebuind să-i traversez trupul, bustul, cu braţul, ca o posesie simbolică, răsfăţată. „Oare mai e aceeaşi din noaptea trecută?!" mi-a trecut un gând prin cap, extrem de senin, de cristalin, aş zice, în total contrast cu tumultul zgomotos şi ordinar care mă asaltaseră cu câteva minute înainte când, furios, voisem să plec.

Abia atunci am ridicat privirea spre ea, i-am întâlnit pleoapele întredeschise şi ea mi-a trimis cel mai frumos, timid şi „inspirat" zâmbet pe care mi l-a adresat vreodată. Inima mi-a zvâcnit, inima mea de puber, încă o dată!... – dar bucuria mi-a fost iute bruiată de gândul: Cum de... e aşa de cinică?! Sau... aşa de curată?! Şi atunci, continuându-mi într-un fel decizia luată în faţa uşii, am vrut să forţez lucrurile şi mi-am afundat faţa între pulpele ei, ţineam minte din noaptea trecută gustul excelent al sexului ei, un sex parfumat ca o rodie, cald şi perfect, care „m-a primit", ţineam minte, cu o înţelegere şi o complicitate unice.

Madelaine m-a „acceptat" câteva minute, apoi, simțind probabil dorința care urca în mine, s-a apleca și mi-a șoptit „așteaptă iubitule, el o să plece într-o jumătate de oră!" Am privit-o și ea mi-a zâmbit încă o dată, un zâmbet nu numai cald, dar care și vorbea destul de răspicat, comunicându-mi că „nu se întâmplase nimic necuvenit" înaintea sosirii mele. Mi-a mai comunicat ceva acel „zâmbet": anume că, dacă ar fi vrut – rețineți această nuanță! – dacă ea ar fi vrut, ar fi putut foarte bine „să se întâmple", prejudecățile ei nu erau și ale mele sau ale „noastre"! Poate că nu o să mă credeți, e prima oară de altfel când vorbesc despre aceasta și încă la o masă de birt, dar... un zâmbet sau, dacă vreți, doar un zâmbet al ei putea să-mi comunice toate acestea!... Mai mult chiar, am trăit în momentele acelea și o senzație, aproape o certitudine absolut nebunească: dacă aș fi vrut, da, dacă aș fi vrut cu orice preț, ea mi s-ar fi dăruit acolo, pe canapeaua aceea, fără nici un fel de fasoane, consfințind astfel dreptul meu, consfințind mai bine zis noaptea noastră trecută și acceptarea trupului meu de către trupul ei alb și fusiform, există – o femeie de calibrul ei știa asta! – există între amanți totdeauna o complicitate de fier, mai bine zis un fel de contract ce se stabilește între trupurile lor care s-au adulmecat îndelung și apoi s-au acceptat în integralitate, o coborâre, dacă vreți, în animalitate, dar o coborâre care nu e decădere, orbire sau pierdere, ci e ca o înaintare pe un coridor subteran, cum o fac speologii, o regăsire încântată a unui instinct și a regulilor sale simple, emoționante...

Vă închipuiți că apoi, după ce am rămas singuri – a, am uitat să adaug că, pentru a scăpa de Herrlich, a trebuit să părăsim noi apartamentul și să revenim, ea s-a îmbrăcat în grabă și mi-a dăruit tot timpul privirea ei caldă, curată, bucuroasă că sunt acolo, bucuroasă încă o dată de noaptea noastră trecută, de florile mele, poate chiar și de stăpânirea mea bărbătească... – eu nu am îndrăznit să o întreb, să-i cer

să-mi explice „scena" cel puțin ciudată pe care o surprinsesem, mai ales că ea știa că urma să apar la acea oră a după-amiezii. Era cu adevărat cinică, acel cinism naiv și insolent pe care îl au unele femei „din Vest" față de „noi, băștinașii"... voia să mă încerce, sau te pomenești că voia „să mă educe", iar aici, cuvântul educe s-ar apropia primejdios de mult de cuvântul „dresaj"?! Apoi, mereu în tăcere, mi s-a făcut rușine de toată „analiza" mea și am lăsat timpul să clarifice sau nu lucrurile. De fapt... am uitat eu însumi această scenă și, în detalii, mi-am reamintit-o abia acum, aici, auzindu-mi propria gură cum „se apropie de ea", de scena aceea ciudată, se-nțelege, în nici un caz de femeia frumoasă, aparent capricioasă care a fost – și poate mai este – Madeleine! Ceea ce numesc eu Madeleine!

– ... Cea care poartă numele Lenore, îl îngână universitarul cu aluzie la scurtul poem al lui Poe.

– Da, clătină trist din cap poetul. Cea care poartă tristul nume Lenore...

– ... Cum vă spuneam, n-am îndrăznit să-i cer vreodată explicații în legătură cu acea scenă care era cel puțin ciudată!... A, la început eram decis s-o fac și amânăm „explicația" ca s-o pot face într-un moment propice, când aș fi prins-o „descoperită", amețită de alcool, beată de sex sau într-unul dintre acele momente de distracție, de absență a voinței când oamenii recunosc faptele cele mai ignobile. Apoi... am uitat de amânarea mea, ca orice laș, și până la urmă am uitat chiar și de hotărârea mea de a-i cere explicații. Adevărul e că „acea scenă" nu s-a mai repetat și, oricât am fost apoi de atent și de suspicios când îi vedeam pe cei doi împreună, Herrlich și ea, n-am surprins nici cel mai mic gest echivoc, privire sau act dubios între ei. Eu însă îmi permiteam asemenea gesturi de față cu el, o sărutam, îi mângâiam sânii, ca un copil, vrând să-l umilesc „pe el"! Dar Herrlich nu părea să bage de seamă, comportamentul lui față de ea sau de mine era neschimbat: o politețe excesivă,

aproape slugarnică, o atenție mereu „prezentă", ca să zic așa, prevenitoare la culme, de parcă ar fi vrut să ne intre în grații tot timpul! Apropo de adjectivul slugarnic: el, Herrlich se purta astfel cu mine și cu ea, de parcă de noi ar fi atârnat, pentru el, te miri ce favoruri; or, era exact pe dos: el ne făcea nouă o sumedenie de servicii, când îi ceream și când nu, și mai ales ei, servicii „consistente", se pare, după frânturile de discuții pe care le surprindeam între cei doi. Ea avea adeseori cu el un ton dacă nu autoritar, în orice caz unul ce pretindea și chiar cerea socoteală. El, se pare, făcea pentru ea diferite comisioane, aranja întâlniri cu persoane importante, o escorta când nu voia să fie singură, ba era trimis și în capitală cu anume sarcini. Nu le-am aflat niciodată deoarece nu mă interesau, ba mai mult, o dată, într-o după-amiază ploioasă, plictisindu-ne împreună, Madeleine m-a întrebat pe jumătate în glumă dacă nu mă „intriga" relația ei cu Herrlich și dacă nu aș vrea să aflu unele amănunte despre treburile lor. Reacționând ca un bărbătuș vexat și orgolios, am spus că „nu mă interesează", doar „persoana ei mă privea în cel mai înalt grad"! Madeleine a zâmbit ironic, și-a mai turnat lichior și s-a afundat în cărțulia ei. (Din când în când citea și câte o carte mai consistentă, în după amiaza aceea, în formatul mic, de buzunar, citea *Șarpele cu pene* al lui D.H. Lawrence, țin minte!) Țin bine minte pentru că, după nici o jumătate de oră de la refuzul meu mândru, l-am regretat, dar n-am avut curajul să redeschid discuția și, cerându-i elemente despre relația ei cu Herrlich, să ajung cumva și la acea după-amiază „deșănțată" cum îi spuneam eu în gând. Vedeți, deși ea era femeia, și încă o femeie sută la sută, eu eram cel care, nu rareori, se purta ca o femeiușcă: ba mă înfuriam ca după nici cinci minute să alerg ca un cățeluș la tibiile ei divine, ba mă îmbățoșam ca un bărbat de soi, arogant și mândru, ca după cinci minute să-mi fac aspre reproșuri și să pândesc cu coada ochiului după gestul cel mai infim, de parcă aș fi fost o fată în casă nou angajată; mi se întâmpla chiar să plec de

la ea, deşi mă ruga să mai rămân şi, abia aflat jos, în stradă, să vreau să mă întorc, plin de dor, dar n-o făceam, deşi nici nu mă îndepărtam de casa ei, mă aşezam la un birt în faţă sau dădeam ocol casei ca un licean, urând-o, urându-mă, dispreţuindu-mă furios şi... ineficace!...

– Deci... ăsta era, totuşi, misterul ei! spuse unul dintre cei doi.

– Nu, nu, prostii, făcu Mărgineanu aproape iritat, femeia aceasta, cel puţin asupra mea, avea autoritate, nu mister! Eu, de altfel, n-aş suporta multă vreme una dintre pisicuţele astea „cu mister"! Nu, mister am eu, hă, hă, har Domnului, şi-mi ajunge!...

– Şi până la urmă... n-ai aflat?!...

– Amănunte privitoare la această scenă?! Nu, n-am aflat şi, cu timpul, ştiţi ce s-a întâmplat: scena aceasta a „alunecat în vis", cum spun eu; se potriveşte atât de puţin cu „realitatea" sau cu ce voiam eu să fie realitatea, încât s-a amestecat cu acele „scene" din trecut pe care nu le mai putem „încadra" bine în trecutul nostru ferm, ca să zic aşa. Există scene din copilărie ale căror contururi s-au şters atât de tare, încât nu putem jura că s-au întâmplat cu adevărat, că „ni" s-au întâmplat.

– ... O amintire culturală după *Dejunul pe iarbă* al lui Manet!...

– Frumoasa goală alături de cei doi tineri domni în redingotă? Ha, ha, se poate, se poate... nu m-am gândit!, dar... până la urmă nu regret că nu i-am cerut detalii Madeleinei; scena aceea, care la început m-a înfuriat, apoi m-a făcut viclean sau laş, cum vreţi, a alunecat pur şi simplu în mit! Mitul ei, bineînţeles sau... al nostru. Nu misterul, ci... mitul ei, ea avea dreptul la... cum să zic? La haloul tăcut, inefabil, din jurul acelei după-amieze exorbitante... pentru psihologia mea de bărbătuş balcanic! Voiam s-o păstrez, bineînţeles, şi pentru acest motiv nu am „adâncit", ca să zic aşa, nici tipul ei de relaţii cu Herrlich şi cu ceilalţi

domni cu care se vedea. Uneori stăteam la masă cu ea și cu cineva despre care habar nu aveam nu numai cum îl chema, dar nici ce face și de unde venea. Eu însumi o rugasem să nu-mi prezinte pe toată lumea și dacă era posibil să mă lase și pe mine „neprezentat", în afara cercului ei de interese.

– Dar... crima? spuse cel cu pata și-l privi rânjind pe povestitor. Dacă te-ai fi amestecat cât de cât, poate că i-ai fi salvat viața micului evreu... hai?!

– Se poate, dar... nu e treaba mea! Nici nu sunt sigur că el a murit din pricina elvețiencei. Și-apoi... poate că era vina lui, prea se băga, invitat sau nu, în treburile altora... Avea mai ales nesuferitul obicei de a-și oferi serviciile fără să i le ceri! Cu timpul, se creează o anume dependență, un tip de relație „stăpân-slugă" de un fel special: nici unul dintre cei doi nu are vreun interes anume în această relație; „stăpânul", ca să-i zicem astfel, nu are nevoie – cel puțin la început! – de serviciile care i se oferă, iar sluga – să-i zicem și ei astfel! – nu caută și nu obține nici un beneficiu de pe urma strădaniilor sale! E ca un fel de balet stupid, care seamănă, dacă vreți – metafora îmi vine acum în cap! –, cu scena finală, destul de ciudată, din filmul *Blow-Up* al lui Antonioni, dacă mai țineți minte: eroii filmului asistă, lângă un teren de tenis, la o partidă imaginară, cei doi tenismeni joacă și-și trimit o minge inexistentă, abstractă!...

– Deci... jucai cu acest Herrlich o partidă de tenis abstractă?!...

– Oarecum. Și mai ales la început. Apoi... partida, dacă vreți, a devenit tot mai reală. În sensul dependenței mele față de serviciile pe care mi le făcea acest om, servicii în mare parte nu foarte importante, aproape inutile. De fapt se accentua dependența mea față de el, de ciudata lui slugărnicie... Căci... ce fel de slugă sau slugărnicie e aceea care nu aduce nici un profit slugii?! În realitate, nu e nici un fel de slugărnicie, iar parșivul de evreu se prefăcea astfel ca

să-mi... intre sub piele? Dar de ce? De la mine nu obținea nici un fel de foloase materiale, nici măcar un zâmbet în plus față de cele convenționale și stricte. De dragul ei? Nu prea cred, relațiile lor erau foarte clare, decise, într-un plan pe care eu nu-l controlam și nici nu mă interesa. De altfel, vă spuneam, în câteva rânduri i-am surprins un ton aproape aspru în unele conversații ale lor, când eu, deși prezent, eram cu adevărat absent și neinteresat de fondul problemelor. Nu lipsea mult ca el s-o tragă la răspundere pentru ceva ce mie-mi scăpa, un ton pe care nu i l-am surprins niciodată în discuțiile lui cu alte persoane. Iar ea, mândra și capricioasa Madeleine, în vreo două rânduri numai că nu i-a cerut iertare, aproape umilă, cu inflexiuni moi, tânguitoare, în voce. De fapt, aceste inflexiuni ciudate ale vocii ei, altfel extrem de timbrată, aproape metalică, mi-au atras o clipă atenția, pentru ca după câteva minute să uit și să-i uit pe ambii.

– ... Vorbeai de dependență...

– Mai mult: aproape o aservire! față de micul Herrlich, bineînțeles. Mi s-a strecurat sub piele cu atât mai ușor cu cât, cum vă spuneam, la început îl disprețuiam leneș... ambii, atât eu, cât și frumoasa Madeleine, ea, în primul rând, avea un dar remarcabil de a descoperi trăsături ridicole la alții... Iar la bietul om nici nu era greu, se părea că era primul care se oferea unei priviri sarcastice!... Da... după ce am râs lejer de el un timp, i-am permis apoi să-mi facă mici servicii, să mă servească, de pildă, cu o cafea în apartamentul ei – unde, printre altele, el era cel care plătea, nu știu cu ce bani, cheltuielile mărunte! –, să-mi aducă ziarul sau vreo carte despre care auzise că nu o aveam și că mă interesa, să-mi aducă un formular de la secția financiară și, bineînțeles, să-mi calculeze impozitele, să răspundă la unele scrisori, eu am fost toată viața leneș la corespondență, ba până la urmă s-a oferit să dea unele telefoane în numele meu, telefoane utile mai ales când era vorba de treburi sau indivizi antipatici.

3

– ... Pepe, ne încurci, făcu Herrlich iritat, noi avem de discutat chestii serioase şi dumneata îţi dai la maximum casetofonul cu Pink Floyd sau heavy metal şi alte porcării pe care le asculţi la nesfârşit. Du-te mai bine la birtul de vizavi şi citeşte-ţi horoscopul...

– ... N-am bani... azi!

– ... Ha, ha, spre deosebire de ieri, când nu aveai, şi de mâine, când...

– ... Lasă pedagogia, mai bine varsă nişte parai.

– Pepe, spuse Madeleine absentă, uscându-şi părul abundent, cum te exprimi?! Domnul director o să creadă...

– N-are legătură, spuse uscat Herrlich, uite aici o sută, nu trebuie să-mi aduci restul. Dispari.

– Dacă-mi mai dai o sută, puteţi să vă şi...

– Pepe! strigă Madeleine de dincolo, din baia mică, ai o voce nesuferită! La cinci voi fi la Diesel şi apoi mergem să mâncăm. Ieşi!

Rămânând singuri, Madeleine şi directorul se afundară în nişte hârtii de care femeia nu avea nici un chef. Se ridica tot la cinci minute, trecea dincolo, îşi aprindea o ţigară, fugea la geam şi privea atentă jos în stradă, de parcă ar fi aşteptat pe cineva care nu mai venea, ba, în mijlocul unei lecturi grave pe care o făcea Herrlich cu plăcuta lui voce baritonală, ea se apuca şi-l mângâia duios pe chelie. Reacţia lui era una banală, se mişca uşor, de parcă ar fi îndepărtat o muscă, iar faţa îi rămânea încordată.

După nici o oră ea se plânse de căldură, amână hârţogăraia pentru mâine „sau, dacă vrei, amuse-toi avec!" şi pretinse imperios un duş; trecu dincolo, în baie şi întârzie excesiv, dar Herrlich n-o mai aşteptă: mai răsfoi hârtiile oficiale şi printurile pe care le avea în faţă vreun sfert de

oră, îi lăsă un bilet și ieși. După plecarea lui, suspect de iute, de parcă asta ar fi așteptat, Madeleine ieși de alături gata îmbrăcată și se așeză la telefon cu a nu știu câta cafea în față. Vorbi în țară și în stărinătate aproape o oră și ieși la rându-i. Jos o aștepta de vreo douăzeci de minute o mașină cu „ultimul ei supirant", cum obișnuia să spună. Unul dintre rolurile pe care ea „afecționa" să le joace era cel de midinetă, de curtezană, de demimondenă. În opoziție fermă cu poza pe care o afișează „realele" demi mondene, de femei serioase, „culte", cu o viață regulată, previzibilă, Madeleine în nu puține ocazii și mai ales față de persoane străine – care erau, în cazul ei, destul de numeroase, făcea cel puțin trei-patru noi cunoștințe în nici zece zile! – se prefăcea aproape în contrariul ei: zăpăcită cu bună știință, excesiv de vorbăreață și veselă până la stupizenie, se machia exagerat, inversa sau pocea numele celorlalți sau mima o mult mai proastă stăpânire a limbii române decât era cazul în realitate... Apoi, întâlnind o mai veche cunoștință, „trăsăturile" ei psihice, chiar și cele fizice îi „săreau la loc", devenea în nici jumătate de oră ea însăși: reținută, atentă la bani, uneori chiar zgârcită, gravă, ascultând ce spunea celălalt – în alt rol, ea nu lăsa pe nimeni să vorbească și întrerupea pe toată lumea cu acel aer de fetiță răzgâiată care reușește să-l obosească și să-l irite pe cel mai pașnic individ!...

Devenea ea însăși!... Dar cine, cel puțin în acest oraș, știa cum era acel „ea însăși"; oare... exista cu adevărat?! Nu cumva frumoasei elvețience i se întâmpla ceea ce trăiau unii indivizi prea versați în a-și schimba personalitatea ca pe o haină, după toane sau interese de moment, sau pur și simplu din „plăcerea jocului", o manie „psihologică" la fel de tentantă și gravă ca mania jocului de cărți, de exemplu! Sau... din spaima de sine, cum ar spune un filosof, cum ne învață scepticul Schopenhauer, care afirmă într-una dintre sentințele sale că majoritatea oamenilor fug din orice

încăpere şi de sine însuşi, din frică de „golul interior", din vidul de personalitate pe care-l ascund?! ...Oare şi Medeleine fugea de ceva, de cineva, de sine însăşi sau... aşa cum fac unele turiste bogate, care vin din lumea îngâmfată şi veche a Occidentului sau a Americii de Nord, poposind pentru o vreme într-o ţară îndepărtată, săracă, „primitivă" şi „extrem de exotică", şi intră pentru două săptămâni, o lună sau un an, în pielea „atrăgătoare" a „alteia", o vacanţă de sine însuşi, ca şi de normele asfixiante ale lumii riguroase din care vin şi în care vor trebui să se întoarcă? Se odihnea pur şisimplu, juca teatru din plăcerea pură a jocului şi din plăcerea aproape senzuală a schimbării rolurilor, profitând de un dublu avantaj, acela că nu era cunoscută aici, la Cluj, ca şi de acela al Occidentului bogat, curat şi aşteptat, mai ales în primii ani după răsturnarea unui regim închis, xenofob, care prin propagandă şi interdecţie de turism făcuse, în mod paradoxal, din Occidentul capitalist aproape o himeră, un paradis de neatins, iar din cetăţenii „de acolo" un fel de mărunte zeităţi, inşi, popoare, care „câştigaseră" încă o dată la „loteria istoriei", după secole de cultură exorbitantă şi triumfuri militare legendare?!

– Te ascunzi? Te joci? Te plictiseşti? o întrebase odată Pepe, care o urmărea cu atenţie, deşi nu părea întotdeauna, şi ea îi răspunse ca o femeie, prima oară când el îi puse într-o formă sau alta aceste întrebări, adică se prefăcu a nu fi auzit, a doua oară ieşi din încăpere, părând a căuta ceva, a treia oară îl sărută apăsat pe buze, sugerându-i că punea întrebări prosteşti, încât poetul nu mai reveni.

De fapt, ea avea dreptate: astfel de întrebări nu se pun, ori sunt indiscrete ori, dacă ţii cu dinadinsul, nu ai decât să tragi singur concluziile... dacă eşti capabil!

O găsi după o căutare îndelungată prin trei restaurante şi multiple telefoane; o găsi într-o gară de autobuze ce avea şi un restaurant unde poposea o lume extrem de pestriță, deoarece localul se afla şi pe terenul pe unde tranzitau autocarele internaționale cu destinația Germania, Franța sau Polonia. Era încă împreună cu cel care o aştepta la ieşirea din casă, un bogătaş din Satu-Mare, pe jumătate naiv, pe jumătate escroc, care lucra cu unele firme străine înființate ad-hoc şi care dispăreau fără urmă în praful strict al actualității. Îl chema Sever Țăranu şi era ceea ce se cheamă un om prezentabil, la Hollywood-ul anilor treizeci ar fi putut juca cu succes în rolurile pe care le întruchipa azi în viață: valet oarecum stilat, dar care schimba des stăpânii – avantajul sau farmecul lui rezida în perfectul mister al acestor mişcări de du-te-vino, nu se ştie niciodată cu precizie, în lumea oarecum închisă în care se mişca, dacă omul nostru pleca singur sau era dat afară! Escroc de cabaret – dar numai de cabarete de lux! –, totdeauna freş, radios şi curtenitor, în orele când „practica", dar întâlnit o dată ziua de un bogătaş venezuelean cu care petrecuse o jumătate de noapte la o oră „indubitabilă lui", acesta aproape nu-l recunoscu: mototolit, trist, cu aerul cuiva care-şi caută drogul, deşi omul nostru nu se droghează!... Ins ce se lasă „închiriat" de văduvele bogate pentru a ieşi împreună, dansează cu ele, iese la operă şi chiar acceptă să joace pe „dublul escroc": să fie prezentat, deci, ca atare, unchi, văr care vine din America de Sud sau chiar profesor universitar, doctor în ştiințe. Dar omul nostru fuge iute din această „postură", propria lui impostură îi ajunge şi este „încă prea tânăr", declară chiar el, pentru a-şi juca „dublul"! Pentru a fi un „distins şi agreabil om de paie". îl atrage impostura, nu cea pe care şi-o alege singur, mai exact anonimatul imposturii, fapt care denotă la el un anume simț accentuat pentru melodramă. De altfel, în momentele sale de falsă tristețe – el nu are decât momente false, e forma

lui de autenticitate! – mărturiseşte că a nimerit într-un „secol fals"! „Nu sunt singur, de altfel, declară el, o sumedenie de poeţi, filosofi, preoţi sau rataţi suspină pe aceeaşi temă, e singura lor consolare – mai bine zis, singurul lor orgoliu!" E adevărat că la omul nostru intervine o nuanţă: nu secolul, ci deceniul „îl deranjează": Secolul său, XX, de acord, dar înainte şi nu după al doilea război. Atunci, da, la sfârşitul anilor douăzeci „s-ar fi arătat în toată întregimea sa!" ne promite el, n-ar fi luat roluri de împrumut, nu ar fi fost obligat „să păcălească oamenii cu propriile lor sentimente"! E adevărat, în rolurile sale diverse el minţea rar şi extrem de succint; avea însă un adevărat geniu de a-i asculta pe alţii, indiferent cine, şi cu aceeaşi remarcabilă concentare, indiferent că avea în faţă, pe jumătate beat, un cântăreţ de operă, un director al unei mari fabrici de textile care voia neapărat să-i pună întrebări capitale, un violoncelist care tocmai se întorsese din Spania, după şase luni, şi căruia „îi era frică să se întoarcă acasă" şi îl agasa ore întregi „să-i ghicească Sever" care era „adevăratul motiv" al fricii sale! (Eleganţa eroului nostru, ca şi în alte prilejuri de acest fel, fu bineînţeles că nu-l trimise la plimbare aruncându-l în faţă, sec: „Probabil că nici dumneata nu ştii de ce ţi-este frică! Şi asta-i, probabil, unica dumitale nobleţe... idiotule!...") Forţa aceasta de a se face mic în faţa unor cvasinecunoscuţi, dar nu... de fapt Sever nu „se făcea mic", rămânea întreg, elegant, surâzător, plăcut parfumat, exhibându-şi generos dentiţia îngrijită: nu, el se devota pur şi simplu „călătorului din faţa sa", industriaş, poet, contabil, fost sau viitor ministru, actor de roluri secunde, fost activist înalt sau imigrant trist, dezamăgit de „noua Românie", profesor la pensie care are în servietă un voluminos roman inedit etc. Putea asculta lungi sferturi de oră nemişcat, infinite jumătăţi de ceas, fără să dea cel mai mic semn nu de nerăbdare, ci de scădere a interesului şi, în sfârşit, în anumite cazuri, ore lungi cât o

jumătate de secol, timp în care „celălalt" se năştea, îşi făcea studiile sau armata, fusese înşelat de singura femeie „veritabilă" sau, dimpotrivă, o întâlnise pe cea pe care nu o merita, precum Marmeladov... ţine minte, nu-i aşa?... Muncise ca un rob, dar satisfacţia şi-o găsise, aproape din întâmplare, în prietenia cu un bărbat, dar nici unul nu avusese curajul să-şi manifeste atracţia fizică, regimul comunist era probabil de vină, fusese (altădată!) aviator, manevrase aparate germane, Messer-Schmitt-uri şi Heinecker-uri, dar, bineînţeles, după '48 eşuase la „aviaţia agricolă", printre peizani şi crescătoare de viermi de mătase...

Nota bene: Sever nici măcar nu se plictisea, ştia că geniul lui consta în a „se devota" total pentru o jumătate de oră sau o jumătate de noapte, de parcă ar fi făcut un pariu tacit: cine rezistă mai bine, cel ce vorbeşte şi-şi retrăieşte viaţa, pe jumătate reală, pe jumătate minciună – dar, atenţie, una dintre acele minciuni mai necesare decât aerul sau mierea pe pâinea cu unt la micul dejun al unui om prosper! – sau... celălalt, cel care ascultă cu... atâta dăruire, da, cu atâta patos! (Asta i-o spuse cu o admiraţie nedisimulată una dintre femeile cu care petrecuse o după-amiază întreagă, aşezaţi la o masă înaltă şi atât de îngustă, încât li se atingeau genunchii: „Ştii ceva... dumneata ştii să asculţi cu patos! Mi s-a întâmplat rar acest lucru... zău!")

Ce mai, era o forţă acest Sever; să vrei şi să te poţi anula în faţa primului venit, numai fiindcă acesta plăteşte generos, dar nici măcar pentru aceasta, ci pur şi simplu pentru că simţi în tine, încă din falsa puritate a pubertăţii, instinctul mărunt şi insistent sadic de a te bucura de mediocritatea lacomă de existenţă a... celorlalţi, a „tuturor celorlalţi"! Să-i laşi să se verse „în tine", în acel gol evident şi sonor pe care-l faci tăcând, de parcă te-ai da elegant la o parte când trece cineva „important" sau „elegant", şi până la urmă tu eşti mereu acela care se fereşte din calea tuturor

şi aproape nimeni nu observă acest lucru. Ei, atât de lacomi, de grăbiţi „să treacă", „să fie", „să sclipească". „să răsune", ei, atât de numeroşi în această irepresibilă, enorm-egoistă tendinţă şi tu, atât de „original" şi de „singuratic" în „pornirea" ta de a „te da la o parte" din drumul impetuos, aproape năvalnic, al aroganţei lor de a fi. Oare de aceea „domnul Sever" era numit „un om fermecător", un om cu „adevărat" fermecător... pe cuvânt?! Nu era el oare singurul om „cu adevărat fermecător" în lumea rotundă şi largă în jurul nostru, deoarece „renunţarea" la propria viaţă era cu adevărat semnul indubitabil al „farmecului, al vrăjii"? A tăcea, dar nu tăcea ca banal taciturn, ci tăcea „înghiţind" viaţa, faptele, inventate sau nu, ale celorlalţi, făcându-le loc „elegant" în atenţia şi în timpul tău – oh, să le dai impresia, certitudinea că, într-adevăr, nu ai nimic altceva mai bun de făcut decât să stai zâmbitor şi afabil, cu ochii sclipind de curiozitate şi amuzament, de parcă ai asculta aventurile lui Cristofor Columb, infatigabil şi rezistent ca o stâncă, ca un „duhovnic privat" sau ca un psihoterapeut fără simbrie, şi care are curajul să te privească în ochi, aşteptându-te, lăsându-te „să curgi", să te desfaci din chingile strâmte, meschine, ale vieţii tale insuportabil, imbecilizant de previzibile şi să te laşi în voia acelui ceas al după-amiezii sau miezului nopţii, purtat aproape pe braţe, în tăcere, de acel străin care ţi se oferă, care parcă se bucură de a te fi întâlnit, e de necrezut cu câtă atenţie şi înţelegere îţi ascultă viaţa şi micile tale întâmplări, pe care le-ai înşirat şi altora, dar care, prin nerăbdarea şi mutra lor iute plictisită, ţi-au lăsat impresia că propria-ţi viaţă e cu adevărat searbădă, că de fapt nici nu merită trăită! Şi uite, domnule, o întâmplare: un om perfect, totalmente străin, care aproape se îmbie să te asculte minute în şir, fără cel mai mic semn de oboseală, ba îţi respectă şi pauzele şi tace când taci şi tu; sau nu are nimic de spus, dar nu, e imposibil, omul e prea distins şi din cele

câteva fraze ai aflat că posedă un vocabular bogat, rar, şi o dicţie de om de lume! Nu, pur şi simplu se întâmplă ceva fenomenal: are loc o întâlnire, una dintre acele rare întâlniri cum nu ai mai avut din prima tinereţe, atunci când... da, atunci când mai era posibilă prietenia virilă, aurul cel mai de preţ, probabil, al existenţei! Acel paradis după care alergăm cu toţii, ignorând că, de fapt, l-am lăsat în urmă, în acele zone când trăiam curaţi, neintoxicaţi de interese şi ambiţii, de atacuri şi apărări stângace, ridicole şi mai ales în acel timp al tinereţii când nu ne temeam de ridicol, ca femeile nevrotice de stafii!... Ce întâmplare, ce întâlnire...

Un noroc, pur şi simplu un noroc formidabil să dai peste unul ca... Sever Ţăranu! (E inutil să spunem că omului nu prea îi plăcea numele său, adeseori se recomanda doar cu patronimul, cu Sever, şi dacă se insista să i se afle numele întreg, adăuga: Sever Eusebiu, deoarece, „prin noroc", al doilea nume după naş era şi Eusebiu, şi nu puţini plecau cu ferma convingere că l-au cunoscut pe simpaticul domn Sever Eusebiu...) El era, trebuie să menţionăm şi acest lucru, şi „povestitorul" dar, încă o dată, un caz aparte, ciudat, al ceea ce se înţelege în general prin acest substantiv; el era povestitorul care nu povestea nimic, povestitorul tăcut, preţios tocmai prin această tăcere amabilă şi înţeleaptă, comprehensivă la maximum. De ce povestitor, atunci?!... Pentru că, aidoma unui bun povestitor sau narator, cum i se mai spune, Sever „lăsa lucrurile şi oamenii să vină la dânsul", era receptiv deci într-un grad înalt, apt de „a primi", un amfitirion, ce mai tura-vura, cineva care îţi deschide şi te primeşte în „vastele, caldele, intimele sale cămări", chiar dacă totul, bineînţeles, nu era decât o uriaşă înşelătorie. Dar oamenii – cei pe care îi întâlnea fortuit Sever, iar el, într-adevăr, frecventând localuri publice aglomerate, nu se eschiva de la nici un fel de întâlniri în general! – oamenii, deci, se pare că aici nu cer mai mult! Oamenii, cum specificam, de fapt

„călătorii", cei care „intersectau" habitatul cotidian al domnului Sever, ca să ne exprimăm pretenţios, unele baruri de zi, unele restaurante „şic", nu cele mai scumpe, dar nici prea populare, una dintre devizele dragi lui era şi fraza lui Horaţiu: odi et arteo profanum vulgus!

Povestitor tăcut, e adevărat, dar şi o specie interesantă de zeitate, da, de zeitate: cel care se arată curios, interesat de viaţa pământenilor, cel ce se apleacă uşor peste balconul său de nori, din plictiseală sau, cum o spuneam, dintr-un subtil sadism, şi-şi petrece o bună parte din timpul său – ce pare infinit! – dăruindu-l, ar zice unii răutăcioşi, unor inşi nesăraţi şi povestioarelor lor îngâmfate, pe trei sferturi trucate. Aşa-zisele amintiri sau memorii ale unor trecători grăbiţi – grăbiţi, grăbiţi dar uitând ceasuri întregi de trecerea timpului când dau peste un individ manierat, care se arată interesat de viaţa lor intimă! – memorii nevinovate, deoarece sunt spuse în fugă şi „lăsate acolo, pe masa de birt, umedă uneori de alcoolul risipit", spre deosebire de „memoriile vinovate", ca să zicem aşa, ale „unora" care le dau – şi îşi dau! – atâta consideraţie, încât le tipăresc pe hârtie velină, le răspândesc în mii de exemplare şi au pretenţia – în plus! – că ar fi ceva mai mult decât o încercare de legendă a propriei, obscure personalităţi, chiar o „oglindă a societăţii", ba poate chiar istorie!

Da, nu tresărim în faţa acestui cuvânt, „zeitate", şi poate că asta explică marea doză de farmec pe care o răspândea individul aproape fără încetare. Căci ce om putea dovedi atâta lipsă de egoism încât să se dea total la o parte, cum spuneam, şi să „ facă loc" în viaţa sa – dar şi în Existenţă, în general! – unor străini care, mă rog, îi plăteau consumaţia, uneori chiar şi o şampanie scumpă, mai rar o masă – unor destine străine! Din sadism, pentru a repeta cuvântul – şi el însuşi se simţea uneori vinovat, nu foarte, dar mă rog – când devenea conştient de plăcerea fină, persistentă pe care i-o

provocau, totuşi, istoriile diverse, suculente sau truculente, banale până la ridicol, stârnind în eul său profund hohote de râs aşa cum provoacă, în genere, carnavalul prostiei umane, variate şi surprinzătoare uneori, iar eleganţa personajului era că el nu tresărea în nici un fel când cel din faţa sa spuneau cu adevărat lucruri originale sau măcar surprinzătoare?! Sadism, da, e posibil, dar cine nu este, în acest fel, sadic?! Şi fineţea lui Sever Eusebiu era nu numai că-şi ascundea satisfacţia sau satisfacţiile, dar şi că încerca, mai rar e drept, acel sentiment de vinovăţie ce i se strecura printre gândurile distrate ca un şoricel, un mic animal care mişună şi amuşină în stânga şi în dreapta, iar apoi, văzând, că nu se simte pe niciunde o dâră cât de cât clară în plan gastronomic, dispare cât te-ai şterge la ochi. Nimeni nu l-a văzut, nimeni nu-l regretă, aproape că n-a existat! Şi totuşi, el a fost, o vagă amintire îi desenează conturul flu şi ezitant, aşa cum sunt unele vise dimineaţa: plutind pe o materie invizibilă, părând a-şi căuta o formă, dar în fapt tocmai pierzându-şi-o, devenind o perisabilă amintire înainte de a fi fost existenţă!

Da, de multe păcate putea fi acuzat domnul Sever – lene, ocupaţii incerte, parazitism chiar, ar putea exclama unele spirite riguroase, moraliste! – dar nu de lipsă de farmec. Şi iată, această calitate rară şi greu, dacă nu imposibil de definit, iat-o exprimată cu claritate prin acest ins şi aproape numai prin „plăcerea" sa, care-i devenise aproape profesiune, de a „asculta necazurile, dacă nu viaţa altora"! Dar nu ale unor bune cunoştinţe sau prieteni, rude etc., ci ale, cum spuneam, unor „călători, trecători" pe care el îi aştepta surâzând în acele locuri „de interesecţie", la trivium, cum spuneau romanii, la încrucişarea de drumuri. În basmele arabe aceste trivium-uri erau mai ales fântânile sau oazele, unde se odihneau şi adăpau cămilele, iar neguţătorii sau călătorii se puteau apropia şi... da, în asemenea cazuri ce

binefacere era apariţia vreunui Sever – indiferent că-l mai chema Eusebiu sau nu! – apt, dispus să asculte ore întregi murmurul monoton al unei voci care repetă la nesfârşit aceleaşi şi aceleaşi naşteri, morţi tragice sau nu, certuri sau trădări, nunţi între rude apropiate sau catastrofe, atât de triste, de zguduitoare pentru cel care le povesteşte şi pretinde a le fi trăit şi care se îngrozeşte încă o dată relatându-le, şi totuşi, atât de... nu ştiu cum să spun?... De ispititoare, de „plăcute", de înviorătoare chiar pentru cel ce le ascultă, care face, e drept, o mină înţelegătoare şi posomorâtă, deoarece aşa se cade şi acest lucru se aşteaptă de la el, dar nu se poate împiedica să constate că există nenorociri mai mari decât ale lui, oameni mai nefericiţi, mult mai nefericiţi (chiar dacă persistă bănuiala unei exagerări a situaţiei în folosul victimei!...) şi în felul acesta este răsplătit şi cel care ascultă şi care, măcar pentru o dată, trebuie „să se dea la o parte" şi să lase altuia dreptul la „a fi", deoarece în clipele şi sferturile de oră când celălalt povesteşte şi umple timpul cu istoria sa, el e cel care este, în sensul cel mai clar, am zice, adică mai brutal, al acestui cuvânt!

Sigur, nimeni nu va contesta, domnul Sever, prin forţa lucrurilor, avea şi ceva de vampir în el; nu poţi asculta la nesfârşit istoriile unor necunsocuţi sau necunsocute fără, nu doar să simţi acea plăcere egoistă de care am vorbit, dar şi fără a începe să te hrăneşti pur şi simplu din ele, din caierul nesfârşit, multicolor şi extrem de viu al acestor confesiuni benevole. Nu, nu parazit, ci un fel de vampir amabil, necesar, nu ştiu cum s-o spun!... Nu călău şi nici victimă, cum ar fi unii tentaţi să catalogheze relaţia sau relaţiile sale fugace cu „călătorii", cu amicii de o oră sau de o noapte, ci pur şi simplu... un vampir sau o binevoitoare cămilă umană ce cară tone de dejecţii suave, numite istorii, cineva pe care nici nu-l vezi prea bine, aşa cum se întâmplă nu rareori, noaptea, într-un cupeu de tren, şi te pomeneşti istorisindu-i

cuiva pe care nici nu-l zăreşti prea bine, propria-ţi viaţă sau doar un fragment al ei pe care n-ai îndrăzni să-l confesezi celui mai intim prieten. Şi poate tocmai faptul că „nu-i zăreşti faţa" celuilalt şi, de fapt, nu ştii cine e decât vag (s-a recomandat parcă inginer sau funcţionar la Externe sau fost diplomat sau agent de asigurări, la o firmă străină, sau horticultor parcă...) te face atât de degajat, de îndrăzneţ până la limita impudorii şi uneori chiar dincolo de ea!

Mă rog, să sfârşim: povestitor tăcut, măruntă zeitate, vampir uman sau cămilă răbdătoare, harnică în cărăuşia ei abstractă, ducând poveri de fraze şi fapte ale altora spre niciunde, ins gol, stilat şi fermecător – da, gol, nu rareori domnul Sever era tratat drept secătură! – el era cel cu care, de câteva ore, îşi pierdea timpul Medeleine, elveţianca, aşezaţi ambii la masa unui restaurant cochet, cu puţine locuri, unde se putea mânca la orice oră bună ciorbă de fasole „pe ciolan" cu o garnitură de varză crudă „cu paprikă", patroana fiind doamna Erszebet, originară din comuna Alberti Irsa, Ungaria, fostul domeniu al bogaţilor conţi Szapary. Aici îi găsi Herrlich după o căutare îndelungată şi obositoare, deoarece Madeleine nu sosise la întâlnirea pe care o aveau ei doi, cu mai bine de trei ore mai devreme, urmând să meargă împreună la o „treabă importantă", la prefectură adică, unde Herrlich aranjase o audienţă numai şi numai în interesul prietenei sale şi pe care acesta i-o ceruse insistent de câteva zile...

Evident, directorul Herrlich nu-i făcu nici un reproş Madeleinei, nici nu se făcea în prezenţa unui străin care nici nu-i fu prezentat sau poate doar în fugă, el nu-i reţinuse numele, dar nici nu era în obiceiul său; oricum, figura lui arăta destul o anume contrariere, dacă nu chiar severitate, fapt care stârni zâmbete deschise pe obrazul frumos, fin, al femeii şi clipiri amuzate, dese, în ochii domnului Sever, într-atât de nepotrivită părea expresia de gravitate severă

de pe fața rubicondă, grăsuță, cu mici pete roșii, din care clipeau cu nedorită naivitate niște ochișori rotunzi, globulari, exoftalmici, făcuți se pare mai ales pentru uimire și admirație tâmpă decât pentru reprobarea și punerea la punct, ochii lui Herrlich!...

Bineînțeles, Madeleine, care tocmai „istorisea ceva", nu se lăsă întreruptă de sosirea directorului, iar domnul Sever își continuă la rându-i, dacă putem să ne exprimăm astfel, rolul de ascultător, de confesor umil, amabil și comprehensiv, unul dintre acei rari parteneri de discuție care par a asculta nu numai cu urechile, cum se obișnuiește, dar și cu ochii, cu sprâncenele vioaie, cu ridurile frunții, uneori mimând un început de gesticulație cu brațele, discret însă, rămânând mereu în umbră, cum se spune, pentru a „nu tulbura câmpul", adică respectând postul și rolul lor, care numai în aparență putea părea secundar...

3

Rămând singuri cei doi, Madeleine și Herrlich, tăcură o vreme; femeia visătoare, încă fermecată de fostul ei partener de așa-zisă discuție deoarece, putem s-o bănuim, ea fusese cea care vorbise aproape tot timpul, după prima jumătate de oră când ambii se tatonaseră reciproc, după ce domnul Sever își impusese „regulile sale". După ce „cel din fața sa" primise „semnalul roșu", așa cum sunt oprite unele trenuri în triaje și urmează câteva minute de acalmie, nu numai în vagoane și cupeuri, dar și în natura înconjurătoare, ca să zic așa; totul se suspendă, nu e nici gară, nici drum, e o bruscă încremenire a roților și a marilor atelaje, o oprire arbitrară și aproape totul pare posibil, călătorilor li se oferă un spațiu, un spațiu-timp care nu era

programat, aproape o ieşire din normă, oricum o ieşire din ceea ce era probabil. Doar posibilul rămânea cumva în vigoare, dar această „şansă", această „posibilitate" aproape nimeni dintre călători nu o băga de seamă... (Doar dacă în masa lor bălţată nu s-ar fi găsit cumva vreun vagabond, unul dintre cei ce se bucură dintr-un nimic, un extravagant sau vreun poet fericit că, între plecare şi destinaţie, două noţiuni atât de searbede şi previzibile, a apărut „o a treia", aproape aventura!)

Cam aşa a semănat primul sfert de oră, poate chiar prima jumătate de oră între cei doi străini; binefăcătoare, o plăcută surpriză, cu condiţia, nu-i aşa, ca „banalul, obişnuitul, previzibilul, necesarul" chiar, să-şi facă apariţia. (Madeleine îl cunoscuse pe domnul Sever doar cu o seară înainte, în acelaşi local, dar, trebuind să plece după un telefon urgent şi urmărindu-şi una dintre intuiţiile sale fulgerătoare, îi dăduse numărul de telefon aproape-străinului, permiţându-i s-o sune la începutul după-amiezi viitoare.)

... Herrlich şi Madeleine tăceau, ea învârtindu-şi la nesfârşit o şuviţă brună pe indexul degetului, el încă zidit în supărarea sa. Nu era atât de supărat, dar voia să-i dea de înţeles prietenei sale că „ar trebui să-şi ia ceva mai în serios propriile treburi".

– După cum zâmbeşti de fericită, de visătoare, spuse Herrlich şi vocea sa baritonală, mătăsoasă umplu în mod fericit golul de deasupra mesei dintre cei doi, aproape ai fi tentată, după cum te cunosc, să te... logodeşti şi cu acest individ! De când îl cunoşti?

– De... aseară, dacă-mi... aduc bine aminte, mon cher!

– Ei... cu atât mai mult! Nu-i aşa?!... şi directorul zâmbi, arătându-şi dantura surprinzător de frumoasă, de „masculină".

Împreună cu vocea sa, păreau a fi „contra greutăţile" firii, mai bine zis ale aparenţei sale de „bebeluş pretenţios", toţi aceşti termeni aparţinându-i poetului Pepe.

– Da. Ar fi tentant. Omul ăsta e foarte interesant, il est tout à fait hors du commun, quoi que j'ignore pour quoi. Logodnic, ai spus...?! O să mă gândesc la asta!

Apoi, după o pauză:

– Dar, Herrlich, ce-ți pasă! Eu pot să mă logodesc cu o mie de bărbați, mais mon seul epoux, devine, qui pourrait-il être?!

– Moi-même, n'est pas? spuse Herrlich, zâmbindu-i ca unei școlărițe de 12 ani. Cunosc jocurile tale de cuvinte, parlons d'autre chose.

– Ai dreptate, ha, ha, eu nu sunt assez mûre pour en faire une véritabile épouse!...

– Nu iubito, tu nu ești născută pentru asta! Coaptă ești, har Domnului!

– Eu sunt făcută pentru... logodne, n'est pas?! Hai, acceptă, fii de acord o dată și cu Madeleine!...

– De acord, de acord! Dar... pentru multe, foarte multe logodne.

Ambii râseră, concordia părea că se instalase între cei doi, dar Herrlich continua s-o cerceteze cu atenție, aproape cu teamă. Era o femeie cu mai multe înfățișări, după părerea sa, un copil răsfățat, alteori neajutorat, un „șarpe vesel", după propria expresie, cineva care se insinua în „așternuturile altora" fără să muște, vrând doar să provoace spaimă...

– Uimire, o corecta ea, l'étonnement, la surprise, je suis faite pour créer la surprise!

– Care, întreba celălalt, ce fel?!

– Peu importe, la surprise, la surprise!

– ... Chiar și...

– ... Oui, même la plus mauvaise! Q'importe!

– Ăsta-i curat egoism.

– Qu 'importe. Tu mă cunoști, eu nu risc să... comment dire – să mă înțelegi greșit. Restul... să se ducă la dracu, ha, ha!

El o privea în acele momente cu aceeaşi atenţie şi condescendenţă cu care urmăreşti frazele unei pubere răsfăţate sau care joacă un rol, una dintre acelea pe care le înveţi pe loc, profitând de faptul că celălalt nu te cunoaşte prea bine. E adevărat că directorul o cunoştea deja binişor pe elveţiancă, dar Medeleine nu se putea dezlipi, se pare, de rolul ei de „intrusă". Întrebată o dată de Pepe, se pare, cât mai avea de gând să joace rolul de „turistă obraznică", ea îi răspunsese: „până la sfârşitul sejurului meu aici. Când mă veţi cunoaşte cu adevărat... nu voi mai fi aici, ha, ha, chiar dacă nu voi pleca! Tu comprends, mon petit?!

Între cei doi, Herrlich şi ea, încă din prima seară când se cunoscuseră la petrecerea dată de un mare ziar al opoziţiei şi când, dansând împreună, ea trăise un moment veritabil, intens, de reală surpriză, pentru ea, de data aceasta, apropierea, lipirea de corpul grăsuţ, stângaci, uşor transpirat al directorului administrativ provocase în femeia înaltă, arogantă, încă zăpăcită de noul relief, de oraşele şi figurile mai mult sau mai puţin pitoreşti ale „străinilor" acestora care vorbeau un dialect latin, un fel de revoltă a propriei feminităţi. De parcă ar fi făcut cele câteva mii de kilometri în acel camion greu, cu ajutoare, numai pentru acea seară, pentru acel dans pe care ea îl iniţiase ca să mai facă o farsă în plus, bănuind că va stârni un anume efect invitându-l la dans pe rubicondul Herrlich şi lipindu-şi talia mlădioasă, subţire, de trupuşorul lui bondoc şi greoi. Voia să se amuze şi să amuze, dar surpriza formidabilă fu acel val de feminitate pe care apropierea de bărbatul necunoscut i-o provoacă, o senzaţie complexă, cu atât mai tulburătoare cu cât n-o mai încercase de la primele ei flirturi. Sau, poate, niciodată. Dacă n-ar fi oprit-o Karl, vechiul ei prieten, cel care organiza ajutoarele pentru copiii handicapaţi din România, s-ar fi culcat în aceeaşi seară, noapte, cu Herrlich, ea nu-şi punea problema acordului celuilalt, într-atât de obişnuită era cu

succesele ei în lumea masculină, deşi trebuie spus că „finaliza" extrem de rar „o relaţie", în primul rând, spunea ea, pentru că „nu voia să încurce pe nimeni". Avea oroare, adăuga ea, de un bărbat „care, înţelegând greşit" cedarea ei fizică, de o noapte sau două, s-ar fi îndrăgostit de ea. „E partea mea umanitară", declara ea pretenţioasă, dar în multiplele-i măşti era dificil să-ţi dai seama când era sinceră şi când nu. Pe sinceritate ea nu punea nici un preţ; sunt sinceră, spunea ea, când vreau să jignesc pe cineva. Eu îmi permit „unele sincerităţi" cu mine, dacă înţelegeţi ce vreau să spun, dar asta numai în rarele mele momente de depresie. Sincere, cu adevărat, pot fi doar lucrurile şi anotimpurile. Zilele – de exemplu, o zi caldă de vară, fără pic de nori, cu vânt zero, cu soarele suspendat la zenit, cu umbre mici, extrem de mici, când... da, da, când te poţi simţi puţin etern, nemuritor, asta da, sinceritate! Dar eu... eu cum aş putea să fiu sinceră, chiar dacă aş vrea?! A, în lucrurile mici, foarte mici, uite... dacă ai să mă întrebi câte cafele am băut azi sau ce oră e...

– ... Cinico! îi spuse Pepe, bine dispus.

– Nu ştiu ce spui. Dar... de ce vreţi voi ca o femeie frumoasă să fie şi, hodoronc-tronc, sinceră? Nu vă e de ajuns că există, nu vă e de ajuns eroismul ei...

– ?!.

– Da, da, eroismul ei, că-şi suportă frumuseţea!

– Adică...?

– Pur şi simplu puterea, forţa care înseamnă ceea ce se vede, adică aparenţa, ceea ce voi numiţi frumuseţe. Au fond, le beau, surtout la beauté féminine, c'est d'abord et surtout: pouvoir, semblable au pouvoir politique ou militaire! Non-non, surtout militaire. Le véritable apprentissage que doivent subir les vraies, les rares beautés parmi les jeunes filles, c'est de les habituer avec ce pouvoir étrange, indéfinissable, qu'est ce pouvoir sur les hommes, non seulement sur ceux de leur entourage, mais sur n'importe

quel homme, quelqu'un qui surgit au coin de la rue et qui reste stupéfait, sinon paralisé, devant cette apparition, d'un ange comme on disait autrefois. Vous me comprenez, mes chers amis...?! Am spus prostii?!...

Nu fu crezută decât pe jumătate, se-nţelege, Madeleine era prea femeie ca să nu „profite de sinceritate", nu pentru a minţi, ci a „fi sinceră în felul ei", adică de a înşira minciuni, cum ar fi spus Pepe (obraznic adesea când voia să se convingă pe sine că „s-a vindecat de timiditatea ca o râie, a propriei adolescenţe!"). De altfel, cei apropiaţi îi permiteau aproape orice: era frumoasă, bogată, străină şi pierdea mult timp „cu ei". Nu se ştia de ce, adică ce a făcut-o să vină mai des în România decât amicul ei Karl, care sosea doar de două ori pe an cu convoiul său; ce o „întârzia" aici, acolo, de ce-i suporta – pe Herrlich, Pepe şi încă vreo doi-trei! – de ce întreţinea şi era parcă avidă de noi şi noi relaţii, de fumul transparent şi puţin lipicios care se înfăşura în jurul siluetei ei vioaie, în veşnică mişcare. Aşa se purta şi la ea acasă, cu nevoia aceasta de noi şi noi cunoştinţe din medii cât mai variate?! Doar profesiunea ei de jurnalistă explica toate acestea sau, invers, firea ei „nesăţioasă" o împinsese spre jurnalism, spre informaţii de tot soiul... de altfel, cine le mai putea controla? Elle payait de sa personne, de altfel, cum o şi spunea şi aici, într-adevăr, nu rămânea nimănui datoare, ba pe unii chiar îi sufoca şi mai ales pe noile cunoştinţe. Era prea vie, prea mişcătoare ca să „fie misterioasă", să aibă mister, cum bine spunea Pepe, dar autoritate... da, asta avea, adesea. Capacitatea de a-şi impune mai mult decât voinţa: persoana! Orgoliul unora de a nu trece neobservaţi, cu o cheltuială masivă de gesturi, iniţiative gratuite, energie, inteligenţă, abilitate rutinieră etc. Iar în această „prezenţă continuă" pot fi ascunse multe lucruri! Şi... Madeleine ce anume ascundea... dacă ascundea ceva, în afara acelor lucruri pe care era de datoria

„unei femei frumoase" să le ascundă pentru a salva aparențele? Acele „aparențe", care, în cazul rar al unei frumuseți feminine, „cu toții aveți interesul, spunea ea, să fie salvate!..."

Ceva prețios emana și se ascundea în făptura ei, simțeau cu toții, cei care se învârteau – și erau acceptați! – în cercul ei mai mult sau mai puțin stabil. Nu i se cunoștea nici un amant, iar legătura ei cu Pepe a fost atât de abil condusă, încât, cum recunoștea el însuși, s-a întâmplat „prea târziu ca el s-o ia în serios", adică nu s-a „adăugat nimic", sentimental vorbind, peste ceea ce „exista deja": un amestec de curiozitate, de vanitate flatată, în sensul că Madeleine, pentru a-i flata orgoliul de copil imaginativ și întârziat, dădu în public, cu mult înainte ca „să i se dăruiască fizic", impresia că erau cu adevărat amanți. Și un poet ce-și poate dori mai mult decât orgoliul gratuit de a poseda ceea ce lui, și poate altora, li se pare de neatins, cum e o floare greu de cules, catifelata, perlata floare a reginei, de exemplu, sau un cal nărăvaș, să intri pe o poartă secretă sau să împarți cu o persoană – de alt sex sau nu! – un fel de autoritate misterioasă sau de mister al unei autorități reale, care nu are nevoie de bani, soldați sau forță banală, politică, spre a fi. A se impune, a face loc în jurul ei!

De altfel, prezența Madeleine în Clujul tulbure post-revoluționar era, printre altele, și un semn al libertății, atunci când alte „semne", precum noua clasă politică sau noile instituții nu păreau prea convingătoare în acest sens. Ea, prezența ei, mișcarea ei prin atâtea medii, dezinvoltura cu care venea, pleca sau rămânea erau semnul cert al unei schimbări, al unui „altceva" chiar și al unui „altfel". Adeseori, în foamea noastră de certitudine, nu fenomenele mari ne conving, pe ele, adesea, chiar când apar, nu le înțelegem, în sensul și în aerul unei suspiciuni prea vechi, prea dominante ca să ne putem vindeca de ea, de această

boală, prea iute. Tirania ne-a făcut neîncrezători, a durat prea mult, cu complicitatea multora, nu în ultimul rând şi a străinilor, ca să recunoaştem schimbarea fără rezerve. Acest lucru se întâmplă, se pare, şi cu idealurile: odată ce ele se împlinesc, printr-un fel de minune pe care nu o înţelegem prea bine, deşi am luptat ani în şir pentru aceasta – ele par neverosimile, aproape o farsă! De parcă zeii, răutăcioşi cum sunt de obicei cu noi, muritorii, ne-ar trimite „doar stafia, aparenţa" idealului, a marii reuşite, vrând încă o dată să râdă în hohote în Olimpul lor nu prea îndepărtat şi inaccesibil, totuşi. Cum să crezi că „răul", răul, atotputernicul, tiranicul rău social ce părea acceptat de toată lumea, intrând în ordinea firescului, s-a... dat la o parte, s-a prăbuşit în hăurile istoriei, văduvindu-ne deodată de un tiran în capul căruia se puteau sparge toate oalele şi care, copilărindu-ne, ne izbăvea aproape de orice iniţiativă sau responsabilitate?! Şi mai ales cum să ne vindecăm de leneşul, binefăcătorul nostru scepticism, de „plăcerea", nu de neglijat, de a profetiza răul, de a ne plânge, ah, mai ales de a ne văicări puţintel şi continuu de soarta noastră, de parcă am merita o alta, de parcă la naştere ni s-ar fi făcut cu „totul alte promisiuni", de parcă am fi din viţa semizeilor, rude sau veri cu un Hercule, cu frumoasa Elena, cu singuraticul Prometeu, iar tot ce îndurăm, adică soarta unor bieţi şi banali muritori, uşor confundabili cu alte sute şi sute de mii, nu ar fi decât o penibilă neînţelegere, o injustiţie care întârzie scandalos de mult!...

Da, Madeleine era o certitudine, ea era; neputând fi „înainte", în aerul social al Clujului ceauşist, prezenţa ei, oarecum înviorătoare, era şi dătătoare de curaj, se vedea asta din atitudinea forurilor diverse cu care intra în contact, din uşurinţa cu care ea făcea şi desfăcea relaţii, din articolele nu prea numeroase dar oarecum ritmice pe care le publica în presa elveţiană – şi era interesantă optica ei de jurnalist: se referea mai ales la „cazuri mici", aparent nesemnificative,

vorbea bineînţeles de grupurile marginale, cum o făceau şi alţi jurnalişti străini, dar fără a atrage nici un fel de concluzii generale, ca un pictor care se „mulţumeşte" cu un colţ de peisaj, cu o siluetă, nici măcar un portret, totul colorat cu o savoare a noului, a detaliului, nuanţate doar când şi când de o ironie care izbucnea cu o claritate copilărească, fără nici un fel de „subînţeles" sau de semn moralizator. Articolele ei, mai bine zis articolaşele ei nu erau „informative", în sensul că nu spuneau nimic precis despre „România post revoluţionară": nici în bine şi nici în rău. Multe lucruri, detalii, procese şi chiar persoane şi situaţii puteau să se întâmple la fel de bine în Elveţia provincială (de care Madeleine era foarte mândră!), în Belgia, Franţa sau sudul Greciei, de exemplu. Odată Pepe şi-a permis, de altfel, un comentariu răutăcios, afirmând că, „era sigur că ea avea proptele serioase la ziarul la care publica, dacă i se permitea să scrie frumos despre nimic!".

4

– ... Mă chinui cu inconstanţa dumitale, îi spuse Herrlich, s-ar spune că faci totul ca să... ca să...

– ... Să-ţi pierzi respectul... aşa-i?

– Nu. Dar... să-mi pierd încrederea.

– Nu-i, à vrai dire, acelaşi lucru?

– Nu. Nu te grăbi.

– De altfel, he, he, chiar dacă mi-aş pierde, cum spui, respectul, ce mai contează... ce mai contează...

– Vrei să spui că-ţi păstrezi sentimentul. Iubirea.

– Cum vrei să-i spui...

– De asta... de asta refuzi să împarţi patul cu mine, am intuit just? Te împiedică poetul?

– Prostii, Pepe e un paj, eu... eu... Tu eşti bărbatul, am simţit asta din prima seară. Dacă nu intervenea atunci idiotul de Karl, cu stupidele-i suspiciuni, între noi s-ar fi clarificat de mult falsele probleme, ma parole!

– Falsele probleme, ma chère, sunt de cele mai multe ori adevăratele probleme, ca să gândesc şi eu ca un francuz. Şi... e adevărat, avea suspiciuni tânărul Karl? Era mai firesc să fie posesiv, adică gelos...

– Credea în mod ridicol, că faci parte din serviciul de contrainformaţii, ha, ha.

– De ce râzi, zâmbi Herrlich, nu s-ar potrivi cu fizicul meu?

– Fizicul tău este admirabil, Herr, c'est le moins que l'on puisse dire. Ţi-am mai spus... de fapt, nu ştiu dacă ţi-am mai spus-o, am vrut în câteva rânduri, dar... nu se potrivea cu nimic şi nici nu voiam să mă... comment dire? Auto-calomnier, tu comprends! Şi nu atât pe mine, ça compte moins, mais... adevărul, la vérité, care, la voi, nu ştiu de ce, e de genul masculin! Pour nous français, il faut l'admettre, il serait plus grâve de médire, de dire de contrevérités sur quelqu'un du genre féminin, tu pige...?! Ha, ha!

– Revino. Ce voiai să-mi spui, dar...

– Ça t'intéresse? Nu părea... enfin! Prima noastră seară, dansul nostru a fost... cum să zic, un dar, pentru mine se-nţelege! Nimic apoi n-a mai fost la fel, din pricina lui Karl, a mea enfin! Pentru tine revin de fapt aici, pentru tine în primul rând mă... cum să zic – mă eternizez aici, devin suspectă!

– N-aş fi ghicit, spuse Herrlich zâmbind, de altfel nu te cred decât pe jumătate.

– Ah, e deja foarte mult, merci. Eu, oricum, îţi sunt recunoscătoare în fiecare zi că te ocupi de mine, că-ţi rişti, cum se zice... respectul.

– Respectabilitatea.

– Exact, respectabilitatea. Tu eşti unic. Ciudat, nu toţi aici sunt de părerea mea, dar e treaba lor. E şi vina dumitale, îi ajuţi foarte puţin, deşi… deşi…

– … Deşi… se pare că îi ajut foarte mult!

– Exact. Pierzi multă vreme cu seminecunoscuţi, oricine îţi poate cere un serviciu, un favor.

– Dar nu e aşa, eu sunt bucuros să fac unele mici îndemânuri. Să simt căldura umană.

– La început te-am bănuit că o faci ca să… comment dire, afin de provoquer une certaine reconnaissance, forcer, je voulais dire, une… certaine dépendance! Je te soupçonnais d'orgueil, plutôt.

– Et… maintenant?!

– Îa m'est resté, c'est vrai. Sau… tu eşti un binefăcător ce se ascunde…? Dar nu-mi pasă, eşti prietenul meu şi eu…

– Asta e frumos ce-ai zis, eu, bănuieşti, am multe cunoştinţe, dar am fost totdeauna neîndemânatic în a-mi face prieteni. Vreau să zic prieteni adevăraţi.

– Poate… nu crezi în prietenie?!

– Se poate. Se poate.

– Cher Herr, spuse Madeleine, după o pauză în care îşi aprinse una din nenumăratele-i ţigări, mi-este teamă că dumneata… mă dispreţuieşti puţin? C'est vrai?

Herrlich o privi cu atenţie, parcă vrând să înţeleagă întrebarea, apoi spuse, ridicând din umeri:

– E posibil, dar… având în vedere relaţia noastră, un astfel de sentiment sau o astfel de reacţie contează prea puţin.

– Mă dispreţuieşti, deci, ha, ha, îmi place asta! Nu suport la unii bărbaţi admiraţia stupidă, absolută, tipică latinilor. Aceasta ascunde de fapt dispreţul masculin.

– Se poate, se poate, dar… ce ne interesează pe noi aceste lucruri, Madeleine. Herrlich tuşi, încercă să pară grav, lucru mereu comic pe faţa sa ovală, grăsulie, roză, aşa că spuse, privind spre masă, de parcă ar fi vrut să studieze

ţesătura feţei de masă: Madeleine, sunt neliniştit, e timpul să opreşti... să opreşti jocul tău.

– Jocul meu...?! Ce ştii tu despre jocul meu?

– Nu prea mult, e drept. Mi-este teamă însă.

– Pentru tine...?! Ce legătură ai dumneata cu...

– Nu, nu pentru mine, ci pentru tine sau, dacă vrei, pentru noi doi. Tu... eşti prea îndrăzneaţă, te joci prea mult cu oamenii, este imposibil să nu ai un scop, cu energia, cu inteligenţa ta, cu...

– ... Un scop? Ce-i aia un scop? Un but? Poate am chiar mai multe...

– Nu, nu, vorbesc de... cel grav, de cel care ar putea să fixeze, să pasioneze un om ca tine. Să zicem: un ideal!

– Ha, ha, merci, mon ami, mă crezi o idealistă... n'est pas?

– Da, da, răspunse Herrlich cu seriozitate, eşti capabilă de aşa ceva... să crezi în...

– ... în imposibil?!

– Nu, nu chiar, ci... într-un posibil nu la îndemâna oricui. Mai bine zis, să fii atrasă de o treabă periculoasă şi necesară în acelaşi timp. Ceva ce comportă riscuri.

– Deci... ideal este ceva ce comportă riscuri?

– Nu totdeauna. Da, în cazul tău. Şi... nu cred că jurnalistica îţi acaparează toate forţele. A, dacă veneai sub Ceauşescu ca jurnalistă, atunci da, asta te-ar fi satisfăcut, am cunoscut pe unul, un jurnalist francez care lucra pentru televiziune, Jérôme Bony, era atras ca şi tine de „adevăr", dar mai ales de risc... de riscul adevărului!

– Iar voi, românii, vreţi adevărul aşa, curat, fără risc?

– Se poate. Noi am pierdut prea mult în istorie ca să mai riscăm o dată. Noi supravieţuim, nu riscăm, e o formă de eroism...

– Şi voi... evreii?!

– Eu sunt evreu român, spuse Herrlich și n-am emigrat sub comunism, deși unii prieteni din Israel mi-au reproșat acest lucru, ca și faptul că nu țin sărbătorile iudaice și în schimb le țin pe cele românești! Dar... tu vrei răspunsul meu ca evreu?!

Și cum Medeleine confirmă din cap, el adăugă:

– Evreii au riscat de multe ori în istorie, de atâtea ori încât nici nu mai țin minte... ha, ha! Dar, vorbind serios, și evreii de azi nu crezi că riscă mult încercând să consolideze un stat al lor în mijlocul unui ocean arab? Nu crezi?

– Eu cred, și unii prieteni din Zürich cred ca și mine, că vocația reală a evreilor este diaspora. Dacă dispare diaspora europeană, credem noi, Europa sărăcește considerabil. Ce spui?

– E posibil. E posibil, dar... nu cred că diaspora europeană poate dispărea. Dar... hai să lăsăm asta pentru altădată, încă o dată ai fost abilă. Nu ți-e frică?!

Madeleine îl privi uimită, își plecă privirea, iar apoi îl privi încă o dată pe „prietenul ei": calmă, gravă, întrebătoare.

– Dacă mi-e frică... de ce să-mi fie frică?! De bădărănia românească, de minciunile voastre complicate care sunt de multe ori... comment dire, oui, c'est ça, vos mensonges qui souvent ont l'apparence de la pure vérité, mieux encore: vous, les Roumains, vous n'êtes capables de dire la verité qu'à travers un mensonge, ce qui ne diminue en aucun cas mon estime pour vous, crois-moi! C'est votre histoire, en somme. Comme tu dis, vous survivez et, en terme de survie, tout moyen est bon, je suis d'accord.

– Deci... nu ți-e frică?

– Frică? Ba da, pentru... tine, să zicem, pentru cineva foarte apropiat, foarte drag, cum ziceți voi. Îmi place expresia asta: foarte drag!

– Nu, nu, fetițo, nu fugi, spune-mi exact dacă ți-e frică sau nu.

– Ştii de ce mi-e frică, Herr?! De laşitatea cuiva, da, de asta mi-este frică, pentru că laşitatea voastră nu seamănă cu a noastră, înţelegi?! De laşitatea cuiva care, neîndrăznind să mă lovească pe mine, ar lovi în cineva apropiat, cineva care este alături. Cunoşti teoria „victimei facile"?! Nu?!... Am să ţi-o spun odată, acum trebuie să fug, ţi-am spus că am întâlnire cu domnul Dumitraşcu, marele vostru patriot.

– Iarăşi fugi...?! zâmbi Herrlich şi, rămas singur, îşi comandă o sticlă de vin, lucru care ar fi surprins-o pe Medeleine, el bea puţin când se afla în societate.

E adevărat că de la o vreme începuse să bea singur, lucru care îl surprinsese pe el însuşi în primul rând.

Tendinţa sa, căci nu fusese niciodată un băutor, era să bea tării, vodcă, în primul rând, o băutură pe care o dispreţuia din pricini obscure, dar pe care poate chiar de aceea o poftea, ştiind-o, cum zicea, „eficientă". Reuşea însă cel mai adesea să se înfrângă, dar, cum nu putea să se abţină total, cerea vin. Deoarece nu ţinea băutură în casă, când trăia o stare ca aceea pe care i-o lăsase sau transmisese Madeleine în acea după-amiază, intra în primul birt sau restaurant şi cerea o sticlă de vin alb în care nu punea apă. Bea atunci cu un aer gânditor, uneori îşi scotea din servietă hârtii şi verifica unele date, calcule, dar în general în asemenea momente nu se putea concentra decât... asupra acelei stări noi pentru el: un amestec de uimire şi îngrijorare, dar şi bucurie, o satisfacţie ce nu se „putea lega" în nici un fel de cotidianul său, care nu semăna în nici un fel cu „satisfacţiile sau bucuriile cunoscute" lui. Uneori „se temea" de a nu fi cu adevărat îndrăgostit de frumoasa şi un pic cam prea vioaia elveţiancă, deşi ştia că nu era întru totul adevărat, în modestia lui funciară, deplină, nu „se vedea" în nici un fel ca un cuplu al lui Madeleine. Fire ciudată, se bucura nu că frumoasa femeie îi „acorda credit sentimental", ci tocmai că nu o făcea, că sentimentul ei de afecţiune faţă de el rămânea „la nivelul

declarațiilor verbale" și al unor semne superficiale de tandrețe, care puteau foarte bine să i se potrivească „și altuia". E adevărat că ar fi putut „să se culce cu ea", dar aceasta din punctul lui de vedere nu „ar fi rezolvat nimic", mai mult chiar: ar fi distrus ceea ce era cu adevărat între ei și, în acest sens, el nu avea cu adevărat încredere în frumoasa femeie. Mai mult, după cum ea intuise, o disprețuia puțin, cel puțin din acest punct de vedere. Sau, dacă e să ne exprimăm cu o anume prudență, avea răbdare, o mare, complicată, ciudată răbdare care, de fapt, era adevărata formă a sentimentului său, a dragostei. O iubea pe fugacea femeie și, ca un „bătrân înțelept", cum se și categorisea, era perfect mulțumit cu „ceea ce avea", cu propriul său sentiment. „Să nu-i supărăm pe zei!" spunea el cu seriozitate, deși prin zei îl înțelegea pe unicul zeu al părinților și strămoșilor săi, descoperit și venerat de Abraham.

– ... Am auzit că ai fost anchetat, totuși, în legătură cu elvețianca, îl întrebă „cel cu pata" pe Mărgineanu, poetul. E adevărat că are interdicție de a intra în România?!

– Habar n-am. Poate că... a murit și ea, spuse Pepe cu o grimasă. Să zicem că a fost un episod din viața mea... dar ancheta nu a fost în legătură cu Madeleine, ci cu Herrlich. L-au găsit asasinat într-un parc din spatele clinicilor. Cei de la poliție erau foarte aferați, iar mie-mi venea să pufnesc în râs: omul ăsta nici mort nu mi se părea... nu știu cum, grav, important, semăna prea mult cu un rățoi din ăia de gumă pe care îi umfli cu gura și, dacă îi apeși, emit un măcăit. Am avut unul din ăștia în copilărie și... mi se părea destul: al doilea era în plus.

– Faci pe cinicul, Pepe, n-ai talent. Ce zicea poliția?

– Nu știu, au încheiat ancheta ciudat de repede, după ce în primele zile păreau foarte agitați. Dar cred că îi interesa

mai mult femeia decât micul director. Şi cum, probabil, nu au găsit nimic nici în legătură cu ea, au închis dosarul. Ceea ce mie mi s-a părut firesc, pe cine interesa moartea unui... gândac amabil ca Herrlich!

– Sau, mai ştii, ancheta a continuat pe alte planuri, unde inşi isteţi ca alde tine nu aveau acces!...

– Se poate. Pe mine în orice caz m-au lăsat în pace.

– Eşti sigur?! Când a plecat elveţianca?! După moartea directorului?!

– Da, s-a mai întors o dată, la o lună, dar nu a mai stat decât vreo zece zile.

– Au... hărţuit-o?!

– Nu ştiu, nu mi-a spus. Da, a stat de vorbă în câteva rânduri cu nişte tipi de la poliţie şi... atâta tot. Nu cred că are interdicţie de a intra în ţară. Mie-mi scrie din când în când, e drept, doar câteva rânduri aruncate pe o carte poştală. Eu i-am răspuns o singură dată, i-am explicat că nu prizez genul epistolar, dar că îi stau la dispoziţie când vine în ţară. M-a invitat în Elveţia, dar n-am avut bani de drum şi, drept să spun, mi-era puţin frică!... Frică de acea Medeleine de acolo, înţelegeţi?! Cea de aici îmi ajungea, de altfel, legătura cu ea m-a consumat îngrozitor: femeia asta era spirt curat, un fenomen al contradicţiilor evidente, nu avea nici un fel de respect, nu numai faţă de aparenţe, dar nici faţă de ceea ce numim noi valori. Era, nu ştiu cum să spun, un fel de barbar, de sălbatic ce venea însă dintr-o ţară ultra civilizată şi care, în plus, folosea bine toate avantajele locului de unde venea.

– ... Ca şi cele ale locului unde venea, adică... aici!

– Da, dar nu întotdeauna. Uneori avea aerul că ne înţelege, ba şi râdea pe seama unor străini care se plâng de români, inclusiv colegi de-ai ei, jurnalişti elveţieni, francezi sau nemţi. Îi făcea pur şi simplu tâmpiţi, dacă nu aroganţi de-a dreptul. Sufereau, spunea ea, de un complex penibil de superioritate, de o frustare pe care şi-o alinau în ţările

subdezvoltate. Îi făcea nefericiți de faptul că se prăbușise comunismul, vaca lor de muls colosală. Trebuiau acum să inventeze ceva nou, o nouă „pradă”, spunea ea, și, dacă înainte de '89 victimele lor erau cei din aparatul comunist, acum am venit la rând noi, cetățenii de rând, suprastructura, în primul rând intelectualii, politicienii și masa vagă, informă, de „foști comuniști”. Apoi, spunea tot Madeleine, era și „cuvântul de ordine”!

– Ce... cuvânt de ordine?!

– Lumea jurnalistică, spunea ea, era o lume închisă ca oricare elită, ca cea bancară, culturală, politică. O lume care are nevoie, într-o perioadă anume, de mici idoli și de mici victime. Acești „mici idoli” – ea spunea că și victimele erau un fel de idoli cu semn negru, negativ! – sunt necesari pentru o bună vânzare a știrilor, pentru o bună aparență de obiectivitate a presei. Astfel, în țările din estul și centrul Europei, micul idol pozitiv era Cehoslovacia, în frunte, bineînțeles, cu Vaclav Havel, care, orice ar fi făcut, și el și comunitatea pe care o conducea, cădeau în picioare. Iar „micul idol negativ” eram noi, bineînțeles! Sigur, băieții nu sunt proști, au argumente valabile pentru ambele cazuri: la cehi, biografia exemplară de dizident a lui Havel și traiectul lin, de „catifea” al cehilor spre libertate, la noi... „dezamăgirea” mineriadelor și a minciunii cu morții de la Timișoara, procesul expediat al lui Ceaușescu etc. Ea numea aceste reducții conformismul obligatoriu al presei și-și justifica astfel faptul că nu publica articole politice. Publicul care ne citește ziarele, spunea ea, are în mare majoritate o psihologie comodă și, așa cum la noi rulează la cinematografie sau la televiziune toate filmele dublate în germană sau franceză, tot astfel cititorii marilor ziare așteaptă o hrană gata mestecată. Sigur, în spiritul adevărului, și aici, fără greș, la acest cuvânt, Madeleine izbucnea în râs – ce-i ăla adevăr, mai ales în presă sau politică?! Evident, presa

burgheză, occidentală, este bazată pe adevărul informațiilor, dar... publicul are nevoie de „micii ei idoli", nu-i așa?! De o morală, chiar dacă e ascunsă, și mai ales de acel sentiment de confort psihologic și moral: lumea noastră, vestul, e, totuși, cea mai bună, orice am face, orice s-ar întâmpla, noi am câștigat și câștigăm în istorie. Și, mai știi, adăuga ea cu un cinism în care nu credea, poate noi... „ei" au dreptate! Oricum, părerea răspândită „la noi" este că și dacă am făcut erori în trecut – vezi scandalul cu banii, averile și aurul evreilor înghițite de băncile elvețiene! – linia mare e cea pozitivă! Pe când în Est... semnele sunt pe dos: rareori apar fenomene sociale pozitive, regula e mai ales negativă, cel puțin în ultima sută de ani! Un fel de ghinion enorm, o fatalitate! Sigur, nimeni nu are curajul s-o afirme deschis, în cel mai bun caz se vorbește de „subdezvoltare", de influența rusă, de înapoiere tehnică, dar... disprețul și satisfacția rămân! Și mai ales nevoia de „cineva dedesubt", „quelqu'un en dessous", nevoia de sclavi!

– Cum așa... nevoia de sclavi?!

– Exact. Madeleine nu se ferea să aibă păreri absolut strident reacționare! V-am spus că-i plăcea să șocheze, spunea că asta face parte din farmecul feminin!... Făcea uneori, când o provocam, teorii psihologice și politice absolut fantastice. Din pur teribilism, probabil, dar pe mine mă amuzau... și pe ea! în astfel de momente ne înțelegeam foarte bine și... scăpam și de plicticosul de Herrlich, care se băga cu capul în computerul lui sau pleca pur și simplu.

Pepe continuă să povestească, dar încet-încet își pierdu firul, obosise poate sau atenția celor doi scăzuse. Și, vanitos ca orice poet, nu suporta să vorbească fără o atenție maximă, respectuoasă, indiferent despre ce vorbea.

Vorbind, de altfel, în acea zi și în cea următoare, aproape numai despre fosta lui iubită, elvețianca,

Mărgineanu constată cu surpriză nu numai că se află în posesia multor date în legătură cu ea, cu Medeleine, dar că descoperea pe măsură ce vorbea fețe și aspecte noi, aproape surprinzătoare, despre „grupul din jurul elvețiencei" și despre femeia aceea, străină și apropiată în același timp. E o „descoperire", o surpriză pe care o încearcă, de fapt, orice povestitior, cum sunt scriitorii profesioniști, chit că au sau nu darul povestirii orale: vorbind despre cineva sau despre ceva, o întâmplare sau o figură din trecutul lor, au „defectul" sau capacitatea aproape hipnotică de a retrăi trecutul, cum se spune. În fapt, nu e atât o „retrăire", cât o adevărată descoperire a lui, trecutul, chiar și trecutul lor intim, se naște abia atunci, în momentul când amintirile trunchiate, senzațiile și concluziile „acelui timp" sunt „puse în ordine", în acea ordine și consecuție ce par aleatorii, improvizate, dar care au niște reguli precise, reguli pe care, cum o spuneam, un profesionist al scrisului le aplică mai mult sau mai puțin conștient. În acest sens, el, scriitorul rutinat, modifică totul, chiar și propriul trecut, în „sensul adevărului", se-nțelege, dar... ne-am întrebat noi vreodată câte adevăruri există, sau, mai bine zis: de câte adevăruri avem cu adevărat nevoie?! Deoarece aici accentul cade nu pe noțiunea, pe conceptul de „adevăr", ci pe cel de „necesitate". Or, nu-i așa, necesitățile sunt atât de diferite, acest lucru nu o să-l nege nimeni!

Vorbind, deci, despre Madeleine, poetul o „trăia cu adevărat" cum se spune, „o vedea", adică, mai clar, mai puternic decât dacă ea s-ar fi aflat în fața lui. Și asta venea nu numai din ceea ce numim „tensiunea povestirii", faptul că era ascultat de două perechi de urechi ce aparțineau unor inși inteligenți, dotați cu spirit critic, dar și din „necesitatea narării, a povestirii": totul trebuia să urmeze unui fir cât de cât logic, personajele trebuiau să fie veridice, cum se spune, adică „să încapă într-un caracter". Și anume, un om, un

personaj al istoriei care era anunțat ca cinstit, de exemplu, trebuia să rămână astfel până la sfârșit, un mincinos nu prea avea dreptul să spună adevărul – oricum, el nu avea dreptul în nici un caz de a enunța marile, fundamentalele adevăruri! –, un ins ridicol trebuia, mai mult sau mai puțin, să stârnească ridicolul până la sfârșit, un bătrân înțelept își avea rolul său, indiferent că tăcea sau vorbea, un ticălos nu putea fi drept decât în lucrurile mărunte!... Și lucrul cel mai important era legătura pe care, vrând-nevrând, povestitorul, în cazul nostru Pepe, poetul, o făcea între persoane și acțiunile lor. Chiar dacă acest lucru, și înainte, adică în timpul când se derulaseră faptele cât și după, la o amintire a lor, mentală, istorisirea lor pe viu grai (sau scrierea lor pe hârtie, care în cazul unui scriitor profesionist e aproape același lucru!) îi forțează, pur și simplu, pe cei ce „povestesc" la o „manipulare", să zicem, fericită a faptelor și persoanelor, în așa fel încât totul să prindă o anume coeziune, interes și, dacă se poate, și un sens. A, de multe ori, această „manipulare, acest colaj sau montaj" de fapte indică, se înțelege, tendințele mai mult sau mai puțin ascunse sau mărturisite ale celui care are tot interesul, ca să zicem așa, de a ieși din toate astea cu fața curată: el este povestitorul, martorul nepărtinitor, atât cât este omenește posibil, martorul, dar niciodată complicele! Mai mult chiar: lucrurile, istoria sunt așa cum le prezintă el, chiar dacă alții, cei ce-l ascultă (sau îl citesc!) au alte păreri sau alte informații. El este și trebuie să fie autoritatea!

Și, ca și Mărgineanu vorbind despre prietena sa de altădată, cel ce ne relatează faptele cărora le-a fost martor sau erou, povestitorul, dacă e cu adevărat un „maestru al cuvântului", va rămâne uimit și chiar puțin nedumerit, deoarece cel care le povestește, faptele și oamenii care le poartă se „schimbă" cumva, se „răsucesc" ca o foaie de hârtie prinsă blând de flăcările lingușitoare ale focului! Ca și flăcările

blânde, molcome, linguşitoare, persuasive ale povestirii, ale istoriei! Şi el, cel ce „spune”, ce-şi ia sarcina de a relata o istorie, o întâmplare, sau de a face un portret pur şi simplu, constată uimit şi poate amuzat că nu a fost doar martorul unei întâmplări care i se părea „bine cunoscută, familiară” dar, vorbind, povestind-o, ea, acea întâmplare, senzaţională sau nu, acel portret pe care voia să-l redea cât de cât viabil, interesant, în ochii celorlalţi, devin altceva decât credea el a şti; aceiaşi şi totuşi alţii, şi uimirea lui se măreşte când îşi dă seama, povestind, că ceea ce era cu adevărat important, esenţial, la acel personaj, la acea întâmplare, o află el „abia acum”, anume în momentul când o „destăinuie” unui public prezent sau virtual, lectorilor. De parcă o forţă „deasupra” sa îl ajută „să înţeleagă” abia atunci când dezleagă acea întâmplare din catifelele obscure ale memoriei şi o întinde, o etalează în faţa sa, sub tensiunea povestirii prin viu grai „pentru alţii”, pentru cei care trebuie s-o asculte, s-o cântărească şi s-o accepte. S-o poarte cu ei, în lume, în „cealaltă realitate”. Poate singura indubitabilă, cea care se supune unor reguli vechi, riguroase, deşi par la îndemâna oricui, cea care are, singura, putere de „a spune adevărul” despre o persoană, o întâmplare, o epocă. Nimic, se pare, nu putem reţine numai pentru noi, iar dacă o facem totuşi, nu vom şti niciodată „adevărul”.

Într-o seară, povesti mai departe Mărgineanu, mai bine zis într-o noapte, deoarece era trecut de doisprezece, a apărut micul evreu pe nepusă masă, s-a aşezat pe un scaun şi ne-a privit pe amândoi cu ochii rătăciţi. (Madeleine vorbea de aproape o oră la telefon cu nu ştiu cine, eu eram întins pe canapea, mă gândeam la o noapte calmă, în doi, cu sau fără amor, o noapte „cu ea”, îmi aveam sticla mea de vodcă,

neîncepută, Smirnoff, primită cadou şi păstrată pentru „un moment festiv". iar Medeleine era, în sfârşit, calmă şi ironică – semn bun la ea, după o zi de alergături şi întâlniri la care eu nu am avut voie să particip. Dar seara... mi-a fost promisă!...)

După câteva minute, prea lungi după părerea mea, ea şi-a încheiat convorbirea cu un formidabil hohot de râs, s-a aşezat în faţa micului director şi a aşteptat să se explice. Dar el tăcea, încăpăţânat şi puţin palid, mi se părea, o performanţă pe obrajii săi bucălaţi şi roz şi... nu ştiu ce a înţeles ea din toate acestea, venirea lui neanunţată, tăcerea, muţenia lui neobişnuită, cu una cu două s-a apropiat de mine şi mi-a „sugerat" s-o iau din loc, să-mi mut existenţa în altă parte.

– Cum aşa, unde să plec la ora asta?! am izbucnit eu, dar ea, subit serioasă, mi-a făcut un semn cu degetul la gură, de parcă, ha, aveam un mort în cameră, şi mi-a spus să mă descurc.

– Du-te la un hotel ieftin, dacă vrei! mi-a spus.

Eu stăteam atunci cu un coleg „de cameră", Pupu Cordoş, machior la Naţional. Şi mi-a băgat o sută în buzunar, bună pentru trei nopţi la hotel, nu una!

M-am echipat şi am ieşit, nu fără a-i adresa mental nişte viguroase trimiteri la origini domnului director, răţoiul de gumă, popândăul-şef, elefantului-pe-bile-mici, broscoiul serviabil, intrusul permanent, căpuşa amabilă!... Dar... n-aveam ce face, tigroaica era la comandă şi... nici măcar nu aveam spaţiu ca să fiu gelos, la cea mai mică schimă facială, indignare, uimire etc., ea ar fi... în fine, mă pregăteam de o mică scenă de amant înşelat, dar ea m-a împins uşurel afară, decisă şi calmă, în acelaşi timp şi am înţeles repede, era de altfel în interesul meu, că trebuia să amân sceneta pe altă dată. Demnitatea mea, domnilor?! Ce mai conta acest „fleac" în faţa acestei femei; era atât de „personală", de tăioasă şi calmă în asemenea momente, încât îţi dădeai seama că marile tale sentimente sau valori depindeau pur şi simplu de ea, de capriciul ei momentan:

puteai să „le" ai din plin, să te umfli în pene sau să afirmi principii nobile, mărețe, cât voiai, ba uneori te ajuta și ea, cu o simpatie magnanimă, ca la fotbal! Dar... să te ferească Dumnezeu să „cazi prost", cum se zice, să vrei sau să-ți „aduci aminte" de aceste prințipuri și valori într-un moment care nu-i convenea: deveneai de sticlă, îți pierea brusc organul sonor, adică nu mai auzea nimic și, dacă insistai asupra „demnității" sau „adevărului", te împingea ușurel afară. Sau... pleca ea pur și simplu, ieșea din încăpere fără să prinzi de veste, o credeai la baie sau în bucătărie, dar... îți telefona din oraș după câteva ore, cerându-ți să-i aduci ceva sau să alergi undeva, nu contează unde. A, o să spuneți că eram pește?! Ei și, am fost și așa ceva dar... chiar și acest cuvânt, epitet, în prezența ființei ei, ca să zic așa, își pierdea absolut orice semnificație! Nu, nu devenea altceva, nici pozitiv, nici negativ, vă puteți imagina acest lucru, uite, domnul profesor este filolog, se adresă Pepe, respectuos celui cu părul albit bine, vă rog să mă credeți, sunt momente în viață, lângă anumite persoane, când unele noțiuni își pierd literalmente orice sens, încep să sune ca o tinichea spartă și apoi... nu mai sună deloc, nu le mai auzim, deși vedem, simțim gura, buzele ce formează silabele. Parcă ne-am scufunda într-un lichid sau, mai bine, parcă atenția noastră, ca la copii, e atât de concentrată în altă parte, încât devenim pur și simplu surzi. Și, admit, e o surzenie specială, drăcească, ha, ha, o „surzenie la valori", o „surzenie la prințipuri"! De, ce să-i faci, c'est la vie, cum ar zice neamțul, dacă te-ai prins în horă cu... cu... A, culmea eu nu numai că nu regretam nimic, dar... eram și fericit, un fel de fericire specială, neîntâlnită încă în mizerabila și colcăitoarea mea existență. Dar... nu e aceasta, fericirea?! Ceva niciodată întâlnit, ceva incalificabil, inclasabil, ceva... ce nu-ți mai dă voie să alegi?! Noi, atât de prostește mândri că „putem decide, alege", cum se chema cărțulia aceea a franțuzului cu servitutea... a, *La servitude volontaire*... nu-i așa?!

– ... Boetius. La Boétie.

– Exact. Merci. O... golire a persoanei?! Dar... ce contează, repet, am fost fericit, cum spuneam. Azi... nu mai sunt aşa de sigur de acest lucru, recunosc, dar, şi asta... ce contează! Atunci am fost... am fost...

– ... în paradis, hă, hă! făcu cel cu pata.

– Cred că da, după câte-mi amintesc, răspunse cu o gravitate neaşteptată poetul.

Ridică paharul unde mai avea un fund de votcă, îl dădu peste cap, plecă capul, meditativ, apoi se ridică în picioare, desfăşură larg braţele şi intonă sonor pe un fel de arie dintr-o operă nu foarte clar discernabilă, (ceva buf, oricum!) provocând amuzament şi emoţie în acel restaurant-birt:

– După câte-mi amintesc, da da, după câte-mi amintesc! Culi-culi, culi-cula, culi-culi, culi-cula!...

5

... Medeleine îi vorbea, vorbea, fuma fără încetare, bea cafele, îi puse şi lui una în faţă, pe care el n-o atinse, apoi turnă, şi lui şi ei, un Fernet-Branca pe care el îl acceptă şi îl dădu de duşcă de parcă ar fi fost o ţuică vulgară şi Medeleine îi mai prepară unul, care nici acesta nu fu refuzat. În ciuda vorbăriei şi a mişcărilor ei neîncetate prin cameră – îi arătă mândră şi o pereche de pantofi scumpi italieni pe care şi-i cumpărase! – el nu mişcă, cu aceeaşi faţă gravă, încremenită, încât femeia nu mai ştia ce să creadă, oscilând între un mic spasm de râs, iute reprimat, atât de ridicolă putea fi solemnitatea pe acest chip şi corp – ca o haină scumpă, o blană agăţată într-un loc nepotrivit – şi nedumerire în faţa acestui aer neobişnuit, această „încremenire",

nejustificată la un om atrăgător tocmai printr-o continuă bună dispoziţie şi serviabilitate...

Apoi, când, obosită şi plictisită de tăcerea, de fixitatea celuilalt, Madeleine se trânti pe canapea cu un romănaş englezesc de Chandler în mână, el se ridică şi rămase astfel câteva minute lungi în picioare, privindu-i ca prostit spatele curbat, fin, culcat pe canapea, ceafa subţire dezvelită de cocul prins într-o agrafă de platină, braţele lungi dezvelite până la umăr, o siluetă atrăgătoare, nonşalantă, aproape un nud pictat de un pictor academic la sfârşitul secolului XIX, o făptură indolentă şi fermecătoare, o falsă victimă sub ochii cuiva ce-şi închipuia posesia ca pe o stare de fapt; nu, imaginea era mai mult a unui „obiect" ce trebuia cucerit mereu, cu oboseală şi efort de imaginaţie crescut, efort ce semnifica mai ales nu „imposibilitatea posesiei", cât „inutilitatea" acesteia. Aşa cum există unii vânători care cutreieră pădurea cu puşca în bandulieră şi care, atunci când apare ciuta sau vulpea, spre uimirea cuiva, a unui însoţitor, în loc să pună arma la ochi şi să ochească, rămân locului „şi privesc" ca nişte simpli trecători, imobilizaţi, fascinaţi parcă de apariţia acelei vietăţi după care alergaseră atât şi care, deodată, înseamnă, punctează ziua cu norocul ei, al fiinţei ei!... Sau unii pescari care înfruntă oceanul şi ridică din valuri un peşte rar, mare, îl ridică în soare, râd, se bucură de întreaga zi, de acel ceas şi de norocul său, apoi „o restituie" mediului său, vietatea!...

Cum femeia nu-i dădea nici un semn, Herrlich ieşi pe uşă şi o uită deschisă. După mai bine de o jumătate de oră, Madeleine, simţind probabil curent, se ridică să o închidă, dar, spre uimirea ei, aşezat pe ultima treaptă a scării largi de lemn care cobora, îl văzu aşezat, rezemat cu capul de zid.

– Ce faci...? îl întrebă mirată, apropiindu-se.

– Ar fi bine să pot plânge, şopti bărbatul, cu o voce uscată. Ea îl privi tăcută câteva minute, încercând să

înțeleagă, apoi, dând din umeri, se reîntoarse în apartament, închizând ușa în urma ei, se aruncă pe canapea și își continuă lectura, aprinzându-și o nouă țigară. După câteva minute Herrlich reintră la rându-i în încăpere, nehotărât, se așeză în fotoliul în care stătuse cu un ceas sau două înainte, apoi, fără nici un avertisment, căzu pur și simplu pe covor, ca un om care leșină.

– Ce-i cu tine...? întrebă Madeleine, întorcând ușor capul, cu un fals dispreț, te-ai îmbătat din două pahare de Fernet-Branca?

Herrlich o privi uimit, cu gura căscată, transpirând intens și șopti, articulând silabele cu greutate:

– De ce... de ce faci toate astea?!... Madeleine, Madelinuța mea, frumoasa mea, deșteapta mea... de ce te-ai amestecat în ... porcăria asta... ce știi tu despre toate astea... hai?! Crezi că inteligența ajunge că să... ca să te aperi de animalele astea...?!

El gâfâia ca un om care a urcat în goană scările și ea, parcă mai mult iritată de acest gâfâit neobișnuit, îi aruncă:

– Ce te privește pe dumneata... toată chestia asta?! Și-apoi... ce știi despre „afacerea asta", il y a des choses dont ... il faut mieux ne pas y toucher! Cred că ai o imaginație prea bogată pentru, pentru...

– O, desigur, făcu Herrlich, văzând că ea căuta un epitet care să nu-l rănească. Dar te înșeli, ei sunt de-o viclenie fără margini și... nici nu sunt vinovați de aceasta! Sau, cel puțin așa-și scuză ei lipsa de scrupule, mai grav: amnezia bruscă și totală când le convine, când le vine la îndemână!

– Nu înțeleg, te referi la conaționalii tăi sau la ...

– Nu importă, nu importă, Madeleine! Mă auzi?!

– De ce strigi, e inutil! De altfel e trecut de miezul nopții, de ce-mi faci o scenă... Je n'aurais jamais douté qu'un homme si avenant puisse... Ma foi, pourquoi cette dramolette, ces... postures? Tout cela ne rime à rien... hein?!

Fără o vorbă, Herrlich se ridică, rămase încă o dată nehotărât în mijlocul camerei, apoi făcu un pas în direcția ușii, dar se opri în fața ei, sughiță adânc, ca un copil în fața unei situații... neașteptate sau a unui animal necunoscut, își suflă nasul cu un aer de trompetă victorioasă, încât Madeleine nu se putu împiedica să surâdă, cu fața cufundată, cum era, în policierul ei, apoi, uimită, îl simți la picioarele ei, cu pieptul gras, gros, turtindu-i tibia. Plângea, fără zgomot, neconvins, își ștergea lacrimile cu aceeași batistă mare, în carouri brune, cu care-și ștersese nasul, înciudat parcă de lacrimile mari, abundente, ce-i inundau fața rotundă, înciudat poate de efectul pe care bănuia că-l produce, figura lui, cum i se mai spusese, nu „era făcută pentru dramă", avea capul acelor bărbați care își păstrează aerul și trăsăturile copilăroase și stângace din jurul vârstei de zece ani...

Madeleine îl privi cu atenție, cu compasiune, câteva minute, apoi spuse cu un aer de oboseală, de resemnare:

– Ce-i cu dumneata... ce vrei, de fapt?! Ce vrei... de la mine?!

– Nimic, spuse bărbatul, cu fața ascunsă în catifeaua canapelei. Nimic, știi bine... te iubesc!

– Știu. Și eu... si tu veux, moi aussi, je n'ai jamais caché mes sentiments envers toi, c'était plutot toi qui... enfin, à quoi rime toute cette histoire, d'où est-ce que tu viens à cette heure, pourquoi tu m'imposes îa... tu nous imposes îa...?! Explique-toi, ou mieux encore, couche toi, si tu veux prends en une douche et laisse moi tranquille!...

– Nu, n-am să te las să te... distrugi, Madeleine, fetița mea, tu știi, eu n-am îndrăznit să te ating, dar ăștia... ăștia or să te târască în noroi, mai mult: or să te arunce undeva, la marginea orașului, pe un câmp cu resturi menajere! Tu nu știi, nu-i cunoști, scuza lor e... da, da, căci nu sunt niște simpli ticăloși, au totdeauna și o scuză la îndemână, și încă o scuză nobilă, istorică!... Scuza lor, afirmată în gura mare,

e că... e că își apără patria, națiunea! Lichelele dracului, nu știi de ce-au fost capabili cu propriii lor prieteni, cu familiile lor, cu vecinii, cu... cu...

– ... I-ascultă, Herr, lasă-mă în pace, făcu Madeleine, încercând să-și ia un aer categoric. Am senzația... oui-oui, excuses-moi, je crains que tu t'enquiètes plus pour toi-même que pour ma fragile personne...?! Aurais-tu peur, mon ami?! Mais tu n'est pas du tout mêlé à mes histoires, tu ești... comment tu disais hiers: „Eu sunt curat ca un pahar!" Ha, ha, disons un verre de cognac, plutot...

Parcă neauzind nimic, bărbatul lunecă pe covor, vrând să se îngroape în el, dacă podeaua ar fi fost de pământ și el un animal lăsat pradă doar instinctului său și-ar fi săpat probabil cu ghearele și cu labele o groapă în sol, s-ar fi făcut una cu pământul, așa cum se lipesc de țărână soldații risipiți pe câmp sub un tir de artilerie: trupul devine deodată prea mare, prea gros, prea vizibil, ceva de care nu poți scăpa, care te trădează, aproape un dușman. Nu se vedea dacă plânge sau nu, umerii nu i se mișcau, încetase și „manevra" cu batista sa ridicolă și Madeleine, mereu între un rictus comic imposibil de stăpânit și o anume enervare care o inunda, enervare împotriva ei deoarece nu știa bine ce atitudine să ia în fața acelei scene pe care nu o prevăzuse, îl privea, îi privea trupul mic și gros, întins covrig la picioarele mobilei, prietenul ei devotat care, iată, se afla în criză. Ea nu avea cum să-l ajute și nici nu prea avea chef, avea o pornire stupidă să se uite la ceas, își căuta din priviri brățara pe care o aruncase nu se știe unde, de parcă mai conta ora în acel miez de noapte ce se prelungea într-un fel imprevizibil. Era furioasă pe el dar în același timp iritată de propria ei stângăcie și nehotărâre, știa că el aștepta ca ea să se simtă vinovată sau măcar responsabilă, dar... ea nu avea nici un chef de așa ceva, nu era „pregătită" pentru așa ceva, firea ei voluntară, autoritară, îi juca o mică festă în acea noapte, în

fața trupului prietenului care, se vedea asta cu evidență, suferea, ea nu știa cum să reacționeze. Îi venea pur și simplu să iasă din încăpere sau, cel mai bine, să fugă din casă; în mod obișnuit nu ar fi ezitat prea mult la nici una dintre cele două variante, acum, însă, un rest de compasiune sau... de curiozitate o oprea să se miște; o curiozitate un pic sadică, de parcă o parte a ființei ei se bucura de penibilul, de suferința „ridicolă", a bărbatului care o iubea și care refuzase în câteva rânduri să-i fie amant, tocmai din „respect" spunea el, provincial și stângaci, „respect nu numai față de ea, dar și de propriul sentiment, este un lucru care trebuie să se maturizeze!", spunea el cu o anume prețiozitate și cu acea gravitate rară la el și care-i stătea atât de rău.

Îl privea în aparență placidă, rezemată într-un cot, încă ținând cărțulia polițistă în mână, încercând să ghicească dacă omul prăvălit la picioarele canapelei mai plângea sau... a adormit! „Ah, dacă ar putea adormi, gândi ea, l-aș lăsa pe covor până dimineață, poate că i-aș pune o pătură și m-aș amuza să pășesc peste el când m-aș duce să-mi fac dușul! Ce surpriză... și mai ales la ora asta! Nimeni nu ține seamă și de mine... și-apoi... nu exagerează el oare?! Ce știe, la urma urmei... nu e cumva și îngâmfare, un simț al posesiei absolut nepotrivit în toată această... suferință, criză, disperare etcaetera...?! Eu nu suport nici femeile când plâng, cu atât mai puțin un bărbat atât de... atât de amabil, de prevenitor, de... discret, totdeauna, da, ma foi, exemplar de discret! Ce-i veni...?!

Apoi... o prinse frica, ca un val de frig ce s-ar fi strecurat sub ușă, deși era cald, afară era tolănită o noapte caldă și tandră de August. Dacă... avea drepate?!... Știa ceva sau... simțea ceva, oamenii ăștia din Balcani, chiar și cei mai bine educați, au, se pare, un fel de-al șaptelea simț, care le vine... da, da, nu spunea chiar el: din istorie! Din... istoria lor, se-nțelege!... Dracu' să-i ia pe toți, mâine putea

lua avionul şi... să trimită o carte poştală frumos ilustrată, lucioasă, ceva rar, o ruină a unei vechi biserici gotice, de exemplu, sau... un cal de rasă, un ogar sau o bretonă durdulie în straiele ei tradiţionale, parée d'une superbe coiffe!... Ah, măcar de-ar putea dormi, bietul om, cine ştie pe unde o fi alergat toată ziua, se angajează în atâtea obligaţii şi, în plus, mai are şi... da, mai este „încărcat" şi cu un caracter de fiinţă ultra amabilă, inşii aceia care nu pot refuza pe nimeni, care sunt mândri că-ţi citesc din priviri, din gânduri, cea mai mică, cea mai „indiferentă" dorinţă. Care te iau mai în serios decât o faci tu însuţi, care-şi ascund propria viaţă intimă de parcă... de parcă ar fi un obiect inestetic. Care, la drept vorbind, nu au deloc simţul realităţii! Da, asta e drama lui Herrlich, la urma urmei: nu are deloc simţul realităţii şi... nici măcar al realităţii „sale", asta, balcanică, românească, moldo-valahă! Bietul de el, mi-este milă de el, chiar puţin prea milă, deşi... n-aş vrea să-l jignesc în nici un fel după câtă strădanie şi-a dat cu mine, după cât... dar e un bărbat, l-am simţit din prima seară. E un bărbat în reţinerea patimii sale, ma foi, şi e un bărbat şi acum, chiar aşa cum zace mototol la picioarele canapelei, dizgraţios şi neajutorat, fiindu-i mai mult frică pentru mine decât pentru el: numai un bărbat ar avea curajul să plângă în faţa mea, astfel. Şi totuşi...

6

– ... La nici o lună, Herrlich a dispărut, spuse Pepe, parcă satisfăcut, deşi era pe jumătate beat şi, instinctiv, ca orice băutor, învăţase să-şi ascundă sau să-şi contrafacă reacţiile. Interesant e faptul, continuă el, ştergându-se la gură, interesant e faptul că dispariţia lui, mai bine zis moartea lui, noi n-am aflat-o decât după multe luni.

– Nu s-ar zice că vă interesa prea mult persoana lui, dacă n-aţi observat că...

– ... Eu, de ce trebuia să mă agit eu?! De ce...?!

– ... Şi femeia...?!...

– Madeleine?!... A, ea şi-a făcut geamantanul şi a luat primul avion. Uite, abia acum îmi dau seama că plecarea ei bruscă avea totuşi o legătură cu dispariţia ovreiului!... Dar nici poliţia n-a suflat o vorbă, au ţinut ascunsă treaba mai bine de o jumătate de an. Dacă n-ar fi venit nişte telefoane din America şi apoi din Israel care s-au interesat de Herrlich, cred că nici până azi ei n-ar fi pornit o anchetă serioasă!

– ... Vrei să spui, ha, ha, o anchetă de care să aflaţi şi voi! Sau... poate a avut loc ancheta, dar... nu la poliţia judiciară...

– ... Dar... unde, dacă nu la poliţie?! întrebă Pepe, prefăcându-se mirat cu exagerare, ca un actor de mâna a doua care, ca să-şi „umfle" rolul ce i se pare prea scurt, îşi exagerează gesturile şi vocea. Unde, dacă nu... la poliţie, la penal?!

Dar la ultimele cuvinte el păru a înţelege ce sugera celălalt şi ridică plictisit din umeri, privind alături, peste capetele celor câtiva inşi care se aflau la mesele vecine, parcă vrând să vadă ce se petrece pe stardă, prin geamul mare şi murdar al restaurantului.

– Haide, nu te mai preface, Pepe! Cred că ştii că au umblat zvonuri în oraş că... tu, chiar tu i-ai dat în gât!

– Eu? Pe... cine...

– Pe... elveţiancă, amanta ta, dacă nu minţi! Poate pe ambii.

– Poate pe nici unul, spuse Pepe, iar apoi îl privi fix pe „cel cu pata" şi spuse calm, aproape rece: Şi... poate te bag şi în pizda mă-tii, cu aceeaşi ocazie... dacă permiţi!

– Te iriţi, spuse celălalt, râzând uşor, o pată roşie îi sui pe figură, deoarece se ştia că poetul când era băut putea

deveni violent. E un zvon vechi, nu l-am inventat eu... nu știi că societatea românească a fost și este condusă de zvonuri... în fața lor suntem cu toții neputincioși, ce mai!

– Și totuși, eu te introduc în pizdele mă-tii, repetă Pepe și-l privi pe celălalt cu un zâmbet larg, dacă n-ai nimic contra, ha? Sau...

– Cum vrei, spuse cel interpelat, dar... atunci poți să mai dai o vodcă, par la même occasion, cum zicea... apropo (adăugă el după ce poetul îi comandă într-adevăr de băut!), eu nu știu cine a făcut ancheta – deoarece, n-ai grijă, o anchetă s-a făcut, mai știm și noi câte ceva! – dar se pare că... vizată era femeia și nu micul om, Herrlich sau Herrdich, cum îl chema!

– Un... avertisment, deci, spuse profesorul cu părul alb.

– Cine știe!... femeia era străină și, se pare, avea în spate o organizație serioasă. Ai noștri sunt curajoși mai ales față de indivizi răzleți, când miros că sunt interese mai mari în joc se prefac politicoși și internaționali, hă, hă. Iar tu... Pepe, tu n-ai pățit nimic sau...

– Ce să pățesc?! Eu n-am fost decât un pește... onorabil, dar doar un... simpatizant, hă, hă!

– Poate, hă, hă, nu spui nici tu – tot, ce?!

– Poate... puță! De ce aș spune „tot", cum zici? Cine ești tu și-apoi... poate că nici nu știu „tot", poate că n-am avut chef să aflu tot sau... n-am chef să spun azi – tot! Poate, hă, hă, am să-mi aduc aminte altădată!...

– ... Sau, ți s-a atras politicos atenția să nu spui chiar tot... hai?!

– Se poate și... nu te mai trimit în mă-ta pentru că mă plictisești! N-ai haz, stimabile. N-ai haz! Găsește altceva...

Cei trei tăcură și, după un timp, cel cu părul alb se ridică și plecă, scuzându-se că avea ore. La masa celor doi, se „lipi" aproape imediat o femeie, o prietenă a lui Pepe: înaltă, cu un cap de statuie romană, nasul drept, puternic, orbitele mari, gura mică, strânsă, părul des, strâns într-un

coc, gâtul gros, cu tendoanele aproape evidente, o frumusețe oarecum „neliniștitoare" pentru moda timpului, care punea mai ales în evidență „trupuri" și nu „capete", iar când acestea răsăreau din paginile veline ale diverselor reviste ilustrate erau ca niște „pietre de râu, plate, fără expresie, de parcă spiritul lor rămăsese pierdut în corpul neaparent."

Femeia era sculptoriță și părea extrem de veselă că i-a întâlnit pe cei doi și, ca să-și arate satisfacția, comandă de băut, întrebându-i dacă au mâncat ceva. Cei întrebați nu răspunseră imediat sau păreau a nu fi auzit întrebarea și, mereu jovială, extrem de jovială, ea comandă „un platou cu răcituri".

– Fac niște răcituri grozave aici, spuse ea, eu le mănânc cu hrean, în copilărie, la noi, se consumau cu oțet. Dar merge cu ambele.

– De unde ești? întrebă Pepe fără un prea mare interes, apoi adăugă imediat ceva, fără legătură cu întrebarea pusă, afundându-se într-o istorie „cu cai".

Regreta că Clujul nu posedă un hipodrom – de altfel nici nenorociții de bucureșteni nu au așa ceva! – și considera acest „fapt" ca pe un semn vizibil de „decadență", de „provincialism". Există astfel de semne „neevidente", punctă el, care spun mai mult despre soarta unei capitale decât starea administrației sau a culturii! Ne interesează numai fotbalul și aici, încă o dată, îi imităm pe mitici; nimic despre rasele de câini, de exemplu, despre... planorism, de exemplu.

– Hă, hă, râse cel cu pata, ce-ai cu planorismul?

– Ce să am, dădu celălalt din umeri, e una dintre ratările mele, dacă vezi ce vreau să spun! Eu sunt un om important, boule, eu am ratat în multe domenii! Tu... tu, sunt convins, ești perfect realizat în viață... am ghicit, așa-i?...

– Nu vă certați, spuse sculptorița, dacă vreți să vă iau cu mine la vernisajul unei grupe de tineri absolvenți de la Bele-Arte din București. Vreți? Va fi o recepție după, o dă primăria...

Pepe dădu din umeri plictisit, încercând să privească afară pe fereastră, „cel cu pata" se lipi la o masă de alături. Femeia frumoasă, trupeşă, mereu veselă, goli aproape toată tava care conţinea salamuri, măduvioare, brânzeturi şi murături vesele din pepene verde. Localul se umplu încet de lume, doar două mese rămăseseră „stabile", cu vechi clienţi, cea unde se afla poetul şi cealaltă, unde se mutase „pentru câteva momente" amicul său şi care părea a fi uitat să se întoarcă: râdea cu hohote şi povestea ceva cu gesturi largi, aruncând priviri iuţi, inteligente, spre cei care îl ascultau, doi bărbaţi de vârstă mijlocie, unul dintre ei fuma pipă, celălalt mângâia pe ascuns un câine, un setter care se afla sub masă.

Seara de vară clujeană se strecura în local, parcă prin contrabandă, cu întârziere, ai zice, după ce se instalase prin vecini. Nimeni „n-o" băgă în seamă, lumea intra şi ieşea, erau unii, clienţi obişnuiţi, care se opreau la bar, beau, gustau ceva şi plecau fără să dea mare atenţie celor care erau instalaţi la mese. Dar nici aceştia nu dădeau mare atenţie la cele ce se petreceau dincolo de perimetrul meselor lor rotunde printre care umblau, leneş, trei fete şi un băiat, chelnerii. La bar se afla un băiat înalt, extrem de slab şi chel, cu ochi negri, apăraţi de nişte sprâncene negre, puternice, a cărui voce baritonală zbura din când în când, ai fi zis la intervale regulate, peste stinsa hărmălaie din local. La bar „aterizau" din când în când şi femei, singure sau însoţite, iar prezenţa lor dădea un aer destins, mai „colorat", întregului local. Restaurantul se afla, de altfel, prin ambianţa şi clientela sa, între un vulgar birt de piaţă şi un restaurant de lux, unul dintre acele localuri care parcă fug de o situare prea severă, de o „personalitate" prea marcată; un fel de no man's land primitor, care nu jignea nici prin vulgaritate şi nici prin „snobism", putând să se afle oriunde, în apropierea unei pieţe, să zicem, în Cluj, dar şi la Iaşi sau la Bucureşti, nu

foarte aproape de centru. Sau, mai ştii, chiar în centru, lipsa sa de pretenţii şi „grija sa" de a nu „decădea" prea mult permiţându-i să supravieţuiască oriunde. Dar, când lumea e atât de puţin îngrijorată de soarta oamenilor, a cetăţenilor, a contemporanilor, ca să zicem aşa, cine se mai preocupă în mod excesiv de soarta unui astfel de local mediu, grijuliu de a „nu supăra pe nimeni", cu veceuri acceptabile şi serviciul aproape corect, slujit de acel „tip de chelneri" care reţin corect comenzile, sunt relativ prompţi, dar arată acel ciudat aer „somnoros", ce-i scuteşte de a fi prea familiari cu clienţi şi, ciudat, „îndeamnă la bacşiş", cum s-a exprimat deunăzi un „stabil" al localului. Un local, un restaurant care nici nu avea propriu-zis un nume, „înainte" de „evenimente" avea o firmă anostă pe care se lăfăia cu litere groase, albastre, inscripţia „La vânătorul". Dar, cum nu prea se vedeau vânători prin preajmă şi cum localul suferise două sau trei schimbări de proprietar, firma fusese desfiinţată, toată lumea îi spunea „la sprâncenatul". Era vizat, evident, barmanul, cel mai vechi chelner, unii spuneau chiar că ar fi adevăratul proprietar, o glumă, evident, dacă „ochiosul" sau „sprâncenatul" ar fi fost bogat, el n-ar mai fi stat la bar!... Sau, mai ştii?! În România, „după evenimente", aproape orice era posibil, cel puţin în aparenţă.

– Cel puţin în aparenţă, spunea una dintre chelneriţe, mică, scundă, cu ochii frumoşi, mari, negri, foarte rimelaţi, când fu întrebată dacă se simte bine „acolo".

Şi nimeni nu insistă asupra adevărului sens al cuvintelor „acolo" şi „aparenţă", având alte lucruri în cap.

7

– ... Nu mai pot! Nu mai vreau! Nu mai vreau, nu mai vreau, nu mai vreau! Auuu! Auuu! Auuu!... plângea, se văita, striga Herrlich, gemând şi frământându-se la picioarele canapelei, ale Madeleinei, care-l privea prostită, nedumerită, apoi uşor speriată. Din când în când, spre stupoarea ei, o inundau accese scurte de râs, icnituri iute şi greu reprimate. Într-adevăr, spectacolul micului şi durduliului om prăvălit pe parchet, zguduit de un plâns cvasi isteric, ce părea că se opreşte, epuizat de propria vigoare, dar se „reaprindea" dintr-un „nimic", ca un foc în plină câmpie, biciuit de un vânt fugar, inconstant şi capricios până la „sadism", o nedumerea, o speria şi îi jignea în acelaşi timp firea şi educaţia ei raţională, ultra supravegheată, cu o grijă teribilă a aparenţelor şi a gesticulaţiei. Ce o atrăsese, de altfel, la directorul Herrlich, în afara acelei senzaţii de-o subită şi neaşteptată senzualitate pe care i-o transmisese în timpul acelui dans, fusese tocmai respectul său faţă de convenienţele sociale, discreţia propriei persoane, capacitatea sa de a se retrage întotdeauna în faţa nevoilor altora, a suferinţelor sau a loviturilor de soartă, dovedind umanitate, forţă şi, tipică lui, imaginaţia, capacitatea de imaginaţie a dramelor, a nevoilor altora, „imaginaţie" şi forţă de renunţare pe care le numim umanitate. Şi, mai ales, o perfectă previzibilitate a persoanei, a comportamentului. „Ce urăsc eu în primul rând, spunea Madeleine, este... cum să zic, l'imprévu, neaşteptatul, imprevizibilul; eu fug de lângă oamenii care-şi schimbă firea în fiecare zi sau, mă rog, au un caiet de norme atât de lax, încât fiecare zi e o nouă surpriză, în sensul negativ, se-nţelege... Un fel de murdărie morală, de... umor jos, primitiv, un fel de a supravieţui cu care eu nu vreau să am de-a face! Ce, supravieţuirea este

tot... să te descurci, cum ziceţi voi?! Seulement se débrouiller?"

– Nu mai pot, zău, Madeleine, fata mea, nu mai pot! se tânguia micul om, nevrând să se ridice, agăţându-se parcă de parchetul lucios, brun, de covorul îngust, oltenesc, frecându-şi faţa de catifeaua canapelei ca un animal ce-şi găsise în sfârşit o vizuină şi încerca să se îngroape în ea.

După ce îl contemplă astfel, din „înaltul canapelei", mai bine de o jumătate de ceas, ea se ridică şi plecă din încăpere, făcându-şi de lucru în baie, în bucătărie. Era atât de enervată, de uimită, încât nici nu era în stare să-şi aprindă o ţigară. Îşi turnă un pahar de whisky, dar îl uită pe colţul chiuvetei din bucătărie. Câteva minute se jucă cu gândul de a fugi şi de a-l lăsa acolo să-şi consume criza în singurătate, apoi se gândi să cheme un doctor, pe cine, la ora aceasta târzie din noapte?! Şi-apoi... avea oroare de orice fel de scandal, un bărbat, care era un străin faţă de ea, în apartamentul ei, în halul acesta, nu se putea să nu i se aducă unele imputări, dacă nu comentarii ample, grase, răutăcioase; „poporul acesta" duce lipsă de multe lucruri, dar nu de sarcasmul abundent, inventiv şi necruţător...

Reveni în încăpere cu grijă, aproape cu teamă, călcând în vârful picioarelor. El se afla tot acolo, mototol pe parchet, ca o broască uriaşă, părând adormit. Madeleine se aşeză lângă fereastră încercând să se facă cât mai puţin observată şi un timp, destul de îndelungat, i se păru că „scăpase", că el adormise într-adevăr, epuizat. Apoi, intrigată, desluşi nişte mici tropotituri, ca de şoarece, de parcă cineva vorbea în camera vecină, apoi nişte fine scârţâituri, cum ni se pare uneori că cei „de deasupra" sau „cei de dedesubt" mişcă mobilele la ore nepotrivite. Realiză apoi că şoaptele, scârţâiturile veneau tot de la trupul culcat pe jos, Herrlich îşi vorbea singur sau Dumnezeu ştie cui, bolborosea frânturi de fraze, înşira nume, uneori parcă se scuza cu insistenţă de

ceva ce nu se înțelegea prea bine, ba de câteva ori femeia, uimită, păru a distinge nişte uşoare hohote de râs... sau de plâns?!... Nu, nu, el râdea, afundându-şi capul între umerii săi înguşti, groşi, mişcându-şi spasmodic mâinile şi uneori talpa piciorului stâng, ce zvâcnea parcă la intervale regulate.

Madeleine se apropie în cele din urmă de el, se apleca, încercă să înțeleagă ceva din bolboroseala sa, dar Herrlich nu părea a-şi da seama de prezența ei. Apoi, pe neaşteptate, el îi apucă mâna şi o umplu de sărutări şi de lacrimi:

– Iartă-mă, draga mea... zău, iartă-mă, nu voiam să-ți fac aşa o scenă, aici, în casa ta, dar... n-am putut să mă țin până acasă, n-am putut să plec, pur şi simplu! Tu eşti frumoasă, eşti inteligentă, noi, ăştia de aici, nu te merităm... ba nu, nici nu ştim ce să facem cu tine, de ce ai venit... de ce ai venit, de ce te-ai... apropiat aşa de mult?! Nu-ți dai seama ce... cloacă, ce dezordine este încă aici şi tu... şi tu n-ai avut altceva mai bun de făcut decât să... te amesteci cu noi... de ce?!... Du-te, mică Medeleine, du-te, fugi, fugi cât mai e timp... cară-te!

– Ți-e frică... şopti ea, încercând să pară cât mai impersonală, mai „neutră".

– Mi-e frică, mi-e frică, bineînțeles că mi-este frică! Frică mi-a fost toată viața şi încă, ha, ha (Herrlich râse cu atâta crispare, stridență, încât femeia tresări ea însăşi de frică, de repulsie!) şi încă, culmea, de două ori; da, mi-a fost de două ori frică, poți să înțelegi asta?! Frica de evreu şi frica de român, cât timp se poate trăi cu asta... hai, spune Madeleinuța?! Ce crezi?! Ce poți tu, ce puteți voi să înțelegeți, ce legătură are frica voastră, voi, cei de dincolo, cu frica, cu fricile noastre suprapuse... da, da, suprapuse ca un cremşnit, prăjitura mea preferată! Şi... ştii care e frica mea preferată, deoarece, până la urmă, trebuie să alegem, nu, ce dracu, cum zicea nea Pavel de la magazia de lenjerie: ei, eu, Herrlich, am ales frica românilor, a goy-ilor... zău!

Dacă tot le țin și sărbătorile, atunci am ales și frica lor, cine, ce-o să... Dar, bineînțeles, frica cealaltă, înțelegi, Madeleine, frica ovreiască, crezi că... m-a părăsit, crezi că am scăpat așa de simplu de ea, ce, frica e o râie, să te scuturi de ea și gata?! La revedere, tanti, și adio?! Aiurea! Dar... bineînțeles, bineînțeles, bineînțeles!

Bărbatul continuă să șoptească la nesfârșit „bineînțeles", uitând parcă unde se afla, cu o tristețe infinită, cu scârbă de sine însuși și, revoltată și înfricată la rându-i, încercând să-și păstreze „măcar ea" cumpătul, Madeleine, așezată pe parchet lângă el, întrebă încet, în cele din urmă:

–... Care... „bineînțeles", Herr... cu cine te cerți...?!

El tăcu, cu capul afundat într-unul dintre brațe, pe care-l ținea covrig, apărându-se ca un copil de orice era vedere și realitate a simțurilor. Apoi, articulă ciudat de clar:

– Ce te miri că mi-este frică?! Măcar... eu mi-arăt frica, nu o țin sub haină, cum faceți voi... cum faci tu, mironosiță mică! Crezi că nu te-am simțit?! Voi jucați un teatru perpetuu, jucați atât de bine și de atât de multă vreme încât... nu, nu, nu v-ați pierdut simțul realității, o, nu, pe ăsta vă feriți să-l pierdeți, aici sunteți practici, ce mai! Nu, voi v-ați pierdut chiar simțurile, nu mai știți bine când e cald și când e rece, ce e înalt și ce e jos, ce e bine și ce e rău... a, nu, nu, spun prostii: voi știți foarte bine ce e bine și ce e rău deoarece, simplu, voi decideți binele și răul, voi sunteți cei tari, cei care câștigă mereu, cei bogați și foarte, etern bine crescuți, voi ordonați pur și simplu lucrurilor să fie morale, vezi... ce ușor, ce simplu se rezolvă și problema asta?! Dar... simțurile vi le-ați pierdut, îți atrag atenția, tu nici nu mai știi când trebuie să-ți fie frică și când nu! Și acum... ah, cum mă doare capul, au, au! Nu, stai, nu te mișca, nu ajută la nimic, stai, ce voiam să spun... aha, da: da, acum tu nici nu știi... vreau să spun că ai devenit arogantă, frumoasa mea Madeleine, nu-ți pasă, pur și simplu,

ne-ai târât pe toţi în povestea asta murdară şi tu... a, nu, vreau să spun că tu ai să pleci, să te cari, nu! Nu, fetiţa mea, adevărul e cu mult mai dur, mai... murdar, ca şi toată fiinţa ta, făcută din atâtea absurdităţi, din atâtea... în sfârşit! Nu, nu, în nici un caz nu, nimic nu e simplu: nu, tu vei refuza să fugi, demnitatea şi minciuna de staniol în care trăieşti de-o viaţă ţi-ar interzice-o! Nu, tu vei rămâne şi... ştii ce se va întâmpla, draga mea: pur şi simplu altcineva va plăti în locul tău! Da, pur şi simplu, asta s-a mai întâmplat şi în trecut, în istorie, cum se spune cu un cuvânt pretenţios! Da, da, în istorie, ai să râzi, dar... ce-mi pasă mie, unui mic evreu-român, de istorie?! Nu, eu vreau să spun... au, capul, nu ştiu ce dracu am... nu-nu, nu pleca sau... dacă pleci, pleacă definitiv, nu vreau să te mai văd, să te aud, nici respiraţia nu ţi-o mai suport, Madeleine... crede-mă, de ce dracu nu mă crezi?, nu vezi că... nu vezi că...

El începu din nou să plângă şi să bolborosească fără şir sau după un şir, un cod, pe care ea nu-l putea desluşi. Aplecă urechea, dar nu la gura lui, care era afundată în covor şi în mâneca hainei, ci la trupul lui, de parcă vorbele lui trebuiau să rezoneze în tot corpul ca-ntr-o cutie de pian, de vioară. Cu greu distinse că îşi cerea iertare, nu se ştie de la cine şi de ce. Se ridică apoi şi aproape imediat regretă că o făcuse: ce să facă, unde să se aşeze, nici nu ştia dacă el avea nevoie de prezenţa ei sau nu, dacă nu îi făcea mai mult rău apropierea ei. Pe cine să cheme, gândi ea, şi din nou îi fu frică de un scandal, era trecut de ora trei noaptea, noroc că peretele dinspre dreapta dădea la o firmă comercială, nu era nimeni să audă gemetele acestui om... insuportabil! Cum de îndrăznise să... să se despoaie în felul, în halul acesta, cum de nu era capabil să respecte convenţia lor, era doar un bărbat, era cu siguranţă, şi atunci... ce avea ea în comun cu tot acest spectacol, nu cumva greşise întârziind prea mult, apropiindu-se prea mult de intimitatea acestor... fiinţe

amabile, chiar slugarnice, adesea surprinzător de inteligente și culte... ha, s-ar zice că „la ei" cultura și inteligența apar pur și simplu la comandă, după cum cer împrejurările! Ei vorbesc pompos de istorie, dar... de fapt, e vorba de simple împrejurări și totul nu e decât conformism, tropisme de toate culorile, un – da, da – un exagerat simț, instinct al supraviețuirii!...

Se răsuci deodată în jurul axului trupului, încercând să vadă dacă nu era curent, dacă nu este deschis un geam sau o ușă. Dar nu era curent, era pur și simplu un frig intern, simți brusc frică, încă o dată, dar nu pentru bărbatul culcat pe jos, ci pentru ea. Dacă... el, în nerușinarea lui, avea... dreptate, dacă... simțea totuși bine?!... Era, într-adevăr, în pericol?! Ce fel de... pericol?! Cine putea îndrăzni să... dar, ce prostie, oamenii ăștia nu aveau nici un fel de reguli, sunt total imprevizibili, vicleni până la boală, monstruos de vicleni, civilizația, aici, nu e decât o... mănușă, o manevră, o mască pe care o pui și o scoți! Nu, nu, trebuie să se debaraseze cât mai repede de... toți cei din jurul ei, chiar și de Herrlich! Să-l lase în plata lui, cu cele două frici ale sale, eventual... să schimbe orașul, să plece la Iași sau la București, oriunde va găsi o curte să o servească, fericită de a se înfrupta din grația și ființa ei, ei vor avea totdeauna ceva de câștigat! Săracii au suferit așa de mult, încât... da, da, încât nici nu mai pot face bine deosebirea între... ce le face bine și ce nu! Nu au unii, pe-aici, nostalgia tiraniei abjecte din care tocmai au ieșit?! Sau... e și aceasta una dintre vicleniile lor?!...

Se așeză apoi, obosită, plictisită, pe un scaun în bucătărie, aprinse fără chef o țigară pe care o uită pe trei sferturi într-o farfurioară – oroarea ei, să scuture lumea țigările lor infecte pe vreo farfurie sau farfurioară luată, de undeva, la întâmplare! – și adormi cu capul pe masă. Ultimul gând fu să fugă de trupul care bolborosea cu intermitență

dincolo, în sejur, un trup ce nu reuşea să adoarmă, ca un arc ce se destinde şi se contractă printr-o forţă internă, ciudată, neplăcută, să se debaraseze cumva de acel individ care amesteca „fricile” sale cu frica ei, cu frica pentru ea dacă... e ceva adevărat şi cât de cât logic în toată bolboroseala sa ignobilă. Doamne, în ce... mocirlă s-a aventurat! Cine e de vină...

Capitolul V

– Dumneata ai multe calităţi, îi spunea Mârzea „micului" Frâncu (care nu era mic de statură, dimpotrivă, era un lungan înalt şi slab, dar purta după el această poreclă dată de nu se ştie cine!), dar... ai una în plus: îl admiri prea tare pe mentorul dumitale, pe focosul Dumitraşcu, idolul femeilor din judeţ! Fanatismul nu se potriveşte în nici un fel cu raţiunea dumitale clară, sigură.

– Credeţi...?! făcu Frâncu, ciupind mereu din tava mare, încărcată cu „aperitive" din faţa lor, pe masă, din care Mârzea nu „cioplise" decât o bucăţică de telemea, declarând că li s-au adus lucruri „vechi" şi privind cu ascunsă satisfacţie cum tânărul se înfruptă din mezeluri şi brânzeturi, cu un apetit prost ascuns. De ce.. fanatic? N-am fost în viaţa mea. A, mi-ar plăcea o doză de fanatism, cum spuneţi; indiferent pentru ce sau pentru cine.

– Pentru orice, pentru oricine...?!

– Da. Dar... nu pentru o femeie. Nu sunt un idealist.

– Ha, ha, asta înţelegi dumneata prin idealism...

– Numai asta. Idealismul social e o pură ipocrizie. Ca şi cel moral, se-nţelege.

– Ce noroc aveţi voi, tinerii, spuse Mărzea, fals visător. Puteţi înşira orice prostie, lumea v-o trece în contul vârstei.

– Chiar şi... cinismul? întrebă Frâncu, alegând cu grijă smochinele din tavă, cu bărbia umedă de salată.

– Ha, cine o să creadă că voi, dumneata, mă rog, sunteţi capabili cu adevărat de cinism. Nu, băieţaş, cred că avem de-aface cu o poză, cu teribilisme etc., bune să impresioneze gâsculiţele voastre cu picioare lungi şi care râd tot timpul.

– Vă plac şi dumneavoastră... spuse tânărul, umplându-şi gura cu muşchi file, pe care-l înghiţea fără să-l mestece ca lumea, mereu cu ochii în tavă.

– Nu-mi plac, mă excită! E o diferenţă.

– Deci... molfăi în continuare Frăncu, trăgându-şi direct platoul de porţelan în faţă, să vă lăsăm dumneavoastră, adulţilor, cinismul... înţeleg?...

– Eventual. Dar... vorbeam de admiraţia dumitale tâmpă faţă de directorul *Ardealului*! Cum se împacă asta cu...

– Da, îl admir. Şi-apoi, apropo de cinism: admiraţia nu este o investiţie, un capital?! Am investit în acest om, de ce m-aş retrage acum când... când... se pare că urcă. În cel mai rău caz voi fi secretarul său particular când va fi senator, voi sta la Bucureşti într-un hotel luxos, cu maşină la scară etcaetera, etcaetera.

– Te calomniezi fără convingere, micule, făcu Mârzea, zâmbind şi scobindu-se în dinţi cu o scobitoare. Dumneata îl admiri cu adevărat pe frumosul Amedeu.

– Bineînţeles, cum să nu admiri un om care are succes, bani etc. De ce să dispreţuim succesul social, e una dintre valori şi încă una dintre cele mai sigure. Eu admir oamenii care au succes şi, spre deosebire de mulţi confraţi şi amici, nu-mi ascund această admiraţie.

– Păi... eu am mai mulţi bani decât Dumitraşcu şi pun pariu că pe mine nu mă admiri... hai?

Tânărul Frâncu ridică ochii din tava pe care o luase în stăpânire şi-l privi pe jurnalist în ochi, parcă vrând să afle

adevăratul înțeles al frazei pe care acesta tocmai o exprimase. Într-adevăr, mimica și privirea cuiva spun mai bine, mai „sincer", ceea ce cuvintele o fac pe ocolite sau fals.

– Nu, nu vă admir, spuse el sec. Dar... dacă țineți neapărat, pot s-o fac și pe asta...

– Nu, tinere, m-ar incomoda, prefer relația noastră din prezentul imediat. E și asta o... investiție, ce zici?

– De ce? se făcu că nu înțelege Frâncu, continuând să pescuiască din tavă. Eu vă admir și pe dumneavoastră...

– Dar... altfel!

– Nu, nu cred. La fel. Pe cuvânt.

– Numai că... el e frumos! Hai?

– Da, e frumos. E un animal frumos, un copil sănătos de țăran, cu instincte bune. El e incapabil de cinism... din păcate! De asta nu va face o mare carieră de politician, e naiv. Deocamdată, acum că se află pe primele trepte ale politicii, asta face bine. Dar... mai târziu, acolo, la București, la bufetul parlamentului și în barurile de noapte unde se pun la cale multe contracte interesante, acolo... naivitatea sa, „credința într-un ideal", cum se spune, îi vor dăuna al dracului!

– Dar... e viclean, ca orice țăran, nu crezi?

– Nu, mi-e teamă că nu. El și-a pierdut buna, sănătoasa viclenie țărănească.

– Prin cultură...?

– Nu, nu prin cultură. Cultura, hă, hă, te poate ucide, detraca, dar nu-ți schimbă firea! Nu, cred mai degrabă că... cum să-i zic, experința pe care a avut-o cu răposatul gazetar l-a cam zdruncinat.

– Te referi la Măriuțan?

– Exact. Nu-l poate uita. Și... ce e mai grav, după moarte, face din el un idol.

– E bine asta pentru mișcarea lor, pentru partid... nu crezi?

– Pentru partid e bine, dar nu e bine pentru el. Dumneavoastră aveţi influenţă asupra lui, spuneţi-i s-o lase mai moale, să încerce, dacă poate, să încerce să se prefacă... ceva mai mult!

– Ha, asta-i bună, mi-ai plăcut: să încerce să se prefacă! Păi, ziceai că nu crede decât în ceva în care ştie că are motive.

– Exact. Dumitraşcu... crede prea mult pentru un bun om politic; oamenilor, vreau să zic celor de lângă el, în mişcare, nu le place acest lucru, credeţi-mă. Apropo de fanatism: cine crede prea mult într-un om, într-o idee, egal, nu poate fi flexibil când trebuie, în lupta politică, se-nţelege.

– Crezi că eu aş putea să-l influenţenz, cum spui?

– Da. Cred că a-ţi putea. Dar... nu vreţi.

– Ha, ha, bravo, eşti dreştept, într-adevăr, nu vreau, de ce aş face-o? Mie-mi place omul acesta aşa cum e, este un splendid spectacol!

– Vedeţi de ce... lăsăm cinismul pe seama voastră, a aşa-zişilor adulţi...?!

– Văd că ţi-e foame, observă omul de afaceri după ce Frâncu aproape că linse uriaşa tavă, vrei să-ţi comand şi o friptură?

– Da, dacă nu vă deranjează. De vacă, dacă au. Cu o dublă porţie de cartofi prăjiţi, hă, hă.

– Eşti simpatic, spuse Mârzea, îmi place să mă conversez cu dumneata. Deşi, ştii foarte bine, eu nu vă admir... pe voi, tinerii!

– Bine faceţi, nici nu există aşa ceva „voi, tinerii!" Eu sunt un unicat, Andrei e un unicat şi aşa mai departe.

– Şi... generaţii? Nu există generaţii? Promoţii, grupuri?

– Nu ştiu, nu e problema mea. Nici eu, de altfel, nu îi admir pe adulţi. Sunteţi de acord, nu-i aşa, nici nu prea am multe motive s-o fac, mai ales în vremurile prin care trecem... hă, hă!

– Aşa e, spuse gânditor Mârzea. Numai că... adulţii există!

Apoi, la masa lor se mai „lipiră" două persoane şi discuţia deveni confuză. Mârzea îl vedea mai rar în ultima vreme pe prietenul şi asociatul său în afaceri, Amedeu Dumitraşcu, dar nu se dezinteresa complet de cariera lui, dovadă întâlnirile sale regulate cu acest Frâncu, unul dintre „tinerii-pilot", cum erau ei denumiţi în Cercul de lectură, clubul de discuţii politice iniţiat şi condus de universitarul devenit jurnalist celebru şi viitor om politic. Mârzea, un om plin de inţiative, generos pentru unii, meschin pentru alţii, părea că se plictiseşte iute de o treabă pe care abia o începuse şi în care investise suflet şi bani. Dar nu erau excluse nici „întoarcerile" sale rapide, de multe ori neaşteptate, la o „afacere" sau „iniţiativă" ce părea a-l fi plictisit cu câteva luni în urmă. Părea, în ochii unora, că o face ca să profite de „elementul surpriză", din viclenie, dar el explica că o făcea „tot din plictiseală", sau „dacă vreţi, din amuzament"! Cât minţea şi cât era adevăr în spusele sale, era greu de ghicit, probabil, chiar pentru el însuşi. În cele ce spunea el în orele de disertaţii la masă, se părea că punea, în tot ce făcea, accentul mai ales pe instinct decât pe calcul şi raţiune şi, cu toate acestea... Deşi se părea că afacerile-i mergeau bine, nimeni nu ştia cât era de bogat şi în ce treburi îşi băgase nasul, deoarece, spre deosebire de alţi miliardari de după revoluţie, din provincie sau din Capitală, Mârzea nu-şi schimbase modul de viaţă: locuia în aceeaşi garsonieră, nu poseda maşini scumpe şi, mai ales, frecventa cam aceleaşi medii ca în perioada când tropotea pe culoarele gazetelor de mâna a doua, cerând şi oferind informaţii, semnând rar câte un articolaş. Deşi, se părea, frecventa asiduu redacţiile, spre deosebire de liota de noi jurnalişti care visau cu toţii o rubrică fixă, apoi un editorial, apoi un loc mai „înalt" în caseta redacţională, apoi acţiuni etc., Mârzea, cu umorul

său degajat şi cinismul său „de salon", cum o spunea el însuşi, nu părea animat de nici un fel de ambiţie socială. Aceasta îl şi făcea extrem de simpatic, în ciuda neglijenţelor sale vestimentare şi de comportament, a aerelor sale de „bufon de provincie", un „stil" pe care şi-l „închegase" încă din ultimii ani la Drept. Uneori, când se îmbăta cu adevărat, vorbea de „timiditatea sa blestemată din anii pubertăţii", iar alteori, chiar faţă de aceleaşi persoane, deplângea „pubertatea în care fusese curat, aproape ingenuu, crezând dacă nu într-o divinitate problematică, oricum în oameni!" „Aproape ingenuu!" repeta el, cu degetul ridicat şi izbucnea apoi într-un formidabil hohot de râs, amuzat probabil de mimica stupefiată a celor care-l înconjurau.

– Şi... îl întrebă odată cineva, o femeie, nu ţi-a rămas nimica, chiar nimica din această... încredere în oameni?

– Ba da, scumpa mea... ai să râzi, încrederea în femei! A, să nu crezi că sunt un romantic sau postromantic, cum vrei s-o iei! Nu, eu cred în instinctul femeii, nu în ingenuitatea ei, cred mai mult decât în propriul meu instinct, parol! Am citit undeva că inteligenţa feminină e mai rapidă; prostii! Femeile pot fi la fel de proaste ca noi, e adevărat că sunt mai sincere în prostia lor, ca să zic aşa; iar alteori se ascund pur şi smplu ca nişte păsări, ca nişte galinacee, în prostia lor care e, altminteri, autentică. Dar nu mai e prostie pur şi simplu, ci un fel de prostie vicleană, aşa cum au ţăranii... mă rog, cel puţin ţăranii din literatura ardelenilor!... Dar... ce voiam să zic?... Aha, instinctul feminin. Ei bine, la o femeie sută la sută acest lucru nu dă niciodată greş, el este cu adevărat barometrul întregii societăţi, deşi nimeni nu-l bagă prea bine în seamă sau, când se face, se face prin uşa din dos, prin influenţa de budoar, cum se zice. Uite, eu în momentele mele cruciale am avut şi de-astea, parol, dar nu am apelat la cei câţiva prieteni apropiaţi, mă rog, cei cu care jucam cărţi sau petreceam ore întregi în amuzante libaţii

la birt. Nu, chemam la mine pe câte o midinetă, şi ofeream o masă, mă culcam cu ea şi, gentil, n-o dădeam afară din casă post-coitum, ci îi aduceam cafeaua la pat, a doua zi de dimineaţă, ba, spre uimirea ei, îi făceam la plecare şi un cadou neaşteptat. O pereche de pantofi scumpi aduşi „din afară", o sticlă de parfum sau chiar un jerseu franţuzesc, un şal bogat etc. Şi-apoi, fătuţa îşi lua tălpăşiţa, extaziată de întâlnirea noastră semisexuală, semiamicală, nebănuind că mă ajutase enorm: prin prezenţa ei simplă, tonifiantă – chiar dacă îşi etala şi ea micile ei necazuri dar, atenţie, o făcea cu discreţie, vag, să nu mă indispună, ceea ce amanta mea en titre n-o făcea! – şi prin atenţia pe care mi-o acorda când eu, la un moment dat, aparent în treacăt şi fără să dramatizez prea mult lucrurile, o „informam" de problema mea. Amestecată, încâlcită printre alte mărunţişuri şi, nu de puţine ori, „fetiţa" arăta perspicacitate şi se fixa asupra adevăratei chestiuni. Iar când ea încerca să-mi atragă atenţia asupra gravităţii situaţiei şi eu începeam să râd de mine însumi şi de propria treabă, după obiceiul meu, făcea şi ea la fel şi... asta mă odihnea, îmi făcea bine! Ah, toată viaţa mi-a plăcut să mă culc cu subrete şi îi înţeleg pe unii conţi din romanele franţuzeşti de bulevard care se ruinau pentru asemenea făptură. Şi-apoi... ce înseamnă a te ruina?! Uneori, acest proces dura decenii şi... era nu numai foarte plăcut, dar şi foarte instructiv! Şi, să nu uităm, dragilor, că odată cu aceşti conţi sau baroni sau marchizi se ruinau şi... ele, fătuţele, subretele, bonele numite şi curtezane... vă amintiţi Nana a lui Zola, nu?!

– ... Da, da, nu mă dezic: cred în femei, da... ha, ha, nu în soţii! La ele acest instinct „de-o oră, de-o noapte" este alterat de ambiţie, de boala pe care aş numi-o „imitarea bărbaţilor"! Şi, e drept, unele soţii au dreptate să imite bărbaţii, mai ales când se trezesc măritate cu câte un molâu, vreun mut, un gură-cască de ăsta social şi atunci, săracele,

trebuie să-şi suflece mânecile şi să-l împingă la treabă, la carieră, cum se zice! Şi, uneori, reuşesc, dar... candoarea, instinctul s-a dus, s-a detracat!

– ... Candoarea feminină este, deci, egal instinct?

– Da. Nu ajunge...?!

Poate, la urma urmelor, Mârzea nu minţea: nu făcea ce făcea din viclenie sau din calcul, ci... din amuzament. La atâtea umilinţe câte îndurase în „lunga lui tinereţe", după spusele-i proprii, avea „dreptul" să se amuze puţintel, chiar şi pe socoteala altora! Era, de altfel, cum o afirma, unica sa formă de răzbunare. „Eu nu urăsc umanitatea, oamenii, spunea el, cu un mic, uşor, abia sesizabil bâzâit de râs în spatele vorbelor – dar... am dreptul să mă răzbun pe câte unul, nu-i aşa?! Şi-atunci... îi joc o festă, îi fac o farsă. Sper că individul nu e atât de disperat încât să se sinucidă după asta. A, şi dacă o face, înseamnă... că o făcea oricum! Sinuciderea la unii seamănă, o să râdeţi, cu căsătoria la alţii: dacă vrei s-o faci, o faci oricum, ori te îndrăgosteşti ori nu, ori eşti disperat ori nu, ca să zicem aşa..."

Dar nu banii, afacerile sale mai mult sau mai puţin obscure erau mândria sa, ci „calul său", cum îi spunea el uneori, Amedeu! Universitarul atras de jurnalistica de succes, „de tiraj" şi de politică, la urma-urmei, cel care „avea curajul propriei ambiţii", spunea Mârzea cu o falsă admiraţie, considerându-se pe sine „un ambiţios fără curajul propriilor sale calităţi". Prin calităţi, el înţelegea, desigur, orice te putea „avansa simţitor" pe scara socială, dincolo de bine şi rău, se-nţelegea de la sine. Era, cum se zice de la o vreme, „un pragmatic", numai că, spre deosebire de alţii, asemănători lui, oameni de succes colosal după răsturnarea uriaşă socială pe care o numim revoluţie – şi căreia şi „ei", aceştia, îi erau un semn! – el era dublat „de un leneş", cum spunea, şi, cel puţin în aparenţă, avea dreptate, vile, maşini şi toate aceste „absenţe" îi confereau un nu ştiu ce de eleganţă, ca şi teoria

sa, aproape nobilă, a propriei leni. Prin lene, el înțelegea incapacitatea sa de ambiție sau disprețul față de efortul încrâncenat al altora de a parveni, de „a ajunge" și de a arăta și altora, cu fast și impudoare, că au ajuns! Era în toate acestea multă abilitate, multă viclenie... poate chiar ipocrizie, bine jucată?! Ce contează, lumea, multă lume se mulțumea cu „aparențele" și, pe acestea, Mârzea le salva binișor. Mai mult chiar: făcuse din toate acestea „un stil", devenise un personaj al provinciei, al „capitalei provinciei" cum considerau mulți bătrânul Cluj. Un fost bufon, titrat, ajuns om de afaceri, dar păstrându-și vechile obiceiuri, rămânând, cu adevărat, „popular", necrezând în nimic, dar susținându-i pe cei ce „credeau", iată, lumea se mulțumea cu „propunerea" sa, era propria sa expresie. „Eu nu fac decât să propun, spunea el, pe jumătate în glumă, și nu numai că nu sunt de vină dacă propunerea mea e luată în serios, dar uneori eu însumi sunt uimit de ușurința cu care unii oameni serioși cad în această capcană! Poate... mai știi, ei înșiși aveau nevoie de aceasta, ha, ha, până la mine nimeni nu a avut curajul să... le facă propuneri! Păi... eu le fac cu ghiotura, la propuneri, am un sac plin!...

– Ești...un pescar de oameni!

– Posibil. Da, posibil... de ce nu?! Îmi place asta, nu e din Noul Testament?! Da, da, pescar de oameni... În anumite momente. Numai că, spre deosebire de un politician, eu nu îi folosesc.

– Faci doar farse...

– Da, de ce nu? Și... mă bucură când vreunul rezistă la aceste... mici farse! Este unul acum, nu spun nume, persoană neimportantă, care rezistă... da, rezistă, are aerul că nu înțelege! La început am crezut că nu înțelege, e prost sau naiv, apoi...

– Apoi...?!

– Ha, ha, apoi este...acum! Acum... da, da, acum eu însumi nu înțeleg prea bine! Dar, bineînțeles, continui, îmi

stă în fire, știți anecdota cu broscuța și scorpionul? Ei bine, la o inundație, micul scorpion se roagă de broscuță să-l treacă apa:

– Cum o să fac așa o prostie, spune broscuța, tu ai să mă înțepi și o să mor!

– Fugi de-aici, spuse scorpionul, ce-s tâmpit? Cum o să te înțep când de viața ta atârnă propria mea viață!...

Convinsă, broscuța îl ia în cârcă și intră în apă, dar pe la mijlocul râului scorpionul, într-adevăr, o înțeapă.

– Vezi, spuse broscuța, cu ultima-i suflare, până la urmă tot m-ai înțepat!

– Ce să fac, răspunse scorpionul, e pur și simplu în firea mea!... E mai tare ca mine!

2

La alegerile locale, partidul „Mișcarea Ardeleană" obținu un succes răsunător: nouă posturi de primar de orașe, peste treizeci de adjuncți de primar și de consilieri, zeci și zeci de primari de comune și asta în condițiile în care M.A. refuzase să efectueze coaliții și joncțiuni cu alte partide, chiar și cu cele ardelene sau naționaliste, de dreapta. În aceasta, „șefii" fură de acord, apoi, însă, apărură divergențele. Prin „șefi" înțelegem „fracțiunea" puternică în fruntea căreia se aflau Sărătean, Guțu și „tinerii", adică cei ce se grupau în jurul lui Dumitrașcu. Gruparea Sărătean-Guțu era mai „radicală" (și sensibil mai numeroasă!), proclamând tot mai răspicat o politică a „identității radicale", „Ardealul pentru ardeleni", „federalizarea financiară a țării" și o „clară, cinstită, autonomizare administrativă și financiară a Ardealului, adică vechile provincii care au stat sub statul austriac-habsburgic: Banatul, Crișana, Maramureșul și Transilvania propriu-zisă". Ei, gruparea Sărătean-Guțu,

numiţi, în glumă sau în serios, „noii tribuni", se revendicau direct de la corifeii Şcolii Ardelene, de la căpeteniile memorandiştilor, şi deplângeau nu numai „înfeudarea ţării comunismului celui mai barbar ca rod al supremaţiei muntenilor, aşa-zisului Vechi Regat, dar şi perioada dintre războaie, printr-o excesivă centralizare în jurul sudului, a oraşelor sale, Bucureştii în primul rând, şi a oamenilor săi, liberalii, mai ales, conduşi de Brătieni..."

Cei doi „şefi", încurajaţi de câteva zeci de tineri cu un pronunţat gust aventurier, dar şi ştiind să folosească abil nu numai confuzia politică internă, sărăcia crescândă, inflaţia, şomajul etc., ci şi perspectiva mondială, în primul rând ceea ce se numeşte „globalizare", respectiv constituirea unor uriaşe pieţe comerciale, economice şi financiare, o tot mai puternică presiune pentru integrarea statelor mici şi medii sub cupola „marilor puteri" – care, „azi", mai ales după implozia imperiului sovietic, prindeau tot mai mult o alură financiară şi militară! – militau pentru „salvarea fondului naţional" al aşa-ziselor state mici şi medii, pentru salvarea tradiţiei, culturii naţionale şi, mai ales, „pentru educarea sau reeducarea tineretului zăpăcit de atâtea răsturnări, de apariţia brutală a banului, a Internetului, de facilitatea de a voiaja şi de a studia în străinătate etc., etc.". Acest punct, ce ţinea de „preocuparea pentru tineret şi exodul tinerilor specialişti", dar şi de „lupta împotriva noii agresiuni religioase neobaptiste", semn şi al slăbirii bisericii naţionale, implicit al moralei şi unităţii naţionale, era unul dintre punctele forte ale mişcării. Unii dintre tineri, din jurul lui Guţu, mai ales, propuneau insistent şi prelucrarea „tradiţiei şi martirilor" mişcării legionare, aici, însă, fură întâmpinate rezistenţe serioase. Crimele politice ale legionarilor, ca şi ortodoxismul lor exclusivist şi manifest, îi făceau pe unii, tineri dar şi mai puţin tineri, să refuze „lărgirea manifestului naţional!" cum îl numeau. Oricum, cei din jurul lui Sărătean,

numiţi şi „temperaţii", propuneau politica „paşilor mici", pe când „furioşii, radicalii, curaţii!" de pe lângă Guţu încercau o radicalizare extremă a mişcării, chiar şi în pofida electoratului şi a tendinţei majoritare în partid.

Dumitraşcu şi cei care îl urmau şi îl „asistau" nu erau de acord cu multe dintre opiniile şi sloganurile enumerate mai sus, dar se hotărî o „comunitate de opinii" generală în vederea „localelor", prima confruntare deschisă, politică, a noului partid. Dar, după relativ puternica victorie în aceste alegeri, divergenţele se făcură din nou auzite: unii, „cuminţii" din cele două tabere – Sărătean, Guţu şi Dumitraşcu – propuneau „aceeaşi platformă" în vederea „marilor alegeri", respectiv „camerele şi prezidenţialele", încercarea de foc a unui nou partid", şi sondajele le dădeau dreptate acestor „cuminţi" de a urma politica şi sloganurile deja afirmate în locale. Dar „tinerii lupi" ai lui Guţu se afirmau tot mai gălăgios şi mai strident, vorbeau de „alunecări periculoase", de „trădare, încă o dată, a sfintei moşteniri!", cei de pe lângă Sărătean, o parte a lor, înclinau şi ei spre o radicalizare a „opiniei centrale a mişcării", pe când Dumitraşcu „şi ai săi" se opuneau făţiş oricărei „regionalizări, radicalizări de dreapta, spirit aventurist, antieuropenism etc."

Oamenii lui Sărătean vorbeau de „infiltrare", cei ai lui Guţu de „trădarea bătrânilor", iar tinerii lui Dumitraşcu de „provincializarea mişcării" şi de „oportunism". Succesul clar de la „locale" produse o harababură şi un început de disidenţă dinspre cei masaţi lângă „cei doi, Guţu şi Sărătean", deşi ei vorbeau în primul rând de „disidenţă", acuzând, dacă nu direct pe Dumitraşcu, oricum pe cei care aveau un cuvânt de spus în „Cercul de lectură".

Tânărul Andrei, secondat de „micul Frâncu" şi de încă alţi vreo opt-zece, în majoritate cadre didactice, dar şi doi ingineri şi un notar public, un preot şi un medic, erau

„nucleul" care conducea „Cercul de lectură" şi care se ocupa mai ales de studierea şi dezbaterea unor largi probleme teoretice acoperind arii diverse, de la politologie la sociologie, psihologie, filosofie şi chiar literatură, deşi „adversarii" lor din acelaşi partid îi acuzau – şi „supectau!" – că toate aceste studii, referate, conferinţe, dezbateri publice sau în cerc închis „nu erau decât o faţadă" care ascundea, nu prea abil, „ambiţia de supremaţie" a lui Amedeu Dumitraşcu. (Nobil e şi faptul că nu puţini din membrii „Cercului" şi din numeroşii lor simpatizanţi, printre care se numărau oameni de vârstă mijlocie şi chiar bătrâni, fideli nu numai fostului universitar, dar şi mentorului său şi ideilor lui, lui Măriuţan – nume pe care Amedeu îl proclama cu regularitate şi enorm respect! – erau ferm convinşi că scopul real al tuturor acestor „studii" şi „forumuri" era, până la urmă, accesul la puterea politică şi administrativă.) Mulţi dintre cei care-l urmau fără şovăire, de altfel, pe Dumitraşcu – şi erau mai bine de o treime din partid! – ar fi fost, însă, uimiţi dacă l-ar fi auzit pe „tribunul lor" perorând în cerc intim despre „prelungirea perioadei de formare a cadrelor partidului, de închegarea sa în adâncime", de „captarea şi instruirea liderilor satului transilvan, de la ţăranii gospodari la intelectuali". La sat, într-adevăr, domnea haosul cel mai complet peste care tronau, evident, foştii conducători ai IAS-urilor sau GAC-urilor, foştii miliţieni, indiferent de grad, ca şi de foştii securişti „reciclaţi" în „noii fermieri", cu excelente şi extrem de eficiente relaţii în birocraţia centrelor judeţene şi chiar în justiţie. Iar în cerc „şi mai intim", Dumitraşcu credea a da prinos ideilor „esenţiale" politice ale lui Măriuţan, vorbind despre „misia şi profilul fundamental al PNA-ului lui Maniu şi al ardelenilor în politică, adică acela de „santinele ale dreptăţii şi românismului", de „veghe aspră" faţă de „moravurile sudice sub influenţă acut-balcanică şi fanariotă", „vocaţia de a sta, de fapt, activ în

opoziţie, împlinind sau corectând curajos, de pe băncile parlamentului, ceea ce făceau defectuos sau corupt justiţia, poliţia şi massmedia!"

Iar dacă cei numeroşi care îl aplaudau la întrunirile politice sau care „se războiau" cu „tinerii furioşi şi zănatici" justiţia din jurul lui Guţu l-ar fi auzit perorând, e adevărat doar în prezenţa unor credincioşi „sută la sută", despre „pericolul aplicării în politică a ideilor naţionale, oricât ar fi acestea de măsurate, de temperate", cu siguranţă că Amedeu şi-ar fi pierdut o bază largă a susţinerii. El adăuga însă, e drept, că acestea erau „nucleul esenţial" al ideilor lui Măriuţan, „sfânta sfintelor gândirii sale" şi că ele nu trebuiau „vânturate public deoarece ar duce la confuzie şi demobilizare". De altfel şi în „nucleul Cercului" aveau loc uneori nu puţine controverse pe temele actuale, vii, ale „mişcării" deşi în primul rând Dumitraşcu nu le agrea. Promotori erau însă cei doi corifei care se profilau din ce în ce mai mult, Frâncu şi Mihai Andrei: Andrei, matematicianul, universitarul, clama latura temperată, „pragmatică" a şefului, Frâncu, sclipitorul ratat, pe cea radicală, care, printr-o interesantă simetrie, se opunea total radicalilor lui Guţu, anume amânarea „acţiunii", pregătirea în profunzime a „straturilor partidului", lărgirea reală a bazei sale, cantonarea nu numai în electoratul ardelenesc, cosmopolitism" şi, „la rigoare", abandonarea „luptei pentru putere", în sensul „rolului istoric al PNA-ului şi al lui Maniu, de „paznic, de veghe activă, fermă a identităţii, moralei, bisericii naţionale şi tradiţiei."

Iată cum se „exemplifică" pe viu, în cazul unui maestru, al unui mentor, falsificarea sa prin „ramurile" vii, „ascultătoare", care ies din „coapsele gândirii şi metodei" sale: ambii ucenici ai lui Dumitraşcu fiindu-i perfect fideli, urmând însă, sau punând accentele doar pe unul dintre aspectele ideii sale politice, îl susţineau trădându-l, fără voie,

se-nțelege. Fără voie?! Oare, ucenicul fidel şi inteligent nu-şi închipuie, „la un moment dat" al uceniciei, al apprentissage-ului său, că îl serveşte „mai bine" pe maestru „apăsând" mai ales pe una dintre laturile „învăţăturii" sale? Modificându-l, din ce în ce mai mult, aproape imperceptibil, şi dacă această „apăsare", accentuare unilaterală e insistentă – şi, uneori fanatică! – ea poate duce la trădare. Nu la o părăsire a lui, a maestrului – semn că ucenicia este încheiată! –, ci la o veritabilă falsificare, calomniere grosolană şi, în final, la trădare!

Astfel, Mihai Andrei era tentat să-l „prezinte", uneori, chiar „să-l apere!" pe Dumitraşcu asupra unui „ardelean european", a identităţii naţionale ce trebuie susţinută, dar fără şovinism, se-nţelege, dimpotrivă: pe fondul istoric al unui Ardeal cosmopolit din care să fie evacuat şovinismul primitiv, ura şi discriminarea evreilor sau a ungurilor. Andrei vorbea de un „amfitrionat" al românilor, care, devenind stăpâni ai teritoriului ardelenesc, aveau chiar obligaţia de a fi „bune, protectoare, gazde" ale minorităţilor, oferindu-le toate privilegiile posibile, implicit şcoli şi universităţi în limba maternă sau o autonomie în zonele în care aveau o majoritate etnică dominantă. Unul dintre termenii săi favoriţi când vorbea despre Ardeal, era „Elveţia viitorului", lucru care ar fi făcut posibil reîntoarcerea măcar a unei părţi, a saşilor şi evreilor, goniţi şi „vânduţi" nesocotit de guvernarea ceauşistă.

Frâncu se situa însă la extrema gândirii „amedeiste" şi perora despre „necesitatea întârzierii procesului politic", despre nechibzuinţa înfiinţării precoce a unui partid, înainte ca mişcarea să-şi definească limpede ţelurile, platforma ideologică şi corifeii şi, mai ales, înainte ca infrastructura mişcării, „teritoriul" să fie realmente organizat. Primirea uneori fără discernământ a multor noi membri, ca şi folosirea în exces a tribunei mişcării, a ziarului *Ardealul*, precum şi a

Forumului, a întâlnirilor în marile centre transilvane şi „epuizarea" talentului şi a energiei oratorice a domnului Dumitraşcu trădau încă o dată diletantismul şi pofta vulgară de putere a multora dintre „capi" şi chiar dintre membrii activi. Noi am intrat în arena politică, spunea Frâncu, ca orice grupare ce tinde spre puterea adminstrativă şi politică, fără reţinere, pentru succesul imediat în sondaje şi alegeri, uităm, însă, că ar trebui să preluăm cu adevărat marea tradiţie a Ardealului luptător, Şcoala Ardeleană, Biserica Unită, Memorandiştii, Maniu, Iuliu Hossu, Theodor de Mihaly, Vasile Goldiş, Pop de Băseşti, Vasile Lucaciu şi ceilalţi, noi uităm că la origini şi în esenţă noi nu am fost şi nu trebuie să devenim o „grupare pragmatică" la fel ca celelalte partide politice actuale, avide de putere, de îmbogăţire rapidă, de cameleonism internaţional etc., de fapt de îndrumare înceată, dar sigură, a României spre o naţiune „de mâna a doua", o viitoare colonie industrială şi economică, financiară şi chiar morală a unei Europe occidentale care este, ea însăşi, pe cale, sub presiunea blocului estic şi sud-estic asiatic şi a platformei nord-americane, să-şi piardă specificul şi atuurile care o făceau, pentru părinţii şi bunii noştri, un model de urmat aproape în toate domeniile majore sociale şi culturale.

Ideal, spunea acelaşi Frâncu, însă în cerc închis, ideal ar fi, pentru păstrarea curăţeniei mişcării noastre, dizolvarea partidului şi, cum acest lucru evident că nu este cu putinţă, eu preconizez o disidenţă de gruparea Guţu-Sărătean, politicieni de esenţă primară. În felul acesta noi am putea să ne alegem noi înşine programul, ritmul de înaintare, cadrele, am putea crea un partid real, adică o mişcare cu o bază reală, vie, cu o infrastructură umană de calitate, fiabilă, aplicând tot timpul criterii severe de selecţie, de primire în rândurile noastre, dar mai ales de promovare a purtătorilor de cuvânt. Şi, most of all, preconizez, în al doilea plan, desigur, o stilizare a lui Amedeu Dumitraşcu cu un „model de gândire

și de acțiune" pentru întreg tineretul românesc, tinerii au nevoie vitală de un „maestru", de un model, de un... sfânt! Sfânt în strictă conotație politică și moral-politică, un model carismatic care să acționeze real, susținut, să inflameze spiritele! Un Codreanu fără huliganismul și crimele sale, un Tudor Vladimirescu fără diletantismul și alianțele sale pripite, un nou Vasile Lucaciu care va trebui să lupte nu cu închisorile și Dieta maghiară, ci cu oportunismul și lăcomia deșănțată a unor politicieni actuali, cu mafiile economice, cu rămânerea în urmă psihologică a românilor, vezi discriminarea rommilor, o bombă care va exploda în viitorul imediat, mai ales cu stratificarea socială tulbure și falsă a României de azi, sechelă gravă a ceaușismului, boală de care aproape nimeni dintre factorii activi nu e conștient, ba unii politicieni și jurnaliști – români și străini! – se folosesc de aceasta pentru a propaga un populism ieftin, eficient în primii timpi, sau o imagine falsă, neagră, calomnioasă, parțială, a românilor...

Dumitrașcu, la aceste „disertații" și la altele, ale celor doi emuli ai săi, își afirma de fiecare dată cu claritate rezervele, dar, întrebat de ce „le permitea" celor doi să fie, cumva, purtătorii săi de cuvânt în Cercul de lectură – ce era, în fapt, prezidiul politic al grupării sale! – răspundea, cu oarecare nonșalanță, că cei doi, ca orice emul inteligent și devotat, erau, cu toate exagerările lor, un fel de oglindă a sa, o suprafață „vie" ce-i trimite înapoi propriile idei, propriile exagerări, alunecări și, uneori, chiar subliniind bunele inițiative, ideile instinctive pe care el însuși nu le-a aprofundat la momentul respectiv. Un fel de „simț viu" „autocritic", spunea Dumitrașcu, or, ca nu puțini oameni de acțiune care au întâlnit cam rapid succesul – mai ales succesul de public, electoral, cel mai „pervers", mai îmbătător! –, sunt tentat de a mă „înmuia" sau chiar de a pierde definitiv acest organ numit „simț autocritic"! Or, nu

numai că înaintarea, în orice domeniu de creație, este grav diminuată de această „înmuiere, falsificare", a simțului autocritic – lucru posibil, chiar probabil, în politica activă unde camarila de suporteri entuziaști, dar și de oportuniști te împinge la aceasta! – dar propria „imagine în oglindă" se tulbură – așa numesc eu imaginea morală! Fără de care eu n-aș putea trăi, activa, rămâne în acest domeniu atât de alunecos cum e politica, mai ales azi la noi și... de fapt, oriunde!...

Oglinzile lui, cei doi! Oglinzi critice?... Poate, spunea tot Amedeu, cu condiția să-și exprime opiniile în primul rând într-un „cerc" restrâns, de oameni avizați, și să fie capabili ei înșiși de simț autocritic. Dar... ceea ce le conferea o anume credibilitate, continua el, era faptul că nici unul nu era un adevărat „animal politic"; nici nu voia „puterea", erau „simpli teoreticieni", doritori mai ales „să-l ajute pe el", pe „șeful lor" ce nu era altceva decât „cel bătrân dintre cei tineri", dar și „cel mai naiv", cum îl categorisea Frâncu, sau, „cel mai nehotărât", cum o afirma, în glumă, Mihai Andrei.

– Dar... nu devenise cumva cam prea dependent de aceștia? îl chestiona aceeași „voce" dintre cei ușor alarmați de „influența" pe care „unii tineri" o puteau exersa asupra unui lider care trebuia să fie conducătorul tuturor.

(I se reproșa, într-adevăr, în cercurile mai largi ale partidului, că nu-și părăsise întru totul modul de existență universitară, „dependența și nevoia" de tineri în jurul lui, uitând că o mișcare politică era constituită din toate straturile vârstei adulte.)

– Dependent?!... întreba zâmbind Dumitrașcu. Poate. Chiar probabil, dar... nu e oare aici slăbiciunea majoră a tuturor partidelor politice românești, chiar și a celor parlamentare? Absența tinerilor nu numai în forul de conducere, dar și în ideile, platforma-program și, mai ales, în activitatea cotidiană? Vorbesc de tinerii „vulnerabili", sublinia Amedeu, cei apți de un punct de vedere, cei apți

„să piardă" o poziție privilegiată în mișcare dacă-și exprimă un punct de vedere în care cred, cei apți de risc... mă-nțelegeți? Eu... am nevoie de astfel de tineri, de „idealiști", cum se zicea odată, de fapt, ce să mai vorbim, doar ei, acești tineri, sunt capabili de un anume idealism care dispare tot mai mult din România – dar și din lume! – sub pecetea sufocantă a așa-zisului pragmatism! Înainte i se spunea „realism", dar acum ne-am americanizat cu toții și folosim, unde trebuie și unde nu, acest termen de pragmatism care, haide să fim serioși, nu are prea mare legătură cu filosofia lui William James, unul dintre inițiatorii mișcării, în secolul XIX. James, Pierce sau Lange, F.A.Lange, neokantianul, își imaginau pragmatismul ca pe o doctrină a „adevărului", dar nu al unuia platonic, absolut, abstract, ci ca unul „individual", ceva care este util individului și care îl ajută în înțelegerea lumii. Mai multe „adevăruri" deci, o doctrină care face posibilă conviețuirea socială armonică, unde fiecare vine cu adevărul său, respectând adevărul altuia. Acești inițiatori ai pragmatismului nu excludeau „idealurile", miturile, simbolurile, fiind însă sceptici, e adevărat, față de orice metafizică. Pragmatismul acestor întemeietori era extrem de receptiv față de orice îmbogățea natura umană, față de orice deschidea individului orizontul și apetența spre îmbogățire umană și ideatică. Or, unde se află așa-zisul pragmatism, chiar și de sorginte americană, azi?! Iar mulți îl imită și-l maimuțăresc fără discernământ și mai ales uitând, dând brutal la o parte tradiția și reflexele de gândire ale Occidentului iluminist, de parcă pragmatismul ar fi oarba dorință de putere și de posesie, orbul și brutalul succes, extirparea din orice acțiune publică și umană a bunului simț, a idealului! A tradiției, mai ales, tradiția înțeleasă, evident, ca „identitate națională activă", ca dinamică a specificului și calităților dominante care au făcut un popor lucid și demn dintr-o simplă, amorfă populație.

Cu astfel de teorii şi altele, Dumitraşcu îşi pierdea tot mai mulţi dintre „aderenţii de bază", lucru pe care i-l reproşau nu puţini vechi simpatizanţi. Dar el răspundea că „cei ce rămâneau" erau „fiabili", pe ei „se putea construi un edificiu durabil, credibil"! Divergenţele, cum o spuneam, se iviră mai categoric în momentul când partidul şi întreaga mişcare politică românească se pregăteau de alegerile „mari". Dumitraşcu „şi ai săi", e drept, nu predicau răspicat neangajarea tânărului lor partid în aceste alegeri-test esenţial nu numai pentru verificarea audienţei în mase, dar şi un semn decisiv pentru profilul şi viitorul acestuia – însă, intrau în campanie, cum se zice „fără tragere de inimă". El nu mai „bătea centrele electorale şi oraşele" ca înainte, adeseori se recuza şi-i invita pe alţi lideri să ia cuvântul, să organizeze, să conducă, afişând o falsă modestie care le sărea multora în ochi şi-i irita deoarece partidul, încă tânăr şi „nerodat", nu poseda „prea mulţi" oratori şi lideri apţi de energia, cultura, carisma lui Dumitraşcu. Unii crezură că la mijloc era dorinţa acestuia de „mai multă putere în partid" şi propuseră un nou congres unde să fie reales Biroul de Conducere şi unde acoliţii lui Amedeu să fie mai numeroşi, cu alte cuvinte, i se oferea o majoritate garantată în mişcare. Aceste propuneri, bineînţeles, se izbiră de refuzul grupării Sărătean-Guţu, care ştiau că aveau majoritatea oricărei adunări generale şi tindeau, în sensul opus, dacă ar fi avut loc Congresul, să-şi mărească aderenţii în Biroul general, compus din cincizeci şi unu de membri, dintre care unsprezece vicepreşedinţi şi cinci secretari, conduşi de un secretar general care era unul din „fracţiunea lor".

Începură astfel fricţiuni, lupte intestine, sterile şi gălăgioase, primele semne ale rutinei în sens negativ, ale succesului şi ale „poftei de putere" precoce, cum o clamau şi tinerii lui Dumitraşcu, cu Frâncu în cap, care observa că semnele politicianismului începeau să se arate înainte de

vreme, „semne rele”, care se vor agrava şi mai mult odată cu succesul deplin, adică odată cu intrarea în parlament. „Tinerii” refuzau să fie astfel solidari cu „bătrânii” aşa-zis pragmatici ai „celor doi şefi”, refuzau să se transforme într-o simplă, banală, penibilă, tribună a „puterii imediate”. În contrapartidă, vorbeau de un alt concept al puterii, cea „reală”, de prestigiul care adeseori, spuneau ei, nici nu avea nevoie de pârghiile uzuale administrative sau financiare; „viitorul României”, pe termen mediu şi lung, stătea în această abordare a conceptului de putere: unul văzut ca un amestec iute în treburile regiunii şi ale celor naţionale, în totala nepregătire a cadrelor şi a conceptelor, a programelor, fapt ce trăda de fapt oportunismul cras de care era îmbibată întreaga atmosferă a vieţii politice româneşti de după revoluţie, cu mici, infime, rizibile, excepţii! Sau... o „prelungire” necesară a perioadei pregătitoare a structurilor şi cadrelor, o „întârziere voită a succesului” electoral sau de sondaje, având astfel nu numai certitudinea unei „construcţii de profunzime”, dar mai ales – şi aici aderenţii lui Francu se întâlneau cu grupa lui Mihai Andrei! – cu siguranţa că ei, cu toţii, indiferent de vârstă şi nivel social, refac cu adevărat... mişcarea, ţelurile nobile şi păstrează tradiţia vie a ardelenilor istorici, martiri şi luptători pentru românism, demnitate naţională şi umană şi, marele, „utopicul ţel” – România Mare. (Deoarece, unii dintre ei, mai exaltaţi, vorbeau, în acest sens, de „un ţel continuu”, cel al „României Mari şi Unite” care nu se epuizase, decât în formă, odată cu fericita Unire din 1918, după tratatul de la Trianon.) Francu, mai ales, avea o întreagă teorie – dialectică, de tip hegelian, îi spunea – după care un scop „sublim” odată atins, o utopie care intră în practica socială – cum a fost „incredibila” victorie a României aliate cu forţele Antantei şi constituirea României Mari! – destul de iute „decade” în formele, în „articulaţiile” anterioare, adică cele trei mari provincii – de

fapt, fuseseră patru, Basarabia alipindu-se celor trei, Moldova, Țara Românească și Transilvania! – (Bucovina, care trăise secole sub stăpânire austriacă, putând fi considerată ca făcând parte din corpul Ardealului!), „recăzând", cum era și firesc, spuneau ei, în reflexele și rutina „veche", încetățenită în moravuri și cutume, astfel că, deși Marea Unire fusese formal, administrativ și politic, îndeplinită, ea urma de fapt să rămână un deziderat, un „țel continuu, istovitor", de fapt o „utopie care nu s-a epuizat printr-un act diplomatic și administrativ". Iar ca exemplu „negativ" al acestei „recăderi" în starea de dinainte, Frâncu și grupul din jurul lui vorbeau despre „miticism", nefericirea unei capitale situate în mijlocul „unui ținut, Muntenia, cu vechi și încetățenite moravuri orientale și balcanice", fapt ce nu putea să nu creeze fricțiuni, mai ales cu nordul – cum de fapt s-a și întâmplat, indiferent că ne aflăm în burghezie sau în plin comunism, și ultima dovadă zdrobitoare a constituit-o chiar dictatura ceaușistă; „nu atât dictatura", adăuga Frâncu, cât „tipul ei", o putere personală, arbitrară, a unui individ cu o bază culturală și de tradiție familială extrem de precare, susținut de o camarilă cinică, mai ales în ultima perioadă „de domnie", cea mai gravă, mai „ridicolă", mai penibilă, mai reacționară, adică mai antiumană și antiromânească, una care l-a rupt pe „domnul zăpăcit de glorie și de susținerea occidentală și arabă" de realitatea românească și de nevoile ei, de fapt „sufocându-l, închizându-l într-un balon al unei false realități"; tămâindu-l nerușinat în față, oferindu-i spectacole gigantice și plecăciuni rizibile, după modelul oriental, săpându-l și râzând de el pe la spate, chiar în cercurile puterii și, apoi, văzând că la „Marea Poartă Sovietică" se schimbă șefii și ordonanțele, că barca începe să scârțâie, să nu știe de fapt cum să scape de „perechea regală", tot mai singuratică și mai ridicolă în nocivitatea ei, o domnie ce amintea stupefiant

de bine de domniile româneşti „sudice", mai ales, de la sfârşitul medievalităţii româneşti. O medievalitate, care, „o ştim", s-a întins cu mult peste marginile ei „fireşti", fiind de fapt contemporană şi izolată total de marele, fundamentalul proces al Renaşterii occidentale, „ruptură" ce se întinde până târziu, în anii de început ai burgheziei, şi aceasta, firesc, mult întârziată la noi şi care stă la baza aşa-zisei noastre „rămâneri în urmă"! Evident, nu e vorba de nici o „rămânere în urmă", ci pur şi simplu de un alt „tip de înaintare istorică", spunea Frâncu, nu una organică, „firească", acumulativă şi „gradată", de tipul occidental, ci în „salturi", previzibile sau nu, care fac specificul istoriei, dar şi al profilului psihologic al românilor, ca şi discrepanţa gravă între provincii şi, mai ales, între nordul aflat secole sub influenţă austriacă şi sudul înrobit orientului şi balcanului care n-a cunoscut Renaşterea, artele şi filosofia iluminismului, ca să nu mai vorbim de Dreptul roman, penal şi civic...

Am amintit cele două grupări, a lui Andrei şi cea a lui Frâncu, deoarece, într-adevăr, cei doi „corifei" se sprijineau ei înşişi pe grupuri de susţinere, iar Amedeu le tolera, ba uneori le şi încuraja, trecând demonstrativ când într-o „tabără", când într-alta, tocmai pentru a încuraja, spunea el, o dezbatere reală, ancorată în limitele adevărului. Care adevăr? l-a întrebat cineva la un moment dat, insinuând că era vorba mai ales de opinii pătimaşe, mai mult sau mai puţin partinice, trădând însă, mai ales în ceea ce-l privea pe „exaltatul Frâncu", frustări „regionaliste" şi, în ultimă instanţă, frustări personale, sterile, „otrăvite" de ambiţii nerealiste, un fel de „oportunism ideatic"!

Zâmbind, ca de obicei când i se aduceau astfel de reproşuri, Dumitraşcu vorbea, în pragmatic real şi convins, de „ambivalenţa sau plurivalenţa adevărului" sau de „adevăruri de moment"! Dar ele, aceste „adevăruri de moment", spunea el, nu trădează, aşa cum pot să apară la prima

vedere, adevăruri oportuniste sau semne ale unei frustări personale, ambiţii singulare, subiectivisme îmbătate de propria lor retorică etc., etc., boli desigur curente printre tinerii intelectuali aflaţi nu atât într-un „exces de personalitate", cât mai ales în „boli de formaţie şi de mimetism"! Nu, adevărurile „ocazionale sau de moment" sunt interesante, necesare, prin rolul lor de „sondaj al conştiinţelor" aflate în permanentă mişcare, mai ales într-o societate ca aceea românească, după revoluţie, aflată în plină dezorientare şi ebuliţie. Nu, noi, de fapt, nu luăm prea în serios aceste „adevăruri de moment", le constatăm însă, le discutăm cu atenţie, cu seriozitate şi... le uităm sau nu! E pedagogia cea mai bună, pe care o aplicam şi în anumite seminarii la începuturile carierei mele universitare, spunea Amedeu. La „anumite seminarii", se-nţelege, acolo unde se aflau astfel de „animatori", inteligenţi, informaţi şi, mai ales, ambiţioşi; dornici de a ieşi în evidenţă, deoarece eu nu pun neapărat la egalitate atributul de ambiţios cu cel de oportunist! Nu orice oportunist e şi un „ambiţios" şi, invers, nu orice ambiţios ţine morţiş la carieră!...

De altfel, spunea tot Dumitraşcu, existenţa acestor cel puţin două grupuri sau grupări, care admiteau şefia şi opiniile directoare ale celor doi emuli ai săi, arătau existenţa unui spirit critic şi constructiv, dinamic, viu, real, în partid. Este exclusă, în acest fel, existenţa unuia sau mai multor curente subterane, cum apar ele în astfel de mişcări, partide, care par perfect unite şi calme la suprafaţă şi apoi suferă, la modul absolut neaşteptat, disidenţe zgomotoase, penibile, sau chiar implozii devastatoare. La noi, adăuga el, divergenţele de opinii – sau între persoane! – se află „la vedere", la suprafaţă, la „alţii" – prin acest cuvânt el îi denumea pe cei din grupul „Sărătean-Guţu"! – la alţii totul e calm, uniform, dar eu, unul, nu mi-aş dori să plutesc pe apele acestei mări!

Mihai Andrei, mai „temperat", vorbea şi el „de carenţele sudului", dar nu în termenii istorici şi de mentalitate ai lui Frâncu, ci observa că marea lacună, criza majoră a lumii politice româneşti nu stătea în „improvizaţia acestei pături", cum o denunţa presa şi opinia publică, ci în „întârzierea gravă, nepermisă" a constituirii, mai bine zis a reconstituirii marii, prestigioasei mişcări liberale, în tradiţia bună munteană, a unor Ionel Brătianu sau Titulescu. Atât timp cât nu se vor fi constituit pilonii tradiţionali ai mişcării politice româneşti – adică Partidul Conservator şi cel Liberal! – spunea Andrei, nici noi, ardelenii, oricât de „patrioţi şi de bine intenţionaţi", nu vom reuşi să constituim, să refacem în profunzime şi „în adevăr", în „adevărul nostru, istoric şi militant" mişcarea lui Maniu şi a sublimilor săi antecesori, istorici, preoţi, avocaţi şi mari visători ai României Mari! Da, trebuie să fim lucizi că România politică nu poate înainta ca un şchiop într-un singur picior: ea, politica bună a românilor s-a bazat pe cel puţin două sau trei direcţii istorice, tradiţionale, de „mentalitate", cum o spuneam: principiul conservator, drag lui Eminescu, cel liberal, de la Brătianu la Take Ionescu, şi al nostru, cel ardelenesc, cel al păstrării specificului latin şi european. Sunteţi uimiţi că adaug aici şi principiul, tradiţia conservatoare?! Vi se pare depăşit acest lucru, aşa cum unor pripiţi li se pare, am auzit, depăşită, inactuală, sigla PNA-ului, motiv că „azi nu mai sunt ţărani în România"?

Ei bine, spunea Mihai Andrei, toată lumea vorbeşte şi se buluceşte literalmente la „dreapta", mai mult sau mai puţin la centru-dreapta, sau dreapta politică pur şi simplu, dar... de fapt se ignoră cu adevărat marile, fundamentalele principii ale dreptei istorice, aplicându-se mai ales ideile, principiile liberale: mai puţin stat, concurenţă liberă, proprietate privată consacrată, liber schimb etc. Dar, după modesta mea opinie, „dreapta" mai înseamnă – sau înseamnă în primul rând! – proprietate, nu garantată, ci sacră; Tradiţie, în sensul ei

dinamic, principial, istoric; individualitate, respectiv cultul expres al individului, extrem de actual, de necesar mai ales în ţările scăpate de sub obrocul ruso-sovietic care a vrut să ne inculce cu brutalitate ideea periculoasă „a maselor", nivelând grosolan societatea şi tăind mereu vârfurile de competenţă; şi, nu în ultimul rând, elita şi ideea de elită, încă o dată în opoziţie cu falsele elite „colectiviste" care nu erau, bineînţeles, în nici un fel elite, ci camarile, mafii politice! Elite în sensul real al cuvântului, inşi performanţi, bine pregătiţi în domeniile de bază ale producţiei şi ale ştiinţei, specialişti de înalt nivel care să constituie, dacă se poate, „şiruri descendente specifice", aşa cum se află ele în ţările vechi, dezvoltate: familii de artişti de performanţă, de medici, de industriaşi, de bancheri etc. Dar vreau să amintesc şi de „elita ţărănească", pe care comunştii de prima oră, staliniştii – români, ca şi cei sovietici! – au simţit-o de la bun început ca pe un obstacol major pentru îndeplinirea planurilor lor de supunere oarbă şi de deznaţionalizare a României. Elita ţărănească, botezată de ei grosolan chiaburi (sau culaci!), asupra căreia s-a năpustit Securitatea, dar şi nu puţini literaţi oportunişti sau înfricaţi ai momentului, de fapt acel gospodar al satului, nu totdeauna cel mai avut, cei doi-trei ţărani aşezaţi, de reală infleunţă în politica şi mentalitatea satului, alături de preot sau notar, uneori chiar şi de învăţător. Da, ea trebuie respectată şi restaurată, elita ţărănească, dar nu prin cultul tâmp al tradiţiei de suprafaţă, adică port, dansuri, graiuri, coruri etc., ci printr-o industrializare a satului românesc în spiritul specificului zonei şi mă gândesc în primul rând, spunea tot Mihai Andrei, la larga, întinsa zonă subcarpatică, vitregită sub comunişti şi ignorată azi, unde trebuie făcute atâtea lucruri, de la industrii locale, mobilă şi prelucrarea lemnului, viticultură, lapte, brânză, olărit, rase de animale şi, iarăşi, viticultură etc., la o infuzie de cadre de înalt nivel, inclusiv cu participare străină.

Şi-apoi, adăuga el, fără să glumească, spiritul real de dreapta, ca şi cel conservator, nu exclude nici elita aristocratică, puternică încă în Occident – vorbesc de aceia dintre ei care s-au angajat în industrie sau în finanţe, eventual în politică! – la noi, atât cât a fost, o elită care se află undeva, dacă nu în subsolul societăţii noastre încă îmbibate de populism comunist, undeva în marginea ei sau în străinătate. Nu, să nu subapreciem solidaritatea, spiritul de castă al vechii aristocraţii româneşti, patriotismul ei cu siguranţă lipsit de „parfumul oportunist" pe care îl trădează, vrei nu vrei, aproape orice politician la noi, cu maşină la scară, secretar, apartament la hotelul Bucureşti şi diurne apreciabile!

3

Şi totuşi... Dumitraşcu era din ce în ce mai singuratic. Sau... doar se simţea astfel? Dar nu, nu era o singurătate socială; deşi era încurajat de emuli, de manifestările în scris şi prin viu grai a mii de aderenţi şi de simpatizanţi, această stare era dublată, ca să zicem aşa, de o „singurătate internă", un sentiment pe care parcă nu-l trăise înainte. Să fie acesta oare succesul? se întreba el puţin perplex, apoi credea a „trăi o iluzie", existenţa sa socială zilnică era prea deschisă, prea „zgomotoasă" pentru a nu i se părea lui însuşi ridicolă această... senzaţie! „Bah, ce singurătate? Astfel se simt puberii, văduvele, falşii rataţi, violoniştii de mahala (Ha, ha!), cămătarii – din literatură şi din viaţă! –, fetele de pension (de altădată) care se masturbau cu ardoare, copacii singuratici din câmpie şi greierele din fabulă, hai să fim serioşi!..."

Erau perioade întregi, lungi, în care, prins de treburi, asaltat de lume şi de „probleme", uita de „închipuita sa singurătate", apoi, ca un creditor, ea revenea „la asalt" şi

fostul universitar şi noul lider politic, devenit celebru, trăia ore de veritabilă depresie. Natură vitală, „scurs" din generaţii de pălmaşi şi de ţărani mândri, aşezaţi – un trib numeros, numărând femei frumoase, trupeşe, bune cântăreţe şi harnice la clăcile numeroase, bărbaţi ce aveau totdeauna un cuvânt de spus în comunitatea lor, alături de preot, de notar, luptători nu puţini dintre ei şi susţinători ai ideilor naţionale, încă sub unguri şi „papistaşi" – Dumitraşcu, mândru de clanul lui, nu cunoscuse vreodată acest „sentiment"! I se păruse dintotdeauna, încă de la primele lecturi din perioada pubertăţii, că singurătatea era, ca şi homosexualitatea, o „boală" inventată de scribii oraşelor, inşi marginali care lâncezesc în mansardele lor neaerisite, vânând „francul" şi prefăcându-se a dispreţui acele bunuri spre care tânjeau cu toată puterea fiinţei...

Apoi... „fire practică" şi simţindu-se, ca om politic, responsabil faţă de cei cărora le promisese că „va lupta pentru o nouă şi mai echitabilă ordine socială", „uită" pur şi simplu de „ea", de închipuita sa singurătate. Ba chiar avea momente, sferturi de oră, când ajunsese să „râdă pur şi simplu de fantasmagoria ce-i trecuse prin minte"! I-auzi, singurătate! Ce era el, un literat care nu găseşte editor, un ins care pierduse la cărţi averea nevestei, un popă dat afară din parohie de sătenii revoltaţi, un bancher închis pentru fraudă, părăsit de „amici" sau... o navă eşuată pe care, ha, ha, se odihnesc graşii pescăruşi?!... Haida-de!

Şi, într-adevăr, biciuindu-se singur, scăpă de „ea", dar, cum o spuneam, dată afară pe uşă, „ea" se întoarse pe fereastră! Sigur, sub o „altă formă", atât de viclene, de abile, sunt bolile noastre aşa-zise sufleteşti! Şi... senzaţia sa de singurătate se transformă pur şi simplu în... suspiciune! O boală a oamenilor bogaţi sau a celor care ajung prea puternici într-un timp prea scurt; oare nu toţi vor ceva de la tine?! În cine să mai ai încredere? Şi, împovărat de bani, de putere,

începi să tânjeşti... după un prieten, unul „adevărat"! Şi, deşi nu puţini binevoitori se bulucesc prin preajmă, nu-l crezi pe nici unul; cum aşa, e vreunul cu adevărat dezinteresat, dacă n-ai avea influenţă şi bani, oare... te-ar mai băga în seamă, ţi-ar asculta oare cu atenţie cele mai insignifiante fraze şi suferinţe, reale sau închipuite, ar înghiţi oare chiar şi insultele sau semiinsultele, cu care-l „încerci", bineînţeles, iar el rezistă, rezistă al dracului de bine! Suspect de bine! Zice că... te iubeşte, te apreciază, ce mai, că... eşti un neînţeles şi, iată, se oferă să-ţi înşire, cu o mutră pocăită, aproape serafică, măgăriile care se spun despre tine în târg, mărturie a invidiei şi a nesimţirii publice! Dar el, el e o stâncă! Şi... mai ştii, poate că aşa e! Un timp îl crezi, aproape nu ai încotro, nu poţi să te târăşti toată vremea ca un câine singuratic printre toate mutrele astea îngâmfate şi fals indiferente care te pândesc cu coada ochiului, cui să-i dai un telefon când... când simţi, aşa, că te sufoci, de parcă ai avea astm, dar astmul, chiar şi cel mai rebel, are un remediu, astmul tău, însă, care e singurătatea, cu ce să-l combaţi? Singurătatea sau suspiciunea?

Dumitraşcu era însă mult prea inteligent ca să nu ştie că o boală – chiar şi sufletească, psihologică! – devine gravă când nu o accepţi ca atare. Dar... cum să te împaci, să te acomodezi cu... această râie umană care este suspiciunea? Şi nu cea politică, de care erau mai mult sau mai puţin contaminaţi, e drept, toţi cei care trecuseră prin „tunelul ceauşist"; or el, chiar şi „atunci", era mândru că nu suspecta pe nimeni, nu punea perna pe telefon ca atâţia amici ridicoli care se credeau urmăriţi şi el le explica absurdul situaţiei lor de intelectuali absolut acomodanţi care se credeau vânaţi de parcă ar fi factori responsabili ai armatei sau ai poliţiei, de care tirania se temea totdeauna, sau... nebuni, cei care într-un regim în care toţi se apleacă, se gudură, vorbesc aiurea, în public sau scriu la „Europa liberă"! Nu, el nu

suferise, cel puţin „atunci", de boala endemică a mai tuturor din cercul lui de cunoştinţe, intelectuali mai ales, care credeau că gândurile lor „neconforme" zăngăneau ca armele şi că Securitatea plăteşte zeci de indivizi să le asculte palavrele la telefon sau vorbele în doi peri aruncate vreunui necunsocut la lungile cozi; şi acum... tocmai acum, se uită cu „un ochi de şarpe" la cei care-l înconjoară şi, culmea mizeriei, la tinerii care-l adulează şi nu-i ies din cuvânt, îl apără cu ghearele şi cu dinţii în faţa detractorilor – ah, detractorii furibunzi, semnul sigur al succesului! Nu, era total inadmisibil!

Şi totuşi... era o realitate. Era un spirit mult „prea practic" ca să nu constate cu răceală: senzaţia de singurătate „neglijată, dispreţuită", şi, mai ales „ignorată" se instalase, pur şi simplu, ca o tendinţă puternică de a-i suspecta pe toţi cei din jurul său şi, cu cât mai apropiaţi, mai „fideli", mai „sudaţi" de ideile sale, cu atât mai mult; şi nu constant, ci... parcă în rafale, subreptice, ca o febră, o stare febrilă pe care o descoperi nu imediat, aproape uimit, ceva fără cauză aparentă, dar care indică un cert focar de infecţie. Toţi, aproape toţi cu... excepţia, desigur, a Gabrielei, fidela Gabi care, la rândul ei, nu mai era „aceeaşi". Moartea tragică a lui Măriuţan şi a „doamnei Myriam" avu urmări destul de grave asupra ei; în primele luni, şocul fu pur nervos şi ea se trată într-o clinică de surmenaţi şi inşi cu uşoare accidente psihotice, dar apoi, când toată lumea şi Dumitraşcu în primul rând o crezură restabilită, se petrecu un fenomen mai subtil, poate mai profund: ea refuză, adică, să-şi reia activitatea profesioanlă de dinainte, luă un concediu de boală de o lună, apoi de şase luni, şi ceru o „vacanţă de un an", cu păstrarea postului. Lucru rar, cu intervenţii, obţinu acest favor, dar, ciudat, nu rupse legătura cu foştii elevi. E adevărat, doar cu unii dintre ei: îi chema acasă, în mica ei garsonieră, stătea cu ei la taifas ore întregi, uneori le gătea, ba le împrumuta şi bani. Câţiva din clasele superioare, şi nu cei mai buni la

materiile pe care le predase ea, de altfel, nici nu făcea cu ei latină sau biologie, în care era specializată, latina în primul rând, ci... discuții „așa, în general"! Cel puțin ăsta era răspunsul vag, cam în doi peri, pe care i-l dădu lui Amedeu când el se interesă ce făcea acolo, cu foștii elevi?!... Discuții, bine, discuții, dar... cel fel, pe ce teme, sau... e o simplă pălăvrăgeală?! „Da, o simplă pălăvrăgeală", replică Gabi, seacă.

– Ei, da, făcu Amedeu, dar... după cum te cunosc, trebuie să fie o pălăvrăgeală cu metodă și... la ore fixe!

– Exact, spuse ea, o să te invităm și pe tine, când... va fi ceva în atingere cu domeniul tău!...

– Ha, ha, domeniul meu! Care?, cel vechi sau cel nou, cel actual?

– Ambele, spuse ea, ambele ne interesează. Și literatura comparată și politologia. Tu... ce preferi?

– A, eu aș prefera, măcar o dată, să tac din gură. Să-ți ascult elevii, și pe tine, bineînțeles. Nu cumva... ia ascultă, nu cumva faci cu ei terapie de grup?! Ar fi interesant, nu?!

– Terapie de grup? spuse ea ușor uimită. Nu, nu m-am gândit.

Amedeu o privi atent, gânditor, încercând să înțeleagă cât de cât cele ce se petreceau sub fruntea ei îngustă, fină, frumos arcuită: mai era oare Gabi, Gabriela sa dinainte?! El își făcea reproșuri că, după „șocul morții celor doi", o lăsase mai mult în seama medicilor, a psihologilor, el fiind prins cu ale sale, ce-i acaparau ultimul sfert de oră dintr-o zi lungă și excesiv de diversă. În aparență și până în cele mai mici gesturi ea era „aceeași", schimbarea, dacă exista vreuna, părea pur exterioară, manifestată prin această „vacanță de un an". Ca și „vizita", se pare regulată, a unui grup de elevi și, deși el nu avea nimic împotrivă, gelozia lui că ea nu se mai „mulțumea" în timpul ei liber numai cu el, cu problemele sale, lua cumva forma unei uimiri prelungite. Încerca ea oare,

gândea el, s-o înlocuiască pe „marea ei prietenă", doamna Myriam, şi timpul petrecut zilnic în „alcovul ei", cu ceata de tineri pe care-i chema la ea, suferea şi ea, oare, de „singurătate" şi, dacă era aşa, de ce ceruse cu atâta insistenţă să absenteze un an de la şcoala unde era apreciată şi pe care până atunci o slujise cu competenţă şi devotament? Sau... dacă era aşa, câte forme avea „singurătatea"? se întreba Amedeu, care lupta cu aceeaşi „boală". Să fie, la ea şi la el, începutul unei nevroze, o boală subtilă şi, se pare, extrem de răspândită, despre care Freud şi elevul său Adler cred că este manifestarea unei „discordanţe interne" între ceea ce faci şi ce ai vrea sau ai dorit să faci, să fii? Între „realitatea exterioară, socială" şi cea „internă, a ta" de care nu te poţi „desprinde, vindeca". Un sindrom al unei proaste sau incomplete adaptări, o „piele a unui alt eu" pe care nu poţi s-o arunci, un „şarpe uman" incapabil, deodată, nu se ştie din ce pricină, să „năpârlească binefăcător". Mai mult decât „gelos" pe acei elevi necunoscuţi care o vizitau pe prietena sa, el se simţea „neglijat", deşi când o căuta şi când avea timp „pentru ea", ea îi stătea la dispoziţie. Dar, ca mulţi bărbaţi obişnuiţi cu un devotament „total", se pare că Dumitraşcu nu accepta, deşi n-o mărturisea, că Gabi-a-sa putea avea şi alte „interese psihologice sau sentimentale" în afara persoanei sale. Era ea oare, ca şi fosta lui prietenă, Rodica Filipescu, în dezacord cu noua lui activitate, cu politica?... o interoga el cu fereală, de parcă de răspunsul ei atârnau propriile decizii. Nu, nu, orice făcea el era bine, ea era chiar mândră că numele prietenului ei, ideile sale, acţiunile sale erau pe buzele multora, comentate în ziare etc. Cum fusese mândră şi „înainte", atunci când el o consulta, nu rareori, când îşi pregătea cursul sau dădea peste o carte interesantă. Nu, nu, ea „era a lui", doar că... voia să suplinească cumva timpul „gol" al acestei vacanţe lungi, neobişnuite şi... da, da, mai era ceva: ea voia, spunea Gabi, mereu cu ochii în pământ, puţin ezitantă, de parcă afla şi ea

în clipa când tocmai vorbea cele ce se petreceau în ea – voia să... da, da, încerca să facă „un test de sinceritate"! Faţă de propria profesiune, de propria vocaţie care altfel ameninţa să se rutineze, „să-i scape din mână". Nu credea şi el că profesiunea de pedagog, una dintre cele mai grele, nu-i aşa, nu se reducea doar la transmiterea de informaţii, oricâtă pasiune şi competenţă ai pune în aceasta? Ei bine, la facultate nimeni nu te învaţă „ce trebuie în plus"!

– Şi... spuse Amedeu, pe jumătate ironic, ce trebuie făcut în plus?

Gabriela ridică privirea şi-l privi uimită, de parcă nu auzise bine întrebarea.

– Nu ştiu, spuse ea apoi, după un moment de falsă gândire. Nu ştiu, poate... nu trebuie făcut nimic!

– Oricum, dacă afli, spuse el râzând de astă dată, vrând să-i transmită şi ei o stare de relaxare, dacă afli, să-mi spui şi mie!

Ea dădu din cap gravă, călcându-i cu grijă o cămaşă, încreţindu-şi puţin fruntea şi el îşi dădu seama că era pe punctul să izbucnească în lacrimi. A, nu, nu „să izbucnească", asta nu era în firea ei, se obişnuise de ani de zile, ca un „soldat credincios al iubirii", cum o tachina el, să-şi... nu, nu să-şi ascundă sentimentele, ci să le pună o surdină, oricare ar fi fost ele, de parcă „ele", tocmai pentru că îi aparţineau, nu meritau prea multă atenţie. Tot ce nu era „el", tot ce nu atingea de aproape sau de departe persoana sa, merita neatenţie, chiar un dispreţ tăcut, aşa cum împingi în umbră un lucru de o valoare discutabilă, aproape inutil. De aceea, nu de puţine ori când ea, nemaiputându-se reţine, exprima o stare sau alta de nemulţumire sau tristeţe, după un timp venea şi-i cerea cu pasiune iertare, deşi uneori el era cauza directă, vinovată. Nu, se pare că în relaţia lor „totală", tristeţile şi bucuriile lui erau cele care aveau prevalenţă, după o regulă pe care însă nu el o instaurase, ci

ea, bucuroasă de a i se devota, de a fi în preajma sa. Era şi mândră că „avea puterea" de „a se retrage", de „a-şi sufoca" pur şi simplu reacţiile, „curăţindu-se de sine", cum spunea.

Apoi Dumitraşcu înţelese sau crezu a înţelege că vizitele regulate pe care i le făcea acel grup de elevi – erau ei oare mereu aceiaşi? – era un fel de a umple singurătatea, golul lăsat de umbra încă prezentă a finei şi puternicei personalităţi care fusese doamna Myrian ca şi şocul acelei „morţi duble", o „ieşire din existenţă" extrem de dramatică şi de „inactuală". O nevroză... dar ce fel? Interpreta oare Gabriela moartea, sinuciderea „romantică" a celor doi, ca pe un reproş adus lumii?! Sau... ca pe o încheiere „fericită, necesară", a unui episod care „nu putea urca mai mult"?! Această expresie: „nu putea urca mai mult", apropo de intensitatea acelei iubiri târzii a fostului director al *Ardealului* pentru mândra, frumoasa doamnă Myrian, îi aparţinea chiar Gabrielei, dar fusese spusă încă în timpul vieţii celor doi şi repetată de câteva ori de martora unică şi „complicea" celor doi, singura acceptată lângă ei în ultimele lor luni, în ultimul an; repetată cu o admiraţie care lui Amedeu i se păruse puţin deplasată, dar se acuzase imediat de „gelozie, de posesivitate sentimentală". Dar... iată că această expresie de atunci a Gabrielei se dovedi cumva fatală sau, mai exact, „cei doi" erau lucizi, cum rareori sunt perechile îndrăgostite – şi doar în romanele din secolul XVIII, poate! – că un sentiment aflat la paroxism nu poate decât „coborî", de a se „degrada"! Dar... fusese într-adevăr un astfel de „sentiment"? Dumitraşcu, atât de apropiat lui Măriuţan – e drept, mai puţin în ultima vreme, când îi despărţiseră categoric convingerile profesionale şi mai ales politice – şi care locuia, practic, în acelaşi amplu apartament care aparţinea doamnei Marinovici, Dumitraşcu, el însuşi, prietenul şi iubitul Gabrielei, „câinele de pază al îndrăgostiţilor" cum o ironiza el, el însuşi nu era totuşi sigur că... fusese o iubire! Şi mai ales o iubire „împărtăşită". Nu,

nu știa nimeni „cu precizie", deși s-au spus atâtea, „atunci și mai ales după"! Gabi însăși nu suflase o vorbă, și chiar și acum – sau, mai știi, mai ales acum, „după legile ei!" – nu voia sau nu izbutea să-i facă nici cea mai vagă confesiune în legătură cu viața intimă a celor doi. Deși ea „știa", el era sigur de asta! Dar, răbdător, și pentru că avea și altele pe cap, o lăsa „să vină de la sine". Or, se pare că în loc să se „reapropie" de el, ea își găsea alte „căi de a scăpa", alte mijloace de a înghiți, de a absorbi în adâncurile ei „drama" acelor doi oameni „ciudați" de care se apropiase prea mult. Era oare... firesc ce se „întâmpla" cu ea? gândea Dumitrașcu, privind-o atent, îngândurat, în timp ce ea se dedica micilor treburi ale casei sale. (Ei nu erau căsătoriți, ea își păstra garsoniera ei și erau zile și nopți întregi în care, mai ales din pricina multiplelor sale obligații, nu se întâlneau). Era oare firesc ceea ce se întâmpla cu ea sau, mai știi, nu se „întâmpla nimic", i se năzărea doar lui și totul nu era decât „o proiecție a propriei nevroze", care și ea, mai știi, nu era decât o... simplă formă de oboseală, de surmenaj intelectual, „ticul" tipic unui intelectual de a „inventa probleme", de a „complica lucrurile". Unde era bunul său simț moștenit de la bunii săi, muncitori ai câmpului, sub arșițe și ploi, trăind mereu în marele risc al intemperiilor și în disprețul orășenilor?...

Apoi se hotărî s-o uite! Poți să-ți „uiți" prietena, iubita, amanta pe care o vezi zilnic, care-ți „ține casa", care ți s-a devotat cu o putere impresionantă, neobosită, care, dacă nu ar avea acut simțul pudorii, te-ar idolatriza?... Curios, propunându-și „s-o uite" și, fire practică cum era, „uitând-o" într-adevăr, Amedeu era convins că... o ajuta! Sunt o fire prea opresivă, își spuse el, umplu prea mult spațiu cu persoana mea, de fapt o sufoc, am sufocat-o ani la rând! A, bineînțeles, ea a „fost fericită", dar ia să vedem, ce înseamnă la drept vorbind această sintagmă... în cazul dat? Da,

privirea, frazele, comportamentul ei, cele mai mici gesturi, ani de zile trădau această „fericire", dar... nu se mințea ea oare pe sine și nu ne mințea pe amândoi?!... Ha, sigur, mie îmi convenea această „minciună-adevărată", această „minciună-minciună", acest „adevăr-minciună", mă satisfăca, mă măgulea, mă sprijinea, chiar! Dar... căderea ei acum, mai bine zis incapacitatea ei de a se redresa după șocul emoțional trăit la moartea „perechii" nu arată oare, cu destulă claritate, întreaga minciună în care... a trăit ea, nu noi? Eu, în cadrul realității relației noastre splendide, eu am trăit un „adevăr", dar ea, ea, mi-este teamă, s-a mințit pe sine. A, nu, nu în ce privește sentimentul ei față de mine, „nevoia ei de mine", cum o afirma la începutul prieteniei noastre până i-am interzis astfel de fraze grandilocvente, a, nu. Nu, nu, mi-este teamă că ea face parte din acele „naturi nepractice" (abia acum îmi dau mai concret seama de acest lucru, ciudat!) care nu pot găsi adevărul decât în minciună... a, bineînțeles, acel tip de minciună profundă, suavă, pasionată, căreia i te dedici, i te sacrifici în întregime. Cu ce bucurie, cu convingerea că ți-ai găsit adevăratul drum în viață! Ha, adevăr-minciună, ce încurcătură, ce labirint, numai un creier ca al meu poate să se afunde așa de categoric în aceste fatuități... ce ar crede despre acestea cei care mă ascultă în „Forum" sau pe la adunările noastre?

Nu, nu, cel mai bun serviciu pe care i-l pot face – singurul! – e s-o uit! În timp ce o văd, mă culc cu ea, o las să-mi gătească și să-mi calce cămășile, s-o... uit, pur și simplu, cu un simplu și bărbătesc act de voință! Altfel, dacă „n-o uit", adică dacă o să continui s-o interoghez, să mă interesez, chiar și relaxat de problemele ei, dacă o să continui chiar s-o privesc mai mult de cinci secunde, va fi pentru ea, pentru psihicul ei șubred o povară, o agresiune aproape. Trebuie să viețuiesc un timp lângă sărmana, minunata femeie, ca lângă o umbră, ia să încerc! E un real serviciu pe

care i-l pot face după milioanele de servicii de nepreţuit pe care mi le-a făcut ea de-a lungul anilor... ce dracu! Şi amanţii pot să-şi facă uneori câte un „serviciu prietenesc", uneori iubitul, maestrul etc. e de prisos şi e nevoie de un prieten simplu, direct, prezent, inspirat. Cineva care... să plece sau să vină! Ei bine, eu am „să plec", uitându-mi trupul, fiinţa, lângă ea. Şi, poate nici măcar atât, să zicem... umbra fiinţei.

Zis şi... făcut. Amedeu deveni „cel dinainte", înainte adică de a fi lucid, înainte de criza sau nevroza Gabrielei: amabil, prezent – încărcat de gândurile şi problemele, telefoanele sale! – acceptând „serviciile" ei, devotamentul, iubirea, discreţia, ca o căsnicie rodată de ani în care unul dintre parteneri este absorbit de celălalt, iar acesta, răsfrânt pur şi simplu „în afară", în social: în socialul real, concret, turbionant, gălăgios, al străzii, carierei, mulţimii, dar şi în socialul dinlăuntru, deoarece există şi un asemenea „social" la anumite firi, numite pe nedrept carierişti sau ambiţioşi. Totul părea să se fi restabilit şi Dumitraşcu îşi jucă bine rolul, atât de bine, încât nu numai că părea să „fi uitat" de criza prietenei sale, dar chiar şi de „rolul" său. Nu, nu uitase, erau momente lângă ea când, refuzând s-o chestioneze prea insistent, refuzând chiar s-o privească prea atent, o pândea pur şi simplu, aşa cum se pândesc animalele în întunericul pădurii: nu cu ochii, ci cu auzul exacerbat, cu simţurile întinse la extrem, lăsând „comanda" purului instinct, instinctul care e „văzul" cel mai profund, mai iute, instinctul care e auzul cel mai „clarvăzător", instinctul care e inteligenţa cea mai „curată", mai „rapidă", cea mai lipsită de acele adaosuri pe care le numim prejudecăţi. Părea, în orele pe care le petreceau împreună, pentru un ochi dinafară, naiv, unul dintre acei soţi – animal frumos, bărbat cu succese certe sociale! – care s-a instalat confortabil în fotoliul material, în adulaţia puţin mecanizată, e drept, a soţiei care „i se devotează". Nimic mai fals, însă, jucându-şi rolul, atenţia lui

ascunsă, disimulată, atenția sa concentrată și, am spune, dureroasă, era toată îndreptată asupra dramei ființei ei, prost ascunsă de ea – sărmana, își epuizase, se pare, capacitatea atât de feminină, nu de a salva aparențele, ci de a le construi, fasona, „împodobi", fermeca! Sau șocul morții „celor doi" fusese, într-adevăr prea puternic, ea, nechibzuită, se lăsase atrasă prea mult în cercul lor intim și magnetic. Ei... plecaseră, împreună, având „insolența, egoismul" splendid al amanților perfecți de a „ieși din scenă" fără să țină seamă de „conveniențe", lăsând-o pe mica, „înfrigurata" de iubirea și „secretul" lor Gabriela, uitată „pe mal", ca un copil mare, prea încrezător în ideea de complicitate sentimentală, poate.

La câteva săptămâni abia după „schimbarea" sa neaparentă de atitudine față de ea, după ce Amedeu își începu, cum spunea el, „exercițiile de uitare", neînțelegând „nimic", dar simțind „ceva" sau pur și simplu din pur hazard, Gabriela îl rugă într-o seară să nu mai insiste să-și petreacă nopțile în casa lui. Sau, dacă da, „pentru un timp" ea îl ruga să-i permită să „nu împartă patul cu el". Dragostea ei, spunea ea, era neștirbită, dorul, chiar, după ființa sa, după trupul lui, era mai mare ca oricând, dar... ea avea nevoie de o... perioadă de... retragere, de izolare într-un fel se simțea nu știu cum... murdară, da, ăsta era cuvântul: impură, murdară.

Ciudată murdărie, gândi Amedeu ușor speriat, ferindu-se să-și manifeste cea mai măruntă contrarietate, ferindu-se chiar să se uite la ea cât de cât atent, el care „poseda" nu rareori prin puterea privirii, fixitatea ei „înțelegătoare și poruncitoare", cum o definise chiar ea altădată. Își strânse doar ușor, imperceptibil, umerii, de parcă trupul i-ar fi fost atins de un curent brusc de aer rece deși inexplicabil, toate ușile și ferestrele fiind închise... Dădu mașinal din cap, cu gândul aiurea, părea, ascunzându-se în acel „egoism aparent" cu care-i gratificăm pe unii și care, ei

înșiși, obosiți de a ne convinge de contrariul, și-l „însușesc", și-l „joacă" pur și simplu, ca o pauză convenabilă. O poză care cu timpul devine o veritabilă mască sub care se ascund „și ei", dar „și noi", cei ce credem a descifra la „celălalt" o limită, o scădere sau o oboseală de caracter, o meschinărie, și astfel, „viața" înaintează „previzibil" pe rotilele ei „bine unse", „viața" devine (și) în acest fel „acceptabilă", suportabilă, cine are forța sau geniul de a da mereu la o parte conveniențele și măștile pe care ni le fabricăm grăbiți sau osteniți, cine are „tot timpul" capacitatea, aproape insolența de a fi, în fiecare secundă, în fiecare act, cât de mărunt, „prezent", „aici" cu toată ființa și puterea, vigoarea imaginației, apt de a lua, ca un zeu, în posesie realitatea care e de fiecare dată, până în cutele ei infinitezimale, mereu alta, surprinzătoare, deși căzând tiranic, legic, de fiecare dată în cele câteva „forme" absolute: iubire-ură, sus-jos, dens-flu, prietenie-indiferență, frică-interes, uitare-memorie, viitor-trecut, ratare-realizare, sănătos-bolnav, deal-vale și atâtea altele, dublete de stare de existență și de gând „inventate", descoperite se pare de primii filosofi, de pitagoreici și de Parmenide...

Își strânse înfrigurat umerii și, nemaiputând îndura, după câteva minute „fugi"; pretextă o întâlnire, mașina îl aștepta de altfel în fața casei și, în loc să-l expedieze pe șofer, cum avusese de gând cu o jumătate de oră mai înainte, își înhăță geanta și plecă. Nu „merse" nicăieri în acea după-amiază, deși ar fi avut câteva treburi și întâlniri „presante" de rezolvat, dădu drumul șoferului în centrul orașului, umblă pe jos un timp, cu geanta grea atârnându-i în mână, ca pe „vremea universitară", alegând instinctiv stărzile lăturalnice pentru a nu întâlni cunoscuți și, în cele din urmă, intră într-un soi de bodegă din cele câteva care „bordau" Piața Mihai Viteazul, local „de baștină" și al cunoscutului și petrecărețului, vorbărețului poet Jean Mărgineanu și al „curții sale".

4

Cine s-ar fi așteptat la așa ceva!... Cum să prevezi catastrofele, cele care se „pregătesc" într-un om pe care-l cunoști atât de bine, care ți se „dezvelește" total și în care „fermenetează" morbul, virusul autodistrugerii... oare „el" sau „ea" știau, erau „conștienți", „simțeau" cele ce se pregăteau în ei... în ei, în ei, dar... unde „în ei", în mintea, în „trecutul" lor, în sufletul, dar... unde se află acest „suflet", în inimă, în creier, în acel semicunoscut hipotalamus, sau în pura, viguroasa și bolnăvicioasa imaginație?! Suntem nu numai neputincioși, dar și tâmpi, stupizi de-a dreptul, imbecili, da, imbecili când lângă cineva, lipit de noi și devotat ca un câine de o mare, „indescriptibilă" rasă se „pregătește", se coace, ca un parazit rapace, ceea ce-l va face să... se renege pe sine, să comită un act ce „nu se potrivește cu natura sa și cu nimic!", un act ce pare o eliberare, o „descătușare" de niște lanțuri pe care nu le bănuia nimeni, nici măcar „victima" care e în același timp și făptașul. Cum de simțim, uneori, cu atâta acuitate și finețe fenomene, procese ce se petrec la „mare distanță psihologică" și nu tresărim măcar, așa, ca un câine de vânătoare care ridică botul fin să prindă, chiar și în treacăt, o dâră subțire de „aer străin", când cineva „lipit de noi" zi și noapte suferă sau... complotează contra sa însuși, când cineva ce „ne aparține" și ne este sincer, profund devotat, se „aliază cu dușmanul", cu acea forță care-l va separa de noi, cu care se va uni „contra noastră"...? Căci „a-l" sau a „o" pierde, ființa aceea care a fost un dar al destinului, unic, neprețuit, nu e un „furt josnic", iar „cei ce desăvârșesc" această pierdere, această „trădare" nu ne sunt inamici? Perfizi, determinați, orbi, definitivi?!

Gabriela, după ce „refuză să împartă patul" cu iubitul ei, începu să aibă o comportare puțin ciudată: nu mai venea

în casa lui Dumitraşcu decât ca să se „achite" de obligaţiile casnice pe care şi le autoimpusese şi când el nu se afla în casă. El ajunse în situaţia ca, dacă voia să-şi vadă prietena şi iubita, trebuia s-o sune la telefon – când ea răspundea, uneori, la ore imprevizibile – şi să-i dea întâlnire în oraş, ca pe timpul primelor lor întâlniri, fapt ce avusese loc cu aproape zece ani înainte. Apoi el fu căutat cu insistenţă de „o delegaţie" de elevi ai Gabrielei care îi puseră tot felul de întrebări incomode, aproape jignitoare: De ce profesoara lor nu-i mai primea ca înainte, de ce-şi schimbase firea, de ce slăbise?...

– ... Cum, slăbise? întrebă perplex Amedeu, care o văzuse cu o zi înainte.

– ... Nu ştim, poate nu slăbise, ca să zicem aşa, dar... prinsese o culoare palidă, pământie, care...

– Ce fel de culoare? izbucni Dumitraşcu, eu n-am observat nimic!

– Nu ştim, poate ne înşelăm, dar, e adevărat că privirea ei, cum să spunem... da, da, privirea ei e alta, rătăceşte pe lucruri, se fereşte să te privească în ochi, care înainte... înainte...

– ... Ce tot îi daţi zor cu „înainte"! Ce a fost înainte şi ce e acum... hai?! Eu n-am observat nimic şi...

– Vedeţi? N-aţi observat nimic pentru că... da, da, pentru că sunteţi prea aproape...

– ... Sau prea departe! punctă o fetişcană cu minijupă şi cu o privire sălbatică, furioasă, o privire ce zumzăia ca frunzele metalice toamna.

– Lăsaţi-o în pace... o vreme! spuse într-un târziu profesorul, stânjenit de această „întrevedere" în care „nişte mucoşi" veneau să-i ceară socoteală despre prietena sa – a obţinut un an sabatic, lăsaţi-o să se odihnească, să se regăsească după... după...

Şi cum cei patru îl priviră întrebător, aşteptând să-şi continue fraza, el adaugă:

– ... Bine, voi vorbi și eu cu ea, îi voi „raporta" că ați venit să mă vedeți și... da, sunați-mă peste o săptămână!

Dar... nu mai sună nimeni dintre foștii ei elevi și ea însăși, Gabriela... dispăru. După ce o căută infructuos mai bine de o săptămână la telefon, Dumitrașcu veni la ea, deschise ușa, aerul era închis, dar toate lucrurile se aflau la locul lor, dulapul plin de haine, iar pe masă actele ei și un bilet pe care era scris de mână, cu creionul:

„Iertare. A ta, pentru totdeauna. G."

El nu alertă pe nimeni timp de câteva zile, poate chiar o săptămână, lucru care i se reproșă și pe care și-l reproșă el însuși, de parcă... de parcă cineva sau „ceva" ar fi putut modifica lucrurile. Cele care se petrec și, mai ales, cele care se „pregătesc" în afundul ființei noastre de granit, de încăpățânare oarbă și somnabulică, nici o forță „din preajmă" sau umană, se pare, nu le pot schimba sau influența. Spre binele, spre neajunsul „lor", al nostru? Poate, mai știi, spre împlinirea unor legi „inexprimate", a unor „amintiri tiranice", a unor „legăminte luate în somn", cum ar zice un poet care încearcă, pe o bucată de hârtie luată în grabă, să mâzgălească câteva versuri, pe care apoi, uimit, dezamăgit, le va arunca...

Da, Gabriela... plecase fără să „spună o vorbă", să dea o adresă, lăsându-i însă „pe cei apropiați" în speranța „deșartă" că va da un semn, chiar dacă nu va „apărea în curând", măcar spre liniștea lor, a celor dragi, a celui drag. Dar ea nu voia sau nu putea „să mai dea un semn" și astfel trecură primele zile de neliniște, de speranță vie și dezamăgită, de așteptare, de nervi, reproșuri inutile, de insomnii și dialoguri mentale chinuitoare, nesfârșite, supoziții – unele exprimate, altele nici în gând, de teama și a gândurilor care, în astfel de ceasuri, de stări, pot s-o ia razna, să se alieze „și ele" cu „inamicii noștri", cei care complotează pe furiș, tenace și teribil de eficient contra stabilității noastre încă atât de precare și atât de istovitor câștigate...

Gabriela plecă, dispăru, absentă teribil pentru... un timp, pentru totdeauna. Din viața lui Dumitrașcu Amedeu, din viața ei, a „noastră", din viață pur și simplu sau... există oare o pedeapsă mai grea, mai teribilă decât „a pleca din viață, din viața aceasta"? Dacă... aceasta poate fi, este cu adevărat o pedeapsă sau, mai știi, pentru unii și, mai ales, pentru unele ceasuri ale unora, „ea" este o „soluție", chiar și o „cale de ieșire". Nu, nu din viață, ci... o cale de ieșire pur și simplu! O soluție, mai mult decât o soluție sau mai puțin decât o soluție, oricum o... cale de ieșire, de supraviețuire, da, da, de supraviețuire! Cum așa, moartea – o cale de supraviețuire?! Cine știe, și-apoi moartea... cine o cunoaște atât de bine, de intim, ca să zicem așa?! S-a întors oare cineva vreodată în afara fratelui Martei și al Mariei, Lazarus, prietenul lui Iisus, fiul dulgherului, dar el se pare că a rămas tăcut, pecetluit de cele trei zile petrecute în linţoliu, în spatele pietrei grele de mormânt...? Suntem, unii dintre noi, obsedați de „ea", dar... asta înseamnă oare că o cunoșteam, avem dreptul să spunem acest lucru? Și... cu ce seamănă oare moartea, cu ce lucru, obiect, fenomen sau ființă, cunoscute cât de cât din viața noastră zilnică, ca să putem emite cea mai vagă afirmație, propoziție în legătură cu „ea", încercând s-o posedăm cumva deoarece, e știut, orice afirmație, cât de măruntă, orice propoziție cât de simplă e o directă, aproape brutală încercare de luare în posesie.

Ea dispăruse pur și simplu și, da, poate că era moartă. Dar... nu sunt unele stări chiar mai rele decât moartea, pentru... unele ființe care nu se nasc, ca noi „ceilalți", cu platoșele metalice de apărare contra oricărei murdării sau neînțelegeri existențiale, ființe, „organisme" care au, din naștere, unele „lucruri" în pierdere, în lipsă și altele în exces, cum ar fi... un trup intern fără tegument, fără piele – există și un „trup intern" care nu este în nici un fel sufletul! – și „cel puțin o amintire în plus, mereu în plus", față de amintirile

noastre, ale „celorlalţi", o amintire bolnăvicioasă, fantastică, viu colorată cum sunt meduzele şi crinii în unele vise, o amintire care nu e adeseori decât o profeţie întoarsă pe dos sau o profeţie pur şi simplu, prea directă, prea dură, prea apropiată de esenţa existenţei ca să o putem descifra cu „uneltele obişnuite" ale înţelegerii noastre grăbite şi îngâmfate.

Ea dispăruse, „absenta" şi poate că urma să vină, să dea, totuşi, un semn sau, mai ştii, nu avea „să mai vină" niciodată. „Tu te-ai pierdut din drumul lumii. Ca o săgeată fără ţintă..." spune poetul, dar Gabriela, iubita, prietena „esenţială" a lui Amedeu poate că „se-ndrepta totuşi spre o ţintă", există unele ţinte pe care le purtăm înlăuntru şi când pare că vagabondăm dezordonat „fără ţintă", măcar pentru ochii celorlalţi şi, oricât ar părea de ciudat chiar şi pentru propriii noştri ochi! – noi ne îndreptăm cu pasiune, aş zice, şi cu o directeţe extremă spre acel scop care se naşte, poate, tocmai din această „tendinţă", drum, „rătăcire". Ce, oare toate „scopurile, ţintele" vieţii noastre ne sunt, ca să zicem aşa, familiare, cunoscute, zeitatea nu ne ascunde oare şi din grijă faţă de noi, unele dintre aceste „năzuinţe, scopuri sau ţinte"?

Oricum, moartă sau vie, „rătăcindă", Gabriela era absentă, absentă în sensul, în semnificaţia cea mai aspră, cea mai profundă şi, lucru previzibil, Dumitraşcu, prietenul ei, soţul ei aproape, îi trăi şi simţi abia acum „absenţa" şi nu facem nici un fel de jocuri de cuvinte: da, există unele fugi, absenţe pe care nu le înregistrăm decât atunci când ele „s-au sfârşit" sau s-au transformat în altceva. Sau... sunt, există cu siguranţă mai multe feluri de absenţă ale cuiva care ni s-a dăruit, care şi-a amestecat viaţa lui cu a noastră, iar moartea, chiar şi cea aparentă, nu este absenţa cea mai... elocventă, mai izbitoare! Ea e, cumva, teribilă, deoarece conţine o bună doză de convenţionalitate, îşi arogă, cu o anume aroganţă, un ritual căruia toţi i se închină şi „îl recunosc", dar... nu există şi alte „absenţe", mult mai dramatice, mai „ultime,

definitive", mai... înfiorătoare, aşa cum sunt albele stafii tremurătoare care apar în miezul nopţii, ca o siluetă de hârtie, fără relief, dar purtând pe umeri o tensiune ciudată şi extrem de familiară, unul dintre acele chipuri care ne îndeamnă când să trăim şi când să... absentăm în sfârşit de la ceea ce părea esenţial şi nu era şi să alunecăm de partea „aceea" unde visele, unele vise, s-au dovedit singurii, adevăraţii profeţi, spre „acea parte a vieţii" pentru care ne născusem cu adevărat, dacă, Doamne, am fi avut parte de o naştere cu adevărat fericită! Inspirată! Bietele stafii – profeţii rămase pentru totdeauna mute, ca un mesager cu fălcile încleştate şi care încearcă disperat să ne facă să înţelegem un adevăr sau un pericol iminent doar cu mâinile, cu umerii sau cu expresia îngrijorată, trist-comică a feţei!... De ce să ne temem mereu cu o exagerare ridicolă de moarte – pe care nu o cunoaştem! – şi nu de „absenţă", de ce s-o recunoaştem abia când e strigată de o gură nevăzută, neputincioasă deja, a celui care o personifică, a celui care este, dar şi pare, cu desăvârşire, absent. De ce să continuăm mereu, cu o tenacitate ridicolă, starea noastră de mediocritate sentimentală, de ce să cunoaştem, să aflăm doar „izbindu-se de obiecte", ca un orb ce intră într-o încăpere străină şi în care mobilele sunt dispuse alandala, ca un „orb începător", cineva care are încă încredere în ochii săi ce şi-au pierdut de mult claritatea, perspectiva, acel defect ciudat care ne face să percepem relieful, orizontul şi plopii ce se întâlnesc undeva, la capătul unui drum care se epuizează într-un punct. De ce să fim noi înşine morţi când cineva învie, în sfârşit, găseşte sau caută febril o soluţie, o cale care se află, poate, în el însuşi şi ni se pare că se scufundă într-o absenţă misterioasă, nepermisă, furându-ne, lipsindu-ne ultragios de un „obiect" care ne „fusese drag" şi asupra căruia ni se părea a avea anumite drepturi, chiar şi în afara celui de proprietate!...

Deoarece, într-adevăr, Gabriela dădu „un semn", trimise câteva scrisori pe adresa lui Amedeu, dar din data de pe timbrul poştal nu puteai să-ţi dai seama dacă aceste scrisori erau trimise „înainte" sau „după", deoarece datele celor cinci scrisori erau toate „înainte", deşi sosiră... „după". De parcă altcineva le postase, le aruncase în cutie sau Gabriela însăşi voia să arunce un văl asupra propriei absenţe, dispariţii. Sau... de parcă ar fi fost prizoniera cuiva, fapt deloc rar în vremea noastră când oamenii sunt uneori răpiţi, ţinuţi sechestraţi sau chiar suprimaţi pentru a obţine ceva, acte sau sume de bani de la cineva.

„... Nu, dragul meu, nimic nu este întâmplător, ştii bine că eu nu cred în hazard... în «micul» hazard, deoarece există «şi cel mare», naşterea, războiul, dar... nu secolul! Am spus naşterea, deoarece m-am gândit la părinţii mei, Dumnezeu să-i ierte, care m-au împins la prima mea «crimă». (Nu ştiu de ce am pus în ghilimele cuvântul crimă.)

Dar... naşterea, faptul că te tragi din doi părinţi, apăsaţi şi ei de povara propriilor genitori, dar şi a lateralilor, «paraziţii unei naşteri» cum îi numesc eu, unchii, mătuşile, bunicii, care nu au nici un rol şi nici un merit la aceasta, dar îşi varsă nu puţine dintre tarele şi pornirile lor afunde în micul bebeluş, nemaivorbind chiar de unele semne, trăsături fizice, respingătoare, deoarece... ei bine, naşterea ce fel de întâmplare, de hazard, este? Te-am chinuit şi pe tine în câteva rânduri cu întrebările mele stupide în legătură cu această temă, apoi am renunţat, subiectul te indispunea vădit şi eu nu voiam să te supăr, nici măcar o clipă.

Nu, spre deosebire de tine, care erai mulţumit, chiar mândru de naşterea ta, de antecesorii tăi până hăt, în negura vremii şi a istoriei... ţin minte că odată – băuseşi cred ceva mai mult, or tu nu rezişti la alcool, dar nu rezişti într-un fel care mi-este drag – ai făcut o teorie ciudată, după care, prin strămoşii îndepărtaţi, tu te confunzi cu întemeietorii

neamului! Dar nu la modul vag şi preţios cum ar putea s-o facă orice român, ci tu proclamai pentru Dumitraştii, Muntenii, Budeştii şi Popeştii, cele patru ramuri mari din care te tragi – Dumitraşcu, Munteanu, Bud şi Pop – reprezentanţa, specificul chiar al întregului nord românesc, dacă nu mă înşel, sintetizate astfel: blândeţe, violenţă – în momentele de pericol! – familie, biserică (credinţă) şi proprietate. Toate aceste trăsături au fost, spuneai tu, «îndeplinite» de cei care te-au «anunţat». Te-am crezut în seara aceea şi, de fiecare dată când îmi aminteam de «excursul» tău inflamat, refuzam să mă las ispitită de acel drăcuşor al ironiei sau al zeflemelei care ne împinge să râdem de cei pe care, cu o expresie urâtă, îi numim paranoici şi încercam să te înţeleg şi pe tine, tocmai pe această linie psihologic-genealogică. Deoarece tu ai un mare respect faţă de tradiţie şi de cei care te-au precedat, de «tribul vostru» cum îi spui. La mine, vai... lucrurile stau cu totul altfel iar eu m-am ferit să te încarc cu date privindu-i pe cei care m-au «anunţat» şi nici cu cele despre starea mea de tristeţe, de nedumerire, de revoltă. Era însă o revoltă pe care nu am îndrăznit niciodată să mi-o revendic, o revoltă ca un blestem, de parcă trebuia să mă nasc pentru a răzbuna ceva sau pe cineva şi, mai ales, trebuia să pedepsesc o crimă pe care nu o înţelegeam, un păcat «transmis mie», fără nici o legătură cu mine şi cu viaţa mea. E ceva în genul «păcatului strămoşesc», o absurditate şi acesta, dar, cum să zic, o absurditate care se întinde peste toată speţa umană, aici, însă, în cazul meu, «piatra» aceasta grea trebuia s-o duc singură. Nu m-a întrebat niciodată nimeni dacă vreau să mă înham la această «povară a destinului», cu un dispreţ desăvârşit, total, de parcă unii dintre noi am fost născuţi pentru a fi sclavi ai unei legi, ai unei răzbunări sau ai unei greşeli grave făcute de un necunoscut, sau o necunoscută, întâmplător de acelaşi sânge cu noi, o vendetă pe care nu ai măcar dreptul

să o cunoşti, să o înţelegi, să o accepţi! M-am revoltat din prima tinereţe faţă de această «poruncă barbară» şi... totuşi, am aplicat-o, i-am dat urmare, cum se spune, toată revolta, raţiunea mea nu m-au ajutat în nici un fel. Am fost, toată viaţa, o umilă, stupidă sclavă a unei «comenzi» date de un obraz şi o gură necunsocută, am fost înjugată ca un animal primitiv de povară la o greutate, la un car supraîncărcat, greu şi nevăzut sau, mai potrivit, legată cu un lanţ de banca mea şlefuită de alţi nenumăraţi vâslaşi la o galeră fantastică, îmbâcsită de trupurile nevăzute şi asudate, din preajmă, singură însă şi «vizibilă» în munca mea, pe oceanul acela furios şi etern mişcător al genealogiei, al naşterii mele..."

G.

„Nu aveai niciodată dreptate, dragul meu, când afirmai că sunt un «om bun», ba uneori afirmai chiar că am o «rară delicateţe în tendinţa mea spre generozitate», că am «darul rar de a şti să dăruiesc fără să supăr, să jignesc» şi altele de acest fel, ce-mi făceau de-a dreptul ruşine, deoarece nu corespundeau în nici un fel adevărului. Nu te contraziceam însă, din jenă, din milă faţă de mine însămi şi din teama de a nu părea ipocrită. Nu, eu nu numai că nu am fost capabilă de niciun fel de bunătate, de generozitate faţă de alţii, faţă de un altul, dar nu mă puteam împiedica să urăsc şi chiar să dispreţuiesc pe mulţi din cei ce intrau în contact cu «mica mea persoană». Şi eu, altfel fragilă şi la trup şi la «afirmarea propriei personalităţi», cum mi-ai spus odată, într-un moment de furie şi eu am râs în forul meu interior deoarece, tu, de fapt, nu erai furios pe mine! – posedam, iscam, «reuşeam» o ură, un dispreţ formidabil faţă de mulţi din cei amabili, curtenitori cu mine şi faţă de care, eu, ca o maimuţă bine crescută, schiţam tot felul de zâmbete, gesturi şi chiar acte de «bunăvoinţă, de bunătate». Această

ură, acest dispreț, pe care tu l-ai ignorat mereu, a fost cu adevărat forța mea, singura forță pe care mi-au dăruit-o natura și strămoșii mei încruntați. Și eu... eram bucuroasă și cu acest dar, dacă spre deosebire de tine și de alții, împovărați cu atâtea daruri care ar fi ajuns unei legiuni întregi, eu... nu, nu, nu vreau să zic că am fost vitregită, nu, nu, eu... am înțeles foarte bine: darul meu, înzestrarea mea era ura, disprețul. Arme, însă, spre deosebire de calitățile voastre care trebuiau să vă ajute să rezistați și să vă afirmați în lumea rea și tembelă, la mine erau, trebuiau să mă ajute nu pe mine, ci pe «acela» sau pe «aceia» care m-au trimis în această lume să răzbun un păcat neînțeles și grav, altfel... de unde atâta încrâncenare, atâta vigoare la o ființă plăpândă, care părea a trece prin viață în vârful picioarelor ca printr-o cameră vastă, cu pereți nevăzuți, o încăpere făcută doar pentru «trecere»! Tu... tu, cred că ești singurul, singura ființă pe care n-am disprețuit-o, n-am urât-o și tu – poate că și eu! – am tras concluzia greșită că te iubeam! Și-acum mă depărtez, dragul meu, de teamă că am să-mi pierd și această... favoare neînțeleasă, nu de a putea iubi pe cineva, pe altcineva, ci de a reuși, ca printr-un miracol al persoanei mele blestemate, să exclud, să separ o persoană, o singură persoană din turma umană sortită acestei «jertfe», a disprețului meu obosit, a urii mele vii. Deoarece mi-este teamă de miracole, obosesc și ele, acest lucru mi l-a insuflat și doamna Myrianu și eu... dar despre ea, altădată, nu mai sunt capabilă să vorbesc despre mine, nici chiar prin aluzii."

G.

„...Toată viața am râs de acei autori care i-au zugrăvit pe cei care «purtau ura», pe oamenii care aveau puterea de a urî ca pe niște inși întunecați și nefericiți, de la acel Iago al lui Shakespeare până la Rogojin al lui Dostoievski. Se

înşelau aceşti distinşi domni, ura nu e povară, ura nu te face întunecat sau antipatic, ura este una dintre forţele date omului, o forţă rară. Nu, în ce mă priveşte, eu nu mi-aş fi ales-o ca o «calitate primă, dominată», dar dacă aşa «s-a întâmplat»... Deşi, cum îţi spuneam, eu nu cred în întâmplare şi tocmai de aceea, am «purtat» cu o anume tărie, cu o anume demnitate acest dat, hărăzit, aruncat, cum vrei să-i spui. A, ai să mă întrebi atunci de ce m-am «prefăcut» bună, modestă, prevenitoare cu atâţia care îmi păreau inferiori? Nu, nu dragul meu, eu nu m-am prefăcut în nici un fel, eu sunt absolut incapabilă de orice prefăcătorie. Nu, m-am ascuns şi am făcut-o atât de bine deoarece nu m-am ascuns pe mine – o, «mica mea persoană» nu ar fi meritat această «muncă neîntreruptă», acest teatru dificil! Nu, eu mi-am ascuns ura, eu mi-am ascuns dispreţul, acestea nu trebuiau să vadă «lumina zilei», cum se spune! Şi, după cum bănuieşti, nu din considerente umanitare sau convenţionale, ci... pentru a fi cu adevărat eficientă, pentru ca nimeni să nu mă împiedice în ceea ce aveam de făcut. A, ai să mă întrebi... ce aveam eu atât de grav, de important de... făcut? Nu ştiu dacă ai să mă crezi, dar... nu ştiam nici eu! Ştiam doar că trebuie să fiu pregătită, minuţios, profund pregătită, trează, extrem de vigilentă şi, odată şi odată, mi se va arăta clar, fără umbră de îndoială, ce aveam de făcut – de îndeplinit, mai bine zis!

Nu dragul meu, ai văzut tu însuţi, ura, ura mea profundă, organică, nu m-a făcut nici întunecată şi nici urâtă, altfel tu, omul frumos şi exigent, nu m-ai fi acceptat lângă tine, lângă «coasta, ta», cum mi-ai spus odată atât de frumos. Mai mult decât atât, mă caracterizau: bunătatea mea neobosită, de care vorbeau atâţia, veselia mea la orice oră, farmecul meu chiar, de care tu mă asigurai că-l aveam – şi alţii, e drept! – dorinţa mea «rară» de a veni în întâmpinarea altora, în ajutorul lor chiar când nu eram rugată şi, uneori, chiar al celor care nu-mi cereau acest ajutor. Semănam în

aceasta – e tot o observație de-a ta, în rarele momente când te îndurai să mă observi! – cu acel mic evreu, Herrlich sau Hergot, nu-i știu exact numele, deși ne-am întâlnit, mai bine zis, ne-am «intersectat» de multe ori, micul evreu care, nu știu de ce, se repezea și el să «se facă util altora», nu numai «rudelor, prietenilor și celor cu care avea un interes», cum se spune. Oricum, acest individ mărunt, rubicond, cu o neplăcută roșeață a feței, cu buzele groase, răsfățate, veșnic umede, cu ochii holbați și lucioși era, cum să zic, contrar evreului sau «ovreiului» clasic, cum îl știm din literatură sau caricaturi: el era discret, mereu zâmbitor, deloc interesat de bani sau relații – ha, aș spune «interesat» de a ajuta pe alții, nu numai că el (ne!) îndeplinea dorințele exprimate sau nu, dar... le și inventa! Aici, spuneai tot tu, aici se ascunde natura sa de evreu, mai bine zis de «bun comerciant», spuneai: știe să «deschidă», spuneai tu, să provoace, să inventeze noi necesități, dorințe sau... să descopere altele «vechi», ascunse în firea noastră sau, mă rog, în trecutul nostru. Poate.

De ce semănam cu el și, totuși, nu?! Eu, ei bine, eu îmi ascundeam misiunea și, evident, unealta ei: ura! El... cred că nu ura și nu iubea pe nimeni, sau, dacă vrei, ne iubea pe toți, chiar și pe cei... ha, ha, neîntâlniți încă! E posibil? Să întâlnești într-un mic evreu contemporan, figura cristică? Oare... totul e posibil azi sau... ne înșelăm cu toții, tot timpul?... Nu-mi pasă și... nu aceasta voiam să-ți comunic.

De când am început să-ți vorbesc (să-ți scriu, de fapt!) despre «înzestrarea mea ciudată», despre ura mea, știam și știu și în clipa aceasta că nu mă vei crede și nimeni nu va crede, dacă tu o să ai imprudența să vorbești despre aceasta și altora, dintre cei care m-au cunoscut, m-au «respectat» sau m-au «admirat» cum se spune. Și, în mod sincer, tu nu vei crede, nu «poți» să crezi dintr-o pricină foarte simplă, unul dintre acele motive sau cauze prin care se trădează de

fapt mediocritatea atotstăpânitoare a oamenilor, chiar şi a celor mai «dotaţi»: confuzia în aprecierea, evaluarea – nu ştiu cum să-i spun! – unui defect sau a unei calităţi când «dozele», ca să zic aşa, sunt schimbate fundamental. Deoarece... totul stă în cantitate, calitatea nu este decât un salt al cantităţii, geniul, cred, este o «mare, amplă cantitate» sau «un alt fel de cantitate». În fine... Nu, eu nu păream şi «nu eram» rea, deoarece «voi» prin răutate înţelegeţi răutatea mică, măruntă, zilnică, trădătoare pentru oricine şi orice act, vorbă, privire. Nu, evident, în mărunţişuri, în munca psihică, zilnică, bineînţeles că... eu eram bună. Mai mult chiar: imitam, cu un anume talent, pe «cei buni», pe cei, ha, ha, cu adevărat buni şi, pentru că eu sunt realmente «talentată» (dar nu aşa cum o înţelegeţi voi!), îi imitam aşa de bine, încât nu numai că păream «mai bună» ca ei, ca aceia care îmi serveau de modele, dar chiar şi ei, da, da, chiar şi ei mă luau drept exemplu, imitau o imitaţie, înţelegi ce vreau să zic! Iată, unul din labirinturile existenţei şi... eu mai cunosc şi altele, oho!

Ştiu, vei fi revoltat, profund revoltat citind aceste rânduri; auzi, să-ţi fac eu o asemenea farsă, să te provoc, să te silesc să-ţi schimbi imaginea despre mine, iată un fel iute, facil, de a provoca resentimentul, ura în altul: să-i ceri să-şi schimbe opinia despre o persoană, să «schimbe termenii contractului», ca să vorbim în limbajul de azi al României, unde totul are un preţ, bănesc, bineînţeles. Dar... cunoscându-te destul de bine – ha, ha, oricum binişor, mai bine decât ţi se părea că mă cunoşti dumneata pe mine! – ştiu, o să refuzi să admiţi că te-ai înşelat şi... da, da, vei spune că am înnebunit pur şi simplu, Gabi a înnebunit, Gabriela e nebună, paranoică, vrea să-şi dea importanţă! Joacă teatru, iubeşte spectacolul, surpriza, vrea să ne uimească, chiar... dacă o face în detrimentul ei, calomniindu-se! Nimeni, vei spune, nu acceptă mediocritatea, iar oamenii cei mai

blânzi, mai şterşi, mai discreţi, mai retractili, mai «modeşti» cum se spune, cer şi ei, la un moment dat, un «ceas al răzbunării» şi... mototolesc pur şi simplu imaginea pe care ceilalţi, în ani de zile, şi-au făcut-o despre ei! Şi... vor să ne uimească, să ne şocheze cu orice preţ, chit că-şi riscă prestigiul, creditul moral şi sentimentul atât de greu obţinut! Asta se întâmplă şi cu buna, devotata Gabriela, o... da, da, e simplamente o revoltă, o punere în discuţie a propriei imagini; şi nu numai în ochii noştri, mă rog, treacă-meargă, dar şi în propriii ei ochi, da-da... e puţintel nebună, ce mai! Trece, mai bine zis, printr-un moment de nebunie, o stare psihotică pasageră, cum se întâmplă în unele astfel de maladii, la maniaco-depresivi, de exemplu. Sau, mă rog, o nevroză prelungită, profundă, care se repetă, se reproduce «în cerc», aşa cum sunt unele boli mărunte de care nu scapi, o gripă ce urmează alteia sau o febră în lanţ, o stare febrilă care are mereu alte cauze...

Ha, ha, da, te cunosc bine, iubitul meu, cam în felul acesta o să reacţionezi, complicând şi falsificând la modul tău inteligent totul sau... aproape totul. Îmi pare rău, dar... nu te pot ajuta, de altfel, nici nu vreau să te ajut, aceste rânduri au o altă destinaţie, o să vezi până la sfârşit. Deoarece cred că ai început să bănuieşti deja, eu nu am să plec o singură dată; există şi morţi repetate şi, în primul rând, după cum ai văzut până acum, eu am plecat o dată, fizic de lângă tine şi de lângă ceilalţi, toţi, iar acum am plecat şi... ca imagine, ca amintire, cum vrei să zici. Am ucis-o pe acea Gabriela lângă care ai trăit aproape un deceniu, în cea mai bună credinţă şi siguranţă, tu însuţi, ha-ha, mi-ai declarat în câteva rânduri că, în felul meu, te protejam, dar nu de ceea ce doreai sau voiai tu, adică de mediocritatea, meschinăria, vulgaritatea şi zgomotul lumii «din afară», ci te protejam... de mine, de adevărata mea natură, prea aspră, prea adevărată, prea reală» pentru ca cineva, chiar şi un om

puternic ca tine, să o poată suporta. Deoarece... tu te-ai lipit de mine, credeai că ai nevoie «neapărat» de mine, înşelat, ca şi alţii, evident, de semnele mele aparente, bine jucate, de «modestie, fidelitate, instinct feminin» şi altele de acest fel, prin care femeile îi atrag pe acei bărbaţi care-i interesează. Iartă-mă, nu vreau să te jignesc, dar... tu, în primele «noastre» ceasuri, zile, săptămâni, nu mă interesai aproape deloc. Sau, dacă vrei, doar aşa cum se simte atrasă o gâsculiţă de provincie de... un plăvan frumos, vital, un bărbat cu o coamă splendidă, umeri laţi, musculoşi, o gură perfectă, carnasieră, deştept, cultivat şi, pe deasupra, celebru! La drept vorbind, celebritatea ta politică, atunci când a apărut, mi-a plăcut mai puţin, îl preferam pe finul, prevenitorul şi abia ambiţiosul conferenţiar, păşind încântat pe covoarele vechi ale casei Martinetti sau urmând pe adevăratul său mentor, pe domnul Măriuţan, pe care l-a şi uitat apoi! Nu, nu «l-a trădat», cum te-ai «speriat» şi te acuzai la nesfârşit, bineînţeles neuitând să-ţi admiri par la même occasion această «forţă de a te autoacuza», o meschinărie sau vanitate, cum vrei, tipic intelectuală! Nu, «l-ai uitat», dragul meu, şi el, domnul Măriuţan ştia asta, te asigur! Dar... despre el, mai încolo.

Da, a fost o simplă admiraţie pe jumătate mimată, a unei gâsculiţe de provincie tipică, pentru un «campion local» şi, spre uimirea şi dispreţul meu, tu ai căzut «într-însa» ca un bărzăune, un bondar mare şi zumzăitor, care se îneacă în apa falsă a unei oglinzi, a unui geam care sclipeşte într-o rază întâmplătoare. Tu aveai nevoie de aşa ceva, „numai" de aşa ceva, deoarece ani de zile te-am văzut indiferent şi chiar respingând avansurile unor reale personalităţi feminine de care eu însămi mă simţeam atrasă şi care, ha, ha, îmi trezeau porniri ciudate, homosexuale. Ba, cred că dacă te-ai fi ataşat de vreuna dintre aceste, femei splendide, mândre, singuratice (uite cum era neglijata de tine Rodica

Filipescu!), eu aş fi căzut în această capcană, numită vulgar lesbianism, şi asta poate numai ca să te contracarez pe tine, să-ţi pun «în valoare» reala ta prostie, mediocritate, în materie de femei, de oameni, tu, care te vrei conducător de mase, formator de destine...

Ce ciudată, ce profundă, ce interesantă este orbirea, prostia bărbătească, ca să zicem aşa: ai crezut, în primele zile, primele săptămâni, că tu eşti elementul «pasiv», că te laşi cucerit, că eu sunt un biet, catifelat fluture pe lampă şi, în simpatia ta faţă de mine, în acceptarea persoanei mele, se amesteca nu puţin dispreţ, un fel de condescendenţă amuzată, numai că nu te credeai binefăcătorul meu! Nu, iartă-mă, nu erai şi... nici eu nu eram; în ce mă priveşte, eu nu am crezut o clipă că «totul va dura», nu-mi plăceai şi m-a pierdut – da, m-a pierdut, adică m-a fixat lângă tine! – sursa inepuizabilă de amuzament evident involuntar pe care mi-l provocai. Nu ştiu de ce – ba ştiu, dar să zicem astfel! – dar tu, în faţa atâtor bărbaţi puternici, femei şi tineri cu reală personalitate, cu care nu de puţine ori te confruntai splendid – şi o altă femeie ar fi avut mii de ocazii să te admire şi să se îndrăgostească la nesfârşit de dumneata – cu mine te infantilizai, te imbecilizai de-a dreptul, devenind tot mai penibil, mai ridicol. Şi asta, ştii de ce? Pentru că ţi-era milă de mine, aşa cum ridici o păsărică din praful drumului, după ce s-a izbit de un stâlp sau de un geam, o ţii în palmă şi încerci s-o repui în mediul ei, simţindu-te un pic Dumnezeu. E adevărat, eu însămi port o vină: te-am lăsat s-o crezi, am fost «feminină», cum ziceţi voi, am jucat aproape la perfecţiune rolul pe care, brutal, orgolios, mi l-ai prescris, te-am lăsat să crezi că eşti un demiurg, ţi-am ridicat zeci de altare zilnice, toate hrănindu-se sau, dacă vrei, zidite din cărămizile propriei tale naivităţi şi aroganţă. A, sărmanul de tine, aveai tot dreptul la această «vanitate», la «această aroganţă sau la acest orgoliu», cum vrei să-i zici, doar... că

ai ales greşit persoana care să «susţină», să hrănească aceste «calităţi-defecte», fără de care, într-adevăr, un om activ nu poate înainta. Nu poate crea.

Şi-acum, du-te dracului! De câteva ceasuri mă ocup cu tine, de ce mi-ai reţine tu atenţia în loc de un altul sau alta! Numai pentru că... în sfârşit! De fapt, ar trebui să-mi săruţi mâna: te redau ţie însuţi, îţi redau, cum se zice, libertatea, numai că vanitatea ta te va împiedica s-o guşti, deoarece libertatea de data aceasta ţi-este dăruită, nu-i aşa, dragul meu, n-ai obţinut-o prin forţe proprii, lezând şi jignind pe un altul sau pe o alta. Da, ce să-i faci, suntem cu toţii, mai mult sau mai puţin animale de pradă, doar că voi, cei «puternici», «învingători», nu bănuiţi o secundă, în splendida orbire a orgoliului vostru, că luptele, unele lupte, se duc şi în «spaţii invizibile», în locuri «umbrite» în care gemetele, sfâşierea şi extincţia sunt complete, admirate doar de zei şi de demoni invidioşi! Mediocri ei înşişi în faţa geniului uman veritabil, care nu are nevoie de lumina privirilor sau de sunetele vocii pentru a fi, a lupta, a face dreptate.

Şi-acum... să trecem la obiect: ai să înţelegi totul sau aproape totul sau... n-ai să înţelegi nimic, vanitatea – sau, orgoliul, mă rog – te vor face mai orb decât un orb şi... nimeni şi nimic nu te poate ajuta! Nu, marea tragedie care a cutremurat Clujul, moartea atât de melodramatică, de romantică, a «celor doi îndrăgostiţi» Măriuţan şi Myriam, a fost «falsă»: ei nu s-au sinucis, ci au fost omorâţi şi, bănuieşti acum, nu-i aşa, că eu am fost autorul, ca să zicem aşa. N-am bănuit că voi mărturisi cuiva această «faptă», nici măcar ţie, dragul meu, dar iată, eu dispărând, din lumea voastră... cel puţin, îţi „comunic" ţie adevărul. Şi... ştii de ce? Pentru că sunt convinsă, dar absolut convinsă că mai ales lucrurile esenţiale nu pot fi în nici un fel transmise cuiva, comunicate.

Nu «ni se permite», zeii ne-au interzis aceasta și ne-o vor interzice mereu; adevărul și adevărurile ființei și ale lumii acesteia sunt pur și simplu apanajul lor, și îi vezi dumneata renunțând la aceasta? Căci aceasta este adevărata lor putere, «proprietate», și vezi tu pe cineva renunțând la putere, la proprietate, la o asemenea sublimă proprietate?

Am să-ți «spun», am să-ți fac această mărturisire la care nici tu și nici altcineva nu se aștepta, știind că mă voi izbi de două bariere: neîncrederea ta, a voastră și, în fapt, incapacitatea mea, a oricărui om, de a spune altcuiva «ceva» esențial, ceva cu adevărat vrednic de a fi spus, mărturisit, comunicat. Așa că vezi... nu risc prea mare lucru spunându-ți adevărul. Puah, ce-i aia «adevărul» în lumina credinței mele de mai sus, el nu valorează mai nimic; a, adevărurile mici, da, miile, milioanele de adevăruri mici, ele există și vor exista în vecii vecilor, iar oamenii, cei mai înțelepți, care sunt și cei mai nătângi, deoarece vanitatea îi orbește printr-un simplu și vulgar proces de analogie, vor conchide că, dacă pot «deosebi, izola» micile adevăruri care cad sub simțuri (pătratul ipotenuzei egal cu suma pătratelor catetelor, previzibilitatea anotimpurilor, legile fizice «locale», planetare, newtoniene, sau legile morale unde domnește un haos absolut etc.), ei le vor putea «înțelege» și chiar legifera și pe «cele mari», legile, adevărurile care ne guvernează de fapt și cărora, poate, cum ziceau inspirați anticii, li se spune și zei!

A, știu, ai să mă expediezi la «sceptici», la stoici, la cinici sau la inteligenții filosofi englezi, în frunte cu episcopul genial Berkeley care a avut curajul enorm de a desfide, de a nega chiar și legea fundamentală a nenorocitei noastre de specii – cauzalitatea. Nu, spunea el, între cauză și efect nu există nici un fel de determinare, de legătură, de «necesitate», este... o simplă coincidență. Care se repetă de milioane de ori! Ce nu spune Berkeley sau, mai știi, nu-l cunosc eu suficient de bine, este faptul că această lege,

cauzalitatea, legătura între cauză şi efect «funcţionează» într-adevăr, nu este o falsă lege, dar... cum o spuneam şi eu: numai în cazurile «mici», milioanele, cele «necesare», dar de care, în fapt, nu avem nevoie! Când am să întreb pe cineva, pe stradă, pe un trecător: ce oră e?, el îmi va spune într-adevăr ora şi ceea ce-mi va comunica el va fi într-adevăr ora convenţională şi a celorlalţi de pe continent. Da, acesta va fi un soi de adevăr şi mai sunt «ca acesta» milioane, dar... ne salvează oare aceste mărunţişuri? Pentru asta ne-am născut noi, de asta îndurăm de zeci de ani cât nişte milenii jigodia asta de existenţă, hazardul brutal, «grosolănia funcţionarilor publici», cum o spune Hamlet, umilinţele şi ghionturile, trădările, foamea, frigul şi neputinţa? Nu, în nici un caz. Nu eu!

Ca să înţelegi mai bine, dragul meu ticălos, sau... ca să ţi se pară că înţelegi, am să intru în «tipul tău de logică», altfel ai avea cu adevărat argumente ca să mă crezi ţăcănită. Ştii, iubitule, că această «crimă dublă» pe care am comis-o asupra unor «persoane dragi» a fost inspirată de tine?! Mai ţii minte acea jumătate de noapte – sau a fost chiar o noapte întreagă? – când, excitat de nu ştiu ce «dinafară», ceva ce ţi se întâmplase peste zi, o jignire sau molestare neaşteptată sau o victorie a ta asupra «duşmanilor» (deoarece tu, ca orice fals om tare, ai nevoie de duşmani pentru a-ţi arăta forţa, dreptatea), în sfârşit, era «ceva» ce te-a transformat teribil, pe chip îţi plutea un fel de aură care nu era decât febra unei victorii neaşteptate sau o izbitură morală, una dintre acele lovituri neaparente şi profunde care iscă din noi, la suprafaţa vizibilă şi conştientă a caracterului, felul nostru de a fi, esenţele, acel «dincolo de bine şi rău» care există în noi, dar numai la «mari distanţe», ca să zic aşa, sub mari presiuni; când avem curajul nebunesc de a fi noi înşine, cu o falsă expresie, deoarece în aceste rare, neaşteptate momente de «adevăr» al persoanei nu noi strălucim în ochii noştri sau ai

cuiva aflat întâmplător de față, ci... altceva, «ceva» în numele căruia – sau al căreia! – suntem trimiși cu o misie, o sarcină, dar noi, iremediabil mărunți, mediocri, o «uităm» și suntem doar «noi înșine» și atât; iar când tresare «adevărul» real, cum o spuneam, el nici nu este al nostru, ci poate al speciei, dar nu, nu, cu mult mai mult: un «alt adevăr» pur și simplu, ceva care «pare» că ne reprezintă în rarele, miraculoasele momente de grație (sau de așa-zisă inspirație!), dar de fapt îl reprezintă pe «el» sau pe «ea», dacă «el» sau «ea» au genuri...

Ei bine, în noaptea aceea lungă în care ai fost teribil de «sincer», de «inspirat», de «radical și de curajos moral», mi-ai ținut o lungă teorie, destul de încâlcită, doar că eu, a doua zi, în liniște, cu un creion și o hârtie, am reușit să o adun, să o schematizez și să elimin unele pasaje false, cele care țineau de falsele tale amintiri ca și de poza ta continuă, nu totdeauna «genială». Pe scurt, iată cam ce «debitai», ce spuneai, ce-mi «comunicai»:

Unii cred, spuneai, că viața este lineară, o progresie evidentă, de la ou, sâmbure, sământă, spre fructul sau animalul adult care apoi, insul, împlinindu-și sarcina de reproducție, se detracheazā și moare. La om, spuneai, lucrurile sunt puțintel mai complicate, dar... nu prea. Întreaga știință umană e bazată pe ideea unui progres infinit, limitele științei nu sunt declarate, ele sunt înțelese doar ca limitele unei epoci, ale unui stadiu tehnic sau psihologic al omului. Sau cam așa ceva. Asta ar fi, spuneai tu, «poziția prometeică», cea mai plauzibilă pentru o minte normală și care are avantajul că satisface insațiabilul orgoliu uman.

Există și alții, mai puțini, care cred că «toate» se învârt cumva în cerc; de la indieni și budiști, care sunt convinși de realitatea incarnărilor succesive, realitatea metempsihozei ca formă de curățire a eului, până la stoicii greci sau, mai nou, la atât de discutatul și contradictoriul Nietzsche. Ca și

mişcarea de revoluţie a planetelor, ca şi ciclurile anotimpurilor şi ale naturii, noi ne învârtim în cerc, aceasta e «eternitatea noastră», cum o spune filosoful neamţ. Deci... (ca la şcoală!): progres infinit, o scuză şi o susţinere a imensei vanităţi umane! Sau învârtire în cerc, «eterna revenire a aceluiaşi», cum o spune Nietzsche. Tu, dragul şi tânărul meu profesor, tu te situai de partea «cerchiştilor», a acelui «nimic nou sub soare» etc. Şi, mai ales, făceai foarte interesanta teorie a «ciclurilor»; nu ştiu dacă era numai a ta, ai dat, pedant, şi câteva nume, dar nu mă interesau şi le-am uitat (aş putea spune că le-am azvârlit!), pe mine mă interesa doar ce emitea gura ta frumoasă, splendidă, carnasieră, dicţia ta, mişcarea mâinilor, înălţarea ta tipică din umeri, de parcă ai fi pe o mică înălţime şi ai vrea să contempli orizontul. Da, uneori eram atentă şi la «ce» spuneai şi înţelegerea mea, «ca a orcărei femeiuşti», cum ar zice un prost de misogin, era făcută şi se făcea mereu din fragmentele discursului tău. Dar... nu e aceasta legea oricărui ascultător... să «surprindă» doar fragmente mai mult sau mai puţin izolate, în funcţie de atenţia, cultura, interesul său sau pur şi simplu de harul povestitorului sau al conferenţiarului? Totul este «ciclu», spuneai tu, şi ascultă de legea lui, a ciclului sau a ciclurilor. Dar... tu vedeai ciclul nu ca pe un «cerc culcat» după expresia ta, ci ca unul vertical în care limita sa, «linia curbă» şi «perfect concentrică faţă de miile de cercuri interioare şi exterioare» nu este fixă, încremenită, ci una vie, aşa cum e, spuneai tot tu, seva în copaci, în plante: ea, această «sevă ciudată» urcă şi coboară, de parcă cercul ar fi dintr-un tub de sticlă prin care circulă un lichid incolor, urcând şi coborând după anumite legi şi împrejurări. Acest «cerc» sau «ciclu» poate fi o fiinţă, un om dar şi «o legătură» sau, şi mai mult, un «proces», chiar şi o epocă, un secol. Ce dă unitate unei fiinţe, unui proces, unei creaţii, unei epoci, spuneai, subliniind că, după Goethe, unitatea este calitatea

supremă a unei existențe, a unei creații, a unui proces. Tocmai această capacitate de a se înscrie într-un cerc; și, absolut în treacăt, remarcai fascinația renascentiștilor, în frunte cu Da Vinci, pentru «cerc» și înscrierea în el. Revenirea la un punct inițial, dar nu e vorba, spuneai, în nici un fel de spirala ascendentă a lui Hegel și a altora, nu, nu, suntem, repetai a suta oară, în ideea unei progresii infinite, ca mișcare, înaintare și valorizare! Nu, se revine la punctul inițial în «condiții identice» de calitate și identitate, e o falsă ciclare de tipul Sisif! Spre deosebire de «munca lui Sisif», rostogolirea pietrei nu este o pierdere, o catastrofă, și restabilirea ei în punctul inițial nu e o falsă victorie. Sigur, spuneai, au fost gânditori care s-au declarat satisfăcuți și de această ipoteză și îi citai încă o dată pe Eckerman care, în celebrul său entretien cu «divinul autor al lui Faust», îl punea pe marele ideolog să afirme că el, Goethe, «e mulțumit de soarta sa și ar fi astfel chiar dacă destinul său ar fi să umple și să deșerte la nesfârșit o călimară cu nisip ce se află în fața lui pe masă! Dacă acesta ar fi fost destinul meu!», adăuga el, și nu știm exact ce înțelegea el prin destin sau... o înțelegem prea bine...

Ce am reținut eu din toată polilogliha ta pretențioasă – tu aveai, în fiecare săptămână, ca un adolescent, câte o teorie și, pentru că te jenai să o expui în fața ciracilor tăi politici, mi-o pasai mie, care înghițeam totul, cu aceeași mină zâmbitoare și docilă! – ei bine, ce am reținut eu a fost faptul că noi, ca «fenomene ciclice», ne aflăm uneori «în vârf», pe o culme a propriei noastre existențe. Un punct rar, îmbătător, pe care îl percepem sau nu – adeseori îl confundăm cu altceva și atunci devenim pradă ciclului mediocrității incorigibile! – dar și atunci când îl percepem, acest «punct culminant» și extrem de ascuns, de intim, o adevărată victorie «spălată de social, spuneai tu cu emfază, de orice murdărie sau efort social!», ne apucă imediat regretul că acest «moment» e sortit

timpului, perisabilului, şi că, «fixaţi» pe această roată care e devenirea ciclică, vom decădea iarăşi spre zone mai plate, tot mai nediferenţiate, zone, altfel mult mai «comode» din punctul de vedere al adaptării, al supravieţuirii sociale. Dar... când vom şti că ne aflăm într-un astfel de «punct culminant» şi, mai ales, cine ne va ajuta sau învăţa să adăstăm în el, căci, spuneai tu, e posibilă o astfel de «fixare», de «întârziere» pe acea culme, aşa cum, aflat pe vârful unui pisc dificil de acces, îmbătându-te de peisajul vast şi mândru ce ţi se aşterne ca un servitor la picioare după ce te-a împiedicat cu mii de obstacole să-l traversezi, să-l «stăpâneşti», întârzii nepermis de mult acolo sus, încerci să «fixezi», pe cât posibil, eternitatea pe care o «miroşi din aer» dar o simţi, cert, în tine? Poate că aici e explicaţia versului celebru din Faust, spuneai, condiţia legământului cu diavolul – cel care are posibilitatea nelimitată de a ne oferi experienţele umane cele mai diverse, ca şi prilejuirea atingerii cu Puterea şi cu Frumosul! – acel «Verweile doch, Du bist so schön!», «întârzie, eşti atât de frumoasă!», clipa când Faust, în sfârşit, e satisfăcut de una dintre creaţiile, dintre «aventurile» sale şi vrea să se «fixeze» în timp, o creaţie, ridicarea unui dig care apără o comunitate umană, dig care trebuie vegheat şi refăcut zilnic, «ca şi libertatea!», învingându-şi el însuşi, poate, prin aceasta, decisiv, egocentrismul, fascinaţia faţă de propriul eu.

Ei bine, iubitul meu dispărut, meditând la încâlcita ta teorie pe care apoi am văzut că ai uitat-o, cum ai făcut şi cu altele, acum, ca lider politic nu mai ai timp să-ţi fructifici ideile sau concluziile culturale şi e păcat! – reducând-o, cum îţi spuneam, la câteva date esenţiale, pe o foaie de hârtie, mi-am impus ca rezumatul meu, făcut a doua zi după noaptea ta discursivă, să nu depăşească o coală de hârtie, ştii că în fond concizia în exprimare este prima condiţie pe care o impun şi elevilor mei, dar şi mie însămi, numai ţie,

afurisitule, nu am reuşit să ţi-o impun; poate pentru că nu te iubeam destul, mai ştii! şi am dedus următoarele:

Fiinţele, dar mai ales cuplurile – acest lucru mă interesa la momentul respectiv! –, cuplurile trăiesc o evoluţie «în cerc», chit că o ignoră (sau nu!) şi, fără să ştie, dar, simţind aceasta!, se află când pe panta ascendentă, când nevoiţi, după «cădere», să revină la punctul iniţial, situat undeva la baza cercului sau la periferia sa – şi aceasta este o expresie furată de la tine, «periferia cercului». Şi ele, aceste «cupluri fericite» – cele formate din indivizi, parteneri care au «nevoie esenţială unul de altul» şi care s-au găsit după o lungă căutare, mai mult sau mai puţin lucidă (un alt «labirint al vieţi!»), urcă astfel şi coboară, de câteva ori sau doar o singură dată în «istoria lor» şi, spuneai – afirmaţia e valabilă şi pentru fiinţe sau procese, dar pe mine mă interesa doar aplicarea la un cuplu! – intensitatea acestor «urcări» scade odată cu timpul «lor», cu «uzura» lor, şi de aceea, adăugai, cuplurile celebre sunt cele care au urcat o singură dată «în vârf», precum Francisca da Rimini cu Paolo Malatesta al ei sau Romeo şi Julieta etc. Cu fiecare rotire, «cădere», urcuşul «lor», spuneai, e tot mai improbabil, şi chiar dacă se realizează şi cei doi ating «încă o dată» un punct maxim, o intensitate unică, vecină cu «starea de exaltare lucidă», de inspiraţia unui mare, autentic poet sau de extazul unui sfânt, cel căruia «i se dăruieşte credinţa, care are revelaţia mistică», el, acest vârf încă o dată atins îşi pierde mult din forţă. Ar trebui oprit acest «punct», spuneai, această «culme», fiinţa ar trebui fixată, ca un splendid, uriaş şi rar fluture exotic pe soclul acelei înălţimi, intrând astfel în «catalogul capodoperelor umane» ca un exemplu de capacitate a fiinţei, a omului de a atinge perfecţiunea. Altfel... spuneai, chiar şi în cazul fiinţelor de excepţie, asistăm la trista decadenţă, repetare în cerc tot mai obosită a unui «motiv» fără pregnanţă, ca un acord muzical tot mai şovăitor,

mai dezmembrat, o caricatură a ceea ce a fost odată «pe înălţimi!» Ai adăugat apoi ultracunoscuta teorie a «omului înălţimilor», «omul de munte», cel care are, cum spuneai tu, înscrisă pe retina sa genealogică, «relieful» şi nu «întinderea», insul atras de munte şi de «obstacol», făcând bineînţeles referire la Zarathustra şi la «iniţierea sa montană», la urcarea şi coborârea sa de pe înălţimi, la Sils-Maria lui Nietzsche şi la eterna amiază, când umbrele sunt mici sau inexistente, când zeii înşişi sunt excluşi din creaţie deoarece nu mai e nevoie de ei! Şi, pedant cum eşti, ai citat din germană şi m-ai pus şi pe mine să copiez fraza, ca să ai siguranţa, cum o spuneai, că am înţeles-o; numai ce scriem înţelegem!. «Des Übermenschen Schönheit kam zu mir als Schatten: was gehen mich och die Götter an!» Frumuseţea supraomului mi-a venit ca o umbră: ce mă mai importă Zeii!

Acestea şi... altele!"

5

„...Spre deosebire de tine, dragul meu, eu sunt un om de acţiune; toată viaţa m-a scârbit pălăvrăgeala infinită a intelectualului român şi, în general, a intelectualităţii. Şi a ta, în ciuda aparenţei tale de «activism, militantism» de când faci politică, soit-disant! Spun asta deoarece tu nu «faci politică», în ciuda discursurilor, deplasărilor, întrunirilor, organizărilor, alegerilor, statutelor, declaraţiilor, intrigilor pe faţă sau ascunse, alianţelor, excluderilor şi altele de felul acesta! Nu, ai să râzi – cu un râs amar, se-nţelege! – dar tu eşti singurul din toată «adunarea» voastră, partid sau mişcare, cum vreţi să-i spuneţi, tu eşti probabil singurul care nu face politică! Eşti un paravan, dragul meu, un paravan maiestuos, foarte vizibil şi foarte vorbăreţ, un paravan plin de bune intenţii – pe care, bineînţeles,

puţini, chiar şi din cei care te aplaudă şi te admiră, puţini le cred, deoarece... nu le convine «să creadă». Nu, ei nu vor «credinţa», ei vor puterea, nu-ţi dai seama? Un paravan care se autoadmiră şi, fii atent, e o cu totul altă autoadmiraţie decât cea «anterioară», cea «firească» a intelectualului diligent, care păşeşte cu un pas în urma profesorului şi a mentorului, cu geanta încărcată în mână, doldora de fişe, cărţi, referate şi notiţe ce-i vor aduce odată gloria! Da, dar... nu gloria gălăgioasă a sălilor închiriate pentru o zi, cu duşumele prost vopsite peste care vor tropoti mereu alţi şi alţi «aderenţi» sau simpli gură-cască, aplaudând tot felul de lucruri şi fraze pe care le pricep sau nu, dar animaţi cu toţi de «schimbare», deşi nimeni nu ştie exact cum trebuie făcută această «schimbare» într-o ţară atât de tulbure şi de tulburată ca România de azi şi, mai ales, cu cine! Nu, iubitule, «atunci» era un alt fel de glorie, mai «umilă», mai... aristocratică, da, da, mai elegantă, deoarece se baza pe un singur individ şi pe propria sa individualitate, capacitate de rezistenţă, de muncă îndârjită, de creaţie! De risc, acele numeroase riscuri ale intelectualului «viu», ambiţios, harnic: sărăcia, boala, ratarea şi, mai ales, ridicolul! Unde sunt toate acestea, se mai regăsesc ele oare în hărmălaia, în tropoteala politică, în foamea de putere imediată, în minciuna fundamentală a oricărui om politic aflat în opoziţie şi care ştie că trebuie să promită totul, cele mai aberante lucruri, creând astfel o beţie trivială a speranţei şi a speranţelor; care nu sunt ale lui, ci ale «masei», hărmălaia şi tropoteala asta iscată de indivizi care sunt mereu alţii, cu aceiaşi ochi însă: ochi ce vor să surprindă nu cât «crezi din ce spui» şi nici dacă «ai să-i înşeli sau nu», o dată ajuns la putere! Nu, ci dacă eşti pur şi simplu capabil să «înhaţi puterea» şi, o dată cu tine, să se aburce şi ei într-un fel sau altul – chiar dându-te uşurel la o parte pe tine, «liderul lor iubit» – numai să «se schimbe ceva»! A, nu în satul sau oraşul lor, în ţara românească, ci... cu ei, numai cu ei, să nu mai găsească acasă mutra mohorâtă a nevestei, privirea veselă şi

dispreţuitoare a copiilor, nepăsarea vecinilor sau a mărunţilor ştabi sau funcţionari cu care au, din când în când, de-a face, să iasă pur şi simplu din acea mocirlă străvezie şi tenace care e viaţa lor, undeva la periferia oraşului sau la «periferia viselor lor din tinereţe», din ratarea lor închipuită! Şi... ştii de ce am spus: ratare închipuită?! Deoarece e falsă, în marea majoritate a cazurilor, ei, toţi aceşti tropotitori prin sălile închiriate, organizatori de-o zi, responsabili de alţi tropotitori şi «nemulţumiţi» cu tot ce este până «ajung ei la putere» nu au ratat nimic deoarece nu aveau ce să rateze. Dar... vine unul ca tine şi «îi învaţă» sau «le explică» un fapt simplu şi tulburător: nu, ei meritau o altă soartă, un alt destin dacă... nu ar fi fost «celălalt»! Şi, cine e, mă rog frumos, acest ticălos de «celălalt»? Foarte simplu, el este sau «evreul» (care din tejghetar a ajuns mare bancher!) sau, mai alaltăieri, chiaburul sau burghezul capitalist care a «supt sudoarea poporului», nu, să nu vină cineva să-mi spună că acest comunism românesc a fost sută la sută importat! Nu, dezordinea asta cu voie de la poliţie, numită comunism, a convenit foarte multora! Când din olar sau mic frezor ajungeai colonel şi din ucenic de cizmar sau chelner membru în te miri ce birou politic şi, mai ales, când nu trebuia să te mai ruşinezi de cele cinci sau şase clase elementare şi puteai azvârli la beci pe academicieni şi miniştri, când Partidul îţi lua de pe cap, ca o legătură de pe ochi, complexul tău vechi de inferioritate şi chiar de vinovăţie, când, iată, se făcuse «dreptate», adică fuseseră măturaţi toţi cei care porunceau până acum sau aveau dreptul să se uite la tine de sus în jos, cum să nu crezi într-un «viitor luminos»?

«Celălalt» putea fi şi intelectualul, oricum cineva care avea mai mult decât tine şi care, printr-o toană a destinului, prin «noroc» sau cârdăşie cu alţii, te-a împiedicat să te dezvolţi, să arăţi ce poţi, să-ţi pui în valoare toată «personalitatea»! Să nu te mai aştepte nevasta acasă cu mâncarea răcită şi privirea îmbufnată, iar vecinul să nu mai

pretindă că nu te vede, fiul tău cel mai mare să te privească altfel, chiar şi când te îmbeţi, iar pe «respectivul», ştii tu bine pe cine, să poţi să-l iei frumuţel de guler şi să... şi să... da, da, de ce nu, să-l atârni de gardul lui de fier forjat şi să-l loveşti un timp cu o ţeavă peste fluierele picioarelor, dar încet-încet, să-i dai timp să «înţeleagă!» că lumea prost întocmită până alaltăieri te-a «recunoscut» şi pe tine şi ţi-a permis, nu-i aşa, să-ţi pui în valoare calităţile şi... dar, ce să mai vorbim?, întreaga ta personalitate, de care nici tu însuţi nu-ţi dai seama cât e de... puternică, de valoroasă!

Nu, dragul meu, ei nu au «ratat», doar tu vrei să-i convingi de ingratitudinea lumii şi a destinului, de la logica discursurilor tale până la fascism nu e decât un pas! Păi... fascism tocmai asta înseamnă, nu are legătură, cum cred unii imbecili de politologi, cu «criza burgheziei», «condiţiile social-economice», «supremaţia unei rase sau a unei naţiuni» şi altele. Sigur, toate acestea, dar mai ales folosirea cu neruşinare, la modul gălăgios şi insistent, tocmai a acestei nemulţumiri profunde, organice, aş zice bolnăvicioase, a acelui sentiment de frustrare a «omului mediu», nici măcar proletar sau sărac lipit, nu! Baza lui Mussolini şi apoi a lui Hitler au fost «băcanii», ca să zicem aşa, mici proprietari, comercianţi, comis-voiajori, «mici» învăţători, «mici» preoţi, notari, mica, păduchioasa, obraznica şi vicleana mică burghezie care se ştia condamnată nu de istorie sau de societate, ci de destin, de natură şi care nu va fi în veci mulţumită de situaţia ei subalternă, modestă! Or, situaţia ei nu-i în nici un fel «modestă», ingrată, adeseori aceşti indivizi din care curgem şi noi, o parte bună a intelectualităţii, ocupă un loc numai în aparenţă modest; ei îşi merită pe deplin soarta, ba şi mai puţin decât atât şi, nu rareori, ca să nu se vadă că se află în impostură, strigă şi clamează «dreptate»!

Da, da, vorbeam de «acţiune»; iată «acţiunea ta»! Şi-acum, am să-ţi vorbesc de acţiunea mea, de veritabila mea acţiune!...

6

... Nu, nu, dragul meu, n-am visat niciodată să fiu «un om de acţiune», una dintre femeiuştile alea mustăcioase, cu şolduri late, braţe scurte şi care aruncă pe sub sprâncenele stufoase priviri poruncitoare! Iar acţiunea mea, sau «crima», cum i-am spus – şi cum şi este, de fapt! – a fost o formă a asistenţei tandre, a unui act de iubire totală şi doar pe jumătate mărturisită. Şi... în această crimă am fost binişor ajutată, în primul rând, de frumoasa ta teorie pe care, nota bene, am pus-o în ordine – tu nu bănuiaii ce explozibil uman zace în ea – şi apoi, în al doilea rând, enorm ajutată, sprijinită şi îndrumată chiar de sublima doamnă Myriam. Iar domnul Măriuţan, ei bine, bunul şi gravul domn Măriuţan... n-a bănuit nimic sau aproape nimic, Cred că nici nu-l interesa prea tare, el era, săracul, total întors în sine, lovit – nu, mai bine zis uimit, teribil de uimit de ce s-a întâmplat cu el şi cu viaţa lui. Unii zic că tu şi foştii lui acoliţi, Sărătean, Guţu, Popp şi ceilalţi, pe care el i-a oblăduit, format şi «înţeles», în mediocritatea lor extrem de vitală, de dinamică, l-au trădat! Chiar şi tu te temeai, la un moment dat, că el credea acest lucru şi... de aia începuse să bea! Chiar şi după plecarea lui dintre noi, a «lor», îţi făceai reproşuri amare şi – poate îţi faci şi acum şi aceste rânduri, deşi nu sunt complezente la adresa ta, te pot ajuta, totuşi, în acest sens! – reproşuri amare şi un pic exagerate, ba ajunseseşi chiar să crezi că «l-ai trădat», deşi în acelaşi timp ştiai că acest lucru e fals! Ştii, totul în tine se întâmpla după acel proces psihologic misterios care ne face să ne simţim în mod stupid vinovaţi de o vină absolut inexistentă, doar dacă vreun imbecil ne acuză de aceasta! Nu, nu am făcut acest lucru, spui cu voce tare, apărându-te, venind cu argumente şi convingând bineînţeles pe toată lumea, iar prietenii şi chiar

şi cei indiferenţi ajung să se mire, cum de a putut acel nebleznic, impertinent, să vină cu astfel de enormităţi! Da, dar... apoi, în liniştea «cămărilor tale» psihice, ca să zic aşa, se strecoară un mic şoricel, aşa, ca o iluzie, şi undeva, într-un colţişor al creierului tău – există astfel de colţişoare care lucrează pentru duşmanii noştri! – tresare «ideea»: Te pomeneşti că... sunt vinovat, am făcut chestia aia pe care... n-am făcut-o! Dar dacă... are dreptate «acela», prea era convins?! În adolescenţă eu însămi am trăit astfel de stări absurde, simţindu-mă vinovată de pure şi enorme aberaţii şi, într-un târziu, vrând să dau un sens acestor anomalii psihice, izvorâte probabil dintr-o sensibilitate bolnăvicioasă şi dintr-o aplecare spre stări depresive, am «integrat», cum spun eu, totul unei «istorii» cu «amnezici», foarte la modă prin romanele englezeşti de-a doua mână, imediat după război, cu care m-am ghiftuit în «aceeaşi» tinereţe, în care eroul, de predilecţie, suferă un şoc, un traumatism, de preferinţă în război şi este, bineînţeles, incapabil să-şi aducă aminte cine e, de unde vine etc. Ei bine, mă gândeam, unui astfel de bolnav cu memoria făcută praf poţi să-i impuţi orice, el nu va zice nici da, nici nu, orice i se va părea verosimil, odată ce trecutul lui e o coală albă pe care pot apare, parcă scrise cu cerneală simpatică, tot felul de acte şi de întâmplări ciudate sau erori pur şi simplu. Şi în acest «caz» toată lumea are dreptate, iar tu eşti incapabil să te aperi, deoarece «toţi» au ceva ce ţie-ţi lipseşte, mai grav decât o mână sau un picior: memoria, memoria propriei vieţi. Dacă nu ştii nici cine eşti?

Nu, iubitul mei dispărut, tu nu erai, nu eşti vinovat; nu l-ai «trădat» pe ultimul şi cel mai «drag» maestru al tău, şi nici el nu credea acest lucru, în ciuda, ha, ha, dovezilor pe care tu i le furnizai aproape zilnic! Nu, el era doar uimit, dar ştii, uimit cum n-a mai fost uimit un om pe lumea aceasta! Şi nu că trecuseşi în tabăra Guţu-Sărătean, care împingeau nu numai ziarul *Ardealul* pe panta aventuristă a

extremismului de dreapta, dar chiar şi ideile lui aceştia le foloseau în scopuri «murdare» – e cuvântul lui! – ideile lui, chiar şi expresile lui, pe care ei le manipulau cu dexteritate ca pe nişte scule, chei, instrumente, în scopuri oportuniste, apte de a tulbura minţile atâtor mii de oameni! Nu, el ştia, te asigur, că tu «nu erai cu ei», nu puteai fi, încă de la naştere, ca să mă exprim puţin bombastic, şi... nici nu erai! Dar era uimit, nu, nu, e greşit spus «uimit» – era absolut perplex! – că tu l-ai înţeles astfel! Că «n-ai mai avut răbdare», nici cu el, maestrul tău, şi, ceea ce e mai grav, nici cu ideile, cu «învăţăturile» sale. Ştii, maeştrii «ăştia», care apar rar în viaţa cuiva şi doar dacă ucenicul, învăţăcelul îi aşteaptă, are nevoie de ei şi îi recunoaşte!, ei bine, un maestru – asta, dragul meu, o ştiu pe propria piele, deoarece şi tu mi-ai fost maestru, deşi nu te-am aşteptat, de fapt, nu aveam «neapărat» nevoie de tine şi... da, da, nici nu te-am recunoscut ca atare, deşi... da, da, aici poate că ai dreptate, deşi eu m-am pretat la o mică trişerie şi te-am lăsat să crezi că mi-eşti maestru! – ei bine, ca să revin: un maestru, dacă este unul veritabil, cade, ca să spun aşa, în capcana pe care i-o întinde umilul, fidelul, sârguinciosul şi neobositul său ucenic: a unei devoţiuni fără margini şi, mai ales, a jurământului de credinţă absolut!

Bine, ai să-mi spui, dar dacă... maestrul însuşi se îndepărtează de propria credinţă, de propriile idei? Ce trebuie să facă în acest caz ucenicul? Să-i rămână, ca un robot, fidel, lui şi erorilor sale... hai?!

Da, am să-ţi răspund, şi prin vocea mea vorbeşte şi domnul Măriuţan, care este acum o umbră cu care mă voi amesteca şi eu foarte curând, o umbră caldă, îngrozitor, insuportabil de comprehensivă, cu acea înţelegere a morţilor care ne face atâta rău, deoarece noi rămânem aici, pe pământul ferm, sclavi ai intereselor şi măruntelor noastre ambiţii şi prejudecăţi, ah, splendidele noastre prejudecăţi,

pe care ni le-am câştigat atât de greu, cu atâtea «sacrificii» şi pentru că nu am fost capabili de a avea idealuri, ne-am împodobit cu prejudecăţi, ca un şef indian cu coroana lui, cu coama lui din pene de vultur! Da, scumpe domn, un maestru veritabil cum a fost domnul Ovidiu, atât de rezervat, de retras, de orgolios fără s-o arate, atât de zgârcit cu viaţa sa intimă, când primeşte pe cineva «acolo», cum a fost cazul cu acel conferenţiar vioi şi ambiţios, poposit în cetatea seculară a Clujului de undeva dintr-un sat «de sub dealuri», ei bine, atunci el aşteaptă, în schimbul «deschiderii» sale sufleteşti şi a fervorii sale ideatice, o ascultare dincolo de orice dubiu, dincolo de impresiile noastre trecătoare pe care, nu de puţin ori, le confundăm cu «adevărul». Ce-i asta, câte «adevăruri» există pe lumea asta? Fidelitatea faţă de un om sau «fidelitatea» faţă de o idee sau o alta, pe care tot el ţi le-a inspirat şi spre care te-a împins cu răbdare şi o enormă generozitate? Oare ideile cuiva nu sunt ca banii, banii ăia «vechi», de aur, talanţii sau guldenii sau pistoliii francezi pe care, dacă i-ai primit de la cineva, îi dai înapoi? Fidelitatea, dacă există, trebuie să fie absolută, oricum nu te poţi transforma aşa, peste noapte, din ucenic în judecător al propriului învăţător... ce zici, scumpe prietene?! Oare n-am învăţat nimic, oare «n-ai» învăţat nimic din cele patru Evanghelii din care citezi mereu, şi anume pilda esenţială?! Apropo, ştii cumva care este, din atâtea pilde prin care Iisus încerca să le explice ucenicilor într-o formă inteligibilă, didactică, ideile sale revoluţionare, de morală, şi destul de complicate pentru mintea acelor inşi cu adevărat modeşti, vameşi, pescari, impregnaţi, ca orice om simplu, de prejudecăţi tiranice – pilda esenţială! Nu, nu este ideea mea, este a frumoasei, neuitatei doamne Myriam, dar merită să o auzi şi tu, în fine: «pilda» care se extrage, «scurge» din toate aceste patru istorii, ale lui Luca, Marcu, Matei şi Ioan care au, toate, în centrul lor, acelaşi, unic, personaj, este că

ucenicii lui, care l-au urmat şi apoi, şi-au dat viaţa pentru el şi «învăţăturile» sale, nici nu le-au înţeles prea bine! Ce zic eu prea bine? Nu le-au înţeles deloc, şi «istoria» cu «cina din Emaus», pe care am comentat-o de atâtea ori împreună arată prea bine, alături de atâtea altele, că ei, apostolii, erau convinşi că «regatul Lui e din această lume», că «se va întrona ca rege» etc., şi cu atât mai mare a fost stupefacţia şi tulburarea când l-au văzut pe Rabbi, maestrul lor, fiul «celui Prea înalt» cum el însuşi se declara, ţintuit pe cruce ca ultimul bandit de drumul mare, lovit cu vergile şi tras de păr de slugile lui Caiafa, iar bietele sale ţoale jucate la zaruri de plictisiţii ostaşi romani! Şi totuşi... deşi constataseră «pe pielea lor» că «ideile» lui erau greşite, false, cum am zice noi azi, în contradicţia cea mai evidentă cu realitatea – şi ce realitate poate fi mai contondentă decât cea socială? – ei nu s-au «îndoit», ca să zicem aşa, nu i-au negat sau răstălmăcit ideile, ba «erau dispuşi» chiar să accepte fantastica veste că el «a înviat prin propriile forţe din morţi!» Şi dacă el îi sculase din morţi pe alţii, pe fiica lui Zair sau pe prietenul său Lazăr – cum o mai făcuseră înaintea lui şi alţi taumaturgi – ei bine, niciodată, nici un om «nu se înviase pe sine însuşi», niciodată moartea corporală nu fusese într-o asemenea măsură învinsă încât viaţa, viul să păşească pur şi simplu «din interorul Ei» – «cu moartea pe moarte călcând!»

Da, e drept, moartea lui ruşinoasă pe cruce îi tulburase, îi înfricase, deoarece rămăseseră «singuri», la dispoziţia slugilor înarmate ale Sanhedrinului şi ai «purităţii credinţei şi a Torei, marea tradiţie, marele Legământ!» şi Spiritul sfânt, coborând să-i întărească, îi găseşte într-adevăr buluciţi în jurul Mariei, într-o casă retrasă, ascunsă. Dar nimeni, auzi, dragul meu, nimeni şi nici unul nu s-a gândit să-i «discute ideile», oricât ar fi fost acestea de extraordinare şi în flagrantă contradicţie cu severa şi marea tradiţie monoteistă a poporului lor, a învăţaţilor lor şi a lui Abraham,

cel care l-a «văzut» și slujit primul pe Iahve, pe Adonai, Dumnezeul unic și nevăzut, cel care l-a ascultat primul, orbește, chiar și atunci când «ordinele Acestuia» erau absurde, după mica și insuficienta noastră judecată umană!

Deci... ai înțelege, măcar acum și ha, ha, de la această distanță între noi doi, între trupurile noastre: fidelitate înseamnă nu devoțiune, ascultare față de «ideile» Maestrului, ci față de el însuși și această credință, fidelitate, nu se pot schimba atâta vreme cât el, trupul lui, aura lui, rămân neschimbate! Cât timp amintirea lui vie e atât de prezentă încât uneori devine insuportabilă, ca o vinovăție neclară, ciudată. Altfel... ce merit am avea noi, bieții, stupizii, mărunții săi ucenici... ai?! A, ai să zici cu orgoliul creierului tău pe care ți-l admiri la nesfârșit, pe drept sau pe nedrept, dar dacă el se înșală, se trădează pe sine însuși și propriile convingeri?! Dar... cine ești tu, cum spuneam, ca să te erijezi, așa, de pe o zi pe alta, din ascultător obedient și umil, în judecător, «deasupra lui», de unde, așa, deodată, neîncrederea în spusele sale, de parcă... da, da, de parcă Maestrul tău ar fi înnebunit și tu ești la rând, acum, să te învestești cu Dreptatea sa? Oare... da, da, oare nu e vorba, distinse amic, de cu totul altceva?! Nu cumva a apărut la dumneata «oboseala» de a sluji, de a asculta, de a învăța, deși nu te-a împins nimeni în această postură, tu însuți ai reclamat-o, declarând că e un dar al norocului, al vieții?! Sau, mai direct: nu cumva au apărut și niscaiva interese de-astea, așa, mai «lumești», ambițios cum ești, nimic de zis, o frumoasă ambiție, motor al înaintării profesionale și al autoperfecționării! (ah, îmi vine să izbucnesc în râs, ce frumos sună aceste cuvinte, scuză-mă!...), da, nu cumva niște pârdalnice de interese, ca și șoaptele unor «binevoitori» care ba azi, ba mâine, te trag de mânecă și-ți susură că e timpul să-l mai lași deoparte pe... cutare și să «vă înhămați la treabă», spre binele de neocolit al obștei, al celor care

aşteaptă o schimbare, năruirea ticăloşilor şi profitorilor şi instalarea, în sfârşit, a dreptăţii sociale şi a demnităţii naţionale?! Ce frumos, nu-i aşa, dar... ce zic eu frumos? De-a dreptul înălţător!

Iartă-mă, am întrerupt scrisoarea, mi s-a făcut pur şi simplu rău, dar... un rău «special», înţelegi, adică frică! Iar eu nu agreez obiceiul scârbos al unor persoane de a scrie o singură, aceeaşi scrisoare în mai multe zile. Dar... mă înfrâng şi iată, abia trezită (din leşin) îţi scriu, continui totuşi aceeaşi misivă, rod, ai bănuit, al unor lungi discuţii cu Doamna, ea ţi-a acordat nu numai o parte din apartamentul ei, dar şi înfiorător de mult timp. Şi cu cât te vedea mai puţin, în ultima vreme, cu atât o preocupai mai mult, deoarece tu erai una dintre cheile care duceau la inima iubitului ei «de taină» şi al «camaradului ei etern», ai ghicit despre cine vorbesc!... Continui pentru că mai aveam ceva de adăugat – de fapt «Ea» avea ceva de adăugat la cele spuse mai sus în legătură cu ciudata şi extraordinara legătură dintre Maestru şi Ucenic, legătură, «contract mutual» şi total care, după părerea Dânsei, a făcut ca omenirea aceasta nesătulă şi dezordonată să treacă de câteva ori prin epoci de lumină şi exuberanţă. Renaşterea, spunea ea, a fost una dintre aceste «zone faste», sau atmosfera agitată şi totuşi atât de clară din jurul acelor orăşele germane, Jena sau Weimar, unde domneau prinţii spiritului, sau metropola Vienei, unde au trăit, compus şi «admirat» maeştri precum Mozart sau Haydn, urmaţi de ucenicii lor – unul dintre ei era însuşi Beethoven, care, la rândul lui, a fost maestrul incontestabil şi absolut al unui şir regal de ucenici, începând cu timidul şi singuraticul Schubert, care, se pare, şi-a întrevăzut Maestrul o singură dată, de jos, din stradă, printr-un geam, apoi primul romantic, Robert Schumann, soţul frumoasei pianiste Clara, pe care avea să o cheme, tulburat, când un tânăr frumos şi necunoscut, Johannes Brahms, improviza ceva la pianul lor

din salon şi care, în semn de respect major, avea să înscrie celebra frază melodică din a IX-a în prima sa simfonie, ca semn clar, neechivoc, al admiraţiei şi supunerii faţă de un zeu cu chip de om care-şi amesteca paşii printre urmele atâtora!... Dar câţi ucenici nu a avut cel care a rupt dedicaţia la a II-a dată unui mare om care l-a dezamăgit – iată idealismul adevărat, să crezi cu atâta tărie în cineva, încât, atunci când el încetează să fie sublim, să-l alungi din preajma inimii tale! Până târziu la sfârşitul secolului aceluia «vienez» s-a întins umbra sa augustă, mai vie decât orice fiinţă de carne şi oase, până la un Bruckner sau Mahler, un imperiu, spunea mereu neobosita Doamnă, clădit pe această «relaţie, legătură, sclavie voluntară», o legătură tipică mândrei feudalităţi, care nu avea ca deviză «Succesul» sau «Banul», ci cele trei «ordine»: Familia, Sângele, Onoarea! (Ştii că ea, în tinereţe, ca şi Clara Schumann sau Cella Delavrancea a noastră, a fost o pianistă concertistă.)

Ştiu, ştiu foarte bine, dragul meu nătâng, argumentul tău cu care, dacă n-am fi fost la această «distanţă» – Doamne, ce distanţă ca o prăpastie verticală, când mă uit «în jos» mi se face frică, ca adineauri, dar... de ce?! De ce, oare?... – m-ai fi întrerupt până acum de zece ori cel puţin: înţelegerea! Tu, spunea, şoptea domnul Măriuţan în ultimele-i zile, uimit – dar cu acea rară uimire a spiritelor nobile, uimirea fără reproş! – tu nu-l mai înţelegeai, cum de s-a ajuns până acolo?!... Dar, spunea el, cu durere abia ascunsă, între voi nici n-a «fost vorba de aşa ceva»! Când, spunea el, şi-a pus amprenta «demonul raţiunii» asupra acestui suflet atât de puternic, de pătimaş, de... născut pentru a învinge? Numai că... fiecare dintre voi vedea victoria într-alt fel, se pare! (Asta o spun eu, evident!) Deoarece, tu ştii mai bine ca mine, pentru dânsul, un ins ce a servit toată viaţa «Raţiunea», echilibrul, dreapta măsură etc., raţiunea însăşi avea, putea avea demonul ei! Şi, ţii minte, nu-i aşa, primul semn că

rațiunea «înnebunește» este că... se afurisește, îl demonizează pe cel care «i se pare» a fi «dușmanul ei» – și acesta e poate simptomul clar al dereglării unei ființe, al unui organism, a unui «mod de a fi»: neînțelegerea contradicției organice, vii, cea care îți creează și-ți apără propriul echilibru: irațiunea. Iraționalitatea umană, căreia grecii primitivi îi dăruiau un zeu, pe Dyonisos, cel divin prin impetuozitatea, exuberanța sa, prin jocul și dansul său ca și prin formele sale de «nebunie» care nu sunt decât... visuri, oare n-ai observat, îmi spunea Doamna, ce «nebuni» suntem în vise, cum ni se pare de «firesc» ca atâtea lucruri să se separe sau să se amestece cu altele, niciodată întâlnite, ce posibilități, ce pierderi, ce distrugere și negare a timpului, a spațiului, a amintirii, ce înviere fastuoasă a morților dragi, ce călătorie împreună cu ei «sub» planșa înșelătoare de ciment friabil a realității, acolo, în subsolurile colorate ale visului, de parcă am pătrunde cu capul, de parcă ne-am topi în vitralii splendide de biserică gotică, acolo noi călătorim cu ei împreună, oricum ei nu ne părăsesc, chiar dacă uneori își întorc capul sau nu răspund cuvintelor noastre sau trec pe lângă noi de parcă nu am avea relief, de parcă noi am fi umbrele...

La început m-a iubit, spunea domnul Măriuțan și mi-a cerut voie, cu câtă fereală, cu câtă pudoare, să... se afle în apropierea mea, să-l îngădui pur și simplu, atunci când am un ceas cu care nu știu ce să fac sau în care mă mănâncă plictiseala ca o igrasie, știi, acea plictiseală care vine din «oboseala de oameni»! Nu știi ce fermecător era, cât de speriat era să nu fie cumva prea insistent, să nu-mi fure un minut din existență, să nu mă contrarieze cu o privire prea insistentă sau prea uimită... știi, acea uimire care ascunde prost orgoliul! Nu, nu, zâmbea el obosit, domnul Măriuțan, nu, la început nu a fost vorba de nici un fel de «înțelegere»! A, sigur, ne înțelegeam foarte bine, cum se spune, în foarte multe lucruri, dar... nu cred că acest lucru conta... pentru

el, în primul rând! El îmi voia pur şi simplu «apropierea» şi nu «ideile», or nu e aceasta o înţelegere superioară, nu e aceasta chiar înţelegerea?! El mi-a cerut voie să-mi spună «maestre», cu insistenţă, încăpăţânat ca un copil, apoi trist, înciudat că nu-i permiteam deoarece am oroare de tot ce e convenţional şi nu ştiam dacă el ştia cu adevărat ce răspundere îşi lua un astfel de «maestru». Apoi i-am permis, dar numai între noi, când eram singuri şi uneori mă mângâia cu apelativul românesc «meştere» şi, recunosc, îmi mişca inima. A, câtă vreme a trecut de atunci, aproape că îmi vine să cred că am visat, ştii, aşa cum visezi cu ochii deschişi, o întâlnire, o femeie, pe biata Mamă cu mâinile ei încercate şi dureros de expresive, sau... pur şi simplu nimic! Şi, în acest nimic se strecoară, aş zice, apare deodată chipul unui tânăr frumos, avid de bunurile mari ale acestei lumi, acele «bunuri» invizibile, dar prezente peste tot şi care curg din poala, ca să zic aşa, a înaintaşilor noştri, din cărţile mari pe care le-am citit de nu ştiu câte ori până ne-am pierdut «simţul realităţii», adică acel «zid» subţire, de oţel, între real şi imaginar. Şi mai ales doritor, ca o femeie, de «siguranţă», de protecţie, în sensul stabilităţii, al acelei rare previzibilităţi a gesturilor şi a faptelor, atât de necunoscută lumii de azi, grăbită şi «descurcăreaţă»... descurcăreaţă până la crimă sau minciună.

Da, spunea domnul Măriuţan, privind undeva peste umărul meu, băiatului acestuia frumos, inteligent şi viu, de cum m-a întâlnit i s-a făcut «dor de mine», poţi să înţelegi? N-a îndrăznit niciodată să mi-o spună, ştia că-mi displac vorbele şi gesturile grandilocvente, dar o vedeam în ochii lui, în privirile sale, când mă credea absent sau întors cu spatele! Da, bineînţeles, până la urmă «am acceptat«, deşi nu i-am comunicat-o niciodată formal, dar... am acceptat,

ştiind, cum îţi spuneam, ce răspundere grea îmi luam pe umeri, eram fâstâcit ca o fată mare... ha, ha! Cine ar fi bănuit!... Şi-acum, da, acum... el nu mă mai «înţelege»! Nu, îl cred, nu mă înţelege cu adevărat, băiatul ăsta nu e în stare de cea mai mică minciună, nu e născut nici măcar pentru acel cinism necesar al aşa-zişilor oameni publici, dar... cum de a apărut la el această «neînţelegere», această... dorinţă de a mă «înţelege»... ai?

– ... Până atunci... vă iubea doar, am îndrăznit eu să-l întrerupt şi domnul Măriuţan m-a privit uimit, cu acea uimire care înseamnă gând sau amintire.

– Da... a spus el după un timp, aprinzându-şi o ţigară, lucrurile se pare că au intrat în «normal», între noi doi vreau să spun.

– Şi... dorul?, am şoptit eu, privindu-i mâinile, ştii, un deget, indexul lui drept are o cicatrice fină şi lungă, un accident din fabrică, probabil, şi pe această cicatrice îmi fixam uneori privirea când voiam să mă dezvinovăţesc.

De ce? De vina ta, dragule, pe umerii mei atârna atunci şi absenţa ta, ca o vină, absenţa, mă înţelegi în ce sens. Unii i-ar fi spus «trădare», dar noi doi, eu şi domnul Măriuţan, nu o înţelegeam astfel; era o simplă absenţă... dar cât de gravă, tocmai de aceea!...

El a mişcat capul, aşa cum faci când vrei să te aperi de o insectă supărătoare, o viespe, vara. Avea pleoapele pe jumătate coborâte, îi era frică să mă privească, probabil, ne apropiaserăm ambii prea mult, cred eu, de unul dintre secretele ce îi leagă pe oameni, de acea intimitate a inimilor aspre ale celor care pot doborî stejari falnici în pădure, acolo, în nord, dar se pierd pentru o clipă dacă le atingi frunza inimii, dacă, din nebăgare de seamă, aşa cum loveşti cu un gest necugetat un pahar scump şi el se clatină pe etajeră, te apropii de «partea de umbră delicată» a fiinţei lor, a cărei gramatică aş spune că nu a scris-o încă nimeni...

– Sunteţi... sunteţi trist, domnule Măriuţan? am îndrăznit eu să rup tăcerea care foşnea între noi.

El a întors capul, nu ştiu de ce şi a ezitat să mă privească, de parcă am fi vorbit amândoi despre... da, da, despre un mort! Cum spune Eminescu: «Un mort frumos cu ochii vii/Ce scânteie-n afară»...

– Trist... s-a mirat el, indiferent, o, ar fi bine să fiu trist. Nu, draga mea, ţi-am mai spus: sunt doar uimit, uimit, e un fel de uimire lungă, lungă, ha, o uimire fără oboseală! Şi... e rândul meu să nu înţeleg. Dar nu... nu pe Amedeu, dragul de el, nu! Nu înţeleg ce... ce se întâmplă în jurul meu, valorile mele... da, da, valorile mele, atâtea câte sunt şi au fost totdeauna, nu se mai potrivesc cu valorile lor. Ceea ce e cu adevărat trist, dar numai din punctul meu de vedere! (aici a zâmbit), este faptul că acum, în fiecare clipă, chiar şi în ceasul în care vorbim noi doi, valorile «lui» se amestecă cu ale lor. El, care din naştere – cel puţin aşa îmi părea mie! – din naştere era diferit, profund diferit de «ei», de... toţi «ei»! «Ei» erau de-o parte, mă rog, inşi... de bun-simţ, prinşi de-un vârtej sau altul, zăpăciţi, dar şi inflamaţi de libertatea, brusc apărută în România, ca o ghilotină... da-da, ca o ghilotină, nu vezi în jur atâţia inşi decapitaţi?... Ei, cei mulţi, oameni «normali» s-au adaptat de bine de rău cu vechiul sistem, cum să nu te adaptezi, chiar şi cu o tiranie?! Se zice că şi în lagărele de concentrare naziste, cei care se adaptau, cât de cât, rezistau mai mult sau chiar supravieţuiau! Şi la noi, noi înşine ne-am adaptat, aveam familii, obligaţii faţă de alţii, uite, eu am condus vreo trei mii de oameni!, şi-apoi, mai e ceva: chiar şi satrapiile cele mai mârşave se bazează nu numai pe lipsa de solidaritate a oamenilor – aşa-zisa «laşitate»; nu, eu nu cred că noi am fost laşi, pur şi simplu nu aveam experienţa luptei contra unei dictaturi cu mijloace tehnice de comandă şi execuţie atât de dezvoltate, o dictatură, să nu uităm, bine, cinic susţinută de «alţii» care azi ne judecă,

de occidentali, care prin «el» aveau un iute acces la lumea a treia, centrul Africii și lumea arabă unde «el» avea solide legături.

Și-apoi... cine a bănuit că va cădea un imperiu atât de puternic, de nou, de «tânăr»... nu?! Oameni s-au adaptat și, cum îți spuneam, un astfel de regim se bazează mult și pe dorința firească a oamenilor de o anume stabilitate sau previzibilitate; chiar pe o anume respectabilitate!

Ei bine, libertatea a venit și... da, da, ne-a cam surprins și pe noi ca pe toată lumea, era ca un vis! Ne-a surprins al dracului, nu știu ce filosof are o frază interesantă care se potrivește în situația noastră: «Să fii prevăzător cu idealurile; ele se pot îndeplini!»

Oamenii la noi sunt absolut zăpăciți, stupefiați de această «libertate» căzută ca o grindină, e o veste, o bucurie atât de mare încât... ne sufocă pur și simplu! Și mai ales ne scoate din papuci, vai de capul nostru, noi, cum să zic – noi ne-am... dacă nu obișnuit, totuși acomodat, de bine de rău, cu lipsurile – aveam relații! –, cu frigul – ne-am inventat tot felul de instalații și subterfugii! –, cu turnătorii – sufereau și ei ca noi și, după cât îmi dădeam seama, turnau și ei pe ici-pe colo ca să se afle în treabă, chiar și ei – vreau să zic șefii lor! – nu voiau să scape de «el», după ce l-au zăpăcit și au creat în jurul lui, după uzanța oricărei camarile, un «gărduleț» al informării și dezinformării? Iar aici, în balcanul, în aproape Orientul nostru, aceste camarile, suite, curți domnești au o practică și o abilitate veche, formidabilă!

Și-acum... ha, ha, trebuie să ne adaptăm încă o dată! Și... ce efort, ce «adaptare bruscă, iute, brutală!» Au făcut-o tinerii, cei mai ales foarte tineri și... cum le spunea cineva – lichelele! Cei care s-au îmbogățit, «eșalonul doi» sau așa-zișii «securiști». Dar ce... toți securiștii au devenit miliardari, șefi de mafii mai mici sau mai mari?! Ce, că ne conduc «foștii comuniști»?! N-o fac și în țările vecine din nord și e

normal, ei au relații și știința terenului, chiar și «știința politicii» care, dacă nu e o știință la drept vorbind, e o practică grea, al dracului de necesară, când vrei să conduci o unitate de producție, o ramură, un oraș, o zonă întreagă. în sfârșit... cum am spus: libertatea ca o ghilotină?! Ha, ha, e bună expresia, nu crezi?!

Da, ca să revenim: el nu semăna cu «ei», ba de multe ori eu însumi l-am apărat de «ei» și acum... e pur și simplu în cârdășie cu ei, dar se înșală, se înșală amarnic: cu «ei», un om ca el nu poate face nici un fel de înțelegere, de «cârdășie», chiar dacă ar avea cele mai bune intenții! Știi ce m-a frapat și apoi atras, încă din tinerețe, în marxism și în propaganda lui? Unele dintre expresiile «lor», cum era de exemplu: «spiritul de clasă». Nu, nu «lupta de clasă», asta era falsă, am mirosit-o de la început, ca și altele de acest fel, minciuni grosolane, dar... ăsta, «spiritul de clasă» conținea ceva adevăr, da, există așa ceva. Ca și «spiritul de grup» sau, poate mai exact: «spiritul de castă». Da, asta era, de fapt era un spirit de castă pur și simplu, deoarece, să știi, chiar și printre muncitorii unei mari fabrici acesta funcționa; de exemplu, partidul și șefii lui organizatorici se bazau în primul rând, la anumite măsuri cert impopulare, pe cei care lucrau în zonele brute, dificile. Nu pe rafinații «sculeri», cei de la mecanică fină, de exemplu, care lucrau în halate și foloseau aparate care cereau o pregătire specială, ci pe cazangii, pe forjori! Ăștia ascultau orbește, cu bucurie, aproape că puteau în acest fel să arate o anume «superioritate» față de colegii lor, deja «îmbuibați», «otrăviți» de bolile micii burgheziii, boli de care avertiza însuși tătucul Ulianov, zis și Lenin! Da, acest «spirit de clasă», «simț, instinct, miros» de clasă, cum vrei să-i spui, există și... oameni, cum să zic... mai «simpli», mai dintr-o bucată, cei mai abili cu mâinile decât cu complicațiile creierului, sarea pământului, cum se spune, ei bine, aceștia au «simțurile» foarte bine dezvoltate,

posedă chiar şi acest «simţ de clasă»! Aşa cum aristocraţii adevăraţi, vechii aristocraţi au şi cultivă spiritul de castă ca pe o barieră de netrecut în faţa multor avizi şi energici oportunişti! Şi... prietenii noştri cu care s-a «înhăitat Amedeu» – scuză-mă pentru cuvântul urât! – aceştia l-au «mirosit» din prima clipă, l-au acceptat la început de frica mea, iar acum din pur interes. A, interesul!... Din păcate, marea masă de indivizi ascultă – dar ştii, ascultă tiranic! – mai ales de cele două impulsuri fundamentale, ca să le zic aşa: frica şi interesul... ţine minte! Sub formele lor diverse. Când nu este teama – caută atunci interesul într-o acţiune umană şi ai să-l găseşti, chiar dacă e ascuns sub multe şi rafinate văluri! Iar dacă nu e interesul, oho, e frica, poţi să fii sigură, teama cu întreaga ei «ideologie», ca să spun astfel, deoarece oamenii, nici chiar în forul lor intim, nu acceptă aceste două impulsuri, cum le-am zis, în stare «curată» şi-şi colorează cu multă fantezie şi abilitate – aş zice cu o pudoare absolut disperată! – aceste tendinţe cu care ne-am născut cu toţi, în grade diferite. Da, ei s-au bulucit acum în jurul sărmanului Amedeu, el crede că domneşte şi sclipeşte «peste lume», dar va veni un moment – poate mai curând decât ne aşteptăm – când îl vor arunca uşurel şi decis din barcă! Când nu va mai fi nevoie neapărat de el sau, mai probabil, după cum îl cunosc, când Dumitraşcu va vrea să pună o frână la mişcarea pe care el însuşi a impulsionat-o, i-a dat formă, energie şi direcţie! Asta e o regulă aproape generală, întemeietorii, dacă nu sunt prevăzuţi cu cinism dur, profesionist, înnăscut, sunt aruncaţi peste bord. Iar el... el va fi prins în acest vârtej, va vrea să «salveze mişcarea» – de fapt, pe el însuşi – şi va rămâne înconjurat doar de un grup de aşa-zişi fanatici, adică de copii care nu au avut experienţa puterii şi nici a vieţii! Adică... singur! Şi eu, dragă Gabriela, eu, vai, nu voi fi atunci lângă el, acest lucru... nu ştiu cum să spun, acest lucru, printre altele, foarte

puţine, mă mai ţine treaz, mă mai ţine în viaţă, e un fel de a zice! Dar nu, chiar aşa şi e: dincolo de prietenia mea scumpă cu Myriam, această... grijă, aş zice răspundere dacă nu ar fi un cuvânt compromis, mă... da, da, e mai bună prima formulă: mă ţine treaz. Deştept, ştii, acesta e sensul cuvântului deştept – treaz!

Vezi, amândoi am păţit aceeaşi «boală», nu ne mai «înţelegem», boala tuturor despărţirilor. Numai că eu, deşi nu-l mai «înţeleg», eu îl văd, îl urmăresc cu atenţie în continuare, îmi închipui viitorul lui imediat, mă cert cu el ore întregi în minte, îi aduc aminte ceea ce el a uitat, cu un cuvânt: îl iubesc! Nu mă pot desprinde de el, vezi, aici maestrul e mai slab decât ucenicul, ţi-am vorbit zilele trecute de «capcana» în care cade aşa-zisul maestru când acceptă, definitiv şi profund, «omagiul» ucenicului, devotamentul, fidelitatea şi celelalte! Noi, maeştrii, să zicem, rămânem prinşi «cu piciorul» acolo, deşi... ha, ha, ştiam de la bun început ce se va întâmpla! Cu probabilitate, da, doar cu probabilitate! Nu, nu, nu eram absolut sigur, dar... cu probabilitate, cu o mare probabilitate, da! Noi, noi suntem cei slabi în acest «aranjament, contract mutual» sau cum vrei să-i spui, noi cei care «primim, încurajăm, formăm, susţinem, apărăm şi luptăm» pentru aceşti... copii frumoşi în care omenirea îşi pune atâtea speranţe, pe drept cuvânt! Dar când nu a avut dreptate... omenirea? Poftim? Nu, noi, «noi» ne-am înşelat aproape totdeauna, dar ea, «ea» va avea întotdeauna ceea ce se cheamă dreptate... un cuvânt care, să mă ia dracu dacă mai ştiu ce înseamnă, dar... nu contează!

... A, vreau să-ţi spun ceva, ceva ce sună banal dar e, încă o dată, adevărat: nu, dacă ai să mă întrebi dumneata sau oricine altcineva, dacă... regret, hotărât voi spune, nu! Nu, cu certitudine nu, «episodul» nostru, ca să vorbesc ca la teatru, episodul nostru ţine de viaţa mea şi eu sunt şi azi fericit – chiar şi uimit, deşi e un alt fel de uimire! – că el,

tânărul, înflăcăratul, acest curat fiu de țăran român, ambițios și cult, inteligent și harnic ca puțini alții, a apărut... nu, nu, vreau să zic: chiar a făcut, la un moment dat, parte din viața mea. Mi-a îmbogățit viața, i-a dat un fel de relief, înțelegi ce vreau să spun, așa cum soarele la munte dă relief și culoare dealurilor, coastelor, fâșiilor de pădure, stâncilor și ierbii în clipa când apare și se «răspândește» peste acel peisaj care până atunci era mai mult ghicit, adică tern, uniform, plat...

... O, nu știi ce frumos era în acel timp, domnul Ovidiu, Ovidiu, cum îi spuneam eu în gând, deoarece mi-am permis «luxul» să mă îndrăgostesc de el. Nu, nu te-am trădat, nici măcar în gând, deoarece de tine, scumpul meu, nu am fost niciodată, cum se zice, îndrăgostită. Amețită, da, pierdută, paralizată, toată în voia ta, eram ca un obiect, un organism care și-a păstrat doar reflexele fundamentale, un voal frumos și supus ce-ți apăra fruntea înaltă sau ochii, uneori mâinile, de atingerile impure, nedorite. Dar pe... Ovidiu l-am iubit în taină și... de aceea l-am și omorât (împreună cu Ea!), astfel el a rămas al nostru și l-am salvat de tine și de problemele-i inextricabile. Moartea lui era de altfel și «condiția» ca ea să «plece», la rându-i, așa cum convenisem împreună în lungi ceasuri de tăcere când ne țineam amândouă de mână, izolate total nu numai de omenire, dar și de propriul nostru trecut: rupte de viață, am trimis-o puțin la plimbare pe această «doamnă» viață ce folosește adesea parfumuri ieftine și se înconjoară de admiratori neciopliți, care mănâncă urât și nu se pot dezbăra de apucăturile de grăjdari ale unora dintre strămoșii lor incerți...

Nu, eu nu am avut de la bun început «geniul» de a o trimite la moarte, mai degrabă am reacționat ca orice ființă ordinară, de bun-simț: m-am îngrozit la «ideea» ei – deși, pe ocolite, eu i-am insuflat-o, după teoria ta a «vârfului tensiunii, a vârfului existenței care trebuie fixat, posedat!» – mi-am frânt mâinile, m-am prefăcut teribil de speriată și,

tot prefăcându-mă, cum se întâmplă, m-am speriat de-a binelea, femeia aceasta, fină dar şi aspră şi divină, avea, ştii, bănuiesc, o forţă de caracter extraordinară. Odată luată o hotărâre, o îndeplinea, nu înainte, precum orice om puternic şi rar, de a o ascunde, adică de a părea că a «uitat-o», liniştindu-i pe toţi cei din jur, izbucnind apoi ca un fulger pe cerul senin al unei zile de vară, după o căldură asfixiantă...

L-am iubit pe domnul Ovidiu, pe Ovidiu «al meu». (Nu, numai al meu, nu i l-am răpit pe «al ei», deoarece al ei era, ca să zic aşa, inexpugnabil şi... nici nu mă interesa!) A fost, poate, prima oară în viaţă că am iubit, cu excepţia unei experienţe pe jumătate ratate din ultima clasă de liceu, cu un student căruia i-am ordonat, pur şi simplu, să mă defloreze, amuzându-mă de zăpăceala sa, de frica sa pe care o ascundea prost sub aerele de crai, de fustangiu. Apoi l-am părăsit iute, ca să nu observe că m-am îndrăgostit de el, tocmai de timiditatea lui prost ascunsă, de sensibilitatea sa, care o întrecea pe a mea, de urâţenia lui, da, era urât, dar într-un fel extrem de expresiv, figura lui exprima adesea lucruri mai explicite decât vorbele şi frazele sale, deşi avea un vocabular bogat. L-am trimis la plimbare, fuguţa-fuguţa, şi el a rămas «în mijlocul vieţii» ca o găină în mijlocul drumului, cât p-aci să facă o dramă din toată povestea, cât p-aci să înţeleagă... ha, ha!

Dar... pe domnul Ovidiu l-am înfăşurat în tăcere, în ... sucurile mele cele mai plăcut mirositoare, mai otrăvitoare – ştii, cum sunt unele otrăvuri de flori, de parfumuri orientale emanate din lucrurile cele mai neaşteptate, un lemn vechi, o piele sau chiar o pagină a unei cărţi care a stat închisă, în spaţii închise, secole la rând, l-am anesteziat pur şi simplu şi l-am ascuns sub sâni, îl purtam cu mine peste tot şi-l lăsam să doarmă cu mine în pat, ca pe un căţeluş încă orb, îl mângâiam chiar şi când mă aflam în prezenţa sa, a lor, îmi strecuram pe furiş mâna în sân, sub sâni, şi-l sugrumam uşor

până își pierdea aproape răsuflarea, îi vorbeam chiar, înclinându-mi mult capul, atingându-mi pieptul cu bărbia de se putea crede că eram cufundată în mine sau am ațipit! Dar dacă cineva mai îndrăzneț mi-ar fi ridicat capul cu un gest brusc, ar fi fost orbit de privirea mea fulgerătoare, fericită dincolo de posibilitățile realului, de «nebună», ar fi spus un prost! Și... știi ce visam în acele momente, minute de concentrare, de «scurgere» pe propria-mi piele și pe organe? Ca «el», puiul meu, Ovidiu-cel-mic să fie atât de abil, atât de îndrăzneț, de neruşinat, încât să-și sape un tunel în pielea, în carnea mea, sub umbra sfioasă, protectoare și falnică a sânilor mei incomparabili... să intre în mine, pur și simplu, pe o poartă, alta decât a «celorlalți», puțini, care m-au pătruns iute și fără fantezie, să mă posede «la înălțimi», da, așa, gândeam eu și o și articulam cu voce tare, încât Doamna m-a întrebat odată la ce mă refer când bolboroseam, uneori, stând în colțul meu, cu un aer concentrat și sumbru.

Eu însămi, dragul meu, da, pot muri la rându-mi: am, iubit, cu cea mai platonică, mai îndrăzneață și mai desfrânată iubire, și iubitul meu m-a înțeles, în felul lui, adică și-a dezbrăcat intimitatea în fața mea, în multe rânduri, o dată mi-a permis chiar să-l țin de mână. El nu știa, iubitul, naivul, dezarmatul, că mâna lui era atunci și creierul și sexul său, și glezna pe care o sărutam ca o apucată și o mușcam încet, ca un câine înnebunit de mirosul acela indescriptibil de ființă vie și victimă în același timp, înnebunind pe fracțiuni scurte de timp, nebunie care a fost adevărata și unica mea libertate... Eu nu am și n-am avut nevoie de «libertate», eu «am trăit», am fost «acolo, în existență», de unde v-am privit puțin pieziș, așa cum te uiți în jos, dintr-o lojă, la nu prea mare înălțime, într-o sală semiobscură de teatru, de operă, când pe scenă se «derulează» un text mediocru și tu, deodată, printr-un mister care altă dată ți-ar fi făcut frică, dar acum te face să palpiți, curioasă, intrigată, privind în jur – în jur și în

jos, pieziș, spre și în stal, dar de fapt nu privești, ci «tragi cu ochiul», te uiți cumva ca o servitoare hrăpăreață, care privește prin gaura chei când stăpânii ei fac amor ca niște birjari, pe patul larg și scump, bucurându-se de primitivitatea, de goliciunea lor josnică, de strigătele lor animalice, de mâinile și ochii lor bezmetici, ignobili, de întreg spectacolul lor simplu, de bâlci, compătimindu-i cu sadism și mai ales compătimindu-l și disprețuindu-l ușor pe Dumnezeul lor care a dat dovadă de o certă, de o jalnică mediocritate când i-a trimis în lume și pe acel pat care parcă râdea el însuși batjocoritor de ei...

Astfel, ca acea «servitoare lacomă de trivial», priveam eu uneori în existență, de parcă mă aflam într-o lojă și, în loc să urmăresc cele ce se întâmplau pe scenă, «trăgeam cu ochiul» la trupurile afundate în semiîntuneric de lângă și de sub mine, păpuși de carne, nemișcate sau mișcându-se ușor, nebănuind privirea mea răutăcioasă, vie, clară, nebănuind că eu eram și că ei erau, că ochiul meu îi scoatea din neant, le sculpta încă o dată relieful și îi arunca înapoi, în inexistență, bucurându-mă ca un copil – unul dintre acei copii infirmi care se bucură diavolește de prostia sau neîndemânarea urâtă a «celor normali»! – de somnul lor, de vanitatea lor ridicolă atunci când se apleacă să-și șoptească ceva, când se scarpină delicat pe chelie sau femeile sub sutien sau la subsuoară, când moțăie sau când se lasă duși de reverie, o, ce reverie, căci ei nu pot visa când ascultă aria din Tannhäuser decât la friptura de miel ce-i așteaptă acasă sau la excelenta defecație pe care au avut-o «har Domnului», în aceeași dimineață!

L-am iubit pe Ovidiu și îl iubesc și acum, în ultimele mele zile, în ultimele mele ceasuri, el tronează în gândurile și în adâncurile mele ca o mică statuetă de fildeș orientală, ca una dintre acele zeități sau Buda, în poziție de lotus și cu mâinile ușor ridicate, iar pe figură cu acea stranie beatitudine

pe care eu o numesc «luciditate muzicală a cretinilor», cei care se lasă duşi în alte sfere de alte muzici sau cuvinte, de neauzit pentru noi, cu simţurile noastre grosolane, tocite de o existenţă în care am pătruns din greşeală, luând locul hulpav al atâtor alte fiinţe care o meritau mai mult, toţi acei copii morţi la naştere sau în primii ani ai vieţii, care ar fi putut cu adevărat înnobila această viaţă ternă, previzibilă, de doi bani!...

L-am iubit, îl iubesc şi ultimul gând al meu va fi al lui, voi fi a lui şi-l voi lua cu mine şi abia atunci, «voi vorbi» cu el, privindu-l în ochi, curajoasă, îi voi spune adevărul şi voi cânta cu el, voi dansa pentru el, ridicându-mi mult fusta ca să-l fac să roşească şi-i voi iubi roşeaţa, sfiala lui de bărbat ce se crede mai îndrăzneţ «decât noi», neştiind că «noi» putem îndoi lăncile de oţel şi turnurile din piatră veche cu neruşinarea gesturilor şi a închipuirii noastre...

7

Şi-acum, la «încheierea» acestei lungi sau «prea scurte» întrevederi, cum vrei s-o iei, am să-ţi vorbesc, evident, de «şefa noastră», «inspiratoarea victoriilor noastre» cum se spunea despre partid, tot mai mult în bătaie de joc. Dar eu o spun cu sfială, Myriam m-a intimidat totdeauna prin... fosta ei frumuseţe – o fostă reală frumuseţe lasă urme adânci, prin aceasta, prin frumuseţea ei unică şi enigmatică, a făcut parte dintr-o castă extrem de restrânsă a Clujului, era veşnic în centrul unui grup de mari cântăreţi de operă, de pictori şi mai ales, de scriitori, profesori universitari de marcă, medicină şi litere, evident, precum doamnele din Evul Mediu italian, ducesele de Mantova, de exemplu, şi acea celebrisimă Gabriela d'Este nemurită şi înecată în mari

uleiuri, şi, n-o să ştim niciodată cine l-a «nemurit, celebrat» pe cine, pictorul vagant, cel care mânca la masa slugilor sau Frumoasa care trebuia să oficieze în această dificilă postură, femeile frumoase, cele rare şi «adevărate», sunt de fapt preotese şi eu privesc «în sus la ele», cu o adoraţie vecină cu spaima de greutatea enormă care apasă pe umerii lor subţiri, mirată că gesturile lor fine, graţioase, nu se frâng sub presiunea atâtor priviri, sub loviturile hămesite ale atâtor câini umani care vor să se arunce asupră-le, mânjindu-şi botul infect în mătăsurile şi ghirlandele misterioase ale secretului zeiţei...

... Era bogată, lucru care mi-a impus totdeauna, dar nu îmbogăţită ca amicul tău Mârzea, ci cu o bogăţie de familie moştenită, aur, bani, moşie, titluri şi scule de argint, icoane şi brăţări numeroase, sfeşnice şi covoare vechi, patinate de generaţii de servitori, de zidurile unor case şi ferestre şi balcoane unde noi, dragul meu, n-am fi avut acces, în ciuda... da, da, în ciuda inteligenţei noastre şi a tuturor bunelor intenţii faţă de umanitate!...

Era stăpână pe sine, lucru rar la o femeie frumoasă care «a condus» o anume opinie publică şi nu puţini «factori de decizie», cum se spune prosteşte, cea care a asistat la nu puţine umilinţe şi abjecţii ale unor inşi instalaţi în primele scaune ale societăţii, depozitară, deci, a unor secrete înfiorătoare, pe care doamna Myriam, ca puţine alte frumuseţi naţionale, a ştiut să le ascundă şi să le poarte cu aceeaşi înnăscută graţie cu care-şi purta soarta dură de regină a poftelor, a privirilor şi a armoniei! Şi când «ciclul ei de putere» s-a încheiat, a ştiut să se retragă în «donjonul» ei, pictând, ascultând muzică şi inspirând încă o dată – dacă vrei să spui conducând încă o dată – destinele oraşului prin ultimii doi bărbaţi pe care i-a atras şi acceptat în raza ei de farmec şi prestigiu, devenind ceea ce fusese totdeauna, la modul ultra-discret, cu acea pudoare a adevăraţilor nobili:

o educatoare. Tânărul Dumitraşcu, inteligentul şi ambiţiosul fiu de ţăran, rămas puţin dezorientat prin retragerea fostului sau primului său mentor, maestru, profesorul Martinetti, şi care-şi căuta un nou stăpân şi, ha, ha, a crezut că şi l-a găsit în Ea, sfioasa şi prestigioasa Doamnă, dar ea a procedat ca marii seniori dintotdeauna: l-a primit în castel şi apoi l-a izolat în «cămările din faţă», «nici prea aproape, nici prea departe», dându-i mereu impresia că-i stătea la îndemână, primindu-l uneori, mereu cu scuza migrenelor, ca să-l poată evacua oricând – apropo să ştii, amice, că doamna Myriam nu a suferit niciodată de aşa-zisele migrene, ele îi înlocuiau pe servitorii de altădată, mai bine zis pe majordomii care făceau totdeauna un semn mai mult sau mai puţin discret vizitatorilor, solicitatorilor, că audienţa s-a terminat!

Apoi... l-a «avut» pe ultimul mare taur al urbei, pe care tu, dragul meu viţeluş, n-ai ştiut să-l păstrezi, oricât de multă atenţie şi inventivitate a veneraţiei îi acordai domnului Măriuţan, el însuşi aflat la una dintre acele trivium, intersecţie a vieţii, loc de întâlnire în medievalitatea sau antichitatea europeană, dar mai ales arabă, punct fertil al născocirilor colorate care se nasc din acele «conversaţii» sau monoloage pe care le trăiesc cei care se intersectează, cu catârii, bagajele, servitorii şi pungile lor, în acele false sfârşituri de drum, în acele false ţeluri. Locuri unde poţi să arunci la pământ nu numai povara mărfii sau a greoaielor veşminte, dar şi pe cea a aşa-ziselor amintiri, de călătorie sau nu; am zis «aşa-ziselor» deoarece nimeni dintre aceşti călători care voiau ca orice voiajor respectabil să-şi păstreze prestanţa cât de cât nu va accepta să înşire nimicuri. Mai mult ca sigur, cum se spune aşa de frumos la noi în Ardeal, «mai mult ca sigur» că vor inventa prodigios şi elegant, strecurând, e drept, printr-un fel de sfioasă contrabandă, şi elemente din viaţa lor «veritabilă», altfel mici evenimente anodine, uneori chiar jenante, etalate aşa, la un taifas public,

dar amestecate cu frumoase minciuni – cum ar fi putut să fie, nu-i aşa! – ele, frânturile din propria existenţă prindeau un luciu «mai aparte». «Posibilul» devenea cumva «real», chiar dacă acest «real» se risipea odată cu fumul narghilelelor sau al pipelor din care urcau norii celui mai fin tabac. Se risipea în aerul serii, e drept, dar şi în minţile celor care ascultau cu atenţie şi urmau să ducă cu ei, totuşi, şi «povestea» ta şi această «continuare», «supravieţuire», «nouă călătorie» a istoriei tale nu era oare un început binefăcător de legendă? Da, aici, în aceste trivium-uri se afla unul dintre locurile magice ale «începutului legendei» şi domnul Măriuţan, oricât ţi s-ar părea de ciudat, sosise în acest «loc». Un loc incert, e drept, pasager ca şi cei care poposeau aici pentru un ceas sau o noapte sau o zi, dar... extrem de fertil, cum ţi-am mai spus, de «odihnitor» în sensul regăsirii de sine, care e un paradox ca atâtea altele, deoarece această celebră «regăsire de sine» e o minciună gogonată, o duperie, cum ţi-am explicat mai sus, cu răbdare, deoarece, nici unul dintre noi, muritorii, nu ne mulţumim cu ce am trăit, cu toţii înflorim, adăugăm cu câtă măiestrie ne pricepem sau am învăţat, minţim, minţim spunând tot timpul adevărul deoarece – marii scriitori ştiu asta – o minciună inspirată devine iute adevăr, ha, ha, nimic nu se pierde pe lumea aceasta şi «invenţia» isteaţă şi reală e mult prea rară, prea preţioasă pentru ca forţele divine, invidioase ele însele pe logoreea noastră iscusită, să o lase să se piardă în urechile noastre nemernice!...

Da, domnul Ovidiu a sosit în «acest loc», adus în aparenţă de emulul său Amedeu, dar de fapt de mine şi e parcă pentru prima oară în viaţa mea când am simţit, cum se zice, «gustul prăzii». Dar ştiam că nu puteam «reţine» un asemenea animal ilustru ca Măriuţan şi i-am «pasat» frumoasei noastre doamne onoarea de a-şi fixa în coroana ei de cureritoare şi stăpână acest ultim mărgăritar. Şi e cazul

să o spun, dânsa nu m-a dezamăgit; a lucrat iute, fin, cu maximă eficiență și prudență, omul nostru era un «mare rănit», după propria ei expresie: își pierduse trecutul, la fel ca România, iar viitorul lui se amesteca aproape indecent cu prezentul și cu o falsă imagine pe care nu puțini și-o făceau despre libertate. Iar eu am asistat, încântată cum nu pot spune, la «construcția unui păienjeniș uman de-o rară acuratețe și rezistență», la un splendid «asasinat sentimental» care e orice cucerire, «operație» făcută cu o asemenea decizie rafinată, încât însăși victima se crede cumva salvată, și chiar este. În plus, are certitudinea de a fi ajuns într-o oază, un fel de oază – eu i-am spus mai sus trivium! – loc nu numai de odihnă, dar și de contemplare a unor valori de care ai visat o viață să te apropii. Iar femeia frumoasă care-ți stă în față nu e decât ghidul, un «ghid pentru o zi», pentru un singur – și special! – vizitator, călător, cum vrei să-i spui, o făptură discretă, bine mirositoare, celebră în felul ei, asistată aproape totdeauna de o «figură de umbră», «fată-paj» sau cameristă de încredere, mesageră ea însăși, dar... «de taină», de «seară», «de-a doua mână», o mesageră a însăși Mesagerei – eu însămi, adică, sluga voastră!

Sigur, voi nu mă prea băgați în seamă, dar acest fapt era și o «condiție a condiției mele», ca să zic așa... Era o «condiție a stăpânilor» – eu v-am văzut mereu ca stăpâni, de aici și vigoarea și, mai ales, libertatea mea viitoare! –, era însă și propria mea «condiție», care nu era altceva decât luciditatea asupra poziției mele și a raporturilor posibile ale acestei lumi. Am spus intenționat «posibile», deoarece marea majoritate a oamenilor se clatină și se îmbată în raporturi false, care atrag după ele, necesarmente, dezastre, depresii, eșecuri ferme. Și mulți își acuză «soarta», or nu e vorba decât de o falsă evaluare a «situației». De ce să mă cred «egală» – acceptând trișeria maeștrilor, a stăpânilor ca, într-o bună zi, la un ceas neașteptat, cu o anumită brutalitate,

să fiu pusă la «locul meu»? De altfel, în treacăt fie spus, locul meu, al nostru, al multora, nici nu e de dispreţuit, cu condiţia, bineînţeles, să fii conştient de asta. Dar nu în felul vulgar şi insidios al ideologului Karl Marx – încă idol pentru mii de intelectuali imbecilli! – care nu voia să «înţeleagă lucrurile», ci să le «schimbe», crezându-se un fel de Dumnezeu al secolului sau al secolelor! Nu, dragul meu, cum se spune, e bine să fii lucid asupra propriei tale poziţii şi nu ai decât de câştigat din aceasta – din sclav în antichitatea romană puteai să ajungi bibliotecar, să zicem, apoi libert, apoi şeful administraţiei unui domeniu din provincie, apoi chiar majordom, adică mai-marele casei, trezorier şi chiar sfetnicul vreunui patrician plictisit de intrigile din Senat sau din armată, vrând «să se bucure de existenţă» şi apelând la tine să-l ajuţi. Şi, dacă ai răbdare, vei deveni puternic cu condiţia să nu uiţi, clipă de clipă, că puterea ta e de-un alt tip, vine «din interior», pe când cea a lui şi a celorlalţi «magisteri ai lumii» vine «din exterior», din lumea strictă care îi înconjoară, dar şi din lumea «strictă» dispărută şi onorată pe altarele familiei, pe stele mortuare, în discursuri, în legi.

Da, da, voi trei eraţi stăpânii mei «momentani» şi, în luciditatea mea, nu puteam decât să mă rog ca acest prezent să dureze, atât de bucuroasă eram de condiţia mea, ceva între servitor şi sclav, duhovnic şi cameristă, poate, mai ştii, chiar... istoric! Poziţia mea mă ajuta, însă, să trăiesc şi să «rămân» în prezent, acel «loc al zeilor» cum l-ai numit tu odată, într-un moment de fericită jubilaţie. Tu ai uitat expresia, obişnuit fiind sau, mai ştii, nevoit de a inventa mereu altele noi – «masele» te împingeau la aceasta! –, dar eu am rămas cu ea, cu această sintagmă, cum rămâi cu o floare rară pe care o presezi într-o carte, într-un loc anume, numai de tine ştiut. Dar dintre «voi trei» şi «noi patru», cel sau cea care trăia în prezentul pur, «de platină» – loc al zeilor, pe care ei îl veghează cu stricteţe şi gelozie – eram

numai eu. Sărmanul şi distinsul domn Măriuţan era sfârtecat de trecut şi «supt, absorbit» încet-încet de marele şarpe care se numea Myriam, lunecând uimit şi pe jumătate fericit într-un fals viitor-fals prezent, traiectul digestiv al unui oricât de splendid ofidian iese din timp, pur şi simplu! Tu, domnul meu, te legănai în cel mai trivial viitor, al «acţiunii sociale», tot mai mult expulzat din «prezentul tău» organic şi chiar din «posibilitatea prezentului», deoarece prezent – acest lucru îl ştii la fel de bine ca mine, poate chiar mai bine, deoarece de la tine am luat, învăţat, furat multe din «ideile» pe care le înşir aici – prezent nu este spaţiul iluzoriu turtit, laminat între trecutul şi viitorul fiecărei fiinţe, acest «zero psihologic al existenţei», incapacitatea noastră, a muritorilor de a nu râvni, măcar un ceas, o zi, la «ce va fi»!, de a ne legăna într-o «posibilitate» care poartă «masca viitorului»! Prezent, după umila mea părere (ce minciună grosolană am tras, orice pot să cred despre părerile mele, numai că sunt umile, nu!...), deci, după «umila mea părere», prezent, cred eu, este acel «loc» esenţial, dacă vrei, în care coexistă, ca într-o cutie sau o sferă de oţel, posibilitatea trecutului ca şi cea a viitorului; doar «posibilitatea», dar una reală, nu una fantasmatică, literară, masturbatoare. Căci noi, fiinţe neruşinate ce suntem, suntem perfect capabili să ne «masturbăm» şi cu trecutul, cu al nostru, dar şi cu cel al naţiunii, dacă vrei, sau cu cel al omenirii. Eu, numai eu dintre «noi toţi», trăiam adesea «în prezent», deoarece nu numai că eram lucidă – şi mândră! – de poziţia mea «inferioară», care însă îmi permitea să am o justă reprezentare şi percepţie a ceea ce se întâmpla «sus», în lumea «stăpânilor mei», dar aveam şi orgoliul că-l trăiam, faptul că eu v-am înălţat acolo, în postura de maeştri, de stăpâni, şi nu vă permiteam o clipă să vă abateţi sau să «coborâţi» de pe acest soclu ferm şi invizibil!

Mai mult: eu cunoşteam, cu o bună aproximaţie, viitorul «celor doi prieteni îndrăgostiţi», cu o anume certitudine, deoarece îl puneam la cale, cu calm, fineţe şi emoţie, iar pe al tău, vijeliosul meu drag, care ai avut fireasca naivitate să te crezi «stăpân pe viaţă», nici nu mai trebuia să-l făuresc eu: mormântul ţi-l pregăteai, ţi-l «înălţai» singur, dar, evident, cu mult mai puţină grijă, fineţe şi emoţie decât ţi l-aş fi putut «construi» eu, acel «cuib al viitorului fiinţei» care li se pare încremenit numai spiritelor vulgare, grăbite, deoarece oamenii nu mor în clipa morţii, nu «încremenesc», ci continuă «să se mişte», ca şi trupurile lor care se apleacă sau derivă cu lentoare prin straturile de argilă şi pietriş ale pământului, subţiindu-se, umflându-se sau absorbindu-se în oase, căutându-şi un loc în eternitate. Tu te ucideai singur, te «depărtai de tine» cu o stângăcie şi o fermitate care-mi stârneau un vaier continuu, dar şi o bucurie copilărească, aproape sălbatică, în cel mai pur sens al cuvântului, deoarece şi tu... deveneai prada mea! Eu, însă, trăiam în prezent, un loc ferm, protejat, inoxidabil, ca să zic aşa, la picioarele desculţe ale zeilor pe care-i auzeam şoptind, râzând şi strigând acolo «sus», mai distinct adeseori decât vă auzeam strigătele voastre ce deveneau şoapte şi apoi, simple sâsâituri ca cele ale unor şerpi fără dinţi, în prezentul meu, dar şi în Prezent, marele zeu şi domn al existenţei, un loc care seamănă cu acele luminişuri din basme sau legendele antice unde poţi surprinde nimfe sau zeiţe jucându-se, hârjonindu-se sau făcându-şi minuţios toaleta, un loc absolut încremenit deşi viu şi esenţial. Sau... cu acele «locuri» ale copilăriei în care, atras de joc, de construcţii sau farse naive, ieşi din timp – timpul celorlalţi, dar şi din timpul convenţional propriu-zis! şi, subjugat în mod fals de «joc», eşti absorbit ca de-un vârtej iute de apă care pare atât de calmă la suprafaţă, dar care, brusc, te trage «spre interior», acolo unde începe «călătoria»; una dintre acele «cărări din existenţă»

care te duc în «locuri fermecate», față de care apoi, peste ani, ai o formidabilă și ciudată nostalgie. Dar nu, ele nu sunt «fermecate», aceasta e doar stângăcia imaginației noastre, a vocabularului și a unor poeți închipuiți! Ele sunt «locuri», e adevărat, n-am cum să le spun altfel și nici nu e nevoie, sunt «spații, locuri» ca niște covoare mișcătoare, false, deoarece nu ele, ci pereții se mișcă, aidoma unor ziduri de cristal, pe care se varsă lin, ca un ulei, figuri, gesturi, întâmplări și un ulei ușor, parfumat se varsă și peste persoana ta prezentă, permițându-ți, ca să zic așa, să «vezi și altceva», să «trăiești și altceva». Nu «ceva» mai «bun», mai «rău», mai «sus» sau mai «jos», mai «firesc» sau mai «ciudat», ci... pur și simplu altceva. Dar acest «altceva» trebuie ca o fiară energică, implacabilă, cum erau formele hibride ale anticilor: jumătate taur – jumătate om, jumătate pește – jumătate femeie, jumătate câine – jumătate dragon sau jumătate dragon – jumătate femeie. Astfel, ha, ha, sunt «supți» copiii, mulți dintre ei, în jocurile lor care nu sunt decât «pâlnii», îți spuneam, de forțe «din afară», care încă «ne privesc» cu simpatie. Apoi... noi făcând eroarea nu să creștem, ci să ne transformăm, ieșim din cercul atenției lor binevoitoare și crude și... nu mai avem acces la acest sau «acel» prezent, locul «lor» și al posibilei, visatei noastre eternități!...

Ha, ha, ai să râzi cu „cel de-al doilea râs al tău», cum l-am botezat eu, cel insolent, și ai să mă întrerupi, spunând: ce aroganță, prostii: cum de te-ai crezut singura demnă de a pătrunde și chiar de a fi în acel cerc sau capsulă de oțel a prezentului? Numai pentru că... da, da, numai pentru că îți acceptai singură condiția de subalternă, de «sclavă» a mea sau a noastră?! De altfel, acesta e primul semn de aroganță, nimeni nu te-a crezut și nici nu te-a considerat astfel, tu erai, draga mea... și aici, de frică, da, da, de teamă, ca toți oameni când vă simțiți în apropierea adevărului, cel greu de dus, de suportat, ca la intrarea unei grote și de frica ei, a

animalelor care o pot locui, îngrămădiţi iute blocuri de piatră, astupând o intrare prin care nu veţi intra niciodată! – da, tu, ai să adaugi, de frică, cum îţi spuneam, epitete false şi mângâietoare, de tipul: tu... o fire atât de mândră, de sigură pe tine, în ciuda modestiei tale reale şi aparente, tu care posedai o personalitate atât de fermă, de distinctă, de aparte etc., etc.

Nu, nu, iubitul meu, eu n-am avut şi nici n-am, în acest ultim ceas, dorinţa să fiu îmbrobodită, dar ce zic eu: îmbrâncită în epitetele şi mângâierile voastre false şi şuierătoare, de şerpi fără dinţi, eu stau la locul meu «subaltern», un loc ales de mine şi apărat cu dinţii, de unde mi se deschide acea perspectivă «în sus», spre voi, pe care v-am ales şi instalat ca maeştri, dar şi spre acel punct fix care nu poate fi decât Prezentul râvnit, de mine şi de voi, deşi nu-l doriţi decât superficial, «pe deasupra», precum o femeie răsfăţată şi uşoară care-şi doreşte încă o podoabă, deşi mai are multe. Nu, dacă vrei cu adevărat să mă înţelegi, spune pur şi simplu că sunt nebună, da, ai să râzi, este şi asta o formă a înţelegerii celuilalt. O altă cheie a persoanei, ha, ha! De ce să mi-o refuzi, dragul meu căruia i-am dedicat zece ani, cei mai frumoşi, cum se zice, ai vieţii mele, acordă-mi şi acest... mic capriciu: Gabi-Gabriela, ai să spui, a... înnebunit, e paranoică! Vezi, te ajut şi... după ce ai să mă contrazici moale de câteva ori, ai să cazi, bebeluşule, în capcana mea şi ai să accepţi, ai să mă vezi altfel sau, mai ştii, ai să mă vezi pentru prima oară, «în relief», cum se spune şi, ha, ha, ce poate mai mult să-şi dorească o femeie tânără şi nu dezagreabilă decât să fie văzută «în relief»... hai?! Şi în acest fel ai să înţelegi şi tu cum poziţia mea „subalternă" devine dominantă, cum eu vă poruncesc vouă... pentru a vă apăra de voi înşivă, de irepresibila voastră mediocritate care... nu e decât frică! Da, frică, deoarece dacă nu v-ar fi cu adevărat frică, aţi veni aici lângă mine,

aici, jos, la picioarele «statuii invizibile» – am să-ţi explic altădată ce înseamnă acest lucru sau... niciodată! Da, dragul meu, în clipa când ai să-ţi urmezi buzele ce vor şopti pentru prima oară fraza, expresia eliberatoare: «Gabi e nebună!», ai să mă vezi, ai să mă înţelegi, atât cât îi este permis, se-nţelege, unui muritor ca tine, care se îmbăiază zilnic în cascada vie a vanităţii sale orbitoare, să «înţeleagă», de fapt nu ai să înţelegi «totul» ci numai o parte şi... nici măcar atât, deoarece «o parte» este şi ea un întreg, dar îţi promit că ai să înţelegi «părţi, segmente, elemente». Să nu încerci însă să le «pui în ordine», să vrei prosteşte să «le dai un sens», deoarece ai să strici, ai să murdăreşti totul, cum faceţi voi... Nu, nu, lasă-le aşa, disparate, incoherente, «absurde», şi ai să primeşti în dar nu «înţelegerea» – care e vanitatea voastră! – ci «văzul», claritatea vederii şi, poate, o anume simţire! Un fel de plutire uşoară, care se poate compara cu un zbor jos, peste piscuri joase, nenumărate, de unde ţi se oferă mereu alte perspective, mici, schimbătoare şi pitoreşti, «neduşmănoase», dacă înţelegi ce vreau să spun! Şi brusc tu, care te crezi aşa de deştept, dar eşti adeseori foarte prost, vei deveni un înţelept, cu adevărat; vei refuza să înţelegi şi vei începe cel puţin să accepţi ceea ce este, vei rămâne la locul tău de «muritor harnic», ca să zic aşa, de sclav frumos şi inspirat al existenţei, în loc să fii, aşa cum eşti, ceas de ceas şi an de an, stăpân al unei false realităţi. A, voi, îndrăgostiţii de himere, de ce nu coborâţi în fine pe pământ, pe sau în! – acel loc privilegiat de unde se aud strigătele «superioare» ale zeilor cu întreg cortegiul lor de fiinţe intermediare, între pământ şi cer... de ce?! De ce nu-mi răspunzi, iubitul meu, nu cumva eşti deja, cum zic oamenii... mort?

... Ha, ha, ai dreptate, am uitat că tu «ai murit» înaintea mea! Să-ţi fie ţărâna uşoară, n-am să-ţi port pică, dar... ai să mă întrebi care e rostul acestor misive, prea lungi sau, mai ştii, prea scurte?... Nu ştiu, am avut chef să le scriu, cuiva, ţie, mă rog, şi... adresa ta mi-era cea mai cunoscută, cea mai «sigură». A, bineînţeles, am «vizat» şi-un anume efect, în speranţa, copilărească poate, că «nu eşti mort de tot», că acel copil care-ai fost mai respiră la intervale numai de zei ştiute, adevăratele respirări de care vouă, «oamenilor», nu ştiu de ce vă este frică.

A... ai vrea să ştii, ca o muiere, cum i-am omorât? Ei bine, am să-ţi «comunic», dar în felul meu, nebunia, nu-i aşa, îţi dă şi anumite drepturi pe lângă inconvenientele ştiute. În primul rând, ştiind, având forţa de a dispărea eu din această lume – fii atent, deja această expresie este ambiguă, nu trage concluzii pripite: a dispărea din «această lume» poate însemna din această lume fizică sau... din «lumea voastră», cea în care, în aparenţă, am vieţuit şi eu cu un oarecare succes. De dispărut, fii fără grijă, voi dispărea, chiar şi aceste misive, bătute la maşină, le primeşti când fiinţa mea de carne este aer pentru voi, cei care m-aţi cunoscut şi stimat, cum se zice, şi nu mai veţi atinge niciodată, ce mai contează că nu «m-aţi dus la cimitir» cu tot ritualul vostru plicticos, de rigoare, popi, flori, figuri ipocrite şi o absolut falsă reculegere, poză, poze... ah, încă «în timpul vieţii noastre» ţi-am reproşat în câteva rânduri, dar urechile tale erau astupate, încă o dată, de ceara vanităţii: De ce, îţi şopteam, dar de fapt strigam, cu umerii, cu ochii, cu degetele înfiorate, de ce, prietene, frate, nu sunteţi capabili să purtaţi măşti, da, măşti în loc de penibilele, icnitele voastre poze, «atitudini», teatru de doi bani? Ştii şi tu, bineînţeles, una dintre multele deosebiri între mască şi poză; masca este o muncă, un efort, o identitate, o «minciună ce devine adevăr», o posibilitate a eului – de fapt, o realizare şi o realitate a lui!

Poza e un simplu răsfăţ, ruşinos de altfel, muieresc, forma cea mai mizerabilă a vanităţii, a neîncrederii în sine şi încă n-am vorbit de «poza interioară» – nu vorbeşte, de altfel, nimeni despre ea! – poza pe care o luăm faţă de «noi înşine» în mii şi felurite ocazii, când părem muţi şi îngânduraţi, trişti sau veseli sau indiferenţi, apatici sau absenţi, în fapt, acolo «înlăuntru» ne maimuţărim ca ultimul clovn, jucând sau rejucând scene «din viaţă», unde am pierdut sau câştigat, mereu în variante care «ne arată», doar pentru ochii noştri interiori, dar cu ce încântare, cu ce delicii superbe pentru acei ochi de şarpe, mii, ce sâsâie şi emit bale de autoadmiraţie răsucindu-şi gâturile flexibile ca să prindă cel mai mic gram de «superbie», «eleganţă», «fineţe» sau «victorie» a celui ce-am fost sau am fi putut fi, mai ales! în lupta nemernică de a fi mereu altceva, altcineva!

Poza e uşoară, frate, e drept, dar ea vă trădează şi trădează şi o clară nesiguranţă a persoanei, a fiinţei, frica, neîncrederea în „celălalt», dar şi nemulţumirea continuă, semn al mediocrităţii organice faţă de tot şi de toate: de părinţi, de profesori, de oficialităţi, oricare ar fi acestea, de secol, de istorie, de zei, de naştere. Şi o enormă pretenţie de a ţi se acorda «altceva», mereu mai mult, mai înalt, mai «potrivit», mai «iute», poza care – şi aceasta e răzbunarea «Lor»! – până la urmă ţi se încrustează în oase şi în reflexe, şi începi să te plimbi încolo şi încoace, ca un păun înfoiat, deşi penele ţi-au năpârlit de mult. Dar masca... da, masca e altceva, deşi pentru proşti ea e acelaşi lucru, numai că «masca» este, cum spuneam, o posibilitate a eului, a fiinţei, ea este scut, dar şi expresie, prin ea ne apărăm de lume în accidentalitatea sau hazardul ei, ea este, dacă-mi permiţi, şi o imagine, acea «cârjă, acel baston sau toiag» al vechilor înţelepţi greci când întreprindeau vreun drum, un pelerinaj, de la un «centru» sau altul al numeroaselor şcoli filosofice, de la un maestru la altul, şi, ca să fiu patetică, masca este

cârja albă a lui Oedip după ce s-a pedepsit pentru vina lui involuntară, inconştientă, nu este el primul în istorie un «vinovat fără vină»? Aşa cum am fost noi, milioane, în secolul abia trecut, XX, «vinovaţi fără vină» sub cizma autoritară, insistentă, diavolească a unui Lenin sau Hitler?

Mască este figura, viaţa mea din ultimul timp, din ultimul deceniu şi, trebuie să recunosc, am purtat-o datorită ţie în primul rând, tu «mi-ai agăţat-o pe drăgălaşa-mi figură», eu, mai bine zis servitorul tău intim, kammerdiener-ul tău – vanitatea ta, cârja ta invizibilă fără de care te-ai prăvăli în praful secolului după câteva minute sau câteva ceasuri! Ar fi fost absolut ridicol să te imit, să pozez la rându-mi, să joc teatrul tău şi al tuturor; nu, vanitatea ta, poza ta m-a ajutat să-mi dăltuiesc, nepriceput, grosolan la început, propria mască, devenind pentru prima oară propria mea maestră, neavând nevoie de nici un fel de cârjă sau model. Bineînţeles, voi n-aţi observat nimic, înfăşuraţi în «mantia marilor voastre proiecte» şi a micilor, dar insistentelor voastre aşa-zise necesităţi, ah, «voi» nici nu mai ştiţi ce este o necesitate, zeiţă la rându-i, o confundaţi şi o murdăriţi cu tenacitate cu ambiţiile voastre de două parale... Am purtat «o mască» în tot acest timp, al «vostru», ea m-a ajutat să supravieţuiesc, într-un sens mai adânc, ea m-a ajutat să nu cad într-o imitare vulgară a propriilor voastre poze, ea m-a ajutat să fiu mândră de «poziţia mea subalternă» şi să-mi pregătesc, din «subterană», «actul» meu şi dispariţia mea din lumea voastră a pozei şi a vanităţii ridicole, periculoase. Ea m-a ajutat, ca un pedagog de mare clasă, să ajung la acea desăvârşire, la acel moment în care eu însămi am s-o părăsesc, «la picioarele muntelui», ca Zarathustra, dacă vrei sau, mai bine: ca mine însămi!

Masca m-a ajutat să pun la cale «acţiunea, planul», ca cel mai versat politician, strateg, «conspirator». Să vă salvez pe voi trei dintr-un fel de complicitate – de complicitate temporală, cel puţin, ne-am petrecut ani buni,

ne-am «amestecat» ani buni timpul nostru unic, prețios, «timpurile» sau «timpul» nostru s-au frecat unul de altul până la o anume incandescență pe care eu singură am știut s-o descifrez, s-o folosesc. Ea m-a învățat, dacă vrei, să fiu, să ajung o adevărată creatoare de destine, bună servitoare a zeilor la picioarele cărora, de marmură sau de fildeș, de piatră, bronz sau de argint, cum vrei... eu mă joc, despletindu-mi părul...

Masca mea mi-a pus în mână uneltele necesare splendidului meu plan: urcarea – mai bine zis «fixarea, păstrarea, întârzierea» celor doi «îndrăgostiți antici» pe «platoul lor», ajutându-i nu să moară, ci să nu recadă în mediocritatea sentimentului lor, după ce atinseseră culmi certe, inumane! Nimicirea ta definitivă sau, dacă vrei, dacă ții la cuvinte – salvarea ta din culoarele falselor tale ambiții, «trezirea» ta din vaporii otrăviți ai «admirației maselor». Nu, dragul meu, nu te-am iubit, cum credeai în toți acești ani lângă tine, strict lângă tine – acum, abia acum îți dau un semn indubitabil de afect, de ceea ce voi numiți iubire (un termen care mie personal îmi displace, ascunde prea multe poze și nimicuri, neputințe), abia acum când «îți devin inamică» – te iubesc, ca să vezi ce trădătoare, pozeure sunt și cuvintele, acești falși, vicleni servitori.

Sub masca mea, cum îți spuneam, în liniște, cu o răbdare supraumană, mi-am pus la cale «planul» până la cele mai mici amănunte, iubindu-vă destul, dar ascunzându-mi iscusit acest sentiment nou ce se năștea și se umfla ca o gușă. Vă iubeam părând că vă iubesc; pozam, dar sub poză se ascundea masca aceluiași sentiment. Nu, nu puteam să-l arăt, v-ar fi speriat! Poza «lui», a «ei», a iubirii, care era bineînțeles falsă, superficială, era pentru voi mult mai suportabilă. Vă mințeam, dar ca orice om realmente puternic, minciuna mea vă apăra pe voi nu pe mine, era prietena voastră, nu a mea. Eu, dragul meu, nu am avut niciodată

prieteni, lucru ce trădează... slăbiciunea, nemernicia mea dacă nu originea mea divină, sau, mai știi, oricum «îmbolnăvirea de ei», dragostea de Prezent!

Evident, ca să vă salvez a trebuit, nu-i așa, să vă urmăresc cu atenție. Și, cum se întâmplă, pentru că planul, mai bine zis scopul meu era fixat, mi-au sosit ca pe tavă și mijloacele. În primul rând am selectat, absolut instinctiv, ceea ce arăta că forțele mele subterane erau mai lucide, mai iuți decât mine – din zecile tale de teorii, mai mari sau mai mici, improvizate sau nu, teoria «ciclurilor», cum ai numit-o tu însuți, negarea înaintării umane pe o linie sau o spirală ascendentă, capacitatea omenirii de a se ameliora la nesfârșit în vederea perfecțiunii, nu-i așa (ha, ha!), a cuceririi cosmosului, a descoperirii legilor ultime ale materiei și universului etc., etc. Ciclul însă, spuneai, îți reamintesc – vezi cum vă distrug, pe voi, intelectualii, propriile teorii, propriul geniu?! – este o altfel de «înaintare»; nu o «perfecționare», ce prostie, omul se naște perfect, ca și zeii săi, ci o «potențare» la maximum a propriilor și sublimelor, realelor posibilități. El se mișcă și trebuie să se miște în «interiorul său absolut», într-un cerc, suind și coborând fără încetare sau când «doi» au norocul, întâlnindu-se – acele întâlniri miraculoase, când zeii le aruncă un zar norocos! – urcă și coboară împreună, «ținându-se de mână», trăind, la urcare sau la coborâre, acel spasm al inimii, panica fericită și mișcarea sângelui pe care o ai când te ridici pe o roată mecanică, uriașă, cum o vedem în vechiul Prater din Viena sau la vreo companie ambulantă. Dar nu e oare un vis supraüman să... nu mai cobori, odată ajuns pe culme, pe «platou», cum am numit eu acel «loc», nefiresc, evident, dar abia acesta însemnând «umanul». E un paradox pe care-l îndrăznesc și n-ai să te superi pe mine, prietene, tu care atârni paradoxuri peste tot, ca brelocul la ceas, unii, sau ca butonii la manșetă: un «lucru» sau «o stare» sau «o idee» se

trădează sau se exprimă abia acolo, sau când este depăşită! Cine spunea oare – tot de la Măria-Ta o ştiu! – «cel care atinge măestria, perfecţiunea într-un domeniu prin chiar aceasta îl depăşeşte»...? Umanul, da, da, dragul meu, nu trebuie căutat în «interiorul său», acolo nu găsim decât zvârcolire, urcare şi coborâre, eşecuri de toate felurile – penibile, glorioase, anonime –, umilinţe false şi reale, necesităţi cu ghiotura care, ha, ha, nu servesc la nimic şi nimănui, orgolii de toată mâna, suferinţe la tot pasul, suferinţe cu zorzoanele lor cu tot, adică vaietele şi plângerile pe care specia umană a reuşit atât de iscusit şi de perseverent să le intoneze pe toate corzile şi pe toate vocile, de la vechii până la noi psalmişti şi poeţi, a devenit o modă şi asta, una universală, să te plângi de viaţă şi de aparenta ei limită, scurtime sau, mai grav, de moartea care «distruge florile şi splendorile acestei lumi», dar nimeni sau foarte puţini înţeleg că moartea este un dar, un uriaş şi enigmatic dar al Lor. Ce, noi, bieţii de noii, am fi înţeles altfel preţul vieţii, tensiunea fantastică a ei, a ceea ce numim viaţă, a acestui «interval miraculos», fără acea limită categorică, «brutală», care ne trimite mereu privirea înapoi şi gândul în adâncime, întrebându-ne la nesfârşit: Cine, ce suntem, cum de-am ajuns aici, ce «scop» au toate acestea, nu e totul «vanitate»?! Dar noi uităm, ha, ha, că zeii nu gândesc cu «scopuri, cu sensuri», ei se află în plin prezent, în plină, reală existenţă. Existenţă pe care noi o pozăm, dar ei, minunaţii, enigmaticii, copilăroşii, teribilii îi poartă chiar masca, aceea care arde pe faţa lor cu o lumină insuportabilă, pentru noi, ăştilalţi. (Îţi aduci aminte de 6 August, «schimbarea la faţă», când Iisus, într-un moment de nepăsare, de orgoliu sau de sinceritate, a urcat pe muntele Tabor cu trei ucenici şi «i-a lăsat să-i vadă adevăratul chip», orbindu-i şi azvârlind la pământ bietele lor trupuri lumeşti?!...)

7

Şi acum... să vorbim puţin despre «complot». Am pus substantivul între ghilimele nu pentru că nu a fost cu adevărat un complot, ci pentru că fiecare îl vede, cu siguranţă, îl percepe, acest cuvânt, această acţiune, în mod cu totul diferit... te cunosc prea bine, insuportabil de bine!...

Bineînţeles că am complotat, ce ne place nouă, femeilor, în primul rând, dacă nu să complotăm? Nu numai contra voastră, deşi, nu-i aşa, nici nu existaţi, voi, bărbaţii, ca generalitate. Noi complotăm contra a orice şi contra tuturor, dar nu «noi femeile», de data aceasta (deoarece nici «noi» nu existăm!), ci noi două, Myriam şi cu mine. «Am pus la cale», cum se zice, un plan «al sublimului», o «idee» ce trebuia să depăşească nu numai ubicuul şi tiranicul bun simţ – căruia vă închinaţi cu toţii, deşi îl persiflaţi! – dar şi orice «judecată sănătoasă», cum se zice la noi în Ardeal.

La început... ha, cum începe Evanghelia lui Ioan ce se citeşte în marea Duminică a Paştelui: «La început a fost cuvântul!» («şi cuvântul a fost la Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvântul!», un silogism aristotelic, comentai tu acest pasaj, dovadă că Pavel, apostolul Pavel l-a învăţat pe Ioan greceşte!) Ei bine, şi «în cazul nostru» la început a fost cuvântul: al ei şi apoi al meu, de fapt al tău, inteligenţa şi drăceasca ta teorie a «ciclului existenţial».

De fapt, întrebarea ar putea suna simplu – şi puţin trivial! – cam aşa... cum pot doi oameni maturi, trecuţi prin experienţa vieţii, să se omoare tocmai când «s-au întâlnit», aşa cum a şi fost comentat, printre altele, actul sublim şi misterios al sinuciderii duble a «cuplului Myriam-Măriuţan»? Moartea lor «dublă», voită, a înfiorat urbea noastră şi a stârnit tot felul de reacţii, de comentarii, cum se întâmplă, de la cele mai vulgare la altele de uimire,

compasiune şi chiar admiraţie. Tu, dragul meu, nu ai văzut în această «dublă plecare» decât una singură, cea a mentorului tău politic, Măriuţan, şi ţi se părea că ţi se adresează direct, ca o formă a imputării, aproape o aluzie grea la «trădarea ucenicului» la tine, adică.

Ţi-am mai spus în aceasta lungă-scurtă «conversaţie» în care nu se aude decât «gura mea» – dar eu, fii convins, ţi-am auzit mereu, pe tot «parcursul» misivelor mele, şi «gura ta», protestele, comentariile, chiar şi ricanările sau râsetul batjocoritor, cum o făceai şi altădată, «în viaţă» – ţi-am mai spus că te înşeli crezând că Măriuţan «s-a stins» din cauza trădării, a necredinţei tale! Da, te înşeli, deşi mi-este teamă că această idee greşită te va ucide chiar dacă nu te va omorî fizic. Nu, faţă de tine şi de «deriva» ta tot mai accentuată în ultimul său an de existenţă el nu-şi «permitea» nici cea mai mică reacţie – ha, ha, există ceva mai umilitor pentru tine, victoriosule tribun al Ardealului? Nu, fii liniştit – sau neliniştit, cum vrei! – el nu a scăpat nici cea mai mică vorbă despre o posibilă ingratitudine, trădare, uitare etc., nu, cum îţi spuneam, el spunea şi era cu adevărat doar uimit! Extraordinar de uimit, tot timpul şi fără încetare uimit de noua ta faţă, de noile tale prietenii, ciudate, cel puţin, deoarece noii tăi prieteni «politici» fuseseră de fapt duşmanii tăi pe faţă. Sigur, spunea domnul Măriuţan, frângându-şi mâinile (n-o făcea la propriu, dar faţa lui exprima aceasta!), sigur, înţeleg, spunea, aşa «se face» în politică, dar... de ce trebuie «el» să facă politică? O asemenea politică? Sigur, el este ambiţios şi mi-a plăcut totdeauna încordarea sa spre a atinge un ţel, în cultură, în jurnalistică, încordare, concentrare a energiei şi a minţii care poate fi numită şi ambiţie, dar... nu-şi dă el oare seama că această «bună ambiţie» atunci când e exersată în câmpul valorii, al umanisticii, al ştiinţei, devine iute o «rea ambiţie» când se aplică în aşa-zisa politică actuală românească, de fapt un câmp liber pe care se

depozitează nu puţine gunoaie menajere şi printre care sau chiar deasupra lor se bat – uneori se prefac că se bat! – diverse grupări sau bande de inşi care vor să «salveze naţiunea!» Nu, nu spun ca alţii, continua Măriuţan, că «nu e firesc» ce se întâmplă, că România trăieşte încă «în neo-comunism» şi alte idei de astea forţate şi partizane. Suspecte, pur şi simplu, deoarece folosesc unui grup politic care se află în luptă, în contradicţie, cu un alt grup politic, în luptă directă pentru puterea imediată; tot ce foloseşte «numai» unui grup, unui partid, oricare ar fi el, contra altuia, oricare ar fi el, este fals, este slogan, minciună, calomnie, chiar dacă poate conţine, să zicem, «adevărul». Nu, în politica activă adevărul nu se poate naşte decât «postum», ca şi în artă, adică după exercitarea puterii! Da, «e firesc» să se întâmple cumva aşa într-o ţară care a schimbat brusc, brutal, «nesperat», adică nepregătit, regimul politic, conducătorii, instituţiile, şi care a păstrat în bună, în mare măsură, mentalităţile, dar şi o parte din aparatul administrativ şi tehnic precum şi proprietatea excesivă a statului asupra bunurilor şi a pământului e cumva firesc ca «noua clasă», mai bine zis «noua pătură» să fie tot dintr-ai lor. De fapt, ha, ha, râdea domnul Măriuţan, deloc trist, poate puţin ironic, şi eu sunt dintr-ai lor, şi mai sunt şi alţii ca mine, inşi cu o reală autoritate, cu ştiinţa şi experienţa «terenului şi a oamenilor», fapt deloc de neglijat când e vorba de a conduce milioane şi bunuri enorme care... trebuie să funcţioneze, fie ce-o fi! Iată, spunea Măriuţan, „punctul 8 de la Timişoara", atât de comentat, deşi conţine «adevăr» este fals, deoarece, cum spuneam, este doar adevărul unui «grup contra altui grup» politic. Şi-apoi... poate oare România secătuită, rătăcită din toate punctele de vedere, cu tinerii care fug cu miile şi cu atâtea instalaţii ale căror produse nu mai interesează pe nimeni, nici măcar ca cerere internă, să-şi permită să renunţe la atâţia specialişti şi oameni

cu experiență numai pentru că au fost «activiști»? Dar ce, ha, ha, n-au existat cu ghiotura la noi și ticăloși sau criminali care n-au fost activiști? Nu, eu nu m-am întors în industrie, deși m-au chemat, nu din pricina fricii de acest «punct 8 de la Timișoara», ci pur și simplu pentru că voiam să fac «și altceva»! Vine o vârsta a omului, a bărbatului, când acesta vrea «s-o ia de la început», middle life crisis o numesc unii psihologi. Dar în cazul meu nu a fost «o criză», chit că-i pui termenului un semn pozitiv; la mine era un vis vechi, jurnalistica, dar mi l-am reprimat lucid încă din tinerețe, știind că sub comuniști nu putea fi vorba de o reală profesiune de jurnalistică, ci doar de o propagandă pură, adeseori și murdară, sălbatică, făcută spre a îndobitoci și manevra oamenii; tehnica mi s-a părut mai cinstită, deși și ea era o formă a propagandei, dar acolo m-am legat de oameni.

Bine, de acord, lucrurile la noi după '89 sunt oarecum «firești» – notează că eu pun acest cuvânt, totuși, în ghilimele. Au ajuns la putere cei care au fost votați prin vot liber și secret și mi se pare ticălos și partizan să acuzi «poporul român că nu e apt de democrație!» Ba e foarte apt, pur și simplu «poporul român» s-a speriat de schimbările prea bruște, prea totale, cum voiau unii intelectuali, idealiști sau oportuniști, nu contează, și-apoi... poporul român, ca nu importă ce alt popor, nu va vota niciodată pentru funcții de răspundere niște necunoscuți, chiar și animați de cele mai nobile idei, numai pentru motivul că «n-au fost activiști» și că au un «bun dosar de pușcărie». Noi spuneam că «nu mai sunt țărani în România», dar eu cred că această afirmație e total falsă, e adevărată, ca și atâtea altele, numai «la suprafață», la prima vedere; dacă nu mai avem țărani, acolo, lângă pământ, din pricina politicii dușmănoase a lui Dej și a lui Ceaușescu contra lor și contra proprietății mai ales – poziție pe care o au nu puțini dintre cei care vin din structurile comuniste și nu s-au desprins de mentalitatea aceasta,

absurdă oricum şi mai ales absurdă şi extrem de reacţionară la noi, deoarece este contra tradiţiei româneşti care stă pe ţăran, pe biserică şi pe cultură! – ei bine, draga mea, dacă nu mai avem ţărani, deoarece au fost izgoniţi cu sutele de mii şi «încartiruiţi» la periferia marilor oraşe, pe care le-au destabilizat profund până azi, apoi e sigur că avem o «psihologie ţărănească» încă majoritară, «psihologie, reflexe sau mentalitate», cum vrei să-i spui, de la care se trag nu puţine rele: înainte şi după! Şi această mentalitate «ţărănească», bună sau rea, nu acceptă «noul», feţele noi! Când merge la vot, ţăranul are aceeaşi «mentalitate» ca atunci când merge la bancă, unde vrea să-şi depună banii: banii aceia, mulţi-puţini, el îi duce «la ovrei», la o bancă evreiască, deoarece ştie că, de secole, evreii au fost depozitari de încredere ai averilor şi nu românii, care, după cum vedem azi, fug cu banii sau fac prostii mai mari decât capul lor! Iar la vot – care şi el e un fel de «depozit de încredere» încă şi mai preţios decât banul deoarece e vorba de putere pe câţiva ani buni, în administraţie, finanţe, poliţie, justiţie şi altele, şi «nu e bine» de a încredinţa această putere unor oameni «pe care nu-i ştii, nu-i cunoşti, nu i-ai văzut la treabă»! A, s-ar putea ca la un moment dat «poporul român» să-i voteze pe «necunoscuţi», dar n-o va face «din convingere», ca unii intelectuali, ci ca să se răzbune sau din nerăbdare. Dar nu, mai degrabă ca un vot de refuz, să le dea o lecţie «celor îmbuibaţi», să se răzbune, de fapt. Dar... se va vedea atunci că «el» nu s-a înşelat alegându-i atunci, «la început», pe «vechii comunişti»: noii oameni votaţi şi «curaţi» vor fi la fel de lacomi, de corupţi, dar mult mai incompetenţi, te asigur. Şi în plus orbiţi de orgoliu, cum o vedem şi acum, deoarece îşi închipuie că sunt singurii depozitari ai adevărului; cum o cred şi Amedeu şi ciracii lui! Dar el, el... de ce trebuie să se amestece cu «ei», el e făcut din alt aluat, şi-apoi Dumnezeu i-a dat destule daruri ca să nu trebuiască

să «se-ntindă la ciolan»! cum se spune! A. ai să spui că el este «un idealist»! Da, din păcate este «un idealist» și asta va fi pierzania lui: nu va izbândi cu adevărat în politică, dar își va fi pierdut și vechea, reala lui vocație, cea de cărturar. Sau «a doua vocație» cum o numea el, cea de jurnalist unde putea, i-am și spus-o, să-și exerseze foarte bine «și ambiția, și idealul»! Adică să încerce să facă o jurnalistică de zi cu zi cinstită, calificată, câine de pază pentru respectarea legilor sau ameliorarea lor, câine de pază a realității politice pe care o visăm cu toții, adică separarea reală a puterilor în stat, doctrina lui Montesquieu! Cine îl împiedica?!

Nu, nu, ai să vezi, să dea Dumnezeu să fiu un fals profet: el va ajunge curând la acea «intersecție» care îl va ucide, acolo unde va trebui să mintă și să înșele «ca să învingă adevărul»!, «adevărul», bineînțeles, al unei găști «organizate», când nu va mai putea să dea înapoi. Dar nici înainte, deoarece îi va lipsi ceea ce alții au din belșug: cinismul scopului, al puterii! Mai e ceva pe care el nu l-a înțeles, deși am încercat să i-l explic în câteva rânduri, prin viu grai și indirect prin acele articole scrise «contra lor și contra lui», care au stârnit atâta scandal și pe care le publicam nu în *Ardealul* și le semnam cu pseudonimul Aspasia; și anume, faptul că uneori adevărul pe care-l proclami este fals numai din pricină că este precoce, timpuriu, înainte de vreme; da, tu simți că acel crez al tău te reprezintă și este necesar și altora, dar... timpul nu e copt, geniu înseamnă și răbdare în acest caz. Așa cum bunii pedagogi au răbdare cu cei care le sunt încredințați, ființele umane încă nedezvoltate fizic și moral, și îi lasă să profereze neadevăruri sau chiar insanități, cu calm, cu zâmbetul pe buze, iubindu-i, de fapt, pe acești tineri aflați la o vârsta splendidă și ingrată din multe puncte de vedere. Nestrivindu-i pe acești adolescenți cu superioritatea, sarcasmul sau chiar sadismul lor, ci «așteptându-i», asistându-i cu adevărat, lăsându-i să ajungă

şi singuri la unele concluzii. Da, da, răbdarea cu tine, dar şi cu alţii e semnul omului adult, e semnul geniului, al celui creator sau profet, care merge înaintea mulţimii, dar nu blestemă pe nimeni, nici pe Dumnezeu şi nici «prostia umană», nu, în nici un caz. Mie, în treacăt fie zis, nu mi-au plăcut niciodată acei oameni, chiar dacă au fost scriitori celebri, care şi-au bătut joc de aşa-zisa prostie umană. Rebreanu al nostru are o schiţă extrem de ciudată care se cheamă *Proştii* şi pe care încă n-am auzit pe cineva s-o interpreteze ca lumea... ai citit-o...?

Da, astfel vorbea domnul Măriuţan când venea vorba despre tine. Uneori refuza să te amintească, tresărea când îţi pronunţam numele, ca cineva străpuns de o durere ascuţită pe care refuza s-o accepte. Atunci schimbam vorba. Alteori venea de la el dorinţa, pornirea de a se «apropia de tine» şi mi-era recunoscător când o făceam, se uita la mine ca un câine mare, inteligent, de rasă, care te priveşte intens, de la egal la egal. M-am întins puţin, vorbindu-ţi despre el din pură generozitate, ştiind că «ţi-este foame de el». Şi lui îi era foame, dar... nu de tine, ci de cel care fuseseşi. E o diferenţă, nu?! Cineva grăbit ar putea exclama: Evident, aşa cum e diferenţa între o lichea şi un om de caracter! Apropo, o dată, o singură dată mi-am permis şi eu să folosesc acest epitet în legătură cu tine şi cu «trădarea» ta, iar el mi-a răspuns cu vivacitate:

– Nu, scumpa mea, te înşeli şi... mă înşel şi eu amarnic dacă gândesc astfel despre el, puiul meu! El e creatura mea, cum aş putea să am faţă de el «sentimente morale»? Nu, Amedeu Dumitraşcu nu este şi nu va fi, nu va putea fi niciodată ceea ce se cheamă «o lichea» şi aceasta, da, da, spre pierzania sa ca om politic. El este pur şi simplu un om ambiţios şi nefericit. Aici atingem problema ratării.

categorie foarte răspândită la noi şi foarte ascunsă, în acelaşi timp, ca o boală venerică. Alte popoare, de exemplu, nu se feresc de a avea «rataţii lor», iată, undeva, Thomas Mann, ucenicul pios şi fidel al marelui Goethe, îl caracterizează pe acesta ca «mare diletant, un mare mediocru»! Interesant, nu? Sigur, fiecare dintre aceste două determinări trebuie luată «altfel» decât o face un spirit simplu; «diletant», adică un individ capabil de a se exersa în domenii, specialităţii diferite şi, «mediocru», aici e-aici: ha, ha, mediocru în sensul, cred eu, în sensul unei «uniformităţi» a creaţiei, respingând «vârfurile, piscurile», aşa cum fac latinii sau mediocrii veritabili! Creaţia, parcă spunea autorul lui *Faust II*, la care a lucrat vreo cinci decenii, este o culme neîntreruptă, înaltă şi domoală, impozantă tocmai prin această măreţie a continuităţii şi a masivităţii, mai puţin prin «străfulgerările» unui moment sau altul, ale unui pisc sau altul. Egal în toate compartimentele sale, aşa cum e... da, da, exemplul e bun: întreaga operă a lui Bach, care ne impresionează prin structura şi «cantitatea» ei uniformă, de parcă am asista la facerea lumii, unde nu se pun nici un fel de «accente», ci divinitatea şi inspiraţia, ca să zic aşa, se topesc egal în materia uriaşă... mă înţelegi?!

Nu, cum o să fie săracul Amedeu o... lichea? Ha, ar fi uimit dacă ar fi acuma lângă noi şi...

– ...Vechiul, adevăratul Amedeu, l-am întrerupt eu.

– Nu. Nu, «ambii». Ar fi uimit şi s-ar privi umit, aşa cum îţi priveşti uimit vestonul când cineva îţi spune că ai o scamă sau că te-ai pătat cu supă. Drama lui, înţelegi, fato, drama lui e tocmai că nu poate fi «o lichea», dacă tot a pornit-o pe acest drum...

– ... Al lichelismului, ha, ha!

– Da şi nu, acceptă domnul Măriuţan cu o anume greutate, înghiţind greu. Nu, să zicem al «politicului» şi, mai bine zis, al politicului acum, la noi. Ah, dacă Amedeu

s-ar fi născut înainte de război, primul sau chiar al doilea, şi vigoarea şi... hai să zicem «idealul românesc» l-ar fi împins spre politică, atunci ar mai fi găsit oameni din vechea aristocraţie românească, din marea burghezie, dintre unii intelectuali de marcă, mă rog, fostul nucleu al Partidului Conservator şi alţii, de care s-ar fi putut ataşa şi care făceau din politică nu un instrument de înavuţire iute sau de influenţă brutală în treburile statului, ca azi, ci inşi respectabili sută la sută, care intrau în parlament, în sfatul ţării, pierzând nu câştigând, înţelegi ce vreau să spun? Apărau însă onoarea unei familii, a unui nume, chiar şi onoarea unei averi moştenite din tată în fiu. La aceştia simţul naţional de care noi, ardelenii, vorbim uneori prea mult se amesteca benefic cu «onoarea familială» şi, uşor, blând, organic aş zice, şi cu «onoarea strămoşilor», a luptătorilor! Noi, ardelenii, până în 1918 eram cu toţii «împreună», în acelaşi «partid», chit că eram sau nu membri P.N.A., eram chiar mai mult decât atât: eram solidari prin suferinţă, legaţi de Biserica noastră Unită, Greco-Catolică, o biserică «trădătoare», bineînţeles, deoarece Atanasie şi ai săi au «părăsit credinţa strămoşească ortodoxă» şi au trecut la papistăşism. Şi din această «trădare» a ieşit un fapt extraordinar: am obţinut de la papistaşi şi de la austrieci arme eficiente pentru lupta contra samavolniciilor calviniştilor şi grofilor unguri, am putut crea o «elită românească» – istorici, avocaţi, dascăli care au «ridicat poporul» şi mai ales au pornit lupta pentru drepturi cetăţeneşti şi pentru aceşti «valahi puturoşi», un fel de ţigani numeroşi care populau mai ales satele. Şi ştii care a fost sprijinul cel mare? Descoperirea latinităţii şi demonstrarea ei cu argumente şi dovezi aduse de la Roma, descoperirea orgoliului naţional, descendenţa «de la Traian», de la Râm. Am zis «trădarea» Uniţilor la 1700, dar ortodocşii nu i-au «trădat» oare, pe «occidentali» şi pe încreştinătorul nostru,

apostolul Andrei, când s-au rupt de Apus, pe la anul o mie sau puțin înainte?! Și-apoi femeile și fetele dace, traco-geto-dace, nu și-au trădat ele soții și părinții, luptători ai unui pământ viteaz și frumos, mare, bogat, lipindu-se de soldații și colonii romani?! Ce mai înseamnă, în asemenea condiții enorme, fertile în istorie și creație, cuvântul, pura semnificație a acestui cuvânt, «trădare»? Francezii, galii, curajoși și «mari patrioți» în frunte cu Vecingetorix al lor, nu și-au trădat și ei limba lor, de origine celtă, probabil, bretona și altele, ca să preia foarte mândri latina și apoi credința creștină care curgea tot «de jos», de la latinii cuceritori și brutali, părăsindu-și zeii și altarele lor vechi, azi mândrindu-se fără sfârșit cu aceste două «trădări»: de limbă și de credință?!

A, vorbeam de lichele, iartă-mă, m-am înflăcărat, ardeleanul, luptătorul din mine mai tresare și înșir mereu aceleași lucruri! Da, după cum vezi, e greu să stabilim cine și ce este o lichea, un «trădător»! Amedeu, vezi dumneata, nu e nici mai mult nici mai puțin decât un ratat. El încă nu o știe, de asta... încă trăiește! Vorbeam de ratați: ei bine, cei mai mulți ratați nu sunt cei, cum crede lumea, care nu se «realizează» într-un domeniu; nu, dimpotrivă, eu aș zice că sunt cei care tocmai se realizează în «mai multe domenii».

– ... Și în nici unul până la capăt, definitiv!

– Nu știu, n-aș zice, mă contrazise, oarecum nehotărât sau doar politicos, Domnul. Ratarea e un sentiment, mai mult decât un «rezultat obiectiv». Sigur, nu vorbim de starea sublimă de ratare pe care o resimt marile genii ce constată imperfecțiunea operei lor! Pe Amedeu al nostru îl va pune la pământ propria conștiință, propria rigiditate morală, nu societatea umană, oamenii. Rigiditatea în sensul unei anume inflexibilități morale, care-i face cinste, care-i va face, mai bine zis, cinste în viitorul mai mult sau mai puțin apropiat, incapacitatea lui de a «merge până la capăt» în politica de azi, cum o spuneam, deficiența sa în cinismul «necesar», ca

să zic aşa. Îi face cinste, da, mă rog, dar... îl va exclude din cursa pentru putere! Mai ales pentru puterea cum o văd marea majoritate a politicienilor de azi, adică instalarea repede, brutală, în fruntea treburilor statului. Or, un adevărat ardelean, un urmaş al corifeilor Şcolii Ardelene, al lui Maniu, ar trebui să vadă puterea şi sub un alt aspect: cel al veghei politice, al «opoziţiei», al supravegherii aplicării sublimului principiu democratic al separări puterilor, şi, în cazul nostru, al apărării identităţii noastre naţionale, strămoşeşti, ascultându-l şi pe Eminescu, fără exagerările lui, explicabile bineînţeles prin situarea noastră atunci şi prin fervoarea lor, a tinerilor «de la Putna».

Asta vezi tu, el uită, din cele ce l-am învăţat şi aceasta face şi va face cu siguranţă nefericirea lui Amedeu: cele două feluri de putere. El nu e făcut, ca mine, pentru acel «prim fel» după care aleargă şi de care vorbesc toţi. Ba l-am auzit de curând la televizor vorbind pe un distins cărturar, angrenat şi el în politică şi care, întrebat de o fătuţă care e «rolul opoziţiei» în politică, a răspuns cam iute, fără să aprofundeze: Rolul opoziţiei este de a lupta şi de a ajunge la putere! Sigur, omul acesta inteligent a dat poate un răspuns care exprimă bine zona, «ţara» de unde vine, vreau să zic «Ţara Românească» sau vechiul regat, cum i se spunea. La ei poate că nu există cea de-a doua formă a puterii, a «voinţei de putere». La noi, pentru că a trebuit să luptăm câteva secole în plus ca să avem şcoli româneşti, să putem vorbi limba noastră în tribunale şi ca românii, fiii de ţărani, să poată ocupa posturi înalte în administraţie, noi ne-am acomodat, ca să zic aşa, cu starea «secundă», de opozanţi, şi din ea, prin perseverenţă şi sacrificii, prin fidelitatea faţă de ţelul nostru care a părut multor generaţi o utopie, am făcut o «stare primă»: nu bulucirea pe băncile ministeriale, ci veghea calmă în parlament, dar şi în viaţa de partid, în presă, observarea aplicării principiilor de către «ceilalţi», liberali mai ales şi

«brătieni», îndrumarea reală şi pas cu pas a neamului românesc şi a instituţiilor sale spre o societate democratică şi bogată, aşa cum ne dă dreptul pământul moştenit din străbuni. Spre asta, spre această – şi numai spre această – «ideologie» l-am împins eu pe Amedeu, spre «cea de-a doua putere», de care e în primul rând nevoie azi, pe băncile parlamentului, această «putere» pe care o fac încă prost ziarele, justiţia şi poliţia! Când mă gândesc la această expresie interesantă şi răspândită ca o molimă în conştiinţe «voinţa de putere» – eu nu pot concepe pentru mine, ca om şi ardelean, şi pentru prietenii mei apropiaţi decât ceea ce am numit cea de-a doua putere!

– Iertaţi-mă, domnule Măriuţan, am gângurit eu, dar... de ce v-aţi opus cu atâta străşnicie ca Amedeu «şi ai săi» să facă un partid?... Chiar şi pentru această «a doua putere», nu e nevoie de o organizaţie luptătoare, de un partid?

– Ba da, fata mea, numai – i-am mai spus asta şi «lui» de o mie de ori! – numai că e «prea devreme». Ah, aş vrea să fiu un cocoş uriaş, să mă urc pe turla catedralei Sfântul Mihail din centrul Clujului şi să strig în toate părţile ţării transilvane: E prea devreme! E prea devreme!

Am râs şi i-am servit versul lui Blaga: «Cocoşi apocaliptici cântă, tot cântă peste satul românesc!»...

– Acesta a fost şi este visul meu, continuă domnul Măriuţan: puterea, dar nu puterea «lor», a celor care se agită, se calcă în picioare, se insultă şi se trădează unii pe alţii, mint şi fură cu lăcomie, cu o panică pe care nu o poate explica nici măcar trecutul nostru sau «al lor» fanariot, balcanic! Ci... o altfel de putere, dar probabil că m-am născut prea târziu sau prea devreme... Nu, nu se scutură el, nu, n-am să cad şi eu în oftaturile şi văicărelile rataţilor, mai ales ale falşilor rataţi! Nu, draga mea, fii liniştită, m-am născut exact la timp şi în locul în care trebuia, dovadă... da, da, dovadă întreaga mea viaţă de la care nu întorc capul!

Ce om mândru, Dl. Măriuţan! Ce om rar, ce bărbat frumos, nu mă uimeşte că doamna Myriam şi l-a ales pentru ultimul drum! Şi eu sunt mândră, deoarece... eu l-am ucis! Nu pe oricine, o «pradă» pe măsura mea, a geniului meu ascuns pe care... da, da, pe care el l-a... simţit, intuit, mirosit cumva, chiar dacă nu total, ca să zic aşa, cu unele «intermitenţe», deoarece şi eu, la rândul meu, stăteam de veghe, şi eu, ca şi el, am ales, fire nobilă cum sunt şi având oroare să mă amestec cu vulgul, cea de-a «doua putere»! Dar... ce ştii tu, care eşti atât de departe, de depărtat?! Amedeu, iubitul, prietenul meu drag, de ce şi... unde te-am pierdut? Şi... cine e de vină sau... te pomeneşti că în problemele, în «evenimentele» cu adevărat mari, însemnate, din viaţa oamenilor – noi, care trăim tot timpul şi de-a valma doar fapte şi evenimente penibile şi mici! – în cele mari, cum spuneam, nu se pune în nici un fel problema inocenţei sau a vinovăţiei! Mai ştii?!... Dar atunci... care? Şi... poate că «atunci» este vinovat «altcineva» în locul nostru, nu părinţii sau istoria cum cred toţi nevolnicii, ci... «altcineva», pur şi simplu ALTCINEVA! Înţelegi ceva din ce bolborosesc eu aici... dragul, unicul meu Amedeu?

8

... Ei bine, poţi să-mi săruţi mâna, ţi l-am adus puţin mai aproape pe «marele tău prieten», cu care te cerţi în minte ore întregi şi umbra lui te chinuie, te sufocă, ca pe Hamlet stafia pe jumătate inventată a Tatălui. Vezi, umbra domnului Măriuţan nu-ţi cere nici un fel de crimă, de răzbunare sau... totuşi? Poate... să-l «ucizi» pe cel «de-al doilea Amedeu», cel care s-a «înhăitat» cu «Sărătean & company», «ambiţiosul trivial», «licheaua», şi să te «întorci» la «cel

vechi, al nostru!», cumintele, «frumosul, harnicul, idealistul ambiţios!», de care s-a «îndrăgostit» un cerc ceva mai mic, mai intim, dar... cât de nobil, de adevărat!

Aş putea să-ţi mai înşir zeci şi zeci de pagini din «ceasurile de taină», nepreţuite, cu Ovidiu Măriuţan, ceasuri în care a fost mai mult al meu decât al tău. Şi uneori numai al meu, i l-am răpit pentru minute lungi chiar şi Doamnei sale, Myriam, ultima sa camaradă, prietenă, complice de existenţă, cum o spunea chiar ea.

Dar... să revenim şi la dânsa; deşi te-a primit în apartamentul ei, o cunoşti puţin şi... nu numai din vina ta: ea s-a ascuns de fapt de tine; după primele luni în care ţi-a dat falsa impresie că-ţi acorda nu numai cele trei odăi somptuoase «din faţă», dar şi prietenia ei, accesul la intimitatea gândurilor şi vieţii ei «ultraprivate», ea s-a retras apoi, deşi aţi rămas sub acelaşi acoperiş, şi i-a permis domnului Măriuţan, singuratic şi dezamăgit, extrem de nedumerit de ce i se întâmplă, să «se apropie». De ce... de cine?

Nu, n-am să-ţi spun în câteva rânduri «cine» era doamna Myriam, n-aş putea şi nici nu vreau. Vor ajunge la tine, pe aceste pagini, doar câteva fulgerări, un fel de «portret impresionist», dacă accepţi expresia, câteva linii doar, şi acelea trase cu nervozitate. Nu ştie nimeni «cu precizie» cine a fost Myriam Marinovici, tu cu atât mai puţin; doar eu o ştiu pe această Doamnă – singura Doamnă întâlnită de mine în «România socialistă sau postsocialistă», un dar al vieţii mele obscure, fără îndoială, un dar care a ucis-o – pe ea şi pe mine! Dar... nu ne plângem, există momente în existenţă, piscuri, când ea, ar zice un prost, trebuie părăsită! Nu, nu, noi două nu am «părăsit existenţa»; dimpotrivă, noi, abia moarte continuăm să vieţuim ca cineva care – îţi propun un desen oniric! – cineva, o siluetă, care, urcând câteva trepte, sigur, ferm desenate pe hârtie, continuă să urce, deşi scara se termină... înţelegi? Şi – acesta-i lucrul esenţial! –

«el», eroul desenului, al visului, al existenţei, nu poate continua să urce decât dacă acea scară vizibilă, «fermă», se opreşte, se «întrerupe». Nu, nu încerca să înţelegi, acestea sunt lucruri care... nu că «depăşesc înţelegerea», ci sunt «alături» cu sau «de» înţelegere, aşa cum e visul «alături» de existenţa «reală» sau arta alături de vis şi existenţă. Am citit odată un roman – am uitat titlul şi autorul, dar nu contează! – în care se vorbea de cele trei trenuri ale existenţei: arta, visul şi viaţa reală, starea de veghe. Trei «garnituri» care gonesc alături, cum se întâmplă când trei accelerate ies dintr-o gară mare şi gonesc alături, aproximativ cu aceeaşi viteză, pe şine paralele, încât doi îndrăgostiţi, pentru câteva lungi secunde, se pot ţine de mână deşi se află în vagoane paralele. Doi îndrăgostiţi sau, mai ştii, doi necunoscuţi, un bărbat şi o femeie, care, idealişti, nebuni, vor să nege «realitatea», adică ţelurile şi «vagoanele» diferite. Câteva lungi secunde, unirea lor, a mâinilor lor este «adevărul», în ciuda «asprei divergenţe realiste, concrete». Şi... nu e acesta, acest scurt şi «iluzoriu» interval chiar existenţa?!

Fac o paranteză, îmi vine o pildă, o metaforă pe care mi-a spus-o odată, uitând-o în minutele următoare, o colegă de liceu, frumoasa Lucy Gârda, campioană de tenis şi idolul bărbaţilor maturi şi tineri din urbea noastră; după cum vezi, eu mi-am început precoce rolul meu «secund», de gânganie umană, umilă şi discretă, receptând şi asistându-i pe cei din jurul meu care-şi arogau roluri mari, sclipitoare şi cu adevărat interesante. Dar... ce v-aţi face fără alde noi, ce s-ar face zăpăcitul Hamlet fără Horaţiu al lui, demn şi tăcut, dându-se mereu respectuos la o parte din calea umbrei alteţei sale, al lui My Lord, sau Romeo, învăpăiatul şi sclipitorul, risipitorul, fără umbra caldă şi înţelegătoare a lui Mercuţio etc., etc.?

Ei bine, Lucy Gârda, filosoafa pentru un ceas, enunţa cu aplomb ultima ei teorie, comunicându-ne următoarele, apropo, probabil, de relativitatea timpului, despre

subiectivitatea profundă, umană, sau despre ceva asemănător, «categoric și esențial», cum o fac adolescenții. Teoria am uitat-o, mi-a rămas imaginea, metafora, iat-o: presupunând existența unor bacterii cu o viață minimă în care se petrec, se epuizează ciclurile vitale – naștere, dezvoltare, perpetuare și moarte – doar în câteva secunde, nu mai mult de două-trei, și dacă cineva, un om, ar aprinde un chibrit, să zicem, înainte de nașterea lor, ele, aceste stranii și posibile ființe, și-ar trăi întreaga evoluție și s-ar stinge înainte de stingerea flăcării chibritului, și presupunând că ar avea și un grăunte de conștiință, nu-i așa, ele ar trăi cu ferma certitudine că acea flacără pasageră, de câteva secunde în optica noastră, este infinită. Da, da, acum mi-aduc aminte, era vorba să înțelegem noțiunea de «zero» și de «infinit» din matematică, se pare, mari invenții speculative ale minții omenești. Dar... asta am spus-o doar în treacăt, uit-o și tu, această mică teorie, așa cum a uitat-o și autoarea ei, vina este a mea, eu «sacul uman» prin excelență, rol de care sunt mândră! Era vorba, însă, ha, ha, de acel «interval» de două-trei secunde când cei doi îndrăgostiți sau necunoscuți se pot ține de mână, aflați în două trenuri care au destinații diferite, șine dferite etc. Dar... vorbeam înainte de asta despre cele trei forme de existență, arta, visul și existența «propriu-zisă», care curg alături și nu sunt, se pare, decât trei «fețe ale aceluiași chip», așa, ca o zeitate indiană sau, dacă vrei, semănând cu una dintre acele fețe paradoxale ale lui Picasso, *Domnișoarele din Avignon* și altele. Oare... arta nu ne este «dată» ca să ne înțelegem existența «concretă, brută», în sensul relativității ei, al unui «gen proxim», deoarece zei, jucăuși, cruzi, dar și binevoitori, în felul lor, dăruindu-ne existența și știindu-i »misterul», incapacitatea noastră de a «o înțelege», ne-au dăruit și «talentul artelor» și al poveștii mitice, al literaturii»? Sau visul, ca o altă înțelegere, apropiere «cât de cât» de această «existență»,

care pare atât de «evidentă, de clară, de logică» și este în același timp, chiar și pentru un gâgă, atât de ciudată, de absurdă etc. (Nu credea oare și clinicianul Jung că «visul» exprimă în alt fel existența diurnă și o semnifică?)

Dar... să lăsăm teorile adolescenților și «cele trei trenuri existențiale»... a, mi-am amintit acum de altcineva, vezi cât sunt de impulsivă și de împrăștiată, alta decât «cea din viață»! Da, nu tu îmi vorbeai de cele patru mari texte, cele patru Evanghelii care repetă, cu mici diferențe sau lacune, istoria aceluiași «om», Iisus, afirmând că, dacă ar fi fost una singură, figura acestui Iosua din Nazaret și pretins din spița lui David ar fi fost cu mult mai clară, mai «net desenată»? Așa însă, cele patru «oglinzi epice» în loc să clarifice, nu fac decât să relativizeze, să o facă ambiguă sau, cum spuneai tu, să «dea mister» acestei Figuri, care până și azi, după două milenii, ne «intrigă» și tulbură în cel mai înalt grad. Prin comparație însă, «trenurile mele» de care am vorbit mai sus vin tocmai să «clarifice», să tragă o linie mai fermă cât de cât în jurul acestei «figuri» pe care o putem numi existență; sau, dacă nu, dimpotrivă, să o relativizeze și mai mult! Ha, ai să spui, Gabi, nu ești riguroasă, nu ești logică: același lucru nu poate crea efecte contrarii! Și dacă...? am să-ți răspund eu și am să-ți reamintesc fizica cuantică plină de copleșitoare paradoxuri! Sau matematica riemaniană, care, în opoziție cu bătrânul Euclid, afirmă că la o dreaptă dată se pot duce o infinitate de paralele... etc. Da, da, sunt convinsă, dacă accepți bizara metaforă pe care, ți-o repet, am citit-o într-un roman uitat – «cele trei trenuri există» ca să zic așa, pentru a ne ajuta și încâlci și mai mult! Existența «diurnă, reală, concretă» pare, prin artă și prin vis, mai «explicită», mai «clară», mai «netă», ea însăși, prinde cumva «relief», dar, în același timp, aș zice, prin «relativizarea» ei, prin dedublarea ei sau detriplarea ei, devine încă o dată și altfel – neclară, ambiguă sau... cum

spuneai tu de cele patru Evanghelii şi de acea Figură centrală: Ea, viaţa, prinde abia astfel «mister»! Acel «mister» de care vorbesc nu numai exaltaţii mistici, o Tereza d'Avilla sau Meister Eckhart, dar şi un om de ştinţă ca Mircea Eliade!... În sfârşit...

Doamna Myriam!... Ei bine, această doamnă nu are nevoie să fie răsfrântă în oglinzi paralele sau triple ca să «prindă» sau să aibă mister; acel «mister» simplu, ca să zic aşa, pe care ţi-l conferă o distincţie naturală a persoanei, o creştere aleasă, cea care se «moşteneşte» ca brăţările şi icoanele de argint ce-i umplu casa, sau covoarele adânci de Şiraz sau Buckhara, ca uşurinţa cu care citeşte engleza veche şi cu care recită zeci de minute din dramele lui Goethe, Egmont, Wallerstein sau *Elegiile romane*, dar nu numai acestea, ci şi altele, multe, aproape sufocante acte de cultură... pur şi simplu aristocraţia naturală a gesturilor, a dicţiei, reţinerea ei aproape în orice moment al zilei, deşi privirea ei «latină», neagră, catifelată, pasionată îi trădează firea sangvină, stăpânirea de sine e şi ea o «moştenire de familie», ca şi trăsăturile feţei, care mărturisesc o «frumuseţe, o armonie eternă», o «dublură», dacă vrei, adică peste armonia fizică, înnăscută, a obrazului femeii s-a «aşezat» nobleţea, armonia sufletească, adevărata distincţie.

Mi-a fost maestră «în toate cele», cum ar zice Eminescu şi e meritul meu acela că «m-am afundat» în această existenţă, în această «pildă vie», depărtându-mă încet-încet de lumea din jur, chiar şi de tine... deşi nu părea. Dacă nu ar fi apărut «al treilea», cred că am fi trăit împreună la modul homosexual, dacă vrei, deşi unirea noastră depăşea şi depăşeşte chiar şi acest act. Eram prietene, dar eu rămâneam «secunda», ucenica, adoratoarea ferventă şi aceasta, încă o dată, prin puterea şi geniul meu, deoarece, nu o dată, a vrut să mă «ridice lângă ea»! Da, cum îţi spuneam cu săptămâni înainte, în primele mele misive, forţa mea,

«inspirația» mea a fost tocmai aceea de a rămâne la «locul meu» secund, din care apoi, printr-o atenție și o concentrare sau, dacă vrei, o tenacitate superioară, totală, am făcut în final un «loc dominant, executoriu».

«Noi trei – Myriam, Ovidiu și cu mine» – am făcut un trio, un triunghi, dacă vrei și... ea era Doamna, Stăpâna, el era Rănitul, dar și «vânătorul rătăcit», cel din basmele germane, care pierde urma vânatului, dar și propriii câini și descoperă într-un luminiș un grup de femei ciudate, goale, nimfe adunate în jurul unei siluete unice, sclipitoare și mate, cum e mica, de exemplu, sau perla, speriind și iritând nimfele și determinând zeița din centru să-i ia mințile, să-l trimită înapoi în lumea banalilor muritori cu o altă identitate. Și... eu, slujnica, dacă vrei – slujnica fericită, inspirată! – nimfa, pe jumătate muritoare, iar Ea, sclipind mat în lumina aurie a dimineții, se afla în centrul «noului grup», deoarece «noi» nu l-am izgonit «înapoi», în fosta sa lume pe rătăcitul vânător, ci l-am despovărat de vechea-i memorie, dar și de multele-i și inutilele-i necesități și i-am implantat, ca să zic așa, o altă, o nouă necesitate. Deoarece, noi, femeile, suntem și bune mamoșe, știm să tăiem iute și ferm, să înlăturăm și să sădim, să lipim sau să altoim, cum vrei, când vrem să «ucidem», adică să vindecăm, să extirpăm ceea ce este inutil și să «salvăm».

Pe Ea, deci, am intronat-o drept «centrul» lumii noastre, ea urma să decidă, să inspire și să ajute, asistată de «noi», Servitoarea fericită și Rănitul fericit vrând-nevrând. Eu, cum îți spuneam, eram fericită în rolul meu secund, de servitoare a Doamnei – prin naștere și rasă, nu prin alegere! – dar și fericită deoarece îmi descoperisem în sfârșit destinul și forța, forța ce-mi putea veni numai din această «poziție», din acest «unghi»: de jos în sus, așa cum unele fenomene au nevoie de o unică și fină angulație a forței aplicate sau, ca să mă înțelegi mai bine, așa cum e marea descoperire a

picturii Renaşterii – clar-obscurul! Nu e oare «obscurul», «pata de negru», o relativizare a luminii, tocmai punând-o în evidenţă? Cine «domină» la urma urmei, lumina sau întunericul?

Dacă ai să mă pui s-o fac să vorbească pe «infinita Doamnă», am să-ţi răspund că, deşi gureşă de felul meu (în scrisori!), n-am să fiu în stare; ea stă încă în faţa mea ca acele statui dezgropate din antichitatea babiloniană sau egipteană, bronzul, argintul sau marmura «ei» e încă rece, suflul maeştrilor greci încă n-a «înmuiat-o», n-a încălzit-o, aluatul zeiesc al originii ei curge încă peste încheieturile ei ca hidrargirul neliniştit, ca un şarpe invizibil în ale cărui zale şi cercuri ea se mişcă şi se înconvoaie abia-abia. O demnitate supraumană o însufleţeşte, ea nu poate fi nici umilă şi nici orgolioasă: doar privirea-i este vie, ochii ei «latini», dar nu rareori se ascunde în «dosul privirii ei», ca să ne apere sau, mai ştii, obosită de susţinuta noastră mediocritate.

Ea a fost, indubitabil, Maestra mea şi... nu tu, dragul meu, care te credeai ceva de felul acesta; abia când am «descoperit-o pe Ea» am înţeles acest tainic cuvânt şi am avut tot dispreţul faţă de voi, «intelectualii», care-l folosiţi când trebuie şi când nu. Ea mi-a permis s-o servesc, s-o ajut, s-o curăţ, să-i stau alături, să-i fiu adică damă de companie, când «îl primea» pe ultimul ei prieten, cel pe care i l-a trimis «zăpăcita de viaţă», cum o spunea ea însăşi. Deoarece aşa e corect, ea «îl primea» şi el «venea», de cele mai multe ori obosit, dintr-o anume depărtare şi, în primele minute sau în primul ceas al întâlnirii lor, de fiecare dată ea îl privea puţin «cu ochii mijiţi» aşa cum priveşti o siluetă care se apropie pe un drum sau drumeag încă depărtat, şi deşi el se afla alături, ea tot îl urmărea venind cu privirea, nu ştiu dacă sunt destul de explicită! «Eu nu ratez venirea lui!" mi-a spus odată râzând, iar eu, deşi am auzit ce spunea,

abia seara târziu, în cămăruţa mea de lângă salonul roşu unde înnoptam adeseori, am înţeles, de parcă s-ar fi aprins brusc lumina în camera încărcată de stofe şi covoare roşii, acel roşu sângeriu pe care-l au unele dalii. Şi la fiecare întâlnire a lor, sute, ea îl primea în acelaşi mod, lucru explicabil prin natura ei princiară, nici unul dintre gesturile atât de obişnuite, de stereotipe, ale «noastre», la ea nu se «învechea», nu se «tocea», era ca un copil care, cu aceeaşi candoare, începe emoţionat acelaşi joc de la început, numai că ea nu era un copil!

Am servit-o cu devoţiune şi bucurie, şi o servesc şi în clipa aceasta când, stând pe divan, îţi scriu pe genunchi, cu o ceaşcă de ceai rece, fără zahăr, lângă mine. Şi o voi servi până la ultima suflare, care, sper, nu va întârzia, deşi ea m-a rugat «să întârzii»... N-am înţeles, încă o dată, şi a trebuit ca ea să-mi repete această rugăminte, aplecându-se spre mine şi mângâindu-mi uşor ovalul feţei, atingându-mă, aşa, ca o rugăminte, cum spuneam, sau, mai ştii, ca o poruncă! Şi, tot aşa, nu am înţeles pe dată, dar ca bună ucenică m-am ferit să cer explicaţii obositoare şi am aşteptat ca timpul, unul dintre tovarăşii mei de joacă, să mă lumineze. Şi, într-adevăr, la un moment al zilei, făcând nu ştiu ce treabă măruntă, am înţeles, adică «mi-am adus aminte»: nu, nu era o rugăminte, era o poruncă, un ordin duios, aproape disperat. Trebuia adică «să întârzii» în viaţă, ca să o pot servi în continuare, aşa cum îşi serveau sclavii stăpânii patricieni, înfigându-le gladius-ul izbăvitor, pentru a-i salva de macularea şi umilinţele pe care le aduceau naivii barbari cu ei, dar şi de a «întârzia» pentru a-i pune la adăpost pe «ceilalţi», rămaşi fără stăpân, fără protector, deci, şi care trebuiau călăuziţi în «noul regn». Cel care se anunţa ca tranzitoriu, dar uneori putea dura secole. Şi una dintre «treburile» pentru care întârzii este că, iată, îţi scriu dumitale, aşa cum cineva ridică perdeaua grea de brocart, de catifea,

un colț doar, ajutând privirea «altuia» nu să înțeleagă, nici măcar să «vadă», ci... să-i fie însămânțat dubiul. Îndoiala asupra a ceea ce el știe atât de «categoric», bazat doar pe rațiunea și logica sa «invincibilă». Apoi... mai sunt și altele, alte treburi...

Am slujit-o nu numai povestindu-i din când în când despre cele ce se întâmplau în lumea «din afară», dar și «transmițându-i, comunicându-i» unele dintre ideile sau teoriile tale, dragă muritorule, și ea, iată, a reținut una dintre ele. A, a reținut, ca să zic așa, mai multe, dar, în tăcerea, în inepuizabila ei discreție, a reținut-o pe «aceasta», fără să mă lase imediat să înțeleg și eu, adică, în ceasul când i-am «detailat», scurtat, «teza» ta despre «viața ca ciclu», care numai în acest fel, prin «repetiție», poate prinde tensiune și acuza «un vârf», ea nu s-a mirat de nimic, lucrând calmă la goblenul ei, un desen care-i înfățișa pe Daphnis și Cloe lângă un boschet de mirt sau rozmarin. Poate că avea și ea nevoie de timp, deși era zeiță, ca să descurce firul încâlcit al atâtor fraze și teorii pe care i le turnam eu în urechi. Sau... nu voia să mă sperie sau să-mi dea o falsă părere despre valoarea mea. Mă apăra poate în felul ei, disprețuindu-mă, dar te rog, nu înțelege acest verb prostește și uzual, ci ca pe o protecție, așa cum stăpânul se apleacă atent și surâzător asupra animalului favorit, în fața căruia se dezbracă, mănâncă sau doarme, primindu-l în intimitatea sa, fără să-l încarce însă și cu «respectul» său inutil. «Tu ai să mă omori, mi-a ordonat ea, zâmbind cu o grație unică, atingându-mă ușor, apoi... ai să întârzii încă!... Cât?!... Cât va fi nevoie și e vorba, bineînțeles, doar de nevoia ta unică, adâncă.»

Mi-a spus ea oare această frază și, mai ales, a articulat distinct unele cuvinte sau... mi s-au părut, aș fi dorit ca ea să le fi spus, să le fi rostogolit de pe «povârnișul înalt al buzelor ei» sau, mai știi, am reconstituit, din cuvinte și expresii disparate, această propoziție, acest ordin, această

falsă rugăminte...? Nu ştiu, mi-am bătut un timp capul cu acest lucru, apoi l-am dat pur şi simplu la o parte, ca pe un tacâm care nu te mai serveşte, deoarece ţi-a pierit foamea. Nu vorbea ea de «nevoia mea adâncă, unică» şi, într-adevăr, dânsa a intuit nevoia mea de a «porunci», de a decide?! După ani şi ani de obedienţă, vine un moment în care demnitatea umană, naturală, îţi ordonă să decizi şi, pentru că ai ascultat cu supunere şi reală, cu «activă umilinţă» atâtea «secole», ei bine, Timpul îţi acordă, în sfârşit; dreptul de a fi stăpân. Ave!

9

... Şi-acum – sfârşitul... cel «aparent», aşa cum îl vedeţi voi, de fapt este abia începutul... legendei! Ştii tu, dragul meu înţelept, copilul meu insolent şi viguros, îţi mai aduci aminte ce... este o legendă? Voi, muritorii de azi, îngâmfaţi şi uituci, mai ţineţi minte, mai aveţi, la drept vorbind, nevoie de legende? Noi, da! Adevărul e că nu eram capabili, noi trei, noi două, să mai trăim limitaţi doar la mecanismul şi drojdia cotidiană şi, aici, dă-mi voie să adaug că, de data aceasta, eu am fost nu numai inspiratoarea, «modestă, timidă», dar şi executoarea. Cine putea s-o facă în afara mea, e absolut fals adagiul preţuit de mediocrii materialişti, în primul rând, că «nimeni nu este de neînlocuit»! Şi... Ea, divina mea prietenă şi savuroasa mea maestră m-a «recunoscut» în acest rol; fără vorbe mari, aproape fără nici un fel de vorbe, ea ştia ca nimeni altul să înlocuiască vocabulele, perifrazele şi chiar propoziţiile, prin uşoare înclinări din cap, zâmbete pe jumătate, o privire mai insistentă, iute învăluită de cerneala vioriu-neagră a ochilor ei latini, o mişcare de umeri care, pentru mine, era mai mult

decât un ordin. Şi pentru că aproape cinci ani am ascultat-o cu o fidelitate de oglindă, de «oglindă gânditoare», a fost rândul ei ca să mă asculte. Să mă «asculte», în primul rând, adică să «audă» cele ce spuneam şi să extragă, cum ţi-am mai spus, «esenţialul». Şi acest «esenţial», teoria ta despre «ciclurile» care se opun «înaintării vulgare, progresive», ea l-a «auzit», apoi l-a cântărit în tăcere şi îndelung, ai-apoi, prin manevre infinit de prudente şi delicate, l-a adus la «lumina zilei», ca să zic aşa: adică a «vorbit» despre «aceasta», aproape că mi-a cerut părerea, ascunzând cu un tact infinit faptul că eu «ordonasem» aceasta. Chiar şi ideea de «ordin» – în asemenea rare şi grave cazuri, numai un ordin poate fi cu adevărat eficient! – ea mi l-a inculcat, mi-a dat curajul de a «accepta» că eu, slujnica retrasă, tăcută, «complexată», secunda de profesie, de destin, în aparenţă, pot şi trebuie la un moment dat să dau ordine. Mai bine zis – un ordin, un singur ordin e suficient!

Iată ce înseamnă a fi «creatoare de destin»! Vorbesc, bineînţeles, de maestra mea, ea mi-a «frânt» destinul, a acţionat ca un artist de geniu, ca un fantastic romancier care, aproape fără semnale de prevenire, fără ca nimic «în atmosferă» s-o prevadă, aşa cum vin furtunile la munte vara, a «rupt» firul vieţii mele, iscând din aproape nimic o forţă de decizie care nu era, mi-a explicat ea în puţine propoziţii, nu era decât sedimentul anilor lungi de ascultate şi asistenţă, de recluziune şi tăcere. «Tu, draga mea, mi-a spus, tu eşti în fond o călugăriţă deşi nu porţi haina aceea cam prea zgomotoasă, elegantă ca orice bate în negru, dar... prea trădătoare, prea «lătrătoare» pentru firea ta nobilă, discretă, temătoare. Temătoare de uriaşa şi concentrica trivialitate din jur, lumea, iubita mea, musteşte de trivialitate, este legea ei şi justificarea ei, poate chiar menirea, vitalitatea ei. Noi nu suntem aici s-o judecăm, noi doar ne ferim gleznele şi tivul rochiei de... mă-nţelegi, nu-i aşa?!...»

A, da, ce spuneam...? Desigur, da, da, vorbesc de «artistul de geniu», cel care intervine cu decizie, cu aplomb, în viața, în cursul firesc și previzibil al unuia dintre eroii săi și nici măcar nu e vorba totdeauna de un «personaj principal», ha, ha și, cu o brutalitate blândă, de moașă rutinată, stăpână, îi schimbă... firea! Nu, nu destinul, deoarece abia prin această schimbare de natură, de fire, el, destinul se... luminează, se «instalează», ca să zic așa, în plină lumină, deși la prima vedere el pare abrupt și împotriva firii. De fapt, este o «ruptură» în țesătura calmă, previzibilă, a unui caracter, o ruptură, o «surpare», un mic cataclism care la început uimește și sperie, apoi abia își arată paloarea binefăcătoare. Din «nefiresc» el devine abia firescul și cu toții ne vom uimi cum de am putut lua minciuna drept adevăr, falsul drept firesc, previzibilitatea tâmpă, mecanică, drept existență reală, fantastică și imprevizibilă cum este orice existență reală. Numai că... și aceasta e o idee a Doamnei, spusă cu un aer nonșalant, în timp ce aduna un fir de mătase pe ghemul ce-i mângâia degetele-i subțiri, neatinse de vârstă – existența, dragul meu, de fapt nu se exprimă, nu se arată în mod obișnuit; ceea ce numesc eu «existență», se înțelege, cea virilă, transformatoare și ucigașă așa cum e natura, existența, viața care... nu se află «peste tot», cum cred unii. Nu, ea vine «la întâlnire» cu cei aleși sau cu oricine, dar... în momente neașteptate. Viața (ca să mă exprim mai puțin pompos), viața în curgerea ei zilnică și anuală este, în fapt, anemică, la fel ca o țesătură rară, cu ochiuri largi, cum au plasele pescarilor de mare, care ies în larg vânând pești mari, uriași. Și, uneori, draga mea – dragul meu! – țesătura ei este atât de rară, încât pare că... s-a rupt, a «încetat», zeitatea ne-a uitat acolo, în «mijlocul vieții», deoarece continuăm să trăim, dar suntem doar o inerție simplă! Dar nu e așa, ea, ceea ce numim existență continuă subteran ca să zic așa, dovadă că facem la nesfârșit aceleași gesturi, fugim – în

aparenţă! – după aceleaşi nevoi, ne amărâm şi ne bucurăm din pricina unor simple stafii, ale unor umbre pe pereţii ei înşişi inexistenţi – ai lumi! – trăim ca în vis, deşi ne aflăm în nestinsă realitate. Am uitat, ha, ha, că trăim şi suntem foarte mulţumiţi cu această «aparenţă», ea e comodă, previzibilă până la nesaţ şi toată lumea ni se aseamănă, adică ne aflăm în pura normalitate. Da, draga mea, însă unii poeţi presimt acest «teatru al vieţii» şi îl descriu, mai mult sau mai puţin exact, dar au privilegiul nebunilor: toată lumea îi admiră, nimeni nu-i crede!

Apoi... ea, existenţa reală, puternică, vitală, crudă şi salvatoare, «Moaşa» cea mare, necesara, unica, ea... îşi face deodată apariţia, ca să zic aşa, ca un corp uriaş care se trezeşte dintr-o pricină ce va rămâne pe veci misterioasă. La «unii» ea explodează după naştere sau la «început», în ceea ce numim copilărie, la alţii abia la sfârşit, «spre» sfârşit, ceea ce numim noi, în grabă şi grosolan – sfârşit. Iar la unii, puţini, ha, ha, nici măcar după «sfârşit», «ea» nu se împiedică de calendarele noastre umane, nici chiar de cele grave, cum ar fi naşterea sau moartea!...

Iată, Amedeu, câteva dintre frazele ei şi trebuia să fiu foarte atentă la «esenţial», adică la ceea ce mă interesa pe mine sau pe «noi», deoarece ea «umbla» cu ideile ei cum alţii umblă cu mărunţişul monetar, îl aruncă te miri unde sau îl uită în vreun buzunar vechi al unui taior, palton sau pantalon nepurtat cu anii... trebuia să am mereu o atenţie trează, să fiu tot timpul încordată, dar tu ştii, numai în felul meu, numai în felul meu... rezervată, ascunsă, tăcută, vorbind doar cu privirile-mi temătoare, dar şi asta, rareori! Trebuia să-mi ascund şi privirile, atunci când ele riscau să «spargă tăcerea» într-un moment nepotrivit, privirile, toţi poeţii ştiu asta din instinct, privirile pot foşni, pot ţipa, pot ucide!

«Nava mea a ieşit la suprafaţă», dragul meu, şi mi-am dat seama că am ajuns la sfârşitul existenţei – cel puţin al

acelei existenţe pe care am împărţit-o cu tine, cu voi. Nu se putea să mai continui, aceasta ar fi fost cu adevărat un păcat – Păcatul! Ţii minte discuţiile noastre nesfârşite despre «păcat», pe tine te obseda subiectul şi eu te ascultam ca o mâţă care se linguşea după frazele tale colorate, inteligente şi, uneori, adevărate, dar... ce ştie «o iubită» ce este adevărul? El, acesta, vine mereu, monoton, dintr-o singură direcţie, dintr-o singură sursă, încât, ha, ha, chiar şi când este detracat, adică e pură minciună – tot adevăr este şi funcţionează ca atare, cum să vină falsul, neadevărul, minciuna din acelaşi izvor, otrava să semene şi să aibă acelaşi gust ca nectarul, sărutul fierbinte să poarte ţepi sau viruşii bolii?!

Ei bine, toate frazele tale inteligente, toate citările tale din filosofi şi părinţii bisericii erau, iartă-mă, nepreţuitul meu prieten şi camarad de existenţă, pură fantezie, o simplă şi colorată, intens colorată peltea, mirosul şi fumul de tămâie al vostru, al intelectualilor «de profesie», care vă credeţi stăpânii Lumii. Şi într-un fel şi sunteţi, dar... lumea voastră e îngrozitor de mică, ea este, permite-mi comparaţia, ca un actor de mâna a doua care-l supleneşte pe marele vraci al cuvântului, pe marele actor, când acesta e indispus, bolnav sau plecat din oraş. Voi sunteţi harnici şi, în aparenţă, modeşti suplinitori, chit că, în acel moment, când «îi» îmbrăcaţi costumul bogat şi greu, cu uşurinţă vă transformaţi în zei... pentru o seară!

Ce este un păcat, ce este Păcatul am înţeles abia acum, când Existenţa, care se «târa» până acum în subsolurile aşa-zisei mele vieţi, a explodat, şi-a ridicat şi arătat Faţa, splendidă, insuportabilă!

Da, existenţa mea până la Dânsa, s-a adeverit, a fost un păcat. Nu, nu foarte «grav», doar o eroare atât de repetată, de «convinsă», de banală, încât sentimentul de culpă, chiar dacă apare, tresare doar, slab, din când în când, ca... propriul puls pe care nu-l simţi decât arareori şi întâmplător. Nu, să

nu crezi că m-a înspăimântat ideea de păcat, eu nu sunt o credincioasă la drept vorbind, când Doamna m-a caracterizat drept «călugăriţă», te asigur că avea altceva în cap decât şirul sfios şi ipocrit al unor femei rupte de la treburile lor pentru a-şi da o altă valoare, cel puţin în aparenţă. Sigur, nu sunt o superficială, în cazul «lor» vorbesc de acea aparenţă a profunzimii deoarece, aşa cum sub tegumentul sensibil, sub trupul nostru ascundem şi purtăm un «alt trup», care nu este în nici un caz sufletul, ci e pur şi simplu «un alt trup!» – cred că de la tine deţin această «informaţie» pe care tu însuţi ai cules-o de la vreun mistic exaltat! – aşa, cred eu, se întâmplă şi cu aparenţele, dacă-mi dai voie: există şi aparenţe «subcutanate», dacă-mi permiţi expresia, şi nu mă gândesc în cazul acestor aparenţe «ascunse» în nici un fel la ipocrizie. Nu, cei care se izolează în spatele zidurilor unei mânăstiri şi al rugăciunilor obositoare şi zilnice trăiesc şi «se mişcă» într-un teatru interior, bine ascuns în pliurile intimităţii lor mândre, într-un fel se dedublează. Un fel de schizofrenie «cântătoare» sau «murmurată», care nu rareori se autoadmiră, aşa cum se întâmplă cu orice poză. Deoarece ei «pozează», chiar dacă o fac cu forţă şi consecvenţă, cu o rară imaginaţie, iar visul lor e... masca, bineînţeles! Şi atunci privesc «în sus» spre masca celui crucificat sau spre «conturul» blând al feţei aplecate a Mamei Sale şi trăiesc o altă existenţă, privind cu un dispreţ blând în jos spre noi, ceilalţi, «neiniţiaţi», cei lipsiţi de «aparenţa lor ascunsă», cei ce pozează ca să zic aşa, doar «în afară». O, un dispreţ mansuet, aproape o compătimire insistentă, blândă şi tiranică în felul ei, de care încercăm să scăpăm, cum e o albină sau o viespe vara, care se înalţă şi coboară pe stâlpul de carne al trupului nostru vulnerabil, dar, evident, nu putem «evada» din ghearele mătăsoase ale milei lor, «ei» sunt teribil de tenace...

Pe scurt: am «făcut rost» de «substanţă», să-i spunem astfel, nu am încredere în toate cuvintele limbii noastre, mai

ales când am nevoie de ele în situaţii cruciale şi noi. Mi-a procurat-o frumoasa şi zburdalnica Lia Crăciunescu-Piţu, fostă colegă de liceu, azi farmacistă somnoroasă... ha, ha, nu ştiu de ce am adăugat epitetul de «somnoroasă», de fapt este o fiinţă foarte vioaie, chiar mai mult decât atât. N-am fost niciodată prea apropiate şi m-am gândit că e potrivit, într-o asemenea situaţie excepţională, să apelez mai ales la un străin, i-am explicat că am nevoie pentru un «animal mare» şi «drag». Cum trioxidul de arsen declanşează convulsii, iar banalele barbiturice sunt doar pe jumătate eficiente, ea a avut amabilitatea, consultându-se cu soţul ei, care e un foarte bun chimist, să-mi «amalgameze» (este expresia ei!) o poţiune «pe încredere», care nu numai că nu provoacă nici un fel de spasme sau dureri, dar dispare la câteva ore de la deces, de nedepistat la o autopsie eventuală.

Ea, Doamna, i-a adminstrat-o ca să zic aşa prietenului nostru, care a adormit senin, lângă trupul ei încă viu. Apoi eu însămi i-am făcut toaleta, cu o grijă, un respect şi o emoţie ca de obicei, ambele am refuzat orice efect teatral, chiar şi subiacent, chiar şi involuntar, ne-am spus amândouă, râzând complice: Ori poză, ori mască! Or, noi două am renunţat de mult la orice poză – acesta a fost şi semnul «maturităţii prieteniei noastre!», iar pentru mască... da, da, ambele eram convinse că numai Dânsa era făcută, născută sau, cum se spune în biserică despre zeitate: Născut, iar nu făcut, deşi, chiar şi aici, cuvântul «născut» nu acoperă realitatea: zeii nu se nasc, iar blânda şi categorica mea zeiţă, Doamna, se născuse, e adevărat, dar... cu multe generaţi înainte, naşterea ei era o ereditate îndepărtată şi neîntreruptă, astfel că nu puteai spune când anume şi unde se născuse. Doar existenţa ei era sigură, atât de peremptorie încât, ca o lumină insistentă şi orbitoare, acoperea tot ce se afla în jur, precum luna plină, rotundă, care se ridică şi face să pălească astrele. Cu lumina ei mată, precum mica sau perla! Sau pielea acelor fiinţe,

înconjurate de un grup statuar şi viu, care o răsfaţă, o curăţă, îi mângâie membrele, părul, tălpile arcuite, unghiile ascuţite, o hrănesc, o culcă... o culcă! Da, aşa am făcut şi eu, prosternându-mă la picioarele Doamnei mele şi... am culcat-o!

A, îţi văd de aici ochii sclipind de curiozitate flămândă, muierească, pentru a afla cum s-a întâmplat totul, în amănunt. Nu ştiu, am uitat... am uitat cu siguranţă! Dacă i-am dat eu acea «substanţă» sau... nu, nu cred că «i-am dat-o eu», ca să mă exprim vulgar, ca voi. Într-un fel, eu i-am dat-o, eu i-am înmânat-o, eu i-am adus-o şi, înainte de a i-o fi «furnizat(-o)», eu i-am «adus» şi teoria «tensiuni ciclului» uman şi «ideea» că omul superior, lucid, se poate opri în «vârful» existenţei, deoarece tot ceea ce urmează este repetiţie şi, nu rareori, degradare. În felul acesta el poate fi «stăpân» al propriei vieţi şi a celor de lângă el şi, spre deosebire de numeroşii aşa-zişi sinucigaşi, el «pleacă» aşa cum se mişcă maharajahii sau prinţii orientali, senini şi surâzători, pătrunşi de unicitatea propriei existenţe, legănaţi în lectice scumpe, greoaie, sau de elefanţi blânzi, încărcaţi de argint şi covoare rare.

A, să nu uităm: am vrut, bineînţeles, să «o însoţesc», să «îi însoţesc», dar mi s-a interzis, cu acel tact şi delicateţe pe care le au unii aristocraţi care te fac să crezi că un ordin sau o dorinţă expresă izvorăşte de fapt de la tine, «el» sau «ei» au doar delicateţea şi promptitudinea de a o exprima în locul tău! Nu, vanitatea mea a fost cruţată, dimpotrivă, repetând încă o dată acea rugăminte-poruncă: «Te rog să... întârzii», am înţeles că frumoasa noastră complicitate continuă, iar eu pur şi simplu «voi fi trei», voi domni alături de «ei» şi, în aparenţă, «în locul lor». Dar... numai în plata aparenţă, deoarece «noi» domnim împreună, treimea umană şi fericită, mulţumiţi cu noi înşine şi cu cârdăşia noastră splendidă, inspirată, aproape muzicală. O muzică, tonuri să zicem gregoriene, înaintea gălăgioasei şi pretenţioasei, obositoarei polifonii...

Nu, nu am «asistat» la... stingerea, la adormirea ei lină, privindu-l zâmbitor pe cel culcat alături, pe podea, cu fața rezemată de fotoliul ei vișiniu, vechi, el însuși un fel de majordom al Casei. Eram însă prezentă, ascunsă după perdeaua grea care separa salonul de micul ei dormitor fără ferestre, îți amintești... am stat o vreme în picioare, rigidă – dacă vrei să știi și asta, «nesățiosule», apoi m-am moleșit, probabil, m-am surpat încet, nici eu nu știu când, și am intrat în visuri. Niciodată n-am fost mai fericită, mă simțeam calmă, puternică, stăpână, dacă nu aș fi fost în intima lor apropiere – o intimitate mai profundă decât moartea aparentă, moartea voastră! – aș fi cântat, tu știi că am o voce frumoasă, bine timbrată de mezzo-soprană! De fapt, am cântat și probabil că acest fapt, zumzetul buzelor mele închise și aerul care cobora și urca în tuburile subțiri ale orgoliului meu, în sfârșit satisfăcut, m-au clătinat ușor și m-au... aruncat pe celălalt mal! Cu atâta decizie, cu atâta perfecțiune încât atunci când m-am trezit alături de ei, am tresărit de parcă... «ei» m-ar fi trădat, m-ar fi uitat «aici». Calmă însă și matură mi-am recapitulat, ca un căpitan de oști, soldații – adică amintirile – și am auzit din nou mica ei propoziție, susurată lin și accentuat:

– Tu... să întârzii! Tu... să întârzii... Gabi!

Și iată-mă... întârziind aici, lângă tine, deși nu mă vezi deoarece sunt moartă, dragul meu, dar nici aici lucrurile nu sunt prea clare deoarece limba, limbajul meu și al «vostru» nu se mai potrivesc. Da... fii fără grijă, trupul meu nu va fi găsit de nimeni, dacă vrei, poți să-ți spui că m-am înălțat sau... am plutit pe propria-mi mândrie, ca Ofelia, nebuna, pe vegetația complice a apei, sau m-am pierdut în mulțime, da, da! Cred că asta e, m-am pierdut în mulțime, mormântul meu este viu, mișcător, mirositor și vulgar, stenic, murind și renăscând fără oboseală și fără imaginație: ceea ce e bun pentru «ei» este și pentru mine, ce mănâncă ei, săracii, insolenți, murdari și copilăroși, voi mânca, voi înghiți și eu,

dar... nu ca oamenii maturi, ci voi hălpăi pur şi simplu, cum fac copiii răsfăţaţi sau câinii, aruncând aşa-zisele alimente direct în gât!

Da, da, nu te îngrijora, iubitul meu, mă voi hrăni întradevăr «raţional», ha, ce, glumă! Şi voi cânta, voi cânta din voce, dar şi la mai multe instrumente, m-am exersat de multe ori în vis, ţi-am povestit, cred, de visele mele «de impostură», când interpretez ca un virtuoz Sonata în Si a lui Liszt sau Hammerclavier sonata nr. 29 opus 106 a lui Beethoven.

Şiiii... voi supravieţui, în fine, dar altfel decât voi, animale bolnave şi insipide care vă mişcaţi alene şi fericite în mâlul vostru abia aparent, ca rinocerii, în cârduri!... Voi supravieţui «eu însumi» şi nu vreun «adaos de personalitate», aşa cum m-aţi cunoscut voi, croitori nerăbdători şi grosolani de destine umane. Voi naşte şi voi muri în acelaşi timp, poate, mai ştii, de mai multe ori, ca zeităţile indiene, voi lupta cu monştrii şi cu duhurile uriaşe, mă voi hrăni cu plante, apoi cu amintiri, apoi cu vise, singura mea proprietate, apoi cu... nimic; din falsă călugăriţă, umilă şi sfioasă în aroganţa mea legitimă, mă voi transforma încet, nedureros, într-un pustnic al unor deşerturi, pustiuri, nu ştiu cum să zic – inventate! Nu, mai bine zis – suspendate şi... nu între pământ şi cer, ci între acele lumi vizibile şi gălăgioase, prost mirositoare şi suspect de simple cu care vă mulţumiţi voi, muritorii, voi...

Ah, dar ce se aude?! Mă strigă de jos un copil şi are o voce atât de ascuţită şi de cristalină, încât mă tentează să ajung... cât mai repede la el, adică să păşesc pur şi simplu peste pragul ferestrei! Sunt convinsă că am devenit foarte uşoară şi...

Aşteaptă, dragul meu, nu, nu fac mofturi, am să vin repede, trebuie doar să mă închei la bluză, e ultima mea vanitate. Ştii cumva bluza mea cu mâneci bufante, de mătase şi cu nasturi mulţi şi mici, de sidef, pe care încă nu i-a numărat nimeni în afară de... în afară de..."

Capitolul VI

– … Sunt un om fericit, spunea veselul, cinicul Mârzea în timpul banchetelor sale. De fapt, sunt printre puţini, printre foarte puţinii, dar… ce spun eu? Sunt de fapt singurul om fericit, oricât v-aţi uita în preajmă, deoarece... da, da, deoarece nu regret trecutul, nu-mi pun mari speranţe-n viitor...

– … Te pişi, care va să zică pe viitor, îl întrerupse cu o veselie forţată unul dintre convivi.

– Nnuu… făcu fostul jurnalist, actualul afacerist, aproape gânditor, de ce…? şi-şi plecă privirea să nu i se vadă dispreţul. Nu, eu sunt pur şi simplu fericit şi, mai ales, am curajul s-o declar. Ce zic eu curaj! Chiar neobrăzare! Ei, ce ziceţi…?

Bineînţeles că nimeni nu zise nimic. Nici nu era neapărată nevoie, nu se aflau acolo ca să discute în contradictoriu; Mârzea era cel care plătea şi mai ales „nu suporta să fie contrazis"! Mai bine zis, cine îl contrazicea se expunea dispreţului sau sarcasmului instantaneu al fostului avocat. Trebuia, ca să-i poţi ţine piept, să faci ca el: să nu ţii în nici un fel seamă de logica discuţiei şi nici măcar de logică pur şi simplu! „Voi nu sunteţi aici ca să discutăm în contradictoriu, părea că spune amfitrionul, v-am adunat, vă accept la masă şi plătesc ca să nu mă simt singur, e clar?!...

Sau, asta-i bună, credeţi că v-am chemat aici ca să aflu adevărul. Hai sictir, cine are nevoie de adevăr?... A, dacă vreau adevărul, ştiu eu la cine să mă duc... mă duc la popa Bizoniu! Da, da, ce căscaţi ochii, mă duc pur şi simplu la popa Bizoniu!

Şi un hohot de râs se revărsă ca o cascadă binefăcătoare, deloc răutăcioasă, însă deosebit de viguroasă, peste cuvintele sale.

Cei din jur îl priviră cu o falsă şi tâmpă admiraţie: cum o să fie cineva fericit şi-apoi, chiar „dacă era cazul", de ce să o spui? Nu se spun, nu se mărturisesc decât lucrurile false sau pe jumătate adevărate şi, pe cât posibil, cele negative. Era psihologia ţărănească aceea care invadase oraşele odată cu sutele de mii de ţărani alungaţi de Ceauşescu din satele lor şi care, din vechea lor frică de orăşeni, din nevoia de a-şi ascunde puţinele satisfacţii şi marile poveri şi necazuri, din spaima de capriciile, vitregiile vremii şi lăcomia orăşenilor, a „invadatorilor", îşi creaseră o platoşă ideologică: văicăreala. Jelania, invocarea demonilor negativi, o ascundere perpetuă a norocului, atunci când el îşi arăta faţa pe uliţele lor strâmbe.

... În aceeaşi seară, în pat, după ce făcuse amor cu Gina, primă balerină la Opera Maghiară – avansarea ei se datora şi influenţei sale „financiare!" – Mârzea reluă „tema fericirii" pe care o dezvoltase la prânz, la New-York, la „aperitive": el, fostul avocat şi jurnalist, actualul om de afaceri, era, se pare, singurul om fericit din urbe şi împrejurimi. Dar nu insistă prea mult aspra acestei „teme", îşi aduse se pare aminte că îi trimisese pe toţi la „popa Bizoniu" şi se trezi explicându-i impasibilei, blondei, trupeşei Gina, cine era „de fapt" acest popă Bizoniu sau, mai exact, „ce era cu acest popă"!

... De fapt, nici nu e popă, este bibliotecar, vieţuieşte într-o minusculă cămăruţă alături de două femei – de fapt,

una singură, cealaltă vine doar în vizită – la vechea bibliotecă a Dreptului, în curs de lichidare. Un mic şoarece de hârtii, pe care l-am prins, închipuie-ţi, oficiind în Catedrala Unită, la una dintre slujbele de dimineaţă. Nu slujeşte de fapt decât la utrenii şi vecernii, seara târziu, înlocuindu-i benevol pe preoţii împiedicaţi să oficieze din diverse pricini. Ce zici, e un fenomen tipic pentru cele ce se întâmplă azi, un amestec de funcţii, aş zice fel de fel de imposturi, mărunte, care înlocuiesc, de bine de rău, marea impostură de dinainte. Nici nu ştiu când şi-a făcut omul ăsta studiile teologice, pare unul dintre indivizii care descoperă târziu vocaţia... cu atât mai fanatici însă şi mai periculoşi!

– ... Periculoşi?...

– Eh, e un fel de a vorbi! Pe cine să sperie un mărunt popă-funcţionar, ridicol cât încape...?

– A, e ridicol...

– În felul lui: slab, înalt, rigid, plin de el, probabil din complex. Vorbeşte cu zgârcenie, de parcă ţi-ar da de pomană, afişează un fel de dispreţ care mă face să mă prăpădesc de râs. Nu râde niciodată, ca toţi cei ce au dinţi stricaţi. Ai să râzi, ştii care e pariul meu faţă de acest... vierme?... Să-l fac să zâmbească măcar o dată în toată păduchioasa lui de viaţă! Să-i fac acest cadou... ce zici ?

– Ha, îi dai importanţă !

– De ce nu? Mă amuză.

– Ce te amuză ?

– Faptul că omul ăsta nu are absolut deloc simţul ridicolului. Este exact opusul meu. Şi... ştii cum am constatat acest lucru, prin mijloace irefutabile? Făcându-i farse, farse absolut grosolane. Închipuie-ţi, are mania binefacerii, a binefacerilor, probabil că vrea să avanseze în cariera popească sau, dracu ştie, îi place să facă pe importantul faţă de oameni în nevoie... Şi-atunci, stai puţin, i-am servit eu pe tavă câţiva inşi, chiar şi familii sau grupuri întregi, în

nevoie... ha, ha! L-am dus, Gina dragă, la o familie numeroasă, săracă lipită, cu şapte inşi într-o cămăruţă; o bătrână dementă, un copil de şapte ani mongoloid, individul, un semiţigan care trăia cu două femei, pe una o dădea drept nepoată, şi... l-am lăsat să-i ajute, pe unul dintre cei doi băieţi, de vreo nouă-zece ani, l-a îmbrăcat şi l-a dus la şcoală, pe bătrână a internat-o într-un azil, ba i-a găsit şi un job şefului familiei! Să râzi, să te prăpădeşti, tipul, Franz, aşa îl cheamă, face parte dintr-o bandă care se îndeletniceşte cu chestii extrem de lucrative: de la spargeri de magazine şi birouri la furturi de maşini de lux. L-am pus pe micul nostru popă să-i ajute pe nişte bandiţi, ce zici... o mică operă de artă?!...

– Cinicule, râse Gina.

– De ce, dacă... mă amuză ? A, şi pentru că voiam să-l ajut în operele sale de binefacere – ştii, e foarte sensibil la injustiţia socială, la cei care, după revoluţie nu-şi recâştigă drepturile şi proprietăţile, l-am rugat, he-he, să ajute o familie care se lupta să reintre în posesia unei case, de fapt a unei vile naţionalizate, confiscată de Primăria oraşului şi revândută cuiva, cu bacşişuri grase, cum se face acum peste tot, mai ales în Capitală.

Omul nostru, foarte serios, plin de gravitate şi de simţul răspunderii faţă de sarcina umană şi măreaţă pe care i-am încredinţat-o, a cheltuit o grămadă de timp şi de bani, cred eu, vizitând respectiva familie ultragiată, făcându-le rost de avocat, benevol şi el, naivul, ba a compărat de vreo două ori şi la proces... bineînţeles că toată treaba era trucată, era o familie de escroci, casa, vila, revenea de fapt cuiva care nu se afla în ţară şi ei nu erau decât nişte urmaşi foarte îndepărtaţi, ba, eu cred că nici atât, probabil că m-au minţit şi pe mine; tipii ăştia sunt aşi în măsluirea de acte, mi se pare chiar că trăiesc din asta, şi încă trăiesc bine, toată lumea are nevoie de acte false şi dacă statul român, nu-i aşa, ne-a păcălit şi jefuit decenii la rând, de ce să nu-l scărmănăm şi noi, puţintel... hai?!...

Dar... mica mea capodoperă a fost „piesa cu orbul!", aşa îi spun eu. L-am dus pe micul popă, atras de una dintre chelneriţele mele de la Splendid, la tatăl ei care era „orb"! Aşa-zisul orb e un actor bătrân de teatru, Pompiliu, pe care-l vezi uneori pe la mesele mele, la prânz; deşi e cam prostănac, are o alură distinsoidă care impresionează teribil, femei şi bărbaţi laolaltă. Ştie să tacă, să dispară când îi fac un semn şi, uneori, din rotunda sa prostie ţâşneşte câte o frază uluitoare, cum au unii copii retardaţi. Uneori, nu ştiu prin ce miracol, mă-nţelege, dar bineînţeles că înţelegerea sa e surprinzătoare, intermitentă, se face în rafale, mă înţelege când nu mă aştept, apoi uită el însuşi ceea ce a înţeles, ce a perceput. Nu râde aproape niciodată, un lucru absolut odihnitor, mă enervează imbecilii care râd când trebuie şi când nu, mai ales când nu trebuie, ca să se arate deştepţi. E absolut odihnitor acest Pompiliu, parcă e fratele meu mai mare; la unele intervale, destul de neregulate, îi dau bani pentru curentul electric, telefon, pentru întreţinere, la intervale neregulate, cum spuneam, ca să nu creez nici un fel de dependenţă între noi. Aş putea să fac ce vreau cu el, dar... mă ştii, sunt prea leneş pentru asta...

– Cinicule!

– Mersi, o iau ca pe un compliment. Să revin: fata, falsa chelneriţă, ştii că fetele de la Splendid sunt toate studente, unele licenţiate, ba chiar am una, şefă de sală, care îşi dă doctoratul în sociologie, Paula, l-a aşteptat câteva dimineţi pe Bizoniu al nostru în faţa bisericii şi l-a convins să-l viziteze acasă pe tatăl ei, orb, care a început să aibă „accese de demenţă". Sigur, nu i-a mărturisit că e studentă şi chelneriţă şi că face vreo trei salarii pe lună etc. Tipul a venit, s-a deplasat, ba mi se pare că l-a şi spovedit şi cuminecat pe pehlivanul nostru care, când joacă teatru, devine subit isteţ, poate chiar inteligent. Aş fi dat orice să fiu de faţă. La început, ambii, fata, Paula, şi Pompiliu,

mândri, mi-au relatat scena sau scenele cu multă veselie, apoi actoraşul nostru ori a intrat în joc ori s-a prostit de tot: nu mai făcea haz ca înainte, ba chiar nu mai voia să comunice nimic, o lăsa pe fată să sporovăiască şi el o asculta întunecat, exista ceva ce nu-i convenea. Rolul lui însă, şi-l juca la perfecţie, dar se pare, mascarada popii cu spoveditul şi cuminecatul l-a zdruncinat puţin. L-am ameninţat însă că, dacă-şi spovedeşte lui Bizoniu toate păcatele, îi tai subsidiile...

– Cum toate păcatele?...

– Adică dacă se apucă să-i spună şi tărăşenia noastră, faptul că nu e un orb autentic, că Paula nu e muritoare de foame etc... înţelegi? Şi spovedania asta trebuie să aibă o limită... ce crezi?!

– De ce... de ce faci toate astea?

– Nu cumva te indignează istoria mea... hai?

– Deloc. Mă amuză... mă amuză mai ales că văd cât te amuză pe tine. Bebeluşule, mi se pare că te crezi creator de destine.

– Ceva în genul acesta, dar... nu asta e important! Mă amuză, ţi-am spus, şi tipul, micul popă mă intrigă, aproape ca o femeie.

– Ia uite, nu ştiam că te intrigă femeile.

– Unele, draga mea. Numai unele. Şi... ce zici de istoria cu orbul, cu „marele orb", aşa-i spunem uneori, Paula şi cu mine, lui Pompiliu şi... e singurul lucru care îl enervează, el, care primeşte de la mine orice.

– Observ că fata, Paula asta a ta, e mai cinică decât actorul.

– Bineînţeles. Voi, femeile, sunteţi totdeauna mai cinice...

– Totdeauna?

– Aproape. Dar... Pompiliu nu poate fi cinic, e prea prost.

– Prost? Chiar prost?!

– Bine, draga mea, dar prostia e atât de diversă, aş zice de bogată, numai falşii inteligenţi cred că toţi proştii sunt la fel de proşti. Pompiliu ăsta al meu are un fel de prostie senină, aproape visătoare, probabil că îi este şi profund recunoscător...

– Cui?

– Propriei prostii, l-a ajutat să facă o frumoasă carieră, el este unul din acei mari actori de roluri secunde. Foarte căutaţi azi, mai ales în serialele de televiziune.

– Eşti sigur că... e prost?

– În ce mă priveşte, sunt sigur. Dar, ha, ha, nu ştiu dacă mai ştie şi altcineva afară de mine acest... secret, ha, ha.

– Ce... că Pompiliu e prost?

– Da. Rămâne între noi. De acord?

– Porcule.

– Îmi place cum o spui, n-o crezi nici pe jumătate.

– Dar îţi convine s-o spun, îţi plac falsele sincerităţi.

– Ah, draga mea, eşti adorabilă când imiţi, când te prefaci inteligentă. Şi asta-mi place dar... te rog, nu insista! Ţi-am mai spus, mie-mi plac midinetele, mă excită teribil. Dar... nu mi-ai spus părerea ta despre istoria marelui orb.

– Ai toată admiraţia mea... ce mai vrei? Dar... micul popă, cum îi zici, n-are nici cea mai mică bănuială?

– Nu ştiu, nu mă interesează. Oricum, el joacă aşa cum îi cânt eu. Fiecare cu rolul lui. De altfel, nu cred că-şi închipuie că-i dau atâta importanţă încât să pun în mişcare atâta lume numai ca să... mă amuz!

– Numai pentru atât? Ziceai că te irită, într-un fel, tipul?

– Da, mă irită, cumva, dar... apoi uit! Important e că joacă jocul, eu sunt miliardarul dezabuzat care, în naivitatea sa detracată, ca a oricărui nou bogătaş, îşi închipuie că poate să-şi spele unele păcate făcând bine pe ici pe colo, iar el e popa-misionarul, intermediar între două lumi, ha, ha, cei

foarte bogaţi şi cei foarte săraci, lumi care de fapt nici nu există.

– Şi... chiar crezi că popa nu are nici un fel de bănuială?

Mârzea o privi uimit câteva secunde pe dansatoare.

– Nu ştiu. Nu mă interesează. Asta e ca în politică, nu contează ce crede cu adevărat demagogul, omul politic, sau, ca să mă înţelegi mai bine, e ca la bancă: nu contează ce gândeşte „cu adevărat" bancherul, important e să-ţi dea banii, să-ţi aprobe creditul sau debitul. Ce gândeşte el sau altul e pură literatură.

– Dacă-mi dai voie şi mie să am o mică opinie, începu şovăitor Gina, dansatoarea, dar Mârzea o cunoştea destul ca să ştie că bâlbâiala aceasta putea fi începutul unei insolenţe, eu nu cred că micul-popă s-a lăsat de fiecare dată înşelat.

– ... De fiecare dată?

– Păi bine, mi-ai povestit adineauri nu mai puţin de trei farse pe care le-ai pus la cale ca să-ţi baţi joc de bietul om.

– Da, acceptă Mârzea, parcă indispus, să le zicem astfel: farse.

– Ei bine, tu eşti mândru doar de ultima, cea cu marele orb. De ce?

– Nu ştiu, dădu afaceristul din umeri, cred că... da, da, cred că din pricina aspectului ei literar... ce spui? E un fel de piesă într-un act, nu crezi? Nu ziceai, ironic, bineînţeles, că sunt un fel de creator de destine? Ei bine, dacă nu de destine, de farse, oricum! Uite, i-am pus pe ăştia doi să joace „pe scena vieţii", ha, ha, ce, e puţin lucru?

– Nu numai pe ei doi, dar... şi pe micul popă! De ce mă priveşti aşa, s-ar zice că nu te-ai gândit la asta sau... te prefaci, ca să mă faci şi pe mine să joc... nu-i aşa ? Haide, mărturiseşte.

– Nu mărturisesc nimic, spuse Mârzea deodată bine dispus. Se duse la frigider şi scoase o sticlă de vin, din Chablis-ul său preferat, o destupă şi-şi turnă un pahar, fără s-o întrebe pe femeie dacă voia să bea. Cu o grimasă, ea îşi luă un pahar şi se servi singură.

– ... Sigur că m-am gândit, spuse el, dar sincer să fiu, sunt uimit că te-ai gândit şi tu.

– Eu, în calitate de femeie, nu-i aşa? Noi, femeile, nu avem acces în general la subtilităţi psihologice, nu-i aşa? De altfel, monşer, nu e nici o fineţe psihologică, toată chestia asta sare în ochi, trebuie să fii un bărbat prost ca să n-o observi – prost ca orice inteligent ce se împiedică de lucrurile care-i stau la îndemână, de simpla evidenţă.

– Deci... aşa-i, până la urmă şi popa Bizoniu a jucat teatru la rându-i, asta vrei să spui?

– Da, asta vreau să spun, numai că... acest lucru ţi-a scăpat, acest amănunt nu a fost prevăzut de marele păpuşar şi bancher ce poartă numele de Mârzea...

– Crezi?!... Dar de ce mă faci bancher, nu sunt aşa ceva.

– Ba eşti, cel puţin aşa umblă vorba, dar... nu contează.

– Ia stai puţin, asta-i bună: se pare că tu înţelegi mai mult din povestioarele mele, din farsele mele, cum le spui, decât înţeleg chiar şi eu... hai?

– Nu ştiu... hai să schimbăm subiectul, am început să mă plictisesc. Ce-ar fi să ieşim, nu m-ai scos de mult, să mergem la Splendid, vrei?

Mârzea îşi privi amanta cu aerul că o vede pentru prima oară, aerul celui care nu înţelege, dar se preface în acelaşi timp nedumerit, o nedumerire jucată, care seamănă uneori cu o jignire pe jumătate. Vru să spună ceva, se ridică şi făcu câţiva paşi prin lunga încăpere capitonată de mari covoare persane, mai bău o dată cu lăcomie din paharul de

vin, apoi, după un moment de gândire – dar la Mârzea orice gest, orice atitudine putea să ascundă o alta! – telefonă la propriul restaurant şi opri doi oameni să-i servească, el însuşi urmând să ajungă într-o jumătate de oră abia. Era binişor trecut de ora unu noaptea.

2

Într-o vreme, preocupat – deşi doar uneori! – de micul-popă, cum îi spunea, de Bizoniu, îşi făcuse obiceiul să-l aştepte dimineaţa, înainte de ora şapte, când preotul îşi termina slujba de utrenie şi când, în faţa Bisericii Unite, întârzia minute lungi în conversaţie cu unii credincioşi care-l aşteptau. Unii dintre ei îl întovărăşeau apoi pe preot pe jos, câteva staţii de autobuz, alteori Bizoniu îi urma la căpătâiul vreunui bolnav sau muribund. Când se întâmpla să fie şi el pe acolo, în acele dimineţi, mahmur după o noapte de chef, Mârzea se „mulţumea" să asiste de la o oarece distanţă la conversaţiile preotului cu „oiţele" sale şi apoi, indiferent că preotul era singur sau întovărăşit, să-l urmeze nonşalant un timp, pierdut pe jumătate în lumea care forfotea grăbită, la ora aceea a dimineţii, prin centrul Clujului. O dată i se întâmplă să se suie în autobuzul în care urcase şi Bizoniu şi apoi, aproape spre propria-i surpriză, ajungând ambii la gară, să ia un tren în care preotul călătorea spre o ţintă indecisă. De ce o făcuse? Nu ştia nici el, era un impuls de moment, un „capriciu", o reacţie făcută dintr-o „plictiseală" ce-i era tipică, lehamite faţă de o nouă zi ce-l aştepta, chiar şi faţă de patul care-l aştepta acasă sau de afacerile curente. Preotul coborî apoi la una dintre multele gări la care oprea trenul, era un tren personal, şi Mârzea fu nevoit să aştepte o gară mai mare, un orăşel unde putea găsi

un taxi care să-l readucă în Capitală. Îl mai urmă astfel pe Bizoniu în vreo câteva rânduri şi, a doua oară deja, preotul, observându-l, se apropie şi intră absolut firesc în vorbă cu el. Astfel Mârzea află şi scopul vizitelor sale în afara Clujului, care erau cât se poate de anodine, ba îşi vizita un nepot îndepărtat care urma o şcoală profesională de constructori, de zidari, ba făcea un comision pentru nişte vecini din Cluj, un bătrân internat într-un azil aproape dezafectat într-unul dintre satele din jurul Clujului, sau era vorba de a vizita nişte terenuri şi o pădure, pentru nişte români din străinătate care-l rugaseră, printr-o scrisoare, să se intereseze de nişte vechi proprietăţi ce trebuiau revendicate.

Bizoniu, parcă ghicindu-i nedumerirea sau lipsa de scop, fu deosebit de amabil cu Mârzea, în timpul acestor scurte călătorii, ba îl şi invită să-l însoţească, dar afaceristul refuză. În schimb – de ce în schimb? – angajă un detectiv particular să-l însoţească pe popă în călătoriile sale cu trenul, apoi chiar doi, ca să nu se „prindă" omul, mereu intrigat de interesul neostenit pe care-l avea faţă de el şi chiar furios pe cheltuiala destul de piperată pe care acest om i-o provoca. Bineînţeles că-i ascunse Ginei faptul că-l pusese cumva sub urmărire pe Bizoniu, când ea, din când în când, îi cerea amuzată, amănunte desptre „micul popă". Mârzea se purta în faţa ei de parcă se dezinteresase de el, deşi în fapt interesul îi crescuse, mai ales prin rapoartele şi chiar fotografiile pe care i le aduceau cei doi detectivi privaţi.

Pentru un psiholog ar fi fost interesant de comparat rapoartele celor doi „investigatori" şi Mârzea era destul de fin şi de bun cunoscător de oameni pentru ca simpla lectură comparată a celor doi să-l amuze, să-l recompenseze de cheltuiala pe care o făcea. Unul era un fost croitor, iar celălalt un profesor, ambii nemulţumiţi cu banii pe care-i obţineau din meseriile în care erau calificaţi; profitând de „vremurile noi", aleseseră această nouă ocupaţie pe care mai ales

profesorul o ştia doar din romanele poliţiste străine. Şi, evident, deşi rapoartele profesorului erau ceva mai corect, mai cursiv redactate – diferenţa însă nu era catastrofală, probabil că fostul croitor avea şi liceul la bază – observaţiile asupra „omului" şi asupra faptelor sale erau, în cazul croitorului, pe care îl chema dl. Gelu, mai exacte, mai pline de miez chiar şi mai variate. Gelu observa mai multe lucruri şi, culmea, se pare că era mai bun psiholog decât licenţiatul. „Profesorul vede ce vrea să vadă, gândi Mârzea, Gelu vede ce vede!". Apoi, un timp, el fu mai interesat, în rapoartele celor doi, de discrepanţa dintre ele sau de unele asemănări, decât de „obiectul" propriu-zis al „afacerii". După o lună şi ceva îi concedie pe cei doi detectivi şi i se păru sau vru să se convingă pe sine însuşi că îi dispăruse interesul pe care-l avea faţă de Bizoniu. Dar nu fu aşa, e adevărat, nu i se mai întâmpla să meargă în unele dimineţi să-l aştepte, după utrenie, în faţa bisericii, împreună cu unele femei, bătrâni bolnavi sau nu, sau chiar studenţi, şi cu atât mai puţin să-l urmărească pe jos sau în autobuzele pe care acesta le lua, de cele mai multe ori ca să ajungă la propria locuinţă, atunci când nu „suia" la biroul unde lucra, în cadrul bibliotecii. În schimb deveni mult mai locvace în faţa Ginei, în serile sau nopţile pe care le petreceau împreună, asaltând-o cu amănunte şi detalii despre popă până când ea îi făcu remarca, râzând, că de fapt el se întâlneşte cu ea ca să-i vorbească despre „el". Acest lucru îl puse pe gânduri şi, mai în glumă, mai în serios, el îi „ceru ajutorul":

– De ce, la dracu, mă preocupă acest individ...?

– Foarte simplu, îi răspunse ea, ca să-i faci farse.

– Crezi... că e numai atât? se îndoi el şi fu ispitit să-i mărturisească despre prestaţia celor doi detectivi.

Se abţinu însă, „fata" ştia şi aşa prea multe despre „adevărata sa viaţă". Mârzea, ca oricărui becher, ca oricărui bărbat care trăieşte de mulţi ani singur, se temea, se ferea de

a „permite" cuiva să „se apropie" prea mult, chiar şi dacă era vorba de o femeie cu care împărţea patul şi nopţile de ani de zile. I se părea în felul acesta că-şi păstra o „portiţă de ieşire", mereu din teama de a-şi „pierde libertatea". Ce înţeleg aceşti oameni, aceşti becheri sau ce înţelegea Mârzea prin „libertate" este greu sau inutil de explicat, dar „mecanismul" de „apărare", de „zăvorâre a intimităţii" funcţiona perfect la el, chiar dacă era uneori absolut derizoriu.

– Poate, ha, ha, râse fata şi el o privi neliniştit, uneori îi era de-a dreptul frică de nepăsarea, de uşurătatea, de superficialitatea ei – poate, mai ştii, el are nevoie de tine!... Da, da, întări ea, privindu-l fix (cu cruzime, i se păru lui!), sper pentru tine, mon ami, că există oameni care au nevoie de tine şi... altfel!

– ... Nu numai pentru bani, făcu el sarcastic.

Gina înclină tăcută capul, apoi dădu din umeri. În definitiv, nu era treaba ei: ce chestie idioată şi cu popa ăsta, apărut de nu ştiu unde! Oare n-avem şi alte probleme?

Mârzea, însă, încăpăţânat, o fixaţie care-l uimea pe el însuşi, continua să-i vorbească de „micul-popă", iar când epuiza toate detaliile pe care i le înşirase de două-trei ori, relua totul de la început: cum îl întâlnise pentru prima oară în marea anticameră care ducea la redactorul-şef al ziarului, la unul dintre cei doi, el nu mai ţinea bine minte care, un ins slab, metalic – de ce metalic?! – amestecat, e drept, printre celelalte siluete care aşteptau răbdătoare, dar pe care-l reţinu imediat şi nu-l uită în tot timpul cât stătu la Popp, a, da, era în biroul lui Popp, într-o asemenea măsură încât se întrebase dacă îl va mai regăsi la plecare. Scurtase apoi vizita, acum abia îşi dădu seama că o făcuse doar – „doar"! – ca să-l „prindă" pe acel străin despre care nu ştia nimic, un oarecare... ieşise apoi, se prefăcuse a trece nepăsător printre cei îngrămădiţi acolo, un amestec de petiţionari, inşi nedreptăţiţi, dar şi învârtiţi şi şmecheri, profitori sau

manipulați, oportuniști sau simpli escroci. Da, „el" era încă acolo, în colțul lui, rigid, ca o statuie metalică, disprețuitor parcă față de ceilalți, dar și de sine însuși, că se afla acolo, poate, cu aerul că face, nu cere o favore. Se întorsese apoi de la intrare, revenind în sufocanta anticameră prin care treceau încolo și încoace diverși redactori sau curieri și se așezase lângă „el", iar „el" îi făcuse loc, nepărând a ști lângă cine se află. Dar vreo câteva capete între cei care așteptau se iţiră deja, recunoscându-l, și el se întorsese direct cu spatele, ca să dea de înțeles că nu era dispus să discute cu nimeni și astfel se trezise că-l privește în față și direct pe străinul acela impasibil. După ce așteptase zadarnic să deschidă vorba, aproape enervat de mutismul și „distanța glacială" a celuilalt, îl întrebase ce-l adusese acolo și Bizoniu îi răspunsese, îi vorbise de acea cerere, nemulțumire a unor pădurari din nordul Bistriței care revendicau pământul, pădurea, contra prefectului care refuza să aplice legea.

Se ridicase iute, cu hârtiile celuilalt în mână, intrase în biroul lui Popp și revenise după un sfert de oră:

– Plângerea va apărea mâine și ziarul va trimite doi oameni la fața locului, pentru un plus de informare. Am garantat eu însumi că totul corespunde realității, nu-i așa... scuză-mă, ți-am uitat numele?!

Își amintea foarte bine cum în acele minute când îl tutuia deja pe străinul acela rezervat își făcuse sieși reproșul că se comportă ca un milițian sau prim-secretar, cei care aveau privilegiul brutal de a tutui pe aproape toată lumea. Dar nimic nu părea a-l atinge pe străin și, în loc de a se cufunda în mulțumiri și plecăciuni, cum ar fi făcut oricare, el se ridică și, cu un salut abia schițat, vru să plece. Abia atunci, puțin uimit, Mârzea îl întrebă cum îl cheamă și... îi luă adresa, în caz că s-ar mai fi cerut un plus de informații în legătură cu...

... Da, da, își aducea foarte bine aminte, dar...

– ...Dar cel mai bine îți amintești dacă mă obosești, mă încarci pe mine cu toate amănuntele astea inutile și plicticoase! Dacă nu te-aș cunoaște bine, aș crede că ai tentații de-astea... știi ce vreau să spun!...

– ... A, mă bănuiești că vreau să mă dau la om! și Mârzea se eliberă într-o cascadă de râs ce nu se mai sfârșea.

Apoi o privi aproape tandru pe tânăra femeie, aproape cu recunoștință pentru obrăznicia ei camaraderească.

„Eu, un om atât de liber, gândi înciudat Mârzea, am ajuns acum să depind de un popă și de fâța asta!..." Când gândi fraza, se sperie el însuși de unul dintre cuvintele pe care le conținea, așa cum ni se întâmplă multora, ne sperie nu „realitatea", ci expresia ei, formularea, turnarea ei în matrița cuvântului, a frazei. Și anume cuvântul, verbul „a depinde", „a fi dependent" îl uimi puternic doar prin faptul că propriul creier putu să-l formuleze, evident, toată fraza fusese gândită cumva în răspăr, ironică la culme, și totuși... Vasăzică e adevărat, se strecură, ca un șoarece, o altă frază, vasăzică... depind de popă, dovadă e că-i împui capul ăsteia cu mii de amănunte și mai ales că revin mereu la el, la Bizoniu ăsta, băga-l-aș în... Dar de când, la drept vorbind, am început s-o pisez la cap pe asta cu micul popă? A, de când mi-am retras „emisarii", da, da, cam de atunci! (Se gândea la cei doi detectivi pe care-i angajase și apoi îi concediase. E drept că rapoartele lor el le recitea din când în când, deși le știa bine, o altă „probă" că Bizoniu continua să-l urmărească, deși el decisese că „nu-l mai interesa"!)

De fapt, ce-l interesa la acest om „mărunt", banal, aproape ridicol în toată atitudinea sa rigidă, de „cocoș de tablă", ce-l... irita, deoarece, ca să fim drepți, interesul acesta atât de insistent și pe care nici o motivație, cât de cât rațională, nu-l explica în nici un fel, nu era, de fapt, decât o formă a iritării: se pare că el, Mârzea, nu putea „să fie nici

cu el, nici fără el", oricât ar fi sunat de ridicol această constatare. Mister, conchise înciudat afaceristul, neştiind propriu-zis ce să mai facă, omul ăsta e ca o râie, gândi el, ca un şarpe care mi s-a strecurat pe mânecă, mi s-a strecurat în existenţă pe... da, da, pe una dintre „porţile" cele mai puţin păzite ale intimităţii mele: poarta ridicolului! Cheful, plăcerea mea de a mă distra, de a face farse contemporanilor mei plicticoşi... Ce anume are acest individ că nu mă pot dezbăra de el...? ...Ce anume, ce dracu de s-a lipit aşa de... de ce nu scap pur şi simplu de el, e ca o mâzgă, ca o pată pe pantalon, ca un gândac ce mi se plimbă pe guler, ca o fantomă... ha, ha, într-adevăr, ca o fantomă într-un Hamlet de bâlci!...

Întrebarea aceasta „de ce nu pot să scap de el?" îl urmărea într-atât încât făcu ceea ce mai făcuse şi înainte, o puse şi Ginei, „experta sa băşcălioasă în problema micului popă". Ea îl ascultă cu atenţie, apoi dădu din umeri:

– Cine poate să ştie? Poate... eşti, în felul tău, surmenat pur şi simplu. Pleacă din localitate, du-te undeva la munte, dar... nu într-o staţiune sclifosită, nu la Mamaia sau la Predeal, du-te... da, da, du-te într-o staţiune de prost gust, uite, să zicem la Sovata sau la Sângiorz-Băi... undeva unde nu există pericolul să dai peste indivizi în faţa cărora să te dai în spectacol... ce zici?

– Ha, ha, deci zici să vindecăm prostul gust cu prostul gust, kitsch contra kitsch! Dar bine, pentru mine... totul e de prost gust, chiar şi Predealul şi Mamaia, Saint-Tropez şi Monte-Carlo la un loc!... Şi-apoi, crezi că trebuie să fug aşa de departe ca să scap de micul popă? Ce se întâmplă cu mine?

– Cine vrei să ştie? fu răspunsul nonşalant al tinerei femei, puţin enervată de întrebările sale sâcâitoare care o împiedicau să-şi continue lectura, era tocmai afundată într-un roman de Chandler, Gina era o mare consumatoare de poliţiste „de calitate".

– Mă laşi deci singur... singur cu micul popă? se văicări ironic Mârzea.

Ea dădu din umeri, fără să răspundă. Totul, gândi fostul avocat, totul era adevărat şi fals în acelaşi timp! Poate... da, da, nu e exclus, poate sunt surmenat pur şi simplu, micul popă nu e decât un semnal, trebuie să... trebuie să fac ceva, să schimb, să... dracu să mă ia! Vasăzică, din pricina acestui... şoarece uman, a acestui... dar nu, iar cad în capcana dinainte: „el" nu e decât un semn, nu el e boala, el nu e decât un mărunt indiciu că...

... Vasăzică, e totuşi, o... boală! O boală! Ciudată boală... dracu să mă ia!

3

L-am asistat la slujbă, scria, raporta profesorul, are o voce puternică şi caldă, care distonează, la o privire superficială, cu corpul său rigid, inflexibil, cu mersul său automat, cu expresia feţei sale imobile, incapabile, s-ar zice, de a exprima stări de suflet. Afară, după slujbă, în faţa bisericii, era aşteptat. S-a întreţinut mai ales cu un om de foarte bună condiţie, cred că era un fost militar, care i-a vorbit îndelung, încercând să-l convingă de ceva, dar n-am înţeles prea bine despre ce era vorba, m-am ţinut strict de recomandaţia d-voastră de a nu atrage în nici un fel atenţia. Doar frânturi de fraze mi-au ajuns la ureche: – Cineva trebuie să facă şi treaba aceasta... sunteţi omul fără pată, multă lume apleacă urechea la cele ce spuneţi... nu, nu puteţi să-mi cereţi să fac aceasta, am ispăşit destul, în definitiv, în definitiv... nu, nu, daţi-mi voie, de ce să lăsăm, astfel, să se piardă o energie care altfel ar putea fi îndrumată în folosul obştei... În folosul obştei, să ştiţi, eu, în ce mă priveşte, am conştiinţa

împăcată, doar că nu mă afişez în piaţa publică aşa cum o fac unii, azi, viteji după război... sunt, vă asigur, uriaşe rezerve, trebuie doar ca oameni ca dumneavoastră să-şi asume această nobilă sarcină... această nobilă sarcină...

... Apoi a stat de vorbă cu câteva femei, două bătrâne, dintre care una plângea fără rost, încercând mereu să-i sărute mâna, fapt care-l agasa pe personaj. Era şi o fată tânără printre ele, înaltă, orbitor de frumoasă. Aceasta, să-i spunem Cecilia, a apărut şi a doua zi – asta s-a întâmplat marţi şi miercuri, 12 şi 13, l.c. – apoi, pe 15, vineri, ea, vorbesc de frumoasa, înalta, eleganta Cecilia l-a aşteptat şi la prânz, când personajul iese de la bibliotecă şi, după obicei, merge la masă, la cantina studenţilor, unde se aşază singur la o masă. El a intrat grăbit, fără să-i acorde atenţie şi când a ieşit – domnişoara îl aştepta mereu – i-a spus câteva fraze destul de aspre, se pare, deoarece ea s-a întors şi s-a îndepărtat încet, pe lângă zid, dar am observat că plângea. S-a întors apoi şi s-a postat în faţa intrării din spate, la bibliotecă. Cineva probabil că l-a anunţat de prezenţa fetei, deoarece, cam după o oră el a ieşit numai în haină şi a ascultat-o ce spune, fără o vorbă. Apoi, cu fraze scurte şi multe pauze, după cât am putut să-mi dau seama, a început să-i vorbească şi, uitând unde se află şi că trebuia să se întoarcă sus, la birou, a plecat cu ea. M-am luat după ei, şi, de la distanţă doar am putut să-mi dau seama că popa vorbea mereu, rar, cu fraze scurte, fără s-o privească, iar fata păşea lângă el, teribil de înţepată, probabil ca să-şi ascundă mulţumirea că l-a făcut să vorbească. Au ajuns până în dreptul Primăriei şi ea s-a oprit lângă o Dacie şi a urcat la volan. A.B., parcă amintindu-şi ceva, a plecat iute, îndreptându-se spre Biblioteca Universitară, dar Dacia fetei nu s-a mişcat din loc. Apoi, după nici un sfert de oră, preotul s-a întors, a urcat lângă Cecilia şi maşina a demarat. Am reuşit să prind un taxi şi m-am luat după ei. Au trecut de

Mănăştur şi, la ieşirea spre Oradea, Dacia a oprit în faţa unui bloc şi fata l-a poftit să urce la ea, vorbind mereu, fiind deodată foarte umilă. El a rămas pe gânduri, nemişcat, apoi i-a întins mâna, în semn de despărţire. Fata i-a strâns mână şi el a plecat în grabă, cred că nu-şi dădea bine seama unde se află sau voia să scape de ea. Dar Cecilia, după câteva minute de gândire, a alergat după el şi au discutat, pe loc, mai bine de un sfert de ceas, poate şi mai mult. Din nou a vorbit popa, în poziţia sa caracteristică: semeţ, cu pieptul scos, fără gesturi, cu faţa imobilă, ca o mască, după expresia feţei ca şi după absenţa oricărui gest este absolut imposibil să-ţi dai seama de conţinutul frazelor sale, dacă e furios sau nu, dacă are un ton de reproş sau unul cald, dacă face uz de autoritate sau, mai ştii, vrea să convingă de ceva, să demonstreze ceva sau să ameninţe. Încet-încet, probabil că A.B. nici nu a realizat acest lucru, ei s-au întors spre locul unde era parcată Dacia. Dar s-a mai întâmplat ceva: un tinerel, slăbuţ şi cam nervos, după părerea mea, s-a luat după ei, ba, cred eu, chiar încerca să tragă cu urechea. După un timp fata l-a observat şi îi făcea semne pe furiş, să dispară. A.B. umbla ţanţoş lângă ea, tăcut de asta dată, încercând de vreo două ori, din nou, să se despartă. Apoi, deodată, nu ştiu din ce pricină, fata a izbucnit în plâns şi, fiindu-i probabil jenă, s-a depărtat iute şi s-a mistuit în bloc. Tânărul subţiratic care-i urmărea, cum vă spuneam, s-a luat câteva minute după omul nostru, apoi, la un moment dat, l-a acostat şi a început să-i vorbească. A.B. l-a ascultat câteva minute, cu figura sa impasibilă, apoi a vrut să plece şi, cum tinerelul se proţăpea mereu în faţa lui, ca un cocoşel, popa l-a dat uşurel cu mâna la o parte, i-a spus o frază scurtă şi a vrut să treacă. Atunci, celălalt, a strigat ceva, de tipul: „Nenorocitule", sau „E impardonabil!" sau „Cum vă închipuiţi, aşa ceva!"..., mă rog, ceva de genul acesta şi l-a lovit. Cum preotul nu se oprea, tinerelul mergea vioi pe lângă el, strigându-i ceva la ureche, apoi, probabil vexat de ceva

sau excitat de propriile cuvinte, îl lovea pe preot: la întâmplare, peste față, cu pumnii în piept, apoi din nou în ceafă, da, în ceafă și peste față. Unii trecători au început să se sesizeze, eu însumi, dacă nu mi-ați fi recomandat cu strictețe să nu mă amestec, aș fi intervenit. Așa însă...

Vă spun sincer nu am putut urmări scena până la capăt deoarece, printr-un concurs nefericit de împrejurări am fost la rându-mi acostat de doi foști elevi, studenți și licențiați deja, un bărbat și o femeie care, bucuroși de a mă fi întâlnit, au vrut cu orice preț să mă invite la un restaurant, era exact ziua când depuseseră actele la notariat pentru însurătoare, la notariat și la Primărie, și insistau să rămân cu ei deoarece li se părea că întâlnirea lor cu mine le era de bun augur, fuseseră, într-adevăr, ambii, elevii mei preferați, ba chiar încercând să mă convingă să merg cu ei, declarau că eu am fost primul sau, mă rog, factorul care „le-a pus în evidență ceea ce urma să-i apropie", „afinitățile elective", chiar așa s-au exprimat. Pe scurt, am reușit să mă debarasez, dar era prea târziu: omul nostru dispăruse, poate că se suise în vreun autobuz, l-am zărit doar pe tinerelul care se afla în mijlocul unui grup, vorbind cu însuflețire. M-am apropiat, sperând să aud că măcar vreunul dintre cei care-l înconjurau să-i facă morală, să-l pună la punct, dar, spre uimirea mea, tinerelul explica ceva pe un ton foarte relaxat, ba a și râs în câteva rânduri. Apoi l-a luat literalmente de braț pe unul de acolo, un om de vreo patruzeci de ani, cu barbă, bine îmbrăcat, și au plecat amândoi foarte bine dispuși. M-am interesat la portarul blocului cine era tinerelul: era jurnalist, dar nu în Cluj, ci la un ziar sau la un post de radio din Alejd, un fel de ratat, și trăia împreună cu mama și cu sora sa, probabil fata pe care am botezat-o Cecilia, la etajul trei; tatăl mort de cancer de doi ani, fost profesor universitar.

Bineînțeles că nu am lăsat lucrurile baltă și pentru a mă achita cât mai conștiincios de misiunea pe care mi-ați

încredinţat-o, în plus, pentru a nu lăsa să persiste un dubiu sau o pată albă, am luat a doua zi autobuzul spre Alejd şi, cu toate precauţiile necesare, m-am informat la faţa locului despre situaţia tânărului Graţian Porumb, aşa îl cheamă pe fratele fetei, Cecilia. El nici nu e angajat ca ziarist la unul dintre cele două ziare, mai mult un buletin de vânzări-cumpărări, anunţuri, decese şi reclame, ce poartă titlul pompos de *Arca*, ci e un fel de trepăduş care aleargă de colo-colo, amestecat se pare şi în unele afaceri tulburi, a fost prins, aflăm, în complicitate cu un străin, turc sau belgian, nu contează, care făcea afaceri cu aparate de birou pe care le introducea prin contrabandă, dar şi cu medicamente. Nu, nimic nu e dovedit, de nici o parte, băiatul nu are cazier, dar are deja o faimă proastă în oraş, dispune, pare-se, uneori, de mari sume de bani pe care le cheltuieşte nesocotit prin baruri de noapte unde a devenit celebru prin pariurile pe care le pune la cale. Nu pariază el însuşi ci se erijează într-un fel de agent de pariuri, reuşind să atragă inşi din diferite straturi sociale, avizi de un câştig rapid, în tot felul de „jocuri" sau „pariuri" pe cele mai aventuroase motive şi teme. Se spune că face şi trafic de influenţă, însă nimic nu e dovedit şi cum nu aveam în mod expres dispoziţie de la dumneavoastră, nu am insistat în această direcţie. M-am împrietenit însă cu individul, lucru destul de uşor, în jurul lui roiesc tot felul de figuri şi, plătindu-i câteva whisky-uri şi amuzându-l cu câteva bancuri, am reuşit să aflu amănunte despre scena petrecută cu câteva zile în urmă la Cluj, pe care v-am relatat-o şi la care am fost martor. Omul era indignat contra preotului sau bibliotecarului Bizoniu, care-i „corupe sora", pe Cecilia – de fapt ea poartă numele de Cristina – şi anume „în ce mod"? l-am întrebat eu. Am aflat astfel că sora sa, Cecilia sau Cristina, cum vreţi, a terminat medicina, a făcut aproape un an stagiu la Valea Ierii, un sat situat la vreo treizeci de kilometri de oraş, şi, când părea a se fi obişnuit cu

noul mediu, cu oamenii de acolo etc., i-a venit ideea năstruşnică de a „intra la mânăstire", de a se călugări şi, se pare, a şi ales locul, frumoasa şi romantica mânăstire de lângă Blaj. De fapt, nu ea a ales locul, mânăstirea, ci domnul Bizoniu, omul nostru, care, se pare, vrea să facă prozeliţi.

– Şi... ai avut vreo discuţie cu individul ăsta, cu Bizoniu...? L-am chestionat eu pe tinerel, prefăcându-mă amuzat de toată tărăşenia.

– Ce discuţie, n-am avut nici un fel de discuţie, mi-a replicat tinerelul. La început nici nu l-am prea luat în serios, sora mea a avut şi va avea tot felul de pretendenţi şi de curtezani, n-am eu timp să mă ocup de ei, de altfel are o fire energică şi ştie să se apere foarte bine.

– De ce curtezani, l-am întrerupt, spuneai că popa o împinge să se călugărească, să-şi părăsească profesiunea...

– A, nu, chestia a început cu totul altfel, mi-a replicat Porumb, foarte vesel, părea, de „romanul" pe care mi-l povestea, mândru de parcă ar fi fost propria sa ispravă. Tipul s-a dat la soră-mea, deşi, ţi-am spus, chestia nu m-ar fi agasat cine ştie ce, ea nu mai e la vârsta la care o femeie nu se poate apăra etcaetera, etcaetera, cât timp a fost jună, m-am ocupat destul de acest aspect al lucrurilor, mai ales că tatăl meu era ocupat cu ale lui, un savant, ştiţi cum e! Dar, şmecherul – vorbesc de Bizoniu ăsta sau cum îl cheamă – e un Don Juan de prima clasă, i-a sucit minţile soră-mii acolo, la biserică. Imaginează-ţi, pur şi simplu prin predici, de la moartea tatii, şi pentru că el a pus multă inimă ca Uniţii să-şi recâştige biserica, ştiţi că ei ţineau slujbele în aer liber, la statuia lui Mathias, după revoluţie... şi ea, nebuna, a „preluat" cum zice „devoţiunea tatii" pentru Biserica Greco-Catolică şi de vreo doi-trei ani participă regulat la unele slujbe, seara sau dis-de-dimineaţă, când se află în Cluj, bineînţeles.

– Sora dumitale e cam fanatică, i-am trântit-o eu, ca să văd cum reacţionează.

– Fanatică, dacă vrei, mi-a răspuns tipul, dând din umeri, sau... exaltată, sau, mai probabil, extrem de naivă. Adevărul ştii care e, mi-a răspuns el, după o tăcere şi după ce i-am comandat un whisky, tipul era şi onorat aflând că sunt profesor de română şi latină, adevărul e că ea e virgină, da, da, cum auzi, fără nici un fel de discuţie, şi acum regret că am păzit-o prea aspru în timpul adolescenţei!... E o nebunie cu virginele astea, mai ales în vremurile noastre!... Pentru că în jur, în şcoli, vreau să zic, e atâta dezmăţ, cele care sunt aşa, foarte rare specimene, se-nţelege, prind un orgoliu nemaipomenit, cum e cazul şi cu ea, cu Cristi. Un orgoliu, profesore, ce atinge marginile nebuniei, ţi-o spun pe cuvânt! Pe măsură ce una dintr-astea, vergurele-fecioare cum le spun eu – să nu te aştepţi că sunt chiar aşa de rare cum se crede, multe se ascund! – înaintează în vârstă, trec adică de douăzeci de ani şi-apoi, culmea, de douăzeci şi cinci, cum e cazul de care discutăm acum, „chestia" prinde aşa un fel de aer sacramental: nu mai e o jenă, o cvasiinfirmitate, anormalitate, ci devine „un semn", mă-nţelegeţi? Un fel de dar al nu ştiu cui, o performanţă „tăcută", eroică, nobilă etc. Ei bine, sora noastră a prins, ca să zic aşa, sindromul acesta – deoarece eu văd toată chestia asta, orgoliul şi pierderea simţului realităţii, ca pe o boală –, încă din primul an de facultate şi ca o frondă contra „moravurilor de azi" şi contra colegilor şi colegelor sau faţă de unii asistenţi şi medici interni, dintre care unul s-a îndrăgostit foc de ea, dar nu vreau să intru în amănunte, ele nici nu-mi aparţin! (Observaţi, domnule Mârzea, la acest individ, un amestec de uşurătate, insolenţă şi nobleţe, ca să zic aşa. Tipul e ca un peşte, lucitor pe o parte şi rugos pe alta, şi toate aceste calităţi-defecte se înlănţuie uluitor de repede...)

– Bine, l-am întrerupt eu cu aerul că mă plictisesc digresiunile sale, deşi tocmai ele mă interesau, bine, dar... de ce l-ai făcut curtezan pe micul popă?

– Pentru că... ea s-a îndrăgostit de el până peste cap! Şi asta durează de mai bine de doi ani, pentru idiotul ăsta l-a respins pe doctorul Fărăianu, preparator, medic specialist neurolog, viitor prof, care a făcut o depresie pentru gâsca asta, cât p-aci să-şi ia viaţa, dintr-o... da, da, dintr-o stupidă neînţelegere, deoarece ce-i la urma-urmei pasiunea asta pentru... Bizoniu ăsta nu-mai-ştiu-cum! S-a înamorat, domnule, şi, închipuie-ţi, voia să-i dăruiască, nici mai mult nici mai puţin, fecioria ei, prin care e celebră în facultate... hai?!

– Parcă ziceai că nu sunt aşa de rare păsările astea, vergure, cum le zice, pe cât se spune?

– Nu, nu sunt rare, dar sunt ascunse! Dar sora mea, de-o mare discreţie ce ascunde de fapt un uriaş orgoliu, a ajuns să fie înfierată cu fierul roşu al fecioriei... înţelegi, nu-i aşa? Lumea, colegii, profesorii au „ghicit-o" şi, nu ştiu de ce, au făcut-o celebră, poate şi pentru că a fost şefă de promoţie şi părea, în ochii unora, că încarnează un model de... în sfârşit, un model!

– Şiiiii... cum a fost cu curtezanul ăsta, cu popa?... Zici că a sedus-o?

– În felul lui, pervers.

– Ha, ha... prin predici!

– Prin predici, prin dracu ştie ce! În ochii mei e un şarlatan; în ochii altora un mărunt popă a unei biserici inexistente, în ochii Cristinei un... sfânt! Da, un sfânt, căreia ea, vrea să i se dedice... cu trup şi suflet!

– Şi... popa a... acceptat, vreau să zic a...

– A, nu, într-un fel sau altul el este cel care o ţine la distanţă, nu ştiu prea multe amănunte, e, se pare, primul bărbat care-i rezistă. Şi aici, mă-nţelegi, orgoliul ei, ca să zic aşa, s-a transformat în pură vanitate şi nu mai are alt scop, Cristi, vreau să zic, decât să stea cât mai aproape de silueta sa deşirată. A aranjat să plece de la circă, de la Valea Ierii, unde e foarte apreciată, câştigă bine şi mai ales face o bună practică de

generalistă, şi să vină la Cluj. Culmea, deocamdată pe un post de asistentă medicală, dar i se pregăteşte deja un post de preparatoare la catedra de psihiatrie... În sine, nici asta nu ar fi rău dar, pentru ea, din cauza popii, cel mai bine ar fi ca un timp să stea departe de oraş.

– Bine, dar... popa poate s-o viziteze şi acolo, la Valea Ierii.

– Bineînţeles. A fost acolo, mascat, bineînţeles, în „scopuri obşteşti". Dar şi ăsta e mistuit de un orgoliu fără seamăn, în asta se şi înţeleg cei doi foarte bine, imaginează-ţi, sora mea mi-a făcut o teorie a „elitei", dar nu ce înţelegem cu toţii prin acest cuvânt, ea vorbea de „elita nevăzută", de „puterea nevăzută", de acei rari indivizi, presăraţi, printre milioane, care se încarcă de... de...

– ... De păcatele lumii!

– Nu, domnule profesor, nu, de „destinul omenirii"... hai, ce zici? Ai auzit prostie mai mare? Numai îngâmfarea poate produce astfel de năzbâtii, o anume îngâmfare ce atinge limitele bolii, ale clinicului! Mă iertaţi... cunoaşteţi termenul de hybris?...

I-am zis că nu ştiu, cu aerul viclean al profesorului care „ştie" dar vrea să-l facă să vorbească pe celălalt, pe „elev", dar, de fapt... nu ştiam sau, mă rog, ştiam ceva destul de vag şi el, Graţian, fericit că poate fi profesor pentru un sfert de oră, s-a apucat să-mi ţină un curs scurt despre această „boală a grecilor", despre „egoul umflat", despre pierderea simţului realităţii într-un grad avansat, despre „halucinaţia ideatică" etc. Toţi erau termenii lui. Vorbind, ciudat, băiatul ăsta de două-parale s-a transformat sub ochii mei şi, dacă nu l-aş fi văzut pălmuindu-l pe popă sau râzând, bând şi jucând cărţi şi zaruri cu tot felul de neisprăviţi de pe aici, mai că aş fi fost tentat să descopăr o altă persoană... chiar şi vocabularul lui s-a schimbat, ochii îi străluceau, pe scurt se umfla în pene ca un cocoşel universitar, cu teorii ciudate,

interesante, nu știu câte erau ale lui, câte ale soră-sii, câte furate din te miri ce cărțulie! Un... ratat, ce mai, are un profil tipic de ratat, cineva... prea mare, prea „genial" pentru „această" lume a noastră!

Pe scurt: popa al nostru a sedus-o pe fecioară, prin „predicile" lui, mă rog, prin tertipurile lui „ideologice", fata a căzut înamorată, cine știe, ăla i-o fi făcut vrăji cu babele lui, dar Bizoniu, abil, n-a „profitat" ci, cum spune Grațian, a vrut s-o „înrobească definitiv" și atunci... a respins-o. S-a refuzat, ha, ha! Dar cum nu voia s-o piardă, ci s-o aibă în strictă dependență, o îndrumă spre o mânăstire. Îi distruge cariera, personalitatea, viitorul!...

– Și... fata? l-am întrebat eu într-un târziu, ce reacție are... Cristi?

– Cristi, a dat din umeri frate-su, Cristi e total prinsă, fascinată, omul ăsta are puteri drăcești, data viitoare îl las lat pe trotuar, futu-i mămăliga lui de papistaș...

Cam asta a fost cu... fratele mai mare al domnișoarei doctor, o familie cam ciudată, dar... cine nu e „ciudat" azi? V-am dat mai multe amănunte, interesante pentru psihologul care sunt, dar care aruncă și un fel de lumină asupra „obiectivului" nostru, dl. Bizoniu. Interesant specimenul, nu-i așa? Dar vă revine d-voastră să trageți concluziile, eu sunt doar ogarul, polițistul de serviciu, „ochii și urechile regelui", cum se spunea despre satrapii potentaților perși. Nu credeți că ar fi utilă și o mai atentă supraveghere a „vergurei", mă iertați dar în acest fel am avea un fir direct la popă, la „partea ascunsă", he, he,... ce ziceți? Ordonați și eu alerg. Apropo de hibris sau hybris, o temă extrem de interesantă, m-am documentat acum, dacă vă interesează, putem avea o discuție data viitoare când mă veți primi. În ceea ce mă privește, am pățit ceea ce li se întâmplă studenților la medicină în anul trei, când fac cursul de semiologie, și anume dezvoltă unele simptome din bolile pe care le

studiază! Aşa şi cu mine: am început să văd nebuni peste tot, adică atinşi de hibris! Mai mult: „răscolind" în trecutul meu, cum facem toţi în momentele de plictiseală, singurătate sau beţie, am descoperit şi mi-am explicat mie însumi, cu întârziere mare, tot felul de ciudăţenii, caractere, întâmplări! Chiar şi fapte şi figuri din istoria contemporană, de la Hitler la micul nostru Hitler, adică la „precocele împuşcat" sau cum i-o fi zicând... O boală a modernităţii, domnule Mârzea, apropo... dumneavoastră nu suferiţi, aşa, puţin, din când în când... ca să zic aşa?... Mă iertaţi, a fost o glumă, aşa, între intelectuali, dar când o să discutăm data viitoare, dacă o să-mi acordaţi timp, am să vă conving că acest hibris, pe care unii îl expediază rapid sub termenul de megalomanie sau paranoia, are multiple feţe, unele foarte interesante, aş zice... nobile! Creatoare! Nu numai cei care câştigă sume mari la loterie, dar şi cineva, un om normal, simpatic, mediocru, la locul lui, dacă i se întâmplă să trăiască câteva succese la rând, ca să zic aşa, se îmbolnăveşte uşor de boala aceasta a lui „prea mult eu", când eşti tentat să nu mai acorzi o atât de mare – de imbecilă! – atenţie, respect, slugărnicie faţă de „mediul înconjurător", „legile societăţii", şi altele de felul acesta pe care ni le-au băgat în cap şcoala şi ideologii de ocazie şi... să începi, ca să zic aşa, să dai mai multă atenţie propriei persoane, să-ţi acorzi ceva mai mult respect, încredere, mai presus de toate – încredere! Şi-apoi, forma cea mai „simplă", mai răspândită, de hibris, nu e oare... îndrăgostirea!? Sigur, pare un hibris, o megalomanie pe dos, îi acorzi adică o atenţie, o valoare exagerată unei alte persoane, dar... eu cred că e vorba de o megalomanie, de o paranoia mascată: te simţi încărcat cu puteri uriaşe, începi să nesocoteşti sfaturile altora şi, în general, Măria-Sa Bunul-Simţ, căruia ne căciulim cu toţii, începi să simţi cum în venele tale fierbe sângele lui Alexandru cel Mare sau al lui Rockefeller. Interesant, nu...? Omul e slab, domnule Mârzea,

mai mult chiar decât nenorocirile, micile sale reuşite îl înfrâng, îl îndoaie, îl înfoaie ca pe un curcan din curtea din dos, începe să se creadă nu numai buricul lumii, dar chiar se crede învestit cu puteri extraordinare, un fel de zeitate! Nu credeţi că e şi cazul omului nostru, de asta mi-am şi permis această digresiune, deoarece era făcută, ca să zic aşa, în cadrul anchetei! Modestia lui, tăcerile lui, stomacul lui răbdător, felul cum aleargă în ajutorul străinilor, chiar şi al ţiganilor, nu vi se pare că... depăşeşte o anume limită? Aţi reţinut ce spunea coate-goale ăsta de Graţian Porumb: sora mea îl consideră nici mai mult nici mai puţin decât un sfânt! Păi bine, dacă e aşa, ce este un sfânt la urma urmei pentru un om cu judecata clară, rece, pentru o minte raţională? Un individ care se crede un „ales" dar oare maxima umilinţă nu atinge maximul orgoliu? Când papa se autonumeşte servus servorum Dei, sluga slugilor, asta nu e oare o formă de orgoliu exorbitant, el e singurul – observaţi acest adverb! – singurul care este, care are privilegiul de a fi cum se numeşte şi nu-i aşa, „locul cel de pe urmă va fi cel dintâi!"

Da, iată pe scurt, nu vreau să vă mai reţin prea mult atenţia, dar iubirea, fenomenul îndrăgostirii, cum i-am spus, şi umilinţa creştină dusă la paroxism, iată două forme elementare, deşi ascunse, ale acestei boli ciudate, căreia grecii care ştiau totul îi spuneau hibris! Ha, ha, ca să vedeţi câte am învăţat de la filfizonul ăsta de provincie, aventurierul ăsta de ape mici, cum îi zic eu, fratele doctoriţei Cristina, îndrăgostită pur şi simplu de acest popă care semăna uneori, în lumina crudă a soarelui, cu o armură medievală, rigidă şi anacronică, un schelet de metal, un robot care se plimbă printre noi, tace mereu dar vorbeşte din amvon, are două profesiuni, dar pe sub mână învârte tot felul de treburi, zeci de oameni atârnă, se pare, de sutana lui invizibilă, oare aşa să arate un „sfânt", azi? Un... sfânt pe solul românesc, noi n-am mai avut sfinţi din mileniul unu, cred, rasa noastră are

prea mult bun simț și prea mult umor pentru așa ceva! Ca și scriitorii noștri, e undeva, în „marea noastră literatură", vreun popă cât de cât respectabil, de sfinți ce să mai vorbim?! Iar când apare vreun slujitor de ăsta în sutană, în romane vreau să zic, în nuvele, ei sunt mai degrabă figuri simpatice de blânzi bețivani sau de curvari de ocazie... ha, ha?!... Nu, departe de mine de a le face vreun reproș iluștrilor clasici, mi-am câștigat pâinea vreo trei decenii cu textele lor, nu, ei reprezintă, se pare, foarte bine „spiritul național"... nu credeți? Nu, noi românii nu suntem spirite exaltate, cum erau nemții, pe vremea lui Luther, francezii pe vremea lui Pascal, de spanioli ce să mai vorbim?! Nu, noi suntem un fel de nație păgână – apropo, cine afirma asta?! – păgâni în sensul mult hulitului bun-simț sau în sensul cărții lui Lucian Blaga când vorbea de „fondul nostru nelatin", ce spuneți? O nație, ce mai, care privește cu răceală orice formă de exaltare, de hibris, la urma urmei (vedeți că mă obsedează termenul!), o nație care, s-o spunem pe față, dacă își alege un „sfânt", și-l alege printre cheflii cu geniu, printre mucaliții de mare inspirație, mă refer la marele Caragiale, ați înțeles!... Este și scriitorul meu preferat, și după cum vă cunosc, sunt convins că-l gustați și d-voastră. E mare, domnule! Chiar și în timpul dictaturii – ultima dictatură, după atâtea câte au fost și câte au să mai vină peste noi! – deci chiar și în timpul dictaturii nu a fost el „omul" cel mai curajos? Eu n-am fost și nu sunt nici azi membru al vreunui partid, dar în partidul d-lui Caragiale m-aș înscrie și mâine, parol!

P.S.

Anexez poze, cum s-a convenit. Îl aveți aici nu numai pe A.B. în biserică, oficiind, predicând, în fața clădirii, stând de vorba cu diverse persoane, atenție, în două clișee, însemnate cu roșu, tânăra din dreapta este domnișoara doc-

tor Porumb. Dar aveţi separat şi poze cu ea singură şi cu preotul în cartierul ei, cu nici o jumătate de oră înainte de a apărea fratele ei ce s-a dedat la acte huliganice. Pe respectivul, pe tânărul Graţian nu am reuşit să-l pozez, dar, dacă ordonaţi, pot face un drum la Alejd sau pot să-l aştept la scara blocului. Mărturisesc că mai am şi alte clişee, făcute, acestea, pentru „uz propriu", m-a interesat „cazul", mă refer nu la micul popă, cum îi spuneţi Dvs., ci la romanul ăsta foileton, de un gust îndoielnic, ce s-ar putea intitula *Preotul şi fecioara*, ha, ha... ce spuneţi?! Sigur, nu e singurul popă pervertit din secolul nostru, dar eu, drept să spun, nu mă aşteptam – cred că nici Dvs.! – la o asemenea întorsătură a evenimentelor: poate oare o tânără de o asemenea frumuseţe şi pregătire, asaltată de pretendenţi de calitate, să... se „ofere" unui individ anost, cu douăzeci de ani şi mai bine mai în vârstă şi nu numai atât, nu, ci să lase totul, familie, slujbă etcaetera şi să... a, nu, eu personal nu mai înţeleg nimic şi... ştiţi ce mi-a venit în gând? Dacă, dintr-o pricină sau alta – chiar şi din pură plictiseală! – pe Dvs. nu vă mai interesează „cazul", mă refer tot timpul la „romanul foileton", he, he, eu o să-mi continui, în linişte investigaţiile. Nu-mi va fi uşor să-i înghit toanele zănaticului de Graţian, fratele, cu aerele sale, amestec de escroc mărunt şi „mare inteligenţă ratată", dar mă voi acomoda şi, dacă iese ceva interesant, în măsura în care veţi dispune de timp, o să vă pasez câteva „clişee", ha, ha... psihologice, aţi înţeles! Nu, să nu mă înţelegeţi greşit, nu o fac din perversiune, deşi, e drept, există multă perversiune aici la mijloc! A fratelui, în primul rând, care vrea să-şi menţină controlul asupra sorei mai mici care-l depăşeşte în multe privinţe, în primul rând prin aceea că şi-a terminat cu brio medicina pe care el a părăsit-o prin anul patru, „scârbit de mediocritatea profesorilor"! Apoi perversiunea diabolică a popii, care atrage, dar şi respinge în acelaşi timp! Şi... mă rog frumos,

cu ce atrage? Nu cumva cu renunțarea la bucuriile și ispitele acestei lumi, cu „retragerea" din lumea contemporană, mic funcționar, e drept „funcționar al cărții", dar și învestit cu o vocație târziu descoperită, o revelație, ce mai! Servind o „biserică martiră" care, ce fericită „coincidență", era și „pasiunea" tatălui domnișoarei. Nu cumva avem aici de-a face cu un substitut parental, și un tată „iluminat dinlăuntru" (expresia îi aparține domnișoarei și mi-a fost redată textual de Grațian), cineva care se „oferă tuturor și nimănui"... hai, ce spuneți?!

Fata, se pare, vrea să ofere cuiva darul „de neprețuit" al fecioriei ei, dar în loc ca acest act să se consume în tăcere, intimitate și discreție maximă, tânăra doctoriță, prinsă de o ciudată exaltare, vrea s-o facă „public"! Căci... dacă se „dăruiește" popii și va începe să trăiască cu el, faptul va scandaliza nu puțină lume, ea trece în ochii multora drept un model, nu, aici nu cred că fratele ei exagerează, or, lumea nu acceptă prea ușor să-și vadă statuile, modelele prăvălite în țărână... Și atunci mă întreb: oare nu e și aici, în cazul „nevinovatei domnișoare", un grăunte de perversitate, poate, ha, mai știi, dracul e tocmai ea și nu... popa-nostru-cel-metalic, stângaci și plin de el, care-și închipuie probabil că îndeplinește „un rol" – țineți minte expresia „puterea nevăzută"? – și care e tot mai convins că lumea are nevoie de el, „numai de el" și nu lumea adică eu, dumneata, vecinul din față sau doamna de vizavi, ci „Lumea" domnule, omenirea, Umanitatea... ce mai!

Cu cele mai respectuoase salutări etc., etc.

4

Rapoartele fostului croitor Gelu erau, am mai spus-o, mult mai concrete şi mai succinte. Omul se referea direct la fapte, nu-şi permitea nici un fel de opinii sau interpretări personale, de altfel „fişele sale de observaţie" erau mult mai detaliate, în sensul urmăririi pe teren, zi de zi, oră de oră, a „obiectivului", a „persoanei", totul era consemnat cu acribie, ora, locul, chiar şi timpul, uneori, şi, în plus, multe elemente de conversaţie, se pare că Gelu poseda un bun aparat de înregistrare direcţională.

Mârzea îi expedie pe ambii, fără a uita însă să preia unele dintre „comentariile psihologice" ale fostului profesor, „dându-se mare" în faţa amantei sale, Gina, ca s-o convingă poate de faptul că era „vindecat de popă", cum îl ironizase ea în vreo două rânduri. Şi, convingându-şi amanta, să se convingă şi pe sine! în ciuda atâtor elemente „rizibile" ce se adunaseră în jurul lui Bizoniu, în ciuda faptului că omul „se lăsase moale" (expresia e tot a Ginei) de farsele sale, unele de-a dreptul neruşinate, „inutile", o spunea tot Gina, în ciuda situaţiei sale modeste socialmente vorbind etc., etc. Mârzea simţea că, spre deosebire de alte „cazuri" asemănătoare, nu era total „vindecat" de micul popă, ceva tot îl mai atrăgea spre fiinţa aceea „searbădă şi stângace, arogantă până la cretinism, mândră de propria sa imbecilitate", cum îl desemna el uneori pe bibliotecarul-preot. Nu reuşesc să-l elucidez, îşi spunea el şi uneori o spunea cu voce tare în faţa balerinei. Păi, replica ea, poate că nu e nimic de elucidat... nu crezi?... Te lupţi cu o stafie, eşti mai ridicol decât el. Nu crezi că tot făcând farse în stânga şi în dreapta te... infantilizezi, puişorule? Cum vrei, dacă te amuză, dar... am senzaţia că nu te mai amuză de mult „cazul ăsta", îţi arunci banii şi timpul pe fereastră...

Ea avea dreptate, dar... numai atât! Mârzea, se pare, avea nevoie de ceva mai mult decât de o „părere justă", de o ironie bine plasată, sau o „evidenţă" ce „punea lucrurile la punct". „Individul" (adică Bizoniu!), răscolea în straturi mai adânci, farsele pe care i le „înscenase" popii nu-l „mulţumiseră total", nu-l eliberaseră definitiv de „victimă", cum se întâmplase în atâtea alte cazuri, el era doar un maestru al farselor şi întreg oraşul îi conferea în unanimitate acest titlu, această glorie. Unde greşise oare, se întreba el în tăcere, învârtindu-şi ţigara între degete, e adevărat, e adevărat, să fie acesta un simptom al unei depresii, un început de nevroză pe care... nu, nu, pe care popa doar a pus-o în evidenţă, el şi „amuzamentele" mele cu acest „şoricel uman" nu au fost decât un pur hazard. Hazardul în persoană, stimabilul Aristide Bizoniu s-a aflat pur şi simplu la o „intersecţie", la o banală încrucişare de drumuri, vicinale de altfel, când fiinţele noastre s-au întâlnit, firesc, cum se întâmplă la orice intersecţie, s-au întâlnit ca să se despartă apoi. Eu l-am privit, e drept, cu o oarecare insistenţă pe acest individ, e adevărat că bibliotecarul acesta care predică în biserică e perfect ridicol... nimeni nu mă poate acuza prea tare că... m-am jucat puţin cu el, de altfel, am să i le mărturisesc chiar şi lui, micile mele jocuri, ha, ha, am să mă „spovedesc", am să-i arăt „cealaltă faţă" a lucrurilor, dacă nu a bănuit-o, de altfel, până acum!... Dar... mă va mulţumi oare acest lucru, Gina va spune că e o nouă farsă, e adevărat, când eşti cunoscut, celebru, pentru un lucru, toată lumea te reduce la o singură calitate, numai „acolo", aşa cum biciul dresorului împinge marile feline, sub cupola circului, pe bilele lor de fier... Nu e asta drama clovnilor, a celor care fac oamenii să râdă...? Ridi, pagliaci!...

... Un timp, câteva luni bune, Mârzea nu-l mai văzu pe Bizoniu, îl ocoli atât de bine, încât aproape că-l uită. Apoi hazardul – încă o dată hazardul?! – îl făcu să-l cunoască pe fratele doctoriței Porumb, pe acel „filfizon și zănatic, aventurier de două parale” cum îl încondeiase „profesorul”, în raportul său de detectiv improvizat. Era un tinerel subțire, brunet, cu ochi strălucitori, inteligenți, extrem de viu, în aparență posedând bune maniere și făcând caz de ele (să nu uităm, era fiu de profesor universitar), care începu să fie văzut pe culoarele ziarului *Ardealul* și, insistent, în sala de așteptare a celor doi redactori șefi, așteptând să intre la dl. Popp. Oare pentru că știa că Mârzea îl vizita mai ales pe acesta? Proprietarul efectiv al ziarului explica această „preferință” care i se reproșa uneori în glumă de alții, din conducerea foii, prin aceea, poate, spunea el, că secretara lui Șani Popp face cea mai bună cafea din stabiliment...?

De altfel, la un timp după ce făcuse cunoștință cu tânărul Grațian și îl luă uneori cu el, la prânz, la masa sa de la New-York, alături de alții, invitați sau nu, Mârzea își puse întrebarea dacă nu cumva tinerelul începuse să frecventeze ziarul sub falsul pretext al „colaborării” cu modesta foaie din Alejd, doar ca să-l „agațe” pe el, dacă toate acestea erau doar fructul hazardului și dacă nu cumva tinerelul fusese „pilotat” în apropierea sa, pur și simplu, de „profesor”, detectivul angajat temporar de el...? Dar chiar dacă era așa, lucrurile nu se schimbau prea mult în optica afaceristului. El nu era suspicios din fire și disprețul lui față de oameni, față de „cei din preajmă”, fără să fie prea adânc, era atât de bine gravat în reflexele sale mentale, încât nici ura sau iubirea, antipatia sau curenta calomnie, numită și bârfă, ce se afla în jurul lui, nu-l impresionaseră vreodată prea mult. Mârzea, care avea printre altele și faima de „cinic” se și purta în consecință, fapt care îi încurca pe unii denigratori care nu puteau crede că el își lua în serios propriile aserțiuni,

când spunea printre altele: Dacă vreun neghiob mă face şarlatan sau chiar cinic, ei bine... eu n-am decât să mă port în conformitate. E cu mult mai „interesant", mai potrivit cu „destinul" meu decât să mă apuc să mă indignez, să contrazic în stânga şi în dreapta, ridicându-mi tensiunea şi pierzându-mi bruma de umor pe care încă o posed!... Şi... mult mai amuzant, de fapt, în acest „conformism" – permiteţi-mi să dau acestui cuvânt un sens mai aparte! – „din" acest conformism, comoditate de existenţă, dacă vreţi, au ieşit nu numai farsele mele, adică gustul meu special pentru aceste jocuri inofensive, dar şi... cum să zic? Hai să spunem viziunea mea despre oameni! Despre oameni, nota bene, nu despre umanitate, care, altfel, cum zicea şi Gâgă sau uitatul Bulă – nici nu există!

De la început, de când făcuse cunoştinţă cu Graţian Porumb în biroul lui Popp – îl remarcase de altfel, ca şi pe Bizoniu, în lunga sală de aşteptare a redactorului-şef în câteva rânduri deja – Mârzea se simţi atras de tânăr prin câteva calităţi evidente care pot fi numite şi defecte în acelaşi timp: o volubilitate deosebită, o privire ascuţită, ce unora le putea părea simplă impertinenţă!, păreri tranşante în probleme delicate, păreri iuţi despre oameni, ce cădeau uneori ca nişte ghilotine sclipitoare peste indivizi şi destine. Graţian Porumb emitea uneori astfel de verdicte „necruţătoare", care plăceau – şi care-l atraseră şi pe Mârzea! –, care plac aproape totdeauna, chiar dacă sunt resimţite ca pripite sau nedrepte, dar formularea, epitetele şi concluziile erau exprimate cu atâta dezinvoltură şi sagacitate, încât, cum se întâmplă uneori, „efectul" era mai important decât „adevărul".

– Eşti şi dumneata un clovn ca şi mine, îi spunea Mârzea tinerelului, cu obişnuita lui bădărănie bonomă cu care le gratifica pe „lipiturile" care-i „populau" masa la prânz, la New-York sau în altă parte, la una dintre bodegile-bar din centru, numai că, spre deosebire de mine, te ascunzi.

– Un... clovn? se prefăcu mirat Graţian.

– Da, un clovn... un clovn intelectual, rasa cea mai scârboasă de clovn, dar... un clovn. Ce, te-ai jignit?... Nu cred, ha, ha, nu-ţi stă în posibilităţi!

– ?!...

– Vreau să zic că... nu se potriveşte cu planurile dumitale! Cu ambiţia, cum se spune.

– De orice pot fi acuzat, se apără Porumb, dar nu de ambiţie. E o calitate pe care o las maselor largi, plebei.

– Ei da, făcu Mârzea, aşa e, vorbeşti de ambiţia mare... aia pe care o profesează carieriştii, oportuniştii! Dar... ambiţii mici ai... nu-i aşa? Hai să fim sinceri, stimabile, minciuna e incomodă, trebuie s-o ţii minte şi-apoi, e un efort pe care nu-l merită oricine...

– Dumneavoastră...?!

– Eu, da, dar... să ştii că îi ocolesc pe cei care fac eforturi de acest tip în anturajul meu. Prietenii mei vreau să fie autentici, să-şi afişeze pe faţă defectele.

– Şi... calităţile?!...

– Bah, prostii, oamenii, cel puţin cei din mediul ăsta în care ne învârtim noi, nu au nici un fel de calităţi! Sau, dacă le au, le ascund foarte bine. Poate că e o moştenire de pe vremea dictaturii, când românul, tot românul, cum se spune, a înţeles iute că nu e recomandabil să ieşi în nici un fel în evidenţă. Dictatura, orice dictatură, dar mai ales cea pe care am trăit-o noi, a „egalităţii sociale", are oroare de elite, de „vârfuri".

– Ca şi bunul-simţ... ce spuneţi?

– Păi... nu-i şi el o formă a tiraniei? Mai ales aici, în universala provincie.

– ...În capitala provinciei, în Clujul nostru...

– În Clujul nostru sau aiurea.

– Deci... clovn, spuse Graţian, cu o mină fals resemnată.

– Am auzit că ai o soră frumoasă, spuse Mârzea, după o pauză. Ad-o într-o zi încoace, merit și eu să văd o făptură armonioasă după atâtea ființe neterminate, hă, hă.

– Am s-o aduc, spuse Grațian, privindu-l fix în față, dar n-o să vă amuze. E total lipsită de simțul umorului și...

– ... Și...?!

– Și... disprețuiește... viciul... hă, hă!

– Nu-i nimic, pară Mârzea, vom imita virtutea. Totul se poate imita, cu un dram de talent și multă bunăvoință. Nu s-a născut astfel și... poporul român?... E doctoriță, nu-i așa? Undeva în provincie?...

– La Valea Ierii, un sat înstărit, cu niște fabricuțe de ceramică și tăblărie industrială. Dar se pregătește să se mute în urbe, își caută un loc.

– Putem s-o ajutăm.

– N-ar fi un pas bun, spuse Grațian privindu-l din nou pe celălalt în ochi, cu o insistență care părea obraznicie dacă afaceristul s-ar fi sinchisit de forme. Cristi e morală și rigidă, mai ales rigidă. Orice bunăvoință i se pare suspectă. Și-apoi... dacă ar apărea ea, m-ați pierde pe mine!

– Serios? Nu vă suportați unul pe altul? Păi bine, conchise Mârzea râzând, mai știi, poate că schimbul ar putea să fie interesant...

– Nu cred. V-ați plistisi. Într-o conversație, în orice conversație, pe orice temă, o să vi se pară că stați de vorbă cu mătușa dumneavoastră.

– Povestește-mi viața dumitale, spuse Mârzea, picior peste picior, căscând, cu aerul că voia să scape de plictiseală.

Grațian îl privi câteva secunde cu atenție, de parcă ar fi vrut să vadă dacă celălalt vorbea serios, apoi spuse:

– Ce să fie, nimic prea spectaculos: sunt un băiat de familie bună, răzgâiat de mamă și privit chiorâș de tată, care, cu aerul lui de naiv imbecil, voia să-i pregătească o mare carieră. Cu o soră suspect de frumoasă și extrem de

plicticoasă deoarece adună în poala ei toate calităţile... când zic „toate calităţile", nuanţez ironic, e vorba de calităţile pe care lumea le aşteaptă de la tine. Dacă te prezinţi cu alte calităţi în faţa „lor", nu le recunosc, ba te mai iau şi în tărbacă! Ei bine, sora mea, Cristi, aşa o cheamă, a prezentat totdeauna exact acele calităţi, exact acele performanţe ce se aşteptau de la o fată de şaisprezece sau douăzeci de ani şi... toţi imbecilii importanţi din jurul nostru s-au întrecut în admiraţie şi laude neruşinate.

– Dar... mi se pare că de la o vreme nu mai răspunde aşteptărilor la modul în care ai descris-o mai sus... sau?!

– A, sunteţi informat de aventura ei cu popa Bizoniu. Trebuia să mă aştept, bănuiam că sunteţi bine informat, dar n-am crezut că... În sfârşit!... Ei bine, da, aşa e, de la o vreme încoace, de când l-a cunoscut pe acest popă, ea... ea... vreau să zic soră-mea...

– Dar dacă ea abia acum, de astă dată, îşi sfâşie voalul de premiantă?... Şi dumneata şi alţii vreţi s-o readuceţi pe „calea cea bună", adică pe calea bătătorită pe care ea, mai ştii, o găseşte falsă, neconformă, stupidă pur şi simplu...?

– În primul rând, dacă ar fi aşa, replică nervos tânărul, ea l-ar dezamăgi pe tatăl nostru care a ţinut enorm la ea şi visa ca măcar unul dintre copii să-l urmeze în carieră. Secundo, pe mine nu mă enervează romanul ei de amor, îl aşteptam de mult, aerele ei de virgină genială mă plictiseau nu numai pe mine, dar... cu ăsta? Cu individul ăsta care seamănă cu o armură prăfuită scoasă dintr-un colţ uitat de muzeu care e cu un sfert de secol mai bătrân ca ea, şi este icoana tipică a lui Tartuffe-de-Cluj, care îşi ascunde coada groasă de lup sub o sutană problematică! Un impostor sub forma cea mai scârboasă: ideologică! Politician al lui Dumnezeu, îşi ţine virtutea în faţă cum îşi ţine băcanul sau chelnerul şorţul, a descoperit un şpil genial: să profesezi maxima modestie şi obedienţă, arătând o trufie a persoanei

ce întrece orice imaginaţie, de aceea şi rămâne invizibilă... Un seducător de trei parale, care...

– ... Păi... se pare că e invers, sora dumitale se căzneşte să-l seducă, să-l necinstească... ha, ha.

Graţian îl privi pe Mârzea pe sub sprâncene şi dacă ar fi fost altul în locul omului de afaceri, tinerelul cu siguranţă că l-ar fi acoperit de sarcasme. Se abţinu însă şi, plecând privirea, contemplându-şi mâinile pe care le mişca şi admira mereu când voia să-şi ascundă ochii şi intenţiile, spuse cu o voce joasă:

– Nu, nu cred. Şi chiar dacă e aşa, vreau să zic dacă aparenţele pledează în acest sens, imboldul real vine de la el, de la popă. Se lasă cucerit, el iniţiind, de fapt, acţiunea, aruncând în joc miasmele iadului. E abil cu tinerele fete, cu...

– ... Cu toate tinerele fete? I se mai cunosc şi alte aventuri?

– Nu, după ştiinţa mea. De altfel...

– Ţi-ai pus problema dacă nu cumva Tartuffe ăsta s-a înamorat cu adevărat?

– Îl cunoaşteţi? E ca o cutie de tablă care sună a tobă spartă! L-am auzit odată predicând, e plin de citate ca o găină de păduchi, ridică vocea şi braţul ca un plutonier de jandarmi, tună şi fulgeră din ochii săi albaştri şi apoi, în faţa bisericii se încovoaie ca un cocostârc, lasă să i se sărute mâna de femei şi fete, îşi ascunde ochii... de altfel, când vorbeşti cu el nu te priveşte niciodată în faţă; totdeauna, undeva deasupra sau lateral, spre umărul tău, stângul sau dreptul, încât îţi vine mereu să te întorci să vezi dacă nu se ascunde cineva în spatele tău.

– L-ai auzit predicând? Cum predică?

– Nu ştiu, asupra mea nu a avut nici un efect. E adevărat că erau o grămadă de tineri, studenţi şi studente, cred, care-i sorbeau cuvintele. Se pare că vorbeşte altfel decât ceilalţi preoţi. Are, e drept, o voce ciudată: când foarte ascuţită, aproape piţigăiată, când joasă, neaşteptat de joasă,

gravă. Nu eram în stare să ascult, poate şi pentru că eram pornit, pornit rău.

– Mai du-te şi ascultă-l o dată.

– Glumiţi?!... De ce să mă duc eu, mai degrabă...

– Pentru că te rog eu. O... sarcină de redacţie.

– A, vreţi să mă angajaţi!... Să vedem care sunt condiţiile...

– Prostii, spuse plictisit Mârzea, nu vedem nimic. Ia-o ca o glumă, de fapt spuneai că eşti prea pornit să poţi asculta cu calm...

– Îl cunoaşteţi pe omul ăsta?

– Da, oarecum. Dar aş fi vrut să-ţi aflu părerea... ce zici?

– Bine, dar... puteţi trimite pe oricine!

– Ei bine, eu te trimit pe tine, spuse Mârzea, tutuindu-l cu intenţie pe „micul mânz", cum îi spuse automat în gând.

Graţian ridică din umeri şi-şi întoarse capul, dar roşeaţa care i se urcă pe gât îl trădă şi produse un zâmbet de satisfacţie pe buzele groase, răsfrânte, ale afaceristului. „Se joacă ăsta cu mine ca mâţa cu şoarecele", gândi Porumb, dar acest lucru nu-l supăra prea tare. Făcuse prea multe manevre ca să se apropie de „puternicul om", ca să strice totul cu o mândrie „nelalocul ei". Era „individul" cu adevărat interesat de popă, sau... vrea să se joace cu mine pur şi simplu?...

– Bine, dacă vreţi... pot să merg, să-l mai ascult o dată pe distinsul popă. Vreţi să vă fac un raport scris?...

– A, nu, spuse căscând Mârzea, rapoarte mi-a făcut destule profesorul.

– A, se prefăcu mirat „veşnicul student", dar ascunzându-şi astfel o uimire reală. Dumneavoastră... l-aţi trimis?

– Da, dar nu la dumneata. Ignoram că exişti. A fost o simplă întâmplare, vreau să zic că profesorul şi-a depăşit

atribuțiile, a început să bată câmpii. Poate, mai știi, vrea și el să o salveze pe sora dumitale...

– Bine, dacă vreți să mă duc să-l... ascult, spuse Grațian cu falsă hotărâre.

– Nu mai e nevoie, replică scurt Mârzea. Și-acum... scuză-mă, aștept pe cineva.

Și, cu o mișcare nonșalantă a mâinii, îl expedie pe Porumb. Acesta se ridică și pleacă clocotind de furie, dar... a doua zi de dimineață și încă trei zile la rând se duse la utrenie, la biserica Unită, ascunzându-se prin colțuri, și seara, la slujbele la care era posibil să-l audă pe Bizoniu predicând. Și, într-adevăr, a treia seară acesta se urcă în amvon și vorbi despre Cina din Emaus. Și, pentru prima oară, poate și pentru faptul că îl ascultă pentru Mârzea sau cu urechile lui Mârzea, discursul, predica preotului făcu o cu totul altă impresie asupra lui. Nici pozitivă, nici negativă: pur și simplu o auzi și, în drumul spre casă pe care-l făcu pe jos, o „digeră", cum se autoironiză el însuși. Lăsă să-i reverbereze în minte unele fraze, cum facem când nu înțelegem bine un lucru sau când ni se pare că o atitudine, o frază, o idee ascunde altceva decât exprimă la modul direct.

5

Grațian Porumb era un om profund nefericit. Dar pentru că din pubertate se obișnuise să pozeze – el spunea că purta o „mască" – aceasta îi „intrase în sânge", îi imprimă adânc caracterul. Poza era o imitație după un adolescent cu apucături franțuzești, îmbibat de reflexe culturale americane. Evident, modelele erau ele însele „de suprafață", adică „tânărul francez" era cel copiat după romanele de mâna a doua, de dinainte și de după război, mai ales de după franceze

şi americane, sau după reflexele tinerilor din acea perioadă: jazzul clasic, blue-jeans-ii, Hemingway, Salinger, aproape erudit în Holywood-ul marilor cineaşti nemţi refugiaţi (Fritz Lang, Lubitsch, Billy Wilder şi, ca vedetă, bineînţeles Marlène Dietrich!), René Clair şi Gerard Philippe, André Gide şi Montherlant, Edith Piaff, Yves Montand şi alţii, du coté franîais. Avea un talent înnăscut de a falsifica abil, cu fineţe, orice atingea: când vorbea de un bun autor, precum Gide sau Montherlant, le observa calităţile de a doua mână sau unele care nici nu le aparţineau, iar când se referea la vreun autor „de-a doua mână" îl încărca, la fel, cu atribute care-l copleşeau cu mult, „apărându-l" instinctiv, de fapt denaturându-l. I se părea astfel că era „original", „autentic", visul lui, mărturisit doar pe jumătate, era „fuga din provincie!" Prin „provincie" el nu înţelegea numai Ardealul, dar şi România, poate chiar întreaga Europă de Est. Se simţea cumva un „străin", un „exilat înainte de exil", ratarea sa o punea, ca şi alţii, pe seama naşterii. Dar, fapt poate ciudat, nu era nefericit prin aceasta, prin „ratare". Dimpotrivă, o purta, propria sa ratare, ca pe o insignă a unui club exclusivist, de lux, era nobleţea şi revolta sa. Era un „neînţeles" – ca atâţia alţii! – dar acest lucru nu îi crea în nici un fel amărăciune sau „revoltă interioară"! Ar fi fost nefericit dacă ar fi fost „înţeles"; ca şi alte „genii ce-şi refuzau secolul", Graţian considera că sancţiunea socială, publică, gloria e dedicată conformiştilor superiori, cei ce fac o „imitaţie după o imitaţie", falşi revoltaţi, falşi originali, gloria însăşi era o medalie a ipocriziei generale, fie ea bine mascată sub fine atribute sau analize savante. El era în primul rând „autentic", iar dacă admira pe cineva, acesta era aproape totdeauna (spunea el) cineva care ajunsese la glorie, la recunoaştere, „prin întâmplare" sau era „recunoscut pentru false merite". El, Graţian Porumb, era printre foarte puţinii care „ştiau" în ce rezidă valoarea unui Salinger sau Jack

London, a unui Breton sau Marinetti. Mergea până la un anume „fanatism relaxat" în admirațiile sale, încât dacă cineva, un scriitor sau o revistă, dedica un studiu unor autori pe care el îi considera „proprietatea sa", avea gesturi și epitete disprețuitoare față de respectivele texte. Iar când un teatru de păpuși a afișat în tot orașul un spectacol după Saint-Exupéry, a cărui viață și operă el „o știa pe de rost" și se considera unul dintre „descoperitorii acestuia" în Cluj, cel puțin, Grațian avu fraze de dispreț, de tipul: Ia te uită, a ajuns și Saint-Exupéry să fie dat la mulțime! Ce confuzie, ce mocirlă culturală!...

În multiplele poze pe care le exersa și afișa, dintre care multe eram poate singurul lucru autentic pe care îl ascundea deoarece nu voia „să semene cu toată lumea care se văicărea pe toate drumurile" dar și... pentru că îi era frică de acel „reziduu al ființei" unde se ascundea propria-i fire. Cineva care multiplică pozele de existență și ajunge la o anume dexteritate în aceasta, se teme, cel mai adesea, de propria structură, de destinul real. În adolescență, Grațian, la liceu și apoi la facultate, ani la rând trecuse drept „un model", cânta bine la pian după Dave Brubeck sau Eroll Garner, picta pânze după Mondrian sau Max Ernst și își savura de fiecare dată gloria spumoasă a „descoperirii" acestora în cercul lui mai îngust sau mai larg, al școlii sau chiar al generației; au fost anii când produsese chiar și literatură, suprarealistă bineînțeles. Apoi, după trecerea anilor, când unii dintre amici sau congeneri începuseră să se afirme social, să devină „nume", în urbe sau în plan național, el declară că „se retrage". Începuse „un fals joc", după opinia sa, socialul, societatea, mai ales cea „românească", pervertește valorile, chiar și modele, „adevăratele mode culturale", în aceasta rezidând în fapt „provincialismul".

... Ar trebui să mă expatriez, spunea el în momentele de „nostalgie" (când afișa nostalgia, el avea în minte clișee

din filmul Casablanca cu Humphrey Bogart), ar trebui „să mă plantez în altă parte", dar... și asta ar fi vulgar: prea fug toți, a ajuns o falsă modă și asta, risc să mă amestec cu gloata. Trebuia să fug, de fapt, când aveam zece ani, să nu mă las infectat de germenii provincialității, de complexele de super sau inferioritate, de blestemul de neautentic ce apasă asupra noastră. (Nu se înțelegea bine pe cine cuprindea el în acest pronume colectiv, de altfel extrem de rar auzit în gura sa...) Dar... m-a reținut mila față de tatăl meu, da, da, mila față de el: își pusese atât de mari și de false speranțe în mine, iar eu, neghiob, l-am hrănit ani de zile în această direcție, prin succese școlare și „prestații culturale briliante", încât bătrânul chiar credea că mă voi „conforma" și voi face o carieră care o va întrece în splendoare pe a sa. Am fost un laș, un laș... prin iubire! Fals, mă denigrez, nu, nu l-am iubit, am jucat ca un cabotin comedia băiatului excepțional, poză atât de iubită aici, în Ardeal. Și pentru „bătrân", atât de amărât pentru atâtea injustiții pe care i le făceau regimul comunist, ca și unii colegi, „viitorul meu" părea o răzbunare, evident și eu am jucat în această comedie care cu siguranță m-a anchilozat. Am fost prea bun, ha, ha, tocmai atunci când nu eram eu însumi, când eram aplaudat de toată burtă-verzimea! Am căzut, ce mai, în capcana adulților... a adulților de atunci, se-nțelege, de fapt a adulților universali! Poate și de aceea refuz să „ajung un adult", cum se plângea deunăzi Cristi, de mine. Poate că are dreptate, eu n-am ce să caut în lumea lor și, oricum, nu o să le arăt „regretele mele". De fapt, eu acum nu îi reneg „pe ei", ci propria-mi tinerețe, „sclipitoare" cum își amintesc unii profesori și unii foști amici. Unora le par un ratat, altora chiar „o lichea", o lichea inteligentă, dar... tot o lichea! Ce înțeleg ei prin acest cuvânt? Cineva care trișează? Atunci au dreptate, numai că eu nu trișez față „de ei", ci față de convențiile, normele lor de două parale, care îi ajută să facă bani și să ocupe funcții.

Dacă în țara asta, cu trecutul ei scandalos, penibil, te apuci în plus să mai vrei să „faci carieră", atunci, dragul meu, ești pierdut definitiv. Sau... dacă fugi „dincolo" și îi imiți acolo pe indivizii de mâna a doua sau a treia, deoarece la alții nu ai acces, e aproape la fel! Dacă eu am fost vreodată „lichea", atunci, cu siguranță în copilărie și adolescență, pe cuvânt! Iar acum... acum nici măcar nu mă simt obosit, deși, ha, ha, ar trebui, după ce am jucat un teatru atât de complicat, mai bine de un deceniu... Nu, nu sunt obosit, pur și simplu încerc să mă regăsesc, cu o oarecare întârziere, dar... Singura mea mândrie este totala mea singurătate. Cum o să fiu nefericit...? A fi singur azi în România înseamnă să fii un lord, să ai curajul să fii autentic... dacă înțelegeți ce vreau să spun!

... Marile mele calități... ce fac cu ele?! Mă apăr de trivialitate, de istorie chiar, îmi caut coridorul meu, le ascund, calitățile mele, sau... pozez, port o mască! Când spunea „pozez", Grațian zâmbea larg și viclean, arătându-și gura frumoasă și dinții albi, sclipitori, cu aerul: Vedeți ce bine, ce elegant mint! Iar când amesteca poza cu masca o făcea cu o anume inconștiență, o trișerie pe jumătate sau o minciună pe de-a întregul: mască avusese, purtase de-a lungul tinereții sale „sclipitoare", iar din „masca" aceea, acum, când trecuse de treizeci de ani, îi rămăsese doar poza. Dar atâta lume amestecă în zilele noastre „poza" cu „masca", voit sau nevoit, încât, cu siguranță, nu prin aceasta fostul medicinist și actualul jurnalist itinerant devenea un original...

... Nu, Mârzea nu se grăbi să-l angajeze la ziar pe tânărul Grațian, sau poate că acesta nu se arătă prea grăbit, destul de insistent, se simțea atras de „boierul Mârzea", cum îi spuneau unii, dar instinctiv se și ferea de o prea mare apropiere. Se simțea atras, e adevărat, chiar foarte mult, și acest lucru îl neliniștea: nu mai avea încredere în „simțurile,

instinctele" sale, de când își pervertea firea, și, ca un bătrân, își suspecta înclinațiile spontane, le „bănuia" că voiau să-l înșele.

Se duse însă să-l asculte pe Bizoniu și o dată se amestecă și cu un grup de studenți la ieșirea din biserică, vrând să le audă comentariile. Pe doi dintre aceștia îi și invită să bea o bere, dar, abia intrați la Diesel uită despre ce era vorba și se pomeni vorbindu-le o oră despre „revolta tinerilor americani", despre reportajele sportive ale lui Montherlant, despre literatura lui Gide. „Sunt un prost spion, își spuse el, în loc să-i trag de limbă, i-am... fermecat cu ideile mele! Care nici nu-mi mai aparțin, sunt vechile mele idei, m-am citat pur și simplu. înseamnă că nu mă interesează popa Bizoniu, cu adevărat și poate că nici Mârzea. Un înfumurat, să-l ia dracu, un fals cinic, un fals clovn. Ar fi fost poate un bun actor de teatru, dar nu în roluri mari"...

Cu toate acestea, Grațian Porumb continuă să-l frecventeze pe afaceristul care, printre altele, era acționar la câteva bănci și proprietarul *Ardealului*. Și acesta îl primea la masă, fără însă să-i acorde o atenție specială. Într-o seară, însă, la vreo lună sau două după ce făcuseră cunoștință, îl sună și-l invită la restaurantul Splendid, care-i aparținea și unde nu-i vedea pe cei pe care-i primea la prânz, la New-York. Cu el se afla și o tânără femeie, balerina Gina și, în minutul în care tânărul se așeză, cu un zâmbet suficient, care-l enervă pe fostul student, îi și ceru să-i vorbească despre Bizoniu, despre predicile lui.

– N-am fost, răspunse încruntat Grațian, nu mă interesează tipul... e un șarlatan în sutană, nimic altceva.

– Atunci, spuse Mârzea nonșalant, cară-te! Nici tu nu ne interesezi.

Grațian îl privi în față, încruntat, și se ridică, dar Gina, râzând, îl apucă de mână și-i spuse:

– Stai, stai, nu te grăbi, pe mine mă interesează... te rog, stai!

– Ce anume vă interesează, spuse rece tânărul, v-am spus că...

– Nu, nu ne interesează micul popă, nu-l lua în seamă pe Virgil, nu, dumneata ne interesezi. Stai jos.

– Dar... nici nu mă cunoaşteţi. Iar domnul Mârzea...

– Lasă-l în pace, el se joacă. Iar eu... te cunosc destul de bine, el mi-a vorbit cu insistenţă despre dumneata, spuse Gina, făcând un semn cu capul spre prietenul ei.

Şi Gina jucă atât de bine, în acea seară şi în altele, un fel de interes afectuos pe care i-l purta, încât Graţian rămase în „cercul apropiat" al lui Mârzea, care părea a se supune doar unei toane a amantei sale. Simţea faţă de tânărul jurnalist improvizat, de „medicinistul neterminat", un fel de atracţie amestecată cu dispreţ. Şi, poate tocmai din această pricină îi făcu o „confesiune". În general, când un om matur, puternic precum Mârzea, se dezvăluie unuia mai tânăr, lucrul prinde o anume gravitate în ochii amândurora. Nu acest lucru s-a întâmplat de data aceasta, ambii semănau prea mult, atât în defecte, cât şi în calităţile lor, ca să aibe încredere unul în celălalt, în plus Mârzea era foarte bogat şi, mai ales, îmbogăţit după revoluţie, ceea ce-i atrase de la început dispreţul tânărului care se credea, nu se ştia de ce, ieşit dintr-o spiţă mai nobilă. (E adevărat că uneori vorbea de unul dintre străbunicii mamei care fusese înnobilat de unguri, rudă cu contele Banfy etc., etc.) Iar lui Mârzea i se păreau suspecte chiar şi „calităţile" tânărului: volubilitatea excesivă, vocabularul bogat şi preţios, cultura surprinzătoare, dispreţul faţă de „imediat", faţă de social şi „prinţii săi"!

Astfel că „mărturisirea" lui Mârzea îşi pierdu iute din „dramatism", deşi tonul lui fu grav şi îşi interzise orice ironie, sarcasm sau vorbe în doi peri, cum avea obiceiul nu rareori. De parcă juca teatru în faţa tânărului şi, într-adevăr, în timp ce i se confesa, el alungă de câteva ori următorul gând: Da, da, această mică lichea mi se potriveşte bine, parcă

am sta amândoi într-un scaun de spovedanie, eu, popa ipocrit şi curvar şi de partea cealaltă, micul bandit, amestecat în multe furtişaguri, dar încă prea fricos ca să omoare, să pună şişul la gâtul unuia! Să-şi arate „mâna"! Dacă aş vrea să „fac şcoală", iată primul ucenic talentat.

În fraze scurte, bând şi fumând cu nervozitate – era „aerul" care trebuia s-o convingă pe „mica lichea" că era serios de data aceasta! – Mârzea îl „puse la curent" cu „poziţia sa" faţă de popa Bizoniu. Îţi mărturisesc, spunea Mârzea, că într-un fel m-am înşelat eu însumi asupra acestui om. Nu, nu, să nu crezi că am trecut dintr-o extremă într-alta, ştiam că e nociv aşa cum o ştiu şi acum, dar... l-am luat prea uşurel de la început. Mie-mi place să mă amuz, viaţa e plicticoasă, banii mi-au venit prea uşor şi... prea mulţi, mai ales că visul meu nu a fost niciodată să devin ceea ce sunt: un om înglodat în afaceri, cu răspunderi diverse şi, mai ales, negăsind pe cineva căruia să-i deleg, cum se spune, unele dintre treburile mele, trebuie să mă ocup de toate, până la ultimul detaliu!... Şi atunci... mă amuz puţintel, cu unul, cu altul, cu netoţii sau cu aroganţii de două parale, care, nu ştiu de ce, mă invită chiar ei să scornesc farse şi situaţii unde îi las să domnească, ha, ha. Or, de la bun început acest popă-bibliotecar mi s-a părut un simplu netot care îşi aroga unele misiuni, cum ar fi aceea de a „înţelege şi asista" pe cei în nevoie, după o expresie a sa, una dintre puţinele sale „expresii", deoarece individul este un taciturn sau un redutabil viclean. El nu spune că „ajută", ci că „asistă", el nu ajută, ci „înţelege", mai mult chiar: încearcă să înţeleagă pe te miri ce mizerabil sau vagabond. El nu e nemulţumit de „starea vitregă a societăţii", de incompetenţa şi lăcomia politicienilor, de corupţia din justiţie sau poliţie, de mizeria spitalelor, a căminelor studenţeşti, de fuga tinerilor specialişti şi altele! Nu, el tronează pur şi simplu în „lumea lui Dumnezeu", de parcă Dumnezeu a

lăsat mizeria şi injustiţia pe lume tocmai pentru ca reverendul Aristide Bizoniu să se pună în valoare, să se aşeze în centrul ei, al acestei lumi, şi să-şi împartă magnanim timpul şi atenţia, „înţelegerea şi asistenţa" celor „nevoiaşi". Amuzant şi puţin iritat de aerele sale, i-am făcut şi eu câteva farse minore, l-am pus să ajute nişte ticăloşi, hoţi ce păreau a trăi în sărăcie, l-am aţâţat să apară într-un proces în ajutorul unor falsificatori de acte şi, mai ales, l-am trimis, cu ajutorul unei chelneriţe de-ale mele, la un fals orb, unde i s-au făcut poze alături de fată, care poate depune mărturie oricând că tipul a vrut s-o seducă, să abuzeze de ea. Dar n-am mai pus în mişcare această ultimă dramoletă deoarece a apărut cazul dumitale şi mai ales ideea, varianta că în ce priveşte relaţia cu sora dumitale, el e de fapt seducătorul. Iartă-mă, râse uşurel Mârzea, de cum am auzit cele ce-i reproşezi popii, mi-am spus: Iată pe cineva care-mi seamănă, care vrea să-i facă o farsă ipochimentului, acestui Don Quijote de mahala etc.

Dar nu, dumneata chiar crezi ce spui, ce afirmi, ai mers cu naivitatea până acolo încât ai început să-i dai pumni în stradă, ziua-n amiaza mare! Şi atunci, legând aceasta şi de altele, m-am gândit: Nu cumva individul ăsta e mai periculos decât pare, nu cumva trebuie scos din tagma măruntă a megalomanilor de duzină şi... ha, ha, înălţat la nivelul marilor impostori, nu, nu o măruntă şi banală lichea, ci... o canalie şi, ceea ce e mai interesant şi mai rar: o canalie ideologică! Atrăgător şi interesant în acelaşi timp... nu crezi?...

Graţian îl asculta în tăcere pe Mârzea, fără un cuvânt de întrerupere, fără măcar să aibă vreo expresie anume, nemişcat şi curios parcă. Se întreba şi el, la rându-i, cât adevăr conţineau frazele celuilalt, de câtă sinceritate era capabil bogatul, cinicul om, cât era teatru şi cât adevăr în cele ce auzea, deoarece era prea inteligent ca să nu ştie că un om atât de exersat în a se ascunde ca Mârzea era incapabil să se dezgolească faţă de primul venit. La un astfel de ins,

gândea Grațian, interesant e cât adevăr a capabil să „amestece" în molozul de minciuni și poze pe care le înșiră cu aerul său învingător de om încântat de sine... Și, într-adevăr, marea atenție pe care o acorda „confesiunii" afaceristului era datorată în primul rând nu conținutului frazelor sale, ci efortului de a-i despica acestuia fiecare idee, fiecare „fapt", încercând să perceapă adevărul din falsul adevăr, ce gândea celălalt cu adevărat față de „cazul Bizoniu", dar și față de el, de Grațian Porumb. Și, mai ales, ce avea de gând cu el... de ce-i spunea toate astea, o avea pe Gina sau pe alții, mai apropiați, cărora putea să le joace scena confesiunii! Era clar că avea un gând anume cu el, gândea ușor febril fostul student, dar care?! Voia să-l pună la treabă, la care?!

Iată cum poate începe, demara o nouă prietenie: de-o parte ușorul dispreț, de cealaltă – neîncrederea și... curiozitatea. Ambii „parteneri" având cumva nevoie unul de celălalt, atrași unul de celălalt din pricini pe care nu se oboseau să le analizeze, din lene, dezabuzare, din partea afaceristului, din prudență, dintr-un anume interes de „aventură" de partea tânărului. Și-apoi, se părea că Mârzea îi oferea o „răzbunare" adevărată, eficientă, față de acel „Tartuffe de provincie" care sucise mințile surorii sale. Dacă era așa, Grațian era dispus să se pună, pentru un timp măcar, „în serviciul" patronului ziarului. Să lucreze efectiv la *Ardealul* Grațian nu avea de gând, deși celălalt îi propusese și acest lucru. Nu, nu, gândea tânărul, dacă tipul are nevoie de mine să plătească, dar... gros! Nu așa cu o slujbuliță undeva ca redactor de mâna a doua sau a treia, să-i aduc știri de la poliție sau de la vamă, sau să-i fac pachete la difuzarea ziarului, nu, nu! Să-l lăsăm să se desfășoare, îl prind eu undeva, oricât se crede el de iscusit. Cu mine oricum nu se va „amuza", dar... pentru început putem să-i lăsăm și această impresie de... cum spunea cineva?! A, da, de „creator

de destine"! Nu spune el că viaţa e informă, plicticoasă, previzibilă, în toate sensurile... în toate încheieturile?!...

– Ha, ha, făcu Graţian la un moment dat, lăsându-se pe spate, înţeleg, ca un bun afacerist, vreţi să faceţi economie... probabil că profesorul vă costă prea scump, detectiv privat e o nouă meserie, indivizii ăştia se lăcomesc, au tarife exagerate...

– Te înşeli, amice, îi răspunse uscat, Mârzea. Uite, dacă vrei să ştii, îl plăteam pe profesor cu zece dolari pe zi, plus cheltuielile. Dumitale îţi dau dublu... ce zici?

Porumb izbucni într-un râs amplu, subţiratic, extrem de satisfăcut de sine.

– Nu mă interesează! Eu, domnule Mârzea, sunt un idealist... o rasă rară!

– Foarte bine, spuse celălalt, ne potrivim, în felul meu sunt şi eu la fel.

„Îmi place tipul, gândi Graţian, nu-i pasă dacă îl cred sau nu. Probabil că nu-i pasă prea mult ce gândesc ceilalţi despre el sau despre frazele sale. Poate să-şi permită luxul să spună din când în când adevărul... când nu te aştepţi!"

Mârzea după o scurtă pauză în care-şi aprinse o ţigară şi făcu semn chelnerului să-i aducă o altă sticlă (se aflau la Splendid), continuă, „explicându-i" tânărului ce voia de la el.

– ... Îl aşteptam de mult pe acest individ! Da, da, mă plictisisem de naivi mărunţi, de escroci previzibili, de această aşa-zisă „elită" care trage cu ochiul la noii bogaţi, la intelectualii noştri veşnic perdanţi, ieri se plângeau de dictatură şi azi sunt perplecşi în faţa libertăţii! Uimiţi că nu li se mai dă importanţă sau... măcar aşa de formă, de ochii lumii... Da, da, bătrâne, îl aşteptam fără să ştiu de fapt acest lucru, da, e o surpriză şi pentru mine, cinismul meu, he, he, începuse să obosească, să...

– ... Nu, e fals, îl întrerupse Graţian, nu cred că sunteţi un cinic!

– Nu crezi...? îl privi Mârzea curios și înveselit.

– Nu și... nici nu sunteți! Un cinic adevărat se ignoră. Vă ascundeți.

– Eu? Mă ascund?... Crede-mă, nu mi-am dat seama!...

– Ha, ha, o faceți de mult, de asta! Ați uitat, pur și simplu ați uitat ce...

– Cum așa am uitat? Am uitat cum sunt? Ce spui, băiețaș?!

– Se întâmplă, nu e grav, jucă tinerelul pe placidul. Mi se întâmplă și mie uneori acest lucru. Nu e grav.

– Vrei să spui că... în sfârșit! irupse Mârzea, dând din umeri, continuând să vorbească despre „cel care-i interesa, ce-l care-i unea!", era expresia sa, pe care o repetă de câteva ori. Individul ăsta, spunea el, e un cadou al existenței... în ce mă privește cel puțin. M-a obligat să privesc viața cu o anume gravitate... și cum Grațian îl privea cu uimire, celălalt adăugă: Să nu mă înțelegi greșit: cu o anume gravitate în „sensul meu", adică... da, da, dacă e să fac o farsă, cum îmi place mie, apoi să-mi aleg pe cineva de un calibru mai mare... ce zici?...

– Cred, spuse tânărul după o pauză, cred că îi dați prea multă importanță individului, complicați lucrurile. În locul dumneavoastră aș plăti niște băieți să-i tragă o scatoalcă bună, să se cace pe el și... gata! Ce atâta tevatură... nu vă dați seama, ați făcut o fixație! Serios.

– Se poate. Dar... îmi place „fixația" asta. Și apoi, dacă îl scărmănăm puțin pe micul popă, o să-ți pierzi sora definitiv. Da, da, ea va înțelege că ești dumneata în spatele chestiei și... și-l va iubi și mai mult pe predicator, iar... pe dumneata te va disprețui în plus. De mine n-o să-i pese, habar nu are că exist! Și-apoi... mie nu-mi place să rezolv în acest fel problemele. Nu, dumneata te înșeli: furia contra lui Bizoniu te orbește! Insul este special, e în felul lui o personalitate, încă nu mi-am dat seama cum, dar... îl simt! Nu, să nu crezi că mă dezic de mine

însumi, am investit prea mult timp şi energie în acest individ ca să-l părăsesc cu una cu două, aşa, la margine de drum. Nu e în interesul meu, înţelegi?... În „interesul meu", ceea ce înţeleg eu prin „interesul meu" şi dumneata eşti prea inteligent ca să nu mă înţelegi! Interesul oricui vrea să se amuze, să joace o festă cuiva, este de a da peste o pradă uşoară, un naiv, un lacom mărunt, un ambiţios de două parale, un ins avid nu de a corupe, ci de a fi corupt... înţelegi?! Ei bine, pleavă de asta am tot avut şi ea, pleava, pegra, caracuda sau cum vrei să-i zici riscă să mă obosească, să mă cinizeze, mai grav – să mă abrutizeze, ha, ha, să facă să-mi piară cheful de viaţă, da, da... Or, amice, eu iubesc viaţa, ha, ha, nu te aşteptai la asta...ce?!...

– De la dumneavoastră mă aştept la orice, spuse încet tânărul.

– Ei, vezi? făcu satisfăcut Mârzea, de parcă nu-l auzise.

Poate că nici nu-l auzise cu adevărat, era prea bucuros – îşi dădea seama în timp ce vorbea, bea şi fuma, cu picioarele întinse pe un taburet de mătase din faţa lui – că putea vorbi cu voce tare în faţa cuiva despre Bizoniu. Gina, balerina, nu-l mai asculta, îl ironiza prea des, lua totul uşor, crezând, mai ştii, că îi făcea astfel plăcere. Iată-mă vorbind din nou despre „el", gândea Mârzea în timp ce discuta cu Graţian, se pare că mă preocupă serios! Nu e simplă joacă sau... dacă e o joacă, apoi e una serioasă! Ah, de când aştept ... oare asta să însemne expresia aia stupidă pe care a emis-o adineaori băieţelul „creator de destine"?!...

Şi în clipa când gândi ultimele cuvinte, se pomeni, se auzi pronunţându-le:

– Ce spuneai adineauri?... Că... aş fi „creator de destine"?! Serios?!... Cine spune asta... de unde ai aflat?!...

– Nu mai ştiu... se bâlbâi tinerelul, uimit nu de întrebare, ci de violenţa cu care celălalt o exprimase. Ce contează... e posibil, nu-i aşa?

– Ce anume?...

Vocea lui Mârzea şi faţa sa deveniseră de gheaţă. Graţian nu răspunse, se mulţumi să-l privească pe celălalt cu un fel de uimire jucată, care ascundea o uimire adevărată. Când era sincer afaceristul şi când juca teatru? Era oare posibil să joace teatru şi faţă de sine însuşi?! Ha, ha, se bucura fără să ştie de ce Graţian, domnul Mârzea nu e decât un măscărici! Un măscărici care nu seamănă cu ceilalţi măscărici, de-aia... da, da, de aia pare o personalitate! Era oare sincer când îmi declara că suntem amândoi nişte clovni? Părea că vrea să mă ia la mişto, te pomeneşti că era sincer? E... atât de „tare" încât să afirme cu voce tare, în faţa primului venit, adevăruri despre sine?... Sau, ha, ha, e „tare" doar în faţa unui cvasinecunoscut, aşa cum eşti sincer cu un companion de drum, în acceleratul de Cluj-Bucureşti, căruia îi spui, îi „verşi" tot gunoiul existenţial, pe care n-ai îndrăzni să-l încredinţezi celui mai bun prieten... dacă ai aşa ceva! Dar... omul ăsta e atât de pervertit, de precaut, încât cu siguranţă că nu are aşa ceva... „cel mai bun prieten"! Dar ce... eu am? Eu... am?

6

Interesant! Făcându-i o confesiune jurnalistului – pe jumătate reală, o performanţă la Mârzea! – acesta, pe măsură ce se „deschidea" în faţa tinerelului „ratat", comenta acest fapt în faţa Ginei, balerina, care era la curent cu „obsesia micului popă", de parcă Mârzea devenise nesigur de sine, vrând să „controleze" prin altul dacă făcea bine că i se încredinţa unui ins atât de „fluşturatic" precum Graţian Porumb. Era o confesie a unei alte confesii, sau afaceristul... se juca cu ambii?!... Nu mai ştia nici el, probabil, toată

„afacerea" asta îl scosese cumva din „tabieturile", din tipul său de reacții, din „liniștea sa" cum spunea. Era într-adevăr stresat, surmenat el care îi disprețuia cu nonșalanță pe „inșii stresați", exprimând sarcasme groase la adresa lor, ca și asupra acestei noi boli, „inventate", spunea el, de doctori și de companiile farmaceutice... Și dacă era așa, aceste confesiuni erau ele oare capabile să-l vindece?! Nu știa nimeni...

Oricum, îi explica Ginei, care-l asculta – cel puțin așa părea! – cu urechea pe care o „împrumuta" coafezei sale sau doamnei Amalia, cosmeticiana, „stilista" ei, în orele pe care le petrecea, cu încântare, în aceste localuri. Ea avea obrăznicia să declare, chiar și în public, nu numai în fața iubitului ei, că se considera o „ratată", deși era prim-balerină și semna contracte suculente, „visul" ei ar fi fost să fie patroana unei „clinici de estetică feminină" sau, mai bine, proprietara unui salon de coafură de lux! De ce nu un bordel?!, plusa Mârzea, „o casă de rendez-vous", une maison close, cum se zicea odată, și ființa blondă, cu „picioarele infinite" care se afla în fața sa, avea „tactul" de a nu se revolta la sarcasmul său. În asta se potriveau: ambii visau lucruri, poziții de care alții fugeau și într-un fel aveau dreptate cei care-i tratau drept cinici pe cei doi, cuplul Mârzea-Gina, deoarece aceștia își „permiteau" idealuri „pe dos", triviale, tronând tocmai în poziții sociale la care alții, mulți, aspirau: bani, bani mulți și glorie, renume imediat și zgomotos, oricum, spunea Mârzea, parcă nehotărât, nu am ce să pierd, vreau să zic apropo de băiatul ăsta, pe care l-am văzut și azi! De ce să plătesc diverși, detectivi improvizați când... când îl am sub mână pe micul Grațian, care oricum voia să-i tragă o mamă de bătaie lui Bizoniu! Ei bine, am să-l învăț eu s-o facă mai metodic. Eu nu mai pot s-o fac, ciudat, în apropierea acestui om, vorbesc de Bizoniu, mi se îngustează nu știu cum orizontul, nu, nu, mai exact, îmi pierd simțurile, puterea de judecată, cumva, ironia și celelalte scule cu care operez de obicei. Mă... fâstâcesc cumva. Tipul mă paralizează prin lipsa lui totală

de reacție. S-ar spune că nu are mândrie sau că e prost pur și simplu, uneori frizează cretinismul. Dar, interesant, și asta am descoperit-o târziu, pare handicapat doar când este vorba de el, direct despre persoana sa. Știi, există unii boxeri, mai ales de categorie grea, care-și epuizează adversarul nu prin lovituri, ci prin capacitatea de anduranță: îl lasă pe celălalt să danseze și să-l lovească până cade jos, epuizat de propriile lovituri! Pe mine nu m-a epuizat popa, dar de zăpăcit, recunosc că m-a zăpăcit. Nu scap de el, să fie oare... vanitatea mea de vină? Sau, cum spuneai tu odată, surmenajul?

– Ambele, spuse nepăsătoare Gina cu romanul ei de Chandler în brațe.

– Nu contează.

– Îl trimiți deci la vânătoare pe... micul Grațian?

– Da, vreau să văd dacă se poate împrieteni cu un om pe care-l urăște.

– Și... crezi că te va asculta? Îți va raporta totul? Am auzit că există unii reporteri care povestesc, cu lux de amănunte, pur și simplu fapte senzaționale, scandaluri, procese sau meciuri de fotbal din fotoliu, de acasă. Unele dintre aceste reportaje se pare că sunt mai interesante decât cele „reale"...

– Nu e nimic nou, spuse placid Mârzea, mulți jurnaliști fac asta de o sută de ani, pe toate continentele, șarlatani abili... nu, nu cred că Grațian mă va minți! De altfel, faptul, pur și simplu, că va trebui să inventeze istorii, fapte, vorbe de-ale lui Bizoniu va fi pentru mine, dar și pentru el o... școală! Un experiment, un... exercițiu. Mă va odihni, oricum, nu spuneai tu să... mă duc undeva, la odihnă? Mă va amuza, asta e sigur. Și-apoi, vreau să văd cât de departe poate merge acest tinerel care are o părere excelentă despre sine: îl pun la treabă, îi dau un scop în viață. În primul rând, i-am interzis să recurgă la mijloace brutale, închipuie-ți, voia să angajeze o bandă de acolo, din Alejd, Târnăveni sau

Câmpia Turzii, habar n-am, pe unde umblă el ca mărunt reporter, să-l bată măr pe bietul popă. Ştii, există unii care-şi câştigă pâinea bătându-i la comandă pe cei care nu-şi achită datoriile... I-am explicat că Bizoniu n-ar înţelege nimic dintr-o asemenea aventură, adică dacă amicii lui Graţian l-ar lăsa lat pe trotuar!... Nu, nu, ciudat, dar omul ăsta nu poate fi lovit... uneori am senzaţia, aproape luciditatea că micile farse pe care i le-am înscenat eu, să fie martor la procesul acelor falsificatori de acte sau vizita la sărmanul, falsul orb, el le-a desluşit foarte bine... adică, ştia că erau nişte farse şi asta nu după ce s-a consumat chestia, ci... înainte! Înainte de a se duce acolo, de a fi „cu ei", de bunăvoie s-a lăsat antrenat într-o păcăleală de prost gust... ce zici? De parcă nu voia să mă contrazică, ha, ha, de parcă voia să-mi facă plăcere sau, mai ştii, de parcă...

– ... De parcă...? insistă Gina, văzând că Mârzea tăcea, dar acesta nu răspunse, brusc „fugise din încăpere" pentru minute întregi, cu aerul celui care vedea sau presimţea un lucru nou, neaşteptat.

De parcă îl interesa totul, gândi Mârzea, indiferent ce se întâmplă cu el, de parcă el însuşi, ar fi „de aer"! Dar ce mai înseamnă la acest om cuvântul „interes"... dacă, într-adevăr era conştient că-mi bat joc de el şi dacă de bună voie s-a expus ridicolului...? Poate că e atât de curajos, în cretinismul lui, încât nu îi este teamă de ridicol?! Nu îi este teamă de urmări sau... mă subapreciază?! Nu ştie că... suntem în război, că e o pradă în mâna mea? Ha, e ca un peşte care-mi alunecă mereu din mână... tu-l în cur pe mă-sa!...

... Poate că tinerelul ăsta, neisprăvitul ăsta vede mai clar decât mine, am să-l pun pe urmele popii, gândi Mârzea şi, cu voce tare, o anunţă pe Gina, cu aerul unei performanţe:

– Mi-am pierdut deodată simţul practic, bebeluş. Dar... micul medicinist îl are cu siguranţă, ura îi va fi un bun sfetnic, cu condiţia... da, da, mă ocup eu de asta!

Şi într-adevăr, „tinerelul" îl ascultă şi „se apropie de Bizoniu". La început, neavând chef de o apropiere fizică, se mulţumi să-i audieze predicile de două ori pe săptămână, marţea şi vinerea şi, în curând se împrieteni cu câţiva tineri, băieţi şi fete ce veneau şi ei anume ca să-l asculte pe Bizoniu. Greşeală, gândi Mârzea, tipul îl va infecta cu discursul său cum a făcut şi cu soră-sa şi îi intersize studentului să-l mai asculte pe popă în biserică.

– Fereşte-te de mierea cuvântului său, îi spuse. Aşteaptă-l, pur şi simplu, la ieşire şi... invită-l undeva la o cofetărie, la un birt. Spune-i că ai cancer, că eşti depresiv şi că ai avut până acum două tentative de sinucidere, că ai fost informator de securitate şi-ţi simţi conştiinţa încărcată, că... ai omorât un om!...

– Ha, ha, râse bine dispus Graţian, că... am omorât un om! Chiar aşa?! Am eu aerul ăsta?... Credeţi c-o să mă creadă?

– Te înşeli, răspunse Mârzea nervos, iritat că tânărul îi discută ordinele, şi, neacceptând favoruri materiale din partea lui, îşi păstrase o „marjă de libertate, de obrăznicie", credea „patronul". Te înşeli, printre noi, de dimineaţă până seara, umblă în sus şi în jos tot felul de criminali nedepistaţi. Cu mutrele cele mai angelice din lume... Nu, nu, dumneata trebuie să i te bagi sub piele, farmecă-l, asta îţi stă în posibilităţi, dacă vrei şi ai curaj, spune-i chiar... adevărul!

– Care...? se minună Graţian.

– Adevărul despre dumneata. Simplu.

– Ha, ha, se înveseli celălalt, dar ce! Eu parcă îl ştiu?!

– Haide, haide, făcu Mârzea tot mai nervos şi îi propuse încă o dată bani, o sumă bunicică, pe care încă o dată Graţian o refuză. De ce... refuzi? îl întrebă Mârzea. Te crezi mai liber astfel?... Eşti nesigur pe dumneata? Să nu-mi spui că nu te interesează partea materială a vieţii, mi se pare, ha, ha, că predicile popii încep să-şi facă efectul...

– Prostii, făcu relaxat jurnalistul. Dar... dumneavoastră îmi cereţi un lucru enorm şi vreţi să mă plătiţi ca pe un informator oarecare. Jignitor nu e că-mi cereţi să mă prostituez, ci... sumele pe care mi le oferiţi. Sunteţi meschin, sau mă dispreţuiţi.

– Şi... ca să-ţi arăt că nu te dispreţuiesc, vrei să-ţi cumpăr o maşină? Un apartament?

– Să zicem, dar... nu-l vreau acum, să spunem... după ce-i fac felul popii.

– Cum adică...?

– Păi... nu vrei să-l omor?

– Eu? se miră teatral Mârzea, ţinându-se să nu izbucnească în râs. Mai degrabă dumneata vrei să-l... lichidezi, să-l extermini într-un fel sau altul. Ia spune... printre visele dumitale de grandoare, din prima tinereţe, nu era... şi o crimă?

– Posibil, spuse Graţian Porumb, afişând rictusul său ironic, dar... mă ocup acum tocmai să-mi fac praf tinereţea cu principiile, cu ideile ei cu tot! Şi... sunt aproape vindecat, pe cuvânt.

– Ha, ha, ce-ar fi să te întorci „înapoi", hai? Spuneai că ai avut geniu, atunci.

– Aşa părea, aşa afirmau unii. Adulţii acelei vremi.

– Zici că eşti vindecat, nu? O seară întreagă, chiar săptămâna trecută, mi-ai făcut elogiul ratării dumitale şi îl citai cu aplomb pe Cioran, printre altele. Dacă acum eşti un ratat, cum spui, înseamnă că „vârful" existenţei se află în spate, în hulita dumitale adolescenţă. Poate că... adulţii aceia aveau dreptate... ce zici?

– Nu mă interesează adulţii, nici de azi, nici de ieri, scuip pe ei cu dezinvoltură. Oricum, dacă am visat o crimă în adolescenţă, atunci regret: ne-am întâlnit prea târziu!

– Nu se ştie... bătrâne. Important e că ne-am întâlnit şi-apoi... nu lua prea în tragic „întâlnirea noastră", zâmbi Mârzea cu zâmbetul său antipatic. Apoi, brusc: câţi bani vrei?

– Nu vreau bani propriu-zis, spuse Graţian după un moment de gândire, dar să presupunem că am câştigat la Bingo sau la Jocul milionarului o... călătorie de două săptămâni în Statele Unite, mai exact pe Coasta de Vest, San Francisco, Las Vegas.

Şi cum Mârzea îl privea ţintă, fără expresie, Porumb adăugă:

– Nu-mi faceţi cecul acum, sau... dacă vreţi, îl iscăliţi acum şi-l depunem la o terţă persoană. Ei, ce ziceţi, v-aţi pierdut graiul? Haide, să zicem că am glumit!...

– S-a făcut, spuse rece Mârzea, mai ceru o cafea, scoase carnetul de cecuri şi completă o „sumă rotundă", care includea şi zborul cu avionul.

Apoi, îl privi ţintă pe celălalt şi îi întinse cecul:

– Iată-ţi visul din tinereţe. Nu avem nevoie de o terţă persoană.

– E numai o parte din el, spuse Graţian, care suspină fals şi, după ce privi suma şi iscălitura cu atenţie, îl băgă oarecum nehotărât în buzunar, de parcă îl bănuia pe Mârzea de încă o farsă, ca şi cum se îndoia că cecul avea acoperire la bancă.

Apoi adăugă cu ciudă:

– Să nu credeţi că m-aţi cumpărat cu asta! M-aţi... compromis puţin, atâta tot. Şi, oricum, nu vă promit că vă voi spune tot adevărul în legătură cu întâlnirile mele cu... respectivul. Am să aleg din tot „materialul" părţile care vă interesează, restul... e plata mea, plata mea adevărată. Puteţi să înţelegeţi... patroane?

– Încerc, spuse Mârzea, jucându-se cu o legătură de chei. Încerc.

7

Într-adevăr Graţian Porumb se ţinu de cuvânt, dar numai „parţial", cum anunţase, se „apropie" de preot, continuă însă să-i asculte predicile, printre altele pentru că se împrietenise cu un grup de studenţi care veneau şi ei seara la biserică, o fată, studentă la filologie, doi de la medicină şi un politehnician. Pentru a-şi motiva, în ochii „lor", ai studenţilor, „lipitura", adică faptul că-i invita, după slujbă, să „lingă un pahar", începu să-i facă o „curte uşoară" fetei, pe care o chema Ofelia şi i se spunea Riri. Dar „fiinţa" care îl interesa din grup realmente era politehnicianul, Dan, un sportiv multilateral, înotător şi rugbist, în ultimul an de şcoală, fumător îndrăcit şi – amănunt pe care Graţian îl află mai târziu – pasionat, bolnav de pocher, pe care îl juca într-un club pe jumătate clandestin, situat în apartamentul unei văduve.

De fapt, pentru acest Dan mai ales, Graţian continua să-i asculte predicile lui Bizoniu, care, în esenţă, „nu-i spuneau nimic". În primul rând îi displăcea vocea acestuia, când piţigăiată, când brusc îngroşată, de parcă popa ar fi uitat unde se afla. Apoi, fiul fostului profesor universitar era, după vorba lui, de mult „castrat" la tot ce ţinea de „credinţă şi misterele ei". Era un ateu fără emfază, plictisit de dogme, şi de negarea lor, cu care, după spusele sale, „atâta lume îşi pierde vremea!". Un singur lucru „era pozitiv", îşi spunea, în faptul că-i asculta predicile „şarlatanului": când se vor apropia – deoarece Mârzea ţinea la asta în primul rând! – va fi pus la curent cât de cât cu „vocabularul şi fixaţiile popii"!

În ciuda nonşalanţei pe care o afişa de obicei, Graţian începu să simtă un început dacă nu de frică, de nelinişte uşoară, de aprehensiune, nu de întâlnirea cu Bizoniu, care nu mai putea fi evitată, o „întâlnire" ce trebuia, de data

aceasta, să se desfăşoare după legile, după „scenariul" lui Mârzea şi nu după „pofta sa, iute, expeditivă", ci... chiar de întâlnirile de marţi şi joi seară cu „băieţii". Observase – e bine spus oare observase?! De fapt, oricât de perspicace, putem să ne „observăm pe noi înşine"? Observase, deci, că se ascundea de sine şi de ceilalţi când îi făcea curte lui Riri. Dan, înotătorul de fond, pocheristul îl interesa într-un grad „neliniştitor, inexplicabil". Mai avusese la „sfârşitul adolescenţei", în jur de nouăsprezece ani, o asemenea „experienţă", o atracţie homosexuală faţă de unul dintre tinerii medici interniști, pe care îl vedea de două ori pe săptămână, cu întreaga grupă. Şi „experienţa" ar fi fost foarte „simplă", uşor de „realizat", deoarece doctorul, „celălalt" îl „simţise" şi părea că-i vine în întâmpinare zâmbind şi cu braţele deschise. Dar Graţian nu va şti niciodată dacă era cu adevărat „aşa", deoarece se mută la altă grupă şi-şi rări „practica" la spitalul unde lucra doctorul Prodan, un ins aproape obez, chel, extrem de dotat, se pare, în radiologie. Dar... aceste manevre de „fugă, ocolire" durară mai bine de o jumătate de an şi, ca „să scape de sine însuşi", Graţian se apucă de băut tăriturі. Frică nu atât de „celălalt", nici de „tentaţia ca atare", pe care o mai practicau pe ici-colo unii colegi, ci de sine: era o formă de „eliberare" care îl speria de-a dreptul, presimţea că o astfel de pasiune – de altfel orice formă de pasiune! – ar putea să-i tulbure, să-i strice „echilibrul" greu găsit, greu „inventat" după „genialitatea" propriei pubertăţi şi a adolescenţei ce părea a nu se mai sfârşi. Dintr-o boală el risca să intre în alta, îşi spuse atunci tânărul, cu febrilitatea ce-i stătea în fire, o iuţeală a gândului dar şi a hotărârilor care-i provocau, adeseori, nu puţine „misterioase" inconveniente. Mai târziu, când se va fi apropiat de Bizoniu şi aproape în bătaie de joc îi făcu acestuia „confesiunea" cu Prodan, internistul. Popa, după ce îl privi cu atenţie, îi spuse pe jumătate mirat:

– Nu era nimic special, ți-era frică de existență... simplu!

– Ce prostie, hohoti pe loc, în râs, Grațian, eu trăiesc, cum zici dumneata, „existența" în fiecare zi: acasă, în familia mea monstruoasă, la spitale printre nebuni reali și falși, printre muribunzi și ipohondri, fără să mai vorbesc de intimitatea cu corpul meu nenorocit, plin de miasme, cu colțuri penibile, fără absurdități... pe cuvânt! Ascultă, părinte, să-ți spun ceva: greșeala mea cea mare a fost că am urmat sfatul tatălui meu și m-am dus la medicină! Știi ce am aflat acolo, ce am studiat, ce am... descoperit: propriul meu corp puturos, absurd, prost făcut și... în plus, trebuie să-l car, pe el, „animalul" și luciditatea lui după mine. Mai bine alegeam medicina veterinară, „animalele" le studiam doar în orele de practică sau la „circă", pentru bani, pentru strictă curiozitate... mă-nțelegi! „Animalele" rămâneau acolo în grajdul lor, în fabuloasele planșe ale lui Gheție...

– Nu de existența aceasta vorbesc... spuse încet Bizoniu, privind undeva în aer.

– Vrei să spui în... cea de apoi? ricană Grațian.

– Nu, nu, făcu nehotărât celălalt, dar adesea părea nehotărât sau poate că era un fel al lui de a fi de față, de a nu leza, de a întreba, de a propune un lucru, un gând cu care tocmai se „ocupase, se tocmea" după propria expresie. Totdeauna am crezut, spuse încet Bizoniu, că în trupul nostru se află și un altul; nu, nu, nu sufletul, ci un alt trup, pe care îl uităm uneori, poate chiar îl ignorăm!

Aici el tăcu și Grațian după ce așteptă câteva minute, spuse:

– Și... vrei să spui că așa se întâmplă cu ceea ce numești existență?

– Nu, nu cred!

Și cum studentul îl privi mirat, el zâmbi brusc, un zâmbet ce nu se potrivea deloc cu fața sa ca o mască de

metal, cu pielea lipită rigid de oasele lunguieţe, dolicocefale, el adăugă:

– Poate că... da! Să zicem că... aşa se întâmplă şi cu ceea ce numim existenţă. Nu crezi?

– Nu ştiu, complici lucrurile, dădu din umeri Graţian, care apoi vorbi despre altceva. (Dar îi rămase în minte ciudata „metaforă" a popii, „existenţa care era altceva fiind acelaşi lucru", sau... cam aşa ceva! „Frică de existenţă", ce prostie!...)

De data aceasta n-am să mai fug!... gândi medicinistul, neliniştit de atracţia pe care o simţea faţă de Dan, politehnicianul – am să rămân să văd ce se întâmplă!... El se simţea, de altfel, absolut „normal" din acest punct de vedere, avea relaţii normale cu femeile – e drept, nu se prea dădea în vânt după ele. Dar când ieşea la bere, la Diesel cu băieţii şi-i întâlnea privirea „celuilalt", sau când îi observa mâinile mari, extrem de plastice, de fine, puternice şi în acelaşi timp „senzuale" („senzuale numai pentru mine?!"), Graţian simţea o uşoară înecăciune, o panică subreptice ca o alarmă ce anunţă o „veste bună", o căldură fină, persistentă, ce-i urca dinspre membrele inferioare şi, ca să-şi râdă de sine, să se apere într-un fel, îşi spunea cu ciudă... Ba, aiurea, nu sunt decât reziduuri ale adolescenţei, excrescenţe, şpanul unei vârste, excremente ale geniului pe care l-am avut! Cuvântul geniu el îl folosea totdeauna între ghilimele, cu sarcasmul cuvenit unei noţiuni false şi penibil de populare.

Aşa că în toată această „diversiune", în această „măruntă" luptă cu sine, el uită aproape de „misia" sa. „Dă-o'n mă-sa de călătorie în California!" îşi spunea uneori, pe jumătate convins. Totuşi, din inerţie – inerţia cui?! – sau din curiozitate faţă de sine în primul rând, faţă de reacţiile „animalului" pe care-l purta cu sine sau din pur teribilism (o altă „rămăşiţă" a adolescenţei sale, pe care o nega, dar de care era şi mândru, în sensul că era capabil „s-o nege",

negând astfel, i se părea, întreaga judecată şi bunul simţ al „adulţilor universali"!), totuşi... îl abordă, se apropie de popă printr-unul din amicii săi cu care mergea la bere, prin fata, filoloaga care credea că i se face curte şi-i citea dorinţele din priviri. Ea, Riri, era cea mai apropiată de Bizoniu, uneori el o lua în plimbările sale în afara oraşului, sau când îşi vizita clienţii, oameni în nevoie, în sărăcie, pe moarte sau care îl invitau pur şi simplu. Bizoniu nu dădea nici un semn că-l recunoscuse şi atunci, înţepat, Graţian, spuse, privindu-l în ochi:

– Fratele Cristinei!

– Da, da, făcu Bizoniu, dând din cap şi ochii lui îi trimiseră un zâmbet pe care buzele sale, rigide, se pare că nu erau capabile să-l schiţeze.

– Ce-ar fi să veniţi cu noi, părinte, să... bem o bere, îi propuse abrupt, întrerupându-l dintr-o discuţie domoală pe care o avea cu o femeie cocoşată care râdea mereu fără rost.

Ceilalţi, grupul de studenţi cu care era prieten, îl priviră şocaţi, Riri roşi cu putere şi-l prinse crispată de braţ, dar Bizoniu acceptă, după ce păru că se gândeşte câteva clipe.

– N-am prea mulţi bani la mine, dar... vin cu plăcere!

Şi-l luă chiar uşor de braţ, fapt ce-l enervă pe Graţian, care se hotărî să se răzbune şi, într-adevăr, după o oră petrecută jos, în subsolul restaurantului, când Bizoniu se ridică şi, scuzându-se, vru să plece, Graţian îi propuse să-l însoţească.

– Vă duc până acasă, spuse el cu o voce uşor triumfătoare, vreau să văd unde staţi...

– Nu e nici un mister... spuse încet Bizoniu şi cei doi plecară împreună.

... L-am condus până acasă, stă la dracu'n praznic, îi raportă Grațian lui Mârzea după un timp, și, deși nu părea prea entuziasmat, l-am forțat să mă invite sus, la el. Ar fi putut să mă refuze pur și simplu, avea toate motivele, deoarece are o cameră închiriată la o femeie care lucrează „în echipa lui Ștefi", ăsta e prim-portarul Universității, șeful celor care fac curățenie în stabiliment și drumul spre camera sa trece printr-a ei. O cameră lungă, camera gazdei, împărțită în două, dacă nu în trei, de niște perdele improvizate ce ascund două paturi, probabil, bucătăria și dracu mai știe ce!

Din seara aceea ne-am văzut cu o anumită regularitate, l-am forțat nu numai să mă invite sus, la el, și să accepte că am acest drept dar, uneori, urc în absența sa și-l aștept acolo, ca un câine. Femeia, gazda, care ajunge și ea târziu acasă, s-a obișnuit cu mine, ca și una dintre fetele cu care doarme în aceeași încăpere, care sosesc și ele foarte târziu, depărtarea de centru explică de ce întârzie toată lumea, odată ajuns acasă nu te mai poți întoarce în oraș, pe jos durează o oră și autobuzele merg foarte prost. Singurul prezent mereu e un bătrân care nu știu pe unde doarme, o mutră impozantă, gravă, a fost procuror sau grefier, nu mai știu, puțin diliu, eu îi spun „regele Lear" deoarece se plânge de copii săi care „l-au uitat", după ce i-au vândut casa, și mie-mi face plăcere să-l incit contra lor și contra tinerilor în general. Joc table uneori cu el, are încă lovele, ticălosul, și când pierde i se umezesc ochii ca unui pește. Nu știu de ce, uneori când îi vorbesc cu blândețe și mă apropii cu sfială de el, de fața lui, îmi vine să-l pleznesc peste tot, e teribil de satisfăcut de sine, de vocea sa, are o față ca o mască de senator roman, dinții intacți etc. Chiar și corpul îl are ciudat de bine păstrat, deși se apropie de optzeci de ani, face gimnastică zilnic, cu halterușe, ca un tinerel, și îi place uneori să-și arate torsul. Nu-l înghite pe „popă", nu știu din ce pricină, iar eu, bineînțeles, îl încurajez în aceasta. Mă crede prieten și l-am

câştigat definitiv renunţând o dată la câştigul la table, o sumă rotundă, pe care o regreta în mod vizibil, deşi se ţinea auster, mândru. Vreau să-l conving să lase jocul ăsta „de şoferi de camioane" şi să „facem o ţidulă", adică să jucăm pocher. Cred că are încă o frumoasă sumă de bani ascunsă pe undeva şi stă la Grete, văduva, doar ca să se ascundă de urmaşi sau de eventualii hoţi. E diliu, deoarece se laudă că îl „are la mână" pe unul „foarte important" din conducerea judeţului, senator, patron de ateliere şi garaje, care, zice el, „i-a sedus fata"! Nu vrea să dea amănunte, însă face aluzii la un viol aplicat unei preadolescente, „doamna Grete", gazda, în două vorbe, mi-a aruncat că „nu era fata lui" dar bătrânul „este adeptul unei justiţii absolute!" Este chiar expresia femeii, măturătoare-şefă la „Uni", „justiţie absolută", expresie care i se pare foarte hazlie. În ochii ei, dreptatea nu rezidă în ea însăşi, ci în cel care o proclamă, încât, după părerea ei şi după cum am înţeles-o, dacă o cauză dreaptă e apărată de un diliu sau de un hoţ, ea devine falsă, suspectă. Nu e numai violul, mi-a şoptit ea, când bătrânul, domnul George, se afla la ceva distanţă, mai are şi alte procese! în capul lui, se-nţelege. Are şi un incest, ia întreabă-l, spune-i: Ce-i cu chestia aia cu farmacistu'?!... şi dacă-ţi dă amănunte, înseamnă că i-ai câştigat definitiv încrederea. Ăsta-i procesul său „secret", se teme şi se laudă că a fost ameninţat cu moartea dacă „face tapaj". Mai ştii, râde femeia, arătându-şi dinţii ştirbi şi limba roşie şi lungă, unele pot fi adevărate... vreau să zic, chestiile astea ale lui, cu violul şi celelalte. Se laudă că a fost ofiţer de Securitate cu grad înalt, dar eu nu-l cred, se dă mare ca să ţină la distanţă hoţii, să-şi obţină un respect...

... Pot să fac ce vreau cu el, i se lăudă altă dată Graţian Porumb lui Mârzea, care-l privea cu neîncredere şi curiozitate. Omul ăsta probabil că are o bolnăvicioasă încredere în sine, e în stare, de la primele cuvinte pe care le schimbi cu el, să se dezgolească, vorbeşte despre el ca despre

un altul, să zicem un... verişor îndepărtat, ha, ha, cu o anumită „compasiune necruţătoare", aceasta-i expresia mea, patroane, vă rog să n-o întrebuinţaţi. Vorbeşte cu atâta răceală despre sine, se dezgoleşte, psihologic vorbind, cu o asemenea nepăsare şi promptitudine, de parcă ne-ar dispreţui pe toţi sau... da, da, de parcă s-ar vedea pe sine însuşi departe, departe, ca printr-un ochean întors. Astfel că... da, da, astfel că nu-ţi permiţi să-i găseşti tu însuţi vreo vină, să-i faci vreun reproş, chiar şi în gând, că ţi-o ia pur şi simplu înainte. De admirat e, oricum, relaxarea, nepăsarea cu care o face, de parcă ar şterge praful de pe mobile sau ar uda florile. N-am mai văzut la nimeni altcineva un amestec atât de perfect de calităţi şi defecte. Cu atâta „iuţeală", cu atâta „perfecţiune" încât, dacă nu eşti foarte atent, începi tu însuţi să le amesteci, ştergându-le contururile, înţelegeţi ce vreau să spun! Ca un excelent trişeur la cărţi care te fascinează cu iuţeala sa de degete, cu prestidigitaţia sa, numai că pişicherul nostru o face la nivel moral... ce spuneţi?

Câteva zile m-a cărat după el şi eu am acceptat, apoi m-am plictisit. Dar, ca să nu rămân mai prejos, să am şi eu o iniţiativă, cum se spune, l-am dus şi eu în câteva locuri aşa, mai drăgălaşe, mai şugubeţe! La clubul de pocher, de exemplu, unde stă şi chibiţează ca un mieluşel, ore în şir, la bodegile mele, la Arizona în primul rând, l-am cărat chiar şi la Elefantul albastru, ştiţi locanta discutabilă deschisă de turcul ăla care are şi taxiuri pe piaţă. De vreo două ori l-am „rugat" să-mi facă şi nişte cumpărături, îl iau cu mine şi la Alejd, l-am pus să-mi facă şi mici lucrări de redacţie, corectură sau operaţii pe computer. Am fost atent, în toate aceste cazuri, ce impresie le face oamenilor, nici cald, nici rece, parcă aş veni însoţit de o umbră. Nu trezeşte nici un fel de simpatie şi nici un fel de respingere, de reacţie negativă... Se explică aceasta prin atitudinea sa mai mult decât rezervată, prin faţa sa lipsită de orice mimică, prin

„răceala ființei sale" cum m-am exprimat eu odată, în fața lui, cu o „voce înaltă", și el m-a privit blând, cât poate el de blând, un zâmbet poți să-i obții, eventual, prin tortură!?

Mă suportă așa ca... da, da, ca un câine uriaș, ca un Saint-Bernard pe fiul stăpânului, ha, ha, dar cine e stăpânul?!... Odată l-am luat la trântă, la mine în cameră, am vrut să mă conving că are corp, am vrut să-i pipăi mușchii, mă-nțelegeți, să-i simt transpirația, să-i aud gâfâitul etcaetera. Iacob cu îngerul, ce mai, și, după ce mi-a alunecat de câteva ori prin cap această imagine, în timp ce ne trânteam, gâfâiam, ne răsuceam pe covor, ne chinuiam, ne rostogoleam sau ne izbeam de mobile, pur și simplu i-am spus-o. El m-a privit ca un vițeluș, era cât p-aci să-mi zâmbească și atunci, de frică – de ce de frică? – i-am făcut o dublă planeză până l-am auzit grohăind, înecându-se în propriul scuipat. Nu numai că nu-i pot surprinde cel mai mic zâmbet, dar nici de vreun reproș uman cât de cât nu e capabil. Când eu însumi mă învinovățesc în fața lui, de una de alta, se face că nu aude și când îl întorc iute cu fața spre mine mă privește mirat, de parcă atunci am intrat în cameră. Uneori, îmi spun direct: E cretin, domnule, ce mai, un biet cretin... dar peste un sfert de ceas îmi citează din Sfântul Augustin cu aerul cu care alții povestesc bancuri, știți cum e, așa, dând din umeri sau abia înveseliți. Se însuflețește ușor, devine brusc mai tânăr, îmi cere parcă mereu aprobarea, chiar și când emite lucruri splendide. Sunt din capul lui sau a învățat pasaje din cărți?

De ce ascultă fără să crâcnească orice îi spun, orice îi cer? Se simte cumva vinovat de chestia cu soră-mea? L-am întrebat în două rânduri și m-a privit de parcă nu înțelegea limba română, apoi a clătinat din cap, mirat, fără un cuvânt, și atunci, ca să-l uimesc cumva, să-l șochez, l-am prins de umeri și privindu-l în ochi l-am întrebat, articulând clar fiecare cuvânt:

– Sau te simți vinovat că te-am lovit... eu însumi, acu vreo lună, pe drumul Mănăşturului?!

Asta ca să-i arăt că pot şi eu intra dacă vreau în psihologia lui de popă-misionar. A, da, apropo, asta e fixaţia lui: să fie trimis de Vatican, de institutul Propaganda Fide de la Roma, undeva în misiune, el ar vrea în sudul Asiei. Când mi-a mărturisit această dorinţă, „acest vis" al său, i-am replicat scurt:

– Nu cumva e şi ăsta un semn de aroganţă, de orgoliu?

– Ce anume? m-a întrebat.

– Să faci, aşa, o treabă umilitoare, să ajuţi păduchioşii şi leproşii... à la Ignaţiu de Loyola? Să faci carieră, printre toţi mongoloizii şi puberii vagabonzi, printre fetele de 12 ani care sunt trimise de părinţii lor, din satele îndepărtate, să aducă bani acasă, etcaetera... Unde, sfârşeşte umilinţa părinte, şi unde începe orgoliul, da ştii „cel mare", nu orgoliul ăsta de toată mâna la care avem acces noi ăştia, muritorii... Hai?

Nu răspunde în astfel de ocazii, îşi pleacă privirea şi se uită concentrat undeva, peste umăr, undeva în vreun colţ al camerei şi poate sta astfel minute întregi. Odată l-am întrebat dacă „nu a simţit ispita" de a-mi inspira milă prin lipsa lui de reacţie, prin absenţa oricărei apărări, de parcă n-ar înţelege! Dar... dumneata înţelegi, sunt sigur, înţelegi foarte bine, dar... nu-mi dai ocazia să replic, la rându-mi... hai?

– Ispita de... a-ţi provoca milă? m-a întrebat, de parcă nu auzise bine, dar nu a mai aşteptat răspunsul şi s-a întors la cartea pe care tocmai o citea, are mereu la el tot felul de cărţulii, în format mic, citeşte în franceză şi în italiană şi nu numai texte bisericeşti.

Dacă îi propun să citească vreun roman din ăsta „laic", îmi face pe plac, ba îşi ia şi notiţe, l-am rugat chiar eu, ca „să mă conving că nu trişează, că citeşte cu adevărat ce i-am propus". Printre altele D.H. Lawrence, *Amantul doamnei Chatterley* şi, bineînţeles, *Sexus* de Henry Miller.

– Te-ai apropiat cam prea tare de micul popă, îi spuse Mârzea când se văzură, după câteva săptămâni, nu crezi? E ca un cuţit cu două tăişuri...

– Se poate, nu-mi pasă! Vreţi să sugeraţi că omul o să prindă o anume putere asupra mea? Fiţi fără grijă, n-o să aibă timp. N-o să-i dau timpul necesar.

– Te priveşte. Important e să...

– ... Nu e nimic important, îi tăie vorba celălalt.

– Misiunea dumitale nu are nici un scop, ţi-am spus da capo! Eşti un electron liber, tinere, asta te-a şi atras, recunoaşte... ha, ha.

– Nu mai ţin minte, spuse Graţian, mimând plictiseala. Nu mai ţin minte nimic din ce mă priveşte.

– Vrei să spui că nu ai nici o obligaţie? Dar eu...

– Printre altele.

– Dacă vrei... poţi să te opreşti în orice clipă. Până nu e prea târziu...

– Da...? spuse Graţian mirat. E... mult prea târziu, de fapt nu e de nici un fel, să nu dramatizăm împuţita asta de existenţă. Eu sunt mulţumit cu prezentul meu, nu-i cerşesc nimic viitorului.

– Şi faci totul ca să-ţi distrugi trecutul... ha, ha, nu-i aşa?

– Oarecum. Mai am nevoie de bani.

– Ai cheltuieli cu bătrânul?

– Nu, domnule Mârzea. Am pierdut la pocher acum două nopţi.

– Asta ar fi culmea, râse Mârzea scoţând din buzunar o sută de dolari, să-ţi dau bani pe care să-i filezi popii... pentru săracii lui... ce zici?

– Se poate, se poate, totul e posibil, spuse Graţian, băgând suta în buzunarul mic, de sus, al vestonului, unde „unii filfizoni îşi ţin batista", după propria expresie.

8

... Într-o zi de marți, gri, sinistră – era toamnă – Mârzea fu chemat la poliție. Îl primi un inspector șef pe care-l cunoștea din tinerețe, de la „nopțile sale de biliard", cineva îl dusese la o familie, respectabilă altădată care cumpărase sau moștenise o splendidă masă de biliard, unde aveau acces „unii intimi" între orele 17 și 21, în schimbul unei sume modice, uneori se „aranja" și o masă de pocher sau preferans, într-un colț. Astfel, „familia" care făcuse pe vremuri parte din high-life-ul Clujului, își rotunjea cât de cât veniturile modeste. Guțu, așa îl chema pe comisar, îi arătă pozele unui tânăr mort și-l întrebă dacă-l cunoștea.

– Cred că da, răspunse Mârzea, cred că e un corespondent al *Ardealului* din Târnăveni sau Alejd. Îl cheamă Grațian și nu mai știu cum, dar... mai bine îl întrebați pe vărul dumneavoastră... sunteți rudă cu Guțu... nu?

– E fratele meu, spuse mândru Guțu, polițistul, și scoase o sticlă de whisky dintr-un sertar al biroului.

Mârzea, după ce privi eticheta, fu de acord să ciocnească un pahar.

– Cum... a murit?

– Împușcat în inimă.

– Sinucidere?

– Puțin probabil. L-ați cunoscut bine...? Presupun că nu, câtă lume vine pe-acolo, de-altfel, dumneavoastră, ca patron...

– Nu, nu, l-am cunoscut destul de bine, era un băiat isteț. Îmi pare rău că a sfârșit astfel. Tatăl său a fost șef de catedră la boli infecțioase, profesorul Porumb.

– Văd că, brusc, vă amintiți și numele întreg, râse gros polițistul, un om corpolent, cu o voce caldă, baritonală, o frunte înaltă, o chelie avansată, mâini mici, de femeie.

Mârzea dădu din umeri şi-şi turnă singur din sticlă.

– De ce să nu-mi amintesc, am ţinut la băiatul ăsta... În felul meu, se-nţelege! Cât pot eu ţine la cineva!... (Poliţistul râse slugarnic.) De fapt, lucra pentru mine.

– ... Pentru ziar?

– Oarecum.

– Înţeleg, spuse Guţu. V-am chemat doar pentru că am primit un denunţ.

– Da? De la cine? întrebă distrat afaceristul.

– N-am voie să vă spun, dar... făcu Guţu şi, ca să nu-i ofere ocazia să-şi dea drumul la râsul său de dog, gros şi slugarnic, Mârzea spuse repede:

– Cineva... de la Splendid... nu?

Şi cum poliţistul făcu da din cap, Mârzea adăugă:

– Unde l-aţi găsit? Nu cumva... în casa unui popă Unit sau bibliotecar... aşa ceva? Am o bănuială...

– Formidabil. Cum de-aţi ştiut?

– Nu, n-am ştiut, am ghicit. Ştiu că erau prieteni, de la o vreme.

– Pe... popa ăsta îl cunoaşteţi?

– Nu.

Ambii tăcură şi se priviră unul pe celălalt cu satisfacţie. Guţu era, mai ales, încântat şi se agita mereu în biroul său, răspunzând la telefon, ba cerându-i secretarei două cafele, ba scuzându-se că-l deranjase pe „înaltul personal" şi, ca printr-o întâmplare, sună şi fratele sau vărul său de la *Ardealul*, interesându-se dacă „patronul" ajunsese acolo şi, după câte putea înţelege Mârzea, certându-şi fratele că-l deranjase etc.

– Nu, nu m-ai deranjat, îl asigură plictisit Mârzea pe comisar, e mai bine să se facă formele în regulă. M-am afişat cu băiatul ăsta de câteva ori în ultimele luni, aşa că e firesc să fiu convocat... De altfel, aş vrea să mă ţineţi la curent cu ancheta, am şi eu ideile mele.

– Credeți că... popa poate fi vinovat?

– Popa?... Nu știu, nu-l cunosc. Dar, după câte mi-a povestit tânărul despre el, îl cred capabil de orice.

– Chiar și de o... crimă?!

– Nu știu. Am să mă mai gândesc, vreau să consult pe cineva.

– Pe soră-sa o cunoașteți?

– Sora... cui?

– A victimei.

– Nu, dar... aș vrea s-o cunosc. Ați anchetat-o?

– Încă nu.

– Aș vrea s-o faceți în prezența mea, vă invit la Splendid, o facem la o masă, banal, găsești dumneata un pretext...

– Bineînțeles. Bineînțeles.

(Și polițistul se gudură din nou.) Avem o rugăminte, dacă s-ar putea ca... ziarul să nu anunțe deocamdată știrea. Sau, mă rog, fără comentarii.

– Ha, ha, asta-i bună: fără comentarii! Bineînțeles, domnule Guțu, dumneata vrei o știre fără comentarii, un ziar fără text, dacă se poate și fără poze... hai? Bine, bine, de acord dar... rezolvă mata asta, sună-l pe vărul dumitale și spune-i că sunt de acord.

– Fratele meu, spuse mieros polițistul, transpirând ușor în formă de respect.

– Ia te uită, murmură trist pentru prima oară Mârzea, cine ar fi crezut... și ieși încet din clădirea poliției, însoțit de Guțu, care-l conduse aproape până la mașină.

Ajuns acasă, își deschise corespondența, de vreo două sau trei zile plicurile se stivuiseră pe măsuța din antreu unde Ilonca, femeia care făcea curat, i le așeza. Trecu iute peste plicurile „oficiale", sumedenie, și găsi într-adevăr ce spera să afle: ultimele două rapoarte de la Grațian, trimise cu o săptămână în urmă. Încă în pardesiu, se trânti pe canapeaua amplă din livingul despărțit doar de o arcadă de dormitorul

său pe care nu-l ascundea nici o perdea. Citi până seara târziu, erau câteva zeci de foi, apoi își comandă o masă de seară la Splendid și o rugă pe Gina să-l scuze, nu putea veni la spectacol, era o premieră cu o operetă de Lehar, regizată de un regizor de la Budapesta, o rugă însă să vină la o șampanie, la el, după spectacol și după recepție. Era puțin obosit, nimic special, o migrenă insistentă, îi era teamă să nu facă o gripă... știa oare că el era puțintel ipohondru?

– Când îți convine, da, da, îi râse ea la telefon.

– Astă-seară... îmi convine, râse și el, iar ea fu surprinsă de râsul lui ce suna mai degrabă a behăit.

– Dacă vrei, insistă ea, putem să... amânăm. Ne vedem mâine sau... poimâine, ce zici?

– Nu, nu, vino totuși, spuse el după o secundă de gândire, vino și... fă-mi un ceai. Am să mă bag în pat și am să transpir feroce, e un leac pe care-l știu de la bătrânul, el nu era niciodată bolnav, ori, dacă i se întâmpla cât de cât să răcească se băga în pat cu două plapume peste el, bea un ceai cu rom și gemea ca un hipopotam, speriind toată casa. Era, ha, ha, felul lui de a inspira compasiune... ai observat, unii oameni nu reușesc să inspire milă! S-ar zice că le este pur și simplu dor...

– ... Dor... de ce? Iartă-mă, n-am auzit ce-ai spus, a intrat cineva în cabină.

– Dor de... a fi compătimiți, de a se simți slabi, victime, dar... cine îi crede?

– Așa e, spuse veselă Gina, „dincolo", la telefon, cred că și tu semeni cu bătrânul, cum îi spui: nici eu nu te-aș crede, oricât...

– Oho, nici n-o să încerc. Sunt resemnat cu rolul meu de... om tare, de cinic.

– Cinic?! Nu, nu, te înșeli, nu cred că ești cinic, un cinic autentic... nu te superi, nu-i așa?

– Ha, e interesant, același lucru mi l-a spus și băiatul acela isteț, Grațian, știi că-ți vorbeam despre el... l-ai

cunoscut de altfel, uite, sunt total zăpăcit, cred că am febră deja. I-am văzut poza, azi.

– Poza lui Graţian Porumb? Unde?

– Las' că-ţi spun când vii. Trimite pe cineva să-mi cumpere cafea, idioţii ăştia de la Splendid au uitat să-mi trimită. De-ai şti, ah, Ginuţa, de-ai şti...

– Ce să ştiu?... Scuză-mă, mă cheamă jos, la director, cred că e în legătură cu recepţia de după premieră... Spune, *Ardealul* trimite o echipă, nu-i aşa? Mi-ai promis...

– Nu mai ştiu, excuse-moi, darling. Parcă da, dar nu mai ţin minte... a, dacă vrei să fii operativă, sună-l pe Sărătean şi spune-i că... pfui, mă doare capul îngrozitor, numai tu eşti de vină! Am nişte scrisori absolut scârboase, penibile, cum pot lua unii în serios toate chestiile astea care... care...

– ... Care, ce? Nu te mai aud... ce spuneai?

– Nu contează! Du-te, sulementeşte-te, fă-te aprigă! Ciao.

„... Astă seară ne-am îmbătat împreună, scria Graţian, omul ăsta nu ştie să bea. Ei bine, cred că e falsă zicala latină In vino veritas, tipul «nu exprimă» nimic, nu trădează nimic, mi-am pierdut pur şi simplu, vremea; e şi plicticos la beţie şi, când i-am reproşat-o, s-a scuzat, în felul său – omul ăsta parcă sparge pahare de cristal invizibile în preajma mâinilor sale! – s-a ridicat în două picioare şi mi-a ţinut un mic discurs. Imaginaţi-vă pe ce temă!... Ei bine, castitatea! Cine mai vorbeşte în zilele noastre despre aşa ceva? Am fost foarte atent însă: nu, nu lua «tonul din amvon» şi cred că s-a sculat în picioare din timiditate. A vorbit cu «vocea lui groasă» – v-am spus că are şi una piţigăiată, foarte neplăcută, care se pierde uneori într-un şoptit, când vorbeşte în biserică şi e adevărat că toată lumea tace ca să-l audă mai bine, poate o face intenţionat, ca să se facă tăcere, nu ştiu... Individul

ăsta e atât de plin de şiretlicuri, încât uneori, e de-a dreptul candid, sau pe dos, în sfârşit...

... A făcut elogiul a ceea ce el numea «castitate» şi încă o dată l-am bănuit că pozează pur şi simplu, adică bate şaua ca să pricep eu: făcând elogiul castităţii mi-ar da mie de înţeles, pasămite, că nu s-a culcat şi că nici nu are această intenţie, cu Cristi. Sărmana fată, are ghinion: când să-i dăruiască şi ea, cuiva, fetia, hop, sare şi popa ăsta cu elogiul castităţii... îmi venea să-i dau două peste ochi, peste dantură, să-l văd ce mai zice, dacă, în sfârşit, înţelege!

Atenţie, se pare că avem un punct comun: când el e disperat de propria adolescenţă, când, se pare, a fost destul de desfrânat. Şi are tupeul să se compare cu Sfântul Augustin, care şi el ieşea dintr-o «tinereţe turbulentă»!

– Tinereţea mea e lumea, mă învăţa el şi ridica degetul spre tavan, când mi se pare că nu recunosc nimic în jur, îmi aduc aminte de tinereţe...

– ... Iadul, adică, am vrut eu să-l ajut.

– Nu, iartă-mă, dar... nu, nu cred. Nu, iubitule, lumea e... ca un vis. Unul dintre acele vise pe care ţi le aduci foarte bine aminte, dar aşa cum «cineva» parcă vrea să ne ajute, neavând deplină încredere în forţele noastre, şi acest vis se repetă, câteva nopţi la rând.

– The life is such a stuff as our dreams are made of, i-am citat eu din Shakespeare, ca să-l epatez, şi el m-a privit cu ochii holbaţi, parcă ameninţători, şi a izbucnit în râs.

Să te ferească Cel-de-Sus ca omul ăsta să se pornească pe râs în prezenţa cuiva: parcă latră un câine mare, singur, într-un colţ de pădure. Poate să-ţi facă frică, e o energie care se declanşează brusc, apoi individul se întoarce cu spatele, jenat, ca cineva care urinează. Oare râsul să-l trădeze, de aceea şi-l reprimă? îl trădează, dar... ce?

Imaginaţi-vă, pentru el castitate nu înseamnă abstinenţă sexuală sau nu numai atât. A vorbit minute în şir

despre «castitatea în gând», «puterea de a fi singur în gânduri», auziţi ce expresie!

– Crezi în diavol, părinte? l-am bruscat eu, întrerupându-i şirul metaforelor.

– Numai când... locuieşte în mine, a răspuns el aproape fericit, nu ştiu de ce.

– Te calomniezi, i-am spus, ca să joc puţintel teatru, dumneata eşti mai degrabă un... sfânt!

– Nu, nu sunt dragul meu, şi privirea i s-a făcut blândă, şi... ştii de ce? Pentru că lumea nu are nevoie de mine. Ce pot să aduc eu, ceva de care ei ar avea absolută nevoie? De unde să iau eu acel lucru, ha, e ca şi cum ai vrea să transporţi o mireasmă.

– Spune... l-am ispitit eu, nu faci cumva exerciţii de mortificare, cum făceau unii sfinţi părinţi.

– Ce... anume? Cum?

– Păi, foarte bine, să... dormi înfăşurat cu o sârmă noaptea sau să cari un lanţ, ziua, în jurul trupului, ha, ha, un lanţ pe care să nu-l bănuiască nimeni şi care... care, hai să zicem, îţi dă puteri sporite, încredere în misiunea ta tăcută, în...

– ... Ai spus frumos: misiunea tăcută! îmi place... Nu, nu, am rezistat acestei ispite frumoase. Dar, în tinereţe, da, făceam unele exerciţii dureroase, dar... mai ales nu fizice, ci... în gând, mă înţelegi!

Am făcut un semn categoric cu capul, că nu înţeleg, şi l-am privit cu ochii mari, m-am holbat puţin la el, mimând candoarea, ca să-l fac să se deschidă, şi el a adăugat:

– Făceam eforturi să gândesc rău, urât despre mine... în propriu-mi creier, înţelegi? Făceam jocul unui duşman şi reuşeam după o vreme să-mi fiu mie însumi un adevărat duşman! Cât mai perspicace, mai «veninos», mai inventiv! Credeam astfel despre mine tot răul posibil, mă bănuiam de tertipurile cele mai mizerabile...

– ... Traversai o criză depresivă, i-am mai domolit eu fervoarea.

– Poate, deşi... ştii, eram plin de viaţă, aproape că sufeream de o vitalitate pe care unii, mai grăbiţi, mi-o reproşau. «Parcă vrei să iei în stăpânire viaţa, să faci din ea un obiect numai al tău», mi-a spus un unchi al meu, tipograf, un fel de erudit popular, cum întâlneşti pe ici, pe colo, autodidacţi care se formaseră singuri şi-şi caută drumul neosteniţi, având moştenire, poate, de la un strămoş îndepărtat, o... anume nesiguranţă a persoanei.

– Şi-acum... am insistat eu, nu mai crezi urât despre tine? Te-ai împăcat cu propria-ţi conştiinţă? Trăiţi în pace?

– Adeseori. Când am noroc. Ştii, am început să cred în noroc, element pe care-l dispreţuiam în tinereţe.

– Nu înţeleg, ce-i ăla... noroc?

– Pentru mine este pur şi simplu un fel de... întâlnire. Un fel de coincidenţă, deşi cuvântul ăsta nu-mi spune nimic...

– Deci, norocul este... hazardul?

– Nu, nu, a zâmbit el (lucru rar). Hazardul nu există, sau nu în forma la care...

– ... Ei, cum aşa, nu există! l-am întrerupt eu categoric, ridicând vocea. Când, pe front, mitraliera îl seceră pe cel de lângă tine sau obuzul cade peste zece oameni şi tu te ridici şi te ştergi de praf... ce e? Sau... naşterea, pur şi simplu, nu e un hazard? Locul unde te naşti, continentul, ţara, rasa şi apoi... părinţii? E hazardul, pe care trebuie să-l înghiţi şi astfel brutalitatea, capriciul naturii te face filosof de la început, ex ovo, cum se spune... ai?

– Nu, nu, iartă-mă, Graţian, dacă te contrazic, dar... eu nu cred în hazard, sau pur şi simplu întrebuinţez greşit acest cuvânt. Ştii, dacă există hazard atunci... totul este un hazard. Eu cred în... voinţă.

– Voinţa supremă?

– Da... vocea îi devenise şovăitoare, parcă voia să mă apere pur şi simplu de propriile-i convingeri: neîncredere

în puterea mea de înțelegere sau în... stricta mea bunăvoință, mai știi. Cred pur și simplu în... capacitatea de voință, nu știu cum să mă exprim.

– Aha, l-am snobat eu, ca în cazul imperativului categoric al lui Kant.

– Da, spuse el nesigur, nu știu... Nu știu, și a privit trist în podele, și pentru o clipă lungă mi-a fost milă de «uriașul om».

Nu știu de ce am gândit așa – adică uriașul om –, dar făptura lui s-a dimensionat brusc ca o arătare, a devenit și mai «prezent», mai impenetrabil, el e uneori ciudat până la cretinism, genial de abil, ca un șarlatan, apoi totul se surpa într-un fel de neputință sau... totul nu era decât poză?! Poză față de mine, față de lume, față... de el însuși? Se uită el la sine însuși, cumva, cu «ochii minții» ca într-o oglindă nevăzută, cum facem cu toții, uneori, admirându-ne sau... poate, pe el, oglinda îl arăta altfel, ca pe dracul însuși sau o rudă apropiată a acestuia îi împrumuta chipul, conturul, bâlbâiala, ideile...? Cred că eram beți bine, ambii, duduiam de alcool și atunci ne permiteam orice. Orice cu noi înșine, se-nțelege. Cu zdrențele care mai rămăseseră din noi înșine... ha, ha.

Ne aflam la el, în cămăruța lui ponosită și la un moment dat n-am mai putut și ne-am întins ambii pe podele, nu aveam loc în patul lui îngust și oricum mie-mi făcea greață să mă ating de corpul lui. Cred că am dormit buștean, vreun ceas și mai bine, și când m-am trezit brusc, spre surpriza mea, spre spaima mea, l-am zărit cum sta într-un cot și mă privea cu o milă nesfârșită. În cameră lumina era stinsă, dar spațiul era luminat de un bec puternic de pe stradă, chiar în fața ferestrei, și i-am surprins bine expresia feței: parcă plângea, deși fața îi era încremenită. M-am holbat și eu la el și, nu știu cum dracu, mi s-a făcut la rându-mi milă de el, adică, ha, ha, milă față de mila lui față de mine. Ești un

mizerabil, mi-am spus, dacă reuşeşti să-i provoci cretinului ăstuia de popă milă! Sau... te pomeneşti că e profet, ştie ceva ce eu nu ştiu, ceva ce eu nu pot pătrunde, raţiunea îmi stă pur şi simplu în cale! Nu vezi, mi-am spus, el trăieşte în lumea lui şi... ha, ha, de-acolo îţi trimite mila lui! Nu cumva în ochii lui sunt... o simplă gânganie? Oricum, dacă îi este milă de mine înseamnă că... mă înţelege, nu-i aşa?... Dar ce, m-am revoltat eu spontan, ce, eu am nevoie de înţelegerea lui?

Nu m-am trădat în nici un fel, adică mă prefăceam că dorm şi el... ha, ha, te pomeneşti că se prefăcea că era treaz! Am regretat atunci că l-am făcut să bea, era o capcană în care am căzut amândoi, eu nu eram mai avansat în nici un fel, în jurul meu plutea o pată, la o anume distanţă, şi pata aceea era el... dar numai uneori! Cred că eram încă îmbibat de alcool, un râs intern mă scutura din când în când şi de vreo două ori am simţit tentaţia «să-i mărturisesc totul», cum scrie în Dostoievski. Dar... mi-am zis, ca o formă de apărare faţă de mine însumi, dar dacă... cretin cum e sau candid până la cretinism sau nebun, pur şi simplu, aşa o nebunie mai suavă şi persistentă, dar dacă nu mă va înţelege? Nu mă va înţelege în sensul că nu mă va auzi...?! Dar dacă numai eu îl aud pe el, mă înţelegeţi, «aud» în ghilimele, cum auzim uneori fără să auzim nimic, ceva, cineva ne apără de tot ce nu suntem noi înşine, de tot ceea ce e prea teribil sau prea nou, vreau să zic distrugător de nou, ca să... ca să-l putem conţine, primi, accepta? Sau, ha, ha, e pur şi simplu pe dos: numai el mă «aude» şi mă vede din ce în ce mai bine, până la o anume, cum să-i zic... până la o anume transparenţă de destin? De aceea, am vorbit de bănuiala de «profeţie». Câte un cretin de ăsta, un sfânt ambulant etcaetera, e capabil de ceea ce noi am uitat sau grosolănia vieţii ne-a abrutizat în aşa hal încât... încât nu numai că nu mai suntem în stare să... să ne împrietenim cu viitorul nostru, ca să zic aşa, dar nici nu-l mai recunoaştem când cineva, «din afară», un străin

vine şi ni-l «ţine în faţă», ca pe o oglindă ruginită, oxidată, striată, tulbure, în care pluteşte încoace şi încolo chipul nostru împrumutat altcuiva, aşa cum poartă unii aristocraţi veneţieni măştile de carnaval în mână, ascunzându-şi nonşalant chipul, obrazul, încercând să sugereze o altă existenţă, ceva mai... misterioasă! Sau, mai ştii, încercând să sugereze «un alt vis», lumea nu numai ca vis dar şi ca dans, ca un perpetuu zâmbet, un teatru ce se apropie de arta caligrafiei. Şi atunci orice profeţie e posibilă, iar ea prinde forme, chipuri, sensuri nesfârşite... exoticul, în fine exoticul regăsit!

După această beţie în doi, l-am ocolit pe popă un timp. Continuam să asist la predicile sale, de două ori pe săptămână, îl aşteptam la ieşire, amestecat în «turma de mioare», dar nu m-am apropiat de el; şi nici el de mine, cu o discreţie care nu mi-a displăcut. Mergeam însă la el acasă şi uneori îl aşteptam până ce sosea, oricât de târziu. Odată am plecat chiar după sosirea sa, fără o vorbă, am avut totuşi timp să aud cum strigă după mine:

– Te-ai supărat... frate? Iartă-mă...

Ce prostie! De ce să-l iert? E făţarnic sau... Nu, nu mai ştiu, individul ăsta m-a zăpăcit puţin, recunosc. Nu seamănă cu nimic din ceea ce cunosc, mai grav, nu seamănă cu nimic din ce aş putea cunoaşte, ştii. Înţelegeţi... frate?! Nu-ţi sunt deloc recunoscător, domnule Mârzea, m-ai împins într-o aventură care... nu-mi inspiră prea mare încredere, ca să zic aşa, care nu-mi miroase prea bine... Aveam eu dreptate la început: un bun, solid, sănătos toc de bătaie, de mardeală, ar fi rezolvat cazul şi... m-ar fi lăsat şi pe mine într-ale mele, cum se spune. Şi-acum, iată-mă la o răspântie (e unul dintre cuvintele sale preferate!): nu mai pot merge nici înainte, nici înapoi. Şi toate astea pentru o păduchioasă călătorie în California, patria miturilor americane triviale!

Ce mai, sunt un prost afacerist... Mai prost decât dumneata, în orice caz, deşi... he, he, dacă mă gândesc bine, nici de asta nu sunt sigur!

Omul ăsta, Bizoniu, cum îi spune lumea, are, «conţine» ceva care, în cazul meu cel puţin, are un efect... derutant, exploziv, tulburător ca să întrebuinţez un cuvânt poetic, care mie nu-mi place. E greşeala mea, o mai spun o dată, m-am apropiat prea tare şi aici, da aici, «diavolul» ai fost dumneata. Apoi... diavolul a devenit el şi, la urmă – eu, dacă acest substantiv mai are un sens cât de cât perceptibil când trece prin atâtea persoane. Ce trebuia însă să mă facă atent a fost faptul că am preluat de la mata imaginea sa, a lui Bizoniu: ipocrit, «Tartuffe-de-periferie» (apropo, care e periferia: noi, Clujul, lumea?!), aproape un şarlatan, dacă nu un cretin etc. Am observat însă destul de iute că aglomeram prea multe defecte pe capul unui singur individ. Care, în plus, nici nu se apăra în vreun fel, fapt care te-a intrigat şi pe mata, în primul rând: de ce nu se apăra? Înţelege el mai mult decât pare sau... ha, ha, «chestia» asta nu-l interesează; să înţeleagă, adică, versul ăsta care ne terorizează în primul rând pe noi, indivizii aşa-zis raţionali! Avea, în ochii noştri cel puţin, prea multe defecte ca... da, da, ca el însuşi să nu ni se pară puţintel «suspect». Ce-i aia «suspect»? Cineva care iese din rând, cineva care încalcă regulile, cineva care ne irită. Pe dumneata în primul rând, deloc stimabile domn Mârzea, te-a iritat şi te irită continuu şi de-aia ai trimis pe urma sa, a bietului om, câţiva ogari. Din comoditate dar... şi din neputinţă; nu erai în stare să-ţi faci o părere despre acest individ şi, interesant e că, spre deosebire de atâtea şi atâtea alte cazuri când pe un asemenea ins îl trimiteai pur şi simplu la dracu', de «micul popă» n-ai putut să te deprinzi. Ca o boală de piele, mai rău decât o râie, mai ciudată decât un psoriazis, deoarece e invizibilă, seamănă cu o părere pe care poţi să o alungi cu o frază

sarcastică sau cu o mişcare a mâinii şi totuşi... e «acolo», e mereu «acolo», ca o... da, ca o remuşcare, e un fel de conştiinţă încărcată! Te apasă ca amintirea unei crime pe care nu ai comis-o, te încarci, nici nu ştii când, de povara unui lucru «de neînţeles», de parcă ai fi moştenit conştiinţa unui bandit mort de mult, a unui ins neliniştit de un lucru absolut diavolesc, deoarece există, există al dracului de tare, de viu, de apăsător şi totuşi nu poate fi exprimat! «Conţinut», cum spun eu, adică văzut în întregime, în toate articulaţiile şi proporţiile sale, un fel de «coşmar ideatic» aşa cum vechii greci erau chinuiţi de ideea sferei, de un obiect la îndemâna tuturor care însă nu poate fi contemplat în întregime.

Nu, nu, încă o dată: diavolul ai fost dumneata, mi-ai transmis o obsesie de care nu poţi scăpa, în ciuda banilor şi a cinismului dumitale distrugător. Ce nu ţi-a reuşit cu profesorul, «detectivul privat» – au mai fost, poate, şi alţii? – ţi-a reuşit cu mine, m-ai «îmbolnăvit» de «micul popă», era o gripă, un microb pe care mi l-ai transmis, cum se întâmplă, fără să te îmbolnăveşti şi pe dumneata. Sau, mai ştii, eşti şi mata atins numai că nu ai, cum să zic, francheţea, curăţenia, curajul s-o arăţi, s-o declari! Boala e şi o formă de sinceritate, nu crezi, să punem între ghilimele acest cuvânt sau să-l scriem cu majusculă: sinceritate. E o formă de sinceritate a organelor noastre şi care începe cu febra, bineînţeles. Febra, da, «febra de Bizoniu» dumneata o ai, dar... eu am făcut, fac boala. Şi, ha, ha, nici măcar nu sunt prea nemulţumit, nu mă plâng, ca majoritatea bolnavilor care şi în acest fel îşi trădează mediocritatea de spirit şi laşitatea existenţială clară. Şi nici măcar nu ştiu dacă am să «rezist» acestei boli, ha, sunt maladii pentru care nu suntem făcuţi, prea «geniale», prea radicale pentru micul nostru organism obişnuit mai degrabă cu mărunte înghionteli fiziologice! Până a nu mă apropia prea tare de acest om, de Bizoniu, eu nu-l uram, propriu zis, tipul mă enerva, pentru că «se dădea

la soră-mea» şi aş fi vrut să-i aplic o corecţie, cum am şi făcut-o. Totul, astfel, rămânea în sfera normalităţii, ne-am fi văzut amândoi de drum, iar soră-mea s-ar fi vindecat sau nu de mica ei fixaţie «fanatică» de a i se dărui lui etc. (De altfel, acum, la această oră, nu mai ştiu exact dacă... aveam dreptate: te pomeneşti că individul e perfect nevinovat, adică toana e numai a soră-mii şi eu, ca şi alţi câţiva care sunt la curent cu această afacere, inclusiv mata, am judecat absolut automat, ca nişte cetăţeni normali şi stupizi ce suntem. A, da, nu e «vinovat» la primul nivel, ca să zicem aşa, iar vina lui, dacă e una şi... ha, ha, eu chiar cred că o are, e mult mai adâncă, mai gravă! Dar... ce înseamnă vină la acest nivel, vreau să zic la... nivelul lui?! Omul ăsta are cu siguranţă ceea ce numim cu un termen grosolan «putere», dar ea nu e, ca să zic aşa, perceptibilă în «întregul ei» sau de către oricine. Este evident că numai anumiţi indivizi, anumite spirite sunt supuse contagiunii, ca să recurg din nou la imaginea cu boala. Şi soră-mea, pe care văd că o dispreţuiam până când eu însumi nu am contractat-o, această... manie, boală, manie – în sens medical, psihiatric – şi ea, săraca, suferă ca şi noi doi, de «mania, de boala Bizoniu»! Numai că ea a exprimat-o mai «clar, mai concis», mai «direct»: ce poţi să faci ca să scapi de cineva care-ţi bântuie nopţile, visele şi ideile? Îi dăruieşti ceva de care, ha, ha, vrei să scapi, nu-i aşa? Nu, nu, sunt răutăcios şi mârşav, pe soră-mea n-o apasă propria virginitate, era chiar mândră de ea, cu decenţă, dar mândră. Ea însă... l-a simţit, marele animal, mirosul, putoarea lui inconfundabilă, şi... a tresărit! În felul ei. Dumneata, ha, ha, ai «tresărit» în felul dumitale, sarcastic şi meschin, ai pus, ai plătit nişte inşi să-i miroasă urmele, ai improvizat nişte «poliţişti sentimentali», nişte «poliţişti de moravuri», dar... ce fel de moravuri? False încercări de a explica «iute» ceva ce nu poate, nu trebuie să fie elucidat, cel puţin nu cu metodele ce-ţi stau la îndemână.)

Da, «patroane», sunt bolnav, omul ăsta la care m-ai trimis dumneata m-a îmbolnăvit sau, cum spuneam, poate că microbul mi l-ai dat mata, în schimbul unui cec la purtător, speculând iscusit iritarea, furia pe care credeam că mi-o provoacă acesta, de fapt, acum realizez, iritarea mi-o provoca Cristi, soră-mea, mai «perspicace» decât mine sau pur şi simplu mai aproape de «personaj» decât eram eu. Anumiţi inşi poartă în ei, se pare, un explozibil existenţial de care nu e bine să te freci prea tare, noroc că asemenea indivizi sunt extrem de rari sau mediocritatea noastră este teribil de tenace, de proteguitoare!

9

... Nu ţi-am scris de-o săptămână, stimate maestre, deoarece... voiam să mă uşchesc, să folosesc cecul matale şi s-o iau spre California. Am să merg, totuşi, în America, dar... altfel, la modul figurat şi bizar, ha, ha.

Nu ştiu dacă ţii minte finalul romanului *Crimă şi pedeapsă* de Feodor Dostoievski, maestre – mă adresez matale cu acest apelativ deoarece, fără îndoială, mi-ai fost un adevărat maestru într-ale răului, un eficace substitut al Celuilalt, he, he, ştii mata la cine fac aluzie, stăpânul lumii de azi, se pare, singurul căruia îi suntem preavrednici să-i legăm şireturile propriilor sale sandale, dumneata, oricum, cu siguranţă, eu o să-i scap, în curând...

Ei bine, în finalul acestui cutremurător roman, simpaticul găligan care răspundea la numele de Svidrigailov, după o noapte de coşmar petrecută într-un hôtel de passe, îşi bagă în buzunar un pistolaş şi o ia pe Nevski Prospekt căutând un parc, dar înainte de a ajunge la el, dă peste Turnul Pompierilor, în faţa căruia stă de pază un soldat «pe a cărui

față se citea acea tristețe seculară și disprețuitoare cu amărăciunea gravată pe toate fețele, fără excepție, a rasei evreiești».

«– Ce-i cu dumneata pe-aici? îl întrebă micul soldat ce purta pe cap o cască de bronz ca și Ahile.

– Prietene, îi răspunse Svidrigailov, eu plec în străinătate.

– În străinătate?

– În America.

Și spunând acestea, Svidrigalov își așeză pistolul la tâmplă și apăsă pe trăgaci...»

Amuzant, nu...?!

Deci... am să plec și eu «spre America», dar n-am să-mi fixez pistolul la cap, ci la inimă, ca să induc încă o dată toată lumea în eroare. De ce?... Dracu' știe de ce și... de altfel nu contează. Probabil că eram pregătit pentru acest lucru mai demult și... apropierea de omul pe care m-ai pus să-l spionez nu a fost decât declanșatorul, cum se spune. Ce contează...

Am să mă omor în casa lui, ca un prim și ultim omagiu, el bănuiește ceva, de aceea, cred eu, s-a și purtat atât de prevenitor cu mine, cu o ciudată delicatețe, așa cum umbli cu un pahar vechi de cristal care nu-ți aparține: ți-e teamă să bei din el, ți-e teamă să-l ții și în mână, tot ce poți să faci e să-l privești, cu teama că vibrația privirii tale îi va fisura tensiunea fragilă.

Eram pregătit... singurul lucru pentru care am fost pregătit în această viață, se pare, eu, un tinerel copleșit de atâtea calități și care a amânat tocmai intrarea în această viață, până când a fost prea târziu... Nu, a devenit mai cert, mai sigur ca oricând: nu mă pot despărți de adolescența mea «genială», am jucat «atunci» prea bine întreg teatrul care se aștepta de la mine, am fost prea aplaudat de colegii și adulții acelei vremi, ca să pot să... în fine! Dacă sunt trist sau vesel acum, în acest ceas?... Nici una, nici alta, mă gândesc

aproape tot timpul la dumneata, ciudate maestre, şi, poate singura satisfacţie a gestului pe care am să-l fac e că acest «gest» mă va debarasa pentru vecie – mă auzi, pentru vecie! – de prezenţa şi de amintirea dumitale. Vezi câtă importanţă îţi dau?! Pe vremuri, în alt secol, cu siguranţă, şi în literatura «lui», sinucigaşii plecau având în suflet (sau în imină, nu contează!) imaginea vreunei iubite, înaltă sau scundă, cu cârlionţi sau fără, cu ochi albaştri sau doar spălăciţi... Ei bine, eu după cum vezi, sunt un spirit ceva mai modern, eu plec de aici cu... icoana dumitale, te flatează, nu-i aşa? Oricât de îngâmfat, nu te aşteptai, nu-i aşa, la un succes atât de copleşitor când m-ai angajat, mânat de-o toană, cum îmi spuneai, ca să «mă apropii de micul popă». Am greşit oare, nu acceptând «misia matale», ci luând-o prea în serios, apropiindu-mă, adică, prea tare? Dracu' ştie, îmi vine iarăşi să exclam, deşi, mai ştii, nici el, sărmanul diavol, le pauvre diable, cum se spune, nu le ştie pe toate! Sau... poate ştii mata, bibicule..., de ce? Ha, ha, când am să stau întins pe năsălie, ca Mercutio, în sfârşit grav şi recules, apropie-te te rog de urechea mea de ceară şi şopteşte-mi motivul. Dacă îl ştii, numai dacă îl ştii... altfel, te rog, păstrează distanţa. E clar?!

De ce...? De ce... nene Păvălache, ilustrul contabil, în sfârşit misterios?! Bine, inteligent şi cu simţul replicii cum te cunosc, ai să mă întrebi, cu un aer de reproş: Bine, bine, dacă tot ai vrut «s-o faci», de ce n-ai ales mai bine momentul? În celebra dumitale adolescenţă, când, ovaţionat de toată lumea, ai fi părăsit scena cu brio, le-ai fi dăruit urmaşilor, fals îndureraţi, imaginea fulgurantă a unui tânăr zeu care refuză existenţa care-l aşteaptă, dezamăgit deja, îmbibat de amărăciunea unei vieţi viitoare ce-l aşteaptă, cursa mediocră, trivială, aptă de imaginaţia unui romancier de duzină, cel care aglomerează efecte după efecte, dubioase unele mai abitir decât altele, căruia nu-i pasă de logică şi nici de bunul-simţ atât de lăudat în şcoală de profesorii grăbiţi, mereu distraţi de

vreun ulcer incipient sau mahmuri după o noapte de pocher??... Îţi ratezi ieşirea, tinere! vei simţi nevoia să-mi spui, cu aerul dumitale isteţ de «estetician al vieţii».

Sigur, lumea şi poate în primul rând dumneata veţi pune vina pe «micul popă», pe Bizoniu! Ai să ascunzi de autorităţi această scrisoare care atestă voinţa mea de a-mi lua viaţa (care viaţă?!)... cum se spune, mă împuşc în inimă, deci e posibilă şi crima, iar pistolul nu va fi găsit deoarece i-am lăsat un bileţel bătrânului din acest apartament, rugându-l să-l păstreze şi să nu-l arate nimănui şi, diliu cum e, mă va asculta, iar faptul că «o fac» aici, în camera lui Aristide, pe podelele lui, va fi o dovadă în plus... nu-i aşa? Vezi, stimabile, că «vă» dau la mână destule probe pentru a induce în eroare concluziile judiciare, iar dumneata nu va mai trebui să inventezi mici scenete ridicole «ca să-l înfunzi» pe micul popă şi să «te amuzi», ci de data aceasta vei avea un «corp delict» baban, cum se spune, propriul meu corp şi «acte doveditoare» ale asasinatului. Poţi să-l trimiţi pe popă, pentru câţiva ani, în dosul zăbrelelor, scăpându-te astfel pe dumneata şi lumea – mai ales pe dumneata! – de o prezenţă incomodă. Un individ care nu se potriveşte nici unde, care a rezistat manevrelor matale, dar şi oricărei încercări de clasificare, deci de nimicire! Deoarece noi când «înţelegem» pe cineva, când îl elucidăm, clasificăm etc., îl nimicim iute şi deplin. În plus, cu satisfacţia «datoriei împlinite», a «ordinei» care trebuie «respectată», a «normalităţii». Mai ales cu splendida şi orgolioasa satisfacţie a slujirii «normalităţii», a tot ce e «normal» şi a extirpării, nimicirii în faşă a oricărui germene de «anormalitate», de «atipic», de «nemaipomenit şi neauzit!» şi astfel, gospodinele de pe tot mapamondul – cel restrâns, dar şi cel larg, continental! – vor aplauda cu mânuţele lor roze şi unghiile lor sidefii...

Iar eu, nestimate domn, îmi voi ridica jobenul şi voi spune: Hai sictir! Ei, ce zici?! Mişto, nu?

Un singur om, e drept, va înțelege, deși... sunt convins, nu se va grăbi, ca voi, «să înțeleagă»! El, săracul va întârzia o vreme «să înțeleagă» și în tot acest răstimp eu... voi continua să respir... Da, da, cât timp el va ezita «să înțeleagă» eu am să «mai fiu», el va fi singurul «prieten al prințului», Horațiu pe numele lui, el mă va purta blând pe brațele neînțelegerii sale va avea o nefățarnică și reală compasiune pentru mine. El, pe care-l veți învinovăți cu toții și, culmea, contra căruia eu înscenez acest fals asasinat, dându-vă, contra lui, toate probele... iar voi, mai ales, și dumneata, după cum te cunosc și sunt convins că geniul drăcesc al farsei nu te va părăsi, vei profita de ele, de aceste probe ca și de «capacitatea» lui Aristide de a «nu» se apăra, de «cretinismul» sau de «ciudata sa naivitate sau stângăcie», ca să-l înfundați! De ce?! De ce fac toate acestea, de ce vă ajut, la urma-urmei? Nu știu și nici nu mă interesează!... Poate... ca să urmez sfatul fățarnicului, veninosului sfetnic al regelui, același Polonius care-și îndeamnă sfătos fiul «să rămână credincios lui însuși!» Ei bine, nici în acest ultim ceas nu-mi trădez firea flușturatică, îmi rămân credincios mie însumi și fac... pur și simplu ceea ce se așteaptă de la mine! O farsă, și în asta, încă o dată ne apropiem, ne asemănăm. Ei, ce ziceți, puteți fi mândru de băiețelul pe care «voiați să-l angajați»! Vedeți, m-ați aservit pour toujours, am fugit, serviabil cum sunt, înaintea dumneavoastră până «dincolo», spre veșnicele câmpii ale farselor și jocurilor cu oamenii, «creatori de destine» cum suntem, și, tocmai când ni se pare că ne scapă jocul din mână, ei bine, tocmai atunci își vâră cineva codița sau mâna transparentă și întoarce totul în favoarea noastră!

Dar atenție, maestre, favoarea aceasta, bruscă, totală, ne poate omorî, da, da, ne poate omorî, unele idealuri, he, he, au acest privilegiu: când, în sfârșit, se realizează, se îndeplinesc, ne ucid pur și simplu, dar nu în forma clară,

curată, în care o s-o fac eu, ci... ne deformează, ne ciuntesc, ne ucid lăsându-ne în viaţă, spre joasa şi continua satisfacţie a contemporanilor noştri care se vor trezi astfel, spre bucuria lor, cu un spectacol în plus, unul dintre cele mai reconfortante, mai pline de învăţăminte... pe dos! Aţi... înţeles?!... Maestre!... Ah, maestre, maestre!...

Mama, o fiinţă candidă, care mi-a creat, începând de la zece ani, un fel de compasiune deoarece eu de pe vremea aceea o întreceam în cinism social, va rămâne în grija soră-mii, a lui Cristi, iar ea... sub paza preotului Bizoniu. Da, da, aţi înţeles bine, iată o onorabilă farsă a destinului – şi el, veţi conveni, face farse, foarte şugubeţe uneori! – toate eforturile mele, unele brutale, dizgraţioase, de a o îndepărta de acest om, se termină, aş zice «se încoronează» exact cu contrariul lor: prin acest gest al meu, eu îi alătur pentru multă vreme... Cristi «ştie ceva», deşi nu bănuieşte nimic, iar «omul nostru», de care nu sunt vrednic, nu bănuieşte nimic dar... ştie totul! Nu, nu regret, cum se spune, că «l-am cunoscut pe Bizoniu prea târziu»! Nicicând nu m-aş fi potrivit cu el, nici mai tânăr, nici mai bătrân! De fapt, oricât ar părea de ciudat, sunt bucuros că l-am cunoscut, chiar şi atât cât a fost. La drept vorbind, el m-a «cunoscut pe mine», eu am stat în faţa lui, în cele câteva luni cât ne-am «frecventat», ca un căţeluş nou-născut, cu «pleoapele privirii» (scuzaţi expresia!) încleiate de orbirea naşterii. Cu mine, dacă aş fi «rezistat», el ar fi putut face o mică sau mare minune. Aşa, el va rămâne doar puţin uimit, poate nici atât! Ah, dacă l-aş fi văzut măcar, dacă aş fi putut să-l «disting» cât de cât în ceaţa ce-l învăluia şi care nu era, poate, decât perdeaua de fum a propriei mele imbecilităţi, a tuturor «calităţilor» mele care m-au «apărat» deodată de singurul «lucru viu» în această viaţă moartă pentru mine. El, bietul om, contempla în faţa lui un fost tinerel, zburdalnic şi isteţ, îmbibat de o bună părere despre sine care se sprijinea

pe nu puține «dovezi» – dovezi, de astea, culese de ici de colo, de la contemporanii noștri de două parale – iar eu... eu nu aveam în fața mea decât un manechin vopsit în culori țipătoare, de mata și apoi de mine și... o pată! Da, la sfârșit nu era decât o pată, alb-alburie, ha, ha, știi cum erau filmele acelea naive despre «omul invizibil» după maestrul H.G. Wells. Dar... îl disprețuiam prea mult ca să-mi fie frică, iar acum fac acest «gest», onorabil din punctul meu de vedere, singurul omagiu ce i-l pot aduce. Și, cu aceasta, oricât vi se va părea de ciudat, de fals, de caraghios – unicul gest care poate, dacă nu să-mi salveze viața (ce-i asta, mai întreb o dată?), să mi-o justifice măcar. E primul meu gest bărbătesc, deoarece prin acest «act» definitiv, de-o extremă claritate și justețe, eu dovedesc că «am înțeles» tot ce s-a întâmplat cu mine, dovedesc că «m-am înțeles» și, în plus, dovedesc că sunt lucid, conștient deplin de norocul de a-l fi întâlnit pe el. Rămășița drăcească, așa-zicând, din firea mea face, cum spuneam, să-ți furnizez probele pentru un asasinat și, încă o dată, sunt convins că vei profita, printre altele pentru că nu vei accepta că «el ți-a scăpat din mână», mai mult: că el a învins! Dumneata nu poți accepta nici în vis că un asemenea ins «șters și ridicol», făcut parcă anume ca să-ți fie victimă, te poate depăși, te poate învinge, în toată pasivitatea sa «cretinoidă», în toată nepăsarea sa față de matrapazlâcurile veninoase și insistente cu care-l înconjuri! Nu, stimabile, el nu e din aceeași plămadă cu frumosul și popularul fost conferențiar universitar, șef de partid și inspirat demagog popular pe care, multă lume o știe, l-ai cusut pe toate fețele, l-ai uns pe la toate încheieturile, o frumoasă, splendidă păpușă cugetătoare: Amedeu Dumitrașcu! El nu e din lumea noastră, deși e bine amestecat cu «noi», și se pare că nu-i este frică de noi, de coropișnițele, gândacii, târâtoarele, salamandrele și broscoii trufași cu gușile colcăitoare și răgușite cu care, se pare, semănăm!... De altfel, am greșit

adineauri, m-am grăbit, sunt într-o stare de febră ridicată, acum, când scriu aceste rânduri, n-am mai dormit de aproape o săptămână şi mă îndop cu cafea şi ţigări, aşa că nu mai am «timpul» şi calmul de a-mi construi bine propoziţiile, nu, el nu «te-a învins», el nu e un învingător şi dumneata nu eşti un învins! Orice ai face, domnule Mârzea, rămâi un «învingător» deoarece el nu joacă şi nu luptă «ca noi». El ne priveşte doar, se apropie de noi – un merit incontestabil, he, he, nu crezi?! – şi încearcă nu să ne înţeleagă, nu are acest orgoliu, această aroganţă, sunt chiar termenii lui, ci... să «stea cu noi» cât mai mult timp posibil şi în aceşti termeni cuvântul «timp» este cel dătător de măsură: singura sa avere e timpul său, mi-a repetat-o în câteva rânduri şi nu am motive să mă îndoiesc că nu era perfect sincer – «averea mea, unică, e timpul şi, dacă nu-l împart cu cineva, cu oricine îmi iese în cale, el îmi va fi luat!» Ce-o fi însemnând pentru acest om acest cuvânt deoarece noi, mai ales noi «intelectualii» furnizăm adesea cele mai felurite înţelesuri, folosind însă aceleaşi cuvinte?!

Ce interesant: viaţa mea se termină cu «doi oameni» care par atât de diferiţi, un ticălos plin de el însuşi şi de propriile calităţi, un adevărat «om al timpului nostru» şi... un fel de sfânt, de naiv, cretin chiar, deoarece, se pare, nu posedă minimele mijloace de ascundere şi apărare şi e absolut incapabil «să ne imite»! Deşi, nu-i aşa, noi suntem cei eficienţi, cei care avem succes, «creatori de destine», maeştri ai jocului, pioni ai societăţii, noi cei care împărţim nu numai banii şi funcţiile, dar şi... criteriile, regulile jocului, arbitrii eleganţei şi ai efectului final! Şi «noi» îl dispreţuim uşor şi îl privim cu milă, pe bună dreptate, deoarece este şi rămâne un singuratic! Dar... ce mai înseamnă şi acest cuvânt, azi – singuratic?!... Care e «puterea» lui, deoarece o are, noi doi, cel puţin, meştere, ne-am izbit de ea şi eu, iată, am puterea s-o mărturisesc şi ce vreţi dovadă mai mare

a «sincerității și curajului meu» decât acest act pe care-l voi face peste câteva ore, cel mai târziu până mâine dimineață...?! Dumneata nu – încă nu, știu, nu «mărturisești», ții cu putere gura strânsă, fălcile închise, încleștate, dar, dacă o să ai, măcar o dată, ceea ce se cheamă noroc, ai s-o faci! Numai că... va trebui să te desparți de multe lucruri!... Nu de viață, cum o fac eu, e poate prea târziu pentru mata, te vei târî în continuare de colo colo, vei mânca, îți vei bea vinurile scumpe, pe care nu le vei împărți cu nimeni deoarece noi, ăștilalți, suntem «obișnuiți cu vinurile noastre», nu-i așa, vei mai răsturna niște naivi de pe tronurile lor financiare și câteva demoazele în larga dumitale încăpere de perne și plăpumi, dar... de ceva lucruri, de câteva «chestii» va trebui să te desparți, să le trimiți cu adevărat la dracu'!... Adresa, he, he, o știi prea bine...

Da, viața mea, câtă a fost – oho, a fost, n-am ce să zic! – se termină cu voi doi, și umilința mea în această clipă – sau poate febra mea! – este că vă accept pe ambii; n-am încotro de altfel, și, mai știi, poate că e bine așa. Numai că pe dumneata te văd destul de bine; îți simt toate mirosurile, pot să-ți prevăd multe sfârșituri de fază, știu chiar și când ai să râzi, totdeauna într-un moment când celălalt nu se așteaptă, chiar «tu» mi-ai spus odată că râzi de multe ori «ca să le sperii pe haimanalele astea!» – da, pe mata te văd destul de bine, ești făcut, așa mi se pare cel puțin, dintr-un fel de rășină sclipitoare, un chihlimbar în care se îneacă nu puține «gângănii umane», tot după propria dumitale expresie.

Dar pe «el» îl văd neclar – știu totuși că este, dovadă că-și împarte timpul cu mine, iar el nu mințea – deși am făcut nu o dată efortul să-l privesc cu atenție, ba mi-am micșorat și ochii, știi cum fac cei care nu mai văd bine forțând cristalinul să se curbeze. La început am zărit grăbit o paiață, o caricatură umană de care am râs ambii, apoi... n-am mai zărit nimic: îi auzeam doar vocea, respirația, uneori răsăreau

în fața mea pe masă tacâmurile, paharele sau mâncarea pe care mi-o aducea el, vinul pe care mi-l aducea deoarece voia să mă dezvețe de vodcă, țigările, am amintit, nu-i așa, de «omul invizibil». La început m-am înfuriat ca un dobitoc, ca un copil, că nu-l mai «pot vedea», apoi a trebuit să mă «resemnez» și, apoi, mi-am dat în sfârșit seama că e de fapt o putere, o nouă putere a lui și a mea: să-l văd deși nu-l vedeam, și cu toate acestea îl vedeam! De ce, nu știu și nici nu am răbdarea să explic! Ha, o putere nevăzută! Există oare... așa ceva: puterea nevăzută?! Se poate, se poate! Astfel dă din cap brusca mea înțelepciune care se hrănește din bătrânețea mea care, la rândul ei, se instalează brusc, vezi mata, eu nu mai am «timpul» să devin cu adevărat un adult și apoi să îmbătrânesc încetișor, toate trebuie să le fac acum, iute și pe loc! Și... iată, mă execut și ha, ha, o fac în toate felurile.

Și-acum... lasă-mă să mă odihnesc ca să am puterea s-o fac! E poate prima treabă bărbătească pe care o fac. Viața mea n-a fost total inutilă: l-am întâlnit. Nu, să nu crezi că «divinizez» omul, un anumit om... Bizoniu mi-a prilejuit doar această «întâlnire» cu... nu știu cum să zic! Dar, în definitiv, ce-mi pasă, oricum nu mai trebuie să mai dau nici un fel de explicație. Cine se află cu un ceas înainte de a muri, de a avea forța de a muri, nu trebuie să se justifice, e liber... nu-i așa?! Nu, nu e «el», prin trupul lui, cum îți spuneam, tot mai străveziu, a sclipit ceva... o posibilitate. Da, posibilitatea de a fi – lucru, recunoaște, cuceritor! Prin el, o spun cu toată umilința, eu am început să fiu! Ce târziu intră câte unii în existență!

Cu zâmbetu-ți sarcastic, parcă te văd, ai să-mi replici: Ce rost mai are să fii când te pregătești să ieși, să nu mai fii?! Dar, te întreb, istețule domn, poți să nu mai fii când ai

fost odată? Când ai fost în sensul pe care-l dau eu, acum, acestui verb, de viaţă care se ascunde în viaţă, de germene al existenţei, de existenţa reală, concretă! Dacă «eşti», chiar şi un singur ceas, ai toate şansele «să fi fost». Dar, dacă «nu eşti» înseamnă, tocmai, că nici «n-ai fost», istoria te aruncă afară ca pe un lucru inutil, cel cu care «ea» s-a încurcat şi încărcat din greşeală! Astfel aruncă existenţa, cea reală, cea concretă, istoria, mii şi mii de «obiecte umane» care nu au reuşit să «pătrundă» acolo unde păreau a fi, de altfel. Da, păreau, pur şi simplu – păreau, iată de ce multora viaţa le apare ca un vis, ca un fum, prinzând forme precum norii cumulus pe cerul de vară, care crează atâtea forme în mişcare, cu o imaginaţie debordantă, puternică, forme ce se autodistrug într-o melodie pe care nu o aude nimeni, într-un lichid invizibil, într-o pastă care e mereu aceeaşi: albastrul, acel albastru, ha, ha, care nu e decât un defect al privirii noastre, aşa cum e şi perspectiva.

Şi acum... destul! La culcare! Am să mă culc şi am să dorm bine după ce voi mânca un excelent muşchi filé, udat de o jumătate de sticlă de vin roşu. Îmi trebuie forţă, trebuie să-l omor, nu-i aşa, pe tinerelul ăsta înfumurat, până de curând, de foarte curând, un vesel şi nepăsător parazit al vieţii, făcând mult zgomot în jur ca o tobă de tinichea. Dar acum... linişte: până la ceasul «acela» îmi voi savura în linişte victoria, atât de singuratică, de bărbătească, de splendidă! Cine spune oare că suicidul este totdeauna un act de laşitate? Laş aş fi, neputincios, dacă nu aş face-o, ştiind că mâine sau peste un an voi recădea în mizeriile mele de altădată, după acest ultim segment triumfal de existenţă, pe care mi l-a prilejuit «el», să reînnod cu o trăire măruntbarbară, sclifosit, pândindu-i pe alţii în greşelile lor reale sau închipuite, meschin în timp ce-mi dau aere de ins nobil, obraznic când mă plâng de viaţă şi de lume când ar trebui să-mi deplâng statura... pipernicită. Hai?! Nu, nu, nu vreau

să cobor de pe această înălţime pe care am visat-o în cele mai curate ore ale pubertăţii mele şi care, iată, a devenit reală, a venit, cum ar spune Aristide, prietenul meu, «la întâlnire cu mine». Deoarece el nu crede în hazard, ci în «întâlnire», mi-a vorbit adesea de acel «loc» pe care-l numeşte trivium, intersecţie, întâlnire de drumuri, undeva, în afara oraşelor, unde ai ocazia de a te ciocni, cu blândeţe, de inşi veniţi din toate zările: «Uneori, îmi spunea el, se amestecă printre noi, cei care stăm aşezaţi şi ne privim – ascultându-ne sau tăcând – şi sufletele celor morţi, ei iubesc aceste «intersecţii»: ne fură din merinde şi mai trag cu urechea la «ce se mai aude»! E, se pare, unica «ocazie» în care se pot amesteca viii şi morţii, aşa încât, ca să glumim puţin – dar nu foarte mult! – poţi să nu fii foarte sigur că, adresându-te celui din faţă, un tinerel cu barbă scurtă sau un bătrân cu pielea albă şi cu ochi încă scăpărători, negri, iuţi, nu vorbeşti de fapt cu cineva care a încetat de mult să mai fie, un mort, cum ar spune un om grăbit, cineva al cărui dor de existenţă imens îl împinge, îl «flutură» înapoi în viaţa noastră scurtă, cum vântul flutură unele vechi şi cârpite pânze de corăbii care, e adevărat, se înfoaie încă în vânt, dar nu mai sunt în stare să mişte, cu un singur metru, toată ambarcaţiunea...

Nu, dragă domnule, nu mi-e frică să mor, mi-e frică să «cobor» încă o dată în «frumoasa şi dubioasa voastră vale», mi-e frică de degradare, de murdărire, da, de murdărire. A, nu de voi, nu, stimabile, ci de murdărire de mine însumi, cu mine însumi, cum se zice, cu Măria-Sa Eu însumi!

Adio, deci, good-bye, ciao, salute, a rivederci... ştii mata unde! Deşi, visez, dacă mi se permite să mai visez într-un ceas când mă pregătesc pentru un somn atât de lung, pentru o Americă de vis, visez o intersecţie unde să fie posibile orice fel de întâlniri, oricâte siluete, de toate rasele, vârstele şi obiceiurile, dar o intersecţie unde să nu fie posibilă – mă înţelegi: posibilă! – o singură întâlnire! Şi dacă dracul,

Satana, Belzebut sau cum «naiba» vrei să-i spui te va trimite pe dumneata ca reprezentant, atunci, da, atunci aş dori din tot sufletul să nu fie nici el prezent! Cu acestea, îmi ridic invizibilul joben, şi-ţi fac o reverenţă: salut, necesitate cu respiraţie scurtă, dar cu un gigant gâfâit, vesel companion al atâtor ore triste, foşnitoare aşa cum se mişcă gândacii de bucătărie sub foi albe, vechi şi îngălbenite de timp.

– Hai sictir! Adio!"

EPILOG

Într-adevăr, Mârzea nu se sfii să folosească „probele materiale" lăsate de Grațian contra lui Bizoniu și, cu influența pe care o exercita el asupra unor ofițeri de poliție, fără să scoată o vorbă, se-nțelege, asupra confesiunii sinucigașului, reuși să-l „bage la zdup" pe „micul popă Bizoniu" care fu condamnat la șapte ani pentru omucidere.

De ce, oare, ne întrebăm, îi înlesnise Grațian Porumb omului pe care-l disprețuia această faptă, această gravă injustiție? Nu știm, dăm din umeri, privim în stânga, privim în dreapta, dar de nicăieri nu ne vine un ajutor cât de cât, un răspuns. Și nu ne rămâne atunci, insistenți cum suntem, decât să ghicim: trebuia oare, în imaginația înfierbântată de noua și ciudata sa aventură a tânărului – trebuia oare ca prietenul său Bizoniu, să „coboare" și în „lumea cealaltă" care, ha, ha, se află tot în lumea noastră, în lumea „celor nevăzuți"? A, nu, ei nu sunt nevăzuți decât pentru simplul motiv că îi înlăturăm din calea, din drumurile noastre și îi ascundem, îi „închidem" în subteranele lor care se cheamă sau temnițe, sau case de nebuni! Oricum, în „subteranele nebunilor" Grațian considera că „micul popă" își plimbase deja pașii și făptura, urma doar să „acceadă" și la „ceilalți", cei neînțeleși și „pedepsiți" care, vii și fiinţe fiind, ca și noi, aveau la rândul

lor dreptul de a-L întâlni. Aşa cum şi „el", omul viu şi înţelegător – deşi, cum am văzut, el nu „abuza" de înţelegerea sa, nu se grăbea defel „să înţeleagă", ci mai ales să audă, să vadă, să stea alături, să fie, adică, să-şi dăruiască din merindea timpului său şi nouă, să fie „cu noi" – deci, aşa cum şi „el" avea „dreptul" de a fi cu „ei". Cine ştie?

E adevărat însă că după nici trei ani, mai exact doi ani şi şase luni, Cristina, sora sinucigaşului angajă un avocat producând probe irefutabile în favoarea lui Bizoniu: o scrisoare olografă a fratelui ei în care, fără dubiu, îşi anunţa hotărârea de a-şi lua viaţa, ca şi pistolul pe care-l ţinea ascuns bătrânul Munteanu Bazil, arma pe care acesta, tot la sfatul lui Graţian, o sustrăsese de la locul faptei, din odaia preotului, care absentase, de altfel, toată acea zi în care avusese loc tragicul accident. Bătrânul, deşi puţin „diliu", cum umbla vorba, la insistenţele fetei admise că deţinea arma şi că o luase de lângă trupul tânărului, imediat după ce auzise detunătura. Fratele ei îi lăsase această scrisoare, declară medicul Cristina Porumb, cu rugămintea să o deschidă abia după cinci ani, dar nu a mai rezistat şi urmarea a fost că, iată, ea se grăbea să pună în mişcare tot ce-i stătea în putinţă pentru a „restabili justiţia". Nu mai ştim însă dacă ea şi-a păstrat „fervoarea" pentru „micul preot" şi dacă acesta a putut să-şi reia „obligaţiile" sociale şi spirituale de dinainte. Biserica, e adevărat, l-a reprimit în rândurile ei, dar el ocupa un post, atât de mărunt încât aproape că nu s-a observat lunga şi ciudata sa absenţă! Să-i spunem... călătorie?! Nu, nu, nu e exclus ca Bizoniu să fi profitat de această „absenţă" pentru a-şi continua drumul, în ritmul său calm, imperturbabil până la indiferenţă, cu statura sa înaltă, rigidă, mişcându-se oarecum mecanic printre atâtea siluete vii, iuţi şi vorbitoare din jur. Incapabil să se apere, când venea vorba de propria-i persoană, uitând parcă să se apere sau crezând că nu era nevoie! Dar... cine îl apăra pe el, atunci? Avea el

o atât de mare încredere într-o justă şi ascunsă, judicioasă, balanţă a lucrurilor, sau generozitatea excesivă, nesocotinţa totală cu care-şi împărţea singura sa avuţie, timpul, cu noi, ceilalţi, îl făceau absolut inapt de a-şi „exercita" prerogativa noastră cea mai de preţ: apărarea propriei persoane, voinţa de a fi, voinţa de putere.

Dar... nu există cumva şi o... altă putere?!

S F Â R Ş I T
(*ZIUA ŞI NOAPTEA*, vol. III)

Paris, 15 febr. 2004

Cuprins

Fundaţia Culturală Ideea Europeană
Piaţa Amzei nr. 13, et. 3, Sector 1, Bucureşti
O.P. 22, C.P. 113, Sector 1, Bucureşti, cod 014780
Tel./fax: 4021 - 212 56 92; 310 66 18
E-mail: fcideeaeuropeana@yahoo.com
www.ideeaeuropeana.ro

Tipărit la
S. C. Nedea Print S. R. L., Bucureşti
Tel: 021-685.05.14
Asociaţia EuroPress, Bucureşti

Al treilea volum al tetralogiei *Ziua şi noaptea* se edifică după principiile artei clasice, ale unităţii de acţiune, de spaţiu şi de timp. Lumina cade rând pe rând peste aceleaşi personaje: Herrlich, ucis, ce zboară ca o fantomă peste lucruri, sau Bizoniu, un profil tremurat, în care unii văd un imbecil.

Biblioteca Ideea Europeană

